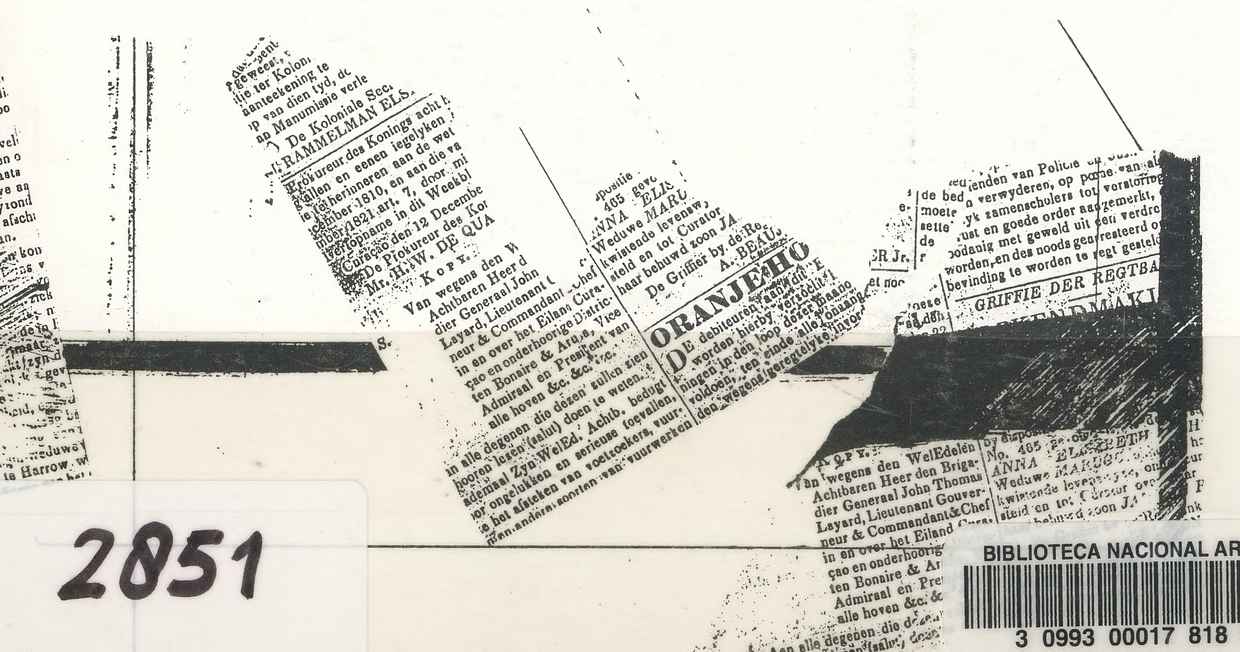

wim rutgers

HET NULDE HOOFDSTUK van de antilliaanse literatuur

Wim Rutgers

HET NULDE HOOFDSTUK

van de Antilliaanse literatuur

Koloniale poëzie in de Curacaosche Courant.

Wim Rutgers

HET NULDE HOOFDSTUK

van de Antilliaanse literatuur

Koloniale poëzie in de Curacaosche Courant.

Deze editie werd getypt door Olga Zaandam en Yosmar Sneek
Druk: VAD
Distributie: Plaza Bookshop, Postbus 425, Oranjestad, Aruba
Omslagontwerp: Ciro Abbath

Deze Charuba-uitgave kwam tot stand met financiële steun van Unoca en Sticusa

2.

Inhoud

Inleiding

"De kunst om zich in zynen post of ambt onwrikbaar staande te houden: Gelegenheidsverzen in dagbladen laten drukken."

Alle zaturdagen komt er eene Curacaosche Courant in het licht, welke in het Nederduitsch, op goed papier gedrukt, behalve eene legio van publicatiën, reglementen, amplicatiën en elteratiën, niet zelden belangrijke mededeelingen bevat....

M. D. Teenstra: De Nederlandsch West-Indische Eilanden. (1836/1837)

Voor een beschrijving van "letterkunde en de Nederlandse Antillen" zou ik de volgende indeling willen maken.

a. Allereerst zou ik willen spreken van de Nederlandse Antillen in de letterkunde.

In deze fase werden literaire werken over de Antilliaanse eilanden geschreven - waarin deze eilanden onderwerp en thema, object van literaire beschrijving zijn - door een lange rij van "passanten". Vanaf de "conquistadores" tot de gedetacheerde tijdelijk hier verblijvenden, die allen tot kenmerk hadden dat ze zich weinig "geattacheerd" voelden en voelen met het land van tijdelijk verblijf.

Deze lange rij strekt zich uit van de zestiende eeuwer Juan de Castellanos die over de "eilanden der reuzen" schreef tot W. F. Hermans die in 1969 "De laatste resten tropisch Nederland" bezocht.

In hoofdstuk II van mijn inleiding heb ik over deze passanten die op Curacao woonden iets geschreven, omdat er onder hen waren die als eersten op de Nederlandse Antillen zelf literatuur voortbrachten.

b. De tweede fase zou ik de koloniale willen noemen, waarin mensen uit het land zelf, i.c. Europese kolonisten en hun in het land geboren creoolse nakomelingen letterkunde produceerden die ook in het land zelf werd gepubliceerd, en die al over het land zelf handelde. Vanaf deze tijd kunnen we spreken van letterkunde in de Nederlandse Antillen.

Deze fase begint met de komst van de drukpers en de eerste kranten: op Sint Eustatius in 1790, op Curacao in 1812 welke laatste geregeld poëzie opnam. De in de krant gepubliceerde letterkunde was in de taal van het Europese moederland: Engels in de Engelse tijd, Nederlands na 1816.

Deze periode loopt tot de Emancipatie in 1863, of beter nog de opheffing van de censuur in 1865, waarna meer bladen - ook literaire - verschijnen, en waarna het Papiamento een literaire functie krijgt.

c. De derde fase in het tweede deel van de koloniale fase die na de Emancipatie respectievelijk 1865 begint, waarin mensen van het land zelf in het Spaans vooral gestimuleerd door "exilados" van de "overkant" schrijven en waarin de landstaal in de literatuur wordt gebruikt: het Papiamento op de Benedenwinden, het Engels op de Bovenwinden. Het Nederlands verdwijnt nagenoeg als literaire taal.

d. De vierde fase is die van de moderne Antilliaanse literatuur, waarin Antilliaanse auteurs hun visie geven op de Antilliaanse realiteit in een op de Antillen gehanteerde taal, hetzij Spaans (dat sterk afneemt in deze periode), hetzij Nederlands (vooral in de romans gehanteerd), hetzij Papiamento (dat zich nu sterk ontplooit zowel kwantitatief als kwalitatief), en het Engels (spaarzaam op de A.B.C.-eilanden, zich sterk ontwikkelend op de drie S.-eilanden).

Deze fase begint met <u>Mijn zuster de negerin</u> (1934/1935) van Cola Debrot, Pierre Lauffer: <u>Patria</u> (1947) en de tijdschriften <u>De stoep</u> (1940-1951) voor het Nederlands, <u>Simadan</u> (1950-1961) voor het Papiamento.

In mijn onderzoek gaat het mij om de tweede fase die tot nu toe nog nooit genoemd werd en zelfs onbekend geacht mag worden.

Uiteraard schrijft men over de moderne letterkunde, men spreekt over de passanten, over het Spaans en Papiamento aan het einde van de 19de eeuw - maar nooit over de koloniale Engels- en Nederlandstalige gedichten van de eerste helft van de 19de eeuw. Deze fase wordt hier geïnventariseerd en geanalyseerd, voor zover ze in <u>De Curacaosche Courant</u> gepubliceerde poëzie betreft.

Een krant is, zoals de beeldspraak het wil, een eendagsvlieg. De Curacaose koloniale "dichters" zouden zich, al leden velen bepaald niet aan een teveel aan bescheidenheid, waarschijnlijk verbaasd tonen als ze merkten dat ze na anderhalve eeuw nog uit het stof tevoorschijn worden gehaald. Ze schreven niet voor de eeuwigheid maar voor de gelegenheid.

Dat relativeert de waarde van de poëzie, maar ik heb er desondanks diverse keren veel plezier aan beleefd.

Het verbaast me dat in de literatuur van historici en sociologen over het oude Curacao zo weinig aandacht aan deze poëzie besteed is, terwijl juist gelegenheidsdichters de visie op de actualiteit van die dagen vertolkten en misschien ook wel hielpen vormen.

Deze literair-historische waarde is mijns inziens onmiskenbaar, ook al omdat we nu zien dat ook de kolonie Curacao van die dagen paste in een Caraïbisch patroon,

Mijn zoektocht heeft me ook geleerd

in welk een deplorabele staat de -soms unieke-geschreven bronnen van ons verleden verkeren. De in het Centraal Historisch Archief te Curacao bewaarde microfilm van The Curacao Gazette vertoont zoveel zwarte plekken dat je al lezende twee soorten hoofdpijn overhoudt. De Curacaosche Courant zelf is ook in zeer slechte staat. Na lange verwaarlozing is men nog net op tijd geweest om de restanten te redden.

De medewerkers van het C.H.A. wil ik danken voor hun bereidwillige hulp om met gebrekkige apparatuur toch de bezoekers zoveel mogelijk service te verlenen. De bibliothecaresse van de Universiteit van de Nederlandse Antillen, Maritza Eustatia, wil ik noemen voor haar belangstelling en bibliografische steun. Zonder mijn vriend Carel de Haseth, die vanaf het begin aanmoedigde en hielp met het verschaffen van raad en materiaal zou deze uitgave nooit verschenen zijn. Rest me nog de Sticusa te noemen die het staartje van het onderzoek en deze uitgave financieel mogelijk maakte.

Nadat de medewerkers van het C.H.A. in eerste instantie de poëzie in De Curacaosche Courant inventariseerden, en na mijn eigen inventarisatie op Aruba (jaargangen 1847 - 1865) en diverse keren op Curacao (jaargangen 1812 - 1865) en tot slot nogmaals in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag zullen er niet veel gedichten meer over het hoofd zijn gezien - hoewel de krant nergens geheel volledig aanwezig was. Eventuele omissies zullen het beeld dat deze poëzie oproept niet meer (ingrijpend) kunnen wijzigen.

Daarom kan deze uitgave de ondertitel "Koloniale poëzie in De Curacaosche Courant" dragen. Maar deze houdt tevens een beperking in voor de hoofdtitel. Zowel de algemene inleiding als de specifieke op thema's en dichters, zal na detailonderzoek, dat vooral in de archieven zal moeten plaatsvinden - iets wat buiten mijn mogelijkheid lag - kunnen worden aangevuld. Maar het materiaal dat als uitgangspunt zal moeten dienen voor dat verder onderzoek is nu aanwezig.

Er was waarschijnlijk meer poëzie dan in De Curacaosche Courant alleen - in handschrift, in verloren gegane of zoekgeraakte publicaties. En er was meer literatuur dan alleen poëzie. Van enkele prozawerken weten we dat ze gepubliceerd zijn, maar meer dan de titel bleek tot nu toe niet vindbaar.

In een reactie op enkele voorpublicaties van het "nulde hoofdstuk" in de weekendbijlage van het dagblad Amigoe: Napa, gaf pastoor Brada die een uitstekend kenner is van de Antilliaanse geschiedenis, enkele voorbeelden van 19de eeuwse poëzie in manuscript die later gepubliceerd werd, en hij schreef: "We zijn er nog niet, de studie dient te worden voortgezet." Vanuit deze optiek moeten mijn inleiding en aantekeningen gezien worden.

"Het" nulde hoofdstuk van "de" Antilliaanse literatuur is voorlopig nog verre van volledig bekend; een gefundeerde visie op de culturele situatie van het koloniale Curacao in het algemeen - waarvan de gelegenheidspoëzie een klein onderdeeltje vormde - is bij de huidige stand van onderzoek nog niet mogelijk.

Hoofdstuk I

Oude poëzie in De Curacaosche Courant

"O Drukkunst! uwe stroom heeft dam en dyk verbroken,
Door domheid daargesteld..."

Men vergist zich echter, wanneer men in de reeds in de Engelse tijd opgerichte "Curacaosche Courant" een werktuig ziet van die publieke opinie. Aanvankelijk gaf zij slechts in geringe mate locale berichten en zeker vertegenwoordigt zij in die eerste jaren niet een onafhankelijk standpunt. Wel publiceert zij vanaf haar verschijnen regelmatig berichten over de slavenbevolking van eigen eiland of omgeving. Slechts een enkele maal commentarieert de redactie een zodanig bericht, zodat een eigen mening blijkt, al kan men uit het gehalte en de aard der publicaties wel tot een bepaalde geesteshouding concluderen, welke er een is van conservatisme en behoudzucht. Zo is zij geen leidster der openbare mening, doch zij volgt de gangbare opinie.

C. C, Goslinga: Emancipatie en emancipator (1956)

Wie de overzichten van de Antilliaanse literatuur doorneemt, merkt steeds weer op dat men de geschreven letterkunde, in navolging van Cola Debrot, algemeen laat beginnen met de zogenaamde "Spaanse school" aan het einde van de negentiende eeuw; of om nauwkeuriger te zijn, met het tijdschrift Notas y Letras waarvan vanaf 3 juli 1886 tot 19 januari 1888 72 nummers verschenen met in totaal 575 pagina's, onder redactie van E. H. Römer en J. S. Corsen, en met medewerkers als A. A. Wolfschoon, D. M. Chumaceiro en D. D. Salas.

In zijn "Literatuur in de Nederlandse Antillen" schreef Cola Debrot (1955;21) "De eerste generatie wordt genoemd de romantische of de Spaanse school."

Al veel eerder trouwens had dokter Engels (1948;26) op zijn dichterlijke wijze zich aldus geuit:

"Van de stoepen van Willemstads huizen klonk rond tachtig een literaire nagalm in de Groot-colombiaanse koepel op het thema educatie, op de trouwe grondslag Rousseau. Wolfschoon, Chumaceiro, Huycke, Corsen, Römer, Sterling en Salas, leerden rondom het voorbeeldig lid van een jonge loge, de uitgever Bethencourt, de emotie van een eigen scheppende wil kennen in het eerste optreden hier van schrijvers om het schrijven."

Met deze gedachte stemde de geleerde Hoetink (1958;62) in toen hij schreef:

"De fysieke omstandigheden in aanmerking genomen, mag men spreken van een bloeiend cultureel leven op Curacao aan het eind van de negentiende eeuw."

Het zal duidelijk zijn dat Pierre Lauffeur in Di Nos (1971), dat alleen de Papiamentstalige literatuur behandelt, wat de geschreven letterkunde betreft, met Joseph Sickman Corsen (1855-1911) begint, en diens zo bekend geworden gedicht "Atardi"; het oudste Papiamentstalige blad is de Civilisado van 1871 tot 1875.

Jules de Palm (1973;5) schreef dat:

de eerste literaire publicaties aan het eind van de 19de eeuw niet in het Papiamento zijn verschenen. Ook niet in het Nederlands, dat in die tijd alleen werd gesproken door ambtenaren en plantagehouders. Deze lieden voelden zich bepaald niet geroepen de muze gewillig te zijn. Daartegen waren er op het eiland Curacao altijd wel Zuidamerikaanse bannelingen, die om de tijd te korten onderwijs gaven in de Spaanse taal. Als men bekend is met de romantische inslag van Zuid-Amerikanen en hun voorliefde voor lyrische poëzie en voordrachtkunst, zal men begrijpen, dat zij met genoegen de Curacaoenaars de weg gewezen hebben naar de poëtische paden."

"...Westeuropese kolonisten, die als ambtenaar, koopman, planter of soldaat naar deze eilanden kwamen, brachten wel hun eigen beschaving mee, maar de literatuur vormde bij hen geen traditie,"

stellen C. G. M. Smit en W. F. Heuvel (1976; 6/7)

Andries van der Wal en Freek van Wel noteerden (1980;15) het "Spaans aan het begin" en stellen:

"De auteurs van dit boek hebben vóór 1850 geen geschreven letterkunde in welke vorm dan ook aangetroffen die voor de lezer van nu moeite van het kennisnemen loont."

Zij beroepen zich daarbij op het getuigenis van John de Pool (1873-1947) in Del Curacao que se va (1935), die in dat werk herinneringen ophaalt aan het Curacao van zijn jeugd. De Pool somt in het hoofdstuk 'Periodicos y libros' tientallen publicaties op, waaronder ook literatuur, uit de tweede helft van de negentiende eeuw. Over de eerste helft spreekt hij in het geheel niet; wat dus nogal verwarrend is.

Alle hierboven geciteerde uitspraken gaan over het ontstaan van de geschreven Antilliaanse letterkunde. Veel eerder was er natuurlijk al de orale literatuur met zijn rijmen, raadsels, liederen en vertellingen, die allemaal in het Papiaments plaatsvonden, en de geschriften van Europeanen over onze eilanden, waarvan de achttien strofen van Juan de Castellanos (1522-1607) gevolgd worden door een rij van andere al dan niet poëtische ontboezemingen.

Maar ik beperk me hier tot de geschreven literatuur die in de Nederlandse Antillen, i.c. op Curacao, verschenen was door hier wonende auteurs.

De historicus Johan Hartog (1961;887) tenslotte schreef in tegenstelling tot de hiervoor genoemden ook over "gedichten" in De Curacaosche Courant uit de eerste helft van de negentiende eeuw, waarover hij echter negatief oordeelde als "rijmelarijen":

"ingezonden stukken in proza en dichtvorm vulden veel van de krant.

Afgaande op de bijdragen aan gedichten zou men denken aan een bloeiend rijmelleven: ds. Muller dichtte, Van Paddenburg viel hem in dichtvorm aan of bij. De reeks anonymi is zonder eind."

Nieuwsgierig geworden door Hartogs uitspraak, ben ik op zoek gegaan naar deze "rijmelarijen" in De Curacaosche Courant. Op Aruba was deze in de bibliotheek aanwezig vanaf 1847, op Curacao is er wel een microfilm in het Centraal Historisch Archief aanwezig van de oudere jaargangen, hoewel niet helemaal compleet. Hartogs uitspraak (1944) dat de Drukkerij de Curacaosche Courant "een volledige verzameling van haar blad" bezit is helaas te optimistisch; bovendien is deze nu in een verregaande staat van verpulvering, zodat ze niet meer geraardpleegd kan worden. De Koninklijke Bibliotheek in Den Haag heeft waarschijnlijk wel de meest volledige collectie, al ontbreekt daar weer The Curacao Gazette. Nergens vond ik De Curacaosche Courant volledig en wat ik vond was vaak nagenoeg onleesbaar.

Maar ik kwam op mijn zoektocht literatuur tegen, niet in de betekenis die dokter Engels eraan gaf toen hij schreef over "de emotie van een eigen scheppende wil" en van "schrijven om het schrijven", maar wel van wat Cola Debrot omschreef als het werk van "dichterlijke naturen", die de pen hanteren als de gelegenheid zich voordoet.

Hartog (1944 en 1961;584) is er positief zeker van:

> "Het eerste drukwerk, dat op Curacao van de pers is gekomen, dateert van 1812. Wat voordien verspreid moest worden, werd vermenigvuldigd door overschrijven of wel, het werd in den vreemde gedrukt, meestal in Nieuw-York."

Later schrijft hij (Hartog 1970;59) evenwel dat na 1797 ene August Leberegt, die in 1763 op Curacao gearriveerd was als arts, 'landsdrukker' werd:

> "Na 1797 werd deze August Leberegt landsdrukker en door associatie met de door William Lee in 1812 op ons eiland gestichte Curacaosche Courant werd hij tevens een der grondleggers van de nog bestaande Drukkerij de Curacaosche Courant."

Wat een landsdrukker hier moest doen als er geen drukpers was, is me niet duidelijk. I. S. en S. Emmanuel (1970;463/464) schrijven dan ook:

> "Altough nothing in the old archives of Curacao or the inventories of decedents' estates (of Christians and Jews alike) definitely says so, there must have been a printing shop on the island in the second half of the 18th century. The inventory of the estate of Jeosuah Guidon Mendes (d. 1797) listed among other belongings ' a small printing press'."

Mogen we aan de overeenkomst in jaartal de conclusie verbinden dat het land deze drukpers overnam en gebruikte ?

De drukpers is dus van ouder datum dan Hartog beweerde, maar ik heb geen enkel voorbeeld kunnen vinden van iets dat al voor 1812 op Curacao gedrukt werd, al lijkt het met de nu tot onze beschikking staande gegevens wel waarschijnlijk dat er gedrukt werd.

Plak(k)aatboeken die gepubliceerd werden, waren (de naam zegt het al) aangeplakte aankondigingen; ik vond geen bewijs dat ze gedrukt werden. Publiceren wil in die tijd zeggen: publiekelijk bekend maken, i.c. voor het gouvernementshuis afkondigen. J. A. Schiltkamp en J. Th. de Smidt (1979; VII) schrijven in de inleiding op hun uitgave van de afkondigingen:

> "Over de wijze van afkondiging van onze publicaties komen wij weinig tegen. Het zal veelal mondeling in het fort zijn gebeurd, maar geschiedde ook wel door aanplakking 'ter plaatse waar men gewoon is affictien te doen'. De teksten werden zelden of nooit gedrukt zodat de schriftelijke verspreiding wel beperkt zal zijn gebleven. Overigens zal het in een kleine gemeenschap vaak moeilijker zijn iets geheim te houden dan publiek te maken."

Paskwillen tegen gouverneur Lauffeur waren geschilderde en geschreven spotprentjes. Dat men klaagde over de verspreiding ervan anno 1800, zou kunnen wijzen op het drukken ervan, maar dat is natuurlijk niet noodzakelijk.

Algemeen wordt door auteurs over deze periode De Curacaosche Courant als eerste (regelmatige) publikatiemogelijkheid genoemd en zo schrijft Hartog (1944;25/26):

> "Verscheen 11 december 1812 voor het eerst als 'The Curacao Gazette and Commercial Advertiser'. Uitgever was William Lee, 'Printer to the King's most Excellent Majesty'. Oorspronkelijk in het Engels

uitgegeven, met enkele stukken in het Nederlands, verscheen dit blad sedert maart 1816 als De Curacaosche Courant alleen in het Nederlands.
De aanleidende oorzaak van de oprichting der Curacaosche Courant was misschien de vreselijke aardbeving te Caracas in Venezuela op 26 maart 1812 (Witte Donderdag), waarbij 12.000 mensen om het leven kwamen, dan wel de nederlaag der Independenten in 1812, waarna Lee hier zijn heil zocht.
Genoemde William Lee had een drukkerij in Caracas en wat Lee uit de algemene verwoesting nog van zijn drukkerij had weten te redden, bracht hij toen over naar de nabijgelegen, destijds Engelse kolonie Curacao, waar hij meer steun hoopte te vinden dan hij vooreerst in die treurige - hetzij dan natuurkundige hetzij politieke- omstandigheden te Caracas kon verwachten.
Na Lee's dood 5 augustus 1823, voortgezet door zijn weduwe tot 1833.
Twee employees van de drukkerij A. L. Statius Muller en J. F. Neuman Wz. werden toen door aankoop eigenaren van drukkerij en krant.(...)
Het blad is sedert zijn oprichting een semi-officieel blad, waarin alle gouvernementsbesluiten e.d. worden geplaatst. Het blad is echter geen eigendom van het Gouvernement, dat betaalt voor opneming.(...)
Zestig jaar lang is 'De Curacaosche Courant' het enige nieuwsblad gebleven van Curacao."

Als we uitgaan van Hartogs gelijk in dezen, dan is dus poëzie in De Curacaosche Courant de eerste, oudst hier verschenen literatuur en tegelijkertijd tientallen jaren lang de enige gepubliceerde.

In 1820 ontstond er een conflict tussen de gouverneur en de redacteur van de krant, naar aanleiding van een stuk van een zekere De Lima over een meningverschil in de Joodse gemeente:

"Door den fiskaal liet de gouverneur den drukker zijn hoogste ontevredenheid betuigen met last hiervan in het volgend nummer melding te maken. De drukker werd tevens bevolen, in het vervolg de drukproef van zijn blad op het fiskalaat te toonen. Tevergeefs beriep Lee zich op de vrijheid, hem destijds door Kikkert gelaten. Het ingrijpen was niet een gevolg van den officieelen band tusschen overheid en blad maar een maatregel van orde, van destijds nog geoorloofde censuur, daar het blad gebruikt was 'als het middel om het zaad van twist en tweespalt te zaaijen,.. ter voorkoming van onheilen welke, tegen de goede meening van het Gouvernement, door het misbruik van de drukpers, zouden kunnen ontstaan," schrijft B. de Gaay Fortman (1927/1928;512)

Pas met het nieuwe regeringsreglement van 1865 komt er een einde aan deze censuur. De gouverneur Jhr. Mr. I. J. Rammelman Elsevier "nam dus in 1820 niet ter harte" wat onderwijzer G. G. van Paddenburgh net tevoren in de krant gedicht had. Hij bewerkte een uitvoerig gedicht uit een krant van Jamaica, getiteld "To the Press" in acht strofen van zes verzen, waarvan het laatste couplet tegen censuur waarschuwt:

"O Vorsten die omringd op uwe gladde thronen,
  Door vuige vleyery,
Uit zwakheid zoms dien stem der Drukpers laag versmoort;
Hergeeft de vrijheid haar, dit zal uw dåån bekroonen,
  Of vreest hoe klein haar invloed zy,
  Het gansche nageslacht uw euveldaden hoort."

Maar na het nieuwe regeringsreglement is het gedaan met het monopolie van De Curacaosche Courant. Hartog (1944;261) schrijft:

"Maar nog had op 1 januari 1866 het nieuwe regeringsreglement in artikel 8 niet afgekondigd; 'Niemand heeft vooraf verlof nodig om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren', of de spruiten wiesen uit de bodem. Het was jong gewas, bruisend van leven, zonder regelmaat nog of zelfbeperking, die eigenschap die wel bijna nergens zo als in de Pers noodzakelijk is wil zij niet misbruikt worden voor de eigen persoonlijke sympathieën of antipathieën. Elke gebeurtenis had bovendien een nieuw blad ten gevolge. Elke vereniging gaf haar eigen blaadje uit en elke club wilde een eigen orgaan."

Ook Cola Debrot heeft op het belang van deze grens gewezen in zijn overzichten van de Antilliaanse literatuur, bijvoorbeeld (1977;106):

"Na de emancipatie in 1863 en vooral na de inwerktreding van het Regeringsreglement van 1865 heeft de journalistieke

explosie plaats..."

Daarom leg ik de grens van mijn onderzoek naar de oude poëzie in de Nederlandse Antillen bij dit jaartal. Wie de periode na 1866 wil inventariseren, moet daarvoor bij een groot aantal publicaties te rade gaan. In het al genoemde Journalistiek leven in Curacao geeft Hartog een opsomming. Van bladen als het Engelstalige The Impulse (1871) en L'écho de Curacao (1872) dat in het Frans en Spaans verscheen, zegt hij zelfs dat ze als literaire bladen bedoeld waren. Maar ook in vele andere verscheen incidenteel poëzie, die dan alle in het onderzoek betrokken moet worden.

In de periode van 1812 tot 1866 verscheen er op Curacao gelegenheidspoëzie in De Curacaosche Courant, en was er in hetzelfde medium sprake van enkele aarzelende pogingen om tot proza en toneel te komen. Maar als we bedenken dat het om een tijd van bijna een halve eeuw gaat, zien we allereerst dat de kwantiteit voor zo'n lange periode gering was, en omdat Hartog vervolgens voor een groot deel ervan ook gelijk had met zijn kwalificatie "rijmelarij", wil ik spreken van het 'nulde' hoofdstuk, zoals men spreekt over nulde druk van een boek, het nulde nummer van een tijdschrift als probeersel, als van wat aan het eerste 'echte' hoofdstuk voorafgaat, dat aan het einde van de negentiende eeuw begint, zoals de onderzoekers algemeen terecht opmerken.

In de plaatselijke dagbladen verschijnen geregeld ingezonden gedichten ter gelegenheid van allerlei gebeurtenissen, als bijvoorbeeld een staking, acties, een loflied op het eigen eiland, de verjaardag van een politicus, feestdagen, de 'dia di prensa', verkiezingen, het overlijden van een vriend, etc., om maar enkele voorbeelden te noemen. Niemand zou aan de hand van deze gelegenheidsgedichten de stand van literaire zaken van dit moment kunnen of willen opmaken. Dagbladen gelden niet als literaire bladen, de bijdragen zijn meestal ongevraagd 'ingezonden', ze hangen af van toevallige tijdsfactoren en gelegenheden die de inzenders 'poëtisch' inspireren. Maar naast allerlei rijmelarij vinden we er ook goede inzendingen onder waaraan literaire kwaliteiten niet kunnen worden ontzegd.

Wanneer ik deze opmerkingen als uitgangspunt neem voor mijn onderzoek naar poëzie die ruim anderhalve eeuw geleden in De Curacaosche Courant gepubliceerd werd, zien we dat de huidige bijdragen in onze tegenwoordige dagbladen in een lange traditie staan. Ook in het begin van de 19de eeuw verscheen er soortgelijke, incidentele gelegenheidspoëzie over dezelfde soort onderwerpen in de in die tijd enige publicatiemogelijkheid die we nu nog kennen. Evenmin als nu is het naar aanleiding van deze gedichten mogelijk te spreken over de literatuur van dat moment, maar omdat we over niets anders beschikken uit die tijd, is het bestuderen van wat toen verscheen toch literair-historisch gezien wel de moeite waard. Maar literaire 'vondsten'zijn er weinig, evenmin als in de bijdragen van nu trouwens.

Dat de 19de eeuwse poëzie een gelegenheidskarakter had, zien we ook als we letten op de frekwentie waarmee de gedichten verschenen. Er was sprake van een gestage, doorgaande literaire stroom. Wat we over hebben toont aan dat bepaalde op dat moment belangrijke gebeurtenissen enkele gedichten tot gevolg hadden, waarna het weer stil werd.

In dit verband zijn de poëtische ruzies die bij tijd en wijle losbarstten (1815, 1816, 1825, 1845) heel interessant.

De frekwentie van de poëtische bijdragen neemt naarmate de 19de eeuw vordert, af. Van de ongeveer 250 gedichten tussen 1812 en 1866 die ik gevonden heb, is ruim de helft in de jaren tien gepubliceerd. Daarna neemt het aantal slechts af: in de jaren twintig nog 20%, in de jaren dertig ruim 10%, in de jaren veertig en de jaren vijftig elk nauwelijks 10% en daarna bijna niet meer.

Deze procentuele vergelijking wil echter nog niet zeggen dat er in de jaren tien veel verscheen; ruim 120 gedichten in zeven jaar is natuurlijk heel weinig, absoluut gezien; één gedicht in de drie weken! Maar dit aantal neemt in de jaren twintig nog sterk af; dan is er niet meer dan één gedicht per kwartaal! In hoeverre deze afname te maken zou hebben met de door de gouverneur Rammelman Elsevier ingevoerde censuur kan ik niet nagaan. In de jaren dertig verschijnen er plotseling een tiental berijmde raadsels in de krant; als ik deze raadselliteratuur buiten beschouwing laat, blijven er voor tien jaar tijds maar twintig gedichten

over: elk half jaar één gedicht! In 1845 zorgt één bepaalde ruzie tussen enkele 'dichters' voor vijf van de negen gedichten die dat jaar verschijnen; van de overige vier in dat poëtisch uitzonderlijk 'vruchtbare' jaar worden er drie aan het vertrek van de zo beminde gouverneur Baron Van Raders en een aan de verjaardag van de koning gewijd. In 1840, 1844, 1846 en 1847 verschijnt er zelfs helemaal geen gedicht. De jaren vijftig vertonen geen echte 'opleving'. Het wat grotere aantal is uitsluitend te danken aan de activiteiten van A.C.H. (14 gedichten), die de helft voor zijn rekening neemt in die jaren. Als ik die buiten beschouwing laat, blijven er nog geen 15 gedichten over voor tien jaar!

Er was geen voortdurende literaire bedrijvigheid. Maar nadat er na 1865 meer publicatiemogelijkheden komen, als de censuur weer is afgeschaft, zien we dat de poëzie in De Curacaosche Courant nog verder afneemt.

Opvallend is dat de ingezonden stukken, naarmate de eeuw verstrijkt steeds meer in proza verschijnen, terwijl men nog voor die tijd graag reageerde in rijm of in elk geval zijn stuk met een gedicht besloot. De romantische bevlogenheid maakt kennelijk plaats voor éen realistische, 'prozaïsche' kijk op het leven; de romantische scheppingsdrang wordt overgenomen door de Spaanstaligen in Notas y letras. De Curacaosche Courant verliest dan de geringe literaire functie die ze in de eerste helft van de 19de eeuw toch enigszins had, dan geheel en al. Misschien is de veronderstelling gewettigd dat de literaire bladen een literaire norm hielpen ontwikkelen die de relatieve waarde van gelegenheidspoëzie benadrukte. Maar aan de andere kant; was veel in de toenmalige literaire tijdschriften ook niet meer dan gelegenheidspoëzie, of navolging of zelfs alleen maar vertaling, evenals in de eerste helft van de eeuw.

Je zou het ook zo kunnen stellen: de Nederlandstalige Couracaosche Courant was het symbool van de 19de eeuwse Eurocentrisme, dat na de emancipatie in 1863 geleidelijk vervangen wordt door een latiniseringsproces en een creolisering, een eigen ontwikkeling: respectievelijk door het gebruik van het Spaans en het Papiaments.
De literaire cultuur mag nog wel op Nederland gericht zijn en de vertellingen van Nederlandse dichters, ook aan het einde van de eeuw, wijzen in die richting, de uitingsvorm daarvan is niet meer Nederlands, maar Spaans. Ook in de in proza gestelde (familie)berichten zien we in de loop van de tijd steeds meer Spaans als gebruikstaal.

Hoofdstuk II

Achttiende eeuwse satiren en andere poëzie

"Myn zangster had nog lang tot uwe roem gezongen
Waar zy niet magteloos door haar vermoeide longen."

Uit de rij van rampen, welke dit eiland gedurende het tijdperk van bloei troffen, en welke het tegenwoordige geslacht met mindere of meerdere nauwkeurigheid nog weet te verhalen, wil ik slechts de volgende...kortelijk aanstippen, omdat dezelve daadzaken zijn, welke in den tijd geboekt werden.

G. B. Bosch: Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika (1829)

Voor The Curacao Gazette and Commercial Advertiser in 1812 voor het eerst van de pers rolde, werden er op Curacao al wel gedichten geschreven. Hoeveel dat geweest is, kunnen we nu uiteraard niet meer nagaan, maar het is toch wel opvallend dat reeds vanaf het tweede nummer van de Gazette poëzie verscheen. Het zou natuurlijk zo kunnen zijn dat de krant dichters 'op het idee bracht' te gaan schrijven, maar aannemelijk lijkt me dat niet. Men zal het geschrevene voordien gewoon bij zich gehouden hebben of alleen in eigen kring hebben laten circuleren wegens gebrek aan publicatiemogelijkheid.

Een heel vroeg bewijs van het gegeven dat er poëzie gemaakt is, die we nu nergens meer kunnen achterhalen, vind ik bij I. S. en E. A. Emmanuel (1970;445) die schrijven dat er een Joodse dichter op Curacao leefde in 1697. Maar werk of zelfs enige andere gegevens zijn onbekend.

Uit de archieven is wel het een en ander tevoorschijn gekomen, dat vaak in oudere jaargangen van de West-Indische Gids opnieuw is gepubliceerd. Wat ik hieronder inventariserend beschrijf, zijn voorbeelden van vroege geschreven, maar niet in die tijd gepubliceerde poëzie.

In een aantal artikelen in de West-Indische Gids krijgen we een ideetje over iets van de reeds eerder geschreven poëzie of "pamfletten" zoals B. de Gaay Fortman ze noemt en waaruit hij in jaargang 1936/1937, p. 353/372 een "keuze" doet.

Dat is dan bijvoorbeeld de "Chronijk" waarin A. L. Statius Muller (1797-1884) een oud handschrift overschrijft betreffende de inval en brandschatting van Du Cassard in 1713. De copie dateert waarschijnlijk uit de jaren 1820, hoe oud het handschrift zelf is weet ik niet.

Ds. G. B. Bosch (1829;279) schrijft:

"Een mijner vrienden stelde mij eens een oud manuscript ter hand, hetwelk hij in den boedel van een' zijner overledene bloedverwanten gevonden had: het was een vers, waarin op eene satirieke wijze de daden bezongen werden dier helden, welke, bij de landing van De Cassard, met zoo vele zorg hun leven voor het land bewaard hadden."

Naast "het dichtstuk zelf, dat, vooral den tijd in aanmerking genomen, zeer goed geschreven is..." is er over deze inval een dagboek uit de jaren 1712 en 1713 zelf, van iemand die bijzonder goed op de hoogte was. (zie De Gaay Fortman 1924/1925;241 vv.)

Poëtische teksten en liederen die de historie van Europa of de ons omringende landen betreffen, zullen we in De Curacaosche Courant later nog regelmatig aantreffen

Hartog (1961;282-300) is zeer uitgebreid over deze inval, terwijl hij ook fragmenten van het betreffende gedicht geeft.

Du Cassards aanval is een onderdeel van de Europese strijd in de Spaanse Successieoorlog van 1702-1713, waarin Nederland en Engeland tegenover Frankrijk en Spanje stonden. De Franse vijandelijkheden begonnen volgens het gedicht al bij Puerto Cabello waar een Curacaose boot buitgemaakt werd zonder dat anderen die in de buurt waren te hulp schoten.

"Curacao heeft helden, die getroost zijn vol van moed
Het al te wagen, zelfs hun Eer hun naam en goed,
Maar niet het leven; dat 's te waard voor zulke zielen,
Die 't liefst voor 't vaderland nog lang hun lijf behielen."

Op 16 februari 1713 komt Du Cassard aanvaren en kan ongehinderd landen. De pogingen om de vijand later alsnog terug te dringen zijn te flauw; aangeboden hulp van de Engelsen wordt geweigerd. De veldslagen worden verloren door lafheid van de aanvoerders; vooral de gouverneur van Collen en aanvoerder Kerckrinck moeten het in het gedicht ontgelden. Eerst weigert men de eisen van Du Cassard in te willigen, maar later accepteert men toch de enorme brandschatting. De anonieme dichter die tekent met "Simplicius Veredicus" besluit zijn ongeveer vierhonderd verzen tellende Onverwelkelijke Lauwerkrans gevlochten om de hoofden der onoverwinnelijke Curacaosche Helden wegens moedige verdediging van het Eiland tegen de geweldenarijen van den Franschman Commandeur Du Cassard, begonnen den 16en February en geëindigd den 3en Maart 1713, welke uitvoerige titel hij nog vergezeld laat gaan van een citaat uit de Aeneis van Virgilius, met:

"Wie roemt niet billijk dus Curacaosche oorlogsdaden?
Wie kroont die helden niet met groene lauwerbladen?
Leeft eeuwig helden met de Eerekrans op 't hoofd;
Dat nimmer laster uw verkregen roem verdoofd.

Nooit zie men and'ren met een ijverzucht bezeten
U na te volgen, zoo kan men U weergaloos heten.
De laatste naneef roem en prijze uw wijs beleid
Uw onverzetbren moed uw heldendapperheid.
Mijn zangster had nog lang tot uwe roem gezongen
Waar zij niet magteloos door haar vermoeide longen."

Andere voorbeelden die De Gaay Fortman in zijn artikel noemt, zijn in Nederland gepubliceerd of dateren uit de periode na 1866 die ik hier niet meer behandel.

S. Kalff (1931/1932;80 - 94) schrijft over een in het archief van het eiland teruggevonden spotlied op "de dolle gouverneur" Jan Gales, die Curacao van 1738 - 1740 bestuurde. De "lokale hekeldichter" van het "Nieuw Lied op een Verloopen Capitein, die tot Directeur op Curacao Geavanceerd is, so lange alst de Heeren Belieft. Te singen op de wijs van Een Sterke Casteel," had er zelfs een heel pakket in New-York gedrukte exemplaren van laten maken, tot woede van Jan Gales die de drie ambtenaar - gebroeders Pletsz liet ontslaan wegens het zingen van het liedje!

Dit soort felle hekeldichten zullen we later in de De Curacaosche Courant ook nog ettelijke keren tegenkomen; wel niet tegen de gouverneur, dat verhinderde de censuur wel, maar van burgers onderling.

Gij vrienden wilt eens hooren wat ik Singen Sal
Een Liedje van Jan Kalis
Ik Wil seggen Jan Gales
Hoe hij Quam te Pas.

In Vriesland wilt 't weeten en Daar hij was Captijn,
Daar Most hij door de Glaasen
En hij doet niet Als Raasen
Geef Quartier voor mijn.

Na hij hier is gekomen, So schraabt hij veel Goedt
Van Weeduwe en Van Weesen
Wie hoorden 't hier voor deesen
Als die Hontsvod doet.

Nu scheij uijt met singen van die Vrieseboer
Een Boer so Zal hij sterven
De Duijvel sal hem Erven
Die verdomde Boer.
Eijnde.

Dit soort scheldgedichten had misschien wel een direct politiek effect, maar als poëzie is het beneden alle peil door zijn stuntelígheid in spelling, woordkeus en zinsbouw. Klank, ritme en beeldspraak zijn hier zo ver beneden niveau dat een bespreking daarvan alleen maar negatieven zou tonen.

Een andere vorm van kritiek was het nogal eens voorkomen van paskwillen; gouverneur Lauffeur moet het ontgelden in 1799, Changuion in 1805. Een paskwil is een anonieme spotternij of schotschrift op een persoon in woord en beeld. In 1501 werd te Rome een gehavende torso van Ajax of Menelaos door kardinaal Caraffa opgegraven en voor zijn paleis te Rome opgesteld. De spotlustige Romeinen noemden het Pasquillo, naar de naam van een kleermaker die er tegenover woonde en gebruikten het om er spotschriften en satiren op aan te plakken.

Het paskwil van 1799 tegen kapitein-gouverneur Lauffeur Luidde:

"Wij begeeren een burgerkapitein
Of vergeten onderdaan te zijn.
Den monopolist moet ten onder,
Of het land is na den donder."

A. C. Henriquez schrijft nog in 1859 op 12 november over "paskwillen" van vijf jaar eerder:
"paskwillen, die gelijk een ieder weet, gedurende het jaar 1854, door lieden, die op beschaving nogal aanspraak durven maken, in het holst van den nacht verspreid werden, met het boosaardige doel om het blanke karakter van den Edelhartigen Landvoogd te bezoedelen, die hen niet wilde laten leven ten koste der koloniale kas en der arme ingezetenen van dit eiland..."

Deze paskwillen waren dus kennelijk tegen gouverneur Rammelman Elzevier gericht, die in 1854 vertrok. De gouverneurs moesten het dus wel ontgelden!

Hartog (1961;472 vv.) bespreekt "de revolutie tegen gouverneur Beaujon in 1796" die door Fransgezinden werd aangeklaagd wegens zijn prinsgezinde houding. Beaujon verdedigt

zich tegen beschuldigingen en besluit die verdediging met de volgende dichtregels geciteerd naar Hartog.

"Laat wangunst vrij haar rol nu spelen,
de nijd kan toch het licht niet velen:
mijn heilzon zal wel echter dagen
voor 't oog van hen, die mij belagen."

Dit kwatrijntje is op zich niet zo belangrijk maar het verschaft ons een blik in de functie en plaats van de poëzie in die dagen, waarin deze nog veel minder geïsoleerd is van het dagelijkse leven, maar er integendeel juist deel van uitmaakt. Om een bepaalde gedachte in het betoog kracht bij te zetten, hanteert de redenaar, de inleider, de beschouwer enz. even de poëzievorm. Het is een veel voorkomend verschijnsel dat een prozastuk onderbroken of beëindigd wordt met een stukje poëzie. Poëzie begeleidde het dagelijkse leven meer dan nu; en dat wij dit dan denigrerend 'gelegenheidspoëzie' noemen, zegt allereerst iets over onze poëzieopvatting waarin de gebruikswaarde van dit genre verzwakt is.

Als in 1778 het oorlogsschip Alphen in de Curacaose haven ontploft, wordt het verslag daarvan ook gelardeerd met poëtsiche intermezzo's. En zo vinden we later in <u>De Curacaosche Courant</u> van bijv. 31 augustus 1816 dat gouverneur Kikkert een toespraak beëindigt met een gedichtje. En op 15 september 1838 wordt een artikel over zonsverduistering vergezeld van poëzie. En zo zijn er veel meer voorbeelden, ik koos er maar een paar.

Het van ± 1800 daterende "De Naamlosiana", dat "bij velen in zoo grote eere stond, dat het tot op onze tijd herhaaldelijk is overgeschreven" wordt door C. P. Amelunxen (1933/1934;250/254) besproken en geciteerd in het artikel 'De verdediging van Curacao bezongen'.

Het gedicht bespot het bondgenootschap van het Curacaose bestuur met de in de Franse tijd Engelse vijand, tegen de bescherming van de Fransen, die officiële bondgenoten waren op dat moment. "Kan het komieker toegaan?" vraagt Amelunxen zich af. "Een oolijke guit heeft zeer kort daarna in een satirisch gedicht het geval beschreven. Wie is deze spotvogel, die onder de schuilnaam schreef van een groot man onder de zinspreuk: 'Mundus vult decipi?' Moge zijn naam ons onbekend zijn, allicht heeft zijn zang de tijdgenoten eenige vermakelijke oogenblikken bezorgd."

"De Naamlosiana" beschrijft in 26 kwatrijnen in alexandrijnvorm op satirische wijze, dat nadat de Franse landden in Sint Michelsbaai, het leger zal proberen aan de Otrabanda de oprukkende vijand tegen te houden.

"Men zou de Roode Weg met musketiers bezetten
En trekken met de rest den vijand tegemoet.
Om hem den toegang langs het kerkhof te beletten
En breken in zijn front en storten zoo zijn bloed."

Maar zodra men denkt dat de vijand nadert, vluchten alle helden reeds!

"Men sprong de pontjes in om zoo naar 't fort te wijken.
De burger en soldaat drong nu verward dooreen.
Men riep:'De Roode Weg ligt vol doode lijken!'
Maar schoon 't leugen waar, de schrik was algemeen.

D'ontstelt'nis bijster groot, mijn pen kan 't niet beschrijven
Hoe 't hart der vluchtend' als gekrompen was tot niet.
Ja Lauffeur zelf wist nauw waar hij van schrik zou blijven
En stortt' in 't water neer uit wanhoop en verdriet.

En toen men hem met moeite in 't pontje had gekregen,
Van boven tot beneen doornat met slijk bemorst,
En 't volk elkaar vertrad en voortdrong allerwegen,
Riep hij nog zuchtend uit:'Waar blijft nu Gravenhorst.'

Toen eindelijk 't moedig volk weer was in 't fort gezonden,
Beschoot men d'Overzij met grof en zwaar kanon.
Men schoot met kogels op de huizen die daar stonden,
Men schoot van d'opgang tot den ondergang der zon.

En toen men zag dat al dat schieten niet kon baten,
En dat de Fransche macht aan d'Overzij bleef staan,

Dacht Lauffeur: 'Nu is't tijd de Britten in te laten,
We zenden Spencer wijl die 't Engelsch kan verstaan.

Die maakte straks accoord met Watkins en zijn honden.
Men schonk hem stad en land met list en overleg.
't Werd door den grooten Raad in alles goed gevonden.
De honden kwamen in, de Franschen gingen weg."
(geciteerd naar Amelunxen)

Wat opvalt is de eenzijdigheid van het overgeleverde materiaal: twee keer buitenlandse inval (1713, 1800) en een paar keer onenigheid met de gouverneur. Waren dat de onderwerpen die de pennen in beweging brachten? Of werden juist die gedichten wegens hun historische waarde behouden in het archief? Of zit er inderdaad nog veel meer in dat archief, maar haalden de onderzoekers alleen het historisch interessante materiaal tevoorschijn en lieten ze het andere voor wat het was? Systematisch archiefonderzoek is nodig om op deze vragen antwoord te kunnen geven.

Een onderwerp dat een aparte bestudering zou verdienen, zijn de berijmde historische grafschriften van oude Curacaose begraafplaatsen, waarvan I. S. Emmanuel (1957) enkele voorbeelden geeft.

Hartog beschrijft het grafschrift van de Engelse Lord John Murray, die zich zou hebben vergiftigd na de mislukking van zijn aanslag op Curacao in 1805. G. J. Simons (1868) geeft het gedicht weer en vertelt dat de steen waarin het gebeiteld was later gebruikt werd bij de bouw van de vuurtoren. Ds. Bosch (1836;167) vermeldt:

"Zijn lijk werd op het eiland Klein Curacao ter aarde besteld, en een der inwoners van Curacao maakte op hem een grafschrift, dat later in de Curacaosche Courant geplaatst is...

Dat laatste heb ik nergens kunnen verifiëren.

"Hier onder dezen harden steen
ligt ingeschard het vleesch en been
Van eenen Brit, een man van rang. In alle landen
Zijn stam bekend. Hij zelf vermaard door zengen, branden.

Lord Murray, Britsch Kaptein ter Zee,
Verwees de dood dees' plaats ter ree,
Vorst Pluto zag 's mans kunst met vuur en vlam te razen,
Hij nam hem in zijn dienst de helgloed aan te blazen.

En dat van zijn ontstoken brand
Op Curacao, 't bewoonde land,
De rook, o wandelaar! hem nimmermeer mogt plagen,
En zijn gebeente in rust 't gewormte mogt verknagen.

Dies vindt gij nu zijn graf niet ginds,
Maar hier, op 't landje boven winds."
(geciteerd naar Hartog: 1961;523)

Een andere oude grafsteen met een gedicht wordt beschreven in Geschiedkundige Opstellen opgedragen aan den Heer W. M. Hoyer bij gelegenheid van zijn tachtigsten verjaardag (1943). Deze dateert van 1768: "Hier legt begraven Willem Blo...geboren op Curacao den 28 november 1... overleden den 6 july 1768"

"Deez Blom, verhindert in zijn groei
Verwelkt in 't schoonste van den bloei
Geplukt door Hoogerhand, bloeit heden
In 't onverdreflijk Lusthoff Eden."

Deze geschriften bewijzen wel dat poëzie deel uitmaakte van het dagelijkse lief en leed op Curacao. Er zou een onderzoek naar verricht moeten worden op diverse begraafplaatsen zoals Emmanuel dat van Beth Haim heeft gedaan.

Wat ik hierover summier aangehaald heb, is geschreven door plaatselijke auteurs, niet door mensen van buiten over Curacao. Deze laatste zoals de passant Farret, van 1635 - 1639 op Curacao, en ex-directeur Stuyvesant, van 1642 - 1646 met onderbreking op Curacao, die samen de "langademige rederijkerskunst" beoefenden in hun Trant Veersjes, of de "grijze Hollander" W. V. O. Caspersz en diens Traanen... gestort om de naare toestand van zijn land, veroorzaakt door de schandelijke overwinning der Engelsen in de West-Indiën (Amsterdam, 1781) blijven hier uitdrukkelijk buiten beschouwing, evenals de Elegias van de al eerder genoemde Juan de Castellanos en de oude orale literaire voortbrengselen.

Ik heb de bronnen zelf niet gezien. Het zou de moeite lonen in het oud archief van Curacao, dat bewaard wordt in het A.R.A. te Den Haag, een onderzoek in te stellen of er nog meer in handschrift is geweest. Dat er in de 18de eeuw meer geschreven werd dan het hierboven vermelde, lijkt in elk geval zeer waarschijnlijk.

Dit hoofdstuk is dan ook niet meer dan een aanzet tot wat een echte studie van het onderwerp zou moeten worden. Omdat ik me beperk tot wat plaatselijk geschreven en gepubliceerd werd in de eerste helft van de 19de eeuw, valt de uitwerking ervan ook buiten mijn bestek. In heb dit hoofdstukje desondanks opgenomen om aan te tonen dat er ook VOOR 1812 geschreven werd door auteurs die op Curacao woonachtig waren. Dit werk zou samen met dat van de 'passanten' apart bestudeerd moeten worden, als voorbeeld van wat in de eerste fase: de Antillen in de letterkunde, geproduceerd werd.

Wat we nu hebben, laat zien dat men het dichtvak heel aardig beheerste in die dagen. Men gebruikte de klassieke alexandrijnvorm graag, hoewel niet vrij van opvulsels om deze moeilijke maat steeds weer 'vol' te krijgen, men rijmde vaardig en beheerste het Nederlands uitstekend.

Ds. G. B. Bosch' hiervoor gegeven oordeel van de 19de eeuwer-over de 18de-eeuwer: "het dichtstuk zelf, dat, vooral de tijd in aanmerking genomen, zeer goed geschreven is...", moet voor ons als 20ste eeuwers een waarschuwing zijn voor ons oordeel: iedere tijd heeft nu eenmaal zijn eigen literaire waardebepaling.

Hoofdstuk III

Iets over de Curacaose maatschappij in de eerste helft van de 19de eeuw

"...twee casten, twee volken in een kolonie..."

> De hoogmoed echter om van zuiver bloed, dat is, die onder hunne voorouders geene Negers of Mulatten tellen, afkomstig te zijn, is belagchelijk onder de Creolen. Er zijn op het geheele Eiland welligt 3 a 4 familiën, die zich op de echtheid daarvan beroemen kunnen, en evenwel verheffen zij zich er allen op tegen elkander, dit gewaande en waardige voorregt te bezitten. De verdienste beteekent hier veel minder, als deze soort van afkomst of geboorte...
>
> H.J. Abbring: Weemoedstonen uit de Geschiedenis van mijn leven of Mijne reis naar Curacao (1834)

De vanaf de eerste nummers van *The Curacao Gazette* in 1812 verschenen Engels- en Nederlandstalige gedichten, geven in een aantal gevallen een beeld van de Curacaose maatschappij in de eerste helft van de 19de eeuw. Een vanuit de sociologie bekend begrip als de 'gesegmenteerde samenleving' wordt vanuit een onverwachte hoek als de poëzie een aantal keren geïllustreerd.

In Johan van de Walle's bekende roman over de 19de eeuwse Surinaamse slavernij, *Een vlek op de rug* (1963), zegt de ervaren planter Frowijn tegen de dan nog maar pas in de kolonie uitgekomen hoofdfiguur Achilles Maas: "In dit land wonen twee volkeren, slaven en meesters. De eersten vormen de meerderheid en leveren arbeidskracht, de meesters zijn in de minderheid maar heersen door verstand en tucht. Welnu, de keuze is duidelijk." En twintig pagina's later reeds constateert de hoofdfiguur van zichzelf en zijn opzichter: "In korte tijd werd het gat in de muur tussen mij en mijn negers gesloten. Zij leefden hun leven aan gene zijde van de muur, meneer Pel en ik het onze aan deze zijde." Op deze literaire wijze geeft Van de Walle aan wat sociologen als Hoetink, Van Lier en Römer een gesegmenteerde of plurale samenleving noemen,"... een maatschappij, die ontstaan is uit het samenleven van twee of meerdere bevolkingsgroepen, die oorspronkelijk verschillen naar ras en cultuur. Deze ontwikkelen naast hun van elkaar verschillende culturen en sociale structuur een gemeenschappelijk waarden- en normenstelsel, waarvan de hiërarchische rangschikking van de groepen een belangrijk aspect is." (Römer: 1969;23)

En om twee sprekende citaten van ooggetuigen van Curacaose kerkelijke zijde te geven:
"...de blanke bevolking staat tegenover de gekleurde en zwarte op eene wijze welke altijd bij de laatste wrevel, nijd en haat teweeg moet brengen. Het zijn twee gasten, twee volken in een kolonie..." Deze uitspraak is van Monseigneur Niewindt; en de protestantse dominee G. B. Bosch schreef: "...eene koloniale staatkunde om de menschen met eene zwarte en bruine kleur in minachting te brengen. Hoe grooter men de afstand tusschen blanken en zwarten maakte, hoe meer men de laatsten vernederde, des te vaster en langduriger, dacht men, stond het koloniale stelsel; want hield vrees voor de blanken de Negers niet op eenen eerbiedigen afstand, bestond er onder de laatsten geen ontzag voor de morele meerderheid en hoogere waarde der eersten, dan waren leven en bezittingen, rust en veiligheid in gevaar..."

Zo kende de 19de eeuwse Curacaose koloniale maatschappij de volgende stratificatie: blanken, te verdelen in hogere en lagere protestanten, Joden; "lieden van de couleur", vrije zwarten en slaven.

Als landsonderwijzer G. G. van Paddenburgh de bevolking (1819) beschrijft, verdeelt hij deze in mannen en vrouwen, kinderen, tuinslaven, sjouwers, ambachtslieden, huisbedienden, slavenkinderen en oude slaven. Hij schrijft over "de bezetting" als aparte groep en meldt dat op Band'Abao wonende vrije negers zelden in een volkstelling worden begrepen. Ds. Bosch onderscheidt blanken, mulatten, negers en Joden.

In het bekende rapport "Curacao in 1817" door Dr. J. de Hullu (1913) worden de aantallen mannen en vrouwen apart genoemd, waarbij we zien dat er vooral onder de gekleurde bevolking, maar ook onder de overige groepen een voortdurend vrouwenoverschot was. Een gegeven waarop W. E. Renkema (1981) ook wijst; deze wijt dat aan de slechte economische omstandigheden die vooral jonge mannen dwongen elders werk te zoeken, maar Römer (1977) geeft ook de starre maatschappelijke verhoudingen met zeer geringe mogelijkheden tot sociale mobiliteit als oorzaak. Er is in de 19de eeuw een aanzienlijke emigratie naar buurlanden als Venezuela, Colombia, Santo Domingo, Puerto Rico en Sint-Thomas. Van dat laatste eiland wordt zelfs gezegd, dat er een hele straat is waar men "om zo te zeggen niets dan de Curacaosche taal hoort spreken..." Als Mgr. Niewindt in 1860 overlijdt wordt dat tot in de krant van Sint-Thomas betreurd met een levensbericht dat met een gedicht besloten wordt.

In 1816 zijn er op Curacao ruim 14.000 inwoners, waarvan 2780 blanken, 4549 vrije lieden en 6741 slaven; in 1863 zijn er ruim 19.000 inwoners, waarvan 13.629 'ingezetenen' en 5498 'slaven'. Het aantal Joden bedroeg in 1816 nog 1021 volgens opgave van I. S. en S. A. Emmanuel (1970); daarna neemt hun aantal af, tot na 1825 een kleine toename volgt na het verkrijgen van volledige burgerrechten (de Joodse emancipatie) en opnieuw een toename tot 963 in 1865: na de onlusten van Coro keerden veel uitgeweken Joden terug in de jaren vijftig. In 1865 telde Curacao 1855 protestanten.

"Uit de cijfers blijkt, dat omstreeks de overgang van de achttiende naar de negentiende eeuw de volgende markante wijzigingen plaats vonden:
de vrijen die in 1789 minder in getal waren dan de blanken, waren in 1817 hen ver in aantal voorbijgestreefd; dit was een gevolg zowel van hun eigen aanwas en manumissies als een teruggang in het aantal blanken. Deze tendens zal blijken bestendig te zijn. In 1833 heeft de groep vrijen ook de slavenmacht in omvang overvleugeld.
(...)
Tot 1770 vormden de Joden de grootste blanke bevolkingsgroep; in 1789 waren er 1495 Joden tegenover 2469 Christenen en in 1805 waren er nog slechts 1000 Joden.
Behalve als kooplieden waren op Curacao in deze tijd nog vele Joden werkzaam in vrije beroepen als geneesheer, practizijn e.d.
Opvallend is het aantal Fransen, dat in deze jaren op Curacao woonde. Hun aantal wordt gesteld op 400 in de Engelse overzichten."

(Hartog, 1961;569)

Volledigheidshalve geef ik het staatje dat J. Hullu (1817) verstrekt weer:

[1] Blijkens een op 13 april 1817 bij het Departement van Koophandel en Koloniën ingekomen "Generale staat der bevolking van het eiland Curacao" bevondt zich in 1816 aldaar het volgend getal van inwoners:

	blanken	vrije gekleurde lieden	zwarte vrije lieden	slaven
Willemstad . .	953	494	38	774
Overzijde ..	573	675	350	929
Pietermaay . .	751	508	343	425
Scarlo	100	70	77	195
Oostdivisie . .	175	174	346	1471
Westdivisie . .	84	197	633	1894
Middeldivisie .	144	122	522	1077
Totaal . .	2780	2240	2309	6741 (sic) (moet zijn 6765)

Totaal der bewoners 14.094 zielen, waarvan 8904 mannen, 5125 vrouwen, 2633 jongens, 2532 meisjes.
[2] Blijkens dezen staat bevonden zich op 2 juli te Curacao:
15 kooplieden, 103 visschers, 109 timmerlieden, 28 metselaars, 4 kuipers, 4 smeden, 74 schoenmakers, 27 snijders, 11 goud- en zilversmeden, 2 blikslagers, 6 zeilmakers, 9 ververs, 9 pruikmakers, en 167 sjouwers. "Er is reden (zoo wordt in een aanmerking bijgevoegd) om te vermoeden dat de opgaaf der ingezetenen, waaruit deze staat geformeerd is, niet behoorlijk en naauwkeurig gedaan is, en uit dien hoofde ie er eene nadere opgaaf gedaan welke alsnog niet geheel opgenomen en opgemaakt is."

Noot 2 geeft iets weer van de Curacaose culturele toestand in 1816 in ruime zin beschouwd.

Hartog (1961;788 vv. en 825 en 839) neemt deze cijfers over. Volgens H. J. Abbring waren er slechts 2 a 3 families "zuiver blank." Dertig jaar eerder hadden Grovesteyn en Boey "5 a 6 bloedzuivere families" opgegeven:

> "Doordat dit eiland een zeer oude colonie is heeft de vermenging van couleuren tot zoo hoogen graad plaats gevonden, dat geen zes families op het eiland geteld kunnen worden, welke niet aan lieden van de couleur vermaagschapt zyn."

Tegen het einde van onze periode waren er slechts 297 Europese Nederlanders op Curacao (1855), tegen een totaal van 11.859 "ingezetenen" en 5615 "slaven" in dat jaar; hierbij was een aantal ambtenaren. De meesten waren echter immigranten die zouden blijven: Nederlanders die hetzij als particulier, maar vaker als militair naar Curacao kwamen, hier huwden en aldus het Europees- Curacaose element in de bevolking versterkten.

De blanken oefenden evengoed bepaalde ambachten uit als de kleurlingen, maar de blanken die niet tot de koopmans- of winkeliersstand behoorden, waren allemaal arm; Hoetink spreekt in dit verband van lagere en hogere protestanten. Een echte burgerklasse ontbrak. Ds. Van Dissel (1857) schrijft:

> "onderscheidenen die hiertoe gerekend moesten worden, zoals winkeliers, neringdoenden, bazen, enz. rekenen zich reeds tot den hoogen stand."

De poëzie waar we ons op richten lijkt voortgekomen te zijn uit de laagste regionen van hogere protestanten, niet uit de echte aristocratie, maar wat zich in gegoede doen onder deze toplaag bevond.

Met het onderwijs was het in de 19de eeuw droevig gesteld. In 1816 ontvingen er in totaal ruim 250 kinderen onderwijs op een gegeven totaal van meer dan 5000 kinderen (5%). Het getal analfabeten was dus groot;

natuurlijk onder slaven en vrijen van de kleur, maar ook door blanken.

Tot omstreeks het einde van onze periode gingen er amper 1000 kinderen naar school. De krant van 31 januari 1846 geeft een voltallig overzicht, en komt tot 998 (oftewel 1/3 deel van het totaal aantal kinderen tot 14 jaar). Maar vergeleken met Europese landen in diezelfde tijd is de situatie op Curacao zelfs nog wel gunstig te noemen. Pas in de tweede helft van de eeuw, buiten onze periode, expandeert het onderwijs. (zie Hartog 1961;864 vv)

Met dergelijk analfabetisme zal het duidelijk zijn dat de poëzie zich tot een kleine bovenlaag beperkte, zeker Nederlandstalige poëzie in een overwegend Nederlandstalige krant, temidden van een bevolking die voor het grootste deel het Nederlands nauwelijks verstond, laat staan actief beheerste.

De 19de eeuwse Curacaose poëzie zoals die uit <u>De Curacaosche Courant</u> tot ons komt, is het produkt van de relatief kleine blanke Protestantse groep - die dus volgens de opgegeven cijfers in 1817 slechts ongeveer 1750, nog geen 10% van de totale bevolking was - en de nog kleinere groep van de Joden. Ik heb vóór 1865 geen voorbeeld kunnen vinden van niet blanke Curacaonenaars die in deze tijd de poëtische pen hanteerden, in tegenstelling tot andere delen van het Caraïbisch gebied waar dat wel voorkwam. Een orale traditie was er daartegen wél!

Wat de verhouding van deze groep tot de andere betreft, het volgende voorbeeld ter illustratie. In 1830 besloot de kerkeraad van de V.P.G. dat "de kerk ook maandag- en dinsdagmorgen opengesteld zal worden voor de doop van kinderen, zonder onderscheid van kleur en stand" (stand d.w.z. vrij of slaaf). Maar de gekleurden werden door de blanken in de praktijk echter nog lang daarna geenszins als gelijkwaardig beschouwd. (zie Hartog 1961;792)

De sociale tegenstellingen waren schrijnend. Er was weliswaar vermogen op het eiland, maar dat was in handen van een kleine groep. De grote massa leefde in armoede, ook onder de leden van de V.P.G. Kikkert klaagde over het bedelen door de mensen; de stad maakte in het midden van de eeuw een armoedige indruk: de huizen waren verveloos of tot ruïnes vervallen.

Er zijn daarom loterijen ten behoeve der Maatschappij tot "Hulpbetoon aan Vlytige Armoede", door de Joden georganiseerd. In 1855 organiseren A. Curiel en J. J. Naar een "Lotterie bienfaisance".

Ds. Van Dissel richt in 1856 een "Protestantsche Maatschappij van Weldadigheid" op om armoede te lenigen en voor onderwijs te zorgen, omdat

> "... in haar midden een aantal behoeftigen bestaan, die zelfs met den besten wil niet zooveel kunnen opzamelen, om zich of hunne kinderen behoorlijk te kleeden, zoodat deze school en katechisaties en zyzelven de kerken kunnen bezoeken, ja, niet eens in het openbaar kunnen vertoonen..."

In 1860 komt er op verzoek van de gouverneur een Curacaose afdeling van de "Maatschappij van Weldadigheid".

Ook de 'weldadigheid' werd beoefend volgens het gescheiden, gesegmenteerde hokjessysteem. Een bewijs daarvan levert ook de grote tentoonstelling op die in 1858 werd georganiseerd, van "Dames handwerken en voorwerpen van kunst en smaak", ten behoeve van de Protestantse inrichting "Weldadigheid", het hospitaal en "Hulpbetoon aan vlytige armoede" van de Joden. Er zijn prijzen voor de beste strohoeden, leer, sigaren, schrijnwerkersstukken, aardewerk, die op het eiland zelf vervaardigd zijn. De vorwerpen zullen later worden verloot; het Corps Muzikanten van het Garnizoen Alhier speelt het Wilhelmus en het Vaderlandsche Lied "Wien Neerlandsch bloed..." bij de plechtige opening.
Er zijn 1100 voorwerpen ingestuurd: 40 uit Amsterdam, 320 uit St.-Thomas, en enkele van Bonaire, Coro en Maracaibo van vrienden en familiebetrekkingen van inwoners van eiland. De prijs voor de beste strohoeden gaat naar Aruba, de andere prijzen worden op Curacao gewonnen. De niet afgehaalde voorwerpen van de verloting worden verkocht "ten voordeele der algemeene armen..." Het uiteindelijke batig saldo: Fl. 906,- waarvan 1/3 voor elk van de drie inrichtingen. Geen één dichter wordt door deze grootse activiteit geïnspireerd!

Over sociale misstanden vinden we trouwens in de poëzie überhaupt niets, hooguit over de opluchting als enkele belastingen verlaagd worden, klachten over woeker en dergelijke, de problemen van de gegoeden die hun huis en hun bezit beschermen tegen de have-nots in een enkel geval. Maar sociale poëzie zal ook in het moederland pas in de loop van de eeuw ontstaan; ze is dus aan het begin van ons tijdvak niet

te verwachten op Curacao.

Hartog (1961; hoofdstuk 9) geeft een uitvoerig beeld van het dagelijkse leven in de eerste helft van de 19de eeuw: beroepen, bezit, stad en land, huizenbouw, kleding, dagindeling, menu, amusement en hygiënische toestanden, maar daarvan komt in de poëzie zeer weinig naar voren en laat ik daarom rusten. Voor zover er aanleiding toe is, wijs ik erop bij de afzonderlijke gedichten. De koloniale Curacaose poëzie geeft slechts een gebrekkig beeld van de 19de eeuwse maatschappij, doordat ze zich eenzijdig met de kleine toplaag ervan bezighield. Wel leren we eruit wat de blanken bewoog, maar niet de totale maatschappij.

Joden en Protestanten met hun gescheidenheid naar godsdienst, economische activiteit en cultuur ontmoetten elkaar toch soms op hun gemeenschappelijke poëtische paden; we komen in elk geval ook auteurs tegen als A. S. Delvalle en A. C. Henriquez. Maar van Protestantse kant zien we een aantal gedichten waarin men zich afzette tegen de Joden, zozelfs dat de Emmanuels in een ruzie omtrent Dr. St. Croos van antisemitisme spreken. De Jood wordt afgeschilderd als woekeraar en ruziemaker, querulant:

"Zult gy (dit ware impertinent)
Gedogen, dat een Jood
Of ook een onbesneden vent
Nog tien tot twintig neemt pro cent,
En knelt der armoe nood?" (3-1-1818)

Als vertegenwoordigers van de verschillende groepen elkaar dan al ontmoetten in de poëzie is het vooral om ruzie te maken!

Hoe zeer gescheiden de blanke en de gekleurde groep van elkaar leefden, zien we uit poëtische stofkeuze waarbij de laatste nauwelijks genoemd werd door de eerste. De anonieme dichter van 'De vyf werelddelen' (25-7-1818) verheerlijkt de Europese beschaving en kijkt neer op Afrika en waardeert de andere werelddelen alleen als bron voor Europese inkomsten. Azië kan rijkdom brengen aan de koloniale handel, Amerika is door de Spanjaarden uitgebuit, en Australië is natuurlijk te prijzen als Ontdekking van de Hollanders, al regeren er nu helaas de Engelsen. Afrika is geheel zonder beschaving en dor, maar brengt toch gelukkig ook wel enig voordeel in de vorm van goud en slaven. Uit het gedicht spreekt een sterk nationalisme en een vanzelfsprekendheid inzake de koloniale politiek.

Afrika
Afrika's heet gewest en dorre zandwoestynen,
Faalt 't aan beschaving, en, de nutte kunsten kwynen.
Roofzuchtig is de moor aan 't Barbarysche strand,
In 't Zuid en Noorderdeel der negers vaderland;
Kan naast de Goudkust staag, der kooplien winzucht wekken
Als zy uit slavenmarkt en stofgoud voordeel trekken.

Het doet ons als 20ste eeuwers merkwaardig aan te lezen dat de Curacaoenaar bevrijd wordt van 't Spaanse of Engelse juk door de Nederlander; maar de 19de eeuwer vond het kennelijk vanzelfsprekend dat in zijn poëzie te vermelden; hij voelde zich nauw met het moederland verbonden,

"Triumf! wy zyn nu eng vereend met 't Moederland
Geen vreemde wet heerscht meer, aan dit zoo dierbaar strand
Wy kunnen Neerlandsch vorst ook thans den onzen noemen
En vrolyk op den naam van Nederlanders roemen." (8-3-1816)

Dat een slaaf geen rechtspersoonlijkheid bezat, maar als een zaak beschouwd werd, weten we uit de historische bronnen, maar kunnen we ook lezen in 'De vleyer' (6-9-1817), die een aantal slaven erft:

"Dat men hem maakte voor legaat,
Een huis en twintig koppen slaven,
Met nog een goede som aan geld;
't Geen hem toen Norskop was begraven,
Wierd uit den boedel toegeteld..."

Het door Hoetink geïntroduceerde begrip 'herengedragspatroon' van de slaveneigenaar vinden we in 'De hoogmoed' (10-5-1817):

"zyn slaven loopen als om stryd,
Om hem hun eerbied te bewyzen:
Zyn trotsche wil is hun een wet,
Die moet hen vreezen, zuchten, zwygen..."

Omgekeerd vinden we ook een verwijzing naar een puña van de gekleurde bevolking op de blanke: "...the poor negroes of this island used formerly to make verses and

and sing them (in their harmless way) trough the streets ..., but now there exists a strict law forbidding such practises; however, they frequently indulge themselves in the same manner with us planters in the country..." (4-8-1815)

De blanke Curacaosche Courant publiceert wijselijk niets hiervan; de puña's waren bovendien in het Papiamento. De bekende Pater Brenneker (1959 en 1970) geeft evenwel honderden voorbeelden van overgeleverde liederen, waarvan er een aantal over het harde lot van de slavernij, het zware werk op de plantages gaan, en ook over de verhouding van de slaven (en vrije kleurlingen) tot de meesters, resp. blanken. Als excursie een kleine keuze ter illustratie, al valt het eigenlijk buiten het onderzoeksveld, om ook de andere kant van de medaille te tonen: de andere "caste" was hoewel onderdrukt, niet volstrekt monddood te maken door de meesters en hun "strict law". Wat deze "caste" niet kon schrijven in de krant, werd mondeling overgeleverd in de orale traditie.

Brenneker noemt de puña's bijvoorbeeld in Sambubu op pagina 575, waar hij ze met "steekliedjes" aanduidt. Ik citeer: "Ze behandelen een kapittel uit de cronique scandaleuse. Een man had een feestje georganiseerd, en daarvoor een pracht-geit geslacht. Alle buren werden uitgenodigd, ook, die welke een vette geit miste. De volgende dag zat de organisator plus familie in de bak. Het vel met het oormerk had hij niet begraven. Op oudejaarsavond zong men: "Wat een mooi feest, wat een prachtig feest! Woensdagmorgen zitten ze allemaal in de bak. Had toch dat vel en die kop begraven!""

Een puña tegen de shon vinden we op p. 2242 van Sambubu. "Een slaaf van San Juan kreeg slaag omdat hij een liedje had gemaakt op zijn heer in het genè, denkend dat het hem toch niet ter ore zou komen. De inhoud luidt: Die man krijgt mij niet te pakken.

> Danchi na Wadan Cati na Wasonu
> toro ta hurami me toro npo kwe mi
> e baca di Bonaire ma e toro npo kwe mi
> Toro di Hulanda mire i tene
> toro ta hurami ma toro npo kwe mi.

Daarnaast zongen de slaven in hun werkliederen over het harde lot: wat hebben wij nu voor een leven!

> Di ki manera eeeeh
> di ki manera nos ta biba na mundu
> cu pecado di mundu tur ta desola nos
> .... ta traciona nos
> .... ta malmula nos
> .... ta lanta contra nos
> Si nos haci malu
> pecado di nos a haci malu
> si nos haci bon
> tambe pecado di nos a haci malu
> di ki manera eeeeeh
> di ki manera nos ta biba na e mundu aki

De shon straft hard en wreed. Een moeder zingt van haar lot als ze wordt gestraft door middel van het neerlaten in een put, waarin ze misschien dagen zal moeten blijven. Ze smeekt liever haar met haar acht kinderen te verkopen dan zo gestraft te worden! (Sambubu 1521)

En ook de bomba is wreed al is hij zelf slaaf:

> "bomba e ta un katibu tambe...." (Benta, p. 82)

Weer een ander lied gaat over discriminatie: "Wanneer een blanke sterft, komen er arme zwarten om hem te begraven; maar een blanke draagt nooit een neger naar zijn graf." (Sambubu 1036)

En over de willekeurige verkoop van slaven:

> "Catibu ta galinja
> mama
> Catibu ta galinja hm
>
> shon ta bende nos
> mama
> ta bende nos
>
> catibu ta galinja
> mi mama
> catibu ta galinja hm
>
> nos ta troca shon
> mama
> mira com m'a papia shon
>
> catibu ta galinja
> mama
> catibu ta galinja hm
>
> ata shon ta bende nos
> mama
> cu placa na man hm

catibu ta galinja
mama
catibu ta galinja hm.
(Benta, p. 105/106)

Dat ook na de emancipatie de positie van de zwarte tegenover de blanke slecht bleef, blijkt wel uit het lied "Shon no ta pagami". maar zijn straf zal niet uitblijven! Enkele verzen uit dit lied luiden:

"mi ta traha pa shon
ma shon nta pagami na mundu
....
shon ta pober mi ta
anto shon nta judami
awe mira cuanto dia
m'a traha pa shon
anto shon nta pagami tampoco

awe ta shon su dia
awe si shon ta bai muri awe
......
(Benta, p. 102)

Dit helpt en nu pas krijgt hij zijn verdiende geld!

Wat ik hier uit de verzamelingen van Pater Brenneker citeer moge aangeven dat ook in de verhouding zwart - wit de poëzie, i.c. het gezongen lied, gebruikt werd om de sociale tegenstellingen te verwoorden. Brenneker en Elis Juliana hebben in hun verzamelingen systematisch onderzoek verricht naar de stem van de zwarte onderdrukten; de belangstellende lezer vindt het in Brennekers publicaties allemaal beschreven. Daarom nu weer terug naar die andere 'caste' die tot nu toe niet onderzocht is op zijn poëtische uitingen.

De economische situatie was in het begin van de 19de eeuw zeer slecht. Vele mannen trokken, zoals we zagen, weg om elders een bestaan te zoeken, zowel van de Joodse en de blanke Protestantse groep als die der kleurlingen. Gouverneur Albert Kikkert schreef in 1817: " Zwermen van bedelaars zoo blanken als gekleurden en zwarten ziet men tegenwoordig op en langs de straten de voorbyganger tot overlast verstrekken. De armoede is zoo groot onder de gemeene klasse der inwoonderen, dat men zich geen denkbeeld vormen kan waarvan zoovele huisgezinnen zich onderhouden..."

De schaarse poëziefragmenten die over de slaven gaan en hun situatie zijn juist in hun understatement zeer onthullend. "De brave man " (18-10-1817) wordt "geprezen" (sic!) om het feit dat hij zijn slaven niet laat verhongeren!

"Hy is niet hard ten aanzien zyner slaven,
Zy dienen hem uit liefde, zonder dwang
Nooit laat hy hen van honger kwynend sterven..."

En even verderop in hetzelfde gedicht meldt de anonieme dichter nog:

Hy laat zijn vrouw met negers en negrinnen,
Geen handel doen in doeken, streep of bont,
Om door die weg drie dubbele winst te winnen..."

De eigenaar ging vaak tot manumissie over als hij de slaaf niet meer rendabel achtte, wat deze welhaast noodzaakte te roven en te stelen om in leven te blijven. K. A. Erkelens zegt in zijn "Beschouwing van den voormaligen en tegenwoordigen toestand van Curacao" op 7-1-1829 het volgende Hierover:

"Gelukkig dat 't gemeen nog wat met werken
Verdient daar men de stad zoo gaat versterken,
't Is waar, als eens dien arbeid is gedaan,
Dan zien wy hen op straat weer ledig staan,
Niet zelden hoort men dan van diefstal spreken,
Byzonder als de toevoer komt te ontbreken,
't Gebeurd ook wel dat iemand dan op 't land
Door Negers wordt omringd en aangerand,
Die, daar zy hem van nood en honger klagen,
Met dreigen of geweld zyn beurs afvragen,
Of dwingen hem daartoe met mes of pook;
Doch dit geschiedt in andre landen ook.- "

Maar zwarten en gekleurden vormden ook een bedreiging als ze zakelijk succes hadden en op deze wijze tot een economische

concurrent van de arme blanke werden. De kolonie werd zo opgevuld met die lieden (zie de cijfers boven), dat deze "Vry van allen last het brood aan den armen blanken uyt den mond neemen..." Deze economische vooruitgang van de gekleurde bevolking wordt door een anonieme dichter op 22-11-1817 beschreven in "De vertoornde en bevredigde planter", een gedicht dat het opneemt voor de gekleurde tegen het superioriteitsbesef van de planter! De sociale afstand die men nauwgezet trachtte te bewaren, komt pijnlijk duidelijk in het gedicht naar voren; de blanke planter overwint die omwille van het geld!

Bovendien blijkt er het verschil tussen de aanzienlijke blanken (de planter) en de arme blanke (de slachter) uit.
De laatste werkt en reist samen met zijn collega "van den kleur" de eerste is zelfs al beledigd, als men een niet-blanke in zijn huis brengt!

Al is er dan tussen de blanken en gekleurden een enorme sociale afstand, die zorgvuldig in acht genomen wordt, volgens C. M. Nuboer wordt die overwonnen in een gezamenlijke liefde voor het land en de vorst. In zijn "Uitboezeming ... ter viering van 's Konings verjaardag" - Willem III - dicht hij op 23-2-1861 o.a.:

"Ja, de volksgeest zal staven,
Hoe op Curacao de borst,
En by vryen en by slaven,
Slaat voor 't heil van land en vorst.."

Het is opvallend dat geen enkele blanke 'dichter' door de emancipatie geïnspireerd werd tot een ingezonden gelegenheidsgedicht. Daar was men toch bij andere gelegenheden niet bepaald zuinig mee, al nam het na de eeuwhelft wel af. De blanke bovenlaag zweeg de emancipatie 'poëtisch' dood!

Daartegenover laat Brenneker wel zien hoe de ex-slaven op 1 juli 1863 reageerden: veel vreugde en een beetje leedvermaak

"libertad galité
la reina Victoria a mand'e pa nos
libertad galité
Willem den Derde a mand'e cos pa nos."

"Awo ntin Shon Henri ntin Shon de Palm
ntin nada mas
awo nos tur ta un awo nos tur ta un
awo djaca laba tajo awo djaca frega cuchu
awo djaca bari fogon
kaiman djucu djucu kaiman."

Een ex-slaaf draagt op de dag van de Emancipatie het volgende gedicht voor, dat in afschrift bewaard wordt in het Curacaosch Museum. Het is in deze vorm genoteerd door Pater Euwens, die verzekerde dat het gedicht gemaakt werd door een man, die op 1 juli 1863 vrijverklaard is. Het origineel is helaas verloren gegaan

"Cantica pa celebrasjoon di e gran dia di libertad
<u>Cancion die Libertad</u>
Roeman nan gradici koe Noos
Pa cielo soe bondad
For die toer bofoon noos tien é koos
Noos tien noos Libertad.
Awé na bolontad die Rey
Y pa boos die noos nasjoon
Pareuw noos ta dilanti die ley
Liber die toer sjoon.

Bam pidie Dioos rodia baauw
Koe santoe debosjoon
Su bindisjoon peés bon trabaauw
Hasi pa noos nasjoon
Noos Tata grandie goestoe y bon
Y maas sabi koe noos
Mandá awé bo bindisjoon
Pa toer boon jieuw die Dioos

Den bida largo y salud
Konteentoe moetjoe koos
Pa Rey, La Reina y su jieuw
Noos toer ta pidie Dioos
Reconocido noos lo ta
Pa doechi libertad
Ma Dioos bo man so lo paga
Y obra die bondad

Sjoon nan adioos, na Dioos soe manoe
Lo tien (Noos ta sigoer)
Amoor pa noos y boso nan
Hoestichie pa noos toer
Niengoen koe noos lo ta rabiá
Den pober poor ta boon
Pa sabi keen ta fortoena
Noos tien Noos koerason
Noos tien noos koerason

Awé no tien kegamiento mas
Ni manoe ariba noos
Noos toer ta jieuw stima di oen kaas
Katiboe die Dioos
Salud Dioos doechi pa trabaauw
Contentoe koe noos Ley
Y biba seemper Corsouw
Hoelanda y noos Rey
Hoelanda y noos Rey"
Corsouw 1July 1863)

In vijf octaven waarvan het laatste vers kennelijk steeds als refrein herhaald moest worden (zie de laatste twee strofen), zingt de dichter van vrijheid, koningsgezindheid en Godsverering, maar vooral ook gelijkheid voor de wet. Het metrum is jambisch met afwisselend verzen van acht en zes syllaben, wat de dichter echter niet altijd vlekkeloos weet toe te passen. Wel consequent is het gekruiste rijmschema (a b a b) aan het einde van de versregels.

Let bij het lezen vooral op de zelfbewuste inhoud van de laatste strofe:
Wij zijn allen gewaardeerde kinderen in één huis, slaven van God (en niet meer van een of andere shon, zal de dichter erbij gedacht hebben...)

De 19de eeuwse poëzie in De Curacaosche Courant, bevestigde de status quo van de koloniale samenleving. Ze voldeed volstrekt niet aan onze moderne eis van het ter discussie stellen van alternatieven, het doorbreken van stereotiepe opvattingen. De in deze gedichten verdedigde houding tussen de verschillende segmenten van de Curacaose bevolking gedurende de tijd voor de emancipatie bevestigt maatschappelijke gegevenheden door ze als vanzelfsprekend te accepteren. Het feit dat er geen enkel gedicht in de krant verscheen ter gelegenheid van de emancipatie bewijst dat andermaal op pijnlijke wijze.

De door de "koloniale staatkunde" in "minachting gebrachte caste" daarentegen gebruikte de poëzie als wapen van protest tegen een onmenselijke, vernederende positie.

Omdat de ons overgeleverde poëzie van een zo kleine en dan nog veelal anonieme groep is, wordt het moeilijk om uitspraken te doen over het maatschappijbeeld dat er in opgeroepen wordt. Is het gedicht op de planter de kritiek van iemand uit de eigen "caste" of kritiek van onderaf? Als we zoiets zouden weten door de naam van de dichter, zou het maatschappelijke beeld van zo'n gedicht duidelijker zijn. Maar kritiek erin is natuurlijk onmiskenbaar en daarom kunnen we op deze manier ook wel iets zeggen van andere zaken via de onderwerpen waarover men schreef.

Welk maatschappijbeeld roepen de gedichten op? Men was snel geraakt in de kleine maatschappij, waarin niets verborgen bleef, wat voortdurend onderling gekrakeel tot gevolg had; de ruzies zijn er voortdurend, persoonlijk en fel! De groepen leefden zeer geïsoleerd ten opzichte van elkaar. We leren iets over het sociaal-culturele leven als de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de Vrijmetselarij, enz. We raken ervan op de hoogte hoe de taalsituatie lag. We zien hoe men tegenover het moederland stond en tegenover de buurlanden en de wereldpolitiek in het algemeen. We leren enkele bijzonderheden van Curacao kennen, als een nieuwe kazerne, het Lazarushuis, e.d. We weten nu hoeveel waarde men kennelijk aan braafheid en godsdienst hechtte, althans als men de pen opnam; we zien iets over de doordringing van de 19de eeuwse romantische mode. We weten een paar dingen over welke talen en dichters men las en waardeerde...

Deze waren natuurlijk bekend uit de sociologische literatuur, maar wat ik nu kan laten zien is een andere belichting vanuit een ander nog niet eerder gekozen perspectief, dat van de poëzie uit. In het hoofdstuk over de thematiek kom ik hier uitvoeriger op terug. Voor een uitvoerige beschrijving van de Curacaose bevolking in de 19de eeuw verwijs ik naar het systematische onderzoek van Hoetink (1958) en Römer (1979) waarin de traditionele Curacaose maatschappij uitvoerig en indringend aan de orde wordt gesteld en beschreven op wetenschappelijke wijze.

Hoofdstuk IV

Iets over uitgaansleven, ontspanningsmogelijkheden en culturele evenementen

"Openbare vermakelykheden zyn hier niet..."

De meeste beau monde van het eiland was verzameld en onder dezelve verscheidene vrouwen, welke aan het fraaijste Europesche bal eer zouden gedaan hebben. Het eenigste , waardoor men de Creooltjes, welke het eiland nooit verlaten hebben, van de Europesche vrouwen of van die kan onderscheiden, welke in Holland hunne opvoeding hebben gehad, is de langzame en temige spraak, welke hen alleen meer of min eigen is, doch zijn zij met de tong wat minder vlug dan hunne Europesche zusters, met de voeten winnen zij het haar daarentegen ver af. Zulk furieus dansen, als hier gedaan wordt, is met geen pen te beschrijven. Oud en jong, alles springt mee.

Uit het dagboek van H. M. van der Goes over een danspartij op 10 juli 1825

Ds. G. B. Bosch (1827;157) raadde diverse personen af naar West-Indië te gaan waaronder "50 Allen beminnaars van groote gezelschappen, als van Comedien, Concerten, Societeiten, enz. welke in West-Indië of in het geheel niet zijn, of slecht bezocht worden..."

En de landsonderwijzer G. G. van Paddenburgh schreef (1819;82)

> "Openbare vermakelykheden zyn hier niet. Een societeit van Heeren, en een Departement tot Nut van het Algemeen, uit 24 of 25 leden bestaande, is er nieuwelings in 1817 opgerigt, en staat onder bescherming van de Gouverneur."

M. D. Teenstra oordeelde (1836;187):

> "Openbare vermakelykheden vindt men op Curacao niet; een koffy- en biljardhuis te Willemstad aan de haven uitgezonderd... Hier bestaat tevens op een fraaije bovenkamer eene zoo genaamde societeit of Collegie, wordende alleen door eene geringere klasse van kleurlingen en vreemdelingen bezocht. De avonduitspanningen bepalen zich op Curacao, meestal tot kransjes en onderlinge bezoeken, terwijl men de loffelijke gewoonte heeft van vroeg naar bed te gaan, en vroeg op te staan In 1807 rigtte Van Paddenburgh met eenige kennissen en vrienden, hier een departement van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen op, tellende 24 of 25 leden; hetzelve is echter met de dood van den oprigter, in 1827, weder te niet gegaan..." Jaartallen waren Teenstra's sterkste zijde kennelijk niet!

Er was aan het begin van de 19de eeuw een leesgezelschap, er werd vanaf 1821 toneel gespeeld, er waren Sociëteiten als De Harmonie, en een Vrijmetselaarsloge De Vergenoeging, er was sprake van enig leven op muzikaal gebied, er werden muzieklessen en bals gegeven en een aantal keren kwam er een reizende tentoonstelling of rondtrekkend circus langs. Veel was dit inderdaad niet.

In dit hoofdstuk wil ik een inventaris geven van wat ik al bladerend in de krant op zoek naar poëzie aantrof over openbaar vermaak en culturele activiteiten.

Allereerst iets over het uitgaansleven in het algemeen. Voor zover men de vrije tijd niet thuis of bij vrienden doorbracht, had men de mogelijkheid naar diverse hotels te gaan om iets te eten of te drinken, te praten en de tijd aangenaam te passeren met kennissen of vreemdelingen.

Op 2 mei 1818 adverteert M. H. Wonberg dat hij de "kolf en kegelbaan" op Pietermaai 60 weer in orde heeft gebracht, "kunnende zyne geëerde begunstigers op eene prompte bediening staat maken." In het Curacao Hotel aan de Waterkant Otrabanda, geopend op 1 april 1819 onder leiding van P. Vansteenbergh, kan men "schildpad zoep gereedgemaakt op eene voortreffelyke wyze" eten; een jaar later worden er "inteekenings bals" gehouden. In Het Hotel Union, geopend februari 1821 door Josiah Thompson, kunnen "Heeren" samenkomen voor "kaartpartyen".
Zo vinden we meer advertenties van hotels en koffiehuizen in de jaren twintig, waaruit we kunnen afleiden dat er toch wel enig vertier buitenshuis mogelijk was. In 1837 wordt Hotel Amicitia aan de Waterkant geopend; het is het vroegere City-Hotel; in 1839 vergadert de Societeit Concordia, terwijl in datzelfde jaar een Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid wordt opgericht, in 1860 een "Koopmansclub."

Dat er onder de hoteleigenaars ook 'dichters' waren blijkt uit een advertentie van de nieuwe eigenaar R. Villaro als hij in het Spaans en Nederlands zijn "koffyhuis en logement La Rosa" adverteert:

> "Elke leeftyd zal er een onschuldig tydverdryf aantreffen, zoowel de bejaarde die eenige oogenblikken van opbeuring en uitspanning zoekt, als de levendige jongeling, die in zyne neerslagtige en mymerende uren, door de hevige indrukken zyner vurige verbeelding veroorzaakt, zich zelven wenscht te ontvlugten, om die oogenblikken van verschrikkelyken angst, onrust en lyden te vergeten..."

En de eigenaar van Hotel Nationaal schrijft:

> "Er breekt dus Een Nieuw Tydvak van onschuldige afleiding en uitspanning aan voor de genen, die, deze inrigting met hunne bezoeken vereerende, hunne ledige en vervelende uren op eene aangename wyze wenschen door te brengen."

M. Römer adverteert in 1842 in het Engels met een uitstapje naar Hato waar men logeren kan in een gezond klimaat op korte afstand van de stad. Als de plantage in 1846 van eigenaar verandert wensen C. Gorsira en C. O. Rojer "van gezelschappen verschoond te blyven" (adv, 23 mei 1846). Er werd dus kennelijk gebruik ge-

maakt van deze uitgaansmogelijkheid. Minder onschuldig waren de advertenties in 1862, die bij de eerste tekenen van de pokkenepidemie begonnen te verschijnen. Het uitstapje naar Hato's geneeskrachtige bronnen en gezonde lucht was toen meer dan een plezierreisje: de achthonderd ziektegevallen en 236 slachtoffers laten dat duidelijk zien.

Om dan toch maar weer met amusement te eindigen: in 1863 werd er een "kegelbaan voor Heeren" geopend op Pietermaai 23.

Van tijd tot tijd was het mogelijk een tentoonstelling te bezoeken of een kunstzinnige demonstratie van het een of ander bij te wonen. Vaak brachten rondreizende gezelschappen op hun Caraïbisch tournee een bezoek aan Curacao. Zo gaf in januari 1817 A. Hansen, "Kunstdraayer, een mechanische kunstvertoning" in De Harmonie, en kon men een paar weken later het schilderiij "De slag bij Waterloo" bezichtigen van 9 tot 3 uur, voor de entreeprijs van drie realen. Madame Cataline de Villalave vertoont in 1840 haar "Zee en landgezigten, waarin de natuur in het klein wordt nagebootst", ze geeft "toneelvertooningen met Marionetten" en toont "werktuigkundige kunstverrigtingen", enz. aan de Overzijde.

Een aantal keren kwam ik voorstellingen van "Cosmorama's" of "Polyrama's" tegen, waar men de speciale lichteffecten op taferelen van oorlog, havens, veld- en zeeslagen, vulkanen, steden, monumenten enz. kon komen bewonderen, tegen een prijs van zo'n vijftig centavos. De eerste advertentie was in 1840, de volgende in 1847; daarna pas tien jaar later weer, maar dan is er om het jaar wel iets dergelijks te bewonderen; 1860, 1863, 1865...

Wie wilde kon vanaf 1845 een uitstapje wagen naar een fotograaf die hem of haar via het "Daquerrotipo" zou vereeuwigen. Aanvankelijk kwamen er rondreizende fotografen, na de eeuwhelft vestigen er zich enkele op het eiland.
De concurrentie maakte regelmatig adverteren kennelijk noodzakelijk.

In 1848 kwam er een rondreizend museum langs, dat de "curiosidades de los salvages del Orinoco y del Rio Negro" gedurende een maand vertoonde voor 75 centavos. De kinderen konden in juni 1850 genieten van een zekere Senor Dupuy de Jerusalem die gedurende de korte tijd dat hij op het eiland was bij het vinden van een geschikte ruimte, voorstellingen zou geven van zijn goochelkunst en zijn buikspreken.

Ook lezen we enkele keren vanaf 1845 een advertentie van een rondreizend portretschilder die voor twintig gulden een portret schildert na drie keer poseren.

En hoe men over beeldende kunst dacht lezen we op 16 juli 1859:

> "Attentie! In de Heeren Straat No. 25 wordt eene verzameling gewrochten van de Beeldhouwkunst te koop aangeboden, zoodanig men hier nooit heeft gezien. Het kunstminnend publiek kan dezelve dagelyks kosteloos bezigtigen."

Bijna twintig keer tussen 1821 en 1865 bezocht een circusgezelschap het eiland; in 1846 was er een eigen circusgroep, een "gezelschap Paardryders" onder leiding van Joseph Rowe, dat voorstellingen gaf van zijn kunnen.

Breschard geeft in september 1821 een programma met paarden, dat omvat: dressuur, springen, behendigheid, koorddansen, Geschiedkundige Pantomina met Paarden getiteld"Don Quichote de la Mancha, met Wendingen, Strijden te Voet en te Paard, en de Schoonste en Bevalligste Passagies uit de Geschiedenis, ook met Vuurwerken."

Allerlei duivelskunstenaars lieten hun kunsten zien: de jonge Europeër met zijn paarden; de Compania de Bolatinez met pantomimes en diverse attracties als goochelen, dans en acrobatiek; de Vuurkoning met zijn Kunstvertooning in het lokaal van de Liefhebbery Komedie; de heer Finn met zijn Kunstvertooning van het Glas blazen en Glas spinnen, waarmee hij allerlei dierfiguren maakt die ten verkoop worden aangeboden; entreeprijs 50 centen. Goochelaars en circusjongleurs bieden zich ook aan, evenals grotere circusgezelschappen met een gevarieerde voorstelling: Olympisch Circus, Circus Van Speyk, e.a.

Het wonder Mr. S. K. G. Nellis die geboren is zonder armen krijgt op 27 juni 1846 zelfs een aan hem gewijd gedicht in de krant geplaatst: "Dime genio precoz..."" In februari 1847 treedt C. Winther met de gebroeders Ellseler op de binnenplaats van het gebouw De Vyf Zinnen op Scharloo op met "onderscheidene ligchaamsoefeningen, kunstverrigtingen, enz. zoo op het toneel als op de styve koord." Een week later wijdt de krant een korte maar lovende 'recensie' aan het optreden en schrijft:

> "Wy moeten tevens by deze gelegenheid het publiek dezer kolonie de aankomst aankondigen van den Heer PHILIPPE, de Fransche Toovenaar, of Duivels Kunstenaar. De Heer PHILIPPE is voornemens alhier enige weken te vertoeven en voorstellingen van

zyne wonderbaarlyke kunst te geven."

De circusgezelschappen kwamen langs uit diverse landen. In 1853 trad er een op in het huis van Naar, in 1856 traden twee gezelschappen te Otrabanda op. In 1858 kwam Gran Circo Chiarini y Ca. langs, dat veel succes geboekt had in Venezuela, Europa en Amerika volgens de advertenties. In 1859 en 1864 is circus Bernabo op het eiland, in 1861 zijn er zelfs drie groepen die vooral uitmuntten in het koorddansen. Op 26 augustus 1865 adverteert Circo California uit Londen dat het veel succes heeft gehad in Noord- en Zuid-Amerika, Cuba, Puerto Rico, en dat het nu zal optreden "en el plaza de la Casa del Gobierno." Edgar Palm (1978) inventariseerde wat er aan muziekleven in de 19de eeuw was op Curacao, zowel "in huiselijke kring als via openbare uitvoeringen"; hij liet daarbij zien dat de eigenlijke ontwikkeling pas in de tweede helft van de eeuw begon. Ook bij A. M. G. Rutten (1983) en Römer (1977) vinden we het een en ander, maar bij beiden zijn het vooral gegevens over de tweede helft van de 19de eeuw.

Daarom heb ik op zoek naar poëzie genoteerd wat ik tegenkwam in de eerste helft van de eeuw. Dat was inderdaad niet veel, waarvan hier een overzichtje.

Muziek en dans waren volgens diverse auteurs nauw met elkaar verbonden (Bosch 1829; Abbring 1834 e.a.). Het wekt dan ook geen verwondering dat er danslessen gegeven werden. Zo geeft Joseph Melani, Italiaans dansmeester twintig lessen per maand voor een tientje, in 1836. En "La Sra. Mathir" onderwijst Franse dansen voor "Senoras y Senoritas" op Pietermaai 41, volgens een advertentie in 1845. De lessen kunnen eventueel ook thuis gegeven worden, volgens de Spaanstalige aankondiging, voor $ 4,- per week per leerling of $ 6,- voor twee leerlingen tegelijk.

Dat veronderstelt dat er in de huizen muziekinstrumenten aanwezig waren. Er werden dan ook heel geregeld piano's te koop aangeboden, en wel vanaf het begin van de eeuw; ook muziekinstrumenten bood men ter overname aan.

Reeds in 1820 bood Du Condray Holstein, die op Curacao was gekomen wegens gezondheidsredenen van zijn vrouw, aan om muziek- en zanglessen te geven. Dit soort advertenties keert in de loop van de eeuw steeds weer terug. Nog een voorbeeld uit 1850:

> "Mevrouw Josephine Sobutker, Onderwijzeres in de Piano en Zang heeft de eer aan de geëerde inwoners dezes eilands bekend te maken, dat zy voornemens is aan jonge jufvrouwen instrumentale en vocale muzyklessen te geven...

Er werd dus muziekles gegeven, waarschijnlijk aan deftige lieden. Maar ook het 'gewone volk' maakte muziek, zo zelfs dat we op 25 augustus 1855 lezen van een verbod om na tien uur op straat muziek te maken:

> "... dat na tien uren des avonds, nu eens op Pietermaai en Scharloo, dan weder aan de Overzyde, en in de Willemstad, op de openbare straten en wegen personen worden aangetroffen, die in grootere of kleinere verzamelin-aldaar muziek maken, in schyn ter verlustiging der bevolking, doch inderdaad met de bedoeling van rustige en vreedzame ingezetenen te kwellen, plagen of storen..."

Er zal streng opgetreden worden!

Naast deze informele 'straatconcerten' waren er ook officiële optredens, veelal van buitenlandse gezeschappen. Op 31 mei 1817 kondigde Madame Marchett een laatste concert aan in De Harmonie, eer ze weer naar Noord-Amerika vertrekt. Ze zal zingen waarbij ze zichzelf op piano en harp begeleidt. Wegens ziekte werd het concert uitgesteld, maar op 22 juli ging het concert inderdaad door.

In 1818 lezen we dat "Heeren" kunnen 'intekenen' op uitvoeringen van het "Liefhebber Concert" dat onder directie staat van P. Eskildsen, die het eiland evenwel gaat verlaten, wat door C. W. Jutting in de krant van 28 maart 1818 betreurd wordt.

Dat ook na zo'n officieel concert gedanst werd, lezen we op 17 november 1821, wanneer "Een lid van het concert" daartegen protesteert:

> "de Dames zouden zich by zoo eene gelegenheid beter vermaken, wanneer zy tot eenen dans voorbereid zyn, dan wanneer zy met de enkele verwachtingen om de bekwaamheden van Apollo's zonen gade te slaan, en hun met de welluidende tonen hunner speeltuigen te verlustigen de Concert Zaal betreden plotslings en misschien op een tydstip, dat zy geene neiging voor den dans gevoelen, het Concert in eene dansparty zien veranderen."

Een gedegen onderzoek in De Curacaosche Courant en in archieven zou waarschijnlijk nog heel wat meer aan het licht kunnen

brengen. Maar ook alleen het doorbladeren van de krant leverde wel het beeld op, dat de eigenlijke ontwikkeling van het muzikale leven eerst omstreeks het midden van de 19de eeuw begon. Daarover tot slot nog het een en ander.

Op 9 december 1848 adverteerde El Senor Chizonni dat hij op 17 december zou geven "un buen concerto vocal y instrumental, que tendra lugar en el teatro."

Waren het meestal Spaanse gezelschappen die langskwamen, op 19 oktober 1850 lezen we over een "Tweede en Groot Concert van Franz Coenen, Soloviolist van Z. M. Koning der Nederlanden, en Hermann Voigt. Pianist uit het vermaarde Conservatoire van Leipzig" Een recensie meldde onder andere:

> "Wy zijn meermalen in de gelegenheid geweest groote kunstenaars te bewonderen, en de indruk, dien de beroemde Violoncelist, de Heer Henrique Billet op ons gemaakt heeft, ligt nog te versch in het geheugen, dan dat wy niet onwillekeurig tot het maken van vergelykingen zouden gebragt zyn; doch wy erkennen het volgaarne: de Heer Coenen heeft in onze waardering verre weg den zegepalm weggedragen."

In augustus 1852 treedt Frans Coenen andermaal op, nu met Ernst Lubeck, Honorair Leeraar aan de Koninklijke Muziekschool te 's Gravenhage.

Twee juli 1853 geeft de Heer F. Ferriere een concert dat met een uitvoerige beschouwing wordt aangekondigd. Deze wijst terug naar vorige optredens als van Coenen, een Spaanse toneelgroep o.l.v. Iglesias, de Italiaanse opera o.l.v. Galli, de violoncelist Billet... Zo geven "Eenige Beminnaars en beoefenaars der toonkunst" ons een beeld van het muziekleven halverwege de eeuw.

Op 8 augustus 1855 geeft de heer Sickler, 'hofviolist van Z. M. de Koning der Nederlanden' en zijn vrouw, die pianiste is, een concert in de zaal van Concordia. Het echtpaar wil kennelijk blijven, want een maand later lezen we dat ze 'muzyklessen' willen geven.

In juli 1857 is er een 'Concierto' dat opgedragen is aan de Vrijmetselaars op het eiland; in totaal werden er vier concerten gegeven, waarna directeur F. Gallon nog zes muzikale soirées geeft. In januari 1858 is een 'Gran Concierto Vocal' in mei 1859 een concert door sra. De Paez, die vijf keer zong met orkestbegeleiding van J. G. Palm, aldus een uitvoerige recensie. In september 1859 is er in de Loge Igualdad een groot instrumentaal concert, in augustus 1861 treden Louis Coenen, Soloviolist van Philharmonische Concerten te Boston en Willem Coenen pianist, op in het pas voltooide raadhuis.

In december 1862 treden de soloviolist van de Koning van Denemarken, Martin Simonson en Fanny Simonson van de Parijse opera op in het Hotel International.

Twee jaar later treden Sr. Octavio Tirado, tenor en Blasini en Eskildsen piano en J. H. Quast, fluit nog weer op. In 1865 geeft Joaquin de la Costa, tenor van de opera in Italië en Spanje een concert in het Internationaal Hotel.

Uit advertenties blijkt dat er muziekstukken in druk verkocht werden. J. G. Palm stuurt in november 1865 'twee muzykstukken' op aan de koning, die hij echter ongeopend terug ontvangt, omdat de koning geen opdrachten aanneemt.
In 1863 geeft Filarmonica de Curazao een zestal vocale en instrumentale concerten, in december 1865 tenslotte wordt er op het eiland opgericht het muziekgezelschap Harmonie.

Bladeren in De Curacaosche Courant leert ons zo dat er omstreeks het midden van de 19de eeuw zoal geen bloeiend muziekleven was; het toch geen uitzondering was dat er muziekopvoeringen gegeven werden. Er waren geregeld concerten uit de Latijnse en Noordamerikaanse regio en uit Europa, en last but not least: we hadden enkele eigen musici en muziekleraren.

Op 20 juni 1818 werd de eerste advertentie geplaatst voor een "Comische Opera" die gegeven werd door "Mr & Mrs. Noble, met derzelver gezelschap" in het Logement van Mr. Dixon. Opgevoerd werd The Prize (De Prys) of 2,5,3,8.

> "Na hetzelve de beminde kracht (Farce) van DEN DWAZEN ACTEUR, In het welke Mr. Jacobson verscheidene airtjes en Duitsche vertellingen in zang zal leveren. Lootjes zyn by Mr. Dixon voor eene Patientje te bekomen. De deuren zullen geopend worden, ten half zeven uren, en de beschikking is, om precies ten zeven uren te beginnen,"

aldus het Nederlandse gedeelte van de tweetalige advertentie.

Dan duurt het tot 1844 eer een gezelschap van "Italiaansche Operisten" onder leiding van A. Galli in het Spaans en het Nederlands aankondigt dat ze na 22 maanden in Venezuela te zijn opgetreden

in de kolonie Curacao zullen komen, waar ze vier opvoeringen zullen geven. Op 13 juli 1844 werd Lucia de Lammermoor van Donizetti opgevoerd, waarover de week daarna een korte lovende recensie volgde in de krant. Op 20 juli werd Romeo en Julia met muziek van Bellini gepresenteerd; ook deze opvoering werd gerecenseerd in de krant.

Maar El Elixer de Amore blijkt al de laatste te worden, omdat er voor de tweede zo'n geringe belangstelling was. De vierde zal worden afgelast! Terwijl het sedert jaren is dat er operavoorstellingen op Curacao gegeven werden en de krant lovend recenseerde! Via een intekenlijst zal men proberen nog extra voorstellingen te geven, maar het blijft bij de geplande vier. Na de opvoering van Belisario van Donizetti op 3 augustus 1844 vertrekt het gezelschap naar Trinidad.

Pas omstreeks het midden van de eeuw zullen gezelschappen vaker langskomen en meer belangstelling ondervinden. In april 1847 werd er in het 'Teatro en Scharlo' een operetteopvoering gegeven. Maar dat lijkt een voorloper op wat later veel vaker zal voorkomen. In februari 1860 treedt het 'Teatro Lirico Dramatico' op, in 1862 geeft de 'Compania Lirica' onder leiding van E. L. Bellini, kunstzanger en erelid van het Koninklijk Conservatorium te Genua zes voorstellingen in het 'Teatro de Curacao', met orkestbegeleiding van J. G. Palm. Bellini en zijn vrouw blijven op het eiland en richten de Philharmonische Societeit van Curacao op. Op het programma stond in elk geval Don Pascuale van Donizetti. Het was in die dagen een druk concertleven, want een voorstelling bij J. E. van der Meulen door de Italiaanse opera van Luisa Olivieri en Rossi met Lucia de Lammermoor moest wegens de optredens van Bellini enige dagen worden uitgesteld... Maar dan geeft hij zijn 'primera funcion en el nuevo y elegante Teatro.' van J. E. van der Meulen dus. Men voert de Ernani op, La Traviata en Attila.

In 1863 treedt 'La Compania Lirica i Coreográfica Italiana' met vier voorstellingen op in het Theater van Pietermaai. Zekere 'S' geeft een beschouwing over de derde voorstelling waar nog geen veertig personen aanwezig waren:

> "La civilisacion de un pueblo se mide por su adelanto o por su aficion, en las bellas artes; y triste será la idea que de Curazao se formará, con esas muestras de frialdad que, de algun tiempo acá, esta dando por el teatro."

Zó zal het theater nog gesloten moeten worden! Enkele jongeren wijten de geringe opkomst aan de gevolgen van de pokkenepidemie van het jaar daarvoor. Maar dank zij de bemoeienissen van J. Naar, de grote kunstpromotor, werd de vierde voorstelling veel beter bezocht.

Saturnino Blen komt langs op zijn rondreis door Venezuela, Cuba, Mexico en Santo Domingo; hij geeft in totaal gedurende drie maanden bijna tien voorstellingen van zijn operettes. Twee jaar later zal hij er weer zijn.

Op rondreis met het gezelschap van opera of operette kwamen gezelschappen ook op Curacao, waar ze de bevolking kennis lieten nemen van de internationale prestaties.

Ook toneel vinden we vanaf het begin van de 19de eeuw. Reeds enkele jaren nadat de Nederlanders Curacao en onderhorigheden na het Engelse tussenbewind weer in hun bezit hebben, vinden we al de eerste toneelopvoeringen vermeld door een amateurgezelschap van Joden.

Toneel is als culturele activiteit zeer nauw verwant aan het letterkundig bedrijf; dramatiek is immers een van de literaire genres. Daarom besteed ik hier wat uitvoeriger aandacht aan de toneelvoorstellingen. In de loop van de eeuw kwamen er buitenlandse gezelschappen op bezoek om voorstellingen te geven. Daarover eerst; daarna over het eigen toneel.

OP 16 augustus 1834 plaatste de krant een advertentie voor een 'Toneel Vertooning' Gespeeld zal worden het blijspel van A day after the wedding or A wife's first lesson, door vijf spelers, gevolgd door het "vermakelyke stuk uit het Fransch genaamd Nature & Philosophy or The youth that never saw a woman. Zang en dans en "kunsten op het styve koperdraad" zullen het gebeuren afwisselen.

Een week later geeft J. F. Collin, "éléve du conservatoire", La mort et l'apothéose de Van Speyk, welk stuk een tijd later herhaald wordt, vergezeld van de eenakter Le Directeur dans l'embarras.

In 1837 voert "La Sociedad dramática Española" na vijf maanden in Venezuela te zijn opgetreden naast zang en dans, het historische drama Torcuato Tasso op, gevolgd door het blijspel Los tres huespe-

des burlados.

In dezelfde tijd is Pedro Yglesias op het eiland die op 18 november 1837 zijn laatste vertoning aankondigt, zonder te vermelden wat die inhield.

In september 1839 speelt een gezelschap Spaanse toneelspelers "in lokaal der komedie op Scharlo" het "tooneelstuk La Misantropia ó arrepentimiento (Menschenhaat of Berouw)." De opkomst is zo slecht dat in de krant van 28 september 1839 het volgende berichtje verschijnt:

> "Het doet ons leed hierby te moeten aanmerken, dat de pogingen, welke door dit gezelschap aangewend worden om het publiek genoegen te geven en te vermaken, niet beloond worden. Verleden Donderdag zyn er eenige stukken vertoond, welke over het algemeen behaagd zullen hebben, echter de plaatsen waren weinig bezet. Wanneer de leden van dit gezelschap niet aangemoedigd worden, zullen zy spoedig moeten vertrekken, en het publiek zal, mischien voor zeer langen tyd, het genoegen van een publiek vermaak moeten ontberen."

In oktober 1840 treedt een niet met name genoemd gezelschap op met een aantal voorstellingen, o.a. La grande fuerza de Sanson, La batalla con los Filisteos, La caida del templo, y el gracioso carcelero. Een andere keer speelt men het blijspel in drie bedrijven La mujer, viuda, casada, y doncella, afgewisseld door een aria uit La navegacion de Enea en een dans El templo de Jupiter getiteld. Als afsluiting speelt men de beroemde komedie El dificil hecho facil por medio del impossible, een intrigerende titel!

Daarna wordt het een tijd stil, tot in 1850 La Compania de Sra. Bolatines en Sr. Eladio Ma Hidalgo vier keer optreden in "el clepe de la Sra. Matthey." Ze speelt El reo conspirador o los falsarios del dia een drama, gevolgd door het zeer gewilde blijspel La familia del boticario.

La Compania Dramatica Espanola gaf in 1857 zes voorstellingen, die gunstige recensies kregen. Het van Cuba afkomstige gezelschap speelde Spaanse stukken. In 1864 kwam het gezelschap opnieuw op het eiland om weer zes voorstellingen te geven. De gezelschappen die kwamen bleven meestal een poos en voerden diverse avonden stukken uit hun repertoire op. In 1859/1860 trad de Compania Dramatica Venezolana op, gevolgd door de groep van "El Director Zafrane" en Belaval en Pizarosso in 1861 en Belaval opnieuw in 1865.

Zo brachten rondreizende gezelschappen Frans en Spaans toneel, waarvoor ze echter blijkens diverse berichten niet altijd veel belangstelling ondervonden, ondanks het bepaald niet met toneel verwende publiek van Curacao.

Vanaf 1821 al beginnen in De Curacaosche Courant berichten over toneel te verschijnen, zoals advertenties over optredende lokale groepen, terwijl we ook recensies tegenkomen.

Omdat ik me beperk tot geschreven literatuur die door plaatselijke auteurs vervaardigd is - poëzie in De Curacaosche Courant - valt dit toneel eigenlijk buiten mijn bestek. Maar er zou een speciaal onderzoek naar ingesteld kunnen worden, dat heel waardevol materiaal zou opleveren. Ik kan hier in elk geval even laten zien wat er was in de krant, al zal er in werkelijkheid veel meer geweest zijn, want vaak werden in de krant, pas volgende voorstellingen aangekondigd - soms pas de vierde - wat te denken geeft over opvoeringen die misschien helemaal niet werden geadverteerd of gerecenseerd.

De vroege geschiedenis van ons eigen toneel en onze toneelliteratuur in het bijzonder, is een nog geheel braakliggend terrein. De enorme impuls van het "Teatro Naar" in 1871 ligt buiten de periode die ik behandel en komt daarom niet aan de orde. In de jaren twintig, dertig, veertig, vijftig, zestig evenwel zouden we van vijf golven van toneelactiviteit kunnen spreken. De opmerking van F. Davelaar over het "toneel" in de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen:

> "De Spaanse periode kan worden geacht te beginnen met de opening in 1871 van de eerste schouwburg in de Nederlandse Antillen, het Teatro Naar..."

behoeft aanvulling en uitbreiding naar de eerste helft van de 19de eeuw toe. Er was reeds eerder een houten schouwburg volgens Teenstra's beschrijving en volgens Emmanuels, die zeggen dat amateurs hun spelen in Pietermaai opvoerden, en het theater in Scharlo dat in de krant genoemd wordt bij diverse gelegenheden ver voor 1871. Bovendien was er veel meer dan alleen in het Spaans. Maar toneelliteratuur in de betekenis van hier vervaardigde originele teksten die opgevoerd werden, heb ik niet aangetroffen.

I. S. en S. A. Emmanuel (1970;480) schrijven:

"In Curacao Jewish amateurs presented theatrical pieces, often in French, since the beginning of the 19th century, and possible earlier. In 1821 a group of nine Jewish amateurs petitioned Governor Cantz'laar for leave to present the comedy, "L'on fait ce qu'on peut et non pas ce qu'on veut."
Their petition was granted."

Hier blijkt dat de auteurs niet helemaal op de hoogte zijn; L'on fait... is de zinspreuk van het gezelschap dat zich noemde: Liefhebbery Komedie.

Het gezelschap vertoonde twee golven van enorme produktiviteit in 1821/1822 en in 1831/1832, in welke jaren volgens advertenties in de Curacaosche Courant meer dan dertig verschillende stukken werden opgevoerd, waarvan enkele kennelijk zo populair waren dat ze na een aantal jaren werden herhaald, soms tot twee keer toe over een tijdvak van tien jaar.

Het eerste optreden vond plaats op 4 juni 1821 blijkens een advertentie van 26 mei daaraan voorafgaande:

"Zullen de Deuren geopend worden te zes uren, en de Scherm geligt te zeven uren. De Billetjes met Designatie van de plaatsen der Leden en Dames, volgens loting, zullen by tyds, vóór den Speeldag worden toegezonden. De Billetjes voor Bezoekers, zullen by de Directeurs te bekomen zyn, tot ten minste een uur voor het openen der deur, zullende daarna, geen Billetjes voor de zoodanige te verkrygen zyn.

N.B. - De Leden die als nog niet voldaan hebben aan hun Entré Geld en Contributie, worden indachtig gemaakt aan het Artikel 20 van het Reglement."

Het officiële verenigingskarakter moet het mogelijk maken in de archieven meer over de groep te vinden door degene die onze toneelgeschiedenis eens zal beschrijven. In 1831 was A. H. Senior directeur van het gezelschap.

Men speelde uitsluitend blijspelen. Het was kennelijk de gewoonte een langer stuk te laten volgen door een korter vrolijke toegift om de avond af te sluiten. Na de ernst van het verhevene de klucht als toegift, was al een gewoonte uit het Rederijkerstoneel.

De zinspreuk "On fait ce qu'on peut, et pas ce qu'on veut", deze vorm van toneelpresentatie met de populaire toegift, de organisatie van Werkende Leden en "Heeren Inteekenaren", het Directeurschap doen sterk denken aan de dichtgenootschappelijke toneeltraditie in het Europese Klassicisme. Het blijkt nu dus dat ook Curacao zijn toneelgezelschap gehad heeft, zoals dat in bijvoorbeeld Suriname het geval was met diverse groepen (Bruyning - Voorhoeve 1977;611). Ook hier zien we dus een aansluiten van Curacao bij de literaire ontwikkeling elders in het Caraïbisch gebied.

In advertenties wordt er steeds weer op gewezen dat de leden de contributie moeten voldoen,

"daar Amateurs anders tot hun leedwezen verpligt zullen zyn de Theatre te sluiten, door gebrek aan middelen tot het goedmaken der noodige onkosten."

Dit soort aanmaning wordt in 1832 herhaald; zou het staken van de activiteiten in zowel 1822 als 1832 te maken hebben gehad met de financiële situatie?

Introduktie was in beperkte mate toegestaan:

"Het wordt ernstig verzocht dat geen Jonge Heer boven 18 Jaren oud in plaats van eene Dame, noch Ingezetenen in die van eenen Vreemdeling geintroduceerd worde."

In 1831 lezen we: "de kinderen boven zeven jaren zullen voortaan worden toegelaten." Zo verschaft de krant enige informatie over onze toneelgeschiedenis in ruimere zin: de organisatie en over wat er gespeeld werd.

"De Werkende Leden, of Amateurs, van de Liefhebbery Komedie, onder den zinspreuk van "On fait ce qu'on peut, et pas ce qu'on veut," brengen mits dezen ter kennisse van de Heeren Leden Intekenaren, dat zy op aanstaanden Maandag den 4den Juny een aanvang zullen maken..."

Wat speelde men? Hierbij een overzicht van wat de krant aan advertentie gaf:

1821		
26 mei	Le Médecin malgre lui	Blyspel in drie Bedryven
	Le sourd et le begue	Blyspel in een Bedryf
23 juni	Le Sicilien ou L'amour peintre	Blyspel
	L'avocate chansonier ou Qui compte sans Hote, compte deux fois	Blyspel
21 juli	L'amour médecin	Blyspel in drie Bedryven

	Les jumeaux de de bergame	Blyspel in een Bedryf
18 augustus	Le marchand provencal	Blyspel in twee Bedryven
	Le mariage forcé	Blyspel in een Bedryf
22 september	Charles et Caroline	Toneelspel in vijf bedrijven
	(Met een orchestre bestaande in een getal van Heeren Intekenaren en Amateurs.)	
3 november	George Dandin ou le mari confondu	Blyspel in drie Bedryven
	Le sourd et le begue	Nastukje
8 december	Chrispin médecin	Blyspel in drie Bedryven
	Les battus payent l'amende	Nastukje
1822 5 januari	Les fourberies de scapin	Blyspel in drie Bedryven
	Ricco	Blyspel in twee Bedryven
9 februari	Ricco	Blyspel in twee Bedryven
	Les projects de marriage ou les deux militaires	Blyspel in een Bedryf
23 maart	Le naufrage ou Arlequin pecheur	Blyspel in vyf Bedryven
	La bonne mére	Blyspel in een Bedryf
18 mei	Les deux figaro	Blyspel in vyf Bedryven
	Le tuteur	Blyspel in een Bedryf
31 augus-	L'avare	Blyspel in vijf Bedryven
1831 15 januari	L'embaras de Richesse	Blyspel in drie Bedryven
	Le médecin malgré lui	Blyspel mede in drie Bedryven
12 februari	L'orpheline	Toneelstuk in drie Bedryven
	Les deux billets	Blyspel in een Bedryf
19 maart	Les tourberies des scapins	Blyspel in drie Bedryven
	Le sourd et le begue	Blyspel in een Bedryf
16 april	L'amour médecin	Blyspel in drie Bedryven
	Les jumeaux de Bergame	Blyspel in een Bedryf
21 mei	Le soldat en retraite ou les coups du sort	Blyspel in twee Bedryven
	Crispin Rival de son maitre	Blyspel in twee Bedryven
25 juni	Le malade imaginaire	Blyspel in drie Bedryven
	La bonne mére	Blyspel in een Bedryf
23 juli	Le naufrage	Blyspel in drie Bedryven
	Le mariage forcé	Blyspel in een Bedryf
27 augustus	Louise	Toneelstuk in drie Bedryven
	La tete noire	Blyspel in een Bedryf
1 oktober	Monsieur de Pourceaugnac	Blyspel in drie Bedryven
	(met eenige verandering die zy goedgevonden hebben daarin te doen)	
	La Musette enchante	Blyspel in een Bedryf
29 okto-	L'avare	Blyspel in vyf Bedryven
10 december	Don Juan ou le festin de Pierre	Blyspel in vyf Bedryven
1832 11 februari	Le bourgois gentilhomme	Blyspel in drie Bedryven
	Le mariage forcé	Blyspel in een Bedryf

In 1844 is er sprake van een "Liefhebbery Tooneelgeschap Nut en Genoegen" dat op "Zaturdag den 22 Juny 1844 haar eerste voorstelling geeft. Deze groep speelde in het Nederlands en gaf als eerste stuk een treurspel dat gevolgd werd door een kort blijspel. Hier is duidelijk sprake van "het Toneelgebouw", waarbij echter helaas niet vermeld werd waar zich dit bevond.

In de krant heb ik de advertentie voor drie voorstellingen gevonden; een kort bestaan als het daarbij gebleven is, terwijl er toch wel degelijk sprake was van abonnementen op de voorstellingen.

15 juni	Sigismundus of Het leven is een droom	Treurspel in vyf Bedryven
	Het huwelyk van beaufils	Blyspel in een Bedryf
24 augustus	De dochter van den vrek	Toneelspel in twee Bedryven
	De zonderlinge ziekte	Blyspel in twee Bedryven
5 oktober	De graaf Van Rennenberg	Groot vaderlandsch Ridder-treurspel in vyf Bedryven
	De vrymetselaar	Blyspel in een Bedryf

In de jaargang van 1851 vond ik een kort berichtje dat op 13 december verscheen:

"Het militaire Tooneelgezelschap zal de eer hebben op Zondag, den 14 dezes, de eerste Voorstelling te geven binnen het Fort Amsterdam."

Het is jammergenoeg niet gelukt meer over dit gezelschap of de voorstellingen ervan in de krant te vinden.

Een jaar later treedt "Het Nederduitsch Liefhebbery Toneelgezelschap" op onder leiding van Directeur H. Van Loon:

"Het Nederduitsch Liefhebbery Toneelgezelschap zal de eer hebben op aanstaanden Zondag, den 23 dezer, ten tooneele te voeren De Twee Bewoners van één huis of Het Huwelijk by Nacht, blyspel; daarna De yverzuchtige Vrouw bekeerd, blyspel. Aanvang te 71/2 ure. Kaartjes te bekomen aan de Tent in het fort Amsterdam, van des 's morgens 9 tot des avonds 6 ure.
Curacao den 21 Mei 1852. H. van Loon, Directeur."

Ook over dit gezelschap vond ik in de krant niet meer dan deze ene mededeling.

Nogmaals I. S. en S. A. Emmanuel (1970; 480);
"Jacob Jeosuah Naar tried to instill a love for the drama among the Jewish youth. In 1850 he founded the Sociedad Dramática de Aficinados... They made their debut with Victor Hugo's Lucrezia Borgia... Several plays subsequently offered met with great succes. These performances were attended by the governor and other island dignitaries."
Waarschijnlijk is "1850" een drukfout voor "1860", want toen begon La Sociedad Dramática de Aficionados (Toneelgezelschap van Liefhebbers) onder voorzitterschap van J. J. Naar, A. Jesurun als secretaris en J. A. de Lima als penningmeester met veel succes met een serie voorstellingen.

Eenige bewonderaars reageerden enthousiast over de groep die met het oude motto uit de jaren twintig de Joodse toneeltraditie kennelijk weer nieuw leven wilde inblazen: On fait ce qu'on peut, et non pas ce qu'on veut.

"...het voorwaar moeijelyk drama 'Lucrezia de Borgia' werd op eene wyze uitgevoerd, die onze stoutste verwachtingen verre, zeer verre, overtrof...

Onder de titel "Eere, wien eere toekomt!" schreven "eenige amateurs" een recensie op de uitvoering van Rodrigo Calderon:

"Eene eivolle zaal bewees het belang, dat het publiek in de voorstellingen van dit gezelschap stelt...
Alle leden hebben bewyzen van vorderingen gegeven. Mej. Capriles heeft hare allermoeijlykste rol, inderdaad, onverbeterlyk wedergegeven... De Heer De Lima heeft de titelrol allerbest vervuld. Het début van den Heer M. Henriquez was zeer goed. De President van het Gezelschap heeft als Prins en Koning byzonder voldaan evenzoo de Secretaris als geheimschryver. Als men by verraders rollen toegejuichd wordt, is dat wel een bewys van zeer goed spelen. Ook Mejufvrouw Wolff heeft én als novice én als dochter en beminde zeer wel voldaan. Alle overige rollen werden met goed succes uitgevoerd."

"Een aantal inteekenaren op de drie voorstellingen" vonden ook vorderingen en genoten van het prima spel, zodat ze het eerste succesvol optreden met Lucrezia

Borgia graag herhaald zouden zien, waaraan tegemoet gekomen werd. Waarop ze in de krant noteerden:

"Wy erkennen dat de voorstelling niet aan onze verwachting voldeed, maar dezelve verre overtrof... Wy besluiten met onzen hoop uit te drukken, dat ons spoedig wederom lysten van inteekening zullen worden aangeboden, echter niet slechts voor drie, maar voor vele, vele voorstellingen."

Het heeft niet zo mogen zijn, al waren er de plannen blijkens een advertentie van 9 maart 1861 wel degelijk. Het wordt plotseling stil om de toneelgroep, tot we pas na ruim een jaar - op 21 juni 1862 - lezen dat door omstandigheden de activiteiten geruime tijd gestaakt moesten worden, maar dat men nu Guillermo de Nassau, Principe de Oranje ó El Siglo XVI en Flandes zal gaan brengen. Maar na dit bericht vond ik niets meer over de toneelgroep in de krant; de pokkenepidemie van 1862 zal er debet aan zijn of het tijdelijke vertrek van de actieve voorzitter J. J. Naar naar Bonaire? J. J. Naar was al voor de oprichting van het "Teatro Naar" in 1871 actief op toneelgebied, dat is in elk geval duidelijk.

Het Tooneelgezelschap van Liefhebbers onder het motto "On fait ce qu'on peut, et non pas ce qu'on veut" gaf de volgende succesrijke voorstellingen:

1821		
30 juni	Lucrezia Borgia	Drama in vyf B Bedryven
	El Novio en mangas de camisa	Blyspel in een Bedryf
11 augustus	El Rey y el Aventurero	Drama in vyf Bedryven
	Le Mariage Forcé	Blyspel in een Bedryf in het Fransch
3 november	El Comerciante honrado	Drama in twee Bedryven
	El Médico á palos	Blyspel in drie bedryven
1861		
26 januari	Rodrigo Calderon ó la caida de un Ministro	Drama in vyf Bedryven
23 fe[bruari]	Lucrezia Borgia (by herhaling)	
	La familia del Boticario	Blyspel in een Bedryf

Speelde de toneelgroep van Liefhebbers in de jaren twintig in het Frans, in de jaren zestig waren alle stukken op één na in het Spaans. Dat geeft de indicatie dat het Spaans in de tweede eeuwhelft snel terrein won op Curacao. In deze tijd zien we ook steeds meer berichten tweetalig in het Nederlands/Spaans in de krant verschijnen. De contacten met de "overwal" Venezuela waren intensief.

"Openbare vermakelykheden zyn hier niet..." schreef men in het begin van de eeuw en nog jaren later. Wat ik hier heb samengevat laat in elk geval zien dat er inderdaad niet zo veel was, maar het toont ook dat Curacao niet geheel van openbaar vermaak op diverse niveaus verstoken was: circus, tentoonstellingen, muziek, opera, operette en toneel boden nu en dan mogelijkheden. De ontwikkeling daarbij rond de eeuwhelft is opvallend te noemen.

Nogmaals wil ik benadrukken dat dit geen beschrijving is van "het" uitgaansleven in de eerste helft van de 19de eeuw, maar slechts dat wat ik tegenkwam op mijn zoektocht naar poëzie. Wat ik hier vond is een aanduiding van waar men naar toe zou kunnen gaan in die tijd; wat er meer was maar niet in de krant geadverteerd werd, is misschien uit de archieven te halen.

De geschiedenis van het dagelijkse leven en de vermaken op amusements- en cultureel gebied in de eerste helft van de 19de eeuw moet nog geschreven worden. Dat daarbij De Curacaosche Courant een belangrijke bron kan zijn hoop ik hier evenwel te hebben aangetoond.

Hoofdstuk V

Over boeken, lezen en enkele vroeg 19de eeuwse romantische en religieuze publicaties

"Alack for the poor editor!"

"... de bibliotheek van den Heer BOSCH, die aanmerkelijk was - niet zoo zeer door hare uitgebreidheid of de veelheid der boeken, als wel door de schriften der beroemdste en uitmundtendste Vaderlandsche schrijvers, als V. D. PALM, BORGER, REGENBOGEN, HAMELSVELD, HERINGA en dergelijke...
Deze boekverzameling had nog bovendien voor mij eene dubbele waarde, dewijl het getal geletterde lieden zeer gering, en de boeken op dit eiland ook zeer schaarsch waren, terwijl ik zelf slechts een' zeer geringen voorraad bezat..

H. J. Abbring: Weemoedstoonen... (1834)

I. S. en S. A. Emmanuel (1970;444) schrijven zonder voorbehoud dat het Joodse tijdschrift Shemah Israel (1864/1865) na De Curacaosche Courant het tweede periodiek verschijnende blad van Curacao was, een mening die door alle auteurs over deze periode gedeeld wordt. De Curacaosche Courant bezat een halve eeuw het monopolie! Er werd dus nauwelijks iets gedrukt, en bovendien waren er zelfs maar weinig boeken op het eiland. En wàt er gedrukt werd is nagenoeg alle verloren gegaan, met uitzondering van een aantal religieuze werken. Uit berichten en advertenties in The Curacao Gazette en De Curacaosche Courant weten we dat er wel enkele vroeg-negentiende eeuwse publicaties geweest zijn; deze wil ik hier bespreken, maar eerst iets over boekenbezit in het algemeen.

In het hoofdstuk 'Culture' geven de Emmanuels een nauwkeurig overzicht van het particuliere boekenbezit onder de Joden op Curacao:

"The Curacoan Jews, like the other inhabitants of the island, did not produce authors or poets of note. With few exceptions, most of the good books about Curacao were written by foreigners. The warm climate on the one hand and the absence of a truly intellectuel atmosphere on the other suppressed any desire that a planter or merchant might have had to study in his free time. And for the same reasons there was a dearth of private libraries in Curacao. Between 1756 and 1864 less than a handful left sizable libraries on their death:

1. Mordechay de Jeudah Senior, 1756, a thousand books, more or less, in different languages.
2. Dr. Benjamin de Solas, 1817, nine boxes of books (which he had brought from Holland a year earlier).
3. Haim Abinun de Lima, 1833, 391 books.
4. Abraham H. de Meza, 1846, 294 books.

Obadia da Costa (d.1851) had offered for sale a fine collection of English books in 1821. Several members of the Curiel, Jesurun, De Sola and De Marchena families also owned libraries."

In The Curacao Gazette van 1813 en 1814 worden enkele keren boeken per advertentie aangeboden. Zo lezen we op 16 september 1814: "For sale at the printing office schoolbooks in the English and Dutch languages..." Bijna een jaar later adverteert Lee met een hele serie boeken:

Edinburgh Encyclopaedia Brittannica (20 delen)
Dictionnaire de l'Accadémie Francaise (2 delen)
Gibbon's History of the Decline and fall of the Roman Empire (2 delen)
Robertson's History of Scotland (2 delen)
Robertson's Charlies V (3 delen)
Robertson's America (3 delen)
Spectator (8 delen)

Zo'n lijstje geeft toch enige informatie over wat er gelezen werd en in welke taal; het was de Engelse tijd van 1807 - 1816.

Hartog (1961;891) schrijft:

"Wie een boek kocht, kon terecht in een winkeltje bij De Curacaosche Courant, waar het 'Leerboek bij Katechetisch Onderricht' het voornaamste fonds vormde.. Verder gingen boeken in de tweede hand aan anderen over, want men treft wel advertenties aan, waarin boeken, in combinatie met een sjees of een slavin ten verkoop worden aangeboden. Uit Lee's winkel heeft zich Curacao's eerste.. boekhandel ontwikkeld, toen in 1823 de Neumans het bedrijf overnamen en ook Nederlandse, Franse en Engelse romans gingen verkopen."

W. E. Renkema (1981;68/69) geeft een overzicht van de boeken die enkele van de voornaamste planters als H. A. de Lima, M. E. van der Dys, A. L. S. Muller en C. L. van Uytrecht bezaten op agrarisch gebied. Zij hadden enkele 19de eeuwse handboeken over landbouw en veeteelt, maar vervolgt Renkema:

"In deze bibliotheken namen de reisverhalen, de historische werken en geschriften van Rousseau, Voltaire etc. een grotere plaats in dan de agrarische boeken. De meeste planters bezaten, voor zover uit de boedelbeschrijvingen valt af te leiden, niet alleen geen geschriften op agrarisch gebied, maar zelfs helemaal geen boeken."

Tegenover deze opmerkingen omtrent een sociale klasse staat de individu Joseph Sickman Corsen (geb. 1853) van wie A. M. G. Rutten (1983;10/11) zegt:

"Zo groeide ook de jonge Joseph Corsen op in een gezin waar contact met muziek en literatuur vanzelfsprekend was. Zijn leeshonger werd op geen enkele wijze aan banden gelegd. De boekenkast thuis was ruim voorzien en bevatte

veel franse literatuur."

Opperrabijn A. M. Chumaceiro schrijft in 1864:"... komt in myne boekery... en ik zal het U in honderde boekdelen aantoonen...", aldus de krant op 28 mei van dat jaar.

Maar dan zijn we aan het eind van de te onderzoeken periode beland, na het midden van de eeuw.

Bijna een halve eeuw eerder meldt M. C. Henriquez per advertentie (19 juni 1819), dat het eerste deel van zijn Le passe-partout de l'Eglise Romaine on Histoire des tromperies des Prêtres et des Moines en Espagne, door Antoine Geirn, een oude Engelse editie en keurig gebonden, gestolen is. De ontdekker van de dief zal rijkelijk beloond worden; boeken waren in die tijd kennelijk kostbaar. De advertentie wordt nog herhaald in de krant!

K. A. Erkelens, die we ook als dichter zullen tegenkomen, meldt op 23 december 1823 de vermissing van een per boot toegezonden pakje met (vermoedelijk) boeken erin. Hij liet zich dus boeken toesturen per boot.

Philip Robertson adverteert op 23 juli 1825 met zijn 46-delige Rees Encyclopaedia or Universal Dictionary of Arts, Sciences and Literature, met platen. Josias Dovale biedt op 7 mei 1831 zijn inboedel te koop aan, waaronder boeken. Op dezelfde dag worden een aantal schilderijen publiek verkocht. In 1840 wordt er nogmaals een veiling van boeken en een piano aangekondigd. Twee jaar later verkoopt R. F. van Raders ook boeken per publieke veiling.

Tot slot las ik nog: "Door vertrek naar elders" te koop "een 100tal Hollandsche, Fransche en Engelsche boeken; Taal- dicht- en geschiedkundige werken, leer- en woordenboeken, tijdschriften, enz." (adv. 14 maart 1847)

Er waren dus blijkens advertenties in de krant inderdaad particulieren die boeken bezaten; maar op alle inwoners, verspreid over zo'n lange tijd lezen we er eigenlijk natuurlijk maar weinig over.

De Nederlandse uitgeverij Thieme probeerde het supplement op Nieuwenhuis Woordenboek via tussenkomst van Ds. G. B. Bosch te slijten, omdat van het woordenboek zelf vroeger enige exemplaren naar Curacao zijn afgeleverd.

In februari 1854 adverteert de Rotterdamse boekhandelaar en uitgever van de N. R. C. in de krant om boeken, tijdschriften, dagbladen, etc naar Curacao te exporteren: "Voor nadere informatie vervoege men zich by M. B. Gorsira." Het jaar daarop adverteert hij met almanakken in kleurendruk, 4° formaat, "bevattende ook alles wat voor Curacao van belang is..." Kennelijk zag hij brood in de Curacaose markt!

In oktober 1855 biedt Henry Nathan te Pietermaai "Fransche, Engelsche en Spaansche Boeken te koop en te laten uitkomen tegen publieke pryzen" aan. Dat was dus een boekhandelaar naast de boekhandel van de drukkerij van de krant. Deze laatste biedt de Histoire de la Turquie door A. de Lamartine in acht delen te koop aan in 1856. En twee jaar later het Bybelsch Catechisatieboek door A. Rutgers-Van der Loeff, en Neerlandsch Vloot en Rederyen door H. Sweys uit Rotterdam.

Muller en Neuman bieden in 1859 Almanakken voor de Nederlandsch W. I. Bezittingen en de kust van Guinea voor het jaar 1859 aan, uitgegeven te 's-Gravenhage by de Gebroeders Van Cleef. Op de West-Indische Almanak voor 1860 kan men blijkens een advertentie van 22 oktober 1859 intekenen.

Historia Filosófica de la Franc-Masoneria, sus principios, sus actos y sus tendencias; traduccion de J. A. Segrestaa. "Se pueden suscribirse junto de S. J. y A. W. Neuman," aldus de krant in juni 1860.

Dokter Capriles biedt op 23 juli 1864 in zijn Botica een ruim assortiment van meer dan 25 titels medische literatuur aan. De drukkerij adverteert op 13 mei 1865 met drie werken: Los misterios de Paris (twee delen), vertaald door Anjel J. Jesurun en Isidro R. Arcax; en Principios elementales de la instruccion religiosa y moral para la ensenanza de la juventud hebrêa, traduccion de Anjel J. Jesurun.

Het 500 pagina's tellende dichtwerk van de Venezolaan Abigail Lozano wordt op 27 mei 1865 geadverteerd.

De drukkerij van De Curacaosche Courant fungeerde ook als distributiecentrum van boeken. Zo biedt ze op 21 augustus 1819 "tafels van multiplicatie van 2 tot 19 in het Engelsch en Nederduitsch" aan; op 29 augustus 1829 A. B. C. boeken; op 21 december 1833 "Leesboeken voor kinderen" en ook "Pestalozzi"; op 2 november 1839 een Spaansche Spraakkunst, waarop men kon intekenen. Daarnaast waren er officiële publicaties van het gouvernement los te verkrijgen, dus niet in de krant bijgevoegd wat normaal was, enkele reisbeschrijvingen en vooral godsdienstige werkjes.

In 1834 adverteert M. D. Teenstra met zijn bekende uitgave: Fragmenten uit mijn Reis-journaal naar de Nederlandsche West-

Indische eilanden in de jaren 1828, 1829 - & 1834 door den Schrijver van De Landbouw in de Kolonie Suriname, in welke advertentie hij een nauwkeurige beschrijving van de inhoud van zijn publicatie geeft. (18 januari 1834)

Twee jaar later, in oktober-november 1836, treffen we ettelijke advertenties aan van G. B. Bosch Reizen in Amerika, Tweede Deel, 430 bladz. groot, à F 3,60; Op 10 juni 1837 vinden we een pagina grote recensie van het werk; op 9 september d.a.v. nog een kort bericht. De krant besteedde de nodige aandacht aan deze boeken, wat ook weer blijkt uit de advertentie in 1843 waarin het derde deel van de 'Reizen' wordt aangekondigd. Zo vinden we in 1836 nog een advertentie voor een Deense reisbeschrijving in het frans.

In oktober 1844 lezen we:

> Te koop ter drukkery à contant ... Eenige Exemplaren van Vier leerredenen met eenige bylagen door J. A. M. Mensinga, Predikant te Sybecarspel. - Uitgegeven voor rekening van de schrijver, ten voordeele der Protestantsche Gemeente op het eiland Curacao. - Prys F 1.
>
> Ook in 1846 adverteert de krant met religieuze lectuur: Achttal leerredenen door predikanten uit den ring van Alphen. Uitgegeven ten voordeele der Protestantsche gemeente op het eiland Curacao ad F 1,80; en met het Evangelisch Avondmaalsboekje voor Protestantsche Christenen door Bernadus Verwey. In Maroquin band ad F 3,25 In Engelsch do. ad F F 2,15. Alsmede: Evangelische gezangboeken. In Maroquin en Engelsch band. Te koop ter drukkery.

Deze opsomming geeft een indicatie dat er vooral omstreeks het midden van de 19de eeuw toch wel boeken op Curacao waren. Nog een aanwijzing: op 9 februari en vaak daarna in 1850 en later, adverteert H. J. van Son dat hij de eer heeft "het publiek bekend te maken dat hy eenen Boekbinderswinkel aan de Overzijde, achter de R. C. Kerk geopend heeft. Verzoeke gunst en recommendatie..." Ook in de drukkery van de krant in de Heeren Straat No. 41 worden boeken ter inbinding aangenomen. Als Van Son daarvoor een aparte zaak opende, moet hij toch wel werk denken te zullen vinden. Er moeten toch wel boeken zijn, anders begin je zoiets niet.

Hartog (1961;891) schreef over dit boekenbezit nog:

> "Boeken op Curacao, behalve bij enkele Joden, waren omstreeks 1820 schaars. Ds. Bosch in 1816 en pastoor Niewindt in 1824 brachten eigen boekenverzamelingen mede. Ds. Bosch stond liefhebbers toe van de zijne gebruik te maken. Uit deze liefhebbers ontstond in 1821 het eerste leesgezelschap, dat echter wegens vertrek van de organisator zelf in 1823 ter ziele ging. De administratie was slecht; inplaats van hun boeken terug te brengen gaven lezers ze door aan vrienden die niet lid waren...
>
> In het begin van het hier beschreven tijdvak had men in de hotels leeskamers, waar na aankomst van iedere pakket de buitenlandse kranten werden neergelegd. Voor het gebruik betaalden de ingezetenen een contributie, maar vreemdelingen hadden vrije toegang.
>
> Cornelis Gorsira... opende op 1 maart 1842 in eigen huis wat men zou mogen noemen een openbare boekerij. In 1853 kwam er een bibliotheek op Plantersrust, in 1854 was er de Leesvereniging. Veel leven zal er niet in hebben gezeten, want ds. Van Dissel die in 1855 hier aankwam en al kort daarna zijn boekje begon te schrijven, zegt, dat er op Curacao maar één drukkery was, één boekhandel, drie boekbinders en geen openbare leeszaal."

Bladeren in de krant levert een aantal additionele gegevens op . Een advertentie laat bijvoorbeeld zien dat de leesvereniging van vóór 1854 was. Begin 1850 lezen we: "Hotel Concordia. De ondergeteekende maakt by dezen aan de Inteekenaren bekend, dat de Leessocieteit in het Hotel Concordia op den 1 Januari 1850 een aanvang zal nemen. Curacao den 20 december 1849 Amb. Capriles."

Op 29 oktober 1853 kondigt Gorsira "nieuwe Hollandsche en Fransche werken" aan en een spoedig te verschijnen gedrukte catalogus, waarover ik in de krant echter niets meer gevonden heb. In 1854 vergaderen de leden regelmatig; ze worden daar in elk geval d.m.v. advertenties opgeroepen.

Deze leessocieteit heeft in elk geval een aantal jaren bestaan, in 1855 in de Breedestraat en volgens een advertentie van M. C. Römer in de krant van 13 juni 1857 weer in het opgeknapte hotel Concordia: "Leessocieteit Tot Nut en Uitspanning." Op 31 december 1858 adverteert M. C. Römer dat "hy zyne bibliotheek te lezen heeft opengesteld, tegen betaling van F 1,50 's maands." Zou de officiële sociëteit

toen zijn opgeheven en door particulier initiatief zijn vervolgd?
In De Curacaosche Courant van 25 april 1863 lezen we middels een advertentie nogmaals iets over een leesvereniging:

LEES-SOCIETEIT te Curacao.
Door de ontvangst van verschillende nieuwsbladen in onderscheidene tale alsnu in staat gesteld om aan het bepaalde by 3 der afdeeling B van hun programma dd. 31 December 1862 te voldoen, maken de eigenaars van het "INTERNATIONAAL HOTEL" van dit weekblad gebruik om ter kennis van de Heeren inteekenaren te brengen, dat het leesvertrek, als afzonderlyk voor hen bestemd, zal geopend zyn van en met den 1 mei aanstaande van 9 ure 's morgens tot 11 ure 's avonds, terwyl een geschikt persoon, uisluitend met de bediening in de leeszaal zal belast zijn. De contributie waarvan by de vermelde gewaagd wordt, blyft vooreerst dezelfde, waarde inteekenaars zich bereids, als leden der uitspanningsvereniging verbonden hebben. Curacao den 17 April 1863 Williams & Co.

Nogmaals Hartog (1961;891) die zich tot nu toe nog het meest gedetailleerd over deze zaken heeft uitgelaten:

"Pastoor Niewindt schreef in 1824 dat hier veel werd gelezen en had daarbij het oog op kranten. Dat zullen dus bladen van de overwal zijn geweest, want hier had men alleen de Curacaosche Courant..."

Maar een bekendmaking op 26 januari 1850 bijvoorbeeld meldt de aankomst van "de Handelsbladen tot den 11, de N. R. Courant tot 15 en de European Times van den 17 december." Schepen brachten kranten mee uit aller heren landen, niet alleen van de "overwal". Dat blijkt ook uit de veelvuldige citaten uit Europese, Noord- en Zuidamerikaanse en Caraïbische kranten, die alle gebruikt werden als bronnenmateriaal om het internationale nieuws te vergaren.

Uit advertenties in de krant zelf weten we ook nog iets meer over de tijdschriften die op Curacao arriveerden. Ik geef hieronder een opsomming van wat ik in De Curacaosche Courant vond omtrent abonnementen op buitenlandse tijdschriften. Dat is dan vooral omtrent het midden van de eeuw; ook Curacao profiteerde van dit 19de eeuwse verschijnsel om een tijdschrift te starten! Op 22 augustus 1846 kan men intekenen op Bydragen tot kennis der Nederlandsche koloniën, enz. Elke jaargang telt minstens zes nummers van 25 vellen tegen een jaarprijs van F 4,- of F 1,- per los nummer.

In september 1852 ligt er bij de drukkerij een nummer van Het Vaandel, een Nederlands blad voor militairen, ter inzage, met een intekenlijst. Een oproep door ene J... pleit voor een abonnement en ontzenuwt het idee.:

"By sommige niet militairen, rees echter het denkbeeld op, dat het bewuste werk geheel militair was, en dus niet in hunne bibliotheek eene plaats verdiende...

Hier is dus het bezit van particuliere bibliotheken verondersteld!

In 1855 worden de eerste drie afleveringen van "Het Tydschrift West Indië, Bydrage tot bevordering van de kennis der Nederlandsche West-Indische kolonien. aangeboden door de krant; het is een tijdschrift vanuit Suriname.

In 1853 vinden we op 30 april een advertentie om zich voor Fl. 36,- per jaar te abonneren op de veertiendaagse Editie voor West-Indië van de Nieuwe Rotterdamse Courant. Sr. D. A. Jesurun adverteert in augustus 1854 met El Eco Hispano Americano, een blad dat "vergezeld gaat van uitgaven op literair gebied, als "Novelas, viajes, historicas, poesias, dramas etc." In 1855 ligt het Nederlandse Tijdschrift Natuurkunde ter inzage op de "koloniale Secretary".

De lezer die deze opsomming tot nu toe gevolgd heeft, dient wel te bedenken dat de genoemde inventarisatie het produkt is van het doorbladeren van De Curacaosche Courant op zoek naar poëzie. Het lijkt me bezwaarlijk er al te zwaarwegende conclusies aan te verbinden omtrent "het boekbezit in de eerste helft van de 19de eeuw op Curacao". Hooguit geeft ze een indicatie.

Naast boekhandelsactiviteiten ontplooiden William Lee en zijn opvolgers A. L. S. Muller en J. F. Neuman zich met hun drukkerij ook als uitgever, zij het met mate.

Zo gaf de Jood A. S. Delvalle, gouvernementstolk van 1807 - 1819, op 7 mei 1813 per advertentie te kennen dat hij voor Les j'ai vu, die hij onder de titel The I saws vertaald had, intekenaars zocht. Bij voldoende belangstelling wilde hij dit "grappig werkje" publiceren voor de prijs van "one Piece of Eight", wat onge-

veer twee gulden was.

Het moet inderdaad het licht hebben gezien, want we lezen "on Monday next will be published" en op 25 juni 1813 volgt er een reactie op de uitgave door Illiteratus: To the translater of 'Les J'ai vu', which has witty genius prompte him to entitle The I saws.

Illiteratus reageert grof en vernietigend. Hij noemt het werk een pamflet, stoort zich aan de meervoudsvorm 'saws' - "don't cram your I saws down our throats" wijst op Gallicismen en schrijft:

> "May Moses, Abraham, and Jacob, take you in to their holy keeping, and saw off your fingers with the best saws that can be found in Jerusalem, if ever you should attempt to publish another translation of your's in the English language!!!"

En dat voor een officiële tolk! Maar Illiteratus vond toch één positief punt want hij zag spoedig het woord 'einde'. Veel succes had Delvalle dus niet met zijn voor zover ik kan nagaan oudst verschennen 'spectatoriaal' (?) geschrift. Het blijft raden wat de inhoud ervan was, helaas.

De geschiedenis heeft nog een staartje door de reactie op Illiteratus door de vertaler, die heel fel en persoonlijk reeds een week later verschijnt. Delvalle brengt de dikte, geringe lengte en het uniform van Illiteratus in het geding. In de kleine Curacaose gemeenschap wist hij dus al wie zich achter het pseudoniem verborg! "The turtle in uniform, or the safest mode stabbing in the dark," zo zou een pamflet luiden, als Delvalle verwijst nog naar Numeri 22 ; 28, waar de ezel een Bileam vraagt: Wat heb ik gedaan, dat gij mij driemaal geslagen hebt? En Bileam zeide tot de ezelin: omdat gij spot met mij...

Op 10 september 1813 verschijnt in The Curacao Gazette een voorpublicatie op een prozawerk, getiteld 'Iramba or The Rural Philosopher; a sentimental tract', vergezeld van een inhoudsopgave van het volledige werk dat uit 45 hoofdstukken zal bestaan. In januari /februari 1814 wordt het werk geadverteerd als pas gepubliceerd; men kan zijn exemplaar komen ophalen bij het "Printing Office", prijs 11/2 dollar voor abonnees en 2 dollar voor niet-abonnees. Wat behelsde dit oude Romantisch-sentimenteel geschrift?

Ds. Bosch beschrijft (1836;16/17) de romantische vertelmode van zijn tijd. Hij zegt "dat thans ieder geschrift dat... met roof-, moord- en gruwelgeschiedenissen opgevuld was, de meeste opgang maakte, zelfs onder het teedere, gevoelige, zenuwzieke geslacht..." Willen daarbij "de koude rillingen over het lijf lopen, het bloed in de aderen stollen, het merg in de beenderen verstijven...", dan moet je zo'n verhaal lezen "des nachts, bij ruw en woest weder... onder het rommelen en ratelen des donders, in eene ruime zaal, zooveel mogelijk behangen met oude schilderijen en verroeste wapenen, maar vooral... bij eene kwijnend brandende nachtlamp..."

Maar de schrijver van Iramba had met zijn romantische verhaal verhevener doelen op het oog. Hij begint met de zo geliefde 19de eeuwse manuscriptfictie:

> "It is the production of a philanthropist and scholar - now numbered with the dead; - it has been revised and prepared for publication by the hand of an friend, who posesses other manuscripts of the deceased, which will be published at a future period, together with the name of the author.
> The Rural Philosopher is addressed and dedicated to those Who admire Creation And Estimate Man; Who love universal happinnes and labour to extinguish misery."

Het verhaal begint aldus; ik schrijf een klein stukje over om een indruk ervan te geven:

> "Iramba arrived at a small neat bower, which stood on an eminence in the garden, as the sun arose - this had been his custom since retiring into the country, now ten years, and had for its object health, pleasure, and industry. As the great luminary appeared, the soul of Iramba expended - sensations crowded on his exalted mind, and an extacy of sentiment struck him dumb - yes - Iramba was dumb, because his soul spoke with a thousand tongues. What is oratory to the silent, electric language of the mind? Iramba was silent, whilst the soul was speaking, and his orator alone was worthy the sublimity of the scene..."

Reeds een week volgt er door de schrijver een verdediging van zijn werk,

> "...as he knew that in Curacao, and the neighbouring Islands, there exists many lovers of literature, he did not hesitate to place this little offspring

of genius under their protection..."

Na de publicatie schrijft een anoniem persoon op 4 maart 1814 onder "Caramba" een pagina-lang artikel over het boek: Alack for the poor editor!

Deze eerste 'recensie' van een Antilliaans 'literair' werk levert uitvoerig kritiek op stijl en inhoud, op een zeer ironiserende toon gebracht. Maar daarna vervolgt de recensent, ik citeer het slot:

> "...But it is time to quit this tone of irony, and in plain undisguised terms to declare, that the whole Pamphlet from beginning to end is meant as a bitter satire on English manners and English laws; the abilities but not the malignity are wanting to make it so; and it is too absurd, and too painly spiteful to exite any other feeling than irrision and contempt. The flimsy veil of benevolence is too slight to hide for a moment from the view of any reader of common observation, the infamous design of exciting the poor against the rich, the soldier against his officer and his King, the subject against the lawful authorities over him, and the slave against his master...."

Dit lezende zou je als 20ste eeuwer bijna sympathie krijgen voor het werk, in weerwil van zijn onbekendheid.

Dit romantische werkje zou gevolgd worden door een ander; op 24 september 1813 verschijnt "Extract from a manuscript entitled: Thoughts on the origin of the past and present wars of Europe, by the author of Iramba", meer dan een pagina lang. De auteur kondigt aan "to be continued", maar daar is het niet van gekomen. Het slot van deze persoonlijke geschiedkundige beschouwing luidt:

> "Her past and present history exhibits a long and bloody tissue of aggressions and re-actions, perpetrated in the lust of power or revenge by chief against chief, tribe against tribe, and lattery nation against nation, and though Charlemagne darted a short ray of lustre, the darkness soon returned, and since, we behold only a protracted night of weakness and misery, and of ambition, tiranny and desolation..."

Iramba is niet meer dan een romantische draak geweest, een imitatie van Europees Romantisch werk, zover we uit het nog voorhanden materiaal kunnen constateren. Van belang is het alleen omdat we nu weten dat er al aan het begin van de 19de eeuw proza gepubliceerd werd op Curacao. Iramba is waarschijnlijk het eerste romantisch-sentimentele prozageschrift; de reactie erop de eerste recensie.

De "Thoughts..." zijn te fragmentarisch om daaruit een conclusie te kunnen trekken; wel bewijzen ze de Romantische aandacht voor het verleden.

De Lutherse predikant J. Muller houdt voor zijn gemeente een 'Leerrede by gelegenheid der gelukkige hereeniging van het Eiland Curacao met het Koningryk Nederland' op zondag 10 maart 1816. Deze werd volgens een advertentie gedrukt en uitgegeven; enkele weken later volgt er nog een aanmaning aan degenen die de "leerrede" inmiddels ontvangen hebben, deze te betalen. Maar ook dit is natuurlijk geen literatuur in eigenlijke zin; de uitgave laat wel zien dat er gepubliceerd werd.

Als in 1834 tweehonderd jaar Nederlandse aanwezigheid op Curacao gevierd wordt, houdt Ds. J. Muller een feestpreek in de Fortkerk n.a.v. Psalm 143:5. De tijdrede verscheen later in druk (Hartog 1961; 714) Zo houdt Ds. A. I. K. Meyer in 1860 een leerrede bij gelegenheid van 's konings verjaardag.

Een van de uitgeverstradities is de publicatie van een jaarlijkse almanak geweest. Reeds in 1819 lezen we erover:

> Te koop by de Uitgever dezer Courant, De Curacaosche Blad Almanak, over het jaar 1819. Behelzende de op en ondergang der Zon, de gedaante veranderingen van de Maan, de Eklipsen, de Feest Dagen der Christenen, de Joodse Jaartelling en derzelver Feest Dagen, de Voorname Civiele Ambtenaren, de Officieren van het Garnisoen, de Koninklyke Familie, de Vorsten van Europa, &c. Prys Een Stuk van Achten.

Ook later komen we steeds weer de advertenties tegen aan het einde en het begin van het jaar voor almanakken die door De Curacaosche Courant werden uitgegeven.

Naast deze algemene almanakken vond ik advertenties voor Bybelsche Almanakken voor 1852, à 15 centen, "te bekomen by Dewed. K. van Eekhout, boven de winkel van Mevr. Dewed. Axson, in de Breede Straat."

In februari 1842 werd er geadverteerd voor"The Health Almanac" door "A vegetable eater".

Op 20 maart 1856 lezen we over een gedrukt werkje waarin Curacaose Joden protesteren tegen hun uitzetting uit Coro: Cuestion international entre Holanda y Venezuela.

Tussen 1824 en 1834 vinden we in De Curacaosche Courant de "Mengelingen" door de onderwijzer Phoel (1790/1869 ; van 1816/1847 op Curacao).

" die voor een groot deel de indruk maken meer op mondelinge overleveringen en op mededeelingen van tijdgenoten te berusten, ook al zegt de schrijver anders... In het blad van 16 juli 1825 geeft de schrijver zijn voornemen te kennen deze stukken bij voldoende inschrijving herzien uit te geven; het is echter zover niet gekomen."

aldus B. de Gaay Fortman (1927/1928;2). Dit proza had niet de bedoeling literair te zijn en valt buiten ons kader.

Een ander randverschijnsel van de literatuur vinden we in de dialogen in proza tussen moeder en haar dochter Ida over nutteloze acrobatiek en nuttige handvaardigheid op 27 september 1817, in een vijftal in proza vertelde fabels die we in vertaling op 27 juni 1818 lezen, en drie korte anekdoten op 16 oktober 1819. Omdat dit werk in proza is en ik mij op poëzie geconcentreerd heb, is het niet opgenomen.

Daarom is ook een uitvoerig Reisverhaal naar Venezuela in het Nederlands en Engels, opgenomen in juni 1822 en overgenomen uit de Kingston Chronicle onder het hoofd "literatuur" niet opgenomen als vertaling. Zo ook met het verslag van "De Heeren Van Raders en Wolfson, lts ter zee 2e klasse" van hun reis naar Demerary, Grenada en Guadaloupe, waarvoor een intekenlijst ten kantore van de krant ligt.

Dit betekent echter niet dat ik een eventuele bloemlezing van dit werk zou versmaden, maar ik moest me beperken en koos daarom voor de poëzie.

Tegenover de R. K. kerk die het volk zocht te bereiken in eigen taal, het Papiament dat in die tijd al algemeen gebruikt werd, stond de protestantse gemeente die het Nederlands hanteerde, "maar omdat de kennis van het Nederlands uitermate gering was, moest de predikant bij het catechismusonderricht wel eens iets toelichten in het Papiament. Dit gold dus de kinderen van de blanke Protestanten." (Hartog, 1961; 847) Voor hen vertaalde Ds. Conradi (van 1837 - 1855 op Curacao) het evangelie van Mattheus: Ewanhelie di San Matheo, poeblikado abau di dereksjon di Domini C. Conradi.

"De uitgave schijnt slechts een geringe oplage te hebben gehad en in de eigen protestantse kring weinig opgang te hebben gemaakt; de vertaling van de Handelingen der Apostelen, op schrift gereed, is nooit uitgegeven." (Hartog 1961;847)

Tien jaar eerder al, in 1834, had J. Muller zijn "Leerboek voor Het Katechetische Onderwys in de Christelyke Godsdienst, tweede verbeterde uitgave, voor de prys van Fl. 1,- aangeboden.

Ik vond nog enkele aankondigingen omtrent Nederlandstalige boekjes voor de Protestantse kerk, die ik hier laat volgen, ze zijn alle door De Curacaosche Courant uitgegeven, blijkens de diverse advertenties.

Op 8 maart 1856 adverteert ds. S. van Dissel een Katechisatie-boek voor 35 centen. Later volgden hem: Eenige byzonderheden betreffende de voormalige Ev. Lutherse Gemeente alhier, "tegen F. 1,- ten voordeele der Prot. armen ten zynen huize verkrygbaar..."

G. J. Simons, alweer een predikant, adverteert met een serie. Dat is dan allereerst Handleiding ten gebruike by het Godsdienstig Onderwys voor min- en meergevorderde Leerlingen à 30 cent. In hetzelfde jaar 1856 publiceert hij ook Onvergetelyke Uren (Herinnering aan Getsemané en Golgotha), De moderne Theologie en de heilige feesten onzer kerk met een handleiding, en Vraagboekje over bybelsche en kerkelijke geschiedenis.

De hierboven besproken werken bewijzen wel een zekere activiteit op uitgeversgebied van de jonge drukkerij van William Lee en opvolgers. Het zal tot het midden van de 19de eeuw duren eer de drukkerij versterking krijgt van kerkelijke kant, als Mons. Niewindt en Pastoor Putman hun religieuze werken beginnen te publiceren.

Vanaf de verovering door de Spanjaarden en later de machtsovername door de Nederlanders, predikten priesters min of meer geregeld op Curacao, maar de werkelijke uitbreiding van de R. K. kerk vond pas plaats in de 19de eeuw, toen na de Franse Revolutie de vrijheid van godsdienst gewaarborgd was.

In 1824 kwam Martinus Joannes Niewindt als pastoor na Curacao, en hij is het symbool geworden van de R. K. emancipatie. Naast een aantal andere, kwam ruim tien jaar later pastoor J. J. Putman (van

1837 - 1853 op Curacao). Op 30 april 1853 neemt hij afscheid via de krant:

"My dierbare vrienden, my dierbaar Curacao,
Vaart wel! Vaart wel! Vaart wel!"

Jose Igario betreurt zijn vertrek in een uitvoerig afscheidsbericht.

Op 31 maart 1828 deed Niewindt het verzoek om enkele onderwijzers aan te trekken ter onderrichting van het volk,"... al was 't slechts in de landstaal... Maar het verzoek wordt afgewezen. als later de eerste religieuzen onderwijs komen verzorgen, geven deze onderwijs in het Nederlands. Niewindt schrijft in 1842:

"Ik verheug mij als Nederlander, dat de ijver onzer missionarissen zich zoo verre uitstrekt, dat zij trachten zoveel in hun vermogen is, om op de door hen bewoonde eilanden het Nederlandsch karakter te doen herleven en indien ik mij niet vergis, zal het gouvernement reden hebben om er hun dankbaar voor te wezen." (geciteerd uit Dahlhaus:1924;234)

Maar al gaf men onderwijs in het Nederlands, in de kerk hanteerden de priesters, om het volk te bereiken, het Papiament.

Monseigneur Niewindt en pastoor Putman publiceerden allereerst hun Curacaose ervaringen in Nederlandse bladen als De Godsdienstvriend.

"Smakelijke missieverhalen, hoe het met zijn groenten gaat en zijn pindakweek, en hoe hij van zijn buurman op Brakkeput en juk trekossen mag lenen..." schrijft Hartog (1961;831) over pastoor Putman.

En Niewindt publiceerde "zijn romantische missieverhalen van paardrijden en lemen hutten, wat in die tijd de goede toon was om interesse te wekken..."

In zijn Levensschets neemt Dahlhaus hiervan het een en ander op, o.a. hoe Putman zijn eerste kerk van stro, zijn 'misa di yerba' bouwde in 1838.

Maar voor ons is van belang dat Niewindt te Barber in 1843 en Putman te Santa Rosa in 1848 een eigen drukkerijtje oprichtten. "Ofschoon geen enkel produkt van deze drukkerij (te Barber) bekend is, weet men dat er in 1853 drie man werkten en dat het dus een flinke zaak was." (Hartog:1961;833)

Putman bracht na zijn Europees verlof in 1848 een drukpers en de drukker J. van Herpen mee. Van zijn drukkerij zijn nog wel uitgaven bekend, waarvan er zes door Frank Martinus (1966/1967, 1969, 1970/1971) worden genoemd.

Hartog schrijft dat de activiteit groot was. Curiositeitshalve geef ik hier de lijst weer die Dahlhaus publiceerde (1924; 491) die een kleine aanvulling geeft op Frank Martinus.

LIJST VAN BOEKEN GEDRUKT OP DE PERS VAN HET VICARIAAT, ONDER MGR. NIEWINDT.

1850 Eerste honderdtal leerzame verhalen voor kinderen. Nieuwe uitgave naar de laatste oorspronkelijke vervaardigd ten dienste der lagere scholen.

1851 Proeve eener Hollandsche Spraakkunst ten gebruike der algemene armenscholen in de gemeente van de H. Rosa op Curacao.

1851 Keda lamentaar i Rosa. Oen present pa moetsjanan arieba dia di nan Promer Santa Komoenion.

1852 Historia kortikoenan foor di Bijbel .[1]

1852 Evangelionan di toer Dia Domingo.[1]

1852 Bida di Hesu Kristoe.

1853 Meditasjon arieba soefrimeentoe di Noos Senjoor Hesoe Kristoe.

1853 Orasjon pa difoetoenan.[1]

1853 Boeki pa moetsja katoliekanan.[1]

1853 Boeki di orasjon pa katoliekanan.

1853 Egercicio di Kamina di Kroes.

1854 Evangelionan di Dia Domingo i di maas principaal Fiesta den di anja.[1]

1856 Dia di Kristiaan, sanctificaar pa orasjon, etc.[1]

1) Door Frank Martinus niet genoemd; deze geeft nog wel:
Den Floor ki J. J. Putman te boeta aienda, promeer ki eel ta habla adioos na poeeblo di St. Rosa arieba di soe roeman stimaar Joanna Adriana Putman (1853)

Het lijkt me mogelijk dat de door Martinus niet genoemde werken de verloren gegane van Barber zouden zijn.

Door deze uitgaven noemt Hartog, waarschijnlijk in navolging van Dahlhaus de R. K. kerk "de eerste cultuurbrengster

op ons eiland."

In de krant van 31 januari 1846 en 26 mei 1849 vond ik nog: "Te koop ter drukkery Gebedenboekje, ten dienste der Katholyke jeugd, vooral van Curacao, door J. J. Putman, R. K. Miss. en Pastoor te St. Rosa.

Pastoor Putman gaf dus al eerder boeken uit via De Curacaosche Courant. En ook later nog, wat bijvoorbeeld blijkt uit advertenties in 1849:

Te koop ter drukkery
Boeki di Orasjon
pa moetcha katholieka nan di Curacao
pa J. J. Putman, Miss. Apost. Pastoor
na Santa Rosa
Soe prys ta 50 cent, pa probeetchoe di School di pober di Santa Rosa.
Imprimier cirka A. L. S. Muller i J. F. Neuman wz.
Curacao 1849

Alleen al om de prachtige spelling zou je dit soort titels citeren!

Via Maritza Eustatia, de bibliothecaresse van de Universiteit van de Nederlandse Antillen, ontving ik een zeer vroeg religieus gedicht in het Papiament, dat de naam van Pater Euwens draagt uit wiens collectie het afkomstig is. Het bewuste gedicht is in 1845 in Rome gedrukt en daarmee waarschijnlijk het oudste kerstgedicht in het Papiament. Omdat fotocopiëren ervan niet lukte wegens de staat waarin het gedicht verkeerde, schrijf ik het hier over als voorbeeld van een vroeg-religieus Curacaos Papiamentstalig gedicht, hoewel het niet op de Antillen verscheen en daarom slechts zijdelings tot mijn onderwerp hoort

NA HONRA DI NACEMENTO DI
N. S. J. C.

A bini Hiu di Dios,
A bini pa salvá nos,
Na Belen el a nace,
Y pa nos a padecé

El ta hiu di Criador,
Y di mundu ta Senor
Si, El hende a bira
Di picar pa nos librá.

Promer hende a cai,
Ma na tera a bini
Hiu di Dios pa destruir
Nos picar y cielo abrir.

O Clemencia! O Caridad!
O Grandeza! O Humildad!
Di Dios Hiu bahamentu,
Ta di hende subimentu.

Hende! Bo por bon spera
Ma meste Dios bon stima;
Ma meste picar hui,
Obra santu nan haci.

I H S

Hacir na ROMA na luna di November 1845, pa su EMINENCIA CARDINAL MEZZOFANTI.

Aan de didactisch-religieuze uitgaven ging in 1826 de eerste catechismus van Monseigneur Niewindt al vooraf: Declaracion corticu di Catecismo pa uso catolico. Met deze uitgaven zijn we natuurlijk wel buiten ons terrein - de literatuur - beland, maar ik wilde hier toch even bespreken wat er als voorbeelden van religieuze werken voor 1866 op Curacao nog meer van de drukpersen kwam, naast De Curacaosche Courant. Wat ik kon vinden althans. De gevonden voorbeelden bewijzen wel dat ds. G. B. Bosch gelijk had toen hij schreef dat de priesters zich vanaf hun komst met "volle borst op dit Papiamento toelagen".

Om dan toch weer met de poëzie te eindigen, een klein kwatrijntje in het Papiament, daterend van 1839. Ik volg Dahlhaus: (1924; 155 - 157):

"Vanuit Jamaica circuleerde namelijk in die dagen een smaadschrift tegen de pastoor met een inhoud van de meest kwetsende beschuldigingen, de laagste verdachtmakingen, de vuilste laster",

die deze echter niet noemt. De Procureur des Konings waarschuwt tweetalig,

"met wrevel en verontwaardiging bezield... tegen dit alhier verspreid spotschrift, hetwelk de titel voert: The conduct the Reverend M. J. N...dt, considered in a letter to the Roman Catholics of Curacao..."
(Cur. Crt. 3, 10 en 17 augustus 1939)

De naam van de "lasterlijke schrijver werd algemeen genoemd", maar Niewindt laat geen vervolging instellen. De schuldige schijnt zelf naar de pastoor te zijn gegaan op een donkere avond, waarna Dahlhaus vervolgt:

"In zijn nieuwjaarswijsjes zong het vrije volk - de slaven zouden zoo iets niet durven bestaan -

Bo a carbacha Robert Con
Nos pastor a duno pordon;

Carbachi berde na fiscalaat,
Cinco cien na mesa-ai-ai!!"

Als Monseigneur Niewindt in 1860 sterft, wordt dit verlies alom betreurd, ook door de anti-katholieke Curacaosche Courant, die op 21 januari een waarderend oordeel geeft. In St.-Thomas dat "een groot aantal Curacaoenaars van afkomst telt" met wie Niewindt op zijn reizen in contact geweest was, verscheen een door 'Jos' ondertekend nieuwsbericht dat het overlijden van de grote Niewindt betreurde, besloten met het volgende gedicht, dat weliswaar niet óp Curacao geschreven werd en gedrukt, maar waarschijnlijk wel dóór een Curacaoenaar; ik citeer uit de Levenschets; p. 486:

THE ORPHANS TO THEIR LAMENTED PASTOR:

Thou art not lost - thy spirit giveth
Immortal peace and high in liveth !
Thou art not mute - with angels blending
Thy voice is still to us descending !
Thou art not absent - sweetly smiling
Wee see thee yet - our griefs beguiling
Still o'er our slumbers art thou beaming
The sunny spirit of our dreaming !

Thine eyelids seem not yet concealing
In death their orbs of matchless feeling,
Their living glance our hearts still numbers
Ah I sure they do but veil thy slumbers !
As kind thou art - for still thou art meeting
Our breast, which gives thee tender greeting !
And shall we deem thee alter' d' never
Thou art with us walking dreaming ever !

Pastoor Putmans 'misa di yerba', zijn "paleis van maisstroo" zoals hij het zelf noemde, werd in 1838 met veel bereidwillige hulp in "den tijd van acht dagen" gebouwd en was al gauw te klein "om mij en de menigte te bevatten." Er werd in gedoopt, getrouwd en catechismusles gegeven. Later verschenen er steviger en groter kerkgebouwen, maar altijd op die plaatsen waar het volk woonde. De activiteiten van de priesters hadden daarnaast een aantal religieuze Papiamentstalige uitgaven tot gevolg, maar tot literatuur kwam men niet. Dat bleef voorbehouden aan de blanke protestantse Nederlandstalige Curacaosche Courant.

Hoofdstuk VI

De dichters, hun produktie en hun poëtica

"Kameraden van den Helicon..."

'k Dacht, ik leef hier als een koning,
Maar al denkend trok de band
My naar 't dierbaar vaderland.
'k Dacht, kon ik eens zoo veel gaeren,
Om, na een of twee paar jaaren,
Heen te vaaren naar Euroop.

Paul Francois Roos: Surinaamse Mengelpoëzy
(1804)

In Bruce King's waardevolle inleiding op de Engelstalige Caraïbische literatuur, (1979;31) schrijft Anthony Boxill in hoofdstuk 3 "The beginning to 1929", nadat hij eerst de bijdragen van Europese reisbeschrijvingen OVER het Caraïbisch gebied heeft aangegeven,

> "More significant than those accounts of mere visitors to the islands is the writing that was done by West Indians themselves and by others who had lived in the West Indies for substantial periods. Drayton is impressed by the amount of literature that was produced locally by a society which had to contend with the burden of slavery. He believes that West Indian literature can in fact be traced back to the time when printing began in Jamaica, Barbados and Trinidad in the eighteen and nineteenth centuries."

Ook andere onderzoekers gaan terug naar deze tijden.

> "As early as the eigtheen century Francis Williams, a Jamaican and the son of freed slaves, wrote latin panegyrics (=lofdichten, lofredes) to successive governors in his islands",

schrijft D. R. Dathorne (1967;2/3). Hij maakt ook nog de volgende interessante opmerking:

> "Francis Willems .... used to describe himself as 'a white man acting under a black skin'! Obviously therefore one will look in vain for anything faintly indigenous in what he wrote and, for instance, in a long poem that survives in Latin he addressed Ovidian couplets to a current governor. However, he does show both some concern for his island and for his people, and there are references (albeit apologetic) to his colour... he adequately expresses the predicament of the West Indian poet, trapped between a futile adoration for Empire and a muffled love for home, God is the unifying factor."

Deze lange citaten laten een aantal zaken zien die ook voor mijn onderzoek van belang zijn, omdat ze parallel lopen met de Curacaose 19de eeuwse gedichten:

- het vroege begin van de literatuur, gelijk met de introductie van de drukpers (Jamaica 1717, Martinique 1727, Santo Domingo 1750, Suriname 1772, Sint Eustatius 1790, Curacao 1812)
- de literatuur werd geschreven door in het Caraïbisch gebied geboren auteurs of degenen die er lange tijd verbleven;
- de aan de Europese literatuur ontleende vorm en taal;
- de geringe aandacht voor het eigen (ei)-land en de eigen mensen;
- de grote aandacht voor alles wat het moederland en Europa betreft;
- echter heb ik niet kunnen ontdekken dat er onder de vele Curacaose dichters niet-blanken waren;
- Anthony Boxill wijst ook nog op enkele andere elementen die parallellen vertonen: lichte satirische gelegenheidspoëzie, geschreven door veelal anonieme auteurs, die proberen West-Indische onderwerpen te verbinden met klassieke verwijzingen, wat alles ook op Curacao in de mode was, maar aandacht voor het lot van de slaven op de plantages komt in de Curacaose gedichten niet voor (wegens het andere karakter van Curacao dat geen plantage-economie kende ?).

De poëzie die we in <u>De Curacaosche Courant</u> tegenkomen past in een Caraïbisch patroon, al lijkt het wel dat hier alles wat later optrad. Zo schrijft Eva Essed-Fruin (Bruyning/Voorhoeve 1977;377):

> "Het feit dat de planter-dichters op het einde van de 18de eeuw een belangrijk deel van hun poëzie in Suriname lieten verschijnen, maakt het verdedigbaar de Surinaamse geschreven letterkunde te laten beginnen met de Letterkundige uitspanningen, vier bundels door het Genootschap De Surinaamse Lettervrienden uitgegeven tussen 1785 en 1787 in Paramaribo. De gedichten bestaan uit gelegenheidsrijmen in de geest van de Nederlandse dichtgenootschappen van die tijd, maar bevatten ook pittige satires en charmante pastorales. De voornaamste vertegenwoordigers zijn Hendrik Schouten en Paul Francois Roos."

S. Kalff (1921;237/256) schreef hier heel uitvoerig over onder de titel: "Surinaamsche Lettervrienden". Suriname kreeg in 1772 zijn eerste drukkerij en in 1774 zijn eerste krant.

Maar de literatuur was een randverschijnsel in de toenmalige Caraïbische maatschappij. De schrijvende-dichtende J. J. Mauricius die van 1742 - 1751 gouverneur van Suriname was, klaagde in een brief aan de Staten Generaal over de inwoners "dat ze altijd <u>animum revertendi</u> behouden en dus geen attachement hebben voor een land, 't welk ze considereeren niet als een woonplaats van hen en hare kinderen, maar alleen als een land van vreemdelingschap

en passage... In een maatschappij waar een dergelijke mentaliteit heerst kan een eigen literatuur natuurlijk nauwelijks bloeien!

Ook David Lowenthal (1972;33 - 35) wijst op deze verschijnselen: "The masters felt almost as alien as their slaves; 'Europeans have always been doubly 'European' in the West Indies, not only out of nostalgia, but in order to preserve their identity in an alien land....' A colonial official in the 1830s doubted that there was 'a white man in the Island of Jamaica who does not regard England as his home and the Colony as a place of Exile..'."

Een anoniem dichter schrijft op 10 mei 1817 in 'Our native air' als zesde en laatste strofe in De Curacaosche Courant:

"What tho' to distant climes we fly -
To gather wealth, or banish care,
The thought of home is ever nigh,
To breath again our native air."

Er was geen echt cultureel leven in de kolonie: "the West Indies lacked a general sense of culture... A few clubs kept small libraries; there was a handful of local historians and littérateurs. But no civilized society... intercourse and even of liberal recreation.'" (Lowenthal 1972; 36)

In het eerste deel van zijn bekende studie gaat Kenneth Ramchand (1970) uitvoerig in op dit "Life without fiction", speciaal in hoofdstuk II "The white and cultural adsenteism".

De blanke elite had geen echte belangstelling voor de ontwikkeling van een eigen literaire traditie, de niet-blanken werden geïsoleerd en uit het sociale leven geweerd, de arme blanken (poor whites) konden waarschijnlijk veelal niet eens lezen of schrijven.

De 'moederlandsche' regering beschouwde Curacao als 'deportatiegebied voor veroordeelden', waartegen Rammelman Elzevier (1828 - 1836) nog moest waarschuwen en protesteren.

De Duitser A. Kappler (1854;8/9 en 23) schrijft uit eigen aanschouwing over degenen die als militair naar de kolonie gezonden worden: "Het eerste gedeelte bestond uit belgische deserteurs, uit ontslagen dieven uit het tuchthuis te Leiden, ook uit zogenoemde strafdivisionairs... en ten laatste uit .Duitschers; van deze laatsten waren de meesten door een of ander ongeluk tot dien stap verpligt geweest... Ofschoon deze Ofschoon deze heeren naar hunne kleeding volmaakt op tuchthuisboeven geleken, bevond men zich niettemin in een zeer aanzienlijk gezelschap; want men ontmoette er graven en baronnen, weggeloopen doctoren, failliete kooplieden, ontslagen officieren, en tooneellisten die geen ander engagement hedden kunnen vinden, ja zelfs eenen roomskatholieken geestelijke, allen met het voorneemen om te beproeven, of de fortuin, die hun in Europa den rug toegekeerd had, hun in Oost- of West-Indië gustiger zoude zijn."

"Aangaande het leven de hoogere standen kan ik uit eigen ondervinding slechts weinig zeggen, daar mijne betrekking als soldaat mij er den toegang niet vergunde. Doch zoo veel is zeker, dat bij de hoogere en rijkere standen niet altijd groote beschaving gevonden wordt, en belezenheid, letterkunde en fijnere gezellige vermaken hier niet overal te huis zijn."

Tot zover een ooggetuige over Suriname. Het zal duidelijk zijn dat een dergelijk gezelschap geen literatuur schrijft, en zeker niet over het nieuwe land waar men arriveert. Literatuur of cultuur in het algemeen, was uitzondering in de koloniale maatschappij, wat bevestigd wordt door tijdgenoten als G. G. Paddenburgh (1819) G. B. Bosch (1827), M. D. Teenstra (1834) en Abbring (1834)

Maar toch lag de situatie op Curacao waarschijnlijk wel enigszins anders, omdat het geen echte plantage-economie kende, waardoor de mogelijkheid om binnen enkele jaren rijk te worden in de suiker en te repatriëren hier ontbrak!

Ds. Simons (1868;69 noot 1) schrijft:

"... van degenen die op den 27en Januari 1816 met de Prins van Oranje op dit eiland zijn gekomen, en wier namen in de Courant van 27 Januari 1866 worden opgegeven, zijn er, voor zoover men weet, nog 8 personen overig, waarvan 5 zich hier bevinden, en de drie andere in Nederland."

Zo kon ook C. M. Nuboer op 3 maart 1866 in zijn gedicht "Eene nog levende stem uit 's Lands Schip van Oorlog Prins van Oranje op den 4 maart 1866" schrijven:

"Veteranen! wilt nu spreken,
Die zaagt, hoe de Britsche vlag,
Hier op Nassau's wel gestreken,
Naast u in de schaduw lag!
En gy, grijze ambtenaren,
Die er de onze op zaagt gaan,
Heeft ze in al die vyftig jaren

Niets voor Curacao gedaan?"

En A. Kikkert sprak als nieuwe gouverneur in 1816: "... ik ben hier niet gekomen,
om in hetzelve schatten te vergaderen, met buit beladen tot mijn geboorteland terug te keren, neen! mijne reeds gevorderde jaren voorspellen mij, dat ik nimmer mijn vaderland weder zien, maar hier mijne dagen eindigen, hier mijne eeuwige rustplaats vinden zal."

W. E. Renkema 1981;97) wijst erop dat het absenteïsme op Curacaose plantages niet voorkwam, hooguit "lokaal absenteïsme", als men in de stad ging wonen. En nogmaals Lowenthal: "only in Barbados and Martinique, and for a time in Curacao and Antigua, did endogamy sustain a durable white elite." In de tijd waarin de eerste poëzie in de krant verscheen, was er al een gevestigde creoolse elite, die zich uitbreidde. De Gaay Fortman (1927/1928;10)

"En al wat Hollander was, was aan Curacaosche families vermaagschapt. Elsevier door het huwelijk van een zijner dochters aan de Juttings, Serrurier aan de Duyckincks, Nuboer in tweeden echt aan de familie Schotborgh; ook onder de officieren waren er velen, die met Curacaosche jonge dochters gehuwd waren: Van Raders, Abbring, Dietz, Van Eps, Grunings, Jarman, S. L. Plats, Simon. Dit moet niet gering geacht worden."

Deze omstandigheid lijkt wel bevorderend te zijn geweest voor een zich ontwikkelende eigen poëzie en culturele bedrijvigheid in het algemeen. Ds. Krafft (1951;9) somt in zijn studie over het Curacaose patriciaat de families op die al vanaf de 17de en 18de eeuw op het eiland gevestigd waren:

"Is het niet merkwaardig, dat deze families op Curacao gevestigd zijn gebleven, zelfs toen Curacao weinig rooskleurige tijden heeft gekend? Het is bekend, dat de Curacaose maatschappij zich kenmerkt door een aristocratisch karakter. Dit vindt wel zijn oorzaak in de vele aanzienlijke families, die zich eertijds op dit eiland hebben gevestigd. Het is geheel onjuist te menen, dat de 'Curacaoënaars' afstammelingen zouden zijn van gewone soldatenkinderen."

Op pagina twaalf somt hij alle namen op. Het is echter wel opvallend dat de weinige dichters die met hun eigen naam tekenden, niet bij Krafft voorkomen als horende tot het Curacaose patriciaat. Dit schreef dus

Wie schrijven er dan wel? Voor zover na te gaan is bij naam: de Joodse gouvernementstolk A. S. Delvalle; de onderwijzers G. G. Paddenburgh, P. Phoel en A. J. Pijpers; de predikant J. Mullers; de opzichter K. A. Erkelens; de aanzienlijke maar niet aristocratische A. C. E. Lampe; de militair C. M. Nuboer; A. C. Henriquez, die lid van de schoolcommissie was... Verder weten we dat er planters schreven, een dokter, een oud-gediende militair. En van de velen die zich achter een pseudoniem, initialen of totale anonimiteit verborgen, blijkt via onderwerpen waarover ze schreven ook iets gezegd te kunnen worden. Uit de ruzies valt op te maken dat er nogal wat winkeliers de pen opnamen, mensen die bij de handel betrokken waren; vertegenwoordigers van het verenigingsleven in Societeit, Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de Vrijmetselarij, of de blanke Fortkerk schreven over zaken die voor hen belangrijke gelegenheden in dat verenigingsleven vertegenwoordigden...

Mijn voorzichtige conclusie is dat van de dichters enkelen tot de Joodse en verreweg de meesten tot de blanke protestantse bevolkingsgroep behoorden, die zeker aanzienlijk en invloedrijk waren, maar die zich niet tot het eigenlijke patriciaat konden rekenen: de handel en de intellectuele elite nam bij gelegenheid de pen ter hand. Zij waren het van wie Sincere op 13 december 1817 zo beeldend schrijft:

"... myne arme kameraden dichters... die op de Helicons top zyt gezeten en familiaar met Vondel, Poot, Vos, Helmers en andere by sieor Apollo een sigaartje rookt."

Van deze dichters is een aantal uit Europa geïmmigreerd en lang of definitief op Curacao gebleven, anderen waren geboren en getogen Curacaoënaars. Maar we moeten met dit soort gegevens erg voorzichtig omspringen, want veel feiten over de dichters hebben we gewoonweg niet; men schreef of anoniem of onder pseudoniem.

Dat het om gelegenheidsdichters ging, blijkt uit het gegeven dat personen er niet voor uit DURFDEN of WILDEN komen dat ze gedichten schreven. Ongeveer 40% van het totaal van de verschenen gedichten was geheel anoniem. Dat was vooral in de jaren tien en twintig het geval in welke periode ongeveer de helft van de gepubliceerde gedichten geheel anoniem verscheen.

De bijdragen die op de een of andere wijze wel werden ondertekend, zou ik in vijf groepen willen verdelen.

Een vijftiental dichters publiceerden onder namen als "a lady", "an amateur of poetry", "uw gemaskerde landgenoot", "een intekenaar", "een oud-gediende", "de geheime wreeker", enz. Pseudoniemen die bewust niets over de indentiteit van de dichter zelf verraden, maar alleen iets zeggen over de relatie tot het beschreven onderwerp. Opvallend is hierbij ook dat deze vijftien dichters slechts één keer de moeite namen om bij één bepaalde gelegenheid één poëtische bijdrage het licht te doen zien.

Van een tweede groep, eveneens bestaande uit ruim 15 personen, kan hetzelfde opgemerkt worden. Deze koos een op de Klassieken geïnspireerd pseudoniem als Sincerus, Prudentio, Philantrope, enz. Van hen publiceerde 3/4 deel ook slechts één keer. Alleen Sincerus nam zes keer de pen op in een periode van ruim tien jaar!.

De derde groep is die van de 'grote onbekende' X, die achttien gedichten (vooral raadsels) bijdroeg en de onbekenden XX, YY en ZZ, die elk één gedichtje publiceerden.

Dan vinden we de dichter "Moobesoor" wat een anagram zou kunnen zijn voor 'Rooseboom' en een zeventiental dichters die hun initialen onder de publicaties plaatsten. Van hen is V. P. met twaalf gedichten vooral actief geweest; de overigen publiceerden slechts een of twee keer.

De laatste groep ondertekende inderdaad wel met de volledige naam of voornaam, maar dat waren in totaal slechts ruim vijftien personen, onder wie G. G. van Paddenburgh (4x), K. A. Erkelens (9x), C. M. Nuboer (6x), A. J. Pypers (3x) en Louisa (2x); de overigen brachten het ook niet verder dan één gedicht.

Uit de 60% van de gedichten die op de een of andere manier ondertekend waren is het op te maken dat het overgrote deel daarvan het produkt is van een persoon die slechts één keer (misschien niet in zijn leven, maar wel in de krant) een gedicht aan de openbaarheid prijsgaf. Dat is geen bewust zich dichter voelen, geen creatief dichterschap, maar 'de gelegenheid maakte de dichter' of in elk geval: de gelegenheid inspireerde de dichter de publiciteit te zoeken.

Al oordelen we nu over de vroeg 19de eeuwse auteurs als gelegenheidsdichters, met de nadruk op 'gelegeheid', de klemtoon lag voor de betrokkenen waarschijnlijk toch op het eind van het woord, op het dichter-zijn. Uit reacties op andermans werk en op het eigene krijgen we het idee dat men zich inderdaad dichter voelde.

Als "een oud-gediende" schrijft: "Mogt het kunstloos lied behagen" (25/2/59), en C. M. Nuboer "Moge 't lied ook kunstloos wezen" (23/2/61), dan is dat conventionele dichterlijke bescheidenheid, als een traditioneel stijlverschijnsel. Ook de hoogdravende schoolmeester Van Paddenburgh had daar een handje van. Hij schreef op 31/8/16: "Misken den zwakken toon van myne zangster niet" en "Gun dat ik ook aan U myn schaamle wenschen bie!" En enkele maanden eerder reeds aan het slot van zijn "losse gedichten" over "het ophyssen van de vlag", op 8/3/16: "Neem Edele Gouverneur dees wenschen nedrig aan", waarbij het 'nedrig' zeker als achtergeplaatst adjectief bedoeld zal zijn, en ook nog: "'t Is zwak, maar vloeit uit 't hart..." Ook Nuboer dichtte nog quasibescheiden over "kindertoon" en zijn "zwakke poging" in zijn "kunsteloos gebed" van 22/2/51:

"Juich! Tollens die uw zang met zwier
Uit gouden koorden gaart;
'k Gevoel dat myne broze lier
Met halmen is besnaard.
Maar ook, hoe schoon 't accoord moog zyn
Dat uw talent ons biedt;
Wel klinkt uw zang meer stout en rein,
Opregter. - is zy niet."

Dit soort zinswendingen zijn ingegeven door de klassieke stilistische 'captatio benevolenties', het verzoek om een toegevende beoordeling, niet uit echte gevoelens van bescheidenheid. Men schrijft wel bij de "grote Tollens" in het niet te vallen, maar intussen heeft men de vergelijking dan toch maar gemaakt! Dit bewijst m.i. dat men zich wel degelijk dichter voelde in zijn tijd en omgeving; het publiceren van het gedicht heeft daar kennelijk ook mee te maken.

Enkele keren vinden we een verwijzing naar het dichten voor eigen kring, zonder te publiceren:

"...........Had hy nog slechts aan vrinden

Zyn digtprodukt vertoond: - Nooyt moest hy onderwinden
Te brengen zyn geschryf voor 't oog van kiesch publik,
Daar alleman nu roept: 't is onder de kritik!" (4/3/14)

"Had gy uw liedje slechts geschreven,
Om 't aan uw vrienden af te geven,
Het kon nog gaag; maar nu dat gy
't Gezonden hebt ter Drukkery,
Om 't in de Krant te laten drukken
Ziet ieder dat gy loopt op krukken" (11/9/24)

Dit lijkt te wijzen op een gewoonte om voor eigen kring te dichten, waar men dan minder kritisch hoefde te zijn. Maar als je publiceert, word je met dichtermaat beschouwd:

"Nu Recensent!! Hy, die dit schrijft,
Weet dat er veel te wenschen blyft
Voor uw' verfynde ooren;
Maar laat in Gods naam gerust,
Hy wil, (van uw talent bewust,)
Dus ook niets van U hooren." (22/7/43)

Men maakt in de kritiek op elkaar verschil tussen dichtkunst en rijmelarij:

"'T was juist geen' poësie, maar kinder-rymery" (25/3/14)
"Een rymer mag hy zyn; doch dichter - eerst in het graf" (25/3/14)
"Want wat is een gedicht,
Waarin voor platte rym de ed'le digtkunst zwigt? (4/3/14)

Men wijst het rijm niet af, maar de rijmelarij. Uit diverse gedichten is im- of expliciet op te maken aan welke eisen een gedicht kennelijk moet voldoen volgens de 19de eeuwse Curacaose poëtische maatstaven. Rijm moet onopvallend en origineel toegepast worden; het mag niet "versleten" zijn en mag het niet "slaafsch" gebruiken of dwangmatig; men verwerpt rijmdwang, het gedwongen kiezen van een bepaald woord wegens de noodzakelijke klankovereenkomst. Woorden moeten bewust geschreven worden, zonder dat er een letter te veel gebruikt wordt. Het gedicht moet men polijsten - de pen schoeit de woorden als op een leest.. De dichter moet maat houden; het gedicht mag niet mag niet "in en uit de maat huppelen". Daarnaast moet de dichter "geest", "vernuft", bezitten; zijn taal en stijl moeten blijk geven van "dichtvuur" en "Apollo's gloed". Apollo en de Muzen moeten de dichter bezielen; een treurspel zonder ziel... verjaagt zelfs kwaadaardige spoken! (26/1/28) De dichters hebben de pen vol van Apollo, de Olympus, Pegasus en de negen Muzen, de "zanggodinnen".
Zij zijn in onze ogen misschien rijmers, maar zij voelen zich "der muzen zonen", volgens het spraakgebruik van hun tijd.

"De ed'le digtkunst? Ja, myn muse kan 't u leren,
Zy laat door slaafsche rym zig nimmer overheren;
Zy digt en rymt, als 't past, op eenen lossen trant,
En leidt des digters geest en pen met eigen' hand.
Zy zweeft om 't digtend brein van all' Apollo's zonen
En mannen van de kunst, die in zyn tempel woonen;
Zy vliedt het bastaard kind, dat met vermetelheid
Zyn' drempel stout betreedt, zyn voorhof snood ontwydt." (4/3/14)

In de 19de eeuwse Curacaose poëtica staat proza tot poëzie als gewoon tot verheven, geheel volgens de algemene literaire opvatting van die tijd. Een proclamatie van Kikkert is niet geschikt om in dichtvorm om te zetten, ze is te prozaïsch:

En wie heeft 't ooyt gehoord, dat eene proclamatie,
Een oproep aan een volk verwekken zal sensatie
In 't digtend herzenpan - te stellen in gedigt,
Wat, die 't in prosa leest, verstaat op 't eerst gezigt." (4/3/14)

Als een werk niet verheven genoeg is dan schiet het poëtisch te kort, en wordt het gekraakt als een "prosaïsch stuk"; als je geen dichtervuur bezit, kun je beter proza schrijven. Maar als de poëzie wel het juiste "vuur" bezit, kan ze de mens tot een halve god verheffen; poëzie is voor de goden:

"Die voor geen Goden zingen kan,
Kan naar geen digtloof dingen...(5/1/28)

De dichter heeft een lange weg af te leggen eer hij de top van de Helicon beklommen heeft. Hij moet allereerst zijn taal, zijn moedertaal goed leren en ervoor zorgen

dat hij de grammatica beheerst. Daarna moet hij de beste schrijvers lezen. De auteurs die aangeraden worden als voorbeeld zijn Nederlandse als Cats, Hooft, Vondel, Helmers, Van Merken, Feith, Tollens en Bilderdijk (dus uit de tijd van de Renaissance tot en met de Romantiek).

De dichters gebruiken verschillende motto's boven hun gedichten die iets zeggen over wat ze lazen. Nederlandse auteurs als Vondel, Spandaw, Langendijk, Da Costa komen voor. Daarnaast zien we motto's uit de klassieken en de bijbel, van Engelse schrijvers (Shakespeare, Byron), Franse (Boileau, Voltaire) en Duitse (Schiller).

Men vertaalde en bewerkte "een der oude Nederlandsche rymers" of een oud Hollandsch deuntje", het "Wien Neerlandsch bloed"; en veel Engelse schrijvers, van wie speciaal Byron en Shakespeare; enkele Duitse: Hagedorn, Klopstock en Cramer; en ook Franse auteurs onder wie Voltaire, Millevoi, De Lamartine, Bouffler. Men vertaalde ook uit het Latijn, Zweeds en Italiaans. Maar het overgrote deel van de poëzie, meer dan 80%, was toch kennelijk origineel!

Er komen nog al eens liederen voor die bij gelegenheid gezongen werden. Daarvoor gebruikte men Franse, Engelse/Schotse en Duitse wijsjes naast de Nederlandse.

Al deze zaken: bewerkingen, motto's, leesadviezen, melodiën, geven iets weer van wat in die tijd bekend of zelfs populair was. Ze laten ons nu nog zien wat men toen las en waardeerde. Daar zijn figuren onder die we nu als tweederangs beschouwen, maar ook groten; ouderen en de modernen van die tijd. Wat de Nederlandse auteurs betreft merk ik op dat men aansloot bij de waardering die men in Nederland zelf koesterde op dat moment; men was terdege op de hoogte.

Hoofdstuk VII

Taalgebruik en talen in het koloniale Curacao

"Nu Recensent, hy die dit schryft
Weet dat er veel te wenschen blyft
Voor uw' verwende ooren..."

- kon men dus niet hopen, dat de taal van de handelaars der wereld, waarin nog daarenboven HOOFT schreef, en VONDEL dichtte, algemeen gekend werd; - dat dezelve tenminste in hun eigen land meer gewaardeerd en als de heerschende op onze West-Indische Bezittingen ingevoerd werd ?

G. B. Bosch: Reizen in West-Indië....(1829)

Een mens kan zich onsterfelijk maken in positieve en negatieve zin. De eerste landsonderwijzer G. G. van Paddenburgh (1819;71/72) heeft het inderdaad in de laatste zin gedaan met zijn berucht geworden uitspraak over het Papiament:

"Het papiament (van pappiar, spreken) bestaat uit bedorven Spaansch, Indiaansch en Hollandsch, arm in woorden, zonder buiging, voeging of geslacht onderscheiden, maar rijk in hevig door de keel uitgesproken wordende schelle klanken, en vooral in scheldwoorden. Onverdragelijk is dit gekakel voor het fijnere oor van den Europeaan bij zijne eerste aankomst, en moeijelijk kan men zich aan dit kalkoenen geluid gewennen. Niet alleen Negers, Mulatten en andere kleurlingen spreken dit jargon, maar ook de blanken, vooral de blanke Creolen, wier kinderen, door Negerinnen gezoogd, door dezelve de eerste indrukselen ontvangende, niets dan Creoolsch of Papiament spreken, en dan naderhand het Hollandsch of Nederduitsch doorgaans gebrekkig en onvolkomen leeren, hetzelve nog gebrekkiger lezende en schrijvende. Deze kwade gewoonte, vooral onder de schoone kunne, is zoo ingeworteld, dat daaraan geen verbeteren schijnt te zijn. In verscheiden huisgezinnen, is het Nederduitsch zoo bekend als het Arabisch; en echter rekenen zij zich van Nederlandsche afkomst. Van daar dan ook de verbazende moeite voor den onderwijzer, om zijne leerlingen met de Hollandsche taal gemeenzaam te maken, daar zij Nederduitsch Papiament met moeite sprekende, telkens de geslachten verwarren, het toekomende, tegenwoordige en voorledene door een haspelen, en alzoo dikwijls onverstaanbaar worden."

Enkele zaken uit dit lange citaat vragen de aandacht:

- In de eisen die hij kennelijke stelt aan een taal als zoetvloeiendheid, veel verbuiging, onderscheiding in geslacht, toont hij zich een kind van zijn tijd die talen arm vond als deze zaken ontbraken;
- Hij wijst op creolisering van de blanke, waarvan de taal uitdrukking is; de rol van de yaya daarbij in de moderne literatuur ook nog zo sterk benadrukt wordt;
- De moeilijkheden die de kinderen van nu nog op school hebben met de/het en de werkwoordstijden signaleerde hij 1½ eeuw geleden al;
- Hij zag de problemen al met de uitspraakmoeilijkheid g/h (heel/geel;hout/goud) die "somtijds kluchtige verwarring kan baren";
- "Engelsch, Fransch, Spaansch en Hoogduitsch wordt hier door de kooplieden en de beschaafde klasse veel gesproken; vooral ook Neger- of Colonie-Fransch en verbasterd Deensch."

Als we al deze citaten uit Beschrijving van het Eiland Curacao en onderhoorige Eilanden. Uit onderscheidene stukken, bijdragen, en opmerkingen opgemaakt, door een Bewoner van dat eiland Van Paddenburgh tenminste in de schoenen mogen schuiven. Maar hij wordt wel algemeen beschouwd als de auteur van dit boek; volkomen zekerheid is er niet!

Van Paddenburgh is niet de enige die zich aan het begin van de 19de eeuw negatief over het Papiament uitlaat. M. D. Teenstra (1836;179) schrijft:

"Wordt er in Suriname eene leelijke, verbasterde, neger-Engelsche taal gesproken, ofschoon eigenlijk slechts eene voor alle talen onverstaanbare spraak zijnde, niet minder vindt dit met het verbasterde Spaansch op Curacao plaats. Zoomin als een Engelschman het neger-Engelsch verstaat, zoo min verstaat ook een Spanjaard het neger-Spaansch, of het zoogenaamde Jargon van Curacao. Dit wanluidend Spaansch patois, op Curacao papiamento genaamd, is niet minder onaangenaam van dialekt als armoedig in woorden."

Als voorbeeld geeft hij dan de tien geboden en het Onze Vader weer. Ds. G. B. Bosch (1827;212 - 215) zegt: "een Spaansch patois, papiemento genaamd, de taal die de Negers en gekleurden, die de kinderen der blanke inwoners en een groot gedeelte van het schoone geslacht bij voorkeur onder elkander spreken..."

Ook ds. Bosch meldt dus, evenals Van Paddenburgh, met nadruk dat de vrouwen zo vaak Papiament spreken. Na uitvoerige beschouwing over het feit dat de Nederlanders altijd hun taal verwaarloosd hebben, in tegenstelling tot de Engelsen en andere volken, gaat hij verder:

"De Engelschen .... hebben in die weinige jaren, dat zij dit eiland meester zijn geweest, hunne taal hier zeer bevorderd. Alle kooplieden, vele andere ingezetenen, ook sommige van het schoo-

ne geslacht, en eenige zwarten en gekleurden... spreken hunne taal ..."

In de Fortkerk predikte de Engelse Peter Will in gebrekkig Nederlands! David Rodriquez onderwees op de gouvernementsschool de Nederlandse taal. Het Nederlands bleef dus in de Engelse tijd wel in gebruik. (Hartog: 1961;580 - 584)

Dat het Engels aan het begin van de 19de eeuw prestige bezat op Curacao ten koste van het Nederlands, vinden we twee keer in de poëzie bevestigd. Twee jaar na het Engelse bewind lezen we nog: "Kan men in het Nederduitsch zich even kort en krachtig uitdrukken, als in vreemde talen? Den lezer oordeele uit de volgende regeltjes: -

He that fights and runs away,
Will live to fight an other day:
But he that is in battle slain,
Will never rise to fight again

Een vertaling moet als proef op de som de kwaliteit van het Nederlands bewijzen:

Die stryd, en loopt uit veld en slag,
Leeft ligt, en stryd een andren dag:
Doch wien het slagzwaard valt ter neer;
Staat nimmer op, en stryd nooit meer

Enkele weken later wijst de Redacteur op de mogelijkheden van de Nederlandse taal, die dus kennelijk echt bewezen moest worden op Curacao in die dagen, aan de hand van een gedicht van de Nederlandse dichteres Petronella Moens (1762 - 1843).

Mocht men dan al soms twijfelen aan de waarde van het Nederlands, de onwaarde van het Papiament was buiten kijf! In de "tuinen" en de "gehuchten der vrijnegers" wordt "alleen het Spaansche jargon in al deszelfs wanluidendheid en armoede bewaard," aldus nogmaals ds. Bosch (1827;215) die vervolgt met:

"Deze taal, - indien dezelve dien naam dragen mag, - heeft geene lidwoorden, noch geslachten: van de moeite die deze laatsten in onze taal veroorzaken, is men dus bevrijd."

Daarna geeft hij voorbeelden over meervoudsvorming en vervoeging en wijst op woordbetekenissen en het toontaalkarakter van de taal. Ook wijst hij op de rol van "de huisbedienden" die de taal aan blanke kinderen leren; de beheersing van het Nederlands wordt daardoor zeer nadelig beïnvloed. De aanvankelijke verbetering van het Nederlands na 1816, o.a. door het onderwijs op "den verbeterden Hollandschen voet", wordt weer teniet gedaan door de "Roomsche Pastoors" die zich "bij hunne aankomst in 1824 met de volle borst op dit Papiamento toelagen, met dit gevolg, dat zij reeds in 1826 daarin predikten, hetwelk tevoren nooit gebeurd was; eene Cathegismus daarin lieten drukken, en het plan hadden, om er ook een gebeden-boek in uit te geven."

Wat de pastoors niet konden zeggen in het Papiament, deden ze volgens ds. Bosch (1827; 218/219) in het Spaans:

"... men moest weten, dat de Pastoors hiertoe de Spaansche taal te hulp namen, zelfs zoo dat mijne Negers, uit de kerk komende, mij verzekerden, dat zij geheele zinnen niet konden verstaan, omdat dezelve grootendeels uit voor hen onbekende Spaansche woorden bestonden."

Ook Teenstra wijst op de "naar het Spaansch geschoeide" kerktaal, die dus door het volk slecht verstaan werd.

Intrigerend is nog de voetnoot die ds. Bosch aan zijn taalbeschouwingen toevoegde:

"Te voren was er wel door den waardigen Graaf DE LARREIJ, die Professor in deze taal kan zijn, een Woordenboekje daarin geschreven ten dienste der Vreemdelingen..."

Elk speuren in Nederland en de Verenigde Staten naar dit waarschijnlijk oudste Papiamentse woordenboekje is tot nu toe vergeefs geweest. (zie ook C. P. Briët, 1985)

Ondanks de pogingen van de Nederlandstalige scholen om het Papiament terug te dringen en het Nederlands te bevorderen, is dit niet gelukt. Het schoolreglement van 23 juli 1838 schreef voor aan de schoolmeesters

"dat zij vooral te zorgen hebben, dat de Hollandsche taal op hunne respectieve scholen grondig onderwezen en door de kinderen verstaan wordt en volstrektelijk niet te permitteren dat de kinderen onder elkander eene andere dan de Hollandsche taal spreken." (geciteerd uit Prins 1974;13)

Van Paddenburghs opmerking in 1819 dat het "Nederduitsch zoo bekend als het Arabisch" is vindt later in de 19de eeuw bestrijding en steun. In 1836 schrijft Teenstra nadat hij Van Paddenburghs uitspraak geciteerd heeft:

"Doch, dit mag vroeger zoo geweest

maar thans is dan de Nederduitsche taal onder de fatsoenlijkste klasse merkelijk verbeterd, en zelfs de negers verstaan en spreken hier het Hollandsch beter, dan die van Suriname."

Teenstra was van 1828 - 1834 in Suriname en maakte van daar uit twee reizen naar onze eilanden in 1828/1829 en 1833/1834. Ds. Bosch zegt ook dat het Nederlands in de jaren na 1816 beter beheerst werd, maar hij vindt toch veel schorten aan het gebruik ervan. Enkele tientallen jaren later zegt Dirk van Scheltema dat hij in de Fortkerk geen enkele kleurling zag; de "dienst vond trouwens plaats in het Nederlands, een taal die door negers en mulatten in die tijd niet dan bij uitzondering werd verstaan." En de directeur van het Collegium Neerlandicum zegt in dezelfde tijd:

"Het Hollandsch... dat men hier hoort en leest is erbarmelijk, soms verstaanbaar, dit komt, omdat er hier door al de negers, de bedienden en zelfs in het huis van vele deftige families een patois wordt gesproken, dat het papiementsch heet en een zamenraapsel is van het indisch, spaansch, engelsch en hollandsch zonder eenige grammaticale regelen. Ook mijne leerlingen spreken voor het meerendeel dit patois zeer vlug en gaarne, terwijl slechts enkelen zich gemakkelijk in het hollandsch uitdrukken..." (Zie Oudschanz.-Dentz: 1942; 274/275)

Ds. Van Dissel schrijft in 1857 n,a,v, een Spaans toneelstuk:"...de meeste toeschouwers verstaan er niets, tenminste niet het regte van, doch van het Nederlandsch zouden zy nog minder verstaan..." (Hartog; 1961;894)

Al deze citaten geven in elk geval enig idee van de taalsituatie in die dagen; de positie van het Papiament, het Engels, het Spaans en het Nederlands, tegen welke achtergrond de Antilliaanse poëzie uit de eerste helft van de 19de eeuw geplaatst kan worden.

Het Hollands gezinde milieu dat het Papiament zo verguisde lijkt exact het milieu waar deze Antilliaanse poëzie ontstond. Het Papiament werd algemeen gebruikt in het mondeling taalverkeer van het volk, in het taalcontact tussen slaaf en meester en de gekleurde en blanke in het algemeen, en in de omgang tussen Protestanten en Joden in het hogere milieu. Het Nederlands werd door de oude protestantse elite zeer duidelijk als er bij haar behorende standentaal beschouwd, zegt Hoetink; de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen schrijft: In de loop van de 19de eeuw won het Papiamentu als moedertaal meer en meer veld ten koste van het Nederlands, maar vooral ook ten koste van het Spaans en het Portugees. Maar geschreven werd er niet in deze taal, waarschijnlijk wel in het persoonlijke verkeer (zie bijvoorbeeld Un karta di amor van 1775), maar geen literatuur. De Curacaosche Courant nam stukken in het Engels, Spaans, Nederlands (en soms in het Frans) op; Papiament kwam niet voor, ook niet in advertenties van de eerste helft van de 19de eeuw.

De Europa-gerichtheid van de blanke protestant uit zich poëtisch naast zijn onderwerp-keuze in het uitsluitend gebruik van het Nederlands. Nergens ook heb ik een gedicht gevonden waarin de taalkeuze ter discussie stond, of waarin men Papiamentse woorden gebruikte. Het moederland werd bezongen, de moedertaal niet (welke dat dan ook maar was voor de dichters in de krant)

Als de dichters in hun veelvuldige poëtische ruzies de taal ter sprake brengen, is dat wegens poëticale onvolkomenheden (in rijm, metrum, beeldspraak, etc), waarbij men elkaar wel steeds weer de raad geeft de Nederlandse dichters als Hooft, Vondel, Cats (nooit Huygens!) of Helmers, Feith en Tollens en soms Bilderdijk of een enkele andere mindere god, te lezen om zo de Nederlandse taal beter te leren, maar men bedoelt ook in dit laatste geval poëtische taaltechniek.

"Galbrakend Monster thans schand van 't geen gy rymt,
En onverstaanbaar 't zamenlymt,
'T is veel te slegt voor Boeren kinkels!
'T is lap rym, zonder zout of smout;
Ei schaam u, 't is zo droog als hout
'T is klad papier hier voor de Winkels."

16 november 1816

Voorzover niet Nederlands, leest en vertaalt men uit het Engels, Frans, Duits en soms zelfs Italiaans of Zweeds, niet vanuit het Spaans. In de eerste helft van de 19de eeuw speelt het Spaans in De Curacaosche Courant geen literaire rol, in tegenstelling tot het laatste kwart van dezelfde eeuw als Spaans zelfs

de overheersende taal wordt in de literatuur. Hierbij duikt wel even een probleem op als men, zoals gebruikelijk de externe factor van "exilados" van de overkant verantwoordelijk wil stellen voor de literaire ontwikkeling van 'Tachtig'. Er waren toch al veel eerder in de 19de eeuw Spaanse ballingen; waren die minder geletterd? Waarom is er zo weinig Spaanse poëzie in De Curacaosche Courant, terwijl Spaans toch wel in de krant gebruikt werd en er waarschijnlijk veel Spaanse kranten werden gelezen in de leeskamers van de hotels?

In 1821 kwamen zo'n 2000 vluchtelingen na de slag bij Carabobo op Curacao aan, waaronder generaals, en de latere dichter Juan Francisco Carbó y González werd in die dagen op Curacao geboren. Volgens Hartog heerste er en geestelijk liberaal klimaat, maar er was geen literatuur!

Mijn voorzichtige suggestie is dat deze vluchtelingen die opgegroeid zijn in de Spaanse tijd en net onafhankelijk wilden worden, zelf nog geen literaire traditie hadden. Er zijn aan het begin van deze eeuw in Zuid-Amerika wel enkele auteurs die de Europees-Spaanse mode volgen, maar pas in de tweede helft ontstaat er een eigen ontwikkeling door een veelheid van auteurs.

I. S. en S. A. Emmanuel (1970) schrijven: "The revolution of 1854 in Venezuela and the disorders of Coro in 1855 forced certain families to resettle in Curacao. By 1865 the Jewish population grew to 963 souls as against 1855 protestants. History has borne out that the intellectual level of a community is raised when there is an increase in numbers and comfort. At this period one finds a relatively high number of academicians and intellectuals in Curacao cultivating a taste for art, poetry and the theatre. In general, the Curacao Jew was fond of literature," wat daarna met voorbeelden bewezen wordt.

Het lijkt mij dat deze interne factor te weinig benadrukt is in het verleden.

In het begin van de 19de eeuw waren daarentegen juist vele Joden weggetrokken om politiek-economische motieven en om het feit dat men op Curacao nog steeds geenburgerrechten kreeg; tot 1825 sprak men nog van de "Joodse Natie".

Naast deze factor zou ik op nog een interne factor willen wijzen, die samenhangt met de externe (het wegtrekken, het remigreren). De auteurs van de "Spaanse School" in de jaren Tachtig waren vooral Joden: Chumaceiro, Salas, Jesurun, etc. Nu schrijven de Emmanuels ook over de uitbreiding van het onderwijs in deze expanderende gemeenschap, en de hoge kwaliteit daarvan; ook dat zal mede oorzaak zijn van de literaire explosie, die aan het begin van de 19de eeuw toen de onderwijsfactor geen rol speelde, niet gold. Colegio León, Colegio Vargas, Colegio Baralt, Collegium Curacao, Collegium Neerlandicum, Colegio San Tomas zijn symbolische namen geworden voor dit zich expanderende en kwalitatief hoge onderwijs. Diplomauitreikingen met toespraken en declamatie worden in de krant met trots aangekondigd en stonden op een hoog literair niveau. Maar dit te onderzoeken valt buiten mijn terrein, dat ik immers op 1865 begrensde.

Overigens is het moeilijk om van objectief aanwijsbare factoren te spreken, want het is juist kenmerkend voor de hele Antilliaanse literatuurgeschiedenis tot nu toe, dat haar bloei afhankelijk was en is van het enthousiasme van enkele individuen en niet van een literair systeem van scholen, richtingen, tijdschriften, generaties die elkaar steunen, bestrijden en opvolgen: zonder Luc Tournier geen Stoep, zonder Andres Grimar geen Simadan, zonder Habibe geen Watapana! En evenzo: zonder Augustin Bethencourt geen Notas y Letras! En zonder William Lee geen koloniale Curacaose poëzie?

Hoofdstuk VIII

De thematiek

" Ontvalt myn zwakken hand, dit hart'lyk, klein gedicht..."

- that most of the poets could not look at the life around them with West Indian eyes, experienced West Indians though they were. Instead they attempted to ~~force the West Indian experience to~~ force the West Indian experience into the poetic diction and into the rhythms of English verse. Classical allusions abound and too often slaves are described as naids or bacchantes.

Bruce King: West Indian Literature (1979)

Ttd x opnieuw.

Een analyse van de thematiek laat zien dat de dichters zich niet in de eerste plaats met zaken van het eigen (ei)land bezighielden. Als we Ramchand's definitie van Caraïbische literatuur als literatuur door Caraïbische auteurs over het Caraïbische gebied - "about the West Indian reality" - toepassen op de 19de eeuwse Curacaose gedichten, valt heel wat buiten deze omschrijving. Maar de Surinamer R. Parabirsing (1983;55/56) schrijft in een overzicht van de Surinaamse literatuur: "De geschriften hoeven echt niet te gaan over Suriname, ze kunnen best de wereld om ons heen beschouwen, maar dan door die Surinaamse bril, vanuit het Surinaamse perspectief."
Als ik dat toepas op mijn onderwerp, constateer ik dat veel inderdaad vanuit Curacao gezien werd, maar dat de bril die men op had wel erg veel liet zien zoals men het in die tijd kennelijk in het moederland zag, of in elk geval was de bril gericht op het moederland, meer dan op de eigen omgeving. En ook: de vorm waarin men de gedichten goot was door de Europese literatuur (van de 18de eeuwse dichtgenootschappen) geïnspireerd.

Meer dan de helft van de ongeveer 250 gedichten was zuivere gelegenheidspoëzie, met een veelheid van aanleidingen om naar de pen te grijpen. Een indeling maken is heel vaak moeilijk en altijd arbitrair, omdat bepaalde gedichten in verschillende rubrieken onder te brengen zijn. Maar als ik toch de verschillende onderwerpen waarover geschreven werd rangschik, zou een volgende rubricatie mogelijk zijn.

Om dan maar dicht bij huis te beginnen: Curacao zelf kwam zelf een vijftiental keren voor met zulke diverse onderwerpen als het hijsen van de Nederlandse vlag na het Engelse tussenbewind van 1807 tot 1816; een gedicht over de niet zo rooskleurige toestand op het eiland in 1829; het verenigingsleven van Vrijmetselaars, het Curacaose Departement van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de Verenigde Protestantse Gemeente; we lezen over de oprichting van het 'Lazarus-huis' in 1852 en de bouw van een nieuwe Kazerne in 1853, over belastingen en ruzies tussen winkeliers en de geldzucht van een planter.

Interessant is het te constateren dat men in 1834 wel schrijft over 200 jaar Nederlandse aanwezigheid op het eiland, niets over de emancipatie van de slaven op 1 juli 1863. Vooral dat laatste lijkt me onthullend: de poëzie was overwegend het produkt van de blanke protestantse bevolkingsgroep, die kennelijk weinig belangstelling had (althans poëtische) voor de gekleurde medemens en een sociaal onrecht als de slavernij (die toch in de 19de eeuw voortdurend ter discussie stond). De herdenking van 300 jaar kerkhervorming op 31 oktober 1817 is echter wel goed voor drie gedichten!

Enkele dichters schreven over belangrijke feiten uit de Zuidamerikaanse onafhankelijkheidsstrijd van Bolivar en Brion tegen de Spanjaarden. In het standpunt lijkt de Nederlandse strijd tegen de Spanjaarden in de Tachtigjarige Oorlog nog een rol te spelen. Men kritiseert de Spaanse onderdrukker en juicht de Bevrijder toe, maar realiseert zich geen moment dat Nederland dezelfde koloniale onderdrukkingsrol op Curacao speelt...

Nederland en Curacao zijn één, de Nederlandse vorst en zijn plaatsvervanger op Curacao, de Nederlandse gouverneur, worden toegezongen bij verjaardagen en hoogtijdagen. Men voelt zich vanzelfsprekend Nederlands onderdaan, zoals de poëzie uit de Engelse tijd getuigt van verbondenheid met Albion en zijn Vorst.

Men bezingt op Curacao de opnieuw verworven Nederlandse zelfstandigheid in 1814 na Napoleons nederlaag; men treurt mee en roept op tot hulp als twee keer een watersnoodramp Nederland treft (in 1825 en 1861); men neemt een chauvinistisch-nationalistisch standpunt in tegen de Belgen in wat men in Nederland de Belgische Opstand pleegt te noemen. Vooral in deze gedichten vinden Curacaos ingezetenen de gelegenheid hun verbondenheid met het moederland - Nederland uit te drukken. God, Nederland en Oranje zijn ook één op Curacao!

Daarnaast en in ruimer verband, heeft men aandacht voor het actuele wereldgebeuren, dat via de scheepvaartverbindingen en buitenlandse kranten, waaruit De Curacaosche Courant veel berichten overnam, ook op Curacao terdege doordrong, zij het met enkele maanden vertraging. Men besteedt relatief veel aandacht aan de Franse Tijd en Napoleons uiteindelijke nederlagenen verbanningen, men schrijft over de Griekse - Turkse oorlog, over Barbarijse zeerovers... Maar na het eerste kwart van de eeuw wordt er geen aandacht meer aan de wereldpolitiek besteed. Voorzichtig zou ik willen constateren dat deze uiterlijke, nationalistisch - politieke aanleidingen plaatsmaken voor

persoonlijker onderwerpen.

De jaarwisseling en religieuze feestdagen vormen ook enkele keren een poëtische inspiratie voor een bespreking van concrete gebeurtenissen of filosofische overpeinzingen over het verglijden van de tijd en de korte duur van een mensenleven tegenover Gods eeuwigheid.

Eenzelfde sfeer spreekt soms uit de treurdichten die ter gelegenheid van het afscheid van een goede vriend of - vaker - het overlijden van een vriend of een familielid geschreven worden.

Dit soort overpeinzingen waarin een sterker persoonlijke gevoelsbetrokkenheid een rol speelt of een eigen visie op het menselijk leven, komt pas halverwege de 19de eeuw meer naar voren. Meer echte persoonslyriek waarin een dichter zijn gevoelens uit zonder daarbij naar een bepaalde uiterlijke aanleiding te verwijzen, blijven de hele eerste helft van de eeuw uiterst zeldzaam: ik heb maar twee duidelijke voorbeelden gevonden!

Een aparte plaats nemen de raadseldichten, de charades e.d. in, die bij vlagen - in 1816, 1833/1834 en 1851 - kennelijk populair waren, en waarvan we er een veertiental tegenkomen. De enige gedichten waarover we in de Sint Eustatius Gazette (1790 - 1794) beschikken zijn ook twee 'Riddles'!

Het genre was in orale literaire voortbrengselen in de Caraïbische literatuur algemeen. Deze geschreven versies kunnen we beschouwen als een echo op de echte, orale raadselliteratuur, en zijn daarom literair-historsich interessant, al vertegenwoordigen ze geen literaire waarde volgens huidige esthetische maatstaven.

De Curacaose dichters vlogen elkaar nogal eens in de haren ! Zo'n veertig keer oftewel ongeveer één/zesde deel van de poëzie heeft een persoonlijke of een poëtische twist ten grondslag. Men vecht zijn ruzies met zijn medemens meestal anoniem of onder pseudoniem in de krant in dichtvorm uit, waarbij de tegenstanders (en de lezende omstanders) meestal al gauw in de gaten hebben om wie het in de kleine Curacaose gemeenschap gaat, al is dat voor ons na anderhalve eeuw helaas niet meer te achterhalen... In rijmerijen van veelal twijfelachtige waarde geeft men elkaar ongenadig van katoen; men schold grof en persoonlijk!

Interessanter voor ons zijn de poëtische ruzies waarin men een enkele keer zegt hoe de gedichten gemaakt behoren te worden - ze laten ons iets zien van de 19de eeuwse Curacaose poëticale opvattingen - , maar waarin men veel vaker een dichtprodukt van een ander afkraakt en belachelijk probeert te maken. Maar ook in deze negatieve uitingen leren we iets over de veelal op de regels van de dichtgenootschappen geïnspireerde eisen; de vorm - metrum, rijm, vers en strofe -, het polijsten daarvan, is het ideaal voor elke dichter, die echter ook van "Apollo's gloed" moet bezitten, wil hij de Pegasus berijden en de Helicon beklimmen. De aan de klassieken ontleende beeldspraken spuiten in overdaad op...

Al hiervoor genoemde onderwerpen kunnen tot zuivere gelegenheidspoëzie gerekend worden: een aanleiding van buiten inspireert tot een reactie, de bron is geen innerlijke bewogenheid. De vaak negatieve notie die om het begrip 'gelegenheidspoëzie' hangt is voor de 19de eeuwse Curacaose poëzie wel terecht, al komen we vaardige versificateurs tegen.

Ongeveer 40% van de gedichten vond evenwel geen directe aanleiding in een bepaalde gelegenheid, al wil dat nog niet zeggen dat daardoor de waarde ervan voor ons hoger wordt.

Deze groep zou ik in tweeën willen verdelen, waarbij het grootste aantal gevormd wordt door wat ik maar zal omschrijven - bij gebrek aan beter - als humoristische epische lyriek oftewel vermakelijke belerende poëzie. Met deze termen bedoel ik dan anecdotes, romances, balladen, fabels, vertellingen, welke aanduidingen de contemporaine dichters zelf voor hun werk gebruikten, als ze al een karakteristiek van de beoogde vorm geven.

In deze poëzie wordt een veelal humoristische gebeurtenis beschreven, die gevolgd wordt door een moraal; of een zekere belering die verpakt wordt in een grappig gebeuren. Deze groep verbindt een rationalistische levenshouding met romantische humor, en past in wat men in Nederland met de vaderlandse romantiek aanduidt.

Om enige indruk te geven waarover men schreef, noem ik enkele titels als "De verstoorde vrouw", "Het weesmeisje", "De uil bij de zangvogels", "Groot Diné bij Pluto", "De avond van den slag", "Historie van de oude vos en de jonge zwarte kat", "De verliefde kloosterling", "De moeder in rampspoed", "Cartouche", "Het consult", "De keizer en de abt", enz.

Deze gedichten waren soms vertalingen of navolgingen uit de Europese literatuur, maar vaker origineel werk.

Dat is ook het geval met de tweede groep waarin op zeer serieuze wijze deugd en godsdienst aangeprezen worden op de wijze van de 19de eeuwse liederen van huiselijkheid en deugd, het ware, goede en het schone verbindend op een sterk belerende wijze. Bijna veertig keer bezingen Curacaose huis-tuin-en-keuken-poëten onderwerpen als "To my cigar", "Het geluk van mijn hond" en andere intrigerende onderwerpen. Of ze houden zich bezig met problemen als "De kwaadsprekendheid", "Verdraagzaamheid", "Menschlievendheid", etc.

De eerste groep komt de gehele eerste helft van de 19de eeuw voor, de tweede is vooral het produkt van het eerste kwart; na 1825 treedt ze niet vaak meer op. Een bewijs dat de rationalistische levenshouding aan invloed inboet, en plaats inruimt voor een wat humoristischer benadering van het Nut?

Waar bij echte gelegenheidspoëzie de aanleiding Europees was, de reflectie op het eigen eiland en omgeving, of een persoonlijke zaak als rouw of ruzie, is deze humoristische en belerende poëzie algemener van inspiratie. Maar of men deze nu ontleent aan een mooi gevonden buitenlands voorbeeld of het eigen innerlijk, in beide gevallen is ook hier de omgeving strikt bepaald door de heersende conventies van dichtgenootschappelijke idealen. Daardoor staat ook deze themakeuze in de koloniale fase in het teken van zuivere ontlening of in elk geval overheersende beïnvloeding van de Europese literaire vormvoorschriften, die men kennelijk angstvallig blijft volgen.

Hoofdstuk IX

Waardering

"Ik zing de kragt der kleinigheden..."

De wereld die zij schilderen blijft conventioneel en beperkt, de personen en de situaties stereotiep. Ze voeren slechts hun eigen kaste ten tonele en proberen voortdurend zich te rechtvaardigen door deze in het gunstigste daglicht te zetten. Ze bewaren het grootste wantrouwen jegens de andere elementen, zwarten en mulatten, van de samenleving.
Kortom, ze gedragen zich als een minderheid zonder opening en zonder contact naar buiten.

Maryse Condé: Tim Tim Bois sec. (1980)

In een kort maar zeer lezenswaardig overzicht deelt R. Parabirsing (1983) "de Surinaamse literatuur" in drie fasen in: de voorfase van 1597 tot 1780, waarin buitenlanders OVER Suriname schreven; de koloniale fase van 1780 tot 1886, waarin gevestigde blanke kolonisten Suriname weliswaar vanuit een vreemde, want nog Hollandse bril bekeken, maar waarin hun gelegenheidsgedichten, satiren en pastorales wel in het eigen land gepubliceerd werden; de Surinaamse fase vanaf 1886, waarin in Suriname "geboren, getogen en woonachtige landgenoten, geboren en opgevoed door hier geboren, getogen en woonachtige ouders", literaire geschriften produceerden.

Andere als Eva Essed en J. Leefmans vinden dat de Surinaamse letterkunde pas met de tweede groep, de koloniale fase, begint wegens "affiniteit" en "plaats van publiciteit". Weer anderen tenslotte als Hugo Pos en Aldert Walrecht verdedigen het standpunt dat ze eerst met de derde fase begint, en komen dan toch nog weer tot zo uiteenlopende beginfiguren als Johannes King (1830 - 1898) en Albert Helman (1903). (Zie Bruyning/Voorhoeve 1977;376)

De Surinaamse auteur Antom de Kom (1934; 41) verweet de Hollandse Kolonisator: "... indien dan slavernij de grondslag ener cultuur is, welke tempels hebt gij dan in Suriname gebouwd, welke gedichten geschreven, welke verheven gedachten aan het nageslacht overgeleverd?" Hij constateerde een "life without fiction", een "cultural absenteism", om maar eens twee termen te gebruiken van Kenneth Ramchand (1970) in zijn standaardwerk, die hetzelfde constateert voor het hele Engelstalige Caraïbische gebied.

Bruce King (1979) wijst in de introductie evenwel op de 18de eeuwse produkten: "Although West Indian creative writing has existed from the eighteenth century onwards, it was not until the first quarter of the present century that authors of real ability began to appear."
A. Boxill en E. Braithwaite hebben deze oude literaire voortbrengselen geïnventariseerd en geanalyseerd in enkele publicaties. De overzichtsschrijvers zijn het er alle over eens dat de gelegenheidsverzen, satires en oden, etc. van vroeger tijden niet veel voorstelden, althans volgens onze 20ste eeuwse literaire maatstaven.

Carel de Haseth neemt in zijn letterkundig overzicht (J. Ph. de Palm 1985;298 vv.)) een streng standpunt in door te stellen: "Afhankelijk van de gehanteerde norm zou het beginpunt van de geschreven literatuur met evenveel recht aan het eind van de 19de eeuw of in de periode rondom de Tweede Wereldoorlog kunnen worden geplaatst. Immers, pas wanneer de eigen bevolking zich waagt aan literatuurbeoefening en een eigen vorm ervoor heeft weten te vinden, kan met recht gesproken worden van een Antilliaanse literatuur." De uitingen vóór deze fase noemt hij die van de "passanten", van wie hij een aantal voorbeelden noemt uit wat Parabirsing als de eerste fase aanduidde. Over eventuele 18de of 19de eeuwse poëzie, zoals die in de rest van het Caraïbisch gebied voorkwam in de zgn. tweede, koloniale fase, laat hij zich niet uit. Dat komt doordat produkten uit deze periode tot nu toe eigenlijk niet bekend waren.

De Nederlandse Antillen hebben niet een genootschap als 'De Surinaamsche Lettervrienden' gekend, een Cubaanse 'schrijversschool' en belangrijke Spaanstalige koloniale auteurs, een eigen literaire ontwikkeling als na Haïti's onafhankelijkheid in 1804, een in Europa bekende auteur als de van Antigua afkomstige Poirié de Saint-Aurele, ze hebben geen vertegenwoordiger gehad als de Jamaicaan Francis Williams, de in Suriname wonende H. Schouten en F. P. Roos die in hun diverse landen in het Caraïbisch gebied de aanleiding hebben gevormd zich in de koloniale literaire fase te verdiepen.

Donald E. Herdeck (1979) somt in zijn volumineuze standaardwerk voor de Engels-, Frans- en Spaanstalige delen van de Caraïbische literatuur een aantal auteurs uit de koloniale fase op; hij noemt ook H. Schouten uit Suriname, maar niemand uit de Nederlandse Antillen, omdat die tot nu toe nog niet bestudeerd werden.

We weten nu dus wel dat er inderdaad een relatief gering aantal gedichten gepubliceerd zijn, dat ook de Antilliaanse literatuur voorbeelden bezit uit de zgn. koloniale fase. Maar uit de inventarisatie van poëzie uit De Curacaosche Courant blijkt ook dat we hier geen 'school' hadden, geen genootschap, zelfs geen boven de middelmaat uitstekende individuele dichter.

Als we ons realiseren dat de Curacaose dichters begonnen te schrijven in de tijd die men in de Europese literatuur is gaan aanduiden als de Romantiek, met welke term de bekende studies kenmerken als het centraal stellen van het persoonlijke

gevoel aanduiden, de dichter als creator in plaats van imitator, het individualisme, opstandigheid, natuurliefde, religieuze verdieping, historische belangstelling, humor-cultus, het demonische, taalmagie, evocatie en imaginatie..., dan zien we hoe de dichters van Curacao ver van deze karakteriserende idealen verwijderd bleven. Bij hen blijkt geen sensibiliteit of dualisme van het eigen gemoed, geen originaliteit, dynamiek en creativiteit in de vorm.

Maar in Europa heeft men de tegenstelling tussen Rationalisme en Romantiek in het verleden voor de duidelijkheid vaak te sterk aangezet, men heeft gelet op de verschillen en te weinig oog gehad voor de zich voortzettende oude tendenzen, men heeft de term Romantiek verabsoluteerd. Ook daar werd 'Sturm und Drang' al snel teruggebracht tot redelijke romantiek, die zich verschanste in de huiselijke poëzie, zeker in Nederland...

De Curacaose dichters vinden hun idealen aan de ene kant in het voortzetten van de dichtgenootschappelijke klassicistische regels van de strikte naleving van allerlei vormvoorschriften die geen afwijkingen in metrum, rijm en vers toelaten en beelden hanteren die sterk door de klassieken zijn geïnspireerd, aan de andere kant vertegenwoordigen ze ook iets van het sentimentele van de pré-romantiek, maar vooral van de redelijke, huiselijke, vaderlandse romantiek.

Ze missen "Apollo's gloed", en blijven ver van de toppen van Helicon en Olympus wegens gemis aan "dichterlijke bevlogenheid. Dat men deze toppen vooral toch dacht te bereiken door het toepassen van de juiste vormelijke voorschriften is wel 't meest pijnlijke bewijs dat werkelijke inspiratie volgens onze moderne begrippen ontbrak.

De Curacaoenaar was dichter als de gelegenheid zich voordeed, nu en dan. De in de krant bewaarde poëzie laat geen doorgaande dichterlijke stroom zien, maar incidentele poëzie, gelegenheidspoëzie.

De gelegenheidspoëzie is als genre oud, het is zelfs een der oudste dichtsoorten en al in de Oudheid bekend; in tijden van Humanisme, Renaissance en Barok was ze zelfs zeer populair. De uitspraak "Allegorie en antiekmythologische toespelingen waren zeer gebruikelijk in lofdichten, wat soms aanleiding gaf tot disharmonie tussen geringe aanleiding en pronkerige inkleding..." is ook voor deze Curacaose gelegenheidspoëzie in zijn geheel van toepassing

Aan de andere kant leren we uit de gelegenheidspoëzie ook dat de poëzie in die tijd een centralere rol in het dagelijkse leven innam dan tegenwoordig, al komt ingezonden gelegenheidspoëzie ook nu nog vaak in diverse dagbladen voor met dezelfde aanleidingen als vroeger. We zien dat ze in een lange traditie staan... Het is opvallend te constateren dat toespraken of zelfs algemene beschouwingen over zeer 'prozaïsche' onderwerpen als bijv. een zonsverduistering vaak met gedichten werden onderbroken of besloten. De Curacaosche Courant geeft daarvan heel wat voorbeelden die ik niet in mijn inventarisatie betrokken heb, omdat het geen afzonderlijke op zichzelf staande gedichten zijn, maar alleen stukjes betoging op rijm. Ook deze tonen de functie van poëzie in het dagelijkse leven aan.

Een gedicht reciteren was in die dagen kennelijk minder wezensvreemd in de maatschappelijke omgang dan tegenwoordig. De plaatselijke predikant maakte in 1817 een "drinkspreuk" ter ere van de koning en droeg die op het feestbal met veel enthousiasme en bijval van de toehoorders voor; "oud vaderlandsche vriend" zingt in de huiselijke kring een lied dat hij ter ere van ' konings verjaardag maakte. Stel je nu zo iets voor!

De hoge eisen die wij aan poëzie stellen heeft het genre geïsoleerd van het dagelijkse leven en het teruggedrongen op de top van de Helicon voor een kleine elite of de schoolbanken en examens literatuur. Aan de voet van de Helicon vinden we helaas nauwelijks meer amateurs in de echte betekenis van dat woord: de 'kenner' heeft de 'liefhebber' verdrongen.

De Curacaose 19de eeuwse dichter was niet de echte aristocraat van de toenmalige maatschappij zoals Krafft (1951) die beschrijft en met name noemt, maar wel vertegenwoordiger van de comfortabele bovenlaag: de blanke protestant of welvarende jood. De poëzie in deze koloniale tijd van slavernij was burgerlijk, status-quo bevestigend. En als zodanig geeft ze ons nu nog een beeld van de Curacaose maatschappij in de eerste helft van de eeuw, al is het beeld zeer onvolledig omdat de poëzie te incidenteel was.

Desondanks is ze waardevol, al was het maar omdat we nu weten dat er toch gedicht werd, dat we nu iets weten over een poëziefase die tot nu toe verwaarloosd

was of zelfs onbekend. Dat hartog in zijn geschiedenisboek over Curacao sprak over 'rijmelarijen' is enerzijds verklaarbaar uit het inderdaad geringe niveau van de poëzie, maar vindt anderzijds zijn oorzaak in de houding die deze poëzie met Europa vergelijkt, niet met de produkten uit de rest van het Caraïbische gebied. Dat zou voor deze fase een andere waardering opgeleverd hebben.

We moeten ervoor oppassen dat terwijl we weten hoe onvolledig het overgeleverde materiaal waarschijnlijk wel zal zijn, proberen een oordeel over de totale poëtische stand van zaken te maken. Werd er inderdaad niet meer gepubliceerd en zien we nu alleen maar 'het topje van de ijsberg'? We weten het (nog) niet. Wel lijkt het zo dat er in elk geval meer geschreven werd. De aanwijzingen om de gedichten in portefeuille te bewaren of alleen in eigen kring te laten zien en niet algemeen te publiceren, die enkele keren voorkomen, duiden daar op . Een uitgave als G. E. van Zanen: David Ricardo Capriles (1969) die het leven van deze bekende Curacaose arts (1837 - 1902) beschrijft, en waarin een groot aantal gedichten voorkomen die tot nu toe nooit gepubliceerd waren, bewijst dat ook werk van niveau pas onlangs bekend werd (al kende John de Pool het wel en schreef hij er waarderend over in zijn Del Curacao que se va van 1935). Zo is er waarschijnlijk veel meer dat nog verborgen is of reeds definitief verloren gegaan.

Daarom heb ik hier ook heel voorzichtig gesproken over de poëzie in De Curacaosche Courant. Archiefonderzoek kan waarschijnlijk meer aan het licht brengen, of een speurtocht op donkere zolders van grote herenhuizen in Willemstad? Het nulde hoofdstuk is voorlopig nog lang niet voltooid.

Curacao kende geen dichtgenootschappen, geen grote individuele dichters, geen systematische stroom van literaire produkten. Maar dat was elders in het Caraïbisch gebied ook niet zo, ook daar was poëzie een incidenteel verschijnsel in die dagen. Wat we nu hebben bewijst dat het onterecht was dat in de overzichten van de koloniale fase van de Caraïbische literatuur de Nederlandse Antillen ontbraken, en dat we zelf deze fase in de eigen Antilliaanse literatuurgeschiedenissen geheel veronachtzaamd hebben. Ook hier was (enige) literatuur - voornamelijk poëzie, een beetje toneel en nauwelijks proza - die in die fase van de Caraïbische literatuur een met deze totaliteit het Caraïbisch gebied vergeleken literatuur een bescheiden plaatsje inneemt, zoals ook in andere opzichten - grootte, bevolking - ons plaatsje in dat geheel bescheiden is.

THE SINT-EUSTATIUS GAZETTE 1790 - 1794

Ruim honderdzeventig jaar geleden verscheen het eerste nummer van De Curaçaosche Courant, zij het in het begin, toen "Curaçao en onderhoorige eilanden" voor de tweede keer Engels gebied waren (van 1807 - 1816) onder de naam The Curaçao Gazette and Commercial Advertiser. Het is het oudste Antilliaanse blad, maar niet het eerste. Dat is The Sint-Eustatius Gazette die al in 1790 begon te verschijnen, maar waarvan na 1794 geen mummers meer bekend zijn.
J. Hartog (1944) heeft uitvoerig over het ontstaan en de geschiedenis van deze bladen geschreven. Daarnaast heeft hij (1948; 161 - 174) The Sint-Eustatius Gazette voor zover bekend, in extenso besproken en herdrukt, en veel later, in de Ñapa-bijlage van Amigoe op 29 oktober 1982 nog enkele in Londen teruggevonden exemplaren behandeld. En tot slot publiceerde Hartog (1984; 137 - 158) over hetzelfde onderwerp, in welk artikel hij een bewerking van het Ñapa-stuk gaf, vergezeld van fotocopieën van de vier teruggevonden exemplaren. Deze laten zien hoe het culturele leven van Sint-Eustatius aan het einde van de achttiende eeuw in bepaalde opzichten was.
Drukkerij Low and Company die The Sint Eustatius Gazette uitgaf, was ook een boekhandel waar Engelstalige boeken verkocht werden. Hartog (1984; 140) schreef hierover:

> "The latter is very interesting, for Edward Luther Low published lists of books he had in stock... Such lists would be comprehensive even now for many a bookshop, and they were books which one would hardly expect to find in stock in Caribbean bookshops today. One may wonder who on 18th century Statia would study Roman history in such detail, that he would need a 16 volume history! Yet we must add that at his death in 1803 acting governor Johannes Runnels left behind a library of 750 books, a large number for that period."

In advertenties in nummer twaalf van 19 juni 1790 en nummer 171 van augustus 1792 biedt Low een lange rij boeken te koop aan: "To be sold by Edward Low, at his Printing-Office". Ik noem enkele titels: naast religieuze lectuur en psalm- en gebedenboeken zijn er spelling- en "Horn Books" (=leesboekjes), Johnson and Entick's Dictionaries, Gutrie's Geographical Grammer, History of Oliver Cromwell, Goldsmith's History of Rome, Rollin's Roman History (16 delen), Nettleton Virtue and Happiness, Voltaire's Letters, Blackstone's Commentaries on the Laws of England (vier delen), Shakespeare's Works en Pope en vele anderen. Al met al heel wat meer dan Lee later zal kunnen aanbieden in zijn krant op Curaçao.
In Hartog (1964; 123) las ik dat er The Sint-Eustatius Gazette "nieuws - soms op rijm" te vinden zou zijn. Dat heb ik niet kunnen vinden. Het enige wat ik eerst vond - zowel in Journalistiek leven in Curaçao als in het betreffende nummer van de West-Indische Gids, maar met aanzienlijke afwijkingen, was een gedicht over de dood van ene Captain Charles Clarke op zijn vierde reis rond de wereld, dat overgenomen was uit een Engelse krant; geen poëzie dus van 'eigen bodem'.
Wel biedt het nummer van 17 augustus 1792 twee berijmde raadsels aan. Cola Debrot (1955) bespreekt verschillende vormen van 'volksliteratuur', maar hij noemt de raadsels niet als voorbeelden van vroege Antilliaanse literatuur.

"De raadsels...(bij de creolen laitori ... genoemd) zijn universeel," schrijft Eva Essed-Fruin onder 'letterkunde' in de Encyclopedie van Suriname (1977). Dankzij The Sint-Eustatius Gazette weten we nu dat deze vorm van populaire literatuur ook op de Antillen voorkwam in vroeger tijden. In de jaren 1833, 1834 en 1851 zal de raadsel-literatuur in De Curaçaosche Courant nog een bloeiperiode beleven, dank zij enkele andere anonieme medewerkers.
Ook Mineke Schipper ging in haar overzicht van de Afrikaanse Letterkunde in 1983 uitvoerig in op deze ook in Afrika populaire literatuurvorm. Het raadsel komt al uit het mythische ritueel van verre voorgeslachten, maar ook nog in de achttiende eeuw gaf men aan het Franse hof elkaar graag raadsels op. Beroemd zijn de 95 'riddles' in het Oud-Engelse Exeter Book.
De raadselliteratuur van het 19de eeuwse Curaçao sluit bij een eeuwenlange zowel Afrikaanse als Europese traditie aan, evenals de twee 'riddles' van Sint-Eustatius in 1792.
Op 22 maart 1851 vinden we een raadsel in proza van bijna een kolom lengte, waarop op 5 april twee zeer uitvoerige antwoorden in proza gegeven werden. Een nieuw raadsel volgde. Een week later weer drie raadsels, waarvan twee in rijm (zie 12 april 1851). De raadsel-opgevers halen er de mythologie bij; een reactie van zekere 'Y' citeert stukken uit natuurkundige beschouwingen om aan te tonen dat het opgegeven raadsel niet helemaal klopt. Het genre werd zeer serieus genomen! Dat blijkt ook uit enkele voorbeelden waarbij men elkaar wiskundige en rekenkundige raadsels opgeeft, die alle evenwel buiten ons onderwerp vallen omdat ze niet in dichtvorm gepubliceerd werden.

The following two Riddles never appeared in print before; our Poetical Correspondents are requested to send an answer to each as soon as possible.

WHEN people are setting their histories forth,
It is usual to mention their parents and birth,
But I'll tell nor my name not that of my mother,
As the cause of my birth was the death of another;
In black or in white I mostly appear,
As I moarn for a friend whom I held very dear,
Tho' sometimes I speak 'tis little I say,
Just to mention my friends when silent they lay;
By my outward appearance you'd certainly swear,
'There was death to my face very near,
But against this objection I plainly can prove,
That the blood thro' my body does vitally move;
I dance and I play with the young and the fair,
And sometimes wear diamonds in top of my hair;
One circumstance more which you'll think a lie,
There's something within me that's longer than I.
It's my guide and companion director and friend,
I need say no more, so I'll here make an end.

IN eastern climes where ancient Nilus laves
The neighbouring plains with his nutricious waves
I first appear'd on earth, and there began
To execute my vengence upon man,
Whom I oppressed with wide destroying hand,
Nor cou'd all earthly help my power withstand
Six letters form my name, but what is strange

In losing two I suffer little change,
The difference only this, when I six had,
Where' er my quick destroying hand I laid,
The mortal wretch was well, was sick, was dead;
Possessed of only four I seldom kill,
Yet I'remain man's sore tormentor still,
But what is strange, tho I've two letters less,
Yet I in syllable receive encrease,
Let this suffice I dare not tell you more,
Guess the six letters and you'll know the four.

Noot : zie ook 2 november 1816 ; 7 mei 1825 ; 14 mei 1825 ; 21 september 1833 (soreyen) ; 28 september 1833 (2x - Poel) ; 5 oktober 1833 (2x - kaars) ; 12 oktober 1833 (regenboog) ; 19 oktober 1833 ; 22 maart 1834 (3x - hoogmoed, landstorm, stokvisch) ; 27 maart 1834 (melkweg) ; 5 april 1834 (rolpens) ; 12 april 1851 en 3 mei 1851.
De oplossingen zoals de krant die gaf heb ik hierboven tussen haakjes genoteerd.

THE CURAÇAO GAZETTE 1812 - 1816

De eerste poëzie die er op onze eilanden verscheen was in het Engels. Ds. G.B. Bosch (1827 ; 215) is "genoodzaakt" zoals hij schrijft "weder de zoo dikwijls gedane klagt aan te heffen, dat onze anderzins zoo roemwaardige voorvaders zoo weinig belang in hunne eigen taal gesteld hebben."

> "De Engelschen, die in kennis van vreemde talen voor onze landgenooten moeten onder doen, en ook minder redenen hebben, om vreemde talen te leeren, waarbij hunne eigene schade zou lijden, hebben in die weinige jaren, dat zij van dit eiland meester zijn geweest, hunne taal hier zeer bevorderd. Alle kooplieden, vele andere ingezetenen, ook sommige van het schoone geslacht, en eenige zwarten en gekleurden welke zij tot huisbedienden gehad hebben, spreken hunne taal; doch dezelve is niet doorgedrongen tot de tuinen, noch tot de gehuchten der vrij Negers; aldaar wordt alleen het Spaansch jargon in al deszelfs wanluidendheid en armoede bewaard."

Hij moet, zoals velen met hem in die tijd, niets van het Papiament hebben.

Uitgever-drukker William Lee had al in het 'hoofdartikeltje' van het eerste nummer op 11 december 1812 een plaatsje opengelaten voor eventuele poëtische bijdragen:

> "The pleasure that most people experience in the perusal of a Newspaper, principally arises from the knowledge of the multifarious transactions of the political military, literary and mercantile world."

Vanaf het tweede nummer verscheen er ook inderdaad poëzie in de krant. Die was overgenomen uit buitenlandse kranten, plaatselijk vertaald of nadrukkelijk origineel, zoals er boven een bijdrage op 12 maart 1813 staat. En met die laatste soort hebben we dus het eigenlijke begin van de poëzie op de Benedenwinden. Jammer genoeg verschenen er nogal wat bijdragen zonder enige aanduiding, zodat ik hiervan niet kon nagaan of ze hier ontstond of elders.
In totaal verschenen er bijna veertig Engelstalige gedichten in The Curaçao Gazette, wat natuurlijk niet veel is voor ruim drie jaargangen: december 1812 tot maart 1816. Daarnaast verschenen er wonderlijk genoeg in 1814 ook een achttal in het Nederlands. Ook na 1816 komen er trouwens nog gedichten in het Engels voor, zij het in latere jaren zeer sporadisch, tot omstreeks de eeuwwisseling Susan A. van Romondt van Sint-Maarten drie Engelstalige gedichten publiceert.
De krant nam ook gedichten van buiten op, zoals bijvoorbeeld van de nationale Schotse dichter Burns in augustus 1814. Deze dichter was de Schots-nationale dichter bij uitstek, die oude volkszangen deed herleven, alledaagse tafereeltjes tot poëzie omtoverde, liefdes- en drinkliederen schreef en nationale zangen en didactisch werk, en die bovendien een scherp satiricus was. Allerlei zaken die ook in The Curaçao Gazette aandacht kregen.
Welke invloeden de Engelstalige dichters op Curaçao ondergingen, heb ik evenwel niet kunnen achterhalen uit de schaarse aanduidingen daaromtrent in de krant zelf. Burns wordt enkele keren genoemd; daarnaast komen we een citaat van Shakespeare tegen en een bewerking van de Griekse lyricus Pindarus. Verder worden een Italiaans en een Frans gedicht vertaald; dat er dus in veel talen gelezen werd is wel zeker. Maar verder levert dit onderzoekje hier weinig op. In De Curaçaosche Courant is daar later veel meer over te vinden.

Deze summiere gegevens laten in ieder geval wel zien dat er een internationale gerichtheid op literair gebied was; zoals de krant trouwens ook op andere terreinen veel invloed van buitenlandse kranten onderging, wat blijkt uit het citeren daaruit.
Het in het tweede nummer van The Curaçao Gazette verschenen gedicht, "Ode", is door "a lady" vertaald uit het Italiaans ter gelegenheid van de verjaardag van de Prins Regent George (George IV). De lof van de regent en de eer en grootheid van Engeland worden bezongen in grote woorden, die helaas niet van groot dichttalent getuigen. Uit het gedicht blijken meermalen tekorten in de techniek, als rijmdwang en de moeite om een regelmatig metrum vol te houden. De drieslag in het rijm is wel modern en technisch aardig, maar als geheel is het nogal ronkerig van inhoud. De Britse (en na de machtsovername de Nederlandse) vorst en zijn volk zullen nog vaak terugkeren als poëtische aanleiding voor zo'n 'bevlogen' lofdicht.
Zo dicht op 12 augustus 1814 een anonieme dichter een loflied op de koning in de trant van het "God save the King", en publiceert een ander op dezelfde dag een gedicht waarin Mercurius, Neptunus en Brittannia getuigen van het geluk dat na alle strijd de vrede bereikt is en de taak die voor de Britse vloot is weggelegd de baren te beheersen.
J.W.Lake, over wie ik helaas geen verdere gegevens kon vinden, zingt een loflied op Engeland met een variërend refrein, waarin de glorie van het bewonderde land en de vrijheid beklemtoond worden. Ook Sylvester stemt in met de lof op Engelands zeemacht in een anapestisch gedicht: Rome en Frankrijk kunnen trots zijn op diverse zaken in hun land, Engeland bezit zijn vrijheid en de wijde oceanen. Het is een zeer verdienstelijk gedicht geworden, evenals dat van een A.V.P., die op 13 oktober 1815 een lied dicht ter ere van Wellington, de grote Engelse aanvoerder in de Slag bij Waterloo op 18 juni 1815. Ook J. Dunlop Esq. wijdt een verdienstelijk loflied aan de Engelse overwinning.
'Nationalisme' wil in deze negentiende eeuwse poëzie vooral zeggen: zich verbonden voelen met Europese moederland. De grote aandacht voor Engeland gedurende het Engelse bewind bewijst het. Als de Nederlanders de macht weer overnemen, zullen Nederland en de Oranjevorsten bezongen worden.
De poëzie ter ere van Engeland houdt na het Engelse bestuur vrij abrupt op, zoals de Engelstalige bijdragen in het algemeen trouwens uitzondering worden dan. Moeten we daaruit concluderen dat de Engelstalige dichters zich alleen maar onder de militaire bezetting en het Englese bestuursapparaat hebben bevonden? Hoe groot waren die in aantal? Erg groot kan het niet geweest zijn, als we lezen dat ze allemaal op de ene schip, de Prins van Oranje, naar Jamaica vertrokken in 1816.

The following elegant tribute of respect to the Prince Regent on his birth-day has been translated by a lady from the Italian of Signoir Caravita

Ode

Gracious Power ! protect
Our Prince, and King elect,
Nor our prayers reject,
On thee with hope we call!
May this much favour'd land,
The Regent long command,
On ev'ry trait'rous band,
Thy thunderbolts let fall!
May his lov'd isle o'erflow
With ev'ry gift below,
Thy goodness can bestow,
Preserve his noble line!
Let balmy roses shed,
Sweet fragrance round his head,

And Angels guard his bed,
In panoply divine.
May Britain's flag remain,
Treasure and pow'r to gain,
Proud Sovereign of the main
To face the world in arms;
Whilst George, Britannia's pride
In whom three realms confide,
Withe vigour stems the tide

Disdaining all alarms
As England's oaks arise,
Triumphant to the skies,
He evr'y storm defies,
While changing Seasons roll;
So shell his glory spread,
On Fame's swift pinions led,
Till Time himself be dead,
Echo'd from pole to pole!

Noot: zie ook 12 augustus 1814 (2x) ; 3 maart 1815 ; 29 september 1815 ; 13 oktober 1815 ; 10 november 1815 ; 15 maart 1816 ; 10 mei 1817 ; 24 januari 1818.
Zie ook de inleiding op 8 maart 1816 'Heil! Vrinden Rey, Heil!'

De vrouw 25 december 1812

Het gemak waarmee men anderhalve eeuw geleden ook al verschillende talen hanteerde op Curaçao blijkt uit de aankondiging boven ' A ridiculous prayer', het tweede gedicht dat verscheen in het derde nummer, op de Eerste Kerstdag 1812. Het is een goed voorbeeld van wat nog vele malen zal volgen: de schets van een humoristisch tafereeltje. We moeten er geen grootse poëzie in zoeken, maar er is wel sprake van een verdienstelijke versificatie. De beschreven situatie is bekend uit veel soortgelijks: de dweper, die een mogelijkheid zou willen zien dat Satan zelf zijn vrouw de mond zou snoeren. De kennelijke huiselijke moeilijkheden, de pantoffelheld, de vrouw als kletskous zijn motieven die al eeuwen lang voor humoristische literaire situaties hebben moeten zorgen.
De vrouw en haar (lichamelijke) schoonheid zijn in heel wat gedichten het onderwerp van inspiratie geweest en ook dat is niets nieuws.
Ze wordt bezongen in een ballade van Mr. Parry, en Varius bezingt in "Love's Learning" in vijf strofen van vier verzen de schoonheid van ene Celia. Rozen zijn niet te vergelijken met Celia's wangen, haar ogen zijn lichten die nergens in het heelal te vinden zijn, haar schoonheid overtreft alle mooie dingen uit de wetenschap.
Een achter een ander Latijns pseudoniem schuilgaande Philander, geeft in zijn "To Nelly" zijn gevoelens lucht en klank. Ook dit is zo'n tradtioneel gedicht op vrouwelijke schoonheid, en de gevoelens van de dichter voor het voorwerp van zijn vurige verering. Maar "snow bosom'd, red lip'd Nelly" laat zich niet door mooie woorden vermurwen. Het refrein is aardig gedaan, maar verder heeft het gedicht zelf weinig om het lijf, in tegenstelling tot de schone Nelly. Het is een verdienstelijk liefdesgedicht door zijn knap rijmschema: a a a b c c c b enz.
Maar de allermooiste is toch Rosalinde. Alles in de omgeving van de anonieme dichter herinnert aan haar: de hut, de aanvoudige mat op de vloer, zijn hart ook.
Op een gedicht dat dit thema behandelt wil ik met extra nadruk wijzen, omdat het met zijn gevarieerde strofenbouw, zijn afwisselende anapestische metrum en het variërende gepaard / gekruist rijm zeer aardig speels-romantisch is gedaan. Het is helaas, als zoveel ander werk, weer anoniem. De dichter uit zijn verlangen naar een klein eiland vol levensvreugde, waar men niet gestoord wordt, waar de bladeren altijd groen zijn, waar bloemen bloeien en

de zon schijnt, en waar de nacht is als een sluier over de dag, zodat het de dichter herinnert aan "the first golden time".
In de hier kort besproken liefdesgedichten is de traditionele verering voor de uiterlijke schoonheid van de vrouw, die in Europa vanaf Petrarka zo'n vlucht genomen heeft dat men zelfs van Petrarkisme spreekt, als men het over dit soort poëzie heeft, volop herkenbaar. De schoonheid van de geliefde wordt in dit genre in alle details bezongen, van top tot teen: de haren, de ogen, de glimlach, de wangen, de boezem, enz. Het schoonheidsideaal is dat van de sneeuwwitte, blanke, blauwogige vrouw zoals de Italiaan Petrarka die ook al gefantaseerd had. De geliefde overtreft in liefelijkheid de schoonheid van de natuur waaraan ook aandacht wordt besteed; de vrouw is bovenaards, al een engel.
De (Curaçaose?) dichters plaatsen zich hier in een lange Europese traditie, waarin niets eigens doorklinkt. Maar dat was in de tijd van het Klassicisme ook nog niet gebruikelijk, ook niet in Europa dat naar Rome en Athene keek.
De vrouw is onderwerp van een leerrijke beschouwing in het serieuze "Woman". Onder een motto van de grote Shakespeare beschrijft de anonieme dichter in zeven sextetten het leven van de man, van de geboorte tot de dood, en in alle fasen is het de vrouw die zijn leven begeleidt en veraangenaamt. Dat is de zorgende en beschermende moeder, het eerste meisje op wie hij verliefd raakt, de vrouw die de soldaat troost, de echtgenote die ook de oude dag veraangenaamt, tot de dochter de oude en hulpeloos geworden man vredig helpt in zijn stervensproces.
Ter afsluiting van dit thema noem ik nog het 'Epigram' waarin staat dat er zonder vrouw geen paradijs mogelijk is.

At the request of a Gentleman, an amateur of poetry, we insert the following whimsical verses, translated by him, from the French, into the English and Dutch languages.

A ridiculous prayer

Un jour certain Bigot, lisait
Dans la Sainte criture,
Qu'un homme fut par tragique avanture,
Possedé d'un Demon muet;
Lors le Bigot, dans l'ardeur de son ame,
S'ecria de bon coeur,
"A! si pareil Demon, vient posseder ma femme
"Ne l'en delivre pas le Seigneur!!"

English Translation

Satan, on mischief bent, and in his actions bold,
Of a sinner (in sport) once cunningly took hold,
So much, that the poor wight, in spite of rage and pique,
Was taken by the tongue, and of course could not speak.
A Bigot read this piece, on a day of devotion,
And on his knees thus pray'd, with rapturous emotion,
"O Lord! shoud Satan take my wife by such a part,
"Allow him not frome thence ever more to depart!!"

Dutch Translation

Satan of Heintje Pik, steeds vol van boze luimen,
Had zig op zek'ren dag, (om zig wat opteruimen,)
Aan enen Zondaar's tong, zeer konstig vast gezet
En hem door deze trek, het spreken gantsch belet;
Een Dweper las dit stuk, en kon het niet vergeten,
Zo dat hy gantsch verrukt, luidruchtig bad en riep,
"Zo ooit myn wyf aldus, door Heintje word bezeten,
"Jaag hem er nimmer uit, O Gy die alles schiep!!"

Noot: zie ook 3 december 1813 ; 30 december 1814 ; 10 maart 1815 ; 17 maart 1815 ; 28 april 1815 ; 1 december 1815 ; 24 juli 1819 ; 2 september 1820.

Drukkunst 1 januari 1813

Een van de eerste gedichten die in The Curaçao Gazette werden opgenomen, is een loflied op de drukkunst, die toen immers nog zo pas op het eiland een rol van betekenis ging spelen.
Ik heb niets over de dichter kunnen vinden, maar het is wel iemand die wat van de kunst verstaat, al is hij bepaald niet karig met grote woorden. De achttien verzen van tien lettergrepen zijn overwegend jambisch, al hebben ze soms een afwijkend metrum. De dichter gebruikt gepaard eindrijm, wat maar één keer 'misgaat'. Daarnaast is hij bepaald kwistig met ingewikkelde stijlverschijnselen als alliteraties, tegenstellingen (zoals meteen al in de eerste verzen "Mystic art - men - angels" en in de laatst geciteerde "scanty life - eternity"; "first - last"). Hij hanteert de paradox en de synaesthesie: "to speak to eyes"; "paint...thought". Dat hij belezen is laat hij zien door te vergelijken met"fate"; de klassieken kent hij! Zo is dit korte poëem een leerdicht, zoals gebruikelijk in de tijd van ontstaan. Het is geen 'grootse' poëzie in gedachte en beeld maar technisch zeker voldoende volgens de eisen van die tijd. Jammer dat de herkomst niet getraceerd kon worden!

On printing

Hail, mystic art! which men,like angels taught
To speak to eyes, and paint embodied thought!
The deaf and dumb, bless'd skill! reliev'd by thee,
Make but one sense perform the task of three,
We see - we hear - we touch the head and heart,
And take or give what each but yields in part.
With the hard laws of distance we dispense,
And, without sound, a part, commune in sense;
View, though confin'd, - nay, rule this earthly ball,
And travel o'er the wide expanded all;
Dead letters thus with living nations fraught,
Prove the soul the telescope of thought;
To mortal life, immortal honor, give,
And bid all deeds and titles last and live:
In scanty life, eternity we taste,
View the first ages, and inform the last:
Arts Hist'ry, Laws, we purchase with a look,
And keep, like Fate, all nature in a book.

Noot: zie ook 19 augustus 1820

The Toper 12 februari 1813

Toper is immortal, Sir,
And never doth decay,
For how can he to dust return
Who daily wets his clay?

Noot: Vers 3 heb ik gereconstrueerd: (F)or (how) can he to dust return.
Zie inleiding "humor" bij 9 juli 1813

'Original poetry' 12 maart 1813

Deze ballade die als origineel nadrukkelijk wordt aangekondigd, telt veertien kwatrijnen. Een matroos ligt in zijn hangmat en droomt van het mooie huis van zijn voorouders, zijn vader, moeder en de meid. Maar bliksem en donder, storm en hoge golven verstoren de droom wreed; het schip wordt een wrak, de mast breekt en er ontstaat brand. De zeeman en zijn schip vergaan en de zeeman rust op de bodem van de zee. Het is een aardig voorbeeld van de ballade-vorm en het eerste gedicht dat als 'origineel' werd aangekondigd, na alle vertalingen die vooraf gingen.

Original poetry

The Mariner's Dream - By Mr. Dimond

In slumbers of midnight, the sailor-boy lay,
His hammock swung loose at the sport of the wind;
But watch-worn and weary, his cares flew away,
And visions of happiness danc'd o'er his mind.

He dreamt of his home, of his dear native bow'rs,
And pleasures that waited on life's merry morn-
While Mem'ry stood sideways, half covered with flowers,
And restor'd ev'ry rose but secreted its thorn.

Then Fancy, her magical pinion spread wide,
And bade the young dreamer in extacy rise -
Now far, far behind him the green waters glide,
And the cot of his fore-fathers blesses his eyes.

The jessamine clambers in flow'r o'er the thatch,
And the swallow sings sweet from her nest in the wall;
All trembling with transport, he raises the latch,
And the voices of lov'd ones reply to his call.

A father bends o'er him with looks of delight,
His cheek is impearl'd with a mother's warm tear;
And the lips of the boy in a love-kiss unite,
With the lips of the maid whom his bosom holds dear.

The heart of the sleeper beats high in his breast,
Joy quickens his pulses - all hardships seem o'er
And a murmur of happiness steals thro' his rest -
"O God! thou hast bless'd me, I ask for no more."

Ah! whence is that flame, which now bursts on his eye,
   Ah! what is that sound which now 'larums his ear?
'T is the lightning's red glare, painting hell on the sky!
   'T is the crashing of thunders, the groan of the sphere!

He springs from his hammock - he flies to the deck -
   Amazement confronts him with images dire -
Wild winds and mad waves drive the vessel a wreck -
   The masts fly in splinters - the shrouds are on fire!

Like Mountains the billows tremendously swell -
   In vain the lost wretch calls on Mercy to save;
Unseen hands of spirits are ringing his knell,
   And the Death Angel flaps his broad wing o'er the wave

Oh! sailor boy, woe to thy dream of delight!
   In darkness dissolves the gay frost-work of bliss -
Where now is the picture that fancy touch'd bright,
   Thy parents fond pressure, and love's honey'd kiss?

Oh! sailor-boy! sailor-boy! never again
   Shall home, love, or kindred thy wishes repay;
Unbless'd and unhonor'd, down deep in the main,
   Full many a score fathom, thy frame shall decay.

No tomb shall e'er plead to remembrance for thee,
   Or redeem form of fame from the merciless surge -
But the white foam of waves shall thy winding-sheet be
   And winds, in the midnight of winter, thy dirge!

On beds of green sea-flower thy limbs shall be laid,
   Around thy white bones the red coral shall grow,
Of thy fair yellow locks threads of amber be made,
   And every part suit to thy mansion below.

Days, months, years, and ages, shall circle away,
   And still the vast waters above thee shall roll;
Earth loses thy pattern for ever and aye -
   Oh! sailor-boy! sailor-boy! peace to thy soul!

Noot: zie de inleiding "Episch-sentimentele poëzie" op 16 november 1816

Humor   9 juli 1813

Humor in de betekenis van gewilde, opzettelijke grappigheid die tegelijk een belerende functie vervult, treedt in de 19de eeuwse Romantiek herhaaldelijk op. Ze is wat minder scherp dan de satire, maar heeft toch een ernstige ondertoon die van de grap meer dan alleen 'lol' maakt.
In twee gedichten van "A subscriber" evenwel overheersen hier de oppervlakkige leukigheidjes door middel van woordspelingen, die echter heel aardig gevonden zijn op zich. Op 15 maart 1817 wordt

Shakespeares Hamlet humoristisch geparodieerd.
Een echo van het humoristische procédé zal op 24 juli 1819 nog weerklinken. Ook in later jaren treffen we nog een aantal keren gedichten aan die grappig zijn zonder meer dan dat. Maar ze relativeren in elk geval de vaak loodzware inhoud van andere gedichten als onderbrekingen van de ernst in het overgrote deel van de overgeleverde gedichten.

To the editor of the Curaçao Gazette
Sir - you will oblige me by giving the following lines a place in the Royal Gazette.

I am Sir, your's &c.
Curaçao, june 29, 1813 A subscriber

On the marriage of the Marchioness of Sligo with Sir William Scott

To hymen, says Sligo,
My sister and I go;
We have tried the blind God both already,
Phipps now, she has got,
I will take Billy Scott,
For to Hymen w'ell always prove steady.

If we should not agree,
Phipps will make us all see
Howe to live in affection and ease,
But if tired of our lot,
Little pot-bellied Scott
Can divorce us whenever he please.

On Lady Howe's marriage, the sister of the Marchioness of Sligo, with Mr. Phipps the Oculist.

Lord! Howe I've long'd to be married,
And to Cork-street to be carried
By the Eye-man, to whom I must bow;
To my utter surprise,
He has opened my eyes,
Would to heaven he ne'er had known Howe.

But now 'tis too late,
I must tender my fate,
By love I've been blinded, I fear,
'Tis in vain to resist,
So with good grace I persist,
For since I've been couch'd I see clear.

A Subscriber

Noot: zie ook 12 december 1813 ; 13 oktober 1815 ; 12 oktober 1816 ; 9 november 1816 ; 15 maart 1817 ; 24 juli 1819 ; 26 augustus 1820 ; 3 april 1824 ; 20 mei 1826 ; 5 april 1834 ; 17 oktober 1835 ; 24 oktober 1835 ; 10 mei 1845 ; 15 december 1849 ; 6 september 1851.

9 juli 1813

The following Ballad was sung, with the happiest effect, by Mr. Braham, in Lodoiska, written by Mr. Parry: -

Beauty in tears

Oh weep not, sweet maid, nor let sorrow oppress thee,
   Thy innocent bosom should banish all fears;
Kind Heav'n will protect thee, fair virtue caress thee,
   And angels will pity such beauty in tears.

But some cruel tyrants compassion ne'er cherish,
   In all their dark actions ambition appears;
They suffer the wretched to languish and perish,
   And look without pity on beauty in tears.

How blest is the heart that with charity floweth,
   And tranquil the bosom that virtue reveres;
How sweet is the balm that kind pity bestoweth,
   To soften the sorrow of beauty in tears.

But some cruel tyrants, &c. &c.

Noot: zie de inleiding op 25 december 1812

Love's learning

3 december 1813

Ye horticulturists, grave men,
   Who solace among flowers your beaks,
What are your finest roses when
   Compared with those on CELIA's cheeks?

Talk not of constellations bright,
   Ye endless quizzers of the skies,
Not one emits such radiant light
   As beams from lovely CELIA's eyes,

Ye versed in geographic lore,
   Who know the world in every part,
I am contented to explore
   In Celia's num'rous charms, your art,

Her bosom's white as Alpine snows,
   Her heart is warm as India's clime;
Her breath a gale of Foelix blows;
   Her hair shames Afric's jetty prime.

Then study on, ye men of love,
   Let Science 'maze your minds enthral,
I shall not need your learned store,
   For CELIA's form excels it all.

VARIUS

Noot: zie inleiding op 25 december 1812

Proclamatie 25 februari 1814

Nadat Johan van Walbeeck en Pierre le Grand in 1634 Curaçao voor de Republiek veroverden door de Spanjaarden te verdrijven en het eiland te bezetten, bleef dit eiland Nederlands bezit, in feite bezit van de West-Indische Compagnie (1621 - 1792), met uitzondering van de jaren 1800 - 1803 en 1807 - 1816, toen de Engelsen het eiland bestuurden.
In de vredesbepalingen tussen Engeland en Nederland van 11 maart 1814 werd bepaald dat de kolonie Curaçao (en onderhoorige eilanden) teruggegeven zou worden aan het pas weer zelfstandig geworden Nederland. In de krant worden de ontwikkelingen ook poëtisch gevolgd en bezongen. De verliezen van het Franse leger, de val van Napoleon en zijn verbanningen naar Elba en Sint-Helena, de restauratie van het Nederlandse gezag, het "ophyssen" der Nederlandse vlag te Curaçao op 4 maart 1816 en het terugtrekken van de Engelsen worden uitgebreid en feestelijk bezongen in een aantal historieliederen.
Op 26 november 1813, dus ruim na Napoleons nederlaag bij Leipzig in oktober en net voor de Nederlandse vorst Willem I vanuit Engeland in Scheveningen zal landen, roept A.Kikkert, Vice-Admiraal Commandant Directeur van de Marine, vanuit Rotterdam in een "Proclamatie" alle Nederlanders op tegen de Franse keizer en de Franse vlag. Herstel de glorie van Nederlands vlag en neem dienst bij de vaderlandse vloot!
Deze proclamatie verschijnt in het Engels op 18 februari 1814 in de krant op Curaçao en inspireert een 'amateur of poetry' tot een berijming.

The following translation of the Proclamation of Vice-Admiral Kikkert, to the Netherlanders, which appeared in our last, is inserted at the request of an amateur of poetry.

TE VELD TE VELD vol moeds, gy Neerlands brave zonen
Oranje roept ons op, begaan met onzen lot,
Weldra word gy verlost, van 't alvernielend rot,
Zo schaart u rondom Hun, die 't hoog gezag vertonen,
Ik aarzel nu niet meer, standvastig tot aan 't graf,
Zweer ik in eeuwigheid den Franschen Keyzer af
Der Maesen zekerheid, door u my opgedragen,
Neem ik blymoedig aan, zal alles daar voor wagen,
Dan spoed u tot myn hulp, gy die nog zonder heul,
Straat onder 't slaafsche juk, van Vrankryk en Verheul.
Verenigd u te zaam, oprechte Batavieren,
Onder uw glorieryke herstelde zee banieren,
Vervuld dus ook met my, uw lang geliefde wensch
Verzaak de Fransche vlag, gehaat by ieder mensch,
De zeeman word beloond, slegts kort diend hy zyn land,
Twe maanden diend hy vast, een maan krygt hy op hand,
D'ervaren officier, zal ook zyn loon erlangen
Bemind, voorzorgd, verhoogd, verkrygt hy zyn verlangen;
Den Bezem maar ten Top, ten prooy aan weer en winden
Zo zuiverd gy de zee, van Fransche en Franschgezinden
En doet onz' Neerlands vlag, voorheen zo hoog ge-eerd
Dog door den dwingeland, verscheurt, vertrapt, verteert,
Met een geduchte faam, als weleer op de baren
Tot schrik onzer Tiran, roemzuchtig vylig varen,
'T is thans niet meer voor hem, die ons heeft uitgeput,
Die met ons dierbaarst' bloed, zyn macht steeds heeft beschut
Hy die door moord en brand, en woedende oorelogen
Het puikje onzer jeugd, geslagt heeft voor onz' oogen,

Wy heffen thans het zwaard voor kroost en vaderland
En komen nimmermeer, met hem tot een bestand;
Uw zaak is Godes zaak, volgd dus zyn hoog gebod,
De zaak van 't vaderland, is ook de zaak van God.
Ey draalt ook thans niet meer, maar wilt u tot my spoeden
De glorie wacht u aft, uw deugd zal u behoeden
In nood, in druk, in pyn, ja in de naarste stand
Was steeds onz' eerste kreet, Oranje en 't vaderland.
Zy leiden ons te veld, en door hun te beminnen
Was ieder waar Bataaf, verzekerd t'overwinnen,
Geen eeuw van ongeluk, verbasterd, Neerlands bloed
En zoude een korte poos, van nu slegts agtien jaaren,
Den lydzame Bataaf, reeds zo zeer doen ontaaren
Dat hy zig bukkend hield, beroofd van vuur en moed?
Neen, neen, gy spoed u reeds, uw zuiv're en brave harten
Verenen zig met my om Vrankryk uittetarten.
Zo boet den Aarts-Tiran het leed u aangedaan
En Neerlands gloriezon zal nimmer ondergaan.

(W.G.) A.Kikkert, Vice-Admiraal Commandant Directeur van de Marine.
Rotterdam, 26e November, 1813

Noot: zie ook 4 juni 1836
zie ook de inleiding op 17 juni 1814 over Napoleon
Zie ook de inleiding op 4 januari 1817 over internationale politiek

De typfout 'Francshgezinden' heb ik stilzwijgend verbeterd.

'De ed'le digtkunst' 4 maart 1814

Een met "Anonymus" tekenende abonnee kon het gedicht van 25 februari 1814 niet waarderen; hij had bezwaar tegen technische en inhoudelijke tekortkomingen, en reageerde op 4 maart met een lang gedicht over hoe een goed gedicht behoort gemaakt te worden.
Het komst steeds weer voor dat een in de krant gepubliceerd gedicht direct daarna kritiek krijgt wegens technische mankementen, wat erop wijst dat de klassicistische regels voor de gladde gepolijste vorm ook hier terdege waren doorgedrongen. Naast de hierboven genoemde voorbeelden, volgt er nog een reactie op 25 maart, ook weer op dezelfde klassicistische trant, en in een Nederlands dat wemelt van de klassieke verwijzingen. Aanvankelijk werden gedurende het Engelse bewind alle stukken in het Nederlands vertaald, later niet meer, maar officieel is het Nederlands nooit afgeschaft geweest; vandaar dit Nederlands in de Engelse tijd.

At the request of one of our Subscribers we insert the following verses.

Het is geen' zware kunst onrym rym te maken;
Maar waare poesie, digtkunst, dit zyn de zaken,
   Waarop te letten valt: want wat is een gedigt,
   Waarin voor platte rym de ed'le digtkunst zwigt?
De ed'le digtkunst? Ja, myn muse kan 't u leren,
Zy laat door slaafsche rym zig nimmer overheren;
   Zy digt en rymt, als 't past, op eenen lossen trant,
   En leidt des digters geest en pen met eigen' hand.

Zy zweeft om 't digtend brein van all' Apollo's zonen
En mannen van de kunst, die in zyn tempel woonen;
   Zy vliedt het bastaard kind, dat met vermetelheid
   Zyn'drempel stout betreedt, zyn voorhof snood ontwydt.
O muse! was het dit, dat een proclama-digter,
Een rymer voor het oor, van fyne smaak geen stigter,
   Zo klaaglyk nog onlangs zyn rymkunst bragt te berd?
   Het was, zegt zy, - wyl hy door my verlaten werd.
"Ia! sprak myn' Zanggodin, hy zingt van Albert Kikkert.
"En wat is zyn gezang, waarmede hy zo flikkert
   "As met wat klatergoud? geen' comma zelfs staat regt;
   "Nog meer, zyn poesie is wirwar, byster slegt;
"Is kaale rymery om met een' kunst te pralen,
"Die hy niet eens bezit. Of kan dit roem behalen,
   "Dat, 't geen in 't prosa toch zo duiddelyk is gesegd,
   "Zyn rymklank heeft verward, gansch duister uitgelegd?
"Geen' rondheid in een vers, geen' bondigheid in woorden;
"Geen voetmaat afgepast, geen slot aan alle ooren:
   "Men ziet het, hoe hy zich geweld heeft aangedaan,
   "En niet het digters perk met roem is ingegaan.
"En wie heeft 't ooyt gehoord, dat eene proclamatie,
"Een oproep aan een volk verwekken zal sensatie
   "In 't digtend herzenpan - te stellen in gedigt,
   "Wat, die 't in prosa leest, verstaat op 't eerst gezigt.
"Was d'oproep dus geschiedt, wie zou het niet geloven,
" -- 't was nog in Holland net: vivat Oranje Boven! !
   "Waartoe ook hier herkaauwd dit stuk van 't Maasche Strand?
   "Waartoe deez' echo nog ver buiten Nederland?
"Waarom, als men toch lust, - waarom met vreemde tongen,
"En niet uit eigen geest een nieuw lied opgezongen?
"Een lied-ten dank van hem, die met zyn sterke hand
"De ketenen verbrak van 't zuchtend vaderland!
"Dog dit aan zyne plaats. - Had hy nog slechts aan vrinden
"Zyn digtprodukt vertoond: - Nooyt moest hy onderwinden
   "Te brengen zyn geschryf voor 't oog van kiesch publik,
   "Daar alleman nu roept: 't is onder de kritik!"
Zo ver myn Zanggodin. En daarby mag 't ook blyven.
De Digter, wie hy zy, ik wil met hem niet kyven
   Ik zing op blyden toon, met opgeheven' hand:
   LANG LEVE NASSOUWS VORST TOT HEIL VAN VADERLAND!

Anonymus

Noot: zie ook 25 maart 1814 ; 30 augustus 1817 ; 4 oktober 1817 ; 11 oktober 1817 ; 6 december 1817 ; 21 mei 1825
Ik heb een groot aantal fouten in dit gedicht stilzwijgend verbeterd. Uit deze zetfouten blijkt wel dat de Engelstalige drukker moeite had met het Nederlands (zie ook 25 februari 1814 ; 25 maart 1814)
Verbeteringen: Ee in De ; Ia in Ja ; tooh in toch (2x) ; rmyklank in rymklank ; iutgeled in uitgelegd ; gen in geen ; zick in zich ; wartoe in waartoe ; an in aan.

Dialogen 25 maart 1814

Cola Debrot noemde in zijn inleidingen op de "literatuur in de Nederlandse Antillen" herhaaldelijk de typisch Curaçaose dialogen,

een vorm die hij zelf ook enkele keren hanteerde. Hij wees op de parodieën in dialoogvorm, die misschien als voorlopers van het moderne toneel beschouwd kunnen worden. Zou Debrot geweten hebben hoe oud dit genre is?
Op 25 maart 1814 staat er namelijk al een in de krant: "Bonaparte at St. Cloud"-het buitenverblijf van keizer Napoleon. Het is een uitvoerige ruim 130 verzen tellende berijmde parodie op Bonaparte die met de grote Franse staatsman Talleyrand discussieert naar aanleiding van zijn verloren veldslagen en zijn afbrokkelende rijk en macht. Vier couriers brengen de ene na de andere jobstijding, waaruit we kunnen opmaken dat de dialoog de tijd beschrijft die net aan Napoleons abdicatie voorafgaat, en hij vroegere medewerkers als Talleyrand al volkomen van zich vervreemd heeft. Deze maakt met zijn ironisch-bewonderende woorden Napoleon in deze dialoog tot een volkomen belachelijke figuur.
De dichter van deze dialoog is helaas anoniem, zoals zovele in deze tijd. Maar uit de opmerking "original poetry" die nadrukkelijk boven het werk vermeld staat, is in elk geval op te maken dat we met een Curaçaose dialoog te maken hebben. En de gemakkelijke manier waarop de schrijver zijn taal hanteert, zonder dat hij van stoplappen gebruik maakt, de parodie door middel van het ironiserende taalgebruik, het natuurlijke ritme en het vlotte rijm zonder dwang, maken dit tegelijk tot een knap voorbeeld van het genre.
Al een jaar eerder stond er na een aantal berichten over het verloop van Napoleons veldtocht tegen Rusland een dialoog in proza van één kolom lengte in de krant, die niet ondertekend is of aangeduid als origineel. Hoewel ik daarom niet zeker weet waar het werkje vandaan komt, noem ik het kort: "Sketch of the Conversation between Murat and General Miloradovith, which took place at the advanced posts of the Russian and French Armies, on the 11th of Oct. 1812". "After the usual compliments" klaagt Murat in deze dialoog over de Russische Kozakken die het leger aanvallen; hij vindt dat een oneerlijke manier van oorlogvoeren.
Murat: "Are you informed General, of the excesses committed by your Cossacs? They fire upon the foragers whom I send out in different directions - even your peasants supported by them, massacre our insulated bussars."
Miloradovith: "I am delighted that the Cossacs strictly obey the orders given them. It is also most satisfactory for me to learn from your majesty's mouth, that our peasants show themselves worthy of the name of Russians."
En zo gaat de satirische dialoog nog een krantekolom door.
Op 26 januari 1816 staat er nog een keer een dialoog tussen Napoleon (The Emperor) en Count Regnault (The Duke) in de krant. Toen deze twee heren elkaar ontmoetten "commenced a conversation of which the following are the most remarkeble passages...". Dan volgt de weergave van de conversatie in één kolom, in proza genoteerd. Ook hier weten we weer niets van de herkomst.
Volledigheidshalve noem ik nog een dialoog van enkele decennia later die door de Emmanuels (1970 ; 480) wordt genoemd: "Sometimes the Jewish artists used the theatre to lampoon a personage hostile to the Jewry. For example, their presentation of an original dialogue, "The Diplomatist in a fury", directed against the anti-Jewish John E.Young, U.S.A. Consul in 1854."Hij moet zijn beschuldigingen tegen de Curaçaose Joden van fraude, smokkelarij en ontduiken van douanetarieven en zijn eis dat de Joden zweren door de bijbel te kussen, bekopen met zijn terugroeping als consul en een artistieke afstraffing op het toneel. De dialoog verscheen in de krant van 27 juli 1854, een kolom lang. Het is een proza-gesprek tussen Master and Servant, "translated from the Spanish", in twee

scènes. De beschuldigingen van Young waren net voorafgaand in de krant verschenen.
De oudste dialoog in proza had een duidelijke literaire dimensie door de aan de 'historie' toegevoegde satiriek; de tweede in poëzievorm getuigde van literaire visie en vormkracht, door een scherp observerende ironie in vaardige verzen verwoord. Deze literaire 'meerwaarde' ontbreekt aan de derde en vierde dialoog.
Alle dialogen hebben een politieke zaak als achtergrond. Wie zich de "Dialoog bij de ruïnes" van Cola Debrot in Ruku (1969/1971) nog herinnert, zal de verbluffende overeenkomst tussen deze parodiërende dialoog over een actuele politieke kwestie (de demping van het Rifwater) en deze dialogen uit de negentiende eeuw onmiddellijk herkennen. Het genre is zichzelf in de loop der tijden zeer gelijk gebleven.
Anderzijds moeten we natuurlijk opmerken dat de in de Westerse traditie reeds zeer oude, want uit de klassieke oudheid stammende dialoog, die in de achttiende eeuwse Verlichting weer zo populair werd, kennelijk ook hier zijn invloed heeft doen gelden.

Bonaparte at St. Cloud

Scene - An Apartment at St. Cloud.
Bonaparte (as just arrived) and Talleyrand.

Talley. Emperor, I give you joy of the success.
With which your destiny has deign'd to bless.
The twenty colours you have just sent home
The Empress please, and charm the King of Rome.
Your victory must indeed have been complete;
Pray, Sir, how far might the Allies retreat?
The news came right to wipe away the stain
Our arms now carry, on the side of Spain.
Boney. Curse on your sneering - Talley, hold your tongue
Nor wound a heart like mine, with anguish wrung:
The colours well you know, were all a bam,
Nor worth a button, or a tinker's d - n.
And sure you were, ere I to France came hasting,
Th'allies had given our armies all a basting,
Talley. Where are your troops? - I hope you left them well. Where the Young Guards?
Boney. ———— Gone with the Old to ————
Talley. Why, zounds! this business is so bad, I fear
'Tis something like the ruin of last year.
Boney. In truth my Talley, such is fortune's spite,
Moscow to this was but a mere flea bite.
The weather then was in my favour: - I
Could make from that a tolerable lie.
Though my dead soldiers, in that frightful clime,
In heaps were burnt by thousands at a time -
Though all my host was totally destroyed,
Still the fine tales of ice and snow employed,
Hid truth so well, but few the maze could trace,
And half conceal'd my terrible disgrace.
This consolation is no longer left,
Of every hope I see myself bereft;
And stand confessed, where'er the news hurl'd
A lier and a fool to all the world.
Talley. This, I acknowledge, is all very true,
"The corporal of Sappers" will not do.
What could you hope such nonsense would avail?

Why write that weak, that worse than stupid tale?
   Boney. The truth is, while I trembling ran away,
I was so scar'd, I knew not what to say.
Tho' writing Bulletins may seem but fun,
'T is hard to lie with skill, while forc'd to run.
And while I ran, I'd no small cause to fear
That Schwartzenberg would get before me here,
   Talley. How happen'd it your soldiers fought so ill
   Boney. They wanted valour
   Talley. ———— Na, 't was you lack'd skill
   Boney. Zounds! Talley do you think I'am growing blind?
They fled by G--- , like chaff before the wind.
   Talley. You know I said, when last you ran away,
Your troops wou'd act like you another day.
You've fled so often, that at last the fact is,
Of you the vagabounds have caught the practice
And now to many of your Chiefs are gone,
They have no Captain fit to lead them on.
Berthier was wrong to let you take such ground
As that on which your Army last was found:
What, let the foe surround - He's grown a dunce!
Why not advise to ground your aims at once
He better should have learnt is battle's school,
Than that to let you prove yourself a fool.
   Boney. Berthier was ill ---
   Talley. ---- Oh, if he's on the shelf,
And you were forced to manage things yourself,
That every blunder made, at once in plains
His plan could not be best into your brain
But why the devil did not you retreat?
Why must you needs go forward to get best?
You know your generals 't was got you your name,
Why your own incapacity proclaim?
   Boney. In truth, then Talley, it was all thro' you;
I fought to let you see what I cou'd do
   Talley. You've had your whim, what you can do I see,
You feel what 't is not to be rul'd by me.
I told you you cou'd never fight alone,
Now to the universe you've made it known.
Before you fought, did I not frankly say,
With gold I cou'd no longer pave your way?
And more I added, on the fifteenth ult,
I wou'd not answer for a fight's result.
Why then go forward? (were you frantic quite)!
When Berthier cou'd not tell you how to fight.
   Boney. Dear Talley, prithee don't make such a row,
But let's consider what is wisest now:
I own my fault; now let it be our care.
The losses we have suffer'd to repair.
   Talley. But tell me how - have you not drain'd at length
The whole of this vast country of its strength?
You cannot now supply the thousands kill'd,
Unless their ranks may be with women fill'd.
   Boney. A good idea, - a conscription new,
I'll have of women - don't you think 't will do?
   Talley. Why, such, I own, has been the drain of men,
Of women we for every man have ten.
But when the lusty Prussians these might see,
At once they'd all go over, kind and free.

'T were pity, therefore, females here to drill,
Since they to serve you have so little will.
   Boney. How must I then the threatening danger brave?
Oh, how my numerous Kingdoms can I save?
   Talley. Your Kingdoms! from that tone you must come down
Bless'd, if the Conqu'rors leave you half a Crown.
Lost is the Empire of Great Charlemagne,
Destroy'd by British Victories in Spain.
The English now in numbers strong advance,
To seize the fairest Provinces of France.
Enter Courier
   Courier. Dread Sir! I bring sad tidings from the foe -
The English force is just upon Bourdeaux
   Talley. The fault is your's, take notice, none of mine.
Enter Second Courier
   Second Courier. The Allies have France invaded from the Rhine.
   Boney. Distraction! - Who the like did ever see?
What mournful news comes next?
Enter Third Courier
   Third Courier. Holland, indeed, is taken by the Dutch;
Their Prince to England long since forc'd to fly,
Returns, and "Oranje Boven" 's all the cry:
Armies from England follow in his train.
And both the Scheldt and Texel fleets are ta'en
   Boney. Alas!
   Talley. ----- All men desert your cause at last,
   Boney. No, the Corn dealing Corps, at least is fast,
Those fixed in England, still my heart shall ease,
And starve the British 'midst their victories.
Enter Fourth Courier
What tidings bring you? Speak! - say whence this fright?
   Fourth Courier. Your English rogues in grain are put to flight.
   Boney. How say you, -- overpowr'd --- indeed -- what all
   Fourth courier. All, Sir, and bread to eight pence now must fall
   Boney. What! only eight pence for a gnartern loaf?
But where's my friend the Party? -- Answer oaf!
   Fourth courier. Your friend from Leipsic's battle trembling fled
Severely wounded, and alas, is dead!
   Boney. Nay if the party's dead I'am lost indeed,
That my best staff is now a broken reed.
All hopes of victory are henceforth vain,
If Party's gone, John Bull's himself again.
England no more seems Carthago to the gaul,
But France is Rome in her decline and fall.

Noot: zie ook de inleiding op 11 augustus 1815 over satirisch toneel

---

Apollo's proclamatie 25 maart 1814

Ik geef u hierby last, den dicht'ren van uw land,
Myn dichterlyken wensch en wille mee te deelen.
Onglangs werd Melpomeen op 't Curacaosche strand
Verrascht, druk bezig met een' Israeliet te spelen,
Die zekerlyk haar fluks door zyne vleyery,
Een straaltjen harer kunst gaauwhandig wist t' ontfuts'len;

'T was juist geen' poësie, maar kinder-rymery
Van eene voedsterling die pas begon te knuts'len,
Hoe luttel het ook zy, zy was het echter kwyt:
Door haar' ligtvaardigheid heeft hy haar kunst geschonden -
'T Berow verdooft haar' geest; want overal verwyt
Verachting en gejouw hoort men uit aller monden.
De gantsche Musen-rei vervloekt den Israëliet:
Ja! Pegasus is zelf bereid, om hem te smyten
Tot in den Tartarus; doch dit gedoog ik niet -
Hy moet op 't ondermaansch' zyn' dagen blyven slyten,
Om daar door u, myn' zoons te worden gekastyd.
Vervolgt hem toch, zo dra hy zich bestaâ te pronken
Met Melpomene's gaaf, want dit's te ed'le stryd
Voor zulk een' Arons-kind die slechts door geile lonken,
Myn' liefste kweekeling geweld heeft aangedaan.
Vervolgt hem; "zeg ik u" - verjaagt hem, myne zoonen!
Verjaagt hem uit uw perk - ja! schopt hem van uw' baan:
Want nimmer zal hy toch ons' kring met lof bekroonen:
Een rymer mag hy zyn; doch dichter - eerst in 't graf;
Houdt steeds een wakend oog - straft zyne zwetseryen
(Ik moet naar Delos gaan, 't Orakel wacht my af:)
Aan u is het toevertrouwd - hebt nu geen medelyden
Weest wakker in uw pligt ; ja! duuwt hem achter 't slot
Als hy met zyn gerym uw regtbank zoekt t' ontduiken;
En zwygt hy dan nog niet, dan zal wel Midas lot
Eerlang het zyne zyn, om and'ren ook te fnuiken.

(W.G. APOLLO)

Noot: zie de inleiding op 4 maart 1814
Ik heb 'gantshe' verbeterd in 'gantsche'
Het gedicht was zeer moeilijk leesbaar, vooral aan het einde.

De Joods Natie 29 april 1814

Op 22 april 1814 komt een ingezonden brief voor "To the Editor of The Curaçao Gazette", die reageert op "Apollo's proclamatie" van 25 maart 1814. Minerva antwoordt nu met de brief "Minerva aan haar broeder in Apollo", waarop de week daarna Arimanius weer reageert. De brief bevat veel klassieke verwijzingen en wijst op het gegeven dat de Israëlieten het Beloofde Volk zijn.
Hier stuiten we op een voorbeeld van wat waarschijnlijk een persoonlijke twist geweest is, die nu voor ons onmogelijk meer te achterhalen is in oorzaken en bijzonderheden. Maar zou het de moeite waard zijn geweest?
Wel laat ze zien dat men op Curaçao de leden van de Joodse Natie (de Joden kregen pas in 1825 burgerrechten) argwanend en spottend bejegende, op de grens af van wat we nu anti-semitisme noemen. In juli - augustus 1815 zal dat met de ruzie omtrent Dr. St. Croos inderdaad uit de hand lopen. Omgekeerd zijn we ook een aantal keren getuige van 'ruzie in eigen kring'.

Aan den schryver van Minerva's Brief

Door kunstliefde aangespoord, wordt myne pen gedreven.
Verruking eischt van my u ruimschoots lof te geven:

Uw meesterstuk onlangs vertoond in onz' Courant
Verdient niet slechts myn roem, maar dien van 't gansche land
Geheiligd zy het oord in welk gy wierd geboren
Ontvangt thans onze hulde, o Phoenix Uitverkoren
O Streelder van het hart! geen woord is u ontglipt,
Geen' letter is te veel - hoe keurig afgeknipt!
Hoe cierlyk schildert gy met Raphaël's penseelen,
De zaak van 't Joodsche Volk, in al' derzelver deelen!
Geschiedenis zo schoon - zo treffend voor den geest!
Nu fraayer door uw' pen geschoeid op uwen leest.
Vermaarde! schryft toch voort - houdt ons gestaag aan 't lezen,
Mythologie schynt ook uw daaglyksch werk te wezen:
Zielroerend is Minerv' en Themis zamenspraak;
Saturnus (Groot Papa) schept in uw'reên vermaak.
O Schryver! uw vernuft ontziet geen perk noch paalen,
Een Cicero verstomt, als gy begint te praalen,
'T grootsprekend Griekenland zwygt nu van Demostheen;
Gy zyt het Wonder Licht! verschenen in Atheen.

ARIMANIUS

Noot: zie ook 21 juli 1815 ; 11 augustus 1815 ; 13 oktober 1849 ; 14 maart 1863 ; 10 september 1864

Napoleon 17 juni 1814

In oktober 1813 wordt Napoleon bij Leipzig verslagen; daarna brokkelt zijn macht gestadig af, tot hij eind maart 1814 moet toestaan dat de geallieerden de hoofdstad Parijs binnen trekken, waarna hij op 11 april 1814 zijn abdicatie tekent en enkele weken later naar Elba wordt verbannen.
Op Curaçao wordt dan, terwijl het bewind nog Engels is, een "algemeene illuminatie" gehouden op 13 juni; in The Curaçao Gazette dicht Sincerus over Oranjeliefde, haat tegen Napoleon en Engels bondgenootschap.
Let op de Engelse spellingen in het gedicht!
Het nieuws uit Europa deed er meestal een aantal weken of zelfs maanden over eer het per schip op Curaçao arriveerde; midden juni wist men in elk geval dat Napoleon eind april naar Elba verbannen was. Kikkerts proclamatie had er wat langer over gedaan (zie 25 februari 1814).
De afkeer van Napoleon uitte zich nog enkele keren vaker, bijvoorbeeld in de "Vrede-Zang" van 1 juli 1814. Op 31 oktober 1818 zal K.A.Erkelens het eerste 'lustrum' herdenken van Napoleons nederlaag in de Volkerenslag bij Leipzig.

Toepaslyk op de algemeene illuminatie van Maandag avond den 13de Juny, 1814

Oranje boven, God zy dank!
Door eendragts macht, zonk trots geweld;
Onz' Staatsbestuur, Ja, vastgesteld -
Triomf! triomf! ten zegen klank.

D'Edele Vryheid, Holland's maagd,
Herplaatst by Godsdienst, Recht, en Trouw,

Is nu Vorst Willem's Schoone Vrouw -
Door Hoop en Lievde onderschraagd.

Engeland's volk en Neerland's kroost,
Ook juist verbonden als Voorheen;
Hun Wench blyft Steeds: ter heil alleen -
Zy Juichen vol, gerust, getroost.

Napoleon liet Frankryk's troon;
Groot blydschap voor het Wereldrond;
Wy horen thans uit veeler mond: -
"Den Aarts-tiran verloor zyn' kroon."

Elk volge my met beter dicht,
'Tot roem van Bonaparte's Val;
Hy zit alreeds op Elba's Wall -
W'ontvlamden gul, het Vreugde-light.

Curaçao, 17 Juny, 1814 SINCERUS

Noot: Om nogmaals te laten zien hoeveel moeite men kennelijk met het Nederlands had, heb ik hier de 'Engelse' spellingen als wench (wensch), light (licht) laten staan.
Zie ook nogmaals hiervoor 1 juli 1814 ; en eerder 4 maart 1814
Zie ook 25 maart 1814 ; 1 juli 1814 ; 29 september 1815 ; 9 november 1816 ; 31 oktober 1818 ; 17 juli 1819
Zie ook de inleiding op 4 januari 1817 over 'internationale politiek'

Poëtische ruzies 24 juni 1814

Ook na het gedicht van 17 juni kan een lezer niet nalaten spottend te reageren en commentaar te leveren in de volgende krant. Extempore dicht een satirisch commentaar "Aan den dichter Sincerus", die hij met Homerus vergelijkt. Waarop Sincerus zijn "gemaskerde landgenoot" een week later weer van repliek dient, die op zijn beurt de week daarna weer reageert...
En zo raakte de krant 'vol' met poëzie.
In 1816 zal er opnieuw een zeer fel twistgeschrijf ontstaan tussen enkele dichters die zich achter initialen en pseudoniemen verscholen. Men schold elkaar uit voor "galbrakend monster" en "ezel".
Na deze jaren wordt het wat rustiger aan het poëtische front, waarschijnlijk door de censuurtoepassing vanaf 1820. Zo berispen Exod, Minerva, Merkuur en Momus elkaar in 1845 in zeer zachtaardige termen, vergeleken met de jaren tien.
Enkele jaren na het nieuwe regeringsreglement van 1865 waarbij de vrijheid van drukpers weer volledig hersteld wordt, zal de affaire-Sassen in alle hevigheid losbarsten, die weer even fel is en een toneelstuk zal opleveren: de Franstalige satire-comedie "Une Revolution à Curaçao", die in de Amigoe van mei 1944 herdrukt is. Maar dit polemisch toneel valt buiten de periode die ik me gesteld heb te bespreken.
Er was trouwens meer ruzie dan poëzie; heel wat onenigheden werden

op 'prozaïsche' wijze in ingezonden stukken uitgevochten. De krant staat er vol van! Zo vechten G.F.Lenz en Js. A. de Lima hun ruzie over een medische behandeling in proza uit, maar wordt er op 8 november 1828 wel in poëzie op gereageerd.

Aan den dichter Sincerus

O Koning der Dichters! ô twede Homerus!
Geen naam past U beter dan die van Sincerus!
Wat boeken hebt Gy niet al reeds opgeslagen!
Hoe moest Gy met knikken uw oog niet vervelen!
Om vyf maal vier regels bezaaid met misslagen
Recht plomp en zo plat aan 't publiek meêtedelen.
Wie weet hoeveel maalen uw kopje gekrauwd,
Uw baardje bestroken, uw lipjes gekauwd!
Om dichter te schynen by 't vreugderyk licht:
Met eer of met schande Gy zyt het geweest:
Uw keus was voortreflyk, Uw dicht werd verlicht,
Door kaarsjes, lantaarens en lampjes van 't feest.

Extempore

Noot: zie ook de inleiding op 26 oktober 1816 "Galbrekend monster" en die van 6 december 1817 over "Curaçaosche Dichterkameraden."
Voor een lange rij van ruzies, zie: 29 april 1814 ; 1 juli 1814 ; 8 juli 1814 ; 11 augustus 1815 ; 2 februari 1816 ; 26 oktober 1816 ; 2 november 1816 ; 9 november 1816 (2x) ; 16 november 1816 (4x) ; 20 december 1817 ; 10 januari 1818 (3x) ; 22 november 1823 ; 30 april 1825 (2x) ; 7 mei 1825 ; 14 mei 1825 ; 21 mei 1825 ; 5 januari 1828 ; 26 januari 1828 ; 21 juni 1845 ; 28 juni 1845 (3x) ; 5 juli 1845 ; 17 juli 1852 ; 15 oktober 1853 ; 26 november 1859 ; 10 september 1864.

Vrede-Zang 1 juli 1814

Zyt welkom, duurgekochte Vrede!
Zyt welkom in den schoot der Aard
Zoo fel getysterd door een' Wreede,
Dien nog het leven werd gespaard
O dierbre Vrede! o langgewenschte!
Omhelst zyt Gy door al wat leeft,
Door U vergeet men den Ontmenschte ...
Naar U alleen is 't dat men streeft.

Wat menschenbloed werd reeds vergoten!
Hoevele vadren telgenloos!
Veel bittre traanen zyn gevloten!
Zoo menig gade troosteloos!
Ja! 't Aardryk was bedekt met lyken,
Van Rusland af tot 't Spaansche ryk,
Door hem, die nog hierop dorst pryken
Als hy hen zag in 't bloedig slyk.

Die Wreedaart, die van heerschzucht dronken,
Zoo vele menschen heeft geslagt,

Thans in vertwyfling neêrgezonken,
   Betreurt vaak nog zyn' vuige magt:
Eerlang zal hy als Nero lillen
   En eigen hand aan 't leven slaan,
By zynen jongsten snik nog gillen:
   "Schavot en rad voor gruweldaen"

Laat ons met dank, dien God, bly loven,
   Die steeds uit goedertierenheid
Ons van dat moorden, branden, rooven
   En van dit Monster heeft bevryd.
Ja! hoog zy Zynen naam geprezen!
   O! elke polsslag zy Hem eer!
Hy schonk ons U - hield ons in wezen,
   Hy strafde ons, maar ... bemint ons weêr.

Door U zal 't Aardryk weêr herleven,
   Elk schepzel zien zyn' wensch vervuld;
Zyn hart schêpt nieuwe lust in 't leven,
   Zyn' gantsche ziel in vreugd gehuld:
Nu komen weêr die milde jaren,
   In welke Uw hoorn des overvloeds,
By werkzaamheid en matig sparen,
   Ons schatten schenkt zo onverhoeds.

Uw Ceres zal het veld doen bloeyen,
   En 't dorre land haar hulpe biên:
En Gy, Gy slaakte 's landmans boeyen,
   Liet hem in rust zyn' hoeve zien:
Nu kan hy vreedzaam ploegen, zaayen,
   Nu zal op nieuw zyn' sikkel gaan,
Hy zal verheugd zyn' oogst in maayen
   En Oost en west voorzien met graan. -

De zeeman staat verrukt te staren
   Op 't wyde schuimend kabblend veld,
Neptuun verheft zich op de baren,
   Hy juicht .... de zeevaart is hersteld!
Nu stevent men naar verre landen
   En brengt ons vreemde goedren meê;
Men lost en laadt weêr van onz' stranden,
   Verlaat al dankend onze reê. -

Mercuur ziet men al hupplend nadren,
   Des koopmans hart is nu verkwikt:
Een nieuw gevoel stroomt door zyn âdren,
   Geen ramp meer die zyn' ziel verschrikt.
Door hem erlangen zo veel menschen
   Hun daaglyksch brood en bezigheid:
Ja! elk verkrygt ny zyne wenschen,
   En ademt rust en zaligheid.

De krygsman zelf vermoeid van 't stryden,
   Haakt naar een rust geheiligd uur,
Om daar in dank zyn hart te wyden
   Aan God die hem bewaarde in 't vuur:
Wel nu zal hy zyn doel bereiken
   In 't midden van zyn huisgezin,
Dat hy met blydschap zal verryken
   Door kinderliefde en huwlyks min. -

Herbot nu gul, Gy Vrede-Olyven,
   Verciert Minerva's tempel weer -
Laat Kunst en Wetenschap beklyven,
   Opdat zy bloeyen tot uwe eer.
Ja! schittert vry, gy geest juweelen,
   Hernieuwt uw' luister, roem en glans,
Maakt vordering in alle deelen
   Zuigt wysheid van des hemels trans.

O! onbeschryflyk zyn de schatten,
   Die onze God ons door U schonk;
Laat ons, ô Vrede! toch recht bevatten,
   Hoe hier zyn' vaderliefde in blonk:
In 't midden van de felste slagen,
   Riep hy ons toe: ""Schept nieuwe moed,
""Ik ben uw God in woeste dagen,
   ""Ja! ik kastyd, doch meen het goed.""

Nu moeten wy zyn' naam verhoogen,
   Ver boven 't bovenst hemelrond!
Wel, juicht nu blyd' - vlecht vreugdebogen,
   Looft uwen Heer met hart en mond:
De Olyf schiet staag weêr frissche looten,
   Wy zyn vereënd met Engeland!
Lang leve onz' Vorst en Bondgenoten!
   En zoo herbloeye ons VADERLAND!!

Vrede- en Vaderlands Liefde

Noot: In de eerste strofe heb ik w(r)eede ; ges(pa)ard en lang-gew(ensch)te gereconstrueerd, evenals Miner(va's t)empel in de tiende.
Zie ook de inleiding op 17 juni 1814 over Napoleon.

Aan den Extempore dichter   1 juli 1814

Gemaskerde landsgenoot! ik geloof gy behoord tot de classe der zulken die gaarne als menschlievend en burgerlyk welleevend, zouden willen bekend wezen - gelieft dus u zelve te ontdekken - en, koom edelmoediglyk (maar niet evengelyk als de nydige en laagschuilende verraders) my toetreden - welaan! ik wensch in den weg der billykheid U te mogen ontmoeten, ter openlyke ontvouwing van het waare onderscheid tusschen eerlyke en goed meenende daden, of, vuilhartige en kwaadwillige zotternyen - dezen ten ootmoedigste dankbetuiging voor de openbaar gunstige mededeeling, Uw twee maal zes meesterlyke dichtregelen, zo schitterende in onze Curaçaosche Courant van Vrydag laastleeden -

Vaar Wel!

O fenix van onz' land! ik kus uw gedichten
Uw hoogvluchtig verstand, daar moet ik voor zwichten:
Uw boert is kunstmaatig, Uw schimp is vernuftig;
Uw zeden zyn vroom, uwe deugden wydluftig
Uw oordeel is juist want ik heb veel gebreken

Myn oogen zyn zwak, Ja veel boeken doorkeken
Gy zegd: myn keus was voortreflyk; dicht plomp en plat;
Tot eer of tot schande uw faam loopt daar glat.
Volbreng voorts uw taak, en laat Momus u leiden;
Nog een paar regels, en, ik zal van u scheiden
Spot vrylustig met my (wat raakt ons Homerus)
Ten roem van uzelven; myn naam blyft SINCERUS.

Noot: Zie 24 juni 1814
Zowel de inleiding als het gedicht zelf waren zeer slecht leesbaar. Daarom heb ik enkele woorden moeten reconstrueren: maar ; dankbetuig(ing) ; zo ; wyd(luftig) ; voor.
De woorden Curaçaoshce en myu heb ik stilzwijgend verbeterd

Aan den dichter Sincerus 8 juli 1814

Gy nodigt my, maar hoe zal ik me aan U ontdekken?
Daar onbekend myn boert uw trots reeds schynt te vlekken:
Schimpte ik op uw gezigt? Foei! neen, dit deed ik niet,
Ik wist niet wie Gy waart dan toen Ge U zelv' verriedt.
O Dichter Sincerus! hadt Gy maar gezwegen
Dan hadt Ge onze levers niet zo doen bewegen
Om dat Ge zo koddig U eigen verraadt,
Een ander den naam geeft, daar Gy hebt de daad.
Waarom zo vuil geschreven?
Een' pen door nyd gedreven
Met argwaan in 't verschiet,
Past aan Sincerus niet.
O Momus! blyde vriend! wil myne pen bestieren,
Leen my uw spotterny om myn gedicht te sieren:
Met wraakzucht nydigheid is nooit myn hart belaën,
Ik gun hen aan dat hart dat hun is toegedaan
Gy dwingt my Sincerus ik zal het beproeven,
En zeg U rondborstig: uw' pen kan niet snoeven:
Al boertend koelzinnig volvoer ik myn taak
Gy hebt U misrekend, verbrouwd is uw' zaak.
Ja! Momus moest my leiden,
Op dat myn dicht mogt glyden
Met voorspoed en geluk
Op uw prosaïsch stuk.
Waarom zwetst Gy van eer? wat roemt Gy myne zeden?
Hadt Gy geen woorden meer? ontbrak het U aan reden?
O Wee! vergeef het my, 't is tyd dan dat Gy zwicht;
Want zyn de lampjes uit ... hoe wordt het brein verlicht?
Maar hoor eens, Sincerus! wie wil met U meten?
Uw prosa gaat mank en uw rym is versleten:
Doorkyk niet veel boeken, maar lees liever wat,
Zoms lukt het nog eens, en wy lagchen ons zat.
Met U zal 'k niet weêr lymen -
Gaa nu maar trotsch aan 't rymen,
Want praat Gy gantsch alleen,
Dan pryst elk een uw' reên -

Uw gemaskerde Landgenoot

Noot: zie 24 juni 1814

New "God save the king"

12 augustus 1814

God save great George our King!
Long live our noble King!
God save the King!
While he, with conquest crown'd,
Prais'd is by nations round,
Let Albion's Isles resound,
"Long live our King!"
He, who half Europe sway'd,
By Britain's pow'r is made
Justly to moan:
While Gallia's exil'd King
See George benignly bring,
Shelter'd beneath his wing,
Back to a throne.
And, mid the cannons roar,
Echoes from shore to shore,
"Let discord cease!"
To Europe's utmost bound
Prolong the joyful sound; -
Britons their toils have crown'd
With glorious peace.

Noot: zie 18 december 1812

New "Rule Brittannia"

12 augustus 1814

Mercury, Neptune, Britannia and Chorus

Mercury
Britons, mark Mercurius' words!
To sickles turn your trusty swords;
Then haste, O haste, with ev'ry sail unfurl'd,
(Masters of the Ocean-world.
Haste, O haste, to reap in foreign fields,
All the wealth which Commerce yields!

Neptune
Go, adopted sons of mine!
To you the Trident I resign:
Haste, O haste, and o'er the subject Main,
From age to age, securely reign.
Haste, O haste, and by your virtues prove
Britons merit Neptune's love.

Brittannia
And now, that life-destroying war
Forsakes, at length, his crimson car,
Seek, O seek, the smarting wounds to heal
Which half the sons of Europe feel!
Seek, O seek, by charities like these,
Earth to bless, and Heaven to please!
Seek to dry the Widow's tear
Seek her orphan-babe to rear!
Seek, O seek, by charities like these,
Earth to bless, and Heaven to please!

Chorus
Rule Brittannia, Brittannia rule the main,
With peace and freedom in the train!

Noot: zie 18 december 1812

To Nelly 30 december 1814

SAY, in whose lovely rosy face
We nature's fairest work can trace,
And in each look find a new grace?
    'T is pretty, black'd ey'd Nelly.
Say, who with seraphs dimpl'd smile,
And nature's sweetest, simplest wile,
Did me, of my heart beguile,
    And then did slight? 't was Nelly.
For her, when all are sunk in sleep,
I nightly, watchful vigils keep;
And silent mourn en sadly weep
    The cruelty of Nelly
Nor to my heart, thus sore oppress'd
Nor to my tortur'd, troubled breast,
Does coming day bring peace or rest,
    Say; why thus pain me Nelly.
Say, will you, cruel from me go;
To trifle with some motly beau,
And thus inflict despair and woe;
    On me, hard hearted Nelly.
Ah! why to act this childish part
Give up, or break an honest heart,
Or sting it, till it burst with smart,
    Of thy disdain; proud Nelly.
That heart whose pulse for you alone,
With love beats high, I sad must own;
Your breast being colder than a stone;
    Or Zembla's Snow, fair Nelly.
Still may thy heart v virtue warm;
With thy each grace and roseate charm,
By heave'n be shielded from each harm;
    Snow bosom'd, red lip'd Nelly

PHILANDER

Noot: zie 25 december 1812.
Ook dit gedicht was op de microfilm zeer slecht leesbaar. (r)est ; Zemb(la's) heb ik gereconstrueerd, maar in het op drie na laatste vers lukte het me niet een leesbare tekst te vinden; ik heb daar een woord overgeslagen.

England, Europe's Glory 3 maart 1815

by J.W.Lake

There is a land, amid the waves,
  Whose sons are fam'd in story,
Who never were nor will be slaves
  Nor shriek from death and glory
Then strike the harp and bid it swell,
  With flowing cups before ye:

Here's to the land in which we dwell -
   To England, Europe's glory!
Blest land! beyond all lands afar
   Encircl'd with the waters,
With lion hearted sons in war,
   And beauty's peerless daughters,
Go, ye whose discontented hearts
   Disdain the joys before ye -
Go, find a home in foreign parts
   Like England, Europe's glory!
Whether insultry scenes ye rove,
   A solitary stranger,
Or seek the foreign fair one's love,
   Where lurks deceit and danger
Where will ye find domestic bliss,
   With social sweets before ye,
A land so great, so free as this
   Like England, Europe's glory.

Noot: Opnieuw een zeer slecht leesbaar gedicht. Met behulp van loep en rijmschema's zijn no(r) will be slaves ; (de)ath ; (be)-fore ; (lands afar) ; scenes we ro(v)e ; (love) ; dang(er) ; bl(iss) hersteld
Zie 18 december 1812

From the Greek Anthology   10 maart 1815

I would not change for cups of gold
This little cup that you behold;
'Tis from the beech that gave a shade
At noon day to my village maid.

I would not change for Persian loom
The humble matting of my room;
'Tis of those very rushes twin'd
Oft press'd by charming Rosalinde.

I would not change my lowly wicket,
That opens on her favourite thicket,
For portal proud, or towers that frown,
The monuments of old renown.

I would not change this foolish heart,
That learns from her to joy or smart,
For his that burns with love of glory,
And loses life to live in story.

Yet in themselves, my heart, my cot,
My mat my bowl, I value not;
But only as they, one and all,
My lovely Rosalinde recall!

Noot: zie 25 december 1812

Blue Eyes 17 maart 1815

Inspir'd by love, I now impart,
What kind of eyes subdu'd my heart;
   Of all the lovely hoes
Which glow in beauty's eye, dear maid,
   With rapture! I would choose,
Might I select from every shade,
          The clear ans perfect blue
          Like those possess'd by you!
The breast that loves most often feel,
A touch that looks not words reveal!
   Mutual sympathy
of hearts, that speech cannot explain,
   Is best express'd by thee,
Thou source of all my joy or pain!
          Then let those eyes of blue
          Beam soft on me from you!
Great Nature, with her just regard
Design'd such eyes for Love's reward;
   For they to me impart,
The purest passions of the mind,
   They indicate a heart,
born to be gentle faithful, kind,
          How mild the perfect blue,
          Possess'd my Love, by you!
The world is bless'd with maids, it's true,
Adorn'd by worth and beauty too
   Yet were thy sex array'd,
And I had leave to make my choice,
   Thou art the only maid
To gain my heart, my hand, my voice,
          O' matchless eyes of blue,
          Your captive yields to you.

Noot: zie 25 december 1812
Twee keer heb ik een woord gereconstrueerd: (it)'s ; cho(ice)

Lyriek 17 maart 1815

Hoewel het grootste deel van de 19e eeuwse poëzie uit gelegenheidsgedichten bestaat, komen we toch een paar voorbeelden van zuivere lyriek zonder directe uiterlijke aanleiding tegen. In onze ogen behoren deze gedichten dan ook vaak tot de betere, zeker als de dichter niet gewild grappig is, maar zich serieus blootgeeft.
Zo'n voorbeeld vinden we op 17 maart 1815. Het gegeven - een eiland te hebben waar het geluk bereikbaar is temidden van een prachtige natuur - is mooi gecomponeerd. Zijn zuivere vorm met zijn wisselende verslengte, zijn vrije op de anapest geborduurde metrum, zijn zuivere rijm, geeft uiting aan een streven naar schoonheid, puurheid als 'in the first golden time', een paradijselijk verlangen 'in the great chain of being'.
Maar voorbeelden van deze pure lyriek zijn erg schaars.

Oh! had we some bright little isle of our own,
In a blue summer ocean, far off and alone;
Where a leaf never dies in the still-blooming bowers,
And the bee banquets on through a whole year of flowers.
    Where the sun loves to pause
        With so fond a delay
    That the night only draws
        A thin veil o'er the day;
Where simple to feel that we breathe that we live
Is worth the best joy that life elsewhere can give!
There with souls ever ardent and pure as the clime,
We should love as they loved in the first golden time;
The glow of the sun-shine, the balm of the air,
Would steal to our hearts and make all summer there;
    With affection as free
        From decline as the bowers;
    And with hope like the bee,
        Living always on flowers;
Our life should resemble a long day of light,
And our death come on holy and calm as the night.

Noot: zie ook de bewerking van een gedicht van Lamartine op 28 maart 1850

Leerdicht 24 maart 1815

Een heel geliefde dichtvorm was het 'leerdicht', dat opvoedde tot godsdienst en deugd. We vinden verschillende voorbeelden. Zo roept het gedicht "The Welcome" op tot liefdadigheid. In het "huis van welkom" is er altijd een volle tafel; het is er goedkoop en vriendelijk voor de matroos, de veteraan en elke arme stakker zonder onderkomen. Het is een huis van vriendschap en vreugde.
Zulke leerdichten vol wijze en nuttige raad zullen er nog heel wat volgen; het genre was populair in de rationalistische denkwijze waarin men zijn medemens zo graag wilde opvoeden.
We lazen al een humoristische schets van een zuiplap (The Toper) en komen later een serieuze waarschuwing tegen het gebruik van te veel drank tegen: drie glaasjes wijn is goed, méér is schadelijk.
Het huiselijke en zijn beslommeringen als geld, drank en slaap en roken tonen het kleinburgerlijke karakter van dit soort poëzie, dat toch zo geliefd werd in de nationale romantiek.
De Curaçaose dichters droegen hun steentje bij aan deze braafheid en zedelijkheid, die ook een bescheiden plaatsje zocht aan de voet van de in de vorige tijden zo driftig beklommen Olympus. De dichter van "To my cigar" met zijn wonderlijke lofzang op het roken is in dit opzicht illustratief: in de sigaar is het lot van de mens verzinnebeeld. Zoals de askegel rijst en afbreekt, zo is het hele aardse rijken vergaan; ook de roker zal tot as vergaan, maar zijn ziel zal - als de rook - ten hemel stijgen. In de sigaar zien we aldus een symbool van het leven van de mens en de opkomst en ondergang van koninkrijken weerspiegeld.
Dit laatste bewijst wel heel duidelijk dat het lang niet allemaal 'poëzie' was wat er aan de pennen ontvlood; de onbenullige rijmelarij kreeg ook de volle beschikking over ruimte in de krant als ze erom vroeg.

Vooral in de jaren 1817/1818 zullen veelal anonieme of onder pseudoniem schrijvende dichters hun belerende verzen in de krant plaatsen. Ze schrijven vooral over vleierij, hoogmoed, kwaadspeken en dergelijke moraliserende onderwerpen. Ook in later jaren komt dit gewilde genre nog steeds weer terug!

The welcome

There is a house (no matter where)
Enough for me, I can declare
I meet whenever I am there
Full welcome.
Not without limits the domain,
But ah! what limits can restrain
Hearts which for human kind maintain
Such welcome.
Art has not wav'd her magic wand,
Nor Ostentation lent her hand,
Fastidious to adorn this land
Of welcome.
The hospitable table stor'd
With all that plenty can afford -
Good humour presses to the board,
With welcome.
The fare so good, the friend so kind,
Domestic rules so to my mind -
Elsewhere I dare not hope to find
Such welcome.
The vet'ran boasting many a scar
Imprinted by the fate of war,
And homeward looking from afar
For welcome.
Then halting eager to disclose
His dangers past, and present woes
Learns ere the chequer'd tale he chose
His welcome.
The sailor, whom sad wounds deform,
Finds written on his shattered form,
(The wreck of many a battle's storm)
A welcome.
Each wand'ring houseless child of woe,
Whome Fortune's sports may hither throw,
Is taught his sorrows to forego
In welcome.
No frown will check the opening smile,
No rigor ask the hireling's toil.
But Charity the tear beguile
With welcome.
Nor woe alone may revel there,
For thither Pleasure way repair,
And laughing Jolity may share
The welcome.
Where life's best blessings so abound,
And mirth and humour fly around
Oh! there is magic in the sound
Of welcome.
And such life's changeful destiny,
He who to day exalted high,
His humbler brother would deny
A welcome.

To morrow's chances may bewail,
To morrow, urging Mis'ry's tale,
May to the cottage gladly hail
A welcome.
But he who of the scantiest store,
Reserves a morsel for the poor,
And giving wishes it were more,
With welcome
Blessing and blessed long shall live -
To large treasures shall receive
Than pow'r or affluence can give,
Full welcome.

Noot: op grond van het rijm heb ik de verzen in de zevende strofe hersteld: and present (woes) ; tale (he chose)
Zie ook: 28 april 1815 ; 13 oktober 1815 ; 17 november 1815 ; 1 december 1815 ; 17 augustus 1816 ; 7 december 1816 ; 22 februari 1817 ; 8 maart 1817 ; 29 maart 1817 ; 10 mei 1817 ; 12 juli 1817 ; 16 augustus 1817 ; 30 augustus 1817 (2x) ; 6 september 1817 ; 18 oktober 1817 ; 20 juni 1818 ; 25 juli 1818 ; 12 september 1818 ; 19 september 1818 ; 17 juli 1819 ; 4 september 1819 ; 25 september 1819 ; 9 oktober 1819 ; 30 maart 1822 ; 15 januari 1825 ; 5 januari 1828 ; 12 januari 1828 ; 19 februari 1831 ; 18 juni 1842 ; 16 februari 1850 ; 6 september 1851 ; 21 januari 1854 ; 2 februari 1856
Zie ook de inleiding op 18 oktober 1817 "Beschaving, verlichting voor groten en kleinen..."

Woman 28 april 1815

All the world's a stage, &c. &c. &c.

I
When on the stage of life we first appear
As helpless babes, not knowing why we weep,
Who lulls to rest? who wipes the falling tear,
And anxious, guards the crable as we sleep?
'Tis lovely Woman to whose care we owe
Life's first delights - our first relief from woe.

II
When the wild school boy scheming nought but fun,
Draws by his pranks his father's anger down;
Who intercedes so kindly for her son,
And dissipates at lenght the dreaded frown?
'Tis a fond Mother turns our grief to joy,
And mildly chides her dear repentant boy.

III
Our boyhood past - how joyful seems the world,
If a kind fair one does our love return!
But from this height of happiness we're hurl'd,
If without hope our youthful bosoms burn,
For a kind yes, the ardent lover sighs;
If granted, lives - but if a no, he dies.

IV
When, seeking fame, we forth to battle go -
When tired of marching through the deep defile
What cheers the way? what makes our bosoms glow,
With martial ardour, and on danger smile?
   'Tis not fame only we so dearly prize,
   But smiles from beauty's lips. or tears from beauty's eyes.

V
The fire of youth extinguish'd - manhood's calm
Succeeds, and stamps with dignity his frame:
Then with a wife, life's dreary road to charm,
Toil seems delight, unhappiness a name.
   Thus lovely Woman softens every care -
   See her but smile, and all the world looks fair.

VI
Slowly declining in the vale of years,
His helpmate still the dreary hours beguile;
With anxious care his evening age she cheers -
When fretful, sooths him with a placid smile.
   With love and friendship join'd, life glides away;
   Years seem like months, a month but as a day.

VII
But if in helpless age, he's doomed to grieve,
His parther gone, life now no longer charms;
A daughter's pious care his pains relieve,
'Till he expires supported in her arms;
   Even in death a Woman's kindness proves
   And calmly dies, sooth'd by a daughter's love.

Noot: zie 25 december 1812

Pokken-epidemie 21 juli 1815

In 1815 namen de pokken epidemische vormen aan, zij het lang niet zo erg als in 1862/1863. In de krant worden een serie voor de plaatselijke historie van de geneeskunde belangrijke artikelen geplaatst, maar het gaat mij hier om de literaire gevolgen daarvan.
Wanneer de pokken uitbreken in 1815, nemen de twee legerdokters Allan en Storey het initiatief om in het fiscalaat ook voor de burgerij een vaccinatiepost in te richten (The Curaçao Gazette 30 juni 1815). In juni 1815 plaatst Dr.D.Beevers advertenties waarin hij aanbiedt gratis te vaccineren, "...door pligt en menschlievendheid bewogen om te helpen medewerken ter uitroeying der zoo verderfelyke ziekte van de kinderpokjes, op dit eiland thans heerschende..."
De krant volgt de ziekte van week tot week en neemt daarvoor ook berichten uit het buitenland over. De Joodse arts Dr. Abraham St. Croos (van 1789 tot 1816 op Curaçao) mengt zich in de discussie en pleit weliswaar voor inentingen, die ook hij gratis wil verstrekken: "I say from Church to the vaccin board and they will

fulfill two obligations in one day...", maar hij uit van de andere kant zijn twijfels over de preventieve werking van de koepokinentingen zodra een epidemie al is uitgebroken.
Tegen de inentingen schrijft ene Anti Variolus die zijn betoog afsluit met: "Who shall decide when Doctors disagree
And soundest casuists doubt like you and me?"
Tot zover is de discussie nog gematigd van toon, maar dan verschijnt het gedichtje van "A vaccinating planter." De Emmanuels (1970 ; 422) schrijven depreciërend naar aanleiding van deze affaire: "... a Jew hating Scotsman's criticism of St. Croos and the answers of several Jews in defense of Judaism."
Ook Dr. St. Croos zelf reageert fel tegen dit discriminerende gedicht: "Sir-you will oblige me to inform that poor, base, and miserable philosopher, this criple poet, the Vaccinating Planter, with his corrupted lymph of his blood, that I disdain and dispise him - that he is henceforth unworthy my attention, likewise that of ever sincere and sensible man; since a calumniator, the more a disguised one like him, is a monster in society - Let shame cover him!" (28 juli 1815)
De rel is compleet; de toon wordt over en weer furieus! Ik kan hier de artikelen die vergezeld gaan van poëtische uitleidingen niet alle in extenso weergeven: felheid van toon en poëtische waarde zijn trouwens omgekeerd evenredig. Wel leren we eruit zien dat de felle polemieken in de kranten van vandaag al een zeer lange traditie op onze eilanden hebben; ook in de begintijd van de pers ontaardden meningsverschillen in scheldpartijen!
De redactie probeert wat olie op de golven te gooien:
"It is most certainly not our wish to hurt the feelings of any individual by giving a place to such productions as those of the "The Vaccinating Planter", and we would recommend to him to take the hint from "Many of our Readers" and refrain from communicating to us any such articles in future, as we must decline inserting them in our paper. We are proud to say that our Press is unshackled ; it is free to all, and biassed by none..." (11 augustus 1815)
Als afsluiting van deze hele discussie over de inentingen en de controverse tussen voor- en tegenstanders volgt in de krant nog een toneelstukje op 11 augustus 1815.

To the printer of the Curaçao Gazette
Mr. Lee - The six following lines were written on seeing your extra sheet of Saturday; - please to give them 'a nuik,' and ablige a subscriber and A VACCINATING PLANTER.
July the 21st. 1815

Those remarks so profuse,
From good Doctor St. C --- s,
Prove there's nothing so true,
Than that - He is a J -- w ;
For his text is - "My honies
"I does nought vithout monies."

Noot: zie ook 4 augustus 1815 (2x) ; 11 augustus 1815

To the printer of The Curaçao Gazette 4 augustus 1815

Mr. Lee,

As you, Sir, see how ill that I've been treated,
And know'the public never should be cheated'
I crave a 'nuik', you'll say, 'to be repeated
The 'Farce of the J --- w and the D --- r!!!'
'By particular desire,'to be given in three doses,
Id est - 1st cooling - 2d purgative - 3d quickening, from
THE VACCINATING PLANTER
Curaçao, July the 28th, 1815

Noot: zie 21 juli 1815

---

4 augustus 1815

I
Dear D --- r! who dares deny that 'thou hast forc'd me?' (1)
Again to tune the reed, and try a slip'ry course
That leads to yonder groves! where comtemplation, free
To all, but more to he who rides a spotless horse, (2)
Wherefore I fear my sorry founder'd nag (3) mayn't chuse
The spur, that bends my wish to range by purling streams
On yon fair mount! (4)
Where fainly would I stop awhile to steal (5) a muse
Or crack a joke! or court a smile from nine shy Dames (6)
At their clear fount! (7)

II
(8) Now Goody D --- r 'sin (9) ye ha' put me to the task,'
(10) ' I'se pu' the spile' ye's ha'e the best, its frae an auld cask. (11)

III
What M --- s! filling again thy gl - t - r pipe,
And op'ning wide 'the vaccinating lancet,'
Surely next week we'll have 'garlick and tripe.' (12)
When your fiddle's in tune to reel and to rant it
On stage as thou com'st forth, ' a M - t - b - k D -- r'
Led on by 'confidential friends, your page (13) and proctor. (14)

(1) Amours of 'Handsome Jack' or the Tears of 'H - n - chies,' a poem in manuscript.
(2) 'Pegasus', a horse free from blemish.
(3) 'A horse,' out-run by all the course, and 'covered with shame.'
(4) Mount Parnassus.
(5) O! what a woeful state the uncorrupted 'lymph' of my mother's blood would be in were she to understand all this 'to steal' steal what Sir! your own niece - what would my poor friend G.R. say on the occasion - O! my dearest H -- a' - she poor thing, Sir - she, Sir, in that delicate soft way (peculiarly her own Sir) would exclaim 'O! Sir, I must be covered - with

shame.' This is not meant in a poetical sense, although it must be observed the poor negroes of this island used formerly to make verses and sing them (in their harmless way) through the streets on occasions here aluded to, but their now exists a strict law forbidding such practices; however, they frequently indulge themselves in the same manner with us planters in the country. Indeed poets of all natures and seets have ever been very great rogues in this kind of way, I will not even except my brother Free Masons, especially those in the east where I have been. Their doctors, poets, judges, generals, mandarins &c &c all of them are much addicted to those tricks.

(6) The muses

(7) Their seat

N.B. - The four explanatory notes which follow, I think highly essential, especially to those who are unacquainted with the dialect of that country which gave my ancestors birth, of whose valorous deeds I feel proud and still prouder in having acquired so much in remembrance of them. I have been given to understand, Mr. Lee, you are a native of that country, if so, please to 'correct my errors.'

(8) Now Goody - for, my good Sir.

(9) Sin ye ha' put me to the task - for, since you have put me to the task.

(10) I'se pu' the spile - for, I'll draw the peg, i.e. open the vent hole so as to let the liquor run freely.

(11) Ye's ha'e the best, its frae an auld cask - for you will have the best of it, it's from an old cask

(12) The name of a Spanish cotillion, and a dish which our neighbours on the Main are very partial to.

(13) Stage boy

(14) Clown

On consulting my brother Planters, it was thought proper to divide the third dose into two parts, it being found too strong to be swallowed at once.

Noot: zie de inleiding op 21 juli 1815

A word to the critics of my much admired friend 'Peter.'

11 augustus 1815

"Another bark I give the might deep;
"O winds and waves with courtly kindness treat her,
"For should you rise in anger from your sleep
"Your rage, I fear, would quickly overset her.
"Weak is her frame, "(yes, yes, the critics cry,
"And slight her masts, and rotten all her rigging;
"When will this rhymer quit the public eye,
"When will his muse (the sow) give over pigging.")
"Ah! cruel critics! since your lucubrations
"Are doom'd for pastry cooks or trunks to line,
"Leaves which the muses marks with execration,
"Methinks I need not blush to publish mine.

Noot: zie 24 juni 1814

To the editor of The Curaçao Gazette 11 augustus 1815

Mr. Editor - As you have of late thought proper to fill you columns with the splenetic effusions of an enraged Israelite, and the altogether unintelligeble rhapsodies of a would be a wit and poet, to the severe trial of the public patience, by inserting the following parody of the jeu d'esprit on the celebrated Beau Nash's Defence of Religion in a public company, you may perhaps give these doughty champions a hint of the light in which their controversy is viewed by the impartial part of this community, and may at the same time bring about the oscular reconciliation recommended - "a consummation devoutly to be wished".by

MANY OF YOUR READERS.

"On vaccine and on mysteries high, two wits harangued the table,
"The one believed, he knew not why; one swore 'twas all a fable.
"Peace, blockheads, peace! and both agree: Cr -- s kiss thy empty brother,
"For cow pox laughs at foes like thee, but dreads a friend alike t'other."

Noot: zie 21 juli 1815

Satirisch toneel 11 augustus 1815

Cola Debrot karakteriseerde de dialoog als eventuele voorloper van het echte toneel. Over die laatste vorm schrijft Hartog (1961 ; 882/883): het toneel is van de Joden uitgegaan, en hij noemt met name de Liefhebberij Komedie in de 19de eeuw. I.S. en S.A.Emmanuel (1970 ; 480) zijn hierover uitvoerig; zie hierover mijn inleiding, hoofdstuk IV.
Als een klein voorlopertje op het officiële toneel vond ik in de krant van 11 augustus 1815 al een kleine proeve van Antilliaanse toneelliteratuur, die als uitloper en afsluiting beschouwd kan worden van de langdurige twist over het al of niet inenten tegen de pokken (zie hierover 21 juli 1815).
Lezing zal duidelijk maken dat het stuk literair-esthetisch niets voorstelt, maar het is interessant als eerste overgeleverde toneelstukje en literair-historisch belangrijk, als bewijs dat op zotte wijze het taalgebruik, de taaleigenaardigheden van een persoon (of groep) gebruikt worden als middel tot satire. Dit in de rest van het Caraïbisch gebied veel voorkomende verschijnsel vinden we dus ook hier! Kenneth Ramchand schrijft (1970 ; 88), dat dialect aanvankelijk alleen in de dialoog gebruikt werd en benadrukt "... the association of dialect with the stereotype of the comic Negro..."
Hier is de neger dan vervangen door de Jood, maar bedoeling en resultaat zijn dezelfde.
Let op uitspraakeigenaardigheden en grammaticale afwijkingen in de taal van de 'Doctor': poor poy ; boetry ; veek ; vax ; shentle ; judgsh ; I'sh ; Got ; etc.

Dramatis personea
Doctor Mr. A - b - re,
Clown Mr. L - v - i,
Page Master J - b.
Keeper of the wardrobe Mrs. Horner (formerly of the royal Irish Theatre, Fort Amsterdam) whose melodious voice was so often heard in yonder corner.
Musicians
Fiddle and Flute, Messrs. A - b - re & L - v - i,
Drum and Bugle, Master J - b.
Dresses
Mr. A - b - re, plain scarlet, two black leather straps over the shoulders, something apparently behind; stands erect in front.
Mr. L - v - i, partly coloured muslin dress, large turban; stands two paces in the rear of the D - r.
Master J - b, green and gold; drum slung, bugle in the right hand; jockey cap of red morocco, stands five paces in the rear.
Mrs. Horner, very plain indeed (in the left hand corner) for which she was severely repreminded by the D - r and except one word, which appeared as if it came from behind (for she was an expert ventriloquist, who by giving herself a curious twist, made her voice up as if coming from the fist) and for a wonder made no other reply but sat in silence smoking her short pipe.

The scene opens in a field beyond Otrabanda, in the centre of which is a stage, with an awning, the sides covered with canvass, a green blanket behind, and one in the middle; in front of yhe latter two two poles are raised perpendicularly, distant from each other about twlve feet, with a cord across at the top, from which a cock's head appears suspended in the centre, decorated with various kinds of ribbons. This scene, by consent of us Philosophical Planters, is for the benefit of our Boucciers, as well as by way of lymphatical experiment, on the 24th of June every year performed; although strange to tell, we have not as yet discovered the true cock lymph. Master J - b, by a signal sounds his bugle and then gives three ruffles from his drum, under a heavy shower of rain, which obliges his chief to fall back, and annoys his seconds a good deal.
Doctor - How pleasant thush to be togethersch,
So shnugly shelter'd from the veathersh.
(Groaning ans hissing from the crowd, who for the best reason in the world had forgot their umbrellas.)
Clown - Yes, but therain that poureth thro' the oil-cloth
Putteth not myself in mind of boil'd broth.
(Loud laughter from thedevourers of pork and manufacturers of sausages)
(The page by another signal drops his drum, and steps forward to ease his master's back)
Doctor - Here poy, take dish c - w box off my shouldersh,
It keepsh and holdsh my dreaming powdersh!
My sharcastic pillsh - my fine Dutch quillsh,
Shealing vax, Turkish slippersh, ladies shoesh, and brash nippersh!
Mit other tingsh; beshidesh whatsh to come from behind yet -

The tingsh made of shteel, to crack your nuts mit,
Go poor poy and Find'em - I forgetsh t'name ont;
(aside)
And alsho bring the loudesh tuck that cries
You knowsh the van, thats fet on motton piesh.
(Exit Doctor and attendants - soft music)
(A duck is seen coming through a corner of the blanket, which is reechoed in peals (three times three) by the swinish multitude round the stage. Duck retires, and as it sees the Doctor opens its bill and hisses at him. The Doctor gives it a kick in the hinder part.)
(Re-enter Doctor with his aids. - Jig and hornpipe alternately by Messrs. A - b - re & L - y)
Now coin is thrown on stage by beans and bells
For powders quickly made from cockle shells.
Doctor - Come forwardsh my shentle good folksh
Heres pillsh that killsh the cow and show pocksh,
No I'sh wrong, its the pig and small onesh,
And (py G - t's bleshing) t'end of next week
I'sh let you have fine bubble and squeek,
Hodge, podge, shour crout and salmagundish!
for by the help of my proctorsh, who as well as myshelfs a pit of a doctor I'sh have scratch'd on the floor and over my door, "Pillsh and boetry shold here by the yard; Its my own housh (as I'am a bard)" Gratish ash before"
As Got's my judgsh.
Notish Benish. -
Now ash I beginsh for to smell vat a rat ish,
I meansh to shay next time, sheaper as gratish
Exit without shame or remorse.

Noot: Zie ook 29 april 1814 over De Joodse Natie
Zie ook 21 juli 1815 over Pokkenepidemie
Zie ook 25 maart 1814 over de dialogen.

The usurper in the islands of St. Helena, or Buonaparte's last soliloquy 29 september 1815

The music by Calcott, M.E. for 3 voices.
Tune - "From thy waves stormy Lannow I fly," &c.

From thy plains, fertile Gallia, I fly;
From the throne I usurp'd I am hurl'd;
From the land my unbounded ambitions enslav'd,
Whence I swore to give laws to the world.
What avails all the battles I've fought?
What avails all the blood I have shed?
Now banish'd and driven from civiliz'd life,
Gloomy death hovers over my head!
To thy plains, fertile Gallia, adieu!
These bleak mountains, thes bleak barren rocks,
Might to innocence prove a retreat;
But the ghosts of the victims I slew in cold blood

Stalk around, and my horrors complete:
I am shunn'd by the whole human race;
   All my crimes on my memory crowd;
And this solitude doubles the tortures I feel.
   For my conscience now clamours aloud
          To thy throne, injur'd Bourbon, adieu.
What avails all the pomp I assum'd?
   Or the base adulation I crav'd?
For sweet Peace to my bosom a stranger remain'd,
   By the vilest of passions enslav'd:
In this bosom a hell is begun;
   The just vengeance of heaven I own.
The barb'd dart of reflection, remorse, and despair,
   It has riven a heart form'd of stone!
          To the conquest of Albion adieu!
A companion to bears and to wolves,
   Who but lately did Europe controul!
Can these caverns afford me a gloomy retreat
   From the torments that harrow my soul?
No! ah no! it is vain to delay,
   This existence no longer I'll keep;
For by plunging thus boldly to regions unknown
   I may lose it for ever in sleep.
          To the world and ambition adieu.

*When this was first written, the author hoped that, the disturber of the world would have been sent to Siberia, instead of the fertile little island where he now is transported: - The northern part of the former country, would certainly be better adapted for the residence of so inhuman a monster.

Noot: zie 17 juni 1814 over Napoleon

"Le trident de Neptune est le sceptre du mond"
29 september 1815

While Rome vainly boasts of her temples and fountains,
   The emblem of grandeur and power that are gone;
And France idly vaunts of her vine-wreathed mountains,
   The feats of het heroes and trophies they've won;
The sons of Brittannia, the empire of freedom,
   Nor envy such pomp, nor the blessings of clime
For their deeds crave no sculpture nor high tow'ring dome -
   By Fame they're enrolled on the records of time.
Blest nation 'tho' nature denies the soft season,
   (Whence luxury springs to enslave and betray)
She yields to thy care, as the guardian of reason,
   The sceptre of freedom, to shield and to sway
Borne wide o'er the Ocean, where thy standard's unfurl'd,
   By those winds that assail thy proud cliffs in vain,
Thy Trident, Brittannia, shall sway o'er the World,
   And its pow'r, like thy Fame, unrivall'd remain.

Sylvester
Noot: zie 18 december 1812

Let a bumper be fill'd until it o'erflows! 13 oktober 1815
To Ireland's clean sod, and the shamrock it grows.
and
To His Grace Arthur Duke of Wellington, K.G. &c, &c, &c. with three times three.
October 11 A.V.P.

While histroy's muse - Air Paddy Whack

While history's muse the memorial was keeping
Of all that the dark hand of destiny weaves,
Beside her the genius of Erin stood weeping
For her 's was the story that blotted the leaves,
But, oh! how the tear in her eyelids grew bright
When, after whole pages of sorrow and shame,
She saw history write
With a pencil of light,
That illum'd all the volume - her Wellingtoh's name!

"Hail star of my Isle," said the spirit all sparkling
With beams such as break from her own dewy skies,
"Through ages of sorrow, deserted and drakling,
"I've watched for some glory like thine to arise;
"For tho' heroes I've number'd, unblest was their lot,
"And unhallowed they sleep in the cross-ways of fame:
"But, oh! there is not
"One dishonouring blot
"On the wreath that encircles - her Wellington's name!

"And still the last crown of thy toils is remaining -
"The grandest, the purest e'en thou hast yet known;
"The proud was thy task, other nations unchaining,
"Far prouder to heal the deep wounds of thy own.
"At the foot of that throne, for whose weal thou hast stood,
"Go plead for the land that first cradled thy fame -
"And bright o'er the flood,
"Of her tears and her blood,
"Let the rainbow of hope be - her Wellington's name!"

Noot: zie 12 december 1812

Drinking 13 oktober 1815
An antient fragment

Three cups of wine a prudent man may take,
The first of these consitution's sake;
The second to the girl he loves the best,
The third and last to lull him to his rest,
Then home to bed: but, if a fourth he pours,
That is the cup of folly, and not ours;
Loud noisy talking on the fifth attends:
The sixth breeds feuds and falling out of friends;
Seven begets blows and faces stain'd with gore:
Eight, and the watch-patrole breaks ope the door;

Mad with the ninth, another cup goes round,
And the swill'd sot drops senseless on the ground.

Noot: zie 24 maart 1815

Lord Galloway and his cook — 13 oktober 1815

Says my lord to his cook, you son of a punk,
How comes it I see you thus every day drunk?
Physicians, they say, once a month do allow
A man for his health to get drunk as a sow.
That is right, quoth the cook, but the day they don't say
So for fear I should miss it, I'm drunk every day.

Noot: zie 9 juli 1813

<u>Old Albion has carried the Laurel away</u> — 10 november 1815
<u>(Written after the battle of Waterloo)</u>

by J. Dunlop, Esq.

The morning shone bright on the streams of the Sambre,
Smooth flowing the current and limped the wave,
But night with a torrent, as dark as December,
All deluded its banks with the blood of the brave.
Rest, rest to the spirits of warriors departed,
The sport of ambition, the victims of fame,
And peace to the friends they have left broken-hearted
Deploring the fate that enobles their name.
For though the fond heart may exultin the glory,
The tears of affection must flow for their fall,
And the brave who survive to recount the sad story
Shall envy the honors that cover their pall,
Then "raise the lament" for the dread desolation,
The blood streaming havock of Waterloo's day
But pride may indulge in this high exultation,
Old Albion has carried the laurel away.

Noot: zie 18 december 1812
De kennelijke drukfout 'recuut' heb ik stilzwijgend verbeterd in 'recount'

To my cigar — 17 november 1815

Yes, social friend, I love thee well,
In learned doctor's spite;
I love thy fragrant, misty spell,
I love thy calm delight.

What if they tell, with phizzes long,
   Our years are sooner past;
I would reply, with reason strong,
   They're sweeter while they last.

And oft, mild tube, to me thou art
   A monitor, thou still
Thou speak'st a lesson to my heart,
   Beyond the preacher's skill.

When in the lonely evening hour,
   Attended but by thee,
O'er histr'ry's varied page I pore,
   Man's fate in thine I see.

A while like thee the hero burns,
   And smokes a fumes, around,
And then like thee to ashes turns,
   And mingles with the ground.

Thou'rt like the man of worth, who gives
   The goodness every day;
The fragrance of whose virtues lives,
   When he has passed away.

Oft when they snowy column grows,
   And breaks and falls away,
I trace how mighty releams thus rose,
   Then tumbled to decay.

From beggar's frieze to monarch's robe,
   One common doom is pass'd;
Sweet nature's works the mighty globe,
   Must all burn out at last.

And what is he who smokes thee now?
   A little moving heap!
That soon, like thee, to fate must bow,
   Like thee in dust must sleep.

And when I see thy smoke roll high,
   Thy ashes downward go,
Me thinks 'tis thus my soul shall fly,
   Thus leave my body low.

A huge Cigar are all mankind,
   And time's the wasting breath,
That. late or early, we shall find,
   Gives all 'to dusty death'.

Noot: zie 24 maart 1815
   'breasks' in de zevende strofe heb ik veranderd in 'breaks'

Epigram, 1 december 1815

<u>On the circumstance of travellers never having been able to discover any trace op the spote where the garden of Eden formerly stood.</u>

When from the bower where pleasures grew,
The angel Adam drove,
His beauteous partner quitted too,
Content with him to rove.

And since - all travellers have said,
No trace they can explore;
They're right - when lovely woman fled,
'Twas Paradise no more.

Noot: zie 25 december 1812

On sleep 1 december 1815

Ah! gentle sleep, tho' on thy form impress'd
Death's truest, strongest, lineaments appear,
To share my couch thy presence I request,
And soothe my senses with repose sincere.
Come wish'd for rest! then all my cares relieve,
For at thy kind approach all cares retire:
Thus, without life, how sweet it is to live!
Thus, without death, how pleasing to expire!

Noot: zie 24 maart 1815

Nieuwjaar 5 januari 1816

Op 3 januari 1818 publiceert een anoniem dichter een uitvoerige "ode aan het nieuwe jaar" van 33 kwintetten, jambisch van maat en met het rijmschema a b a a b. Hij brengt het jaar nog geen hulde, maar wacht af wat er komen zal.
Zullen zeerovers, droogte, natuurrampen, kwijnende handel, woeker, bedrog, belasting, smokkel, jaloezie, overspel, diefstal, laster, vuilnis, lege kerken en volle bars, enz. weer regel zijn? De dichter oefent kritiek uit op allerlei misstanden die volgens hem op het eiland heersen. De voorspoed van het jaar hangt af van verbetering in deze door de inwoners. "Die mostaart - ja zy is regt sterk, ik wryf ze U in de neus," zegt hij ironisch-spottend. De reacties blijven dan ook niet uit: drie gedichten reeds een week later!
Met deze luchtig-satirische beschouwing op het nieuwe jaar is onze onbekende dichter een uitzondering. Over het algemeen geeft de jaarwisseling aanleiding tot vroom-zwaarwichtig-filosofische mijmeringen.
De dichter van "Poem on the new year", dat reeds twee jaar eerder verscheen, is de eerste van een rij die het nieuwe jaar en andere feestdagen zal bezingen op filosofisch-beschouwelijke wijze, zonder

op bepaalde concrete gebeurtenissen te wijzen. In zijn gedicht is het enige opvallende de 'moderne' rijmloze vorm en de jambische verzen van onregelmatige lengte.
Met deze twee voorbeelden lijkt het onderwerp uitgeput tot in 1822 en 1827 nog weer een humoristisch en een vroom-godsdienstig gedicht aan het onderwerp gewijd worden. In de jaren veertig verschijnen er opnieuw enkele gedichten op het oude en het nieuwe jaar.
Z.Z. dicht zeven sextetten over het ernstig overdenken van de voortsnellende tijd, geluk en verdriet. Maar laten we hoopvol voortgaan! Aldus het weinig inspirerende gedicht.
Een jaar later dicht C.M.Nuboer over hetzelfde thema, maar hij geeft het een religieuze dimensie: God ziet alles, Hij is liefde. Dat laatste doet A.C.H(enriquez) ook in 1849. Het afgelopen jaar bracht niet veel goeds, we smeken Gods vrede voor het nieuwe. Een laatste voorbeeld is opnieuw van tijdzanger Nuboer, wiens gedicht van 1856 sprekend op dat van dertien jaar eerder lijkt.
Het nieuwe jaar geeft de dichters gedachten van bezinning in, waarin ze het korte leven, de snel verglijdende tijd herdenken, maar ook Gods eeuwigheid die wacht.
De anonieme dichter in 1816 en Z.Z. gaven algemene moralistische beschouwingen ten beste, de anonieme dichter van 1818 vond in het nieuwe jaar aanleiding tot satire; hij was de enige die eilandelijke zaken ter sprake bracht. De religieus geïnspireerde gedichten van Henriquez en Nuboer passen helemaal in de traditie van de oudejaarsliederen uit de Protestantse kerkelijke bundels, wat voor de eerste (een Jood) opmerkelijk is.
Volledigheidshalve noem ik hier ook nog even twee andere 'tijdzangen': het door Sincerus gedichte "Menschlievendheid", dat een "fragment, niet ongeschikt ook voor d'aanstaande Heilige Week en Paaschfeest" en het Spaanstalige gedicht "Purim" van 14 maart 1863.
Dominee G.B.Bosch (1827 ; 360/361) geeft een uitvoerige beschouwing van de manier waarop Curaçao Oud en Nieuw vierde met duizenden voetzoekers:

> "De laatste stuiver der armen werd dien nacht aan vuurwerken besteed, zoo groot was de overgeërfde gehechtheid der inwoners van dit eiland, om den oudejaarsnacht met vreugdebedrijven te vieren. Niet slechts had zulks plaats bij blanke ingezetenen, zoo rijke als arme, maar ook bij vrije gekleurden en slaven: overal hoorde men den ganschen nacht door het geraas hunner luidruchtige dansen; het eentoonig geluid van den trom en het slaan der ijzers, het handgeklap en geschreeuw vermengden zich met het losbarsten der voetzoekers en andere vuurwerken. Met den morgenstond van den nieuwjaarsdag duurden de vreugdebedrijven nog voort. Sommige danspartijen mogten geeindigd zijn, of door enige vermoeiden verlaten worden, om rust te zoeken, het geraas der voetzoekers, en de vocale en instrumentale dansmuzijk der Negers duurden nog des morgens voort, en hielden nog alles in bedwelming van den afgelopen nacht."

Het wekt dan ook geen verwondering dat de tijdzangen vooral op Oud en Nieuw betrekking hebben, al vinden we er niets in terug van de feestelijkheden zoals Ds. Bosch beschrijft. Deze verwijt de de verovering van Curaçao door de Engelsen op 1 januari 1807 zelfs aan de Oudejaarsviering:

> "Zoo was men op Jamaica onderrigt, dat de beste tijd, om Curaçao te verrassen, was, als het oude jaar ten einde spoedt, en men met vreugdebedrijven het nieuwe verwelkomt."

Poem on the New Year

'Tis past: - another year forever gone
Proclaims the end of all: - with an awful voice
It calls the soul to thought: - Awhile she turns
From present scenes, and ....
..... darting forward strives to pierce the veil
Which hides from mortal eyes the time to come.
Thou rising year, now opening to my view,
Yet wrapp'd in darkness - whither dost thou lead?
What is futurity? - It is a time
When joys unknown to former life <u>may</u> shed
Their brightest beams on each succeeding day;
When health again <u>may</u> bloom, and pleasure smile.
(By pain no more allay'd) and now delights
On every changing season still attend;
Each morn returning wake the soul to joy
From balmy slumbers, undisturb'd by care;
Success still wait on hope, and every hour
In peace and pleasure gently glide away -
But ah! how rare on earth are years like this!
In the dark prospect of futurity,
Far other scenes than these may yet remain!
Affliction there may aim her keenest shafts
To tear the heart, while pain and sickness waste
The feeble frame by slow consuming pangs,
And ease and comfort lost are sought in vain;
For there, perhaps, no friendly voice may cheer
The tedious hours of grief, but all around
Expiring joys and blasted hopes appear,
New woes succeed to woes, and every good
On earth be snatched away. - How, then, shall man
Salute the rising year? - Shall cheerful hope
Receive the welcome guest; or terror wait
In speechless anguish the impending storm?
Presumptuous mortal, cease: O turn thine eyes
On the dark mansions of the silent dead,
And check the bold enquiry; never more
The rising sun may shed its beams on thee;
Perhaps, ev'n now, the fatal hour is come
Which ends at once thy earthly hopes and fears,
And seals thy doom thro' vast eternity -
How awful is the thought! and who shall say
It is not just? What mortal shall disclose the
Dark decrees of Heav'n? - But grant to life
A longer date assign'd, another year
On earth bestowed; in deepest shades conceal'd
Its good or ill remains: no mortal hand
Can draw the veil which hides it from thy view
Hence, then, ye airy dreams by fancy led!
Vain hopes, and vainer fears, deceive no more;
In native lustre bright let truth appear,
With her pure beams illume the dark unknown,
A shew what man of future days can know.
What is futurity? - It is a time
By Heaven in mercy giv'n, where all may find
Their best, their truest good, the means, the power
To elevate their nature, to exert

Each nobler faculty, and still to rise
In every virtue. - Here the best may find
Improvement: for what mortal e'er attain'd
Perfection's utmost pain? And here ev'n those,
Who long, by vice and folly led astray,
Forsook the paths of wisdom and of truth,
May yet return and with now ardour seek
That long neglected good, which, tho' despis'd
Rejected once, may here be yet attain'd. -
Know, then, whoe'er thou art, on whom high Heaven
Another year of life will now bestow,
That year may lead thee to eternal peace,
May cancel follies past, redeem the time
In thoughtless dissipation once abus'd,
Dispel the shades of vice, the gloom of care,
Call forth each latent virtue, and impart
New strength, new hopes, and joys which ne'er shall fail!

Noot: zie ook 3 januari 1818; 5 januari 1822; 29 december 1827; 5 januari 1828; 31 december 1842; 30 december 1843; 1 januari 1850; 24 december 1856

Poets and potatoes! — 2 februari 1816
or
A Critick on a late Criticism,

'Tis strange to think what silly fits,
Are apt to overtake us+
You see how Cobbet + snarls and spits,
At "Poets and Potatoes"!

+ criticks

+ it is said that this new Critick has had the audacity to denounce the works of Milton and Shakespeare as "barbarous trash"; and that his effrontery has carried him so far as to say that our murphies are "a Useless root". This is a thousand times worse than Doctor Johnsons definitions of oats. It is well known however, that the one and the other is wholesome food, both for men and beast all over the world, curse light on him!

ERIN GO BRA

F -- t C -- s , January 31th 1816

Noot: zie 24 juni 1814

"Het was een groot gezelschap van overheidspersonen, dat op 27 Januari 1816 met de Prins van Oranje onder bevel van den kapitein ter zee J.E.Lewe van Aduard, vergezeld van de Haay onder H.W. de Quartel op Curaçao aankwam. Met den nieuwen gouverneur-generaal landden diens adjudant en naamgenoot, luitenant Isaac Kikkert, Mrs. Lamaison en Elsevier, voorzitter en lid van den raad van civiele en crimineele justitie, H.J.Nuboer, raad-contrarolleur generaal over de financiën en magazijnen, diens boekhouder J. Scharbow, L.Boyé, kommandeur van Aruba, de landonderwijzer Van Paddenburgh, de klerk H.Kikkert (Overleden 1854 als administrateur van financiën) en vele militaire autoriteiten, onder welke de garnizoenscommandant luitenant-kolonel F.Knotzer, de kapitein-ingenieur H.J.Abbring, de kapitein-kwartiermeester S.Plats, de chirurgijnmajoor Groesbeek, kapitein R.F. van Raders en luitenant J.M. van Eps, in het geheel niet minder dan 22 officieren," aldus De Gaay Fortman (1927/1928 ; 6/8).
Velen van hen zullen we in de poëzie van later datum aantreffen!
De Gaay Fortman vervolgt: gouverneur-generaal Albert Kikkert"... was geen onbekende op Curaçao. Geboren 27 November 1762 op Vlieland, was Kikkert op 14-jarigen leeftijd in den zeedienst gegaan, en in 1795 als kapitein ter zee op Curaçao gekomen. Daar nam hij een werkzaam aandeel in de revolutionnaire woelingen, die leidden tot de instaatvanbeschuldigingstelling van den directeur Jan Jacob Beaujon door het Comité Militaire waarvan Kikkert lid was, en tot het ontslag van dien directeur in het volgend jaar. In 1800 keerde Kikkert naar Nederland terug, doorliep de verdere militaire rangen, en stond in aanzien bij koning Lodewijk Napoleon, die hem ridder en commandeur van de Koninklijke orde der Unie maakte. Desalniettemin was hij een der eersten, die in 1813 het Fransche vaandel verliet. Dordrecht wist hij van de Franschen te bevrijden, en nog vóór zijn benoeming tot gouverneur-generaal van Curaçao en onderhoorigheden werd hem het commandeurskruis der Militaire Willemsorde verleend. Hij was gehuwd met een Curaçaosche, Anna Maria Cornelia van Uytrecht."
Ook Hartog (1961 ; 648) is over deze zaken en personen zeer uitvoerig.
Op 7 maart geeft de nieuwe gouverneur-generaal een daverende receptie, waaronder de krant meldde: "Yesterday His Excellency Vice-Admiral A.Kikkert gave a grand entertainment at the Government House, tot the Members of the Garrison, and a respectable party of the Merchants an Inhabitants of this community." De gedetailleerde opsomming geeft een mooie indicatie van de sociale rangorde van het koloniale establishment.
Er werden om te beginnen zeven toasts uitgebracht, die de verslaggever allemaal opsomt, waarna hij vervolgt: "A number of other toasts were likewise given, but the above mentioned are the principal". Het zal een natte boel geweest zijn, als men bij elke toast ook inderdaad dronk!
Na de eerste toast zingt de Joodse gouvernementstolk A.S.Delvalle een door hemzelf voor de feestelijke gelegenheid geschreven lied van vier strofen met een vierregelig refrein, "which was received with the most unbounded applause." Als je het achteraf een beetje nuchter bekijkt, alleen maar rijmelarij voor de gelegenheid. Delvalle zal een goede tolk geweest zijn, hij heeft die baan van 1807 tot 1819 verricht, dichter was hij niet. En als vertaler van de 'les J'ai vu' had hij, zoals we eerder in de inleiding zagen, ook

al weinig succes. Zie hierover ook Hartog (1961 ; 676) wat het gedicht betreft; over Delvalle: I.S. en S.A.Emmanuel (1970);
Op 3 maart 1866, dus buiten de periode die ik hier bespreek, herdenkt "eene nog levende stem" dit halve eeuwfeest in een lang gedicht van twaalf octaven, waaruit ik er tot slot één citeer ter illustratie:

"By Oranje, groen en palmen
Zy die heil'ge vaan geplant,
En men hoore ons feestlied galmen
Van het Curacaosche strand.
Wil. O God! dat dundoek sparen,
Waar wy 't vochtig oog opslaan,
En laat het weer Vyftig jaren
Voor geen ander ondergaan!"

Maar terug naar het gedicht van 1816.

Wys - L'astre des Nuits.

1
Heil! Vrienden Rey, Heil! op deez' blyde dag,
Niets zal voortaan, uw geluk verstoren,
Ziet wat beleid, wat ware deugd vermag,
Nederlands roem, is op nieuw herboren.
Welaan! vereend u thans met my,
Om God voor zo veel gunst te loven,
Zingt, Juicht, en zyt van harten bly, (bis)
En roept verheugt, Oranje Boven!!!!

2
Praal Nederland, uw glorie zon verschynt,
Oranje's kroost, zal uw heil volmaken,
Oranje aan 't hoofd, en alle vrees verdwynt
Geen vuige list zal uw grond genaken.
Welaan &c.

3
Uw gunst O Vorst, is blykbaar op dit Land,
Door hem die gy 't, tot hoofd hebt gegeven,
Vriendschap en rust gaan lustig hand aan hand,
En Curacao zal weldra herleven.
Welaan &c.

4
Neptunus Zoon! door God hier heen geleid,
Gedoog ons rondom u te scharen,
Ons goed ons bloed zullen door uw beleid,
Steeds veilig zyn, vry van angst en gevaren.
Welaan! vereend u thans met my,
Om God voor zo veel gunst te loven,
Zingt, Juicht en zyt van harten bly, (bis)
En roept verheugt, Oranje Boven!!!!

Noot: zie ook 15 juni 1816
zie ook de inleiding op 23 oktober 1841 over "de gouverneur bezongen"
zie ook de inleiding op 24 augustus 1816 "Vivat, Oranje leef!"

G.G. van Paddenburgh 8 maart 1816

G.G. van Paddenburgh was als eerste landsonderwijzer in 1816 met de nieuwe gouverneur-generaal Albert Kikkert en diens manschappen uitgezonden, om het tot dan toe gebrekkige Curaçaose onderwijs na de Engelse tijd op een "verbeterden Hollandschen voet" te brengen. De naam Van Paddenburg(h) komt voor met en zonder 'h' aan het eind. Hij was geboren te Gouda op 24 december 1783 en Remonstrants gedoopt. In Nederland werd de 'h' niet gebruikt.
Op 8 maart 1816 laat hij de volgende aankondiging in de krant plaatsen:

> "Met voorkennis en consent van zyne Excellentie den Vice-Admiraal Albert Kikkert, Gouverneur van Curacao en onderhorige Eilanden.
> G.G. VAN PADDENBURGH,
> aangesteld door Zyne Majesteit den koning der Nederlanden, tot Instituteur in deze plaats, ten einde het onderwys op den verbeterden Hollandschen voet te brengen, heeft de eer by dezen aan het publiek te berigten, dat hy eerstdaags onderwys zal geven in het lezen en schryven, de gronden der Hollandsche taal, het Fransch, de reken, aardrykskunde enz. aan kinderen en jonge lieden; als mede byzondere lessen in het Fransch en Hollandsch, het Italiaansch Boekhouden, de wis natuur en aardrykskunde, de geschiedenis en ook in de Latynsche taal, zich hiertoe byzonder in de gunst van allen aanbevelende, zoowel van die als ouders of voogden belangstellen in de vorming van het verstand en hart hunner kinderen of pupillen, als van die zich in eenig vak nog begeeren te oefenen. Dezelve berigt verder dat hy zyn intrek heeft genomen in het Waterfort, waar hy in de volgende week zyn openlyk onderwys hoopt te beginnen."

Zijn uitvoerige gedicht "Zietdaar de vlag ontrolt..." plaatst hij dezelfde dag in de krant.
In advertenties bood Van Paddenburgh al snel aan ook "Avond-Collegie" in de Fransche en Hollandsche taal, aardrykskunde etc. te geven; enkele weken later noemt hij daarbij ook boekhouden (advertenties in maart - mei 1816). De eerste landsonderwijzer bezat dus een veelzijdige kennis, maar hij bleek al gauw geen gemakkelijk man te zijn, die snel moeilijkheden maakte.
Gouverneur Kikkert gaf zijn indruk van de nieuw benoemde schoolmeester:

> "Het rapport, dat ik van tijd tot tijd van zijn schoolwezen bekom, is niet gunstig en doet hem niet veel eer aan. Hoezeer hij kunde en bekwaamheid genoeg bezit."

En De Gaay Fortman (1927/1928) oordeelde:

> "Hij ging zich te buiten aan misbruik van sterken drank, en hieraan zal het wel te wijten zijn geweest, dat hij den klerk, die hem kennis kwam geven van het besluit van het gouvernement, dat voortaan op 's lands school aan kinderen van onvermogende ouders kosteloos onderwijs zou verstrekt worden, zoo onhebbelijk behandelde, dat de gouverneur-generaal hem schorste, waarna bij Koninklijk besluit van 28 Juni 1818 zijn ontslag volgde."

Ook heeft Van Paddenburgh medio 1817 financiële problemen gehad. In advertenties waarschuwt hij geen krediet te verlenen, anders dan op zijn eigen handschrift, anders zal hij niet betalen. Hij waarschuwt, alweer per advertentie, tegen anderen die scholen oprichtten:"...gevoelende ondanks alle rampspoeden in staat te zijn den taak te volvoeren.." Na zijn ontslag bood hij in september en november 1819 aan private lessen te geven.

Bovendien veroorzaakte de aan hem toegeschreven Beschrijving van het Eiland Curaçao en onderhoorige eilanden. Uit onderscheidene stukken, bijdragen en opmerkingen opgemaakt, door een Bewoner van dat eiland (Haarlem, 1819), toen die in 1820 op Curaçao bekend werd, nogal wat beroering tot in de rechtszaal toe, waar hij evenwel niet direct toegaf de auteur van het bewuste boekwerk te zijn. Genoeg moeilijkheden dus, die hijzelf vaak veroorzaakte. Bijv. toen hij zijn gedicht tegen Pastoor Perovano plaatste, die per advertentie van 22 december 1818 gezegd had geen wijbisschop te zijn, zoals de nieuwe almanak vermeldde.
Er werd dus in die tijd een almanak uitgegeven, waarvan Paddenburgh redacteur was. Werkkracht kon hem niet ontzegd worden. Naast onderwijzer was hij tolk, waarvan hij per 8 februari 1817 melding maakte in de krant: "His Excellency the Governor General of Curacao and adjacent islands, &c &c as Sworn Translator in the French, English and German languages..."
Ook als dichter deed hij enkele keren van zich spreken. In onze ogen is de vrije bewerking van een gedicht uit Jamaica 'Aan de drukpers' zeer gezwollen van toon. Hier hebben we gelegenheidspoëzie in de slechtste betekenis van het woord, waarvoor het woord 'rijmelarij' eigenlijk nog te vriendelijk is. Maar het was wel in de literaire mode van die dagen, waarin de gezwollen toon van Tollens en andere Nederlandse nationalistische bombastische poëten ook vereerd werd.
Van Paddenburgh sterft op Curaçao in 1824. "Zijn inboedel werd insolvent verklaard. De raad van politie besloot toen zijn 14-jarige dochter, die zich in zeer slechte handen bevond, naar Holland te zenden."
Op 4 maart 1816 neemt Vice-Admiraal Albert Kikkert het bestuur over van de Engelsman Le Couteur, die daarna met hetzelfde schip als waarmee Kikkert en zijn manschappen gekomen waren, de Prins van Oranje, naar Jamaica vertrekt. Een grote menigte juichte de Engelsen ten afscheid toe; de verstandhouding tussen Curaçao en de Engelsen was opperbest geweest. De krant schrijft onder de kop "Change of flag" op 8 maart o.a.:

> "Major-general Le Couteur stood at the cabin windows, while the vessel gently and majestically glided along, waving his hat in silent adieu to the immense concourse of people that lined the shores to witness this interesting scene, and received in return the most heartfelt salutions of all present. The officers of the 7th West India regiment, and those of the other troops, stood on the poop taking an affectionate leave of their numerous friends; indeed we may safely say that no corps ever quitted any country more generally regretted than they did; the good and orderly conduct of the men, having endeared them to the community."

Misschien overdrijft de journalist enigszins, maar het doet wel vreemd aan in het vijfde vers van het uitgebreide gedicht van de pas uitgekomen schoolmeester te lezen over "'t Britsch geweld en magt..."
Dat deze poëtische zoon van Tollens werd gewaardeerd in de tijd toen 'hoogdravende' poëzie nog 'verheven' poëzie betekende, en nog lang nadien, moge blijken uit een bericht bij het eeuwfeest van De Curacaosche Courant op 17 maart 1916:

> "... onze lezers mochten...den verkeerden indruk krijgen, dat de dichtkunst hier honderd jaar geleden niet beoefend werd. Integendeel, de Pegasus vond hier toenmaals ook wel berijders..."

Waarop als bewijs het hele lange gedicht van Van Paddenburgh nogmaals werd afgedrukt!
Tot slot moet ik Van Paddenburgh nog noemen al (mede)oprichter van het Curaçaose Departement van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen.
Losse gedachten en wenschen, by gelegenheid van het ophysen der Nederlandsche vlag, te Curacao op Maandag den 4de van Maart 1816. Nederig opgedragen aan Zyne Excellentie den Vice-Admiraal A. Kikkert, Gouverneur-Generaal van Curacao en onderhorige Eilanden, &c.&c.

Zietdaar de vlag ontrolt, de vaan van Nederland
Op Curacao's vest op nieuw met eer geplant!
Die vlag ruim negen jaar met smaad en ramp omgeven,
Verbannen uit dit oord ja als van d'aard verdreven;
Zins 't Britsch geweld en magt, dit land had overheerd,
En Frankryk's dwingeland ook Nederland verneerd;
Zy prykt met nieuwen glans thans roemryk allerwegen
Juicht heft een loflied aan op blyden jubeltoon
Na zoo veel smaad en leed, by Neerlands ramp en hoon
Heeft 't hart wel juichens stof by dees verworven zegen.

Triumf! wy zyn nu eng vereend met 't Moederland
Geen vreemde wet heerscht meer, aan dit zoo dierbaar strand
Wy kunnen Neerlandsch vorst ook thans den onzen noemen
En vrolijk op den naam van Nederlanders roemen.
Dra wordt geleden leed en rampen bly verzoet,
Als handel 't vrye land in welvaart bloeyen doet;
En milde overvloed de schaarschheid weg kan weeren
Welk bly vooruitzicht lacht ons in de toekomst aan?
Wie voelt door hoop gevleid, zyn hart niet vrolyk slaan?
Wie dankt Gods Almagt niet, die dus ons lot deed keeren.

ô Mogt dan onze vlag hier altoos blyven staan!
Geen vyands arm ons ooit in bange ketens slaan!
Geen trotsche dwinlandy den vryen handel boeyen!
Maar welvaarts lieve roos voor ons te schooner bloeyen!
Dat onder 't wys bestuur eens eedlen onspoed wyk!
De ruime haven met een tal van schepen pryk,
En zachte wetten aan den handel bystand geven!
Wen vlyt beloning vind, en elk in zynen stand
Het heil behartigt van dit een gelukkig land;
Dan zal men in dit oord voorspoedig vrolyk leven

Almagtig Liefderyk God, neem deze wenschen aan!
De zucht voor 't heil des lands doen ons die tonen slaan
Van vreugde en dankbaarheid. - ô mogt het u behagen,
De noeste pogingen van hem te onderschragen
Die thans in naam des volks het hoog gebied aanvaart
Hy blyve door uw gunst voor Curacao gespaard.
Dat door zyn wys beleid de diepe wonden heelen
Zins negen jaar gevoeld, dat elk verdroogde bron
Van Nationaal bestaan weer vloeye en voorspoeds zon
Door haren zachten gloed elks lydend hart moog streelen!
Dan denkt men steeds met vreugd nog lange aan dien dag,
Waarop bevestigd werd de Nederlandsche vlag;
Staag moog men 't Leef Oranje! Leef Koning Willem zingen!
Het nakroost ziet zich zelf tot dankbre tonen dwingen

Wen 't zich gelukkig ziet, daar men geen armoe kent.
En zedeloosheid reeds voorlang is afgewend
Zoo moge Curacao in blyden voorspoed blyven
Zoo zy 't aan 't Moederland een kostbaar onderpand
Verknocht aan deugd, aan wet, aan vorst en Vaderland
Begunstigd door Mercuur, beschaauwd door vrede olyven.

Neem Edele Gouverneur dees wenschen nedrig aan.
'T is zwak, maar vloeit uit 't hart, dat steeds zoolang zal slaan.
Aan u en 't Vaderland den eed van trouw wil zweeren
God schenke u licht en kragt dat niets u moge deeren
Dat ge in deliefd' des volks staag uw beloning vind!
Door braven ondersteund en door elk een bemind.
Zoo moogt ge u in den bloei van Curacao verblyden
Als zegen en geluk uw eedlen arbeid loont.
En eens, wen gy niet meer dees wisslend' aard bewoont,
Zal 't denkbaar nageslacht u nog erken't nis wyden.

G.G. van Paddenburgh

Noot: zie ook 31 augustus 1816 ; 1 januari 1819
Ik heb een aantal kennelijke zetfouten verbeterd: werneerd in strofe 1 ; det , doer , met (2x) in strofe 2 ; schoonen in strofe 3 ; de laatste strofe gaf in de voorlaatste regel wuflend', waarvan ik 'wisslend' gemaakt heb.

Amerika 15 maart 1816

Tegenover de vele zangen op Engelands glorierijke macht en vrijheid staat het gedicht "American poetry", waarin deze Engelse vaderlandsliefde op humoristische wijze belachelijk wordt gemaakt. Dit soort verhalende gedichten met de in de 19de eeuw zo bekende humoristische ondertoon zal nog heel wat vaker voorkomen, ook in de latere gedichten in het Nederlands.
We kunnen dit gedicht ook beschouwens als "Amerikanisme" tegenover het traditionele superioriteitsbesef van het koloniale moederland.

American poetry

With a Yankee so meek, a bold Briton so proud,
In a stage coach, one hot summer morning conversed;
John Bull in the praise of Old England was loud,
While her fleets and her armies he fondly rehearsed.
Of Columbia he spoke with a scornful smile -
Her sheep were all goats, and her horses but donkies;
Compared with the folks of his favourite isle,
Her men were mere apes, and her women but monkeys.
Her sun, when he rose in the western seas,
Seemed nought in his eye but a dim pewter dish;
Her moon was no more than a bit of green cheese,
And her gleams like the glance of a half-putrid fish.
Just then a black cloud on the west was ascending,
The lightning flashed frequent with horrible glare;

Whilst near and more near, a fierce tempest portending,
   The thunder rebellowed along the rent air.
An oak by the way-side Jove's boldt made a dash on,
   With a peal that knocked horses and trav'llers all flat -
'There, hang you,' cries Jonathan, quite in a passion.
   'Have you got better thunder in England than that?'

Noot: zie ook 18 december 1812 ; 6 maart 1819

Besluit

Als we na deze inventarisatie van poëzie in The Curacao Gazette een blik terugwerpen om wat overzicht te krijgen, moeten we constateren dat de literaire voortbrengselen weinig eigen zijn. Maar het nationale zal pas in de loop van de 19de eeuw het onderwerp van inspiratie worden. Men is meer gericht op het moederland en Europa's politiek in het algemeen, dan op de eigen omgeving. Dat leverde geen grootse poëzie op, maar is literair-historisch natuurlijk wel van belang.
Men sloot aan bij de thema's als 'vrouw' en 'liefde', 'deugd' en 'huiselijkheid'. De vorm is met zijn overwegend gebruik van een vast metrum, een bepaald rijmschema en een regelmatige verslengte nogal traditioneel, al volgt men nu en dan vernieuwende tendenzen, als de rijmloosheid en onregelmatigheid (de schone on-orde van de Romantiek). Ode en leerdicht, ballade, refreindichten geven een strofische variatie, al overheerst ook hier de regelmaat via het kwatrijn.
Stijlverschijnselen als paradox, tegenstellingen, etc. en beeldspraken die al of niet aan de klassieke denkwereld is ontleend, worden kwistig rondgestrooid.
Er is soms sprake van verdienstelijke versificatie; maar verwacht men van poëzie taaltechniek, maar vooral bevlogenheid en gedrevenheid vanuit het bewogen tot expressie gedwongen hart, wat de 19de eeuwse Romanticus toch zo rijkelijk vertoonde, of de grootse traditionele klassieke vorm en retoriek, dan zien we hoe de Curaçaose dichters in deze tijd toch wel heel ver van deze de Olympus zoekende goden verwijderd bleven. Hun poëzie is burgerlijke gelegenheidspoëzie als onderbreking van alledaagse besognes. Waar is de grens tussen rijmelarij en poëtische zeggingskracht? Wat de tijdgenoot ervan vond, lezen we pas later in De Curacaosche Courant, als de dichters elkaar nogal eens depoëtische les zullen lezen. In de Nederlandstalige gedichten in The Curaçao Gazette wordt het probleem van het dichterschap ook wel even aangeroerd trouwens.

DE CURAÇAOSCHE COURANT 1816 - 1865

Description
of the
French tri coloured cockade.

15 juni 1816

Le Lys dont les épis sont d'or,
Sera notre cockade blanche;
Loin de nous ce noeud tricolor,
Sous qui le crime se retranche;

Car son blanc, est notre paleur,
Son bleu désigne la gangréne,
Et son rouge, qui fait horreur,
Est le flot de sang qui l'entraine.

Translation

The Lilly tipt with gold shall be,
Our pure-white badge of loyalty:
And that dread ensign tri-colour
Emblem of guilt we mount no more.

Its white recalls pale terror's hue;
Malignant hate gleams in its blue:
And the deep crimson is the stain
From blood of myriads basely slain.

Noot: zie 8 maart 1816
'herreur' in het voorlaatste vers heb ik veranderd in 'horreur'

De onsterfelykheid

17 augustus 1816

Wat tintlend vuur verwarmd my de adren,
En stemd my tot het hoogste doel?
Wat doet myn ziel het rustpunt nadren
Van 's menschen grootheid en gevoel?
Om in dit wisselvallig leven,
Gerust langs paden rond te zweven,
Waarop de dwaling zich verspreidt;
Waar rang, waar grootheid, pracht en waarde,
Bedekt wordt met een handvol aarde,
Gy zyt het o onsterflykheid!

Een stille hoop blyft in my gloeyen,
Wat me op deez' Wereld ook verbeid;
Zy doet myn dankbre tranen vloeyen,
Schenkt in gevaar standvastigheid:
Maakt ons heldhaftig in het stryden,
Bedaard in rampen en in lyden,
Hoe fel de storm ook om ons woed;
Doet my de loop des tyds bemerken,
Voortsnellende als op Arends vlerken,
Wat eeuwen hy ook torschen moet.

Gy spotters die nog kunt verzaken,
Die troostleer, en u nog beroemt,
Als kon u dit tot wysgeer maken,
Daar gy uzelf grootmoedig noemt:
Gy hebt niets daar ge op kunt vertrouwen,
'T zal eindlyk u te laat berouwen,
Aan het eindperk van uw levenstyd;
Als schyn vernuft niet meer kan baten,
En gy aan 't graf geheel verlaten
Gevoelt, dat gy onsterflyk zyt.

Dit zyn geen ydle herssenschimmen,
   Geen vruchten van ylhoofdigheid;
Die 't vuur in onze ziel doet glimmen
   In het uitzigt op de onsterflykheid.
Neen 't is de stem van wet en orden,
Wat zou 'er van een wereld worden,
   Daar de eeuwigheid, niet werd gelooft?
Een stapeling van schriktooneelen
De wanhoop zou de zelfmoord teelen
   Die reden, wet en pligt verdooft.

Gy die door ongeloof bezeten,
   Met 't eeuwig leven spot en lacht;
En van geen loon of straf wilt weten,
   Die 't menschdom na de dood verwacht.
O dwazen! kunt gy niet bezeffen,
Wanneer ons bittre rampen treffen,
   Wanneer de voorspoed bozen vleit;
Dat dan de hoop op beter leven,
Ons doet blymoedig grafwaarts streven,
   In 't vast geloof aan de eeuwigheid.

Zou ik gerust ten grave dalen,
   En missen 't doel van myn bestaan?
Zou steeds myn wensch zich hier bepalen,
   Gelyk een beest in 't niet vergaan?
Dan zou my 't zingenot slegts boeyen,
Geen edler zucht my doen ontgloeyen,
   'K zag dan geen eindeloos verschiet;
   Dat my doet hopen of doet vreezen:
Maar God als 't hoogst weldadig wezen,
   Misleid zyn eigen schepsel niet!

'T vooruitzigt op een ander leven,
   Doet ons bedaard zyn in 't verdriet;
Geen leed hoe zwaar kan ons doen beven,
   Het onheil duurt toch eeuwig niet.
Komt u de droefheid 't hart verscheuren,
De Godsdienst moet u 't hoofd opbeuren,
   By 't lyk van een geliefde ga;
Ze is weg, voor altoos hier onttogen
Zy zonk in 't graf ook voor uw oogen
   Gy weent, maar volgt haar zeker na.

Ja, in de stille oogenblikken,
   Die 'k in myn eenzaamheid geniet;
Wanneer de stralen my verkwikken,
   Die 't albezielend zonlicht biedt:
Wanneer de dauw met milde droppen,
Nog beeft op blaan en bloemeknoppen,
   En mynen geest door 't zwerk geleidt,
De maan, de starren en planeeten,
In haren loop tracht af te meten,
   Dan voel ik myn onsterflykheid.

Indien Gods wysheid nooit kan werken,
   Dan tot het hoogst verheven doel;
Wie kan haar invloed dan niet merken,
   In 't zamenstel van voorgevoel:

Wat kunstgewrocht is niet onze oogen,
Wat wondren toonen spraakvermogen,
   Verbeelding, oordeel, denkenskracht?
Zou God zyn eigen werk vernielen,
De moorder zyn van zoo veel zielen
   Die hy zoo grootsch heeft voortgebragt?

Dit denkbeeld zou de Godheid hoonen,
   Die algenoegzaam en volmaakt,
'T Heelal haar gunsten blyft betoonen,
   En liefderyk voor 't Menschdom waakt.
Laat ons dan op Gods goedheid bouwen,
Ons sterken in 't geloofs vertrouwen,
   Dat voor 't toekomend leven pleit;
Wie kan zyn eigen heilstaat doemen,
Wie zou niet op zyn grootheid roemen,
   Niet leven voor de onsterflykheid?

Noot: zie 24 maart 1815

Vivat Oranje leef! 24 augustus 1816

De 19de eeuwse Curaçaose poëzie getuigt vaak van het zich verbonden voelen met Nederlands Vorst. Als na het tweede Engelse tussenbewind van 1807 - 1816 op Curaçao voor het eerst de verjaardag van de Nederlandse koning, Willem I, op 24 augustus 1816 uitbundig gevierd wordt, heeft dat vier gedichten in de krant van 31 augustus tot gevolg en een weergave van de uitgebreide 'Aanspraak' die gouverneur-generaal Albert Kikkert tot de "Troepen Bevelhebbers, Officieren en Soldaten" richtte. Hij besloot zijn toespraak met een vierregelig gedicht, waarin hij wees op de eeuwenlange Oranje-traditie:

"Mogt Nederland zins lang op d'Eersten Willem boogen
 Zyn naneef onze vorst, aan God en deugd verpand
 Is dierbaar aan ons hart, ja waardig in onz' oogen
 Den naam van Vader van 't herstelde Nederland,
        Lang leeve de Koning."

Uit de gedichten blijkt de opluchting over de vrede die na Napoleons nederlagen in Europa ook hier is hersteld. In een uitgebreid lied van vier strofen begroet men Vorst Willem als bevrijder van het Vaderland. Een der gasten die op het officiële feest dat de gouverneur aanbood, aanwezig was, sprak "met veel nadruk" een berijmde lofrede uit. In "Euroop gants afgemat door staatsveranderingen" is weer vrede nu vader Willem bij zijn kroost is teruggekeerd. Zing daarom een oprecht lied van eendracht, omdat de koning ook voor ons (op de westerkim) zorgt. Het slot van het gedicht lijkt te verwijzen naar de vroegere Patriotten die ook op Curaçao sterk vertegenwoordigd waren.
Landsonderwijzer G.G. van Paddenburgh dichtte elf strofen ter ere van de vorst, waarin hij vooral wees op de verbondenheid van Nederland met Curaçao. En het is deze zienswijze die laat zien hoe de kolonie over het moederland dacht, althans de heersende blanke bovenlaag daarvan.
Na dat eerste uitbundige feest is het later veel stiller op de verjaardag van de koning. In 1817 dicht Ds. J. Muller nog een drink-

spreuk van twaalf kwatrijnen, die wordt uitgebracht op het bal ter ere van de koning, en zingt men in de familiekring van "een oude vaderlandsche vriend" nog een zelfvervaardigd lied op de wijze van "God save the King", waarvan de laatste strofe nogmaals Curaçaos verbondenheid met Oranje en het vaderland betuigt.
Op 28 augustus 1819 drukt de krant een octaaf in alexandrijnen af, dat voorafgegaan wordt door een verslag van de viering van "de verjaring van Zyne Majesteits geboortedag". Er werden die dag 101 saluutschoten gelost,

> "Des na den middags gaf zyne Excellentie een prachtige maaltyd in het Curaçaosche Hotel, aan de Leden der onderscheidene Raden, de Kommandeerende Officiers en Kapiteins der Burgery, de Officieren van de Zeemagt op het Station, de Officieren van het Garnisoen, en de voornaamste civiele Ambtenaren, benevens verscheidene Kooplieden en Planters.(...)
> Op het Diné volgde een Bal en Soupé, op welke ongeveer 300 der inwoners van beide sekse genoodigd waren, die zich tot omtrent 5 uren den volgenden morgen met de levendigsten dans hebben vermaakt."

Op 31 augustus 1833 lezen we op de gehele voorpagina van de krant een "gedeelte der rede gehouden op 11. Konings Verjaardag door Do. G.B.Bosch naar aanleiding van Spreuken 20: 28," in proza uiteraard. In 1834 viert men uitbundig de herdenking van de verovering van Curaçao in 1634, zonder dat deze feestelijkheden poëzie in de krant opleveren. De eerste keer dat een Oranje op Curaçao komt, in juli 1835, leverde dat evenmin poëzie op; het was de vijftienjarige Prins Willem Frederik Hendrik.
Op 6 december 1845 wordt de verjaardag van koning Willem II in een acrostichon herdacht. C.M.Nuboer tenslotte publiceert op 22 februari 1861 een "uitboezeming" van veertien kwatrijnen ter gelegenheid van de volksfeesten bij de verjaardag van vader Willem III.
De vijftigjarige herdenking van Nederlands onafhankelijkheid 1813 - 1863 leverde een enorm groot historisch artikel van OpperRabbijn A.M.Chumaceiro op, die in de synagoge dat feit ook herdacht met de laatste verzen van Psalm 22:

> "Hy vermaande de gemeente haren blik achterwaarts, voorwaarts en opwaarts te wenden en getrouw te blyven aan der vaderen deugden, vryheid van geweten, weldadigheid en ware godsvrucht, en eindigde met een hartelyk gebed voor Koning en Vaderland," aldus de krant van 28 november 1863.

Maar geen poëzie!
De poëzie in De Curaçaosche Courant belijdt de verbondenheid van de kolonie met het moederland. Of dat de gevoelens van de hele koloniale samenleving waren of van een kleine groep? Volgens Nuboer zijn slaaf en meester één in de verering van de vorst. Op 1 juli 1863 zal een geëmanicipeerde slaaf in zijn Vrijheidslied hetzelfde gevoelen uiten: lang leve Curaçao, Nederland en onze Koning! : "Y biba seemper Corsouw Hoelanda y noos Rey".
Op 24 augustus 1816 publiceert J.J.B. een kort lofdicht 'Ter gelegenheid van de heugelyke geboortedag van Zyne Majesteit, op den 24sten Augustus 1816. Daarin sluipen een paar storende fouten in het eerste en vierde vers, zodat we een week later lezen:

> Daar wy het volgende vaersje in onze laatste uit mangel aan tyd zonder het te doen nazien zeer onvolmaakte gegeven hebben, zo laten wy hetzelve tot rechtvaardiging van den opsteller heden in een verbeterde staat volgen.

Ter gelegenheid van de heugelyke geboortedag van Zyne Majesteit, op den 24sten Augustus 1816.

Tot Koning Willem's roem die juichend na veel druk,
   Oud Nederland verhoogt, de waare vryheid sticht,
Gekroont ten heil des ryks, verknocht, aan onz' geluk;
   Ontvalt myn zwakken hand, dit hartlyk, klein gedicht.
Grootmoedig vorst leef dan een tal van jaren meer.
   Rust eens in 't zalig ryk van onsterflyke eer.

J.J.B.

Noot: zie ook 31 augustus 1816 (3x) ; 30 augustus 1817 ; 6 september 1817 ; 28 augustus 1819 ; 6 december 1845 ; 22 februari 1851 ; 23 februari 1861.
zie ook 8 maart 1816 "Heil, Vrienden Rey, Heil!"
De twee storende fouten in de eerste versie waren: "juichen dan" voor "juichend na" en "hastlyk" voor "hartlyk".

Lied 31 augustus 1816

Gezongen op het Eiland Curaçao na de instelling der gezondheid van den Koning op Saturdag den 24sten Augustus, 1816, zynde den 44sten verjaardag van Zyne Majesteit Willem den Eerste Koning der Nederlanden &c. &c. &c., op het middagmaal door Zyne Excellentie de Vice Admiraal en Gouverneur Generaal &c. &c. van gemelde Eiland, in de Societeit Harmonie ter eere van den dag gegeven.

(Wys) Quel accens! Quel accord! &c.

1.
Wees welkom, blyde dag! dien God ons heeft beschoren,
De vorst van Nederland wierd op dees' dag geboren;
Dies hebben jong en oud, zig allen als om stryd,
    Aan vreugde gansch toegewydt. (bis)
Wy gevoelen ons hart van dankbaarheid door-gloeyen.
God schenk' den Koning heil, en doe 's lands welvaart bloeyen.
Oranje trouw te zyn is de zinspreuk die ons hart,
Zeer standvastig voeren zal, zoo in vreugd' als in smart.(bis)

2.
God schiep eens uit het niet de aard' en hemellichten;
God, deed de duisternis dra voor het daglicht zwigten;
God's algoedheid riep vaak zo menig grooten held,
    Tot der volk'ren heil gesteld. (bis)
Aan ons schonk God den vorst, wiens jaardag wy thans vieren.
Dat God hem land en volk steeds met roem doe bestieren.
Oranje trouw te zyn is de zinspreuk die ons hart,
Zeer standvastig voeren zal, zoo in vreugd' als in smart. (bis)

3.
Oranje's dapper kroost hergaf ook ons de vrede,
Oranje bragt den staat veel heil, veel luister mede
Oranje's naam, reeds van ouds vermaard, alom beroemd,
    Zy met eerbied hoog genoemd. (bis)
Zo vergeten wy nooit Oranje's groote helden,
Die zonder eigenbaat, zig voor ons in 't harnas stelden.
Oranje trouw te zyn is de zinspreuk die ons hart,
Zeer standvastig voeren zal, zoo in vreugd' als in smart. (bis)

4.
Juicht, juicht op dezen dag! laat vrolyke gezangen,
Tot roem van Neerlands vorst de kunstmusiek vervangen,
Tot lof van hem die door moed en vaderlyk beleid,
Ons van het dwang-juk heeft bevryd; (bis)
Ja wy bidden tot God voor 't heil van onzen koning,
En zweeren hem op nieuws de oprechste trouwbetooning.
Oranje trouw te zyn, Oranje en het Vaderland
Daarvoor zetten wy ons goed en ons bloed gerust ten pand.

Noot: In strofe drie heb ik "eerbeid" verbeterd in "eerbied", maar in de laatste strofe heb ik "nieuws" en "oprechste" laten staan.
Zie 24 augustus 1816

Ter Heugelyken Verjaardag van Zyne Majesteit, onzen geliefden Koning Willem den Eersten, op den 24sten van Oogstmaand dezes jaars 1816

31 augustus 1816

Zou 't hart niet juichen, vrolyk zingen?
Zou eerbied niet een toontje dwingen.
Daar Neerlandsch vorst deze dag verjaart?
Kan men de stem der vreugd versmooren,
Geen lied van wensch en dank doen hooren,
Daar juichtoon dart'lend overal,
Ons bly begroet met lofgeschal,
En elk regtschapen hart, zich met die toonen paart.

Ja Willem die den naam van Vader
Des Vaderlands, haar steun en Rader
Verdient, daar hy met kloek gezag,
Gesteund door zyne dappre Zoonen,
Door Neerlands roem zyn daan ziet loonen.
Die 't vaderland van ramp bevryd
En zegen om zyn schreden spreid
Zag eens het levenslicht op dees gewenschten dag.

Die vorst door Neerlandsch volk verkoren;
Toen zich opeens de stem deed hooren,
Van vryheid, onafhank'lykheid,
Die vorst uit Hollandsch bloed gesproten
Uit d'oud beroemde Oranje loten,
Ziet, daar het loon zyn arbeid kroont,
En vrede in zyn staten woont,
Zich zeker op dees dag het schoonste heil bereid.

Van Texel af tot Frankryks boorden,
Aan 't Y en Maas aan alle oorden,
Klinkt thans de gulle stem der vreugd:
Elk doet zyn bee voor Willem hooren
'T volk juicht in blyde jubelkooren,
" "Dat God dien eedlen vorst behoe!
"Zyn levensjaren rekken doe!!
Zietdaar voor 't vorstlyk hart, het schoonste loon der deugd.

En hier aan dees verzengde streeken,
Zou 't hart geen teedre hulde kweeken!
   Ook hier zwaait onze Vorst 't gebied.
Hier zien wy Neerlandsch vlaggen wappren,
Hersteld door 't bloed van zooveel dappren,
   Hier wiegelt ziet ook hoop na druk,
   Op roozen knopjes van geluk,
Daar voorspoed scheemrend ryst, en onspoed
     golvend vlied.

Ja vrienden ja, God's milden zegen!
Bekroone in voorspoed allerwegen
   Dien onzen welbeminden vorst,
Dat zyn staag werkzaam, nuttig leven
Met eere kranssen zy omgeven!
   Bloemkransjes, door de dankbaarheid
   Van een gelukkig volk gespreid!
Daar hy volks welvaart schut en slands belangen torscht.

Zyn wys bestuur zal ons bewaken,
Dit land in welstand doen geraken,
   Waar men voor 't eerst zyn feestdag viert.
Dan klapp' men aan dees barre stranden
By 't volgend feest bly in de handen.
   Als onder ons de handel bloeit
   De blyde welvaart telkens groeit,
En onzen Gouverneur met dankbren lofkrans siert.

Mogt God dan vorsten leven rekken!
Dat leven 't volk tot heil doen strekken.
   Ons vaak dien dag nog vieren doen!
Dat ieder jaar zyn heil vermeere!
En 't onheil verre van Hem keere!
   Dat God zyn vorstlyk huis bewaar,
   Zyn edel kroost in 't leven spaar!
Dan zal zyn levens reis langs zachte paden spoen.

Ja dan zal 't Vaderland steeds zyn gedachtnis eeren,
Wen 't zielloos kil gebeent' reeds in de grafplaats rust;
   Wen hy in beter oord, ver boven aardsche spheeren,
Den lang verstorven schim van Vader WILLEM kust,
   Dan klink uit 's zaal'gen mond Hem deze lofspraak tegen,
   "Myn Zoon! gy waart getrouw aan God en 't Vaderland!
   "Gy redde Neerlands Erf, eens door myn bloed verkregen.
"Ontvang der eedlen loon, ook in der zaalgen stand.

Gy die in 's Vorsten naam dit Eiland wys gebied,
Misken den zwakken toon van myne zangster niet.
   Gun dat ik ook aan u myn schaamle wenschen bie!
Mogt onder uw bestuur deês dag zeer dikwyls naken,
Dit eiland een's door u op 't hoogst gelukkig raken:
   Vorst WILLEM's jaardag word 't met geestdrift steeds gevierd!
   En d' uwe ook weldra met eenen krans gesierd!
Dat me'u in uw gebied dan staag gelukkig zie!

En nu, Vivat Oranje leef!
Juich allerblyde toon!
Vivat! dat Koning Willem bloey!
Zyn vorstlyk Huis in welstand groey!

Vivat, vivat Oranje leef!
De zegen, volg zyn troon

G.G. V. Paddenburgh

Noot: in de voorlaatste strofe heb ik "gelakkig" veranderd in "gelukkig"
Zie 8 maart 1816 over Van Paddenburgh
Zie 24 augustus 1816 over de Vorst.

Het volgende wierd door een der gasten met veel nadruk uitgesproken — 31 augustus 1816

Euroop gants afgemat, door staats-veranderingen,
Zag heurs beê verhoord en d'almacht henen dringen
Door neev'len zwaar en zwart, als waerelds jongste nacht
De blexims schooten fel en deeden al hun kracht
Te delgen dwinglands macht wien elk zyn kroost en leven
Slegts op een enkele wenk, ter zyner trots moest geven
Zy pletterd' in het rond; tot s'Hemels wil voldaan;
Elk land hergaf zyn recht, zyn eer, en zyn bestaan.
Vermoeyd van d'onweers buy, gelyk in zomerdagen
Voeld elk reeds 't zacht genot na heure felle slagen.
Doch wagte slegts het uur, dat 't blyde huisgezin,
Den vader met zyn kroost, en gade weer herwin,
'T was Holland 't Moederland; dat zich aldus verblyde,
En na zo veele ramp, hun vader steeds verbeide.
Tot dat zyn komst voldeed, het kinderlyke hart,
Die blyk van kinderliefd' na zo veel ramp en smart.
'T waar Willem van Oranje ons aller waarde vader,
Wiens bly geboorte-feest, wy alle thans tegader,
Hier vieren op een wys' als Hollands eer betaamd
Op Hollands wys bereid, op Hollands wys beraamd,
Hy kwam, dan d'eerste zorg, waar voor zyn onderzaten
Hy deelde in elk heur lot, zo lang van hem verlaten.
En van hun afgeweerd door 't wislend lot der tyd;
'T waar liefde, eendracht, rust en al vergeeflykheid.
Geen tyd nog zeën kost het vaderhart verwyden,
Geen oost nog wester kim, zyn minnend oog ontglyden.
En rustend op de trouw elk kind zyn oudren waard.
Vergeeving, was zyn wil; - wat lied dus ooit gezongen
Word door een eendrachts-lied, voor altoos weggedrongen.
En hy die 't ooit geveinsd of afgedrönge doet
Is niet van 't echte-bed, bezit geen Hollands bloed.
Zo klink dan 't vrolyk lied, door deze blyde wooning
Wilhelmus van Nassauwe ter eere onzer Koning.

Noot: zie 24 augustus 1816

Op het graf van eenen ryken Gierigaard 12 oktober 1816

Hy, die van Peru's goud, den afgod van zyn leven,
Niet meer dan wachter was, tot dat zyn eind kwam aan;
Wiens uitvaart niemand rouw en droefheid heeft gegeven,
Omdat hy nooit een' dienst aan iemand heeft gedaan;
Wiens stelsel was: "Elk mensch moet voor zich zelven leven;"
Die zelden dus een' vriend, nooit kerk en burgerstaat
Tenzy de nood, de vrees hem hiertoe had gedreven,
Tot eenig heilryk nut verstrekte in raad en daad;
Dees' VREK, zoo ver vervreemd van 't ed'le doel der braven,
Ligt onder dezen zerk, helaas! te laat begraven.

Noot: zie 9 juli 1813

Vrijmetselarij 19 oktober 1816

De Vrijmetselarij dateert op Curaçao van 1757 toen de Loge "De Vriendschap" werd gesticht. In 1785 komt de Loge De Vergenoeging die met de nodige wrijvingen en ups and downs in 1831 ter ruste ging, tot 1854 als ze heropend wordt. Dan ontstaan er problemen met de Loge La Igualdad in 1855, waarover de krant uitvoerig schrijft.
Ondanks moeilijkheden heeft de Vrijmetselarij altijd een grote invloed gehad op het Curaçaose sociaal-culturele leven.
Zie hierover de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen, met literatuuropgave.

Vrymetzelaars Hulde!
Aan den koning.
Wys: van het Tyroler Lied!

De roem der vrye metzelaren,
Is trouw te zyn aan vorst en land!
'T is, als zy zich ten arbeid scharen
Dat daar, voor 't broeder harte brandt.
Het is hun vorst! dien zy beminnen, ⎤
Niets dooft dat vuur in hunne borst. ⎥ Bis
Dees toon klinkt tot de heilige tinnen ⎥
Leve de vorst! Leve de vorst! ⎦

Als hen de vyand aan durft randen,
Biên zy zich zelf vrywillig aan
Om uit ons' heil'ge tempelwanden
Voor 't vaderland ten stryd te gaan
Zy snellen naar het slagveld henen, ⎤
Waar elk den last des oorlog's torscht ⎥ Bis
Fier op de leus van hun vereenen ⎥
Leve de vorst! Leve de vorst! ⎦

Vivat aan onzen goeden koning!
Zy steeds ons hart oprecht gewyd,
Ook aan Oranje tot beloning,
Daar zyne moed ons heeft bevryd.

Geen onheil moog' hun huis ervaren,
Voor hen, klopt's metz'laars vrye borst!
Steeds blyv' de kreet der metzelaren:
Leve de vorst! Leve de vorst! } Bis

Noot: zie ook 17 november 1855
Zie de inleiding op 25 februari 1859 over Curaçao

Galbrakend monster! 26 oktober 1816

> "Alle Zaturdagen komt er eene Curacaosche Courant in het licht, welke in het Nederduitsch, op goed papier gedrukt, behalve eene legio van publicatiën, reglementen, amplicatiën en alteratiën, niet zelden belangrijke mededeelingen bevat. De loopende couranten, die de gebeurtenissen van den dag of het straatnieuws mededeelen, vindt men bij de kooplieden in de pakhuizen, en deze weten het nieuws van ieder huisgezin en ieder individu zoo nauwkeurig en met zulk een' verbazenden spoed over te brengen, dat dit ieder vreemdeling verbazen moet,"

aldus schrijft M.D.Teenstra in 1836, als hij vanuit Suriname een bezoek brengt aan Curaçao.
In de kleine gemeenschap waarin iedereen en alles van iedereen direct bekend waren en waarin niets verborgen bleef, braken soms ruzies uit die in de krant poëtisch werden uitgevochten. De redactie had over de 'ingezonden stukken' wel voorzichtig geschreven:

> "We shall always consider it our duty to promulgate any information tending in the public benefit, and we trust that our motives for so doing will be duly appreciated, and not be ascribed to a desire of rending our paper a vehicle for controversy, an idea as contrary to our inclination, as it might prove detrimental to our interests,"

dat was reeds op 21 juli 1815, toen de ruzie tussen Dr. St.Croos en zijn tegenstanders speelde, dat belette de schrijvers niet elkaar weer heftig te lijf te gaan.
Moobesoor schrijft in zijn "Lof! op een kleinigheid": als je goed kunt kruipen zal je 't beste vooruitkomen in de wereld. Dit gedicht lokt een 'antwoordt' uit, waarop een week later Moorbesoor weer antwoordt; anderen bemoeien zich ermee. Ene Candidus blijkt intussen al lang te weten wie de dichter is; hij suggereert dat Moobesoor een anagram is voor Rooseboom.
Hoewel er in al deze ruziegedichten misschien enkele verborgen aanwijzingen te vinden zijn over wie de ruzie gaat,is het me niet mogelijk gebleken uit de krant zelf of uit andere bronnen meer te weten te komen. Wie zijn de 'kikvors' en de 'pad'? Het is verleidelijk te denken aan Kikkert (er waren er op dat moment minstens drie verschillende personen op het eiland met deze naam) en Van Paddenburgh, de gouvernementsonderwijzer, die bepaald geen gemakkelijk man was. Maar ik heb geen enkele concrete aanwijzing kunnen vinden, noch in de gedichten zelf noch erbuiten.
Er is in deze tijd wel sprake van een kapitein Rooseboom, wiens schip de Ceres op 29 december 1817 bij Bonaire op de zuidelijke

klippen gelopen is volgens Van Paddenburghs beschrijving (1819 ; 88). Er komen in de krant ook enkele advertenties voor dat deze kapitein geen schulden van derden betaalt, maar ook hier zijn me geen bijzonderheden die naar de poëzie verwijzen, gebleken. Rest me alleen te constateren dat men in de kleine gemeenschap elkaar direct ontdekte, ook al verborg men zich achter anonimiteit of pseudoniem, en dat men elkaar in de grofste termen publiekelijk uitschold in dichtvorm. De serie gedichten geeft geen informatie over land en mensen uit die tijd, die ons een betere kijk geven op het Curaçao van de 19de eeuw. Dit soort ruzies en schelden lijkt de censuur van 1820 wel te rechtvaardigen!

LOF!
Op een kleinigheid.

Ik zing de kragt der kleinigheden,
Geef Lezer! thans myn nymph gehoor -
Wilt slegts een oogenblik besteeden,
Ligt wyst ze u 't oêconomisch spoor.

Gelegenheid diend waargenomen;
Een kleinigheid naar yders zin,
Doet u weldra in aanzien komen,
Al is er geest, noch leven in.

Gy zult misschien bewyzen vraagen,
Van 't geene ik thans hier stout beweer;
'K geef u gelyk, 't kan my behaagen,
Vergun dan, dat 'k door voorbeeld leer!

Cleant krygt, ondanks 't veel studeeren,
Ondanks zyn kunde, geen praktyk!
Hy huurt een koets - Men ziet hem eeren,
En nu geneest hy arm, en ryk.

Heer Letterryk derft geld en vrinden!
De wysheid is zomtyds niet trouw -
Een uurtje doet hem alles vinden,
Hy trouwt een ryke, oude vrouw.

Bernardus heeft een groote winkel!
Doch geen debiet - Wat of er schort?
Zyn buurman trekt al 't volk; die Kinkel!
Pronkt met een blinkend uithangbord.

Heer Simpel, wonder onbedreeven,
Die alles toestemd; niets weerstreeft,
Ziet zich tot Directeur verheven,
Om, dat men Ja-Broers nodig heeft.

Ernst! preekte lang voor leege stoelen;
In eens, krygt hy zeer veel toeloop,
Waarom? Hy zwenkt slegts van gevoelen,
En bied den Hemel beter koop.

Alcest heeft zeer geleerd geschreeven,
Zyn werken vinden geen vertier -

Hoe zoo? O 't schrift was zeer verheven
Doch, niet gedrukt op best papier.

Klaas stond naar 't ambt van zieketrooster!
En schoon hy zich regt zedig droeg,
'T was alles beter op den rooster,
Zyn pruik was lang niet groot genoeg.

In 't kort, gy ziet dat kleinigheden,
De Bronnen vaak zyn van 't geluk;
Hoe zult ge u tyd dan wys besteeden,
Als wysheid ons niet geeft, dan druk!

Genoeg, als gy hebt leeren loopen,
En u een spraaklid is vergundt,
Dan kunt ge op 't beste eer ambt hoopen,
Vooral zoo gy goed kruipen kunt.

Zie daar een kleinigheid bezongen,
Ik dank u lezer voor 't gehoor;
Heeft het gelied niet kwaad geklongen,
Verwagt dan meer van MOOBESOOR!

Noot: Het woord "gelied" in de laatste strofe zal waarschijnlijk "geluid" moeten zijn.
Zie ook 2 november 1816 ;9 november 1816 (2x) ; 16 november 1816 (4x)
Zie ook de inleiding op 24 juni 1814 over poëtische ruzies
Zie ook de inleiding op 21 juli 1815 over pokkenepidemie

De kikvorsch! en een pad 2 november 1816

Het is een waarheid, die ge hier zult bevestigd vinden,
Hy, die een' kwaaden naam, hoe schuldeloos ook, draagd,
Wordt zelfs in elk geval als schuldig aangeklaagd,
En 't meest van allen, door zyn zoogenaamde Vrinden".

Verfoeilyk Schepsel! sprak een kikvorsch tot een pad
Die, met veel deftigheid, op eenen aardbesblad
Sterk in gedachten aan 't philosopheeren zat.--
Gy schud uw hoofd, en lacht? maar staak uw lachen wat;
Waarom zou niet een Pad Philosopheeren mogen,
Daar toch in onzen tyd zoo menig domme bloed
Die nauwlyks iets verstaat, door zwellende vertoogen,
Zulks even deftig als de grootste wysgeer doet?
Verfoeilyk schepsel in elks oogen!
Dus sprak de kikvorsch! hoe kan toch Jupyn gedoogen
Dat gy, een monster der natuur
Van elk veracht, nog op den duur
Blyft strafloos leeven;
En de aangenaamste vrucht, door uw vervloekt fenyn
Vergiftigd, om den mensch, opzetlyk te vergeeven?
Ach! Neef je kikvorsch! dit kan zelfs niet mooglyk zyn

Hernam depad; ik zal 't u duideluk bewyzen,
Ja, dat men my veel eer moet dankbaar zyn en pryzen.
'K heb thans een kwaaden naam, die gaf men my hier, maar
Geen mensch of dier loopt ooit, door my 't geringst gevaar. -
Ik draag ook geen vergif, hoe ook het dom vooroordeel
Op 't oorgeblaas der nyd, juist tot haar eigen voordeel
En tot myn schande, en smaad, dit overal vertelt. -
'K bewaar veeleer 't gewas des Hofs, en van het veld;
Een wyze tuinman zal gulhartig zulks belyden,
Ik kan voor onheil zelfs zyn plantgewas bevryden;
Ik ben zyn kleine hovenier!
Want ik verslind zoo menig dier
Dat zonder my, gewis de vruchten zou vernielen;
En echter zit men my gestadig op de hielen.

Ik denk de Lezer die 't verstaat,
Of wel de geene, die 't meest aangaat,
Zal licht dees' fabel vatten -
'T is dus niet nodig dat ik meer
Van Pad of Kikvorsch spreek', veeleer
Zal 'k haar naar waarde schatten.

R.

*K.& S.

Noot: zie 26 oktober 1816

Raadsel 2 november 1816

Ik heb niet kunnen achterhalen of het volgende raadsel inderdaad wel alleen maar "tot onschuldige belustiging" gebruikt is. De oplossing ervan - Lamaison - is namelijk de naam van de "doctor in de beide Regten en President van de Raad van Civiele en Crimineele Justitie des Eilands Curaçao en onderhoorige eilanden Aruba en Bonaire," zoals hij in de krant van 5 april 1816 wordt aangeduid. Hij was gelijk met Albert Kikkert, de gouverneur-generaal, op Curaçao gearriveerd, maar kreeg al gauw moeilijkheden met deze, omdat hij nooit op zijn kantoor te vinden was. (Zie in dit verband het slot van het gedicht?)
Daarna regende het klachten, o.a. over "het krenken der reputatie eener Jonge Jufvrouw". Hij wordt geschorst, maar de klachten omtrent zijn persoon houden aan.
Hij wordt wegens zijn gedragingen, "die het ware en zeker kenmerk van een meer en meer toenemende verbijstering van zinnen en verergerde krankzinnigheid droegen", onder curatele gesteld. Eindelijk krijgt hij in maart 1817 definitief ontslag, aldus gegevens van De Gaay Fortman (1927/1928 ; 372)
Maar behalve de eventuele verwijzing in de slotzin heb ik geen enkele concrete aanwijzing kunnen vinden, niet in het gedicht, niet in berichten in de krant, dat deze Lamaison bedoeld was; dat blijft een 'raadsel'.
Zie over hem ook Hartog (1961 ; 671)

Raadsel
<u>Tot onschuldige belustiging</u>

Acht letters zyn in 't woord, ten raadsel opgegeven.
   De eerste twee gebruikt Apol in zang en lied.
Voeg daar de derde by, zoo hebt ge voor dit leven
   Het zinbeeld eener deugd, die men zoo zelden ziet.

Het eerste viertal, in de oudste taal geschreven,
   Zou ras u doen verstaan, dat het een' vraag aanduidt.
Doch zien wy, (want wie zou zich zoo veel' moeite geven),
   Hoe toch de orakelspreuk der lett'ren verder luidt.

In 't midden dezer acht staan twee, die bidden, smeeken,
   Als men tot walgens toe in 't psalmboek duizend vindt,
Doch is het u, noch my, ja niemand ooit gebleken,
   Dat juist door dezen kreet het hart wierd welgezind.

Maar stil, ik zal my nog wat klaarder openbaren,
   Scherp slechts het doffe brein, spalk oog, span trommelhuid.
De donk're horizont zal zich in eens opklaren,
   Zoo dat ge duid'lyk ziet, waar 't gansche loopt op uit.

Der lett'ren vier, regt uit het middelpunt gerezen,
   Zyn een' gezogte spys uit 't gulle plantenryk.
En lust het u dees' vier van agt'ren op te lezen
   Dan stelt zich voor uw oog een indisch koningryk

De achtste en zevende, doch rugwaarts niet gelezen,
   Zy noemen u een' stad van 't oude Egiptenland.
Zet daar de zesde voor, kon zy de regte wezen,
   Gy hadt de koningin van 't oost-tot 't wester strand.

Ten slot de eerste drie, van regts naar links genomen,
   Zyn een benoodigd iets, als men gewelven bouwt.
En laat ge 't gansche woord van uwe lippen komen,
   Gy noemt in 't Fransch de plaats, waar ge u het liefst ophoudt.

Noot : zie 17 augustus 1792

Antwoordt aan Moobesoor   9 november 1816

Wat roemt Heer Moobesoor
   Op zyn poeët sche streeken
'T schyndt af de kleinigheid
   Van hem is afgeweeken
En dat zyn doel alleen
   Het grootsch is toegeweid
Zonder bedagt te zyn
   De wisselvalligheidt.

Van smenschen lot alhier
Beneeden op dees' aard
Wanneer de waarheid met
   De deugdt van hem gepaard
Beoefend wordt van hem
   Die wars van linksche streeken
De waarheidt huilde doet
   En nimmer zit te preeken

Van geld of overdaat,
   Of kunde of verstaa dt,
Maar volgt stil en gerust
   De leiding van Gods handt,
Hoe dan een trotsche Moo•
   Of•besoor ook mocht koemen,
Hy leeft stil en gerust
   Daar hy de deugd kan noemen.

En dus Heer Mobesoor,
   Gy waant in goude doppen,
'T is waar maar het vergieft,
   Schuilt meest in goude koppen
Dus vriend uw schoenen zyn gek'urkt
   Gepluimt is uwe hoed
Gy blyft dan Mobesoor•
   Van hoofde tot de voet

Noot: zie 26 oktober 1816
Als illustratie van de soms slechte beheersing van het Nederlands, die we tijdens en na de Engelse tijd een enkele keer opmerken, heb ik laten staan: strofe 1 "af" voor "of"; "toegeweid" voor "toegewijd" ; strofe 2 "huilde" voor "hulde" ; strofe 3 "koemen" voor "komen" ; strofe 4 "vergieft" voor "vergif"

Antwoordt aan de kikvorsch en een pad   9 november 1816

Uw voorbeeldt van de kikvorsch
   En een pad
'Tis niet voldoende vriendt
   Gy hebt 't niet wel gevat
Gy wilt U.W. onschuild hier
   Ook al te klaar doen pryken
Hoe zal men een Poeët by 't
   Stomme dier gelyken
Dat is immers veel te laag
   Voor een verstandig man
Die roemdt op eer en lof
   Daar hy 't niet vinden kan
En mach ik u de weg eens
   Baanen die te krygen
Dan raad ik u voor eerst
   Dat gy leert beter zwygen
Want als men groot wil zyn
   Dat w'ons als man doen toonen
Dan nimmer moet men ons
   Met insolenties hoonen
En zoo er die mogt zyn dien
   Zich hier toe vermeete

Moeten wy als man van eer
   Noit onze pligt vergeeten
Maar neeme geen toevlugt
   Tot exkuis en compelmenten
Dan wordt de schuild reeds klaar
   En de eer die staat op renten
Dus vriendt vw schuild die
   Gy hier wilt verbloemen
Is my te wel bekend
   Ik zal die thans niet noemen
Maar zoo gy verder gaat
   Met fabels te stuideren
Dan noopt myn pligt my toe
   Dat ik ook begin te leeren
Maar neen ik heb gedogt
   Maar verders stil te zwygen
Om in de loop dier zaak
   Geen verder twist te krygen
En hoe het ook moog zyn
   Ik ben en blyf geduldig
Aan 't geen wat gy bedoelt
   Zyt gy volkoomen schuldig.

K & S   R.

Noot: zie 26 oktober 1816
In dit gedicht heb ik evenals in het vorige kennelijke taalfouten als "onschuild" voor "onschuld" ; "vw schuild" voor

"uw schuld" ; "exkuis" voor "excuus" ; "stuideren" voor "studeren" laten staan omdat het een kennelijk systematische taaleigenaardigheid van de dichter is.

Aan den Redacteur van de Curaçaosche Courant — 9 november 1816

Myn Heer
Hier nevens twe dichtstukjes, verzoeke u om die in uw Courant van Zaturdag aanstaande te plaatsen. Uedel kunt verzekerd zyn dat het geen kopyen of navolgingen, maar originele stukjes zyn, die nog onder niemands oogen zyn geweest.
Uedel Dienaar,
CANDIDUS
Curaçao den 28 October 1816

Puntdicht
Op Napoleon Bonaparte, voorheen Keizer van Frankryk, Koning van Italië enz. Thans staatsgevangene op het Eiland St. Helena.

Hy die door krygsgeweld, verraad, bedrog en list;
En 't heim'lyk stoken van verderfelyke twist;
Zo vele Ryken met zyn lode schepter drukte;
Van heerschzugt onverzaad schoon alles hem gelukte,
Die zo veel grondgebieds zich toegeëigend had
De rang van koning, ja van keizer zelv' bezat
Die trotsch zich noemen liet Napoleon den Groten;
Gekroonde koningen heeft van den troon gestoten;
Zyn veldbanieren tot in Azië geplant;
De krygsgevang'nen daar vermoorden liet aan 't strand,
Die ongevoelig zo veel menschen bloed deed plengen;
Zyn eigen krygsvolk met vergift om hals liet brengen;
Die zo veel landen heeft met lyken overdekt;
De volgende eeuwen tot een les en spiegel strekt;
Die zo veel menschen voor zyn bloedig zwaard deed beven,
Den dappren Pichegru moorddadig bragt om 't leven;
In 't kort, die vyand van der volken heil en vrêe,
Zit thans gevangen op een dorre rots in zee

Candidus

Noot: zie 17 juni 1814

Episch-humoristische poëzie — 9 november 1816

Naast de directe gelegenheidspoëzie die de meerderheid vormt, zijn er een aantal gedichten die ik zou willen benoemen als epische poëzie, als verhalende waarin over derden - ze zijn niet in de ik-vorm - een verhaaltje wordt verteld. Ik wil daarbij humoristische, historische, sentimentele en moraliserende epische poëzie onderscheiden.

De episch-humoristische (satirische) poëzie probeert via een verhaal een grappig gebeuren zodanig kritisch-te beschrijven dat de lezer erdoor aan het lachen én aan het nadenken gezet wordt.
Ik vond een aantal voorbeelden, waarin op grappige wijze de spot gedreven wordt met:
- de man/vrouw verhouding in het huwelijk, de praalhans die ondanks zijn pochen tekortschiet in mannelijke potentie ; de bedrogen oude verliefde gek, die bedrogen wordt door de veel jongere vrouw;
- de poëzie, als de dichter met zijn treurspel zelfs spoken op de vlucht kan jagen;
- de geestelijkheid, als de kardinaal al op zijn sterfbed de hitte van de hel voelt branden;
- het zwaarwichtig gebruiken van allerlei ambtelijke termen die voor de gewone man onbegrijpelijk zijn;
- de tekortschietende medische wetenschap en de domheid van de koster; een drankje op zijn tijd houdt de dokter buiten de deur;
- de grote aandacht voor alles wat met mythologie te maken heeft in een beschrijving van een feest in de godenwereld;
- de taal door op humoristische wijze allerlei beeldspraken te hanteren.
Over het algemeen zijn deze gedichten vaardig gerijmd, niet zwaarwichtig en vlot leesbaar, passend in de humortraditie van de Romantiek.
Binnen deze groep vallen ook nog enige politiek-historische gedichten, die een actueel of historisch politiek onderwerp vertellen. Zo beschrijft "American poetry" het Engels - Amerikaans antagonisme, wordt er geschreven over de Barbarijsche zeerovers, en gezantschap van de Belgen die niet langer onder Koning Willem I willen zuchten in 1830, en het Engels-Ierse conflict in de zestiende eeuw. De wijze waarop deze verschillende gebeurtenissen beschreven worden is humoristisch - en daarom reken ik ze tot deze groep.

De jufvrouw en haar hondje

Een jonge jufvrouw had een schoothondje opgevoed,
Het diertje likte vaak haar schoone mond en handen,
Uit vriendlykheid, hy was zo aardig ook en zoet,
Zyn vleyery, kon doen een minnaar watertanden:
Maar och! wat ramp gebeurd! de dood die wrede dood,
Ontnam op 't onverwagtst die lieve hond het leven
De jufvrouw weende en sprak "myn liev'ling die myn schoot,
Zo menigwerf besloeg heeft myn helaas! begeeven.
Haar minnaar die dit hoorde en in een hoekje stond;
Sprak toen "myn lief heeft u dit trouwe dier verlaten,
Lag hy zo dikwyls aan uw boezem en uw mónd,
Verlaat hem dan uw ook, wat kan u 't schreyen baten;
Neem my in plaats van hem, ik zweer u by 't heelal,
Dat ik getrouwelyk zyn plicht vervullen zal.

Candidus

Noot: zie 9 juli 1813 over 'humor'
Zie ook 25 december 1812 ; 1816 ; 4 januari 1817 ; 16 november 1816 ; 18 juni 1825 ; 3 mei 1828 ; 14 juli 1832 ; 20 juni 1835 ; 4 juli 1835 ; 24 oktober 1835 ; 14 mei 1836 ; 15 oktober 1836 ; 28 april 1838

Aan een lasteraar! 16 november 1816

Galbrakend Monster! die zo woedend knaagt en byt
Aan naamen, die gy haat, dewyl ze aan roem gewyd
Met weinig luister u te veel in de oogen schitt'ren -
Wat mag, ô wangedrocht! u tog zoo erg verbitt'ren
Dat ge eeuwig schenden moet; waar ge ooit u voeten zet
Blyft niets in 't einde, van u tongslym onbesmet.

Snoer u tong, ô achterklapper!
Zwyg, o snoode leugenaar!
Hoed uw mond, gy valsche snapper!
Wees geen eerdief, Babbelaar!

Laat de Pad en Kikvorsch blyven
Gelyk ze altoos zyn geweest,
Geef nooit reden om te kyven,
Wees een man beschaafd van geest.

Gy walgt my reeds te veel om meer van u te zingen,
'K vermaan u slechts zoo wel als uwe dienstelingen,
Dat gy geen kwaad meer sticht, of ducht myn geeselzweep,
Zie toe, indien 'k u raak, is yder slag een streep -
'K lach om die rymelary de voor'ge week gelezen,
Van Pad en Kikvorsch, of waar tegen 't ook mogt wezen.

Men spreekt thans schand' van 't geen gy rymt,
En onverstaanbaar 't zamenlymt,
'T is veel te slegt voor Boeren kinkels!
'T is lap rym, zonder zout of smout;
Ei schaam u, 't is zo droog als hout
'T is klad papier hier voor de Winkels.

Moobesoor

Noot: zie 26 oktober 1816

Goede raad 16 november 1816
(Niet gecopieerd)

Erasmus heeft met roem der zotten lof gemeld,
Een eerzuil hun gesticht;
Die lof dunkt my is juist met oordeel goedgesteld;
En blinkt in 't helderst licht; -
By ieder volk, in ied'ren tyd;
Werd zotheid wierook toegewyd;
Verdienste en verstand gehaat,
En 't zy in hoog' of lagen staat
En gek kwam, zoo als 't ook behoort,
Zeer zeker door zyn domheid voort

Laat me op zyn best zoo wys als paard of huishond zyn,
Maar listig als een vos,
Als d'exter snaterend, en in den laster fyn,

Men zy een domme os,
Men wordt geacht, men wordt bemind,
Van ieder babb'lend menschen kind,
En wen men op een ieder smaalt,
Hem dapper door den hekel haalt,
Een anders goeden naam onteert,
Juist daardoor wordt men 't best geëerd.

Men doe het knapjes slechts, dit is de fraaiste kunst
Dat hy dien 't last'ren raakt
Nooit weet wie zulks hem bakt, daardoor komt men in gunst;
Wat leugens men ook braakt.
En als men uit een plaats vertrekt,
Dan last're men zoo stil bedekt,
Dat voor de arme man het hoort,
Men zy met pak en zak al voort!
Dat is probatum, zoo men ziet
Nog kortlings met geluk geschied.

Ontdekt men eens het stuk en vraagt men u naar reen
Een onbeschaamd gelaat;
Een and're leugen nog, en veilig gaat gy heen,
En men gelooft het kwaad;
Terwyl men hem met vingers wyst,
En u om uwe kunde pryst,
Wordt hy van ied'ren kwaden zot,
Belacht en heimelyk bespot.
En gy blyft veilig, krygt het loon
Van wel beraamden lastertoon.

Het last'ren bovenal maakt ons by hen gezien
Die zonder babbel praat
Niet leven kunnen en kan 't slechts met schik geschien
Het doen in kerk, op straat,
Een lasteraar is hun beste vriend,
Men is met hun gepraat gediend,
Als kwetst het naasten goede eer
Wat geeft men hier daarom zoo zeer?
Men lacht terwyl men u, tracteert
En u als lief en aardig eert.

Dus kunde en deugd ter zy, men lach met braafheid, eer!
Men laster slecht met vlyt!
Men zy een zot of schurk in dien men gunst begeer.
Besteed dan uwen tyd,
Aan nieuwtjes en aan babbeltaal,
By ieder vindt gy goed onthaal;
Mits g'u voor zek're lieden wacht,
Die weten dat een vossenvacht
Niet op een ezels rugge past
En welligt u de ooren wascht

O volgt dan mynen raad en 't zal u steeds gelukken
De schoonste vruchten, van uw laster afteplukken
Men doe het zoo 't behoort steeds heim'lyk sneedig, snel
Waarachtig vrienden, dan, dan gaat dat werk steeds wel.

De geheime wreeker

Noot: zie 26 oktober 1816

De verstoorde vrouw 16 november 1816

In een gezelschap van verscheiden mans en vrouwen,
   Alwaar gesproken wierdt van trouwen,
Verhaalde een Reiziger die 't Oosten had bezogt,
Dat ieder Turk aldaar vier vrouwen trouwen mogt.
   Een Heer die met nieuwsgierige ooren
Naar die vertelling zat te hooren
Sprak: - "Ja, ik wenschte wel dat hier die goede wet"
"Voor 't manvolk ook wierdt ingezet."
   Zyn vrouw die reeds een weinig was te onvreden
   Op dit verhaal, viel hem toen vinnig in de reden:
      "Gy armen bloed weg met die praat.
      "Van vrouwen; want gy maakt my kwaad;
"Hadt gy er vier, och man! hoe slegt zou u dit voegen,
"Die naauwlyks zyt in staat om een' te vergenoegen.

Noot: zie 9 november 1816

De boose moor, een sprookje 16 november 1816

Daar kwam onlangs een boose moor,
Ter sluik in een gezelschap dringen;
Gemaskert aan zyn kop en oor,
Begon hy overluid te zingen.
Hy rymde ook, had Jacobs stem,
Maar (ô bedrog!) ook Ezaus handen;
Dit wist men niet, maar kende hem
Eerst naderhand aan zyne tanden;
Hy was zo wonderlyk verkleed,
Dat niemand zyn figuur kon kyken;
Zo dra de maaltyd was gereed,
Ging hy stil van de tafel wyken,
Kroop in een hoekje, en stelde op
Een stuk papier zyn hekeldichten;
Toen greep er iemand naar zyn kop
Om hem zyn masker af te ligten;
Maar denk eens lezer hoe verschrikt,
'T gezelschap was toen zy hem kende;
Hy sprak verbaasd, "ik ben verklikt"
"Vergeef my toch," nu keerde en wende
Hy zich, maar niemand gaf gehoor,
Men riep "van hier! ga elders dromen"
"Gy zyt slechts eenen boose moor,
"Ga slapen onder rooseboomen.

Candidus

Noot: zie 26 oktober 1816

Iets   16 november 1816
Aan een ezel! Van Candidus!

Een ezel kan men niet verglyken,
By iemand die beschaafd van geest
Het spoor van and'ren durft ontwyken
De nyd veracht, doch nimmer vreest.

Maar dikwyls kan men wel een ezel
Verg'lyken by een mensch die nooit
Het spoor verlaat, maar als een vezel
Naar and'ren zyne daden plooit.

My dunkt 't is duidelyk te vatten,
Dat nooit een Kikvorsch was Poeët!
Men moet hem g'lyk een ezel schatten
Die rym'lend zegt, dat hy 't niet weet.

Ook dunkt my 't is een zuiv're waarheid
Hoe dat de Kikvorschs stem ook zy,
Men vindt daar in nog meerder klaarheid
Dan in uw Ezels rymelary.

U. & G.

Noot: zie 26 oktober 1816

Episch-sentimentele poëzie   16 november 1816

Een aantal gedichten zijn romantisch-sentimenteel van inhoud als het hiervolgende gedicht over het weesmeisje, dat haar beide ouders op het slagveld verloren heeft, na de vreselijke slag bij Waterloo. De "rijke lord" ziet daarin alleen de eer, maar de gewone soldaat weet dat je daarvan niet kunt eten en biedt het meisje ook daadwerkelijke hulp aan. We zien dus dat naast de sentimentele schildering van een gevoelig tafereeltje ook sociale kritiek in dit gedicht doorklinkt.
Het genre was populair, getuige gedichten als de romance "Irma", maar ook de ballade "The Mariner's dream". Ze bewijzen dat de préromantiek met zijn sentimentaliteit ook op Curaçao doorgedrongen was.
Wanneer we alle voorbeelden inventariseren - in totaal vond ik er een ruime handvol - zien we enkele opvallende kenmerken van deze episch-sentimentele poëzie:
- op enkele uitzonderingen na is ze vertaald of nagevolgd van Engelse, Duitse en Franse voorbeelden;
- er zijn maar enkele dichters die zich op het genre toeleggen: in de jaren tien is dat V.P. die uit het Engels vertaalt; in 1835/1836 vertaalt "X" uit het Duits ; in de jaren vijftig tenslotte vertaalt A.C.H(enriquez) een gedicht uit het Frans en een tweetal uit het Engels;
- de dichters schrijven een aantal voorbeelden binnen een kort tijdsbestek; zodra zij zwijgen komt het genre jarenlang niet meer voor.

We kunnen dus niet concluderen dat het een geliefd genre was, hooguit dat het de belangstelling van enkele, kennelijk belezen, individuen had;
- de gedichten beschrijven gevoelige taferelen als daar zijn van oorlog, veldslagen, soldateneer en dood, liefde van moeder en kind, ontrouw en liefde tussen man en vrouw, en het vrijwillig kiezen voor de dood om voor eeuwig met de geliefde een te zijn, slimheid van de vrouw en de 'underdog' die raadsels oplost die de aanzienlijken in verlegenheid brengen, armoede en weldadigheid, Gods liefde en het wachtende eeuwige leven in de hemel.

Het wees meisje
(Vry gevolgd naar het Engelsch uit de Courant van 9 november 1816)

Heb meely lieve ryke lord,
'K ben wees, ellendig arm,
Geen huis by dag, geen bed by nacht,
Geen vuur daar 'k my by warm,
Het ruwe weder treft myn lyf,
Ik heb noch vriend noch brood,
En zo ik gene hulp erlang
Vind ik welras den dood;
Ik hoor schoon gy in rykdom leeft
Met pracht en glans, toch gaarne geeft.
"Klein Beedler zoo gy waarheid spreekt
"Waar vond uw vader 't graf?
"Waar was het dat uw moeder lief
"Het jongste zuchtje gaf?"
Myn Vader viel by Waterloo
Myn Moeders hart God 't brak.
In lyken hoopen zocht zy hem.
Vond hem: de oogen strak;
Gevest op 't dierbaar lyk, zinkt zy gevoelloos neder
Op vaders koude borst. - Ik vond geen moeder weder.

"Zy stierven dan op 't eere bed,
"Met glorieryk bekleed."
En wat is glorie lieve lord?
Is 't daarvan men eet?
Stilt glorie weeskinds honger dan,
Schenkt 't huis en kleed en brood?
ô God zoo gy geen hulpe geeft,
Vind ik den hongerdood!
"De natie kind zal u voorzien,
"Het nakroost leert uw leed;
"Uw vader stierf op 't eerebed
"Met glorieryk bekleed!"
Dit sprak hy, ging met haasten tre
Van 't arme weeskind heen;
Wier bleek gelaat een tranenvloed
Bedekte, en wier geween
"By uitgeputte smart haar roerloos neer doet zygen,
Daar 't half gebroken hart geen laafnis kon verkrygen.

Doch tot haar hulp snelt een soldaat
Hy kon den vader goed
Van 't arme weeskind wier verhaal
Zyn hart ontroeren doet,

Hy vocht met dien by Waterloo
   Zag hoe die brave stierf,
En hoe hy eenen dorren roem,
   Door zynen dood verwierf
"Kom weeskind kom in mynen arm
   "Riep de eed'le man haar toe
"Voor weders ruwheid schut ik u
   "Ween niet, wees wel te moe
"Uw vader stierf naast myne zy
   "Ik weet uw moeders dood
"En daarom komt gy by my in
   "Ik help u wis uit nood
" 'K heb pensioen en ook een hut
   "Daar daar zoo lang' ik leef
"Verzorg ik u zoo veel ik kan
   " 'K sweer dat 'k u nooit begeef
"Dees' warme wachtrok kind zal u tot nut verstrekken,
   "En meer als lordschaps roem voor koud en honger dekken."

V.P.

Noot: In vers 5 heb ik "uwe" in "ruwe" verbeterd; in het laatste vers "denken" in "dekken"
Zie ook 12 maart 1813 : 8 maart 1817 ; 15 november 1817 ; 9 februari 1850 ; 20 september 1851 ; 14 mei 1853

Korte beschryving van de Liefde!   7 december 1816

De Liefde is myn Kwaal! en baart my dikwyls Pyn,
Ik bid u, zeg my toch, wat of de Liefde mag zyn. -

Zy is een Neiging, door geen' sterfling te overwinnen
Een drift van 't jeugdig Hart, een raserny der zinnen,
Een gloeyend ziel vergift, een kragt van 't Bruischend bloed,
Een woede vanden geest, een ziekte van 't gemoed -
Een warmte en koestering, die 't lichaam langzaam stoven,
Een artzeny; die ons voor duizend kwalen hoedt;
Een koorts die herig door de jonge leden woedt,
Een vonk, een vlam, een vuur, een gloed, door niets te dooven.
Een lust, die yder met het hoogst verlangen boet,
Een prikkeling tot weelde, een onbeschryflyk zoet,
Een smart die niemand kend, dan die haar voelt, en voedt.
Een vlaag die ons geheel van kennis kan berooven.
Een Juk dat koningen, en veldelingen dragen,
Een Breidel, die de woede, en woestheid toomt en fnuikt,
Dat tevens streelend drukt, en drukkend kan behagen,
'T welk de Eelste Hof Mevrouw noch 't schamelst meisje ontduikt.
Eene Eigenschap, die 't Hart, terwyl haar vuur het blaakt
By zyne onrustigheid, niet zelden werkloos maakt;
Dit is de liefde, - en al deez- vruchten brengt zy voort.
Doch, daar haar streeling onuitspreekelyk bekoort,
Gevoelen Lyf en Ziel haar Lievelyk vermogen -
Zy schept den schitterglans in s'jonglings driftige oogen;

Schenkt aan zyn bloode-jeugd een wak'kren mannen Moed;
Vervult zyn aders met een frisch en kragtig Bloed,
En maakt zyn Lichaam sterk in all wat Hy moog pogen.
Zy spreidt die Bruine tint, dat heerlyk inkarnaat,
Die Lieve Roose kleur op 't Maagdelyk gelaat,
En maakt de schoonheid, die bemint, oneindig schooner,
Niets zyn verliefder, in hun teed're drift gewooner
Dan 't voorwerp, dat hen boeit, en 't welk zy Hulde bien
Altyd, en overal voor hunnen geest te zien. -

Noot: zie 24 maart 1815

Internationale politiek 4 januari 1817

Dat er op het 19de eeuwse Curaçao mensen waren die belangstelling toonden voor het internationale gebeuren, blijkt wel uit de vele gedichten die de Franse Tijd, de nederlagen van Napoleon in Rusland, bij Leipzig en Waterloo, de overwinning van de geallieerde Duits/Engels/Nederlandse troepen en de verbanningen van de Franse keizer naar Elba en Sint-Helena tot onderwerp hebben.
Maar ook de bloedige onafhankelijkheidsstrijd van de Grieken tegen de Turken had enkele keren de aandacht, evenals - dichter bij huis - de strijd van Bolivar en de zijnen in Zuid-Amerika om Gran Colombia van het Spaanse kolonialisme te bevrijden. Men koos op Curaçao de zijde van Bolivar.
Daarnaast schreef een enkeling over andere politieke onderwerpen als de Barbarijse zeerovers, Karel X, het oude Iers-Engelse conflict, e.d.
De strijd van de Belgen tegen hun inlijving bij Nederland leverde een aantal anti-Belgische gedichten op in de tijd dat het Nederlandse leger nog enig succes had. Met het vooruitzicht dat het Nederlandse streven internationaal gezien op een fiasco zou uitlopen, zwegen ook de patriottische dichterstemmen.
Al met al is dit niet veel, maar toch voldoende om te zien dat het internationale gebeuren hier terdege doordrong. Wie De Curaçaosche Courant uit die dagen opslaat, zal toch constateren dat de aandacht voor het buitenland, getuige het aantal en de uitvoerigheid van de berichten, misschien wel groter was dan bij een aantal hedendaagse kranten op onze eilanden.
Op 16 november 1816 meldt de krant de overwinning op Algiers door een gezamenlijke actie van Engelsen onder leiding van Lord Exmouth en Nederlanders onder admiraal Capellen. De krant geeft een zeer uitvoerig verslag op 7 december 1816, dat geschreven werd door Lord Exmouth, in vertaling weer.
Als de vrede getekend wordt tussen Nederland en de Algierse Dey Omar Bacha, wordt dat ook in de krant vermeld.
Dat laatste feit leverde twee weken later het volgende gedicht op:

Het roofziek staatsgebouw der Middellandsche stroomen,
Deed vaak den handelaar voor zyn verliezen schromen,
Als hy zyn ryke kiel zag steev'nen naar 't zuid,
Waar den Barbaren rot steeds loerde op hun buit.

'T vervulde Italiën met angst, met schrik en beven,
Voor gruwlen, die men het aan deze kust zag plegen
Een schriklyk ach en wee! ging op uit duizend monden,
Van hun, die 't wreedste lot in zware ketens vonden,
En 't slavenbrood, met zweet, doorweekten in geschrei
De Mensch - de Christenheid moest om hun onheil weenen,
Daar zag men Batavier en Brit zich fier vereenen.
Zy kwamen - 't roofnest brandt - de slaaf en zee zyn vry.

Noot: zie ook 25 juli 1818 ; 3 april 1830 (2x) 20 augustus 1831 ; 15 oktober 1836 ; 19 juni 1852
Zie de inleiding op Napoleon op 17 juni 1814
Zie de inleiding van 13 april 1822 op Bolivar
Zie de inleiding op 31 januari 1824 over de Grieks-Turkse oorlog

---

Myn Heer W. Lee, - Zoo gy dit nevens gaande stukje waardig keurt om in uw Courant geplaatst te worden: geliefd 'er dan by tyd en wyle gebruik van te maken. 22 februari 1817

De vriendschap

Helaas is dan op deze onzalige aard,
Geen ware vriendschap meer te vinden?
Treft men dan niet als valsche vrienden?
Is dan de vriendschap aan de deugd niet meer gepaard?
O Ja, men vindt haar nog by toeval hier of daar,
Doch zeldzaam by die geenen,
Die zich door kragt van bloed vereenen,
By vreemden wordt men haar vermogen meer gewaar,
Dit ondervindt Erast, hy had door ongeval,
Onlangs een zwaar verlies geleden.
Welaan dagt hy, ik zal op heden
By myne vrienden gaan. Ik zal
Hen myn verlies, myn droeve staat voor oogen leggen;
'K vertrouw zy zullen my hun bystand niet ontzeggen.
Zoo peinsende kwam hy by één,
Dat nog zyn Broeder was, deez' had niet lang geleen,
Een ryk en deftig Ambt bekomen.
"Myn lieve Broer" sprak hy, "gy hebt myn staat vernomen,
"Heb deernis met myn ongeluk,
"Ik bid u leen my toch ; al was 't maar honderd stuk."
Ik ben was 't antwoord buiten staat u hulp te geven;
Uw komst verstrekt my tot een last,
Hadt gy wat beter opgepast,
Gy zoudt thans heerlyk kunnen leven;
Ik heb geen tyd, en wagt gezelschap hier;
Zy komen om een uur drie, vier.
Met sloot hy zyne deur; Erast ging moedloos heenen,
Al gaande deed hy niet als weenen,
En riep al zuchtende uit, wie hadt dit ooit gedacht!
Myn eigen Broeder ach! hoe word ik thans veracht,
Van hem die 'k zoo veel vriendschap heb bewezen,

Voor hy door 't los fortuin zoo hoog was opgerezen.
Een ander vriend die hy te ontmoeten kwam op straat,
Sprak: neem niet kwalyk, ik moet gaan, het is reeds laat.
Een derde was niet t'huis of liever niet te spreken,
'T scheen of de vriendschap heel van de aard was afgeweken;
Doch 's andrendaags sprak hem Cleant zyn Buurman aan,
"Myn Heer! ik heb uw lot verstaan"
"Zie daar, wees niet beschaamd, gy kunt myn hulp verwachten
"Daar zyn vyfhonderd stuk van achten
"En hebt gy meer van doen spreek op, 't is tot uw dienst."
Erast stond als verrukt; hy was op 't onvoorzienst,
Nu uit zyn nood geredt, van blydschap opgetogen,
Sprak hy Cleant dus aan: "Nu zie ik voor myne oogen
"Myn goede Buurman dat gy zyt
"Een menschenvriend vol deugd en edelmoedigheid
"O brave Man! Gy doet my heden ondervinden
"Dat goede Buren soms veel beter zyn dan vrienden."

Ik heb de eer te zyn, Myn Heer!
Uw Dienaar en een vriend van het goede en nuttige

Den 12den February, 1817

Noot: zie 24 maart 1815

Het slagveld 8 maart 1817
<u>Vry gevolgd naar het Engelsch dicht stuk (The Field of Battle)</u>

T' is nacht, het woen des stryde heeft eind'lyk uitgewoed,
Men ziet het wacht vuur slechts van top tot toppen zweven,
Den toon der krygsklaroen hoort 't luist'rend oor niet meer,
Plegtstaat'ge stilte heerscht, natuur schynt niet te leven,
Slecht wen de wind 't gekerm der stervenden verheft,
Is 't dat hun laatste zucht 't gevoelig oor nog treft -
T' toneel verandert, d'eerste straal, van 't gloeiend morgenrood,
Doet u het moedig Heer, in glans gewaad aanstaren;
Met vaand'len trotschen pracht en wapenen hellen glans;
Hoor nu den morgengroet by 't krygsmuziek der scharen,
Terwyl de zucht tot stryd elks krygsmans oog ontgloeit
En hoop op zegepraal en ieders boezem vloeit
Doch nu - De arm die vaak des oorlogs donders wierp,
De stem die steeds den moed en 't harte wist t' ontvonken,
De ziel met kennis als Gods schoonst geschenk begaafd,
En harten staag van roem en oorlogs eerzucht dronken,
Of wel op 't zeerst verknocht aan gade en kroost en eer;
Zy leggen sluim'rend reeds in d' arm der doods ter neer.
Rust sluimerende zacht, - Haast daagt de morgenstond!
Wanneer uw levens-zon uit doodschen nacht zal dagen -
Als iedere aardsche band, vernield, verbroken wordt,
En zaal'ge onsterfelykheid na levens felle plagen,
U offers van den kryg, een duurzaam loon bereid,
Dan styge voor Gods throon uw lied in heerlykheid!!

Noot: in vers 3 heb ik "krygsklaoen" verbeterd in "krygsklaroen"
zie 16 november 1816

Te leur gestelde liefde 8 maart 1817

Wat onverdraaglyk leed, wat al te felle smart,
Verwint in het eind den mensch, en buigt het stalen hart,
En breekt het vlammend oog, en wringt met naar geluid,
De lang bedwongen klagt ten bangen boezem uit?
Dat hart, dat naar gebrek, naar smaad noch laster vroeg,
Het plettend vallen van een wereld ligt verdroeg;
En, tegen Noodlots wil, haar mooglyk nog kon schorten,
Wat buigt het nu ter neer en doet zyn sterkte storten?
   Geen laffe weekeling plengt hier een dwazen traan,
En klaagt van doelloos kwaad een strenge Godheid aan,
En doemt het leven naar, en eischt een vroegen dood,
(Een eisch, voor het enge hart des dwazen veel te groot,)
Werpt alle vreugde weg om het missen van één wensch,
En maakt zich nutteloos voor Maatschappy en Mensch:
Hy kan gelukkig zyn, noch het heil van andren smaken;
Hy zinke in het graf ter neer om nimmer weer te ontwaken.
   Maar moet de wyze dan, gevoelig voor 't goed,
Het kwaad niet voelen, wyl hy het kwaad verdragen moet?
En, als zyn fiere borst het woedend lot weerstaat,
Niet smartlyk krimpen by de wonden die het slaat,
Maar aan den struis gelyk, of Groenlands loggen Beer,
Gevoelloos staren op het boren van de speer
Dan vlieg de Wysheid vry uit menschenharte henen,
En prente zendos leer in koude marmersteenen.
Neen! Wysbegeerte wil zoo dwaas een strengheid niet;
Zy doemt geen driften, houdt de rede slechts het gebied,
En het edel Christendom, dat fynste zielsgenot
Dat Englen droefheid leent, en tranen aan een God,
Dat teedre menschlykheid, en deugds verheven schoon,
Vereenigd schittren doet op 's hoogen Middlaarstroon,
Maakt kalmer wel de drift, en min geschokt het leven;
Maar wil geen yzen schors aan warme harten geven.
   En, Gy, myn hartvriendin, verschoont myn droeve klagt;
Gy kent des Noodlots Woede, en kent der liefde magt;
Gy weet, wat heil my blonk, wat Hemel ik genoot,
Gy kent myn' vreugden, en gy kent haar rassen dood.
'T vooruitzigt, eens <u>haar</u> heil te deelen als <u>haar</u> smart,
Tot hooger adel saam te smelten beider hart -
'T vervloog, Elize, neen! hier helpt geen vriendlyk streelen:
De wond is al te diep; zy kan, zy mag niet heelen.
Maar vrees geen nutteloos verkwynen van myn jeugd.
De beste vreugd is heen, toch bleef er menig vreugd.
De stille en sterke vlyt, de lagchende natuur,
'T gezigt van eedle daan, des dichters heilig vuur,
En weldoens yver, die geluk rondom verspreidt,
En Godvruchts vlammen, en de baak der eeuwigheid;
En de onvolmaakte troost in vriendschaps koestrende armen,
Kan altyd, als voorheen, 't verstyfde hart verwarmen.
En zoo my eens de hoop, de flaauwe, niet bedroog,
Een Godheid op my sloeg het medelydend oog,
Een goede genius, met sterken tooverstaf,
Aan 't naastvolmaakte heil op aarde wezen gaf,
En lydens scherpste doorn de schoonste rozen droeg,
En aan myn dankbre borst <u>haar</u> hart: <u>ik min u</u>, sloeg -

Verbeelding, staak uw' vlugt, - daal in 's levens holen
Myn weg gaat nederwaarts en klimmen waar verdoolen.

Noot: zie 24 maart 1815
"èèn" ; "saalt" ; "leifde" ; "lagehende" ; "vaar" heb ik veranderd in
"één" ; "slaat" ; "liefde" ; "lagchende" ; "vuur".
Het woord "holen" in de voorlaatste regel was nauwelijks leesbaar en heb ik in deze vorm verondersteld.

Soliloquy 15 maart 1817

A parody

To dun - or not to dun? that is the question.
Whether 't is better that the purse should suffer,
(For lack of cash) by baleful emptiness;
Or by a gentle dun to fill it up?
To dun! to get the money - and be enabled
To live and pay our debts - 't is a consumation
Devoutly to be wished. To dun - to be dunned -
Denied with "call again", what evils come
What disappointment sore - chagrin and woe;
What time is wasted - and what shoes are worn
In consequence must give me pain.
It is this
That makes so many debts not worth collecting;
'T is this which sickens business to despair,
And keeps from honest labour its reward.

Noot: zie 9 juli 1813

De kwaadspreekendheid 29 maart 1817

Het monster de kwaadspreekendheid,
Regeerd met woede in alle landen;
Zy is een dochter van de Nyd:
Geen mensch die zy niet aan durft randen.
Ontmoetze U by geval op straat,
Terstond weet zy wat te vertellen;
Zy toond daarby een zoet gelaat,
En zal U met veel vragen kwellen.
"Wat dunkt U roept zy van die man! -
"Ik schrik om alles bloot te leggen;
"Ik weet nog vry wat meer, maar kan
"Zo alles met een woord niet zeggen.
"Wagt, - morgen kom ik aan uw huis,
"Dan zal ik U geen ding verbloemen:
"Gy kent die vrouw!! - zy is niet pluis.
"Ik wil thans haar bedryf niet noemen."
Weg gaatze en op dien eigen stond,

Gaat zy van U die zelfde zaken,
Die even zo haar valschen mond
Ontvielen, andren kenbaar maken:
"Ik zag (zegt ze) over straat hem gaan,
"Hy kwam my met geveinstheid groeten;
"Doch hoop hem nimmer weer te ontmoeten:
"Hy barst van leugens uit zyn vel,
"Maar hemel! ik verfoei die streken.
"De waarheid, ja, dit weet gy wel,
"De zuiv're waarheid moet ik spreken."
Zo roemt de valsche tong alöm.
Om achter elks geheim te komen;
Zo maakt zy 't geen dat regt is krom,
En spuwt haar bittre gal by stroomen.
Is iemand van geringen stand,
Dan woelt de laster zucht nog sterker,
Verspreid haar gift van hand tot hand,
En sluit hem veelligt in den kerker;
Dan wordt elks tong op hem gescherpt;
Dan word hy voor een pest gehou'en;
Die eerste steen dan op hem werpt.
Zal men als een braaf man beschouwen.
Dit is de wereld haar bestaan,
Gelukkig die haar kan ontvlieden;
En vry van eigen roem of waan,
'T gezelschap schuwt van zulke lieden:
Want zyt ge 't doel waar op zy mikt,
Dan moogtge in stilte uw lot beklagen.
Van de oostpunt tot aan 't west-distrikt,
Is niemand veilig voor haar lagen

Prudentio

Curaçao den 25sten Maart 1817

Noot: zie 24 maart 1815
"kwaadspreekenheid" ; "bedrys" en "zuzt" zijn stilzwijgend verbeterd

---

De hoogmoed 10 mei 1817

Hoe haatlyk ook de trotschheid zy,
Is ze echter het lokaas veler menschen,
Zo wel de ryke dwaas als hy,
Die daaglyks moet om nooddruft wenschen,
Bewyzen haar een vleyende eer,
Een ryke zal haar hulpe bieden,
Hy buigt zich voor dien afgod neer,
Veracht de deugd in arme lieden,
Hy beeld zich in dat buiten hem,
De wysheid zou verloren raken
Zyn houding, zyn gelaat zyn stem
Doen hem in eigenliefde blaken:
Waar is een man denkt hy, als ik,

Zo geestig vol vernuft te vinden,
Nooit is hy beter in zyn schik
Dan als men in een kring van vrinden
Hem voor een schrander hoofd verslyt,
Dan ziet men eerst zyn hoogmoed zwellen;
Die hem dan roemt en streeld en vleid
Mag hem langs straat als vriend verzellen;
Doch altoos aan zyn linker zy,
Hy zal maar weinig menschen groeten,
Dit doende zou zyn hovaardy
Zich alteveel verlagen moeten,
Zyn kleed munt uit in kostbaarheid,
Zyn tafel is vol keur van spyzen;
Zyn Slaven loopen als om stryd,
Om hem hun eerbied te bewyzen:
Zyn trotsche wil is hun een wet,
Die doet hen vreezen, zuchten, zwygen:
Zyn drift door hoogmoed aangezet,
Kan haar begeertens niet verkrygen.
De hovaardy komt voor den val;
Gewoon om andren te verachten,
In pracht en praal te leven zal
En moet hy naderhand verwagten,
Dat hy van vyand en van vriend,
Zo dra zyn renten zyn aan 't dalen,
Gelyk zyn trotschheid had verdiend,
Zich ziet op de eige wyze onthalen:
Verwaantheid kent zich zelven niet;
Zy tracht zich wel bemind te maken,
Zoekt naar geluk, maar vind verdriet,
En kan geen waar genoegen smaken
Want de uitkomst leerd met zekerheid,
Dat die naar valsche roem wil streven,
Zich in zyn ydlen waan misleid,
Veracht wordt en in haat moet leven.

Constancio

Noot: zie 24 maart 1815
De kennelijke zetfout "do" in r.33 heb ik stilzwijgend in "De" veranderd.

Our native air 10 mei 1817

1
Thro' life delusive scenes we roam,
What all the garb of pleasure wear,
The more to prize our peaceful home,
To breathe more sweet our native air.

2
Dear to the eye the smile of morn,
Enchantment seems to linger there;
When breeze of rosy fragrance born,
Is mingled with our native air.

3
At twilight's lone and musing hour,
How blissful ever to repair -
To scenes that long have own'd the pow'er,
To render sweet our native air?

4
And how endear'd the scene sublime!
Here brightly smiles the landscape fair;
How genial to the soul the clime,
Where we inhale our native air.

5
Our home! And oh that sacred name,
Imparts a charm so rich, so rare;
The heart ne'er feels a stronger claim,
Than breathes within our native air.

6
What tho' to distant climes we fly -
To gather wealth, or banish care,
The thought of home is ever nigh,
To breath again our native air.

Noot: zie 18 december 1812
Ik veronderstel dat in het laatste vers "breath" foutief is voor "breathe"

De woekeraar 12 juli 1817

De snoode woekerzucht hoe laakbaar ook en kwaad,
Wordt niettemin nog steeds, O schande!
Schaamtloos gedreeven hier te lande,
Hoe zeer ook strydig met het welzyn van den staat.
Niets kan het bekrompen en geldgierige gemoed,
Van laagbezielde woekeraren,
Gestreng door vrekheid, evenaren;
Hun hart en ziel verlangt naar 's naasten geld en goed.
Hy is geheel van deugd en menschlykheid vervreemd,
Die liefdeloos zyn winsten zoekt te halen,
Van een die uit nood meerder moet betalen,
Dan het geen hy naar billykheid en 's lands wetten neemt.
Ja, ik gedenk juist aan Mesquino's, valsch gedrag,
Maar ach! hoe veel die hem gelyken!
Dit zou weldra nog nader blyken,
Indien men al hun doen eens bragt in klaren dag;
Hoe veel verryken zich, en worden dik en vet,
Van het gunt dat ze onrechtmatig schrapen,
Hoe kan de woek'raar gerust gaan slapen,
Daar hy zyn boezem heeft met zoo veel kwaads besmet!
't Is wenschlyk dat men in het Moederland voorzag,
Om in deeze neringlooze tyden,
Pandgevers door leenen te bevryden,
Van hooge renten die nog ryzen dag by dag;

Dus zou geen woekeraar 't natuurlyk recht vertreen;
Noch bovenmatige intrest vragen;
Dan had niemand reedenen tot klagen,
Dan deed men hier ook wel tot nut van het algemeen.

Fidelius

*Die zyne debiteuren, onderhandsch dubbelde intresten doen betalen.

Noot: zie 24 maart 1815

Het goede werk in schyn — 16 augustus 1817

Men leest wel van barmhartigheden,
Die wreed en onmedogend zyn:
Myn zangnimf zal dit klaar ontleden,
De waarheid schiften van den schyn,
De oprechtheid is zy steeds indagtig,
Die deugd bemind zy bovenal.
Een zekre juffrouw hier woonachtig,
Die ik SEVERA noemen al,
Had een slavin, van vroeger tyden,
Doorgaans DOCILIA genaamt;
Zy wilde die slavin bevryden:
"k Heb, sprak zy, een goed werk beraamd,
"k Zal dit volvoeren voor myn sterven,
" Op dat ik dus mag na myn dood,
" Een plaats in het hemelryk verwerven,
" Van liefde daden niet ontbloot.
" Docilia heeft in haar leven,
" My wel gediend, thans is zy oud;
" Nu wil ik haar vrydom geeven;
" En heb myn huiswerk toevertrouwd,
" Aan nog twee andere jonge slaven;
" Kom hier Docilia, gy zyt,
" Dit zal u dezen vrybrief staven;
" Van alle slaafschen dienst bevrydt.
" Gy kunt, dit is myn welbehagen,
" De kost gaan zoeken naar uw lust,
" Myn brave meid, en voorts uw dagen,
" In vryheid slyten en in rust."
Men zag Docilia vertrekken,
Maar ach! zy was reeds oud en styf,
Haar staat moest elk tot deernis wekken,
Zy had geen kleeren schier aan 't lyf;
Geen huisje om in te wonen,
Toen moest zy beed'len langs de straat,
Zag ze haar trouwen dienst belonen,
Met vryheid zonder hulp of baat;
Zy leefde in armoe weinig jaren,
Ging zwerven om een stukje brood,
En vond toen na zo veel bezwaren,
Geen andere uitkomst dan den dood.

Prudentie

Noot: zie hoofdstuk IV van de Inleiding
zie 24 maart 1815
zie ook 10 mei 1817 ; 6 september 1817 ; 18 oktober 1817 ; 7 januari 1829

Drinkspreuk 30 augustus 1817

Uitgebragt op het Bal by de viering van het luisterryke geboortefeest van Zyne Majesteit, onzen welbeminden Koning, Willem Fredrik. Den 24 Aug. 1817

Stort vol, ô blyde feestgenooten!
Het glas met purpurroden wyn:
Op 't heil des besten aller Grootsten
Moet thans een glas gedronken zyn.

Stort vol, zoo ver 't slechts kan geschieden,
Stort schuimend tot den rand den wyn,
Een feestdronk doet dit feest gebieden,
Een vol glas moet gedronken zyn.

Den vluggen dans' moet grootsch vervangen
Een' ruime teug van Nectarwyn.
De glazen zidd'ren van verlangen
Om vol en weder leeg te zyn.

De schoonste luister mag versieren
Dit feest hier en in Nederland;
Dat wy het met een feestdronk vieren
Voor Koning en voor Vaderland!

Dit zy de drinkspreuk, feestgenoten,
Zoo plegtig-vrolyk hier vergaard!
Het koningsfeest, ô landgenooten!
Is zulk een heildronk overwaard.

Dit zy de feestdronk, dien wy drinken,
Zoo schoon vereend door eendragts band;
Dit zy de spreuk: wy drinken, klinken
Voor Koning en voor Vaderland!

Aan hem, wiens jaarfeest wy herdenken,
Zy huldryk dus dit glas gewyd;
Aan Willem, dien op nieuws wy schenken
Ons hart van onderdanigheid.

Aan hem, den besten, den beminden,
Den hoogstverdienstelyken vorst,
Voor wien hy alle welgezinden
Van eerbied, dank doorgloeit de borst.

Aan hem, die de verbroken' banden
Van vrede en eendragt in den staat
Nog onlangs knoopt' met eigen'e handen,
's Lands steun nog is en toeverlaat;

Aan hem, door wien wy zien herleven
's Lands vryheid en zelfstanigheid,
Die veege dwing'landy deed sneven,
Aan Willem zy dit glas gewyd.

Zoo vat het aan, het toegewyde,
Het glinst'rend glas met purperwyn;
Op 't heil van vorst en volk, van beide
Zal 't statig uitgedronken zyn

Ja vat het aan met eerbetooning,
Het glas met eerbiedvolle hand:
"Heil land en volk! Heil onzen koning,
Die Vader is van 't Vaderland!"

J. Muller
Predikant

Noot: zie 24 augustus 1816

Fragment
Uit het Hoogduitsch van Cramer

30 augustus 1817

Zoo gaat met trompetten en pauken,
   Al juichend, gerust, weltevreen,
De mensch langs den gapenden afgrond,
   En d'opene graven daarheen.

Wel hem, dat de mensch niet mag weten
   Wat morgen hem veellicht weervaart!
Dan ledigde niemand den beker
   Der vreugde, gerustlyk op aard.

De vriend, lag in d'armen der vriendschap,
   Nog gister' nog heden zoo koel;
En zelfs aan den boezem der liefde,
   Verhief zich hun vriendschapsgevoel.

Dan dikwerf grypt heden de vriendschap,
   Den moorddolk in d'eigene hand,
Die gist'ren gelukkig by 't drinken,
   Twee vrienden met roozen omwand.

Ach! wie by die liefde, die vriendschap;
   Wie had zulks toch immer verwacht?
Dat hy thans de liefde vervloekend,
   Vertwyfeld zyn leven veracht!

Verheug U dan sterf'ling, zoolang
   't Geluk U begunstigt, bemint;
Wie weet, waarin het boek van Uw noodlot
   Uw lydens register begint?!

Noot: "deu" in de derde strofe heb ik verandord in "den"
   zie 24 maart 1815

Verzwyg uw vreugde en leed   30 augustus 1817
Naar den zelfden

Wien mag 't toch gelukken
De tong te doen bukken
Als liefde in 't hart is geweven
Want mensch'lyke harten
In vreugde en smarten
Zyn immer zoo yl als de zeeven.

Men praat en men fluistert,
Met ieder die luistert,
Van vryen en min heen en weder;
Gebabbeld, is d'orde
Gepraat moet er worden,
Al stortte de Hemel ook neder.

De vrouwen (de oude
Veeleerder toch houden
De mondjes nog toe, dan de jongen),
'K wed, durfde men 't wagen.
De kop afgeslagen,
Nog kwakelden dan nog de tongen.

Wilt gy voor U zelven
Geheimen bedelven,
Betrouw ze dan nooit iemands lippen.
Hoe zuiver ook dezen,
En schoon mogen wezen
'T zyn altoos maar glibbrige klippen.

Al wat zy maar weten
Wordt dra uitgekreten.
Op het wreedste vermeld - Daar by dezen
Wien liefde beloonde,
De Mingod bekroonde
Zeer zelden een zwyger zal wezen.

Des voelt gy ook smarte
Verberg die in 't harte
En zwygend de tanden gebeten;
Geniet gy ooit vreugde,
Die 't hart U verheugde
Maak dan, dat nooit iemand die wete!!

Noot: zie 25 maart 1815

Ter eere Zyner Majesteit's verjaar-dag gezongen op den 24sten Augustus 1817, in de familie-kring van een' ouden Vaderlandsche vriend.   6 september 1817

Naar de wyze "God save the King"

God zegen Neerlands vorst
God zegen onzen vorst

God spaar den vorst!
Aartsvader Willem's kroost

Oranje's huis en kroost
   Veel ramp getorst!
Blyv' tot der eeuwen loop
De liefde, steun, en hoop
Voor staats-recht en burger-trouw
   Lang leev' de vorst!

Dat dus het Moederland
Het oude Moederland
   Ons dierbaar zy;
Dat nimmer vreemd geweld
O! nimmer wreed geweld
   Haar ooit bestry!
Scheepvaart en handel groei
Vrede en eendragt bloei
Tot nut van het algemeen
   Heil zy onz' land!

Ook hier te Curacao
Steeds hier op Curacao
   Vreedzaam gerust.
In onz' beroep en kring
Stil in ons eigen kring
   Pligten bewust.
Dat op deez' blyden dag
Elk zich verheugen mag
Met het juichend vaderland.
   De koning leef'!
Driemaal vivat de koning,
   Vivat het Vaderland,
   Vivat Curacao.

Noot: zie 24 augustus 1816

De vleyer

6 september 1817

Om wel te leven in dit leven,
Moet gy aan hem die U gebiedt,
Altoos gelyk in alles geven,
't Zy hy de waarheid zegt of niet:
Want zo gy hem gaat tegenspreken,
En beter onderrigten wilt
Dan openbaard gy zyn gebreken,
En hebt uw gantsch fortuin verspild.
Dit kan ons zekren Felix leeren,
Hy diende een Heer van goeden staat,
Doch daar geen mensch mee kon verkeren,
En by een ieder was gehaat:
Alleen kon Felix zich beroemen,
Dat hy zyn meesters gunst bezat,
Zich zyn vertrouweling mogt noemen,
En als een huisvriend wierd geschat:
Want met al zyn gedienstig streelen,
By zyn Patroon door eigenbaat,
Wist hy zyn rol zo wel te spelen,
Dat die hem maakte voor legaat,
Een huis en twintig koppen slaven,
Met nog een goede som aan geld;
't Geen hem toen Norskop was begraven,
Wierd uit den boedel toegeteld;
Gevoegt by 't geen hy van te voren,
Verkregen had zo nu en dan;
Dat niet zo ligt is na te sporen,
Verrees hy schielyk tot een man.
Eens dat ik by hem was ten eeten,
Sprak hy, "Gy ziet, ik ben thans ryk
Dit komt om dat ik, moet gy weten,
Heer Norskop altoos gaf gelyk,
Wanneer wy by elkander zaten,
Sprak ik hem vleyend naar den mond,

Al zag ik klaar dat al zyn pratens,
Was redeloos en zonder grond.
Zo gy hier uw fortuin wilt maken,
Myn vriend, dan moet gy 't zelfde doen,
Dan kunt gy tot een staat geraken,
Van eer, van aanzien en fatzoen.

Prudentio

Noot: zie 24 maart 1815
"mau" ; "den" : "knnt" zijn verbeterd in "man" ; "dan" ; "kunt"

Epìsch-moraliserende poëzie 20 september 1817

Een aantal verhalende gedichten heeft een serieuze inhoud; de bedoeling om de lezer iets te 'leren' stond bij deze gedichten kennelijk voorop. Men zou ze kunnen karakteriseren als "een verhaal met een moraal".
Dat kan dan een dierverhaal, een fabel zijn met een nadrukkelijke lering in de staart, zoals in een viertal gedichten. Door middel van deze dierverhalen wil de dichter de lezers tonen dat je alleen maar kunt opvoeden als je zelf het goede voorbeeld geeft (De wolf en zijn zoon), dat vrijheid belangrijker is dan materiële welstand in onvrijheid (De straathond en de hofhond), dat iemand die vandaag geprezen wordt morgen in ongenade kan vallen als de modegrillen veranderen (De oude en de jonge beer), dat wanneer je klein bent je maar beter toe kunt geven aan de sterkere ook al heeft die duidelijk ongelijk (De uil bij de zangvogels) en dergelijke wetenswaardigheden meer.
Een anonieme dichter of enkele anonieme dichters kritiseerde(n) de winkelier en een planter in hun financiële hebzucht, waarvoor principes moeten wijken; er wordt op het slechte van geldverkwistend gedrag gewezen en scherpe kritiek uitgeoefend op autoritair-conservatief gedrag van een R.K. priester.
Opvallend is dat de voorbeelden van deze leerdichten, deze didactische poëzie die in dichterlijke taal wil onderrichten, nagenoeg uitsluitend voorkomen in het eerste kwart van de 19de eeuw. Tijdens de Europese Verlichting had de laatste opbloei van het didactische leerdicht plaats; deze wordt op Curaçao aanvankelijk nog gevolgd. In de loop van de eeuw toont het niet meer voorkomen van deze didactisch-moraliserende epische poëzie dat de invloed van de 18de eeuwse Verlichting afneemt.
Het episch humorisme en episch sentimentalisme die zich wel over de hele periode van de eerste helft der 19de eeuw uitstrekken, laten zien hoe ook in dit soort poëtische produkten de invloed van de Europese Romantiek voelbaar is op Curaçao. Ik ga niet zo ver dat ik beweer dat er een romantisch gevoel heerste op Curaçao, wel toont de poëzie aan dat individuele dichters duidelijk door deze Romantiek beïnvloed werden, dat sommigen op Curaçao ook hiervan terdege op de hoogte waren.

Myn Heer de Courantier - Hier nevens een stukje, het geen ik U verzoek in Uw geacht weekblad te plaatzen, of het te vooren ook

van anderen in dichtmaat is nagevolgt, is den maker onbekend: alleen dit kan hy u verzekeren dat de zyne geheel nieuw is.

Mirandor

Curaçao den 17den Sept. 1817

De wolf en zyn zoon

Een Wolf sprak eens zyn zoon in dezer voege aan:
Myn kind! hoor naar myn vaderlyk vermaan;
Wees matig, luister naar myn woorden,
Onthou U toch van gruwzaam moorden;
Leef van 't gewas dat gy op 't veld ziet staan in 't groen,
Zo als ook andren dieren doen.
Terwyl de Redenaar nog bezig was te spreeken,
Zag juist den jongen Wolf in 's Vaders tanden steken,
De wol en 't bloed van een onnozel Schaap dat hy,
Een uur te voren had verslonden in de wei,
En lachte op dit gezicht, ô deugniet riep den ouden
Hoe lacht gy om myn raad, waar moet ik U voor houden,
Voor eenen booswigt die myn raad slaat in den wind;
Wat word er nog van U? Neen vader sprak het kind,
Wees maar op my zo niet verbolgen,
'K zal allezins uw voorbeeld volgen.

Zo vindt men ouders die hun kindren lessen geven,
En zelve in zonde en ondeugd leven,
De kindren zien dit wel, zy lagchen, en wel dra,
Gaan zy hunne oudren in die kwade stappen na.

Het Fransch van den Heer de Voltaire op een vryen trant gevolgdt, door Mirandor.

Noot: zie ook 22 november 1817 (2x) ; 7 februari 1818 (2x) ; 14 februari 1818 ; 11 april 1818 ; 13 mei 1820 ; 5 mei 1823 ; 7 juni 1823 ; 18 juni 1825 ; 3 mei 1828 ; 18 augustus 1832 ; 12 september 1835 ; 4 juni 1836

Het Nut — 29 september 1817

De actieve lansonderwijzer G.G.van Paddenburgh was al in februari 1817 met het plan gekomen een Departement tot Nut van het Algemeen in deze kolonie op te richten. De krant bericht uitvoerig over de plannen op 8 en 22 februari, en schrijft dan:

"Men rekent het niet onbelangryk, te berigten dat de Leden die tot de Maatschappy van het Nut van het Algemeen zyn toegetreden zich op Woensdag den 26sten Februari tot een Departement gevormd hebben met de toestemming van Z.E. de Gouverneur Generaal van dit Eiland, die zich wel tot de beschermer van hetzelve Departement heeft willen stellen. De genen die Leden van hetzelve Departement gelieven te worden, kunnen zich addresseeren by den Weled. Gestrengen Heere J.J.Elzevier President van den Raad van Justitie en den Heere G.G.van Paddenburg, School Onderwyzer." (1 maart 1817)

Een anoniem auteur schrijft op 27 september 1817 een uitvoerige "bemoediging aan de Heeren Leden van de Maatschappy" als de zaken er kennelijk slecht voorstaan. Op dit gedicht reageren een week later een tweetal dichters.
Veel activiteiten schijnt de Maatschappij niet ontplooid te hebben. Er werd een prijsvraag uitgeschreven op 14 november 1818 over de vraag wat de geschiktste middelen zijn om de inwoners van Curaçao voor watergebrek te behoeden. "Antwoorden in Frans, Spaans, Nederduits of Engels voor 1 april 1819. Prys een Gouden Eerepenning ter waarde van F.50,-". Maar er kwam geen enkele inzending.
In 1820 werden twee redders van drenkelingen door de Maatschappij gehuldigd, waarover de krant uitvoerig mededeling doet. Ze drukt de "aanspraak" bij de huldiging af, door J.M.van Eps tot de redders A.G.Rampelenberg en L.Nieuwstraten gericht, die op hun beurt een "dankbekentenis" daarvoor aan de secretaris overhandigen. "Het volgend daartoe vervaardigde lied, werd als toen door eenige beminnaars der toonkunst gezongen," beluisterd door een "talrijke schaar", die "deze plegtigheid bywoonde". Het lied telt drie octaven.
Op 18 april 1818 dicht Philantrope een lang lofdicht van tien sextetten op de Maatschappij. Uit de prijsvraag en de gedichten blijkt wel dat het zeer 'moederlands' toeging in het Curaçaose Departement van de Maatschappij.

Bemoediging
Aan de Heeren Leden van de Maatschappy tot Nut van het Algemeen, te Curacao

Een maatschappy tot nut van het algemeen,
Scheen ook by ons tot stand te zullen komen;
Dit lofryk werk zo heilzaam voor elkëen;
Zo yvrig als welbemind ondernomen;
Daar men zich zo veel goeds van hadt belooft;
Daar zo veel nuts uit voort had kunnen vloeyen,
Verflaauwt thans weer, is schier als uitgedooft;
Of schynt een misgeboorte uit te broeyen.
Wat mag hier van de ware reden zyn?
Wie zou een werk in zynen voortgang keeren;
Een werk zo goed voor ieder groot of klein,
Of ryk of arm, daar ieder door kon leeren,
Zyn plicht als mensch als lid der maatschappy,
Een prikkel tot de deugd en goede zeden;
Dat de aandagt op dit eiland waardig zy,
Van elk die nog geleidt wordt door de reden;
Wie denkt zo boos? Wie is zo slegt voorzien,
Van goeden wil voor 't heil der medemenschen;
Of wie is zo weerbarstig dat indien
Hy goed kon doen, dan liever 't kwaad zou wenschen,
Dit denkbeeld vondt nooit plaats in een gemoed,
Al was het zelf uit wilden voortgesproten:
Veel min by een die wel is opgevoed
En onderwys van Godsdienst heeft genoten.
Het schynt ons toe dat hier de bitse nyd,
Die doorgaans 't goede in andren tragt te laken,
In 't duister woelt en listig van beleid,
Dit nuttig werk als noodloos zoekt te wraken.
'T vooroordeel is by vele nog zeer groot:

Men mag by hen van geen verlichting spreeken;
Hun hart is voor den naasten koud als lood:
Men zoekt veelëer de domheid aan te kweeken.
Maar gy die zo welmenend ondernaamt,
Dit treflyk plan eendragtig door te zetten;
Ter goeder trouw haar werking hadt beraamd,
Laat U door niets verhindren of beletten;
Gaat rustig door in weerwil van die geen,
Van wien men wel iets beters kon verwagten;
Werkt immer voort tot nut van 't algemeen
'T eenstemmig doel waar na wy moeten tragten,
Is reeds door U aan ons bekend gemaakt;
Wat houdt U op om moedig voort te varen?
'T gaat vast dat gy nog tot uw oogmerk raakt,
Wanneer gy maar uw kragt te zaam wilt paren,
Dan zult gy 't eind nog van uw arbeid zien;
Dan zal 't gemeen uw liefde werken pryzen;
En hy die U nu hinderd zal misschien,
Dan met U zyn, U tog zyn hulp bewyzen.

Noot: in het laatste vers heb ik "dewyzen" verbeterd
zie ook 4 oktober 1817 (2x) ; 18 april 1818 ; 7 oktober 1820
zie ook de inleiding op 25 februari 1859 over "Curaçao"

<u>Antwoord aan den schryver van de Bemoediging aan de Leden der Maatschappy tot nut van het algemeen - (Zie het vorige No)</u>
4 oktober 1817

O ja zoo de menschheid
Die dochter der Godheid,
Haar goudgelen vanen
Ook hier konde planten;
Zoo liefde voor wysheid
En yver voor deugden
Den bloemtuin omsierden,
Waar Goddelyke Astrea
In het gloeyend azuurkleed
Bezaaid met het goudstof
Haar hut had gesticht
Daar woonde zy een maal
Toen booshcid en laster,

De nyd en de zelfs zucht haar nog niet verguisde
Geen schyndeugd gemaskerd, de vlyt en de braafheid.
Zoo schamper verjaagde
De deugd niet een klank was
't Geweeten geen onding;
Maar zy nog voor het menschdom
Haar bronne verspreidde,
Zoo zuiver als immer, de zeegnende Godheid,
Voor edele wezens
Bestemd tot volmaking
Door het dal van het leven
Weldadig doet vloeyen.

Maar vriend! O dit tydstip wen zal het toch dagen?
Met bloozende glanzen verkwikkend ontluiken,
Wanneer zal verlichting, die dochter des hemels
Op zilveren vleugels ook op deze rotzen
En dalen, en heerschen, en menschen aan menschen
Met zydene koorden een stemmig verbinden,
Om slechts in dit leven 't gemeen stemmig welzyn
Bedoelend, bewerkend, het plan van den schepper.
De kern der volmaking by kleine en grooten,
    't Ontwikkenlen en een maal
    Hen vatbaar te maken
    Voor hoogre ontwikkling
    Die toch na dit leven
    Den nietigen sterfling
    Naar Godsdienst en reden
    Vereedlend verwacht -

    Wen zal dan toch immer
    Hier Nemesis heerschen?
    Met gloeiende roeden
    Die slangen verpletten
    Die sidsend, kwaadaardig
    In duisternis schuiflen.

De deugden slechts veinzen om onder dat masker
De braafheid te moorden, de onschuld te rooven,
En dan na den val van het schuldelooze offer
Met duivelsche wellust een Jubel te zingen? -

    Doch edel voorzeker
    Uw doel en uw wenschen!
    Zy zyn ook de mynen,
    Zy blyven met d'uwen
    Aan God en de menschheid,
    Voor altoos gewyd.

    Maar daar we in dees oorden
    Zoo weinigen vinden,
    Die krachtig, volmoed zyn,
    Om zonder de baatzucht
    Noch vrees voor de menschen,
    't Verstand van hun naasten,
    De Godsvrucht en zeden,
    Tot nutte van allen
    Te helpen bevord'ren
    Daar domheid nog immer
    Daar dweepzucht, vooroordeel,
    Naast zotte verwaardheid
    Hier teugeloos rondholt.
    Zoo laat ons dan zwygen en allerlei zotten
    Geduldig en hopend op lieflyker tyden,
    Verdragen en immer met al ons vermogen,
    In dees onzen werkkring, hoe kleen die moog weezen
    Beschaving, verlichting van grooten en kleinen,
    Bedoelen bewerken,
    Dan zal toch een zoete voldoening ons zelven,

Het harte verkwikken en zachtkens ons zeggen,
Gy werkte ook mede tot 't algemeen nut.

Nil Mirari

Noot: zie 29 september 1817
"schanper" in strofe 2 ; "her" en "ontwikkenlen" in strofe 3 heb ik stilzwijgend verbeterd. tot "schamper" ; "het" en "ontwikkelen"

Eene kleinigheid   4 oktober 1817

Ter behartiging voor den schryver der berymde bemoediging aan enz. (zie vorige Courant 27sten September.)

Wie naar beroep en staat getrouw zyn' pligten doet,
En, waar 't ook word vereischt, zich nuttig toont en goed,
Die heeft zyn maatschappy, dees' brave is alleen
Het yv'rigst werkend lid voor 't nut van 't algemeen.

Noot: zie 29 september 1817

Eenige rymklanken   11 oktober 1817

Dichtkunst was oudtyds het vermaak der grootst vernuften;
Toen dwaaze heidenen nog in hun blindheid zuften,
Bood zy, schoon onbeschaafd, den roem der deugden aan:
Zy zong cierlyk en fyn, de beste heldendaan,
Zy kon zelfs hun weifelend godendom bekoren,
Ze is met strelend muziek t' eener dragt geboren.
Onze Poeten door 't vuur der wraaklust aan 't blaken,
Om by 't weeklyks nieuws-bladt te schimpen of vermaken,
Ter toets voor 't algemeen; krygen thans hekelstof
Een bitze geest (geen menschenvriend) zoekt daarin lof.
Wie ooit een edlen vlam gemoedelyk mogt voelen,
Leert by zyns naasten nut, ook zelfverbeetring doelen.
Zing dan wyslyk deugdbeminnaars, nu de blyden morgen,
Na een donkren nacht, en, met een zwerm van bange zorgen,
Aan vreemde ketens, waardoor 't harte nog veel wonden draagt;
In het lieve moederland weer vrolyk is opgedaagd.
Tracht immer 't ongunstig wanbelang te doen bannen,
En zachtgezind ten doel, uw pogen zamenspannen.
Ja, wie naar beroep en stand getrouw zyn' pligten doet,
En, waar zulks wordt vereischt, zich steeds nuttig toond en goed,
Schikt juist tot ons maatschappy; elk brave moet zoo ook-alleen.
Een yvrig werkend lidt worden voor het nut van 't algemeen.
Maar helaas! echte verdiensten vinden zoms weinig trek;
Trotsheid en baatzucht drukken de braven vaak op den nek.

Toepaslyk is ook het zeggen van eene der oude Nederlandsche rymers.

"Een eerlyk scherp denkend' man die regt nuttig konde zyn,
Blyft misgekendt, want, d'opregtheid weegt by hem meer dan schyn.
Indringende laage vlyers raken hoog geacht,
Schoon geen verstandig mensch ooit iets goeds van hun verwacht.
Men zegge dus wat men wil, - dat hiet een gelukkig man,
Die met welgevoeglykheid een bloot spectator blyven kan."

Sincerus

Noot: zie 29 september 1817
zie 4 maart 1814

"...beschaving, verlichting voor groten en kleinen..."
18 oktober 1817

De conclusie die ik trok voor de episch-moraliserende poëzie, dat ze als uitvloeisel van de 18de eeuwse Europese Verlichting moet gelden en met het sterker worden van de Romantische tendenzen in het tweede kwart van de 19de eeuw verdwenen is, geldt ook voor de niet-verhalende, algemeen beschouwelijke didactisch-moraliserende gedichten: ook die zijn nagenoeg uitsluitend het produkt van de eerste kwart van de 19de eeuwse Curaçaose poëzie.
Dit beschouwelijk - moraliserende genre was populair, getuige de bijna twintig voorbeelden die in deze afdeling te rubriceren zijn. Deze gedichten gaan over een 'arme man' die oproept tot medelijden en goedgeefsheid, over 'de brave man' die een toonbeeld is van huiselijke en maatschappelijke deugdzaamheid, over de afkeurenswaardige geldzucht van de "woekeraar", over de "vleier" die iedereen naar de mond praat om geldelijk voordeel te krijgen.
Maar het grootste deel behandelt algemeen abstracte positieve ethische begrippen als liefde, vriendschap, het geweten, menslievendheid, verdraagzaamheid en weldadigheid, en negatieve als bedrog, teleurgestelde liefde, kwaadsprekendheid, hoogmoed, ondankbaarheid, roddelarij, van welke het nut en de noodzaak respectievelijk het verderfelijke worden aangetoond. De dichters roepen op tot een beschavende, het redelijk verstand verlichtende houding.
Opvallend is hierbij dat het grootste deel ervan in 1817 verscheen, zonder dat we kunnen zeggen dat al deze gedichten van één auteur zijn. De Curaçaose dichters gaven er de voorkeur aan hun medemens een zedelijke spiegel voor te houden, zonder dat ze zelf bekend werden. Alle gedichten verschenen of geheel anoniem of onder een of ander pseudoniem als "een dienaar van het goede en het nuttige", de "voorzichtige" de "oprechte" etc. Daarmee vermijdend dat lezers de openlijke aanprijzing van de goede zeden of de kritiek op de slechte eventueel in de kleine gemeenschap van die dagen zouden gaan betrekken op het particuliere leven van de vervaardiger van het poetische produkt! Men durfde er kennelijk niet voor uit te komen deze gedichten geschreven te hebben!

De brave man

Het lust my eens den braven man te schetzen,
Zo als hy is, zo als hy moet bestaan;
En dit tafreel zal hoop ik niemand kwetzen,
Die op den weg der deugd nog voort wil gaan,
De brave man is met zyn staat te vreden;
Degeldzucht heeft geen invloed op zyn hart;
Zyn geest verlicht door Godsdienst en door reden,
Word nooit beklemd door ydle vrees of smart.
Het streng gezag kan nooit zyn ziel bekooren,
De les "Al wat gy wildt dat U geschiedt,
Doet andren zo" gaat nooit by hem verloren;
Zyn evenmensch stort hy in geen verdriet.
Hy is niet trotsch op rykdom, eere of gaven;
Zyn huisgezin maakt hy nooit 't leven bang;
Hy is niet hard ten aanzien zyner slaven,
Zy dienen hem uit liefde, zonder dwang
Nooit laat hy hen van honger kwynend sterven
Nooit geeft hy aan verkoopsters valsch gewigt.
Geen geld of goed zoekt hy door onrecht te erven
Hy heeft geleerd te leven naar zyn plicht.
Hy laat zyn vrouw met negers en negrinnen,
Geen handel doen in doeken, streep of bont,
Om door die weg drie dubble winst te winnen;
Bedriegt geen mensch door ellen, maat, of pond.
Zyn hart wordt door geen eerzucht aangedreven.
Hy werkt altoos ten nutte van 't gemeen.
Hy zoekt geen ambt om maar in pracht te leven.
Betaald ook weer aan die hem geeft ter leen,
Hy houdt zich van geen vrienden afgezonderd
Hy schiet zyn geld als iemand is in nood,
Doch hoger nooit dan tegen zes ten honderd,
En daag'lyks deeld hy de armen van zyn brood
Hy heeft geleerd voorzichtig stil te zwygen
Wanneer hy denkt dat 't spreken nadeel doet.
Een lasteraar kan niets by hem verkrygen:
De leugen heeft nooit vat op zyn gemoed.
Hy is bedaard in voor- en tegenspoeden.
Hy neemt geduld al zyn de lasten zwaar.
Nooit spreekt hy los, nooit heeft hy kwaad vermoeden,
Van 's lands bestuur, nooit roer hy aan die snaar
Wie zou die man die braven man niet roemen
Die zo geheel aan 't algemeen zich wydt!
Geen wonder dat de bleeke nyd op 't noemen
Van dezen naam zyn tanden stukken byt.

Noot: zie de inleiding bij 24 maart 1815 over het leerdicht

De Nederlandstalige poëzie in De Curaçaosche Courant is het produkt van enkele Joden en vooral van de protestantse blanke bevolkingsgroep, die of op Curaçao geboren is of van Europese afkomst, maar gesetteld op het eiland. Dat is enerzijds af te leiden uit de namen van de dichters voor zover we die kennen, anderzijds uit de onderwerpen waarover geschreven werd. G.J.M.Dahlhaus O.P. laat er in zijn in 1924 verschenen "Levensschets" van Monseigneur Martinus Joannes Niewindt, eerste Apostolisch Vicaria van Curaçao, geen twijfel over bestaan dat De Curaçaosche Courant over het algemeen anti-katholiek was; hij noemt de redactie "zoo menigmaal een verwoed tegenstander van alles wat katholiek was en van het werken door Niewindt..." (p.483/484)
Het streven van de priesters om het evangelie onder het volk, inclusief de slaven te verbreiden - om welke reden ze in het Papiament preekten - was ook vreemd aan de Protestanten die zich alleen op de eigen groep, de blanken bovenlaag, richtten.
De sterke binding tussen staat en kerk wordt wel duidelijk gesymboliseerd in het gegeven dat de gouverneur de voorzitter van de kerkeraadsvergadering was. (Hartog 1961 ; 840)
De Protestantse prédikanten preekten in het Nederlands, zodat er nauwelijks niet-blanken de Fortkerk bezochten. En die waren ook niet welkom, evenals de armen. Ds. Van Dissel houdt van 1855 - 1857 bij volle maan een dienst voor "schamele klasse", omdat bij avond de armelijke kleding minder zichtbaar is.Maar het werd geen succes; de Fortkerk bleef voor de rijke.
Ds. G.B.Bosch die van 1816 tot 1836 als predikant van de Fortkerk ook vanaf 1820 niet-blanken wilde dopen, kreeg daarvoor aanvankelijk (tot 1830) geen toestemming. Hij spreekt in zijn Reizen (Bosch 1827) van "schreeuwende onregtvaardigheden" van de koloniale staatkunde:

> "Hoe grooter men de afstand tusschen blanken en zwarten maakte, en hoe meer men de laatsten vernederde, des te vaster en langduriger, dacht men, stond het koloniale stelsel; want hield vrees voor de blanken de Negers niet op eenen eerbiedigen afstand, bestond er onder de laatsten geen ontzag voor de morele meerderheid en hoogere waarde der eersten, dan waren leven en bezittingen, rust en veiligheid in gevaar."

En als voorbeeld om de protestantse kerk "rein en blank te bewaren" vertelt hij van "eene oude vrouw" die zei "uit den hemel te zullen loopen, indien er een Neger of Negerin naast haar kwam te zitten..." Maar ook de Joden lieten volgens Ds. Bosch geen kleurlingen als lid van de synagoge toe.
Zulke staaltjes van racisme als van de "oude vrouw" komen we in de poëzie niet tegen. Er wordt in de krant trouwens nauwelijks over de slavernij gedicht; dat was op Curaçao in tegenstelling tot de rest van het Caraïbisch gebied (o.a. Suriname!) geen poëtisch onderwerp. (Zie ook 16 augustus 1817)
Vooral in gedichten op het nieuwe jaar en op de lof van de vorst wil de godsdienst nogal eens een rol spelen als onafscheidelijk horende tot de klassieke trits van het goede, ware en schone, of de 19de eeuwse nationalistische gedachte van God, Nederland en Oranje.
Naast deze algemene verwijzingen naar deugd en godsdienst komen we ook speciale kerkelijke onderwerpen als de 300-jarige herdenking van de Kerkhervorming op 31 oktober 1817 tegen, die drie gedichten opleverde, en de vereniging van de Hervormde Kerk met de Lutherse,

die ook belangrijk genoeg was voor enkele poëmen.
"Een Intekenaar" wijdt in de krant van 1 november 1817 een lang artikel aan de hervormingsdag dat hij besluit met een gedicht van zeven octaven.

> ".. na de yzere tydvakken van donkerheid en verleiding door de erglyke dwalingen onder het schynheilig bekleedzel van oude regtzinnigheid, de grofste uitsporigheden en bedriegeryen, onbeschaamdelyk vertoonende; toch weder het zuiver geloof ongekluisterd zagen uitschitteren, en waarom de hartreffendste wreedheden en verdrukkingen by een reeks van opeenvolgende jaren, de menschheid en het oorsprongelyk heilvolle Christendom... hatelyk, ja hemeltergende onteerden.
> De overdenking dezer dingen heeft my bewogen, ter vrye navolging van eene onzer Nederlandsche vernuften, dichtmatig te zingen."

Een week later schrijft een anoniem persoon twee lange zinnen, bestaande uit achttien verzen "op het eeuwfeest der Hervorming" dat in dezelfde toonaard is gezet.
Dahlhaus heeft in elk geval gelijk als we letten op het poëtisch werk in de krant, dat doer de redactie werd opgenomen. We moeten bij dit alles wel bedenken dat de emancipatie der R.K.Kerk - ook in Nederland - in deze tijd meer een papieren dan een feitelijk geaccepteerde zaak was.
Tot slot dicht Philantrope naar aanleiding van de "heuglyke klanken der regtzinnige welsprekendheid" over "de geschiedkundige gedenkwaardigheden en daaruit voortvloeyende pligten der Hemelgunstige Reformatie" een klinkdicht van zestien verzen. Met "beide onzer leeraren" in dit gedicht zal Philantrope de Hervormde Ds. G.B.Bosch en de Lutherse predikant J.Muller bedoeld hebben, die allebei in de Fortkerk dienst hielden in die tijd. De laatste publiceerde in de krant enkele berijmde preken.

Hervorming uw onschatbre zegen
Wordt dankbaar door ons nagedacht,
En GOD, door wien wy zulks verkregen;
Den lof dier goedheid toegebracht!
Het Christendom, het licht der Aarde
Die 't menschdom al zyn heil belooft,
Was diep ontweldigd aan haar waarde,
En van haar zeedlyk glans berooft.

De menschheid lag in 't stof vertreden,
En kuste slaafsch haar dwingeland;
't Geweld zat op den troon der reden,
Sloeg vry geweeten aan den band,
Daar moest vroomheid voor snoodaarts knielen
Wier trotsheid 't aan hun zetel klonk:
God wenkte d'aflaatgruwelen vielen,
En d'eerste straal uit Duitsland blonk.

Het vuur en zwaard der moordenaren
Werd dienstbaar aan dat heerlyk werk,
En 't bloed van edle martelaren
Was 't vruchtbaar zaad der betre kerk.
Deez' zagen in een hoger leven
Beloning van hun deugd en moed;
De menschheid aan 't geluk hergeven,
Dat zuivre heilleer kennen doet.

O! hoe weldadig was die zegen
Voor het menschdom in 't algemeen!
Het bygeloof en domheid zwegen
Bedrog en boosheidslist verdween;
't Gezond verstand hernam zyn rechten,
De reden haar geschonden eer;
Zy durfden 't groote pleit beslechten,
En 't menschdom vond zyn waarde weer.

De wetenschappen weggevlogen,
Of, ydle woordenpraal alleen,
Door valsche yverzucht omtogen,
Of in het kloosterstof vertreen,
Bloeiden weer; nutte kunsten stegen
Met snellen vaart uit haren nacht,
En juichten d'edle vryheid tegen
Haar door Hervorming aangebracht.

Dat wy deez' weldaad diep gevoelen,
En duur aan haren gunst verplicht,
Nooit voor de echte leer verkoelen,
Maar ons verheugen in haar licht;
Dat wy 't kleinood getrouw bewaren,
Eens door het waardigst voorgeslacht,
Nu zoo veel nooden en gevaren,
Met stroomen bloeds ons aangebracht.

Ach! dat wy voor de waarheid leven,
En, dankbaar in haar spooren gaan;
Ja, dat wy rustloos voorwaarts streven,
Om haar steeds reiner ga te slaan;
Tot dat wy haar in 't eind' zien blinken,
Waar ons geen oude noch nieuwe dwaling meer verbeidt,
En waar ook 't ongeloof zal zinken,
Door stralen van Hemelkennis, vreugd en zaligheid.

[Een intekenaar]

Noot: zie ook 8 november 1817 (2x)
Zie ook de inleiding op 12 april 1823 over de V.P.G.
Zie ook de inleiding op 16 augustus over het "anti-Rooms-Katholieke karakter" van De Curaçaosche Courant.
Zie ook hoofdstuk IV van de Inleiding

Op het eeuwfeest der Hervorming 8 november 1817

Toen in den donkren nacht der schrikbren middeleeuw,
Het menschdom was gedaald tot aan den staat der dieren;
De Godsdienst werd onteerd door 't priesterlyk geschreeuw,
De deugd werd onderdrukt door hun onzinnig tieren;
Toen men geen wysheid, kunst of wetenschap zag blinken,
En geen verlichting meer op deze aarde ontstond,
Of 't priesterlyk geweld zocht haar in boei te klinken,

En dreigde hem vloek en wraak, die zyne magt weerstond;
Toen in dien duistren nacht de menschheid scheen verloren
Toen brak d' Hervorming door, en - 't daglicht was geboren.
O volkren! die uw geest voor vryheid voelt geschapen,
Hoe schoon was U die dag, die van den Hemel scheen,
Daar 't menschdom uit zyn slaap geheel weer scheen te ontwaken,
De duisternis en nacht van deze aard' verdween,
En men weer deugden zag, met edle wysheid blinken,
En hare invloed weer verspreidde van alom:
O laat dien schoonen dag 't geheugen nooit ontzinken,
Maar U met liefde ontglöen voor 't zuivre Christendom.

Noot: zie 1 november 1817

Myn Heer de Courantier 8 november 1817

Hadden wy het groot genoegen op jongstleden Zondag de geschiedkundige gedenkwaardigheden en daaruit voortvloeyende pligten, der Hemelgunstige reformatie, nu na den afloop van drie honderd jaren, te horen verkondigen, onderscheidenlyk door de alhier zynde twee protestantsche leeraars, waarvan de heuglyke klanken der regtzinnige welsprekendheid onder het gewelf der thans gemeenschaplyke kerk gebouw nadruklyk galmden aan de ooren en ik hope, ook in de gemoederen der menigte bywezigen op dien byzonder plechtigen dag; neme ik de vryheid UEd. te verzoeken te willen plaatzen dit klein maar welmeenende

Klinkdicht
Op het derde eeuwgetyde der reformatie:

In het beroemde Duitsland kwam door Gods albestuur,
De groote <u>Luther</u> als een held te voorschyn treden:
Bestreed met mond en pen 't bederf in leer en zeden;
En stond voor <u>Hervorming</u> pal gelyk een vaste muur.
Het was ter zelve tyd dat nog meer helden vol vuur
De trotsche kerkvoogdy met yver ook bestreden;
Veele braven hebben den marteldood geleden
Toen zy d'waarheid beleden tot aan hun laatste uur.
Indien de dankbaarheid nog in onse harten woondt,
Daar in den kring der Christenheid nu drie eeuwen heen
't Hervorming's licht werd gezien tot heil van 't algemeen,
Vergeeten wy nooit de gunst die God ons heeft betoondt.
Dit hebben wy zeer gepastlyk horen verklaren
Door beide onzer leeraren, bekwame mannen
Die met den geest der liefde christlyk zamenspannen
Om waarheid en deugd onder ons rein te bewaren.

Philantrope

Noot: zie 1 november 1817

Irma (Romance) 15 november 1817

De regenbui kletterd' in dal en langs bergen,
   De maan was omwolkt, ontbloot van haar glans,
Geen huisje was open, men vreesde den donder,
   Die bliksemend, klaterend zich toond' aan den trans;
Het woudkoor verschool zich in 't digste van 't lommer.
   Het vee loeide angstig in 't schrikvolle uur,
De wind huilde woedend, ginds storten de eiken,
   Ja 't scheen de verwoesting der gansche natuur.
En Irma, die schoone, weleer zoo beminde,
   Zat siddrend en moede op 't mosgras ter neer,
Zy drukte haar kindje aan 't golvende harte
   En dekte 't zorgvuldig voor 't woedende weer.
Vergeefsch ach haar pogen, vergeefsch hare zorgen,
   De regenbui klettert, de donderslag knart,
Daar flikkert de bliksem en rukt haren zuigling
   Haar zelve bedwelmend, van 't moederlyk hart.
Onmagtig ligt Irma - doch nu zweeg de donder;
   De wolken verdunden, die vriend'lyke maan
Hertrad uit de nevels, en lachte de velden
   De bosschen en bergen op 't liefelykst weer aan.
Verkwikt door de koelte, na donder en regen
   Herkomt eind'lyk Irma, zy zoekt naar het wicht
Zy vind het verstyvend, verschroeid door den bliksem,
   En kuste al weenend, 't verbleekte gezicht.
God gilt zy het lykje op 't teederst omarmend
   ô Zoo nu uw vader, die my heeft verleid,
U vrucht zyner misdaad, gepleegd aan uw moeder,
   Aanschouwde; wat wroeging waar hem niet bereid?
ô HENDRIK, myn kindje, uw bleekblaauwe trekken
   Zy wreekten uw moeder! ...Dan - God ik bezwyk,
Geen vloek, neen myn Hendrik! - Hy was toch uw vader,
   Neen 'k sterf hem vergevend, ik sterf op uw lyk.
Nu drukt zy voor 't laatst nog haar kindje omvattend,
   Besproeid met haar tranen aan 't breekende hart
En zygt toen ter neder, door honger verflaauwend,
   Verstyvend van koude, verpletterd door smart,
Haar boezem klopt flaauwer, haar krachten begeven,
   Haar wangen verstyven, zoo ligt zy ter neer,
Een zucht nog, een snikje, en ach! d'arme IRMA,
   Dat offer der liefde - zy is, is niet meer.
Zoo lag dan nu moeder en kindje te gader
   Ontzield op den grond by 't wyken der nacht,
Het daglicht kimt flaauwlyk, door dreigende wolken,
   Al scheemrend - de zon is ontbloot van haar pracht.
Een jager komt vrolyk om 't wild te vernielen;
   Hy blikt, - ziet dit schouwspel vol ontzetting aan,
Hy wykt - doch hy blyft als aan d' aarde geworteld,
   By beide de lyken, verbleekend daar staan.
O God 't is myn Irma, door eeden bedrogen,
   Misleid en onteerd - ô God 't is myn kind,
Die vrucht der verleiding, toen zy in myn armen
   Myn gade haar noemend van my werd bemind.
Zy is het O Hemel, zy door my verstoten!
   Dien jammer, dat onheil - ja - heb ik gesticht,

Met wroegende knaging moet ik my aanschouwen,
By 't lyk der verleide, by 't lyk van myn wicht.
Gy wreeker der onschuld, wreek 't schrikk'lyk verbreeken;
Dat straks uwe donder my tref en verplet'
Regtvaardige neen, dat ik zelve haar wreeke,
Dees moorddolk op 't schuldige harte thans wet!
Dus spreekt hy, - thans knielt hy op 't moschgras ter neder,
By beide de lyken; verweldigd door smart
Omarmt hy zyn Irma - hy kust nog zyn kindje
En stoot zich zyn jagtmes wanhopend in 't hart.

V.P.

Noot: zie 16 november 1816

De vertoornde en bevredigde planter — 22 november 1817

Een blank persoon kwam eens met iemand van de kleur,
By eenen planter voor de deur,
In eene rykales gezeten.
Zy waren slagters, en hun plan,
Was om aldaar naar 't kopen van
Een party schapen 's middags te eeten;
'T gebeurde ook zo, zy bleven daar op 't middagmaal,
Genoten zelfs een goed onthaal:
Maar na 't vertrekken van de beide,
Sprak onze planter tot zyn huisgezin en zeide:
Dit vind ik al wat vreemd om iemand van de kleur,
Te brengen in myn huis, ik ben niet van humeur
Om die gemeenzaamheid zo altoos te verdragen;
Vriend L. kan hier komen; maar alleen.
Ik maak my met gekleurde nooit gemeen.
Wie zou niet over die vrypostigheden klagen
Doch wat geschiede kort daarna
De planter was om geld verlegen, en dacht ja,
Wat hoef ik my ook zo te kwellen
Gekleurde kunnen my myn zaken weer herstellen
Hy zond zyn paarden heen, die bragten uit de stad,
Twee kleurelingen die den goeden planter bad,
Om hem zyn schapen af te kopen.
Myn lieve vrienden was zyn woord
Kom eet by my en dan 't akkoord
Gemaakt, dit wil ik van uw goede vriendschap hopen.
Zy bleven aan zyn huis en aten aan zyn disch;
En na hun weggaan zei de planter ja gewis!
Ik moet de vriendschap van die lieden niet vergeten,
Zy zyn wel van de kleur maar evenwel hun geld,
Dat zy my hebben toegeteld,
Verdiend wel dat zy ook by my aan tafel eeten.

Noot: zie 20 september 1817 ; 16 augustus 1817

De ongelukkige winkelier 22 november 1817

Die my een goede raad kan geeven,
   In 't knellend leed dat my thans drukt;
Van dit onrustig zorgvol leven,
   Die heeft my aan veel kwaads ontrukt.
Ik ben een koopman wel ervaren,
   En in den handel opgevoed;
Ik kon een kapitaal vergaaren;
   Heb ook een winkel vol met goed.
Maar ziet eens door de omstandigheden,
   Van dezen kommerlyken tyd:
En schade die ik heb geleden,
   Ben ik myn meeste neering kwyt.
Myn beste klanten blyven agter,
   Dit heeft my van bestaan ontrooft,
Dan komt een reek'ning van den slagter,
   Dan breekt de snyer my het hoofd;
Dan moet ik myn patent betalen,
   En als ik lang geborgde schuld,
Wil by myn debiteurs gaan halen,
   Dan zeggen zy "Neem wat geduld".
Dan komt myn eigen vrouw my plagen,
   Om geld voor huisgebruik en spys;
Dan komen my myn kindren klagen,
   Om nooddruft op dezelde wyz'.
Doch 't geen my 't meest nog komt bezwaren
   En dat my boven alles kweld,
Is dat myn vrouw niet weet van sparen;
   Maar my gedurig vraagt,
Voor mooye kleeren, bonte doeken,
   Voor witte koussen, zyde kant;
Die ze in de bakjes op gaat zoeken,
   En zich dan kleed naar de eerste trant,
Om uit te gaan by haar vriendinnen,
   Daar zy dan blyft tot 's avonds laat,
Met twee of drie van haar slavinnen,
   En spreek ik wat dan word zy kwaad.
Zo gaat myn tyd ten einde loopen
   Myn vrienden kennen my niet meer
Ik heb geen beter lot te hopen
   Daar ik van zielsverdriet verteer.

Noot: zie 20 september 1817

De schynheilige winkelier 22 november 1817

Een winkelier was in zyn huis op Sabbathdag,
Gewoon om zyn gebed zo 't scheen met diep ontzag,
Al gaande heen en weer ten hemel op te zenden;
Niets mogt hem van zyn aandagt wenden;
Alleen zyn winkel was ontsloten voor den geen
Die om te kopen in kwaam treen.
Een zekre vrouw liet toen daar een pond koffy halen,

Doch 't geen zy teffens deed betalen:
Maar toen de koopster weg zou gaan,
Sprak onze fynman zyn negrin in stilte aan:
Waarom hebt gy toen gy dat meisje aanzaagt komen,
Niet schielyk 't ligt gewigt genomen,
Dat ik gy weet het wel, hier agter had gezet?
Daar op begon hy weder zyn gebed.

Noot: zie 20 september 1817

Curaçaose dichter-kameraden   6 december 1817

Het volgende gedicht is weliswaar geen goed gedicht - het is een toonvoorbeeld van wat Hartog 'rijmelarij' noemde - maar het geeft duidelijk weer wat de Curaçaose dichters bewoog en hoe ze over de poëzie dachten in die dagen. Een grote inzet heeft helaas geen groots resultaat tot gevolg gehad.
Ik wijs puntsgewijs op de volgende opvallende gegevens:
- we lezen wat tot de traditionele dichterlijke begage hoorde: Cats, Hooft en Vondel (in deze volgorde!) voor de oudere tijd, en de jongere dichters als Helmers, Feith en Tollens;
- het tijdgebonden oordeel dat de poëzie ver verheven is boven het proza(ische);
- de aan de klassieken ontleende beeldspraak;
- de anonieme auteur reageert op zijn collega's en hij verwijt hen waar hij zelf aan lijdt: een tekort aan poëtisch vakmanschap;
- dat vakmanschap wordt verkregen door de taal te leren, de beste schrijvers te lezen, te letten op metrum en het versverband; in feite dus de opvatting van de klassicistische dichtgenootschappen;
- de dichter probeert zelf aan die norm te voldoen door de alexandrijnvorm te hanteren;
- het hele gedicht is volstrekt op Nederland gericht en toont geen enkel lokaal element.

"Myn Heer! - Nederig vervoeg ik my, nevens myne arme kameraden dichters tot U, die op de Helicons top zyt gezeten en familiaar met Vondel, Poot, Vos, Helmers en andere by sieor Apollo een sigaartje rookt.
Nu hoe gy er op gekomen zyt weet Jupiter, welligt even als de nieuweling matroozen tot aan de groote raa - O ik meen tot aan de bron van Pegasus op den Parnas met touwen van oud rum papier opgeheezen. - Het zy hoe het zy, welligt zyt gy in de winkel van Les Soeurs Pirides te markt geweest want de oude man is zoo knorrig niet, dat hy geene gebreken met een goed oogmerk gedicht zou willen verschoonen, des gelooven wy UE. per abuis de regte Winkel is voorbygegaan, en thans op de valsche Parnassus als Chef geliefd te declameeren.
UED. verlangt dat wy ons in Prosa uitdrukken - bestig mannetje Piride, maar vergun ons het volgend fabeltje uit een gedrukt boek U onder het oog te brengen."
Aldus reageert op 13 december Sincere op het gedicht, waarna hij als adstructie van zijn betoog een gedicht 'De Ryp' getiteld opneemt in zijn prozastuk.

De ryp

Verscheiden dieren, met elkander snappend, prezen
   Op zekren dag, den Zy worm zeer:
Wat gaven! zeiden zy. Deez' worm is uitgelezen,
   Wyl hy deez' draden weeft, zoo schoon, zoo fyn, zoo teer,
Om rykdom voor den mensch te wezen.
   T' Prees all' zyn arbeid, en erkende zyn beleid:
Een Ryp alleen vondt toch in 't werk gebreken,
   En met de dieren, die, in opgetogenheid,
Stil zwegen, trachtte ze als een streng kritiek te spreken;
   Zoo dat zy dadelyk begint,
Met wat 'indiens' en 'maren'
   Myn Heeren! riep een Vos, dit laat zich ligt verklaren;
Het is omdat Mevrouw ook spint.

"Nu Heer Piride, wie is nu de ryp? Dit laten we aan uw verheven oordeel over. Aan U, en uwe vrienden, die nimmer over de verhevene schimmen onzere en vreemde Dichteren durven naderen, beterschap. Thalia heeft beloofd ons te helpen en Melpomene wil gaarne een lykdicht voor u zingen. Uit naam van sommige Curaçaosche zoogenaamde Dichters.
Sincere."
Dit schiet zekere "X" in het verkeerde keelgat en hij reageert een week later reeds met zijn Mythologie.

Aan sommige Curaçaosche dichters

Poëten! staakt uw vuur en wilt uw drift bedwingen,
Met langer op dien trant en in die maat te zingen:
De ed'le dichtkunst wordt door u geheel ontluisterd,
De taal waarin gy schryft wordt zelfs door u verduisterd.
Of is het vader Cats, die scheen voor uwen geest,
Wiens Godenvol men thans met Hoofd en Vondel leest?
O neen! zy die eertyds de roem van Neerland waren,
Wier namen staan met eer in 's lands historieblaren,
Zy kenden zulk een zang en zulk een taal ook niet
Als men schier iedere week in onze Cranten ziet.
Doch zou het Helmers zyn, te vroeg voor ons verloren,
Wiens dichterlyke geest in u thans is herboren?
Of heeft de gryze Feith wiens lier hangt aan den wand,
Zyn' wysheid en zyn kunst misschien aan u verpand?
En Tollens zal in u als hy uw verzen leest,
Zyn mededingers zien, wier roem en naam hy vreest;
Hy zal gewis uw taal, uw styl en vuur bewondren,
Dit zal hem duis'len doen, 't zal hem in d'ooren dond'ren;
Doch neen! dit zal 't hem niet. - Hy zal van schaamte blozen,
En over uw gezang van droefheid zuchten lozen;
Hy zal, dit is gewis, 't naauwelyks gelooven,
Dat men die schoone kunst van alles kan berooven,
Waarmee zy heerlyk prykt en alles overtreft;
En tot een halven God, den ed'len mensch verheft.
Doch was het ook de zucht om deugden te verspreiden,
Die u heeft aangezet en tot den zang kon leiden?
Waarom die dan toch niet in prosa neergesteld?
Misschien hadt ge ons vermaakt maar niet ons zoo gekweld,
Maar zyt ge er voor bestemd, op den Parnas te leven,

Is uw dit voorregt dan van uw' geboort' gegeven?
Dan vrienden hoort myn raad en trekt er tot besluit,
Indien gy rymen moet, de volgend' lessen uit,
Tracht eerst met vlyt en spoed uw' moedertaal te kennen,
Aan hare schoonheid, kracht en rykdom te gewennen,
Leest dan met aandacht eerst 's lands beste schryveren na,
Voor dat gy in die taal met dichten verder ga,
Leest, wat het zeggen wil te zien op voet en maat,
En kykt naauwkeurig na hoe elken regel staat,
En stemt met het verband - Ziet! zoo, zoo moet 't wezen,
En niet gelyk voorheen dat wy 't niet konden lezen,
Of 't werd voor ons zoo raar en 't draaide voor ons oog,
Als of m' iets binnen had, dat op kwam naar om hoog.
Zoo gy myn raad maar volgt, als gy weer rymen moet,
Apoll' zal dan misschien U schenken van zyn gloed;
Doch hebt gy hem vergramd door in zyn taal te spreken,
Ei! wilt dan tot hem gaan, en om vergif'nis smeken,
Beleidt uw' misdaan hem, want zoo gy schuld bekent,
Zal hy vergeving biën, verhooren U in 't end.

Noot: zie 4 maart 1814 over 'de edle digtkunst'
zie 24 juni 1814 over poëtische ruzies

Mythologie 20 december 1817

Dat Sincere rymen kan, is den lezers van dit Nieuwsblad meer dan te veel bekend; doch dat Sincere ook in het vak der Romeinsche en Grieksche mythologie te huis is, heeft hy, myns wetens, niet eer getoond dan in zyn jongst geschryf: aan den schryver van het stukje enz. (Zie het voorige nom.;) waarlyk ook een stukje doch - niet in den Jan Steenschen smaak, ook - niet geschreven om den ander te wederleggen, maar (gelyk zigtbaar blykt) - om zyne mythologische winkel uit te stallen:

Op dat het alle wereld zie,
Sinceer verstaat mythologie;
En wie mythologie slechts kent,
Is lang geen ongeleerde vent.
Eerst treedt Apollo op den baan,
En Jupiter komt achteraan.
Dan maakt hy 't iedereen bekend,
Dat hy der Muzen zetel kent,
Den Parnas en den Helicon,
En Hippokreen, den toverbron,
En Pegasus, 't gevleugeld paard,
En and're dingen van dien aart.
Ook Thalia en Melpomeen
Zyn knappe meiden, flink ter been.
Voorts spreekt hy met geleerden zwier
<u>Van touwen van oud rumpapier</u>!
Een' schryffout, naar den oogenschyn,
Het moeten wel <u>rumkannen</u> zyn:
Van welke drank, heb ik niet mis,
Sinceer juist niet afkerig is.

Ik raad hem echter ten besluit,
Hy slape zynen roes eerst uit,
En leere <u>denken</u>, eer hy weer
Zyn pen zet op 't papier ter neer.

X.

Noot: zie 4 maart 1814 ; 24 juni 1814 ; 6 december 1817

ODE 3 januari 1818
<u>Aan het Nieuwe jaar</u>

"Wees duizendmaal door ons gegroet,
Gezegend Nieuwe jaar!"
Zoo tuimelt elk U te gemoet,
Zoo ruilen allen blygemoed
U tegen 't oude jaar.

Het nieuwe jaar brengt nieuw geluk,
Brengt nieuwen zegen voort:
Zoo denkt het gros; doch aan den tuk
Van ieder jaar en schelmschen nuk,
Is niemand, die zich stoort.

Ik volg niet dezen ouden sleur;
Die lofspraak is maar schuim.
Elk bloempje heeft zyn' eigen' geur,
Elk vogeltje zyn' vedrenkleur,
Elk jaar zyn' eigen' luim.

Uw' voor'ge broeders wierden all'
Zoo feestelyk begroet;
Doch knepen z'ons zoo by geval,
En bruiden ons, dat ons de gal
Weldra liep in het bloed.

Myn Genius heeft dies vertrouwd
My zacht in 't oor gewaaid:
"Met 't nieuwe jaar bedaard en koud,
Myn vriend! eet eerst een schepel zout,
Eer gy het lof toezwaait."

De wierookdamp zy dus gespaard;
Ik waai hem U niet toe,
Noch stryk U honing om den baard;
Eerst zien wy, hoe gy schudt de kaart,
En wat gy speelt, en hoe?

Ligt brengt ge uw' luimen aan den man,
Maakt sluw een' valschen trek.
Ik zong uw' lof, zoo goed ik kan,
Daarna speelt ge ons misére grand,
En trapt ons op den nek.

Proficiat! dat wy eerst zien,
   Wat gy voert in uw schild,
Eer wy U plegtig hulde biên,
En of gy met ons arme liên
   Zult heulen, zoo gy wilt.

In allen ernst, geloof my vry,
   'k Zou U toejuichen, maar
'k Vertrouw niet Algiers schelmery,
Noch Tripoli's, noch Tunis Dey,
   Noch 't wispelturig jaar.

Zult gy, daar gy den scepter draagt,
   Eens edlen vorsten waard
Regeren, dat het welbehaagt?
Of dat m' in zak en asch beklaagt
   Uw onbeschoften aart?

Zult gy met drooge en dorre tyd
   Het schoone, vruchtbre land
Bezoeken, dat men kommer lydt,
De planter te vergeefs zich vleit
   Met vruchten zyner hand?

Zult gy ons ook met storm, orkaan,
   Met pest, vuur-watersnood
Aanpakken, dat het ons zal gaan
Als wylen, om den trotschen waan,
   Flips onverwinbre vloot?

Zult ge in uw magtig ryksgebied
   Ook dulden, dat voortaan
Men handel, zeevaart kwynen ziet,
En wy meer, dan reeds is geschied,
   Den gang der kreeften gaan?

Zult gy (dit ware impertinent)
   Gedogen, dat een Jood
Of ook een onbesneden vent
Nog tien tot twintig neemt pro cent,
   En knelt der armoe nood?

Zal elk, aan eed en pligt verpand,
   De lasten brengen op,
Die hy verschuldigd is aan 't land?
En zal van 't boord tot op het strand
   Het sluiken houden op?

Zal jaloezie, der vrouwen plaag,
   Dat doodend huisvenyn,
Aan 't huwlyks hemelwelf gestaag
Van ryk en arm, van hoog en laag
   De hoofdplaneet nog zyn?

Zal de bezwoorne huwlykstrouw
   En 't heilig echtverbond
Ook schandelyk door man of vrouw
Geschonden worden? Foei! ik zou
   U doemen in den grond.

En zal in menig huis der stad
   Ook knagen hongersnood,
Omdat de huisman wat hy had
Verboelde, of in Bacchus nat
   Verzoop der kindren brood?

Zal, ook, als in 't voorleden jaar,
   De wufte en wulpse jeugd,
Eer aan de kin nog kwam de schaar
Of 't scheermes, by gebrek van haar
   Reeds boeten Venusvreugd?

Zal voorts myn huis, myn eigendom,
   En vrouw en kind en grond
Een onaantastbaar heiligdom
Voor allen zyn, die ver of om
   My wonen in het rond?

Zal ook een kwade schuldenaar
   My spelen een bedrog;
De Weesper fleschen al te gaar,
Die Holland zendt met 't loopend jaar,
   Ook kleiner worden nog?

Zal ook de bakker ongestoord,
   Den taks ten spyt van 't land,
Waarvan men weeklyks leest en hoort,
Het ligte brood den burger voort
   Weer stoppen in de hand?

En zal aan thee- en koffiedisch
   De bitse lastertong
Zich roeren, dat 't een wonder is,
Hoe 't anders stomme ding zoo fris
   Vermoeyen kan de long?

Ja zullen ook in steeg en straat,
   Om 't vuilnis op den grond,
Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat
Ten trots van 't heilzaam landplakaat
   De varkens zwerven rond?

Sincerus, Candidus, daarby
   Prudencio, die kwant:
Zal voortaan nog hun kladde
Hun walgendlaffe rymery
   Bemorssen de Courant?

Zal ook het dart'le jongenskoor,
   De haantjes van den baan,
Met mispelen, zoo rot als goor,
Den meester werpen om zyn oor,
   Hem zetten knevels aan?

Zult gy nu eindlyk stellen paal
   Aan broodnyd, valscheid, list,
En aan het, neushoogdragend kwaal,
Aan rangzucht, schandelyk kabaal,
   En aan familietwist?

Zal voorts de dans en concert zaal
   Als haringen in 't net
Zoo krielend vol zyn t'elke maal,
En in de kerk de stoelen kaal,
   De banken onbezet?

Zult ge ook de leken met elkaar
   Doen slempen als een vorst,
Terwyl de dienaar van 't altaar,
Vergeten door der heil'gen schaar,
   Versmachten moet van dorst?

En zullen by een sterfgeval
   Van vriend of bloedverwant
De wakers, smullers ryk in tal,
Al zy het nu soupe en bal,
   Nog wezen by de hand?

Ja zal ook menig Protestant
   In ziekte en stervensnood
Met blanke daalders, foei wat schand!
Geduwd in 's kerke-priesters hand,
   Bedreigen weer den dood?

Die mostaart, - ja zy is regt sterk,
   Ik wryf ze U in de neus.
Gy niets! wel, dit zy U ten merk,
Maak ons toch niet te moeilyk werk,
   Behandel ons wat heusch.

Ennu, - a Dios met diep ontzag!
   Tot zoo ver zyn wy klaar.
In wintermaand den laatsten dag
Zal 'k zien, of 'k U toeroepen mag:
   "Welkom gezegend Jaar!"

X.

Noot: zie 5 januari 1816

Poëtische ruzie 10 januari 1818

De "Ode op het nieuwe jaar" van 3 januari waarin nogal wat kritiek verwerkt was, roept de week erop drie reacties op! Dat zal dan vooral om de volgende strofe geweest zijn:

"Sincerus, Candidus, daarby
Prudentio, die kwant:
Zal voortaan nog hun kladdery
Hun walgendlaffe rymery
Bemorssen de Courant?"

In "De onverdraagzaamheid" is sprake van een dichtgezelschap met leden, van een genootschap. Dat lijkt te wijzen op een georganiseerde dichtergroep, een Curaçaos voorbeeld van een dichtgenoot-

schap. Aan het einde spreekt men dan ook enkele keren van "hun" en van "ons". Het is waar dat Candidus in 1816 drie. Sincerus in 1817 een en Prudentio in 1817 twee gedichten publiceerden. Maar dat lijkt toch niet zo veel, en er waren in die tijd anderen die Latijnse pseudoniemen gebruikten: Constancio, Fidelius, Philantropia, Nil Mirari, Mirandor. Misschien kwamen vrienden soms bijeen om over elkaars poëzie te praten? Of is dat al te veel verondersteld? Als Curaçaos dichtgenootschap hebben ze zich in elk geval bij mijn weten, niet gemanifesteerd. Blijft de veronderstelling dat binnen het 'Nut' dat in 1817 is opgericht dichters actief waren, maar ook dat kan ik niet bewijzen.
De reactie van P.S. & C. en de anonieme steunen geen enkele veronderstelling. Ze reageerden individueel en fel persoonlijk, niet collectief namens een genootschap.

De onverdraagzaamheid

De bleeke nyd en Momus kwamen,
Eens in een donker bosch te zamen,
Niet verre van een diepen poel
Wel Momus (sprak de nyd) "Ik voel
Myn vel van spyt te barsten springen,
Als ik die rymers zoo hoor zingen;
Kom laten wy in 't zwart gekleed
Hun eens bespotten -" 'k ben gereed
(Riep Momus uit) "laat ons eens kyken
Wat oordeel of die zotten stryken
Van deez' of geen, van U of my"
Al pratende zo kwamen zy,
In 't dichtgezelschap binnen treden;
Daar hooren zy veel goede reden,
Elk lidt had zyn gezette taak,
Tot nut, tot stichting en vermaak.
't Genootschap was in taalkunst schrander,
Doch kwaad sprak niemand van een ander;
Maar, Momus riep, "kom laat ons gaan,
n spannen met Satirus aan
Om die party uit een te jagen,
Ik kan die snorkens niet verdragen.
"ik noch veel minder (sprak de nyd)
"Zy werken steeds met lust en vlyt,
En dat zou myn gezag beletten.
Satirus spreidde toen zyn netten,
Met zeer veel fyn beleid en list;
Doch Prudentio zoekt geen twist;
Sincerus, Candidus daarby,
Die gaan nog voort met kladdery,
D' Nieuwjaarsode verschrikt hun niet,
Gelyk den schimper klaar hier ziet,
Kan hy trotslyk ons niet verdragen,
Het kwelt ons niet hem te mishagen;
En als onze rymlust gaande wordt,
Wy doen nooit iemands eer te kort.
Het zal dus openbaar wel blyken
Wie eerst de vlag zal moeten stryken.

Noot: zie 24 juni 1814

POST SCRIPTUM OP DE ODE 10 januari 1818

Ai zwyg, d'arme varkens zyn in nood,
Hen schreeuwend vyand, misschien een jood,
Stoute jongens haantjes van de baan,
Foei! plak uw Meesters geen knevels aan.
Kwade schuldenaars wees nu vervaard,
Gy verdient geen honing om den baard.
Protestanten! O past wel op uw pligt
Blanke daalders zyn thans van groot gewicht
Geen Altaar Dienaar smacht hier van dorst
Noch geen eenen leek slempt als een vorst.
Ja, schaam U. de Leeraars gaan ons voor
Op bals koncert en soupees; hoor, hoor,
Heer ik Z! Roer toch aan die snaar niet meer,
Want waarlyk het strekt U niet tot eer
Schryf de waarheid, vry op een hoogen toon,
En zeg "Elk veeg zyn eigen huis goet schoon,
Zie daar! voor de krant al wéér wat werk,
Deze mostaard is juist niet heel sterk.
A Dios! Vriend opperhekelaar!
Wy wenschen U een beter jaar.

PS. & C.

Noot: zie 24 juni 1814 ; 10 januari 1818

Aan X. 10 januari 1818

Wel wyshoofd met den naam van X.
Gy waant de Dichters zo Complex,
Bedeest of moedeloos te maken,
Dat zy hun dichten zullen staken,
En laten U het veld alleen:
Maar gy bedriegt U ongemeen;
Zy zouden gaarne U 't strydperk laten,
Kon dit het algemeen wat baten;
Zag men dat gy de wysheid hadt,
Die Salomon weleër bezat;
Of Zeno, Socrates of Plato;
Of die van den Romeinschen Cato;
Maar 't blykt genoegzaam uit uw Rym,
Zo saamgesteld uit gal, en slym,
Dat uwe driften zyn aan 't zieden;
Dat gy een Docter moet ontbieden;
't Zy dat gy hebt een kwade tong;
Of een ontsteeking in de Long;
Of een verzwakking in de zinnen;
Of wel een heete koorts van binnen;
Of in de maag een zwaar kolyk;
Of dat men ziet een vaste blyk;
Dat uw gedachten zyn aan 't woelen,
Laat dan vooreerst uw pols eens voelen.

Een Spaansche vlieg kan dienstig zyn,
Een party pillen, doch wat klein
Gemaakt, om beter door te slikken,
Die kunnen U somtyds verkwikken;
Doch 'k denk gy hebt een vuile maag,
Vol slym en gal; een grote plaag,
Voorzeker om die te geneezen;
Maar wie uw Docter ook mag weezen,
't Gaat vast dat hy voor alles moet,
Verkoeling brengen in uw bloed,
Op dat gy wat bedaard kunt blyven,
Als andren wat in dichtmaat schryven.

Noot : zie 24 juni 1814 ; 10 januari 1818

'...een stormwind brak een roos en 't kiemend knopje af...'

24 januari 1818

Charlotte Augusta (1796 - 1817) was de dochter van de latere Britse koning George IV en Carolina van Brunswijk; ze trouwde in 1816 met de latere koning Leopold I van België.
Het volgende gedicht is het besluit van een zeer uitvoerige weergave hoe eerst op het kraambed een zoon doodgeboren wordt en daarna de 22-jarige prinses zelf sterft, de gevolgen die dat heeft voor de Engelse troonsopvolging en de plannen voor de begrafenis. Prins Leopold zal zelf waken bij de gestorvene.
Dit overlijden vond begin november 1817 plaats; het duurde dus twee en een halve maand eer het bericht uit Europa op Curaçao was.
Uit het gedicht spreekt een gevoel van sterke verbondenheid met het Engelse vorstenhuis.
De toon tegenover de bedroefde Leopold is heel wat sympathieker dan in 1830, als hij leider wordt van de Belgische Revolutie (zie 21 mei 1831).

Gedachten op het overlyden
van de
Princes Charlotte van Wales

Een stormwind brak een roos en 't kiemend knopje af.
Zoo daald' Charlotte en 't wicht beweend in 't zwygend graf.
Welk mensch zal met gevoel haar niet een traantje plengen?
Der schoonheid, deugd gevoel, geen hartlyk offer brengen.
Deelt in Brittanjes, ramp bid God dat hy haar spaart
Die door haar moederzorg' den spruit des throons bewaart,
Dit zy voor Neerlands roem en der Princesse welstand
De wensch van ieders hart, aan 't Moederland verpand.

V.P.

Noot : zie ook 18 december 1812 ; 8 mei 1824

De uil by de zangvogels 7 februari 1818

Een Nachtuil die een woud bewoonde,
Waar zich nooit eenig mensch vertoonde,
Om dat dit woud vol Slangen was,
Die schuilende in het digte gras,
De reizigers ter neer gezeten,
Of gaande voort, door felle beeten,
Zo deerlyk sprongen op het lyf,
Dat zy terstond voor dood en styf
Ter aarde vielen, zonder liegen.
Die Nachtuil zeg ik kwam eens vliegen,
Op eenen klaren heldren dag,
Hoe zeldzaam zulks ook schynen mag,
By eene party Tropialen,
En blaauwe Duifjes die de dalen,
Weergalmen deden uren lang,
Door hun zeer lieflyk gezang.
De Nachtuil sprak "Wel goede vrinden;
"Ik kom hier zoet gezelschap vinden;
"Ik bid, vergun my dat ik deel,
"Mag nemen in uw zoet gekweel,
"Gy kunt, was 't antwoord, by ons blyven.
"En helpen ons den tyd verdryven;
"Wy leven hier in rust en vree,
"Kom zit by ons, en zing wat mee."
Een Uil wil altoos zyn geprezen,
Hy dagt: "hier zal ik Pallas wezen;
"Ja Phebus met zyn goude lier,
"Zwigt voor myn stem in klank en zwier.
Daar op liet hy zyn gaven hooren,
Hy wilde zyn talent niet smoren,
En zong, maar zo verwaard, zo dor,
Zyn keel was zo benaauwd en schor,
Dat alle de andere Vogels lachtten:
"Wat ongerymde zangtoon dachten,
En spraken zy hoort men hier niet;
Dit zag den Nachtuil met verdriet,
De gramschap straalde hem uit de oogen;
Hy zag zich in zyn waan bedrogen;
Hy dacht voor 't minst dat zyn gekras,
Zo schoon als 't schoonste drinklied was.
"Zal ik my, sprak hy, laten honen;
"Dit klein gespuis myn fraaije tonen
"Belagchen, ik die zo geleerd,
"steeds by Minerva heb verkeerd."!
Met vloog hy naar een party wouwen,
En Valken die hy kon vertrouwen,
Aan die vertelde hy wat smart
Hem was weervaren; hoe zyn hart
Genegen was om wraak te nemen.
"Komt, laat ons, sprak hy, zonder tomen,
"Heen vliegen met een groot getal,
"Terug naar 't voorgenoemde dal."
Deez' waren, aanstonds in gereedheid,
En vielen met een grote wreedheid,
Dat niets hun woede kon weerstaan,

De weereloze diertjes aan,
Die vruchtloos om genade riepen;
En buiten weinig die 't ontliepen,
Zo onverhoord als onverwagt,
Moordadig wierden omgebragt.
"Zo, sprak den Nachtuil onder 't slagten,
"Zo moet het gaan die my verachten,
"Myn zoete stem door hun gelach,
"Bespotlyk stellen aan den dag.
Het klein getal van die 't ontkwamen,
Vergaderde weer elders zamen,
En maakte toen een vaste wet,
Waarop de doodstraf wierd gezet,
Om nooit by hunne veldgezangen,
't Geslacht der Uilen meer te ontvangen.

Noot: zie 20 september 1817

De priester haat 7 februari 1818

<u>Eene Chineesche Geschiedenis</u>

In 't magtig ryk van China heerschte,
Den groten keizer Fo - hi de Eerste,
Die zo men zegt 't geloof is vry
Een minnaar was der Poëzy.
Hy maakte zelv' verscheiden stukken,
In Proza en rym, en liet die drukken;
En spoorde ook andre dichters aan,
Om in die kunst hem voor te gaan;
Deez' hadden zich by een begeven,
Door liefde tot de kunst gedreven,
En vormden een genootschap dat,
De gunst van haren vorst bezat.
Zy zongen, dikwerf in hun dichten,
Den lof der deugd en zedeplichten.
Zy wierden om hun vlyt bekroond,
En deftig door den vorst beloond.
Maar ziet wat onheil hen genaakte;
Wat of hen ongelukkig maakte.
Zy hadden onder 't volk verspreid,
Hoe 't Priesterkoor van tyd tot tyd,
Door list veel onrecht had bedreven,
Om maar in overdaad te leven.
Zy hadden juist geen ongelyk:
Wat dit geslacht wierd vet en ryk;
En om haar schyn deugd nog geprezen,
Van vele onwetende Chinezen.
De Priesters alle in 't zwart gekleed,
Betuigden aan den vorst hun leed.
"o Keizer",! was hun taal, die dichters,
"Zyn booze lieden; kwade stichters
"Van schadelyke nieuwigheen,

"Zy hebben nog niet lang geleen,
"Den Tempelgodsdienst en Altaren,
"Voor valsch en nietig doen verklaren.
"Zy brengen 't volk door hun geschryf,
"In opstand en zo dit misdryf
"ö Groote vorst blyft 't voortgang nemen,
"Dan zullen zy het volk vervreemen,
"Van U, van ons, en van de Goon,
"En stoten U ligt van den troon."
De keizer hoorde naar die reden.
Hy gaf bevel om all' de leden,
Van dit genootschap een voor een,
Om hun baldadig overtreen,
Een zware boete te doen geven,
En dan vervolgens voor hun leven,
Te bannen uit het gantsche land.
Hun boeken wierden voorts verbrand;
En aan een iegelyk geboden,
Het heiligdom der grote goden,
Voortaan met eerbied en ontzag
Te nadren; en door hun gedrag
De leer der Papen trouw te erkennen;
Zich leerzaam aan hun dienst te wennen,
En 't allen tyde zagt en stil,
Zich te onderwerpen aan hun wil.

Noot: zie 20 september 1817

Het geweeten - <u>balade</u> 14 februari 1818

Waar immer ook een dwingland woedt,
En heerscht en plaagt uit overmoedt
Der burgren klacht in 't minst niet hoort
Der braaven klank in 't duister smoort
Heerscht daar een rein geweeten?

<u>Geweeten</u>! - Neen dit kent men niet
Genot is 't eenig waar men op ziet
Te brassen, smullen in de trant
Te lastren ja van alle kant
Men denkt om geen geweeten.

Ik zeg 't U zangnimf g'loof my vry
Gy zyt zoo vrolyk, vlug en bly
Ga heinde en veer, ga heen, ga zoek
Maar zorg dat niemand U verkloek
Ga zoek een goed geweeten.

<u>Weerom</u>? - wel nu wat hebt gy daar
Waarschynelyk toch een blyde maar
Wel neen 't was U vriend dien ik zocht,
'k Ben na een bangen, langen tocht
Heel moe ter neer gezeten,

'Kwam by een preekheer, O myn God!
Hoe dubbeld smartlyk was myn lot,
Bespot wierdt ik, verjaagd, gehoond,
'k Zag dat geen deugd daar werd geloond,
Men wist van geen geweeten.

'Kwam by een fynbaard, maar, O heer,
Ik zweer 't U kom er nimmer weer
Hy vroeg of ik pandjes had,
Ik zei ja 'k heb een groote schat,
'k Verpand U 't rein geweeten.

't Geweeten hoe veel kost het pond,
Is 't goedje zuiver, wel en pront,
Kom Jan loop spoedig naar de waag
Loop op kantoren rond en vraag
Wat kost het pond geweeten.

"Myn Heer, waarachtig 't heeft nu niet
"Ik Jan de knecht zoo gy my ziet
"Geeft my een schelling en twee plak
"Van vrouw en mannen breng 'k U strak
"Wel zestien pond geweetens.

Toen ging ik by een grooten man
Met lint versierd van van en van,
'k Bood hem 't geweeten goed koop aan
Hy zei laat maar uw bakje staan,
Ik zelf vent uit 't geweeten.

Hebt g' een patent? O neen myn Heer!
Zorg dat gy nimmer weder keer
Wy hebben ook wel van dat goed,
Maar 't drukt te fel op ons gemoed,
Wy lusten geen geweeten.

Ik zie myn Heer het is geen kost,
Maar iets dat U van straf verlost,
Gy gaat toch eens by Pietje Hein
Uw grootheid is dan bitter klein,
Mist gy een goed geweeten.

Nu kreeg ik een vinnig bits bescheid
Met schoppen werd ik uitgeleid,
'k Vloog heen de laster zat my na,
De nyd en d' afgunst volgt weldra,
'k Vlood met het goed geweeten

Ja ik vlood waar ik maar vlieden kon,
Maar dank, voor 't opgaan van de zon,
Zag ik in 't eind een kleinen stulp
Daar vond ik laafnis troost en hulp,
En vond er 't rein geweeten.

Wel nu myn nimf gy hebt voldaan.
Wil met me in ramp en onspoed gaan,
Wat immer ooit de boosheid woe,
Welk een geweld ons tegenspoe
Ons blyft een kalm geweeten.

Ja zang nimf schoon dan op myn paan
Geen bloemptje bloeit, 'k zal moedig staan
Hoe dan miskend, behaat, bespot,
Vernederden O er leeft een God
En 'k heb een kalm geweeten.

Noot: zie 20 september 1817

De verkwister door tegenspoed verbeterd 11 april 1818

Wie staat niet bloot aan wisselvalligheid?
Hoe is ons lot en leven hier beneden?
'T Fortuin dat ons nu toelacht, streeld en vleit
Veranderd ras in druk en tegenheden:
Het menschdom ziet en proeft dit overal;
Fatallo's ramp zal hier een blyk van geven;
Hy was een man die deerlyk in 't verval
Geraakt was door enn buitensporig leven,
Zyn vrouw was ook gewoon in overvloed
De wellust van dit leven rjim te smaken
Zy meenden dat die staat, hun geld en goed,
Steeds duren zou, en nimmer op kon raken.
Zoo leefden zy in zorgeloosheid voort;
Een dansparty met pracht en Musikanten
Werd dikwyls in dit huis gezien gehoord;
Ook was geen gebrek aan tafelklanten;
Maar eindlyk toen de boel was opgeraakt,
Verdweenen ook die zoo genaamde vrienden;
Fatal als uit een diepen slaap ontwaakt;
Wist by geen mensch nu heul of troost te vinden.
Hy kwam by A. doch vondt den man niet t'huis;
Hy ging naar B. doch die was niet te spreken;
Toen zocht hy C. maar die was als een muis
In stilte door een achterdeur geweken;
Toen zocht hy D. maar die lag nog te bed,
Hy sliep zoo 't heette en niemand mogt hem wekken,
Hy vroeg naar E. maar die had ook belet,
Dus moest Fatal gansch troosteloos vertrekken
Tot meerder leed werd hy in al zyn druk,
Gedagvaard om zyn intrest te betalen;
Hy zocht naar geld, maar vondt by ongeluk
Geen sterveling daar iets was van te halen:
Ten einde raad verkocht hy van zyn goed
Zoo veel de schuld van twaalf percent verloopen,
En bragt die som geheel op staande voet
Aan Rykaards huis, de deur die stond juist open,
Hy vondt den vrek nog in zyn nachtgewaad,
En doende met zyn schuifjes na te tellen:
De inhaligheid blonk uit in zyn gelaat;

Maar 't geen Fatal dermate moest ontstellen
   Was; dat de man hem zeide: draag nu zorg
Dat ge in het vervolg de renten stipt komt geven,
   Gy weet dat ik met de intrest niet lang borg,
Het is myn winst ik moet er ook van leven.
   Fatal was nu veranderd van gedrag;
De tegenspoed deedt hem naar wysheid trachten;
   Hy werd verlicht, en werkte dag aan dag,
Om 't leed dat hem gekneld had te verzachten
   Door noeste vlyt kwam hy weer op de been
En joeg toen weg die zoogenaamde vrienden,
   Toen zy hem weer bezochten als voorheen;
Dewyl zy zyn vertrouwen niet verdienden.
   Zyn werkzaamheid werd met geluk bekroond
Waardoor hy uit zyn schulden kwam te raken;
   Zoo word de deugd steeds door zich zelv' beloond,
Zy kan alleen den mensch gelukkig maken.
   Gelukkig die in ramp, al is zy groot,
Gelyk Fatal den moed niet word benomen;
   Gelukkig hy die in gevaar en nood,
De hand erkent die het goed uit kwaad doet komen.

Noot: zie 20 september 1817

Kan men in het Nederduitsch zich even kort en krachtig uitdrukken, als in vreemde talen? Den lezer zelve oordeele uit de volgende regeltjes: -

11 april 1818

He that fights and runs away,
Will live to fight an other day:
But he that is in battle slain,
Will never rise to fight again.

Vertaling

Die stryd, en loopt uit veld en slag,
Leeft ligt, en stryd een andren dag:
Doch wien het slagzwaard valt ter neer;
Staat nimmer op, en stryd nooit weer

Noot: zie 16 mei 1818
Zie ook hoofdstuk VII van de inleiding over talen en taalgebruik

---

Lofdicht op het Departement der Edele Maatschappy tot nut aan 't Algemeen te Curacao.

18 april 1818

Triumf! Ik zie voldoen myn wenschen,
De Maatschappy tot heil der menschen,
Tot daadlyk nut van 't algemeen,
Is ook hier gesticht, heeft volkomen

In werking een begin genomen
Haar leden komen 's maands byeen.
Zy die de wetenschap beminnen;
Zy die de deugd met hart en zinnen
Vereeren als een dierbre schat,
Staan thans van vreugd als opgetogen,
Nu zy zoo kenlyk voor hun oogen,
Reeds zien, de kiem voor land en stad.
De Godsdienst wordt met zuivre zeden,
Gestaafd, gehandhaafd, en beleden.
Door deze tak der maatschappy,
Zy kiest het best' ten nut of voordeel,
Verdryft de nevels van 't vooroordeel,
Dat elk haar dan behulpzaam zy
Wat zien we al beet'ring in deez' dagen,
Veel meer dan ooit onze ouders zagen,
Dit was hun een geheimenis;
De mensch herkrygt zyn regt en waarde,
De kennis breekt vry door op de aarde;
En wysheid straalt uit de duisternis.
O gy bewoners van dit eiland,
De maatschappy tragt naar uw welstand
Zy poogt ten algemeenen nut.
Niets zal haar waakzaam oog ontvlugten.
Weldra biedt ze U haar schoone vruchten
Die ze uit de reinste bronnen put.
Een ryke is dikwyls onmedogend
En andre lieden onvermogend,
Hun kindren spelen langs de straat
Zy kunnen zelden 't schoolgeld geven
Zy hebben naauwlyks om te leven
Ziedaar een schets van zeer veel kwaad.
D'zorg der behoeften voor jeugd en scholen
Wordt dies menschlievend U aanbevolen
O leden dezer maatschappy
De taak die ge op u hebt genomen
Zult gy door vlyt te boven komen
Zoo d'eendragt slechts uw leidsvrouw zy.
Ja velen blyven onverschillig;
Tot goede dingen traag, onwillig,
Hoe wuft is nog hun hart gesteld.
Wat wordt er hiet al kwaads bedreven.
De onzedigheid zoo groot in leven,
Vertoond zich als een open veld.
Zeer veel ontbreekt hier aan verlichting;
Beleidzaamheid in deez' verrichting,
Verzacht, misschien, de onwetenheid;
Maar onze vaart is onbestendig,
De Landbouw, handel kwynt ellendig;
En geld en neering schaarsch verspreid.
Dat tot het doel roemwaarde mannen,
Uw aandagt steeds zy ingespannen,
Dit hoopt myn zangnimf van uw deugd,
Laat, daar ze u dit komt voor te dragen,
Haar flaauwen toon u niet mishagen,
Het heil des volks was steeds haar vreugd.

Philantrope.

Noot: zie 29 september 1817
Enkele kennelijke zetfouten als "reintse" : "verrschting" ; "hag" heb ik verbeterd in "reinste" ; "verrichting" en "haar". De onlogische volgorde vooroordeel/voordeel in vss. 16/17 heb ik ook verbeterd, daarmee de correctie volgend die de krant zelf op 25 april aanbracht ; hier werd ook "hag" tot "haar" gecorrigeerd.

"...dat de vyand wordt gestut..." 16 mei 1818

Op 9 mei 1818 drukt de krant een fragment van Byron 'The Eve of Battle' af:

"There is something striking in the following beautiful verses; extracted from Byron's "Childe Harold" The historical incident on which it is founded must be familiar to our readers. - The principal officers of the allied army were at a ball at Brussels, when the distant sound of a cannon announced the commencement of the engagement which resulted in the bloody battle of Waterloo."

Een week later schrijft de "redacteur" het volgende:

"Dat men ook in onze taal zich gevoelvol verheven kan uitdrukken, zal blyken uit het volgend stukje van de blinde, maar beroemde Nederlandse dichteresse Petronella Moens, hetgeen, zoo ver de redacteur weet, nimmer gedrukt is; hetzelve kan veilig tegen het Engelsch dichtstuk The Eve of Battle in de voorgaande Courant geplaatst wedyveren. Een dichtstuk waarvan de redacteur eene zwakke navolging heeft gegeven."

Het is dus nodig te bewijzen dat het Nederlands een taal is die geschikt is voor poëzie, net zo geschikt als het Engels. Dat is kennelijk een uitvloeisel van het Engelse Bewind van 1807 - 1816 in die tijd op Curaçao (zie ook 11 april 1818).
Als voorbeeld neemt men een gedicht van de in Nederlandse dichtgenootschappen bekroonde blinde domineesdochter Petronella Moens, die beroemd was om haar stichtelijke vaderlandse verzen.
V.P. noemt zich "redacteur"; betekent dat alleen maar 'opsteller' van het gedicht of verrichtte hij redactioneel werk voor drukker Lee en diens krant? Ik houd het op het eerste omdat ik voor het tweede nergens een bewijs kon vinden.
V.P. bewerkt Byrons fragment vrij, waarbij hij de grote lijn wel volgt, maar in de details en volgorde afwijkt. Ik kan niet het hele gedicht weergeven. Als illustratie geef ik de eerste strofe van Byron, die vergelijking tussen oorspronkelijk en navolging mogelijk maakt.

"There was a sound of revelry by night,
And Belgium's capital had gathered then
Her Beauty and her Chivalry, and bright;
The lamps shone o'er fair woman and brave men.
A thousand hearts beat happily; and when
Music arose with its voluptuous swell,
Soft eyes look'd love to eyes which spoke again
And all went merry as matriage bell,
But hark! a deep sound strikes like to a rising knell!"

De avond van den slag.

Men danste men juichte te Brussel by nacht,
Wat edel, wat schoon was, werd daar heen gebracht,
De lampen daar blonken, en spreiden het schoon
Van vrouwen en meisjes bevallig ten toon,
En menig een hartje werd snellyk geroofd,
Daar 't woelige dansen de reden verdooft;
Het moedige hart wordt ontbrand door de lonken,
'T Wellustig muziek doet de liefde ontvonken;
De oogen slechts spreken by 't suizend gewoel
De taal is onnodig by 't zalig gevoel;
Doch hoor, wat sombre toon, klinkt uit de verte voort.

Hoort gy het niet? De wind slechts het was,
Of 't karren geraas met den yzeren as.
Komt laat ons weer dansen laat vrolyk ons zyn
Wy slapen toch morgen na vreugde en wyn,
De jeugd wil niet wyken, waar vrolykheid glanst;
Men speelt en men juicht vry, men lonkt en men danst,
Maar wacht! - die doffe klank wordt weer opnieuw gehoord.
't Is of de donder door de somb're wolken boort
Al nader, duidelyker ja, noch nader dan voorheen,
Te wapen is de kreet, te wapen op de been.
Het is, het is - ja wel - 't vyandlyk moord geschut;
Te wapen broeders, dat de vyand wordt gestut.

By 't luistervolle bal zat in een vengsternis,
De eedle Brunswyk, lang beproefd door tegenspoeden;
Hy hoort het eerst 't geruis des donders, hy het is
Die 't voorgevoel des doods voelt in zyn boezem woeden.
En schoon een ander waant 't gevaar is ver nog af,
Zyn hart kent wel het geluid, 't verkondigt roem en 't graf.
Dat eens zyn vader trof en bloedig heeft ontzield
Dat bloed roept nu om wraak - 't is wraak die hem bezielt,
Hy snelt nu ylins heen naar 't bloedig oorlogsveld,
Hy stryd het eerst, met roem - en sneuvelt als een held.

Wie schetst my de angst, de verwarring van allen.
De tranen die vloeyen uit smartvol gevoel
Het beeven der schoonen, de bleekblaauwe lippen,
De doodsbleeke wangen by 't aaklig gewoel.
Alom heerscht verwarring de krygers vertrekken,
De laatste omarming, elk handdruk elk' snik,
Schoon moed niet benemend, verwekt toch ontroering,
En treurig werpt elk op zyn schoone een blik,
Wie weet toch of ze immer elk ander aanschouwen
Of ooit wel hun oog zich weer teeder ontmoet,
Daarna eene nacht van juichen van vreugde
De kiemende morgen hen vreess'lyk begroet.

In vluggen haast stygt nu het wacht squadron te paard.
Snelt voort met oorlogs tuig en volk dat onvervaard,
Met ongewoonen moed de ryen thans gaat vormen.
Om tegen vyands magt met nadruk op te stormen.
De donder van 't kanon knalt steeds van verre voort
De alarmtrom digteby wordt overal gehoord;
De krygsman wordt gewekt voort krieken van den morgen;
Terwyl de burgerschaar vol angst en diepe zorgen,

Nu treurt met bleek gelaat, en fluistert. Is het waar?
De vyand - ja, die komt - hy komt - hy is reeds daar.

Het Camerons woest geluid brengt allen op de been,
En Lochiels wapenkreet op Albur's heuvel bergen,
Zoo vaak gehoord, voert tal van Schotten heen,
Uit rotzen voortgekweekt. Zy nu de vyand tergen.
Hun krygspyp kond alom der ouden Schotten eer,
Men meent, men ziet den tyd van Enans glorie weer.
En Donalds roem - is thans de kreet der hooge landers,
En tevens 't krygsgeschrei van Brit en Nederlanders.

Ardennes statig woud doet van haar groene twygen
Op 't trekkend oorlogs volk den daauwdrup nederzygen,
Als tranen glinsterend om 's braven lot verspreid,
Zoo 't levenlooze bosch gevoelen kan en treuren!
Helaas! eer d'avond valt, hoemenig in den stryd,
Als gras gemaaid, op 't groene veld gespreid;
Daar 't eerlang over heen zal wassen, en gebeuren,
Dat aard en daauwdrop het ontzielde lyk bedekt,
Van hen, wier gloende moed, den vyand tegentrekt,
Bezield met hoop op roem, zy storten eer vol neer,
Vergaan in 't kille stof. Nooit zien zy 't daglicht weer.
Ach gist'ren nog - wat vreugde hem gegeven!
Zy smaakten al 't genot van 't vrolyk jeugdig leven,
Door schoonheids zachten glans betoverd en omringd.
Is 't slechts der schoonen gunst waarna hun harte ding,
De zwarte middernacht, geeft d'eersten wenk tot stryden
By morgen schemering, zy zich tot wapens wyden.
Des vroegen daags reeds stryd, zy vechten als verwoed
En straffen gloriryk des vyands overmoed.

Maar, - 't donderend geschut, brult, waar het oog zich weidt.
De dood woedt overal, en d'aarde is dik bespreid
Met bloedig rookend slyk, met lyken zwaar verminkt
Als stapels opgehoopt; de grond die bloed thans drinkt,
Zal straks en ruiter, paard, en vyand, vriend bedekken.
In 't zelfde bloedig graf, waar niets hun stof zal wekken.

Vry in afwisselende stances uit het Engelsch gevolgd.

V.P.

Noot: zie ook 11 april 1818

Het geluk van myn hond 20 juni 1818

Uit een oud Hollandsch deuntje nagevolgd.

Myn Hond behoeft geen huis te bouwen,
Myn Hond zal nooit een vrouwtje trouwen,
Myn Hond behoeft geen huis te bouwen,
Welke dagen heeft myn Hond!

Mun Hond krygt brood en lekkerbeeten,
Hy zal van zorg noch onspoed weten,
In duren tyd niet minder vreten
    Welke dagen heeft myn Hond!

Myn Hond deelt wel in geen der regten
Die 't menschlyk lot zoo vaak beslegten;
Hy kan zich buiten dien beregten;
    Stil en rustig leeft myn Hond.

Myn Hond behoeft niet te studeeren,
Om de vreemde talen aan te leeren,
Zyn eigentaal daarby verleeren;
    Blaffen kan myn trouwe Hond.

Hy hoeft geen Procureur te wezen,
Noch voor een zwaar Proces te vrezen;
Geen Advocaat zal hem belezen;
    Zonder pleitding leeft myn hond.

Hy moet geen docters drankjes maken,
Om daar door aan de kost te raken,
Hy hoeft ze zelfs niet eens te smaken;
    In gezondheid leeft myn Hond.

Hy weet van Browne, Magnetisme
Orthodoxie noch min Deisme,
Als Hond te zyn, is zyn Theisme;
    En gelukkig leeft myn Hond.

Ja hoe men keft om staats geschillen,
Hy weet niet van dat dwaas bedillen.
En wat verandering andren willen,
    Zoetjes rust en slaapt myn Hond.

Myn hond heeft om geen geld te zuchten,
Noch voor een crediteur te duchten,
Geen schuldenaar braaf uitteluchten,
    Geene schyven bruikt myn Hond.

Laat hem het geld als prys toelonken!
Hy kiest veel liever hammen bonken,
Verachtend goud, kiest hy de schonken,
    Onbaatzuchtig is myn hond.

Hy weet van lastren noch bedriegen,
Hy zal zyn naasten nooit beliegen,
Maar laat zich zelven eer bedriegen,
    Want opregt is toch myn Hond!

Hy hoeft geen krygstuig aan te hechten,
Met hem, dien hy niet kent te vechten.
En ongezind zelfs steden slechten,
    Zonder oorlog leeft myn Hond.

Hy mag zoms om een teefje kyven,
Geen van zyn soort zal daar by blyven.
De min moog blaffend hem doen kyven!
    Ras is 't vrede met elk' Hond.

De toekomst zal hem niet vervaren,
Hy zal voor vrouw of kind niet sparen,
Noch schrokkend woeker overgaren;
   Want gelukkig is myn Hond.

Niemand zal hem lastrén, laken,
Want hy toont met kracht zyn kaken;
Welgereed den geen te raken,
   Die iets heeft met hem, myn Hond.

Vrienden vlieden magen wyken,
Maar hy zal zyn trouw doen blyken,
Nimmer van myn zyde wyken,
   Trouw en eerlyk blyft myn Hond.

't Brokje brood aan hem gegeven,
Droog en zwart doet hem toch leven,
Kwispelend zie ik 't staartje beeven,
   Dankbaar is myn goede Hond!

Mensch, die voor gevoel geboren,
Wil dit zacht gevoel niet smooren;
Dankbaar zyn leert aller ooren,
   Die getrouwe brave Hond.

O, hy stierf door nyd vergeven;
Liet zyn nuttig dierlyk leven,
Dat natuur hem had gegeven;
   Ach die arme brave Hond!!

Noot: zie 24 maart 1815

---

18 juli 1818

Volgens opgave van Hartog (1961 ; 569) waren er aan het begin van de 19de eeuw zo'n vierhonderd Fransen op het eiland Curaçao. Hoewel er soms uit het Frans vertaald werd, is het hiervolgende het enige, hoewel korte, originele Franse gedicht dat ik in de krant ben tegengekomen.

Pour L.

Quiconque est riche, est tout: sans sagesse il est sage;
Il a, sans rien savoir, la science en partage;
Il a l'esprit, le coeur, le mérite, le rang,
La vertu, la valeur, la dignité, le sang;
Il est aimé des grands, il est chéri des belles:
Jamais surintendant ne trouva des cruelles.
L'or même à la laideur donne un teint de beauté;
Mais tout devient affreux avec la pauvreté.

A.H.M.V.

Les quatre Amis A.H.M.V. vous conseillent, de ne plus porter le surnom d'L.

Noot: zie ook 25 december 1812

De vyf werelddeelen 25 juli 1818

Europa

Europa wordt met regt als het beschaafdst geprezen,
Uit haar sproot wetenschap en nutte kunsten voort,
Roemzuchtig in bestaan doet zy den nazaat lezen,
Op welke wyze zy haar magt van oord tot oord
Poolcirkels rond, met sterke kracht deed zien;
Aan West en Oosterkust haar scepter doet ontzien.

Asia

Aan speceryen ryk bied ons de Persiaan,
Sinees en Malabaar de rykste schatten aan,
In haar ontlook de bloem van 't menschelyk geslacht,
Aan alle oorden weer door haar ter voort gebracht.

Afrika

Afrika's heet gewest en dorre zandwoestynen,
Faalt 't aan beschaving, en, de nutte kunsten kwynen.
Roofzuchtig is de moor aan 't Barbarysche strand,
In 't Zuid en Noorderdeel der negers vaderland;
Kan naast de Goudkust staag, der kooplien winzucht wekken
Als zy uit slavenmarkt en stofgoud voordeel trekken.

Amerika

Aan 't oude halfrond, hechtte zich een nieuwe en schoone wereld.
Maar door Hispanjes magt, geplunderd, en verheerd,
En weerloos uitgeschud; daar 't bloed door traden parelt.
Reeds echter zwymt die magt, reeds is zy diep verneerd,
In haar vereenigt zich de zucht voor woeste wilde vryheid.
Kolumbus ziet dat oord, door hen het eerst ontdekt,
Met zachte zuchten aan, daar zulks zyn deernis wekt.

Australia

Ach Nederlanders mag 'k uw oude grootheid pryzen.
Uw geest waardoor uw kiel dees oorden heeft ontdekt,
Steeds zal Nieuw Hollands kust uw kunst en kracht bewyzen.
Toen nog geen Britsche vlag het met zyn kleur bedektt'
Rondom uw barre kust, nog stille vrede woonde
Aan 't gastvry Otateit' geen Brit nog was bekend,
Lang voor de brave Coock uw eilanden bewoonde.
Is uwe zee alom door Neerlands volks bezocht.
Aan Tasman en la Maire herken dien stouten tocht.

V.P.

Noot: zie 24 maart 1815 ; 4 januari 1817

Losse gedachten wegens het woord restitutie 12 september 1818

(Naar het Zweedsche Wenta Penjer van Mevr. Meerman)

Restitutie! Restitutie!
ó Wie kent dat woord toch niet?

Ach! wie heeft niet in zyn leven
Restitutie moeten geven!
Restitutie, Restitutie!
Ach wie kent uw invloed niet!

Wy zyn menschen, stervelingen
Wat ons toch de aarde biedt,
Ryk of arm, hoe ook, wy geven
Restitutie na dit leven.
Zyt ge in 't bloey, verval van 't leven,
Kent gy Restitutie niet?

Een maal geeft gy Restitutie;
Van het geen was U ter leen.
Die zulks niet terug kan geven
Moet voor zwaarder straffen beeven,
ó Te laat! de Restitutie!
Heil, noch zegen, slechts geween.

Restitutie! Restitutie!
Braven kennen U zeer goed
Dat zy na dit wiss'lend levend
Restitutie moeten geven.
Ach zy bieden Restitutie,
God ootmoedig biddend aan.

Restitutie! Restitutie!
ó Wie kent dat woord toch niet!
Ja wy willen in dit leven
Goede Restitutie geven.
Door Gods zegen, door ons pogen,
Wie kent Restitutie niet?

V.P.

Noot: zie 24 maart 1815

Gedachten 19 september 1818
uit het Hoogduitsch van C.Cramer

Waar heen met alle die fyn gescherpte wezens?
   Gy menschen all!
Gy weet toch wel, het is en 't zal wel steeds zoo wezen
   Zins Adams val.
En blyven ook, zoo lang wy hier nog treden.
   En menschen vindt
Waar d'een den ander vry, steeds naar de omstandigheden,
   Haat of bemint
En - weet gy dan als hier, uw taak is afgeweten,
   Gy slapen gaat
Of, als de mag're Hein het bladje keert van 't leven
   't Daar beter gaat?
Hou op gy Heeren, zwygt van uwe wysheidsreg'len
   Men heeft te doen.

In deze wereld met verstandigen en vlegels.
   Ei Heeren, hoe?
Zal men ze allen over eenen kam dan scheren,
   Op eenen voet,
Vergoden zotten ryk, en 't arm vernuft niet eeren
   Wel ja het moet.
Wat zyn dit immers weer voor drommelsche praktyken?
   Schreeuwt een al voort.
Vereent zich hier de arme en de ryke
   Op broeder woord.
Loop vry maar heen gy gek met al uw eerlykheden,
   Wat hebt gy er aan?
Uw lot in onzen tyd, by dees verlichte zeden,
   Is ---- beedlen gaan.
Dat zou toch treurig zyn, wat zoude dan de braven
   Deen d'aard verdrukt
In 't eind huns loopbaans troosten sterken staven
   Als niets gelukt.
Wat niets? - niet verder hier - de twyfel is reeds zonde.
   Eens ziet hy 't licht
Eens valt de blinddoek af, kond in zyn laatste stonde
   Hem 't schoonste berigt.
Bemoedigd zy dan steeds, wen 't over steenen struik'len,
   En dist'len gaat
Wien doornen aan uw voet by graven stank ontluiken
   't Al tegenstaat.
Niet altoos bloeit een roos toch om de zachste treden,
   By zonnen glans.
Vaak storm; - straks flikkren fel des bliksems tegenheden
   Aan uwen strans.
Op alles dan op bedelstaf en krikken,
   Zy steeds bereid
Dek U met 't kleed der deugd, en wil U altoos schikken
   Naar God en tyd!!

V.P.

Noot: zie 24 maart 1815

K.A.Erkelens Europeanus: Curaçaos politiek dichter

31 oktober 1818

Een van de weinigen die hun poëtische bijdragen in de krant ondertekenden met hun volle naam was K.A.Erkelens. Hij droeg in totaal acht gedichten bij van verschillende lengte, waarbij de belangstelling voor politieke onderwerpen opvalt, naast enkele satirische bijdragen. Bovendien gaf hij een uitvoerige schets van de toestand op Curaçao aan het begin van 1829.
Noch Hartog, noch Krafft noemt Erkelens, maar via een bijdrage van De Gaay Fortman (1941 ; 255) weten we toch iets over de dichter, die van beroep 'opzichter' was en al ongeveer 1805 op het eiland moet hebben gewoond. Waarom hij dan in 1818 met 'Europeanus' tekent is niet duidelijk, maar velen hielden in die tijd de blik Europa-

waarts gericht.
De dichter was wel iemand met kennis en gaven. Hij kende zijn klassieken, had een grote belangstelling voor het wereldgebeuren en de eigen regio en het eiland. Hij schreef verdienstelijk qua taal en vorm. Hij hanteerde vormen als ode en satire en ging geen moeilijke en in die tijd zelden voorkomende vorm als het sonnet uit de weg.
Op 31 oktober 1818 schreef hij een 'Jaargetyde der verlossing van Europa', waarin hij het lustrum van Napoleons nederlaag bij Leipzig herdacht. In 162 gepaard rijmende verzen die vlot lopen zonder al te veel grote woorden, uitroeptekens, tussenwerpsels, etc. geeft hij een overzicht van de Corsikaan die heel Europa verovert, zodat iedereen wanhoopt, maar "Hy die alles ziet en weet/zag in ontferming op ons leed". In Rusland wordt Napoleon teruggedreven door dappere Kozakken van de "groote keizer aller Russen". Daarna wordt hij bij Leipzig verslagen, terwijl Wellington vanuit het zuiden Frankrijk binnenrukt. Nu zit hij op Sint-Helena ; God heeft ons verlost!

"God zag op ons ook uit den hoogen
En brengt ons weer aan 't moederland..."

Uit dit citaat volgt wel dat Erkelens zich Curaçaoenaar voelt, ondanks zijn ondertekening met Europeanus.
Op 13 mei 1820 schrijft hij de satire "De oude en de jonge beer". Een satire is een literatuurvorm waarbij aanvankelijk de zwakheden van één persoon, later een ongewenste maatschappelijke toestand op geestige wijze aan de kaak wordt gesteld; ze gaat rechtstreeks terug op de klassieke oudheid. De eerste 'ad hominem' gerichte vorm wordt ook wel paskwil genoemd. En dan komen we op bekend terrein, dat ons iets meer over de vermoedelijke dichter laat weten.
In 1806 wordt de maker van een paskwil - een anonieme spotternij of spotschrift op een persoon in woord en beeld - C.J.Erkelens zelfs van Curaçao verbannen! Bij Krafft (1951) komt ene C.J.Erkelens voor en die naam wordt ook gebruikt door B.de G(aay) F(ortman) (1941 ; 255) in een bladvulling over het bewuste paskwil, voorstellende "een geschilderde liggende ezel, onderdrukt door de zwaarte van zijn last, bestaande in manden en zakken, en van agter bezoedeld met bloed, houdende het hoofd omgekeerd en de mond half open als spreekende," waarboven geschreven "Het wapen van de voormalige Spartaansche Republiek" en eronder "a furore monarcharum libera nos Domine." C.J.Erkelens, opzichter van H.Coerman, deelt mee de maker van het prentje te zijn... Hij gaat zelfs de gevangenis in, maar drie weken later schrijft de Raad van Politie over een "Kornelis Anthony Erkelens" die zich onledig heeft gehouden in de gevangenis, met het beschilderen van de muur met bijschriften die uit dezelfde geest voortkomen, als waarmee hij bezield is moeten zijn geweest bij het vervaardigen van de hierboven aangehaalde tekening. De Raad gaat het zien, waarbij Erkelens verklaart dit alleen uit tijdverdrijf gedaan te hebben. De Raad verwijst de zaak naar de Gouverneur en besluit Erkelens deze eilanden te ontzeggen...Tot zover de hoofdzaken die De Gaay Fortman vertelt. C.J.Erkelens en K.A.Erkelens zijn dus dezelfde persoon! In het archief moet de oplossing voor het verschil van de voorletters te achterhalen zijn. Misschien heeft de gouverneur Changuion, aan wiens journaal 'C.J.' ontleend is, zich vergist. Als deze K.A.Erkelens dezelfde is als onze dichter is het vonnis waarschijnlijk niet uit-

gevoerd. Dat is ook wel heel goed mogelijk, omdat reeds op 22 december de Engelsen met hun veroveringsplannen het eiland bedreigen en het op 1 januari 1807 ook inderdaad veroveren. Voorlopig houd ik het erop dat K.A.Erkelens onze dichter is, en van beroep dus "opzichter" bij Mr. H.Coerman, die van 1767 - 1779 fiscaal is geweest. Al eerder kwamen we een paskwil tegen, die gouverneur Lauffer betrof; het klassieke genre was kennelijk populair. Zo schrijft K.A. Erkelens ook een satire onder een motto van de beroemde Franse dichter en criticus Boileau (1636-1711) aan wiens 'satires VIII' hij ontleent; de achtste satire verwijt aan de mens zijn hoogmoed en beweert aan te tonen, dat hij niet hoger staat dan het dier. Enkele jaren later beproeft Erkelens het satirische genre nog eens met een kort gedicht.
Naast de volledige naam komen we ook de initialen K.A.E. tegen, waarvan ik maar aanneem dat daarmee ook Erkelens aangeduid wordt. Onderwerp, genre en stijl verraden overeenkomst. Hartog (1968) schreef dat "K.A.E." Klaas A. van Eekhout is, de zendeling-onderwijzer van Aruba (1822 - 1831), maar waar haalt hij dat 'van' vandaan in "K.A.E."?
Nu iets over zijn politieke gedichten. De Grieks-Turkse oorlog werd de afschuwelijkste godsdienst- en rassenoorlog van de eeuw genoemd. Phoel dicht in 1826 over een nederlaag van de Grieken na bloedige strijd; Erkelens dichtte al twee jaar eerder zijn sonnet op de overwinning van de Grieken. De oorlog moet hier dus indruk hebben gemaakt en de sympathie ging uit naar de Griekse vrijheidsstrijders.
Niet veel dichters hebben zich in de krant aan deze traditionele, maar moeilijke sonnetvorm gewaagd; ze was in deze periode van de literatuurgeschiedenis ook niet zo in trek. Maar Erkelens hanteert de vorm wel een keer, evenals een anonieme Spaanstalige dichter in 1863.
Nog een kēer verheft Erkelens zijn stem in een lang gedicht op 17 januari 1829 over de "voormaligen en tegenwoordigen toestand van Curaçao." Als gedicht is dit nog het minste, maar het geeft een beeld van Curaçao aan het begin van de 19de eeuw. Volgens W.E. Renkema (1981) was de oogst van 1827/1828 uitzonderlijk goed, terwijl het jaar erop slechts hier en daar voldoende zaaizaad geoogst kon worden. Vandaar de klaagzang waarschijnlijk en de toename van diefstal door pure honger. Andere bijzonderheden zijn de overwinningen van Bolivar, de vrijhaven-politiek die vanaf 1 januari 1827 gevoerd werd, de nieuwe grondbelasting van 1828 die zeer zwaar op te brengen zou zijn, de oprichting van de Curaçaosche Bank op 6 februari 1828 en het (wilde) plan van de Nederlandse koning Willem I in 1826/1827 om een kanaal door Nicaragua te graven om via deze zeeverbinding van de Stille Oceaan met de Atlantische het eiland het centrum van de scheepvaartroute te maken. Het gedicht ontleent zijn waarde aan deze historische bijzonderheden.
Erkelens schrijft nog over de politieke situatie in Zuid-Amerika, maar daarop wijs ik in mijn beschouwing over Bolivar (zie 13 april 1822).

Jaar getyde
Der verlossing van Europa

Na de gedenkwaardige Veldslagen by Leipzig, en op den 16, 17 en 19den Oct. des jaars 1813.

Europe in een gewenschten staat,
Zag zich door 't oorlog en verraad
In 't onverdraaglykst juk geklonken.
Een Corsikaan door heerschzucht dronken,
Had tegens alle wet en regt,
Haar aan zyn heerschappy gehecht,
Hy sprak als Caezar, "met soldaten,
"Zal my de voorspoed nooit verlaten!
"En met soldaten heb ik geld;"
Toen zwichtte 't al voor zyn geweld.
Hy kreunde zich aan geen vertogen;
Geen, vloed van tranen had vermogen,
Op 't hart van dien geweldenaar;
Wie zag niet 't uiterste gevaar,
Door al zyn bloedige besluiten;
Wie had de magt om hem te stuiten?
Waar was het leger dat voortaan
Dien Tamerlan kon wederstaan?
Als hy een veldslag had gewonnen
Sprak hy zoo wreed als onbezonnen:
" 't Is kalfsvleesch dat hier ligt geslacht"
Zoo wierd het volk by hem geächt.
Zyn oogmerk was om door veel stryden,
Door strenge wetten, prangend lyden,
Verwoesting, schrik, en moord en brand;
Door krygsgeschrei aan alle kant
Met vrye volken om te springen,
Als onderworpene oosterlingen,
Die sedert eeuwen herwaards aan,
In 't hard gareel van slaven gaan.
Geheel Europa scheen verloren,
Geen hulp geen uitkomst meer beschoren,
Gantsch Duitschland zat in ramp en druk,
Italië boog onder 't juk;
Ja van het zuiden tot het noorden;
Zoo van den Taag als van de boorden
Der Elb' tot aan den Tyberstroom;
De Donau met zyn breden zoom;
De Rhyn, de Schelde, Maas en Yssel;
De Wezer, de Oder met de Weissel;
Ja 't beste deel van 't vaste land,
Was 't ryk van dezen dwingeland.
De wanhoop was ten top geklommen,
By 't klatren van trompet en trommen.
De nood die telkens hooger rees,
Verdubbelde ook onze angst en vrees,
Daar ieder strafloos 't regt zag krenken.
Wie dorst toen nog om redding denken;
Maar hy die alles ziet en weet,
Zag in ontferming op ons leed;
En daar hy 't kwaad zoo zag vergroten
Had hy onze uitkomst ook besloten.
En zie hier de oorzaak nu waar door
Den Dwingland zo zyn kracht verloor,
Dat hy al zyn gewonnen staten,
Ja kroon en troon zelfs moest verlaten

Nu daar hy alles heeft verbeurd,
In ballingschap zyn lot betreurd,
In droevige eenzaamheid zyn dagen
Verslyt met zuchten, kermen klagen.
De wreedaard had gemaakt zyn plan,
Om met vierhonderd duizend man,
Het barre Rusland te overwinnen;
Hy scheen betoverd in zyn zinnen:
Maar 't volk aldaar verëend in kracht,
Bestreed met moed die groote magt;
De omtembre roofzucht zyner benden
Deed eindlyk eens de krygskans wenden,
Zyn meeste magt wierd daar ontzield,
En al zyn legertrein vernield,
Toen raakte alom de wraakzucht wakker;
Toen stroomde 't bloed langs veld en akker;
Toen was onze uitkomst voorbereidt,
Na zoo veel ongerechtigheid
Uit wanhoop wierd de moed herboren;
De dapperheid kreeg nieuwe spooren.
't Gebouw der heerschzucht viel tot gruis,
Gelyk een oud vervallen huis.
Terwyl dit voorviel bragt intusschen,
De groote keizer aller Russen,
Een magtig leger op de been,
Daar hy in Duitschland mêê verscheen,
En door zyn dappere Cozakken,
Alom de vyand deed verzwakken;
En voorts met hulp van Pruis en Zweed
De Fransche keizer wankelen deed;
Die na een veldslag van drie dagen,
By Leipzig wierd geheel verslagen,
Zoo dat hy uit het Duitsche ryk,
In haast naar Frankryk nam de wyk;
Daar hy vervolgd wierd en besprongen,
En tot een vrêê verdrag gedwongen.
In 't zuiden dreef held Wellington,
De krygsmagt van Napoleon,
Geheel uit Portugal en Spanje.
Zoo wierd door hulp van Groot Brittanje,
Het vaste land verlost en vry,
Uit meer dan Turksche slaverny;
Een man die 't al verfranschen wilde,
De menschen 't vel van 't ligchaam vilde;
Hun onder schyn van regt bedroog,
En 't merg uit hun gebeente zoog.
Een aterling der Jacobynen,
Die als een dwaallicht kwam verschynen,
Wierd nu vernederd op zyn beurt;
Zyn waglend ryk vanëen gescheurd;
En 't menschdom zoo door hem beledigt,
In rust hersteld en weer bevredigt;
De vrede in vast cement gegrond
Door 't heilig vorstelyk verbond.
Het bloed door dien Tiran vergoten,
Schoot weer uit wraakzucht nieuwe loten,
Moest eenmaal komen op zyn kop;

Zyn lukstar ging in Frankryk op:
Nu gaat ze op Saint Helena onder;
Wy merken 't aan gelyk een wonder:
't Ryk van dien mogol sterk en stout,
Zoo 't scheen, voor de eeuwen opgebouwd,
Gevest in zweet, in bloed en tranen,
Van zoo veel schreyende onderdanen,
Nog korts te voren ieders schrik,
Viel neder in een oogenblik,
Dien val was 't werk van 't Alvermogen,
Dien val deed onze tranen drogen,
Zoo stort een afgebroken steen
Van 't hoog gebergte naar benêen.
Dit eiland by die treurtoneelen,
Moest dikwyls in die rampen deelen;
Der Franschen list en trouwloosheid;
Hadt ook een warnet hier gespreid.
Maar vruchteloos was hun pogen;
God zag op ons ook uit den hoogen,
Verloste ons uit dier snoden hand,
En bragt ons weer aan 't moederland
Thans mag men 't tydperk weer beleven,
Waar op de vyand is verdreven,
De vorsten voor hun val behoedt,
Door 's volks getrouwheid, kracht en moed,
ò Dat de vorsten dan ook trachten,
's Volks ongevallen te verzachten!
Europa in haar regt hersteld,
Van 't overheerschende geweld,
Zal by haar regt en vryheid blyven:
Geen dwingland haar de wet voorschryven,
Het volk nu wyzer dan voorheen
Verband de tweedragt is thans een.
Wy hebben dank zy 't opperwezen
Voor den tiran niet meer te vrezen,
Daar toe wordt hy te wel bewaard.
Deez dag zy voor de vreugd gespaard,
Gun dat ik U daarvan verzeker,
En met deez' volgeschonken beker,
Het welzyn drink van Nederland,
Dat met ons heil staat in verband.
Het welzyn van alle opperheeren,
Die met zachtmoedigheid regeren.
Dat ieder naar zyn staat of rang,
Zich schikt naar 't algemeen belang;
Dan zal 't geen dwingland ooit gelukken,
De volken weer hun regt te ontrukken,
Dan blyft in ieder land of staat,
De tiranny verfoeit gehaat.

K.A.Erkelens
Europeanus

Noot: zie ook 13 mei 1820 ; 13 oktober 1821 ; 13 april 1822 ; 7 september 1822 ; 5 april 1823 ; 31 januari 1824 ; 17 januari 1829
zie ook de inleiding bij 13 april 1822 "Zyt welkom brave held..."

J.J.Perovano, 'wy-bisschop' 1 januari 1819

Pastoor J.J.Perovano liet in de krant van 25 december 1818 en 1 januari 1819 het volgende berichtje publiceren:

Curaçao den 22sten Dec. 1818
De ondergetekende geeft aan het publiek te kennen dat het woord van Wy Bisschop, in de Nieuwe Almanak abusivelyk is gesteld, dat den ondergetekende is, J.J.Perovano Eerste Pastoor van de Roomsche Catholyke Gemeente alhier.

J.J.Perovano

Direct daaronder vinden we de reactie van de Redacteur van de Almanak, G.G.van Paddenburgh:

Antwoord van den Redacteur van de Curaçaosche ALMANAK voor 1819, aan den Hoog Eerw. Heer J.J.Perovano, wegens deszelfs advertissement in de laatse Courant geplaatst.

Gy wilt Hoog Waarde Heer dan geen Wy Bisschop heten,
Slechts Eerste Priester; lof zy uwe nedrigheid
Uw yver voor Godskerk der Leeken heiligheid;
Maar lieve Gryzaard! is 't U dan geheel en al vergeten?
Dat ge in 't weg zwevend jaar aan zoo veel honderd zielen,
De vorming* die geen Priester ooit vermag
Te geven, gaaft door 't U verleende Wy gezag
'k Zag zelf met ootmoed aan, zoo veelen voor U knielen
Gy deedt het brave man, geen Christen zal zulks doemen.
Al zyn wy Protestantsch; 't is 't hart dat U vereert.
Geen Bisschop tytel meer, als 't volgend jaar verkeert;
Wy zullen U dan braaf en deugdzaam Christen noemen.

*Confirmatie

G.G.van Paddenburgh

Noot: zie 8 maart 1816

Vaderlandsch meisjes lied 6 maart 1819
Gevolgd na Klopstock's Ich bin eind Deutscher madchen

Ik ben een Neerlandsch meisje,
Blaauw is myn oog, zacht is myn blik,
Ik heb een hart,
Dat edel is en stout en goed

Ik ben een Neerlandsch meisje,
Een grammen blik straalt uit myn oog,
Hem haat myn hart,
Hem, die zyn vaderland veracht.

Ik ben een Neerlandsch meisje,
Voor my verkies 'k geen ander land,
Tot vaderland,
Al bood men my de rykste keus.

Ik ben een Neerlandsch meisje,
Myn open oog blikt steeds met spot
   Ja het bespot,
Die aarz'len durft by deze keus.

Gy zyt geen Neerlandsch jongeling,
Om koele, onwaarde traagheid,
   Het vaderland
Niets waard, daar gy 't niet mint als ik,

Gy zyt geen Neerlandsch jongeling,
Myn gansche hart verachtet U,
   Die 't vaderland
Miskent, gy vreemd'ling en gy zot,

Ik ben een Neerlandsch meisje,
Myn goede, eedle trotsche hart,
   Staat luid om hoog,
By zoeten naam van vaderland.

Zoo klop 't my eens by 't noemen
Des jonglings slechts, die trots als ik
   Op 't vaderland,
Goed, edel, Neerland waardig is.

V.P.

Noot: zie 15 maart 1816 in verband met het 'nationalisme' dat uit dit gedicht spreekt.

"Friendship" 17 juli 1819

When fortune smiles, and looks serene,
'T is - "sir, how do ye do?
"Your family are well, I hope,
"Can I serve them or you?"
But turn the scale - let fortune frown,
And ills and woes fly t'ye -
"T is then - "I'm sorry for your loss,
"But times are hard - good bye t'ye."

Noot: zie 24 maart 1815

Impromptu 17 juli 1819

On hearing that there had lately been an Earthquake at St. Helena.

Oh! St. Helena, well thy Rock,
At length, may feel an Earthquake's shock,

Upon that Rock to find
A man, whose deeds on Earth, through life,
So much with Nature were at strife,
They shocked all human kind.

Noot: zie 17 juni 1814

Original poetry 24 juli 1819

<u>The following verses, addressed to a young Lady in this Colony, have been transmitted to us from New York, with a request that we would give them publicity</u>

To Miss•••••

I could have lov'd thee, dearly lov'd,
With all the warmth and tenderness
My heart had known, and fondly proved
In brighter hours of happiness

But then, my peace had just been broken
By one, whose form was fair as thine,
And love's most bitter, latest, token
Was to desert the still lov'd shrine

Yet oft, when thought recalls to mind
Thy modest worth, thy artless beauty;
Thy tender heart, thy soul refined,
Thy more than felial love and duty

It well might grieve this worthless breast,
It was to cold to love and thee,
Wert thou not, now, more derarly bless'd
Far more then e'er thou'dst been with me!

New York, May 27, 181

Alfonso

Noot: zie 25 december 1812
Hoewel dit gedicht niet 'Curaçaos' is in eigenlijke zin, maar alleen aan een Curaçaose lezeres is gericht, heb ik het bij wijze van uitzondering toch opgenomen. Het geeft iets van de internationale contacten weer die vanuit Curaçao met Noord-Amerika werden onderhouden. (zie ook 19 augustus 1820)

Dexterous punning 24 juli 1819

The following anecdote was sent by a young Lady to her lover whose name was "NOTT", a few weeks before their marriage. The nuptial knot was fastened soon after the discerning lover decyphered its import.

Why urge, dear sir, a bashful maid
To change her single lot?
When well you know I've often said
In truth, I love you NOTT.
For all your pain, I do NOTT, care,
And trust me on my life,
Though you had millions, I declare,
I would, NOTT, be your wife.

Noot: zie 9 juli 1813

---

28 augustus 1819

Ter 47ste verjaring van Zyne Majesteit den Koning der Nederlanden,
Groot Hertog van Luxemburg, &c. &c. &c.
Den 24sten Augustus 1819

Dat onze brave vorst by 't klimmen zyner jaren,
Met zyn doorluchte Gaë en dapper heldenkroost,
Een edel magtig volk thans om zyn' throon ziet scharen.
En hunne trouw en liefd' zyn noeste zorg verpoost!
Dat lang voor Neerlands volk, de Eerste Willem leve!
Dat aan den bloey diens volks, de bloey zyns huis verpand.
Zyn roem de onze zy, zyn heil ons heilstaat geve!
En hy de liefde blyv', de steun van Nederland!

Noot: zie 24 augustus 1816

Uit het Engelsch 4 september 1819

Vriendschap

Wanneer het goed fortuin belonkt uw levensdagen,
Dan is 't ieder een, "Myn Heer hoe vaart gy nu?
Uw huisgezin is wel, mag ik 't eerbiedig vragen?
Kan ik U dienen, ô ik ben geheel aan U."
Maar keert het bladje om, en wend het heil in druk,
Wen ramp op felle ramp U aan den hartaar knagen,
Dan is het koel, "Myn vriend my spyt uw ongeluk,
't Is thans een slechte tyd, ik wensch U betere dagen."

Noot: zie 24 maart 1815

4 september 1819

Niet vertaald

Een monster dat alom de maatschappy verpest,
En adders uitbroeit in haar diep verscholen nest,
Die liefelyk van tong, eerst uw gemoed bekoren
En daarna 't met hun gif op 't aller felst doorboren,
Dat vleit en U bedriegt, zelfs stap'lend eed op eed,
En wen 't belang het noopt, en trouw en eed vergeet,
Hem lastert en belaagt, aan wien hy kort te voren
Het heiligste verbond, schoon huichelend had bezworen.
Wie kent dat monster niet, als gy den naam wilt weten,
Wel nu men kan het vry de valsche vriendschap heeten.

V.P.

Noot: zie 24 maart 1815

Res Sacra miser. Seneca. - uit het Hoogduitsch van Hagedorn.
25 september 1819

Een ieder, die de hand des droeven noodlot drukt,
Wie men den laatsten straal der zachte hoop ontrukt,
Heeft een geheiligd regt op 't meedly aller harten
Slechts beulen kitt'len zich by anders smaad en smarten
De edelmoedigheid helpt, steeds daar zy verschoont,
En 't is dees neiging die natuur op 't eelst bekroont
Maar nu? Als fouten ons tot ramp en afgrond leiden,
Wien straft geen zelfsbedrog? Hoe menschlyk is te glyden?
Zelfs een verdiende val blaaz' ons erbarming in
Elk ongelukkige geniete menschenmin.

V.P.

Noot: zie 24 maart 1815

Grootheid in schyn 9 oktober 1819

Laat nooit een grootheid U bekoren,
Uit eer en valsche roem geboren,
Die yd'le waan bestaat in schyn.
Gy zoudt U aan dien schyn vergapen.
Wat zeggen Titels, Naam en Wapen,
Die in zich zelven nietig zyn.

Wat baat de Roem, dat wy zyn loten,
Van Ed'le Helden voortgesproten,
Of uit oud adelyk geslacht.

Indien wy niet door daden toonen,
Dat hunnen Deugd in ons blyft wonen,
Die hen tot deze eere bragt.

Of zouden Adelyke Regten
Nog langer op een Nakroost hechten,
Dat van zyn Deugden is ontbloot?
Zy die nooit voor den staat iets deden.
In voorspoed en in tegenheden,
Zich eer onttrokken aan den nood.

Zou dan uit pligt men hen vereeren,
Die 't vaderlyke goed verteeren
Aan vollen Disch, in dartlen pracht.
Die daarvan maken geen geweten,
Dat de Ed'le Man steeds wordt vergeten,
Ofschoon hy in ellende smacht.

Die openlyk met Godsdienst spotten,
Hen houden voor rampzaal'ge zotten,
Die op den weg der Deugd steeds treên;
Die wanen zich te zeer verheven,
Naar Godsdienst leer in deugd te leven,
Hen voegt dit niet, maar 't dom gemeen.

Die toonen door bedorven zeden,
Dat zy versmaden pligt en reden,
En laag zien op hun medemensch;
Als was hy daarom slechts geboren,
Dat 't Noodlot hem had uitverkoren,
Te voegen naar hun dwazen wensch.

Treedt in dier grooten praalpaleizen,
Daar ziet men veelal twisten ryzen,
De driften raken op de been.
Mevrouw kan d'Ega niet behagen,
De kind'ren zich niet zaam verdragen,
Verveling heerscht hier by elk een.

Myn Heer geeft aan zyn huis bevelen,
Die aan Mevrouw weldra vervelen,
De kind'ren volgen hunnen zin;
De knecht bruischt op, vloekt dat bedillen,
De dienstmaagd mompelt, het zyn grillen,
Men treedt een ware bajert in.

Zy aan hun ryken Disch gezeten,
Vergaat hen allen lust tot eten,
Want hunne tong zoo fyn, zoo êêl,
Vind nergens iets dat goed wil smaken,
Hoe wel bereid, men moet iets wraken,
Het kan schier niet door hunne keel.

Men doet hen 't zachtste donsbed spryden,
Hoewel ze erbarmlyk smarte lyden,
Van jicht, van podegra, graveel,
't Gevolg van een verteederd leven,
Wat zouden ze al niet schatten geven,
Zoo slechts gezondheid was hem deel.

Dan prangen hun de bange zorgen,
Wat 't Noodlot hieldt voor hen verborgen,
   Dat men niet eind'lyk komt ten val.
Men wil daartoe zich wel geneeren,
Met sobre spys, zoo 't maar vermeere,
   De schat, die hun verstrekt tot gal.

Hun kroost wenscht zich nu te vereenen
In 't Echtgareel, de Ouden stenen,
   Beklagen d'ongelyke keus;
Maar waarin wordt die nu gevonden?
Niet, dat ze als mensch, elkaâr bestonden,
   Maar ronde schyven is de leus.

Als of men kon gelukkig wezen,
En voor geen weerzin had te vrezen,
   Wanneer men paarde om het geld;
Zoo worden twee onnooz'le wezens
Gansch onvereend, ellendig tevens
   Gekoppeld, door een helsch geweld.

Verschynen zy op feest vermaken,
Men vindt altoos nog iets te laken,
   Men wordt door gramschap zeer verstoord;
Men waant zich nu te zien verneeren,
Een ander geeft men meerder eere,
   Men plaatst hen niet zoo äls 't behoort.

Dit is de levenwys dier Grooten,
Die leven konden onverdrooten,
   Zoo als hun hart op aard begeert:
Maar met zich zelven ontevreden,
Ontberen zy die zaligheden
   Door yd'le waan steeds overheerd.

Zou men hen redelyke menschen
Nog noemen kunnen, die steeds wenschen
   Naar deze grootheid slechts in schyn?
Neen: Dankbaar met ons Lot te vreden,
Smaakt men in alles zaligheden,
   Wat dat ook onze stand moog' zyn.

VE.

Noot: zie 24 maart 1815
   In de tweede strofe heb ik "onr" verbeterd in "ons" ; in de
   14de strofe "Meu" in "Men"

De eerste Antilliaanse dichteressen   18 maart 1820

Het eerste gedicht dat <u>The Curaçao Gazette and Commercial Advertiser</u> op 18 december 1812 opneemt, draagt het opschrift:
   "The following elegant tribute of respect to the Prince Regent

on his birth-day has been translated by al lady from the Italian of Signoir Caravita."

Waarop een 32 verzen tellende 'ode' volgt. Of deze eerste gedrukte poëtische bijdrage van één Curaçaose lady afkomstig was, wordt jammer genoeg niet vermeld. De voortdurende anonimiteit van de bijdragen maakt het trouwens in het algemeen moeilijk te bepalen waar de oorsprong van de gedichten ligt. Wel is het zo dat een buitenlandse herkomst vermeld wordt; daarom ga ik ervan uit dat wanneer er niets bij staat, de bijdragen lokaal zijn. Maar dan is deze vertaling natuurlijk nog geen origineel werk.

Op 24 juli 1819 lezen we de humoristische anecdote door "a young lady" aan haar verloofde "Nott" gericht, die wel origineel lijkt te zijn.

Op 18 maart 1820 publiceert ene Louisa twee Engelstalige gedichten, die "de redacteur" V.P. een week later in Nederlandse vertaling weergeeft, hoewel hij moet erkennen:

"onmogelyk is het my de fyne naiviteit in het oorsprongelyke na te volgen, ik heb zoo veel mogelyk zulks pogen te doen."

Als we origineel en vertaling naast elkaar leggen, moet ik hem inderdaad gelijk geven. Het anapestische metrum heeft V.P. weliswaar aardig geïmiteerd, maar vooral in de aardige dubbelrijmen van de ven verzen schoot hij te kort in het Nederlands; bovendien moest hij vaak zinnen onnatuurlijk verwringen om toch in maat en rijm te kunnen blijven. Het origineel is van veel hoger literair gehalte! Opnieuw moet de restrictie maken dat ik niet weet wie deze 'lady' en Louisa zijn, maar als ze van Curaçao zijn (en ik vind in de krant geen aanwijzingen dat dat niet het geval is) dan hebben we hier met de eerste originele gedichten van Antilliaanse dichteressen te maken, vier jaar eerder dan de Arubaanse Mosa Lampe.

Maar nogmaals, zekerheid heb ik niet! Ertegen pleit het gegeven dat de in de jaren 1817 - 1820 zeer actieve V.P. vaker, naast enkele kennelijk originele gedichten, door hem gemaakte vertalingen plaatst, uit het Duits en Engels, waarvan hij dan wel steeds de originele dichter vermeldt (Byron, Cramer, Klopstock, Hagedorn). Zouden zo ook de gedichten van Louisa als van vreemde herkomst beschouwd moeten worden? Maar wie is Louisa, vergeleken met de grote bekende namen?

Voor Curaçaose herkomst pleit dat de andere vertaalde gedichten, met uitzondering van Byrons "The Eve of Battle" niet in de krant zijn opgenomen in hun originele versie, wat met Louisa's gedichten dus wél het geval is. En waarom alleen die voornaam, Louisa? Nogmaals: de krant vermeldde steeds nauwgezet wat ze overnam uit andere bladen, en hier staat niets anders dan wat V.P. boven de Nederlandse vertaling noteert: "Zeer vry gevolgd uit het Engelsch in de Curaçaosche Courant van den 18den Maart." De bron was in dit geval dus eigen, neem ik aan.

Maar ook als we de 'lady' en Louisa dan maar bij de Antilliaanse dichteressen inlijven, blijft hun aantal in de 19de eeuwse literaire bedrijvigheid uitermate gering. Al is het natuurlijk mogelijk dat ook vrouwen anoniem of onder pseudoniem schreven. Diverse auteurs uit de 19de eeuw zelf wijzen erop dat vooral de vrouwen veel Papiament gebruikten. Deze omstandigheid was waarschijnlijk niet bevorderlijk voor het schrijven in een Nederlandstalige krant. Zowel de 'lady' als Louisa hanteren trouwens Engels!

Hoe was de algemene ontwikkeling? Cijfers tonen aan dat ook meisjes naar school gingen, in een opgave van 1845 volgden zelfs meer meisjes dan jongens onderwijs (577 tegen 421). Hoeveel vrouwen waren

er verhoudingsgewijs in de kolonie? Renkema (1981 ; 336/338) bespreekt het vrouwenoverschot dat gedurende de gehele 19de eeuw heerste. Getalsmatig waren vrouwen in de meerderheid. In 1816 waren er 5125 vrouwen tegen 3804 mannen; maar 2633 jongens tegen 2532 meisjes. Het meisje werd zeer beschermd opgevoed, de vrouw uit de hogere groep leefde in een isolement: haar plaats was thuis. Brusse noemt "een te ver gedreven achterhoudendheid, een verregaande bedeesdheid..." (Hoetink 1958 ; 56)
De poëzie weerspiegelt de geringe sociale integratie. De geringe literaire deelname geeft deze indicatie over de maatschappelijke positie van de Curaçaose vrouw in de 19de eeuw ook, die kennelijk weinig aan het openbare leven, althans het literaire deel daarvan, deelnam. De zelfbewuste toon die uit de schaarse gedichten van vrouwen spreekt, was kennelijk de uitzondering op de regel.

"Let me"

I ne'er on that lip for a moment have gaz'd,
But a thousand temptations beset me;
And I've thought, at the dear little rubies you rais'd,
How delightful 't would be - if you'd let me.
Then be not so angry for what I have done.
Nor say that you've sworn to forget me;
They were buds of temptation too pouting to shun,
And I thought that you could not but - let me.
When your lip with a whisper came close to my cheek,
Oh! think how bewitching it met me;
And, plain as the eye of a Venus could speak,
Your eye seem'd to say - you would let me
Then forgive the transgression, and bid me remain,
For, in truth, if I go you'll regret me;
Then, oh! let me try the transgression again,
And I'll do all you wish - if you'll let me.

"I'll let you"

In answer to the above.

If a kiss be delightful, so tempting my lips
That a thousand soft wishes beset you,
I vow by the nectar that Jupiter sips,
On certain conditions - I'll let you.
If you'll swear by my charms that you'll ever be true,
And that no other damsel shall pet you,
By the stars that now roll round yon summit of blue,
Perhaps, sir - perhaps, sir - I'll let you.
If not urged by a passion as fleeting as wild,
That makes all the virtues forget you,
But affection unsullied, soft fervent, and mild
You ask for the kiss - why - I'll let you.
And Oh! should you seek it, a seal for the vows,
You intended when first, sir, I met you.
To pledge me your faith and to make me your spouse,
Why then - then indeed, love - I'll let you.

Louisa

Noot: zie ook 18 december 1812 ; 24 juli 1819 ; 28 augustus 1824

"Laat het my toe" 25 maart 1820

Zeer vry nagevolgd uit het Engelsch in de Curacaosche Courant van den 18den Maart.

Ik naderde eenmaal uw zacht roode lippen,
   Doch duizend verzoekingen wenkten my toe;
Ik dacht in vervoering hoe heerlyk het ware,
   Die lipjes te kusschen, liet gy het my toe!
O! wees dan niet boos, om 't geen ik gedaan heb
   Noch zeg, gy zwoert, waart myne liefde reeds moe!
Te groot was verzoeking, te groot myn vervoering
   Ik droomde gy wist het, en liet het my toe
O toen uwe lipjes my fluisterend zacht naderden,
   Denk dan ô geliefde, hoe ik was te moe.
Daar helder uw blikken, als d'oogen van Venus,
   My schenen te zeggen, ik laat het u toe
Vergeefs myne misdaad, en laat my verblyven
   In waarheid, zyt gy dan my byzyn niet moe
O laat my nu weder die misdaad bedryven,
   'k Voldoe al uw wenschen, laat gy het maar toe.

"Ik laat het u toe"

Antwoord op het bovenstaande.

Daar een kus myner lippen U zoo kon bekoren,
   Dat zoetere wenschen, bezielen U nu,
Zoo zweer ik by Jupiters zuiveren nectar
   Op zeeker beding. - Ik laat die aan U
Zweert gy by myn schoonheid, my eeuwige trouwe;
   By 't starren gewelf, dat thans U blikt toe,
En dat geene schoone uw hart zal bekoren.
   Welligt dan myn heer, welligt 'k laat U toe.
Beheerscht door geen drift, zoo weif'lend als vlugtig
   Die alle de deugdmin vernietigt in U,
Maar mannelyk, edel, vrygevend, my minnend,
   Vraag my dan een kusje, en 'k laat het aan U
En als gy dien smeekt, als 't zegel der wenschen.
   Die ge uitte myn heer, het eerst ik U zag,
Om trouw my te bieden, uw gaë my te maken.
   Wel mint gy my waarlyk, 'k laat toe wat ik mag.

Onmogelyk is het my de fyne naiviteit in het oorsprongelyke natevolgen, ik heb zoo veel mogelyk zulks pogen te doen.

V.P.

Noot: zie 18 maart 1820

De oude en de jonge beer 13 mei 1820

Tel est l'homme en effet, il va du blanc au noir;
Et condemne au matin ses sentiments du soir.
Boileau: - Satyre viii

Een beer die op de jacht gevangen was genomen,
En door dat toeval veel met menschen had verkeerd,
Ja onder èèn van hun het dansen had geleerd,
Was in het woud by zyn geslacht terug gekomen,
Daar hy verwelkomt wierd met blydschap op 't gelaat
Van all' de broeders, die hem vroegen: "lieve maat!
"Zeg eens wat is U wedervaren?
"Wat hebt gy toch gedaan, gezien in all' die jaren,
"Of wat geleerd in al die tyd
"Dat gy van ons vertrokken zyt"?
"Myn vrienden," sprak de beer, "Ik had veel kwade dagen;
"Ik wierd gevangen en kreeg dikwyls harde slagen,
"'t Zy met een stok of endje touw,
"Op dat ik dansen leeren zou;
"Dan moest ik keeren dan weer wenden,
"En met een ketting om myn' lenden,
"Op myn twee agterbeenen gaan,
"Of met een stok op schildwacht staan,
"Daar myn tirannen dan om lachten;
"Maar 't geen ik heb geleerd kan al myn leed verzachten.
"Ik danste op 't blazen van de fluit;
"De doedelzak dat fraai geluit,
"Wier klank altoos myn oor kon streelen.
"Zoo leerde ik dansen onder 't spelen:
"Ziet hier, hoe mooi ik dans en spring:"
De beeren vol verwondering,
Zoodra hun maat' een proef kwam aan zyn kunst te geven,
Die riepen groot en klein te zaam,
"Gy zyt volleerd en regt bekwaam,
"Gy danst zoo kunstig als verheven,
"Gy zyt een fenix, gy alleen;
Dit was de stem van 't algemeen:
Maar broeder beer vond zich bedrogen,
Zoo als ik verder zal betogen
Een jonge beer een ligte kwant,
Wierd ook door menschen naderhand
Gevat, gebonden en gesloten;
Hy leerde ook dansen op twee pooten.
Hy leerde zelfs een nieuwen dans,
Nu op zyn Engelsch, en dan weder op zyn Fransch
't Gelukte ook deze beer zyn ketenen te slaken,
En dus bevrydt zich weg te maken;
Verwaand op 't geen hy met veel slagen had geleerd,
Was hy naar 't woud terug gekeerd,
De jonge beeren hem van verre ziende, liepen
Volvrolyk naar hem toe, en riepen
"Ha broeder, kom, bewys ons ook de gunst,
"Geef met den ouden beer een proef van uwe kunst,
"Op dat wy hem die 't best kan dansen,
Met d'eere prys, met lof bekransen"
Zy dansten beide nu, doch elk naar zyn manier;
Maar 't jonge beertje riep vol opgeblazen zwier,
"Weg oude sukkelaar! wat durft gy U verstouten
"Met my te dansen, daar gy maakt wel honderd fouten
"Ik dans met kunst naar de eerste smaak,
"Dat geeft de aanschouwers nog vermaak"
De jonge beeren ook die riepen onbezonnen

"O ja, die kleine snaak heeft zyn pleidooi gewonnen.
"Hy danst veel beter naar de pas,
"Hy leerde by viool en bas.
Wat ook de ouden beer hier tegen in mogt praten,
Van de oude danswys', 't kan niet baten,
Dies hy door hun geschreeuw beducht,
Tot diep in 't woud zich bergde met de vlugt.

...

Zoo wordt vaak 't oude al is 't ook nog zoo goed bevonden,
Gestadig door wat nieuws verdrongen en verslonden.
De mode is een vorstin die 't wereldrond regeert;
't Geen heden wordt veracht, wierd gistren nog geëerd.

K.A.Erkelens

Noot: zie 20 september 1817 ; 31 oktober 1818
Kennelijke drukfouten als "kunftig" en "knnst" zijn verbeterd in "kunstig" en "kunst"

Drukpers 19 augustus 1820

G.G.van Paddenburgh geeft op 19 augustus 1820 een vrije bewerking van een Engelstalig gedicht "To the Press", dat twee weken eerder in de krant was afgedrukt na een bericht over een nieuwe krant in Caracas: Mercantil de Venezuela. Het gedicht komt uit een krant van Jamaica. Dit internationaal gericht zijn is opvallend in De Curaçaosche Courant.
Men neemt bij gebrek aan andere communicatiekanalen legio berichten over uit buitenlandse bladen van New York, Londen, Amsterdam, Boston, Jamaica, Barbados, Sint-Thomas, om er maar eens enkele van de veel voorkomende te noemen. Op deze manier drong het wereldnieuws hier door, zij het met enkele weken of maanden vertraging.
Hartog (1961 ; 751) neemt scheepvaartcijfers op; Renkema (1981) geeft in bijlage tien van zijn dissertatie cijfers per jaar. Om een voorbeeld te geven uit Hartog voor 1841: er kwamen slechts drie schepen uit Europa, maar 63 uit de V.S., 288 uit Zuid-Amerika en 232 uit Caraïbische havens. Nu zullen de boten niet allemaal even groot zijn geweest, maar deze cijfers geven toch een intensief contact met de regio aan: zo'n tien schepen per week! En uit de V.S. ook minstens één schip gemiddeld per week! In 1838 hoorden op Curaçao 40 koloniale schepen thuis, die er natuurlijk ook voortdurend op uitvoeren en terugkwamen met berichten. (Hartog 1961 ; 809)
Als deze schepen kranten meebrachten is de invloed ervan zo niet groot, dan toch in elk geval frekwent.
Om een vergelijking met het originele gedicht mogelijk te maken druk ik dat hier ook af. Van Paddenburgh heeft het uitgebreid in de lengte, maar dezelfde toon van hoogdravendheid gehandhaafd.

To "The Press"
Hail majestic engine! whose tremendous pow'r
Can awe the Tyrant in his trophied car;-
Can cheer the Hero in life's closing hour,

And bid his deeds of glory blaze afar,
Thou bright reflector to fair Learnings star,
Scatt'ring it's influence ten thousand ways,
Tho' jalous Tyrany thy light shou'd mar,
Still shall the lustre of thy lambent rays
Resistless stream, in one unclouded blaze!

Far as thy pow'r extends be spread his praise
Who first thy magic-scroll to light unroll'd,
And freed fair Science from the Cloister'd maze
Where, wrapt in mystery, she slept of old -
His honor'd name in characters of gold
Emblaz'd on Fame's eternal dome should shine,
Whose mind inventive, did the springs unfold,
That open'd to a wond'ring world the mine
Teeming with all the wealth of all the nine!

P.

Aan de drukpers
   Zeer vry naar het Engelsch gevolgd in de Courant No. 32

Heil heerlyk werktuig, voor wiens vreesselyk vermogen,
   De stoutste dwing'land beeft.
En vreest, dat zyn lauwrier verflens voor elk gezicht;
Wen LAURENS kunst naar waarheid voor elks oogen
   Aan 't nageslacht een schandzuil sticht,
   Waar hy tot vloek zyns naams herleeft.

Gy kunt den waren held in 't uur des doods verblyden,
   Gy schetst zyn dáán alom;
Zyn roem, zyn edele deugd wordt door uw faam verbreid.
Gy wederkaatzend glas, der deugdglans aller tyden!
   Gy gulde star van helderheid!
   Ondanks het laffe dom gebrom.

Uw invloed wordt verspreid door duizend, duizend wegen,
   Waar gy uw licht vertoont.
Jaloersche tyranny verhind're vry uw licht,
Dra daagt de dageraad van vryheid bly U tegen,
   Daar 't heilryk doel door u verrigt,
   Uw worstelstryd zoo ryk beloont.

ô Drukkunst! uwe stroom heeft dam en dyk verbroken,
   Door domheid daargesteld,
Door dweepzucht laag geweld, zoo lange onderstut
Den uitgedoofden vlam van waar verstand ontstoken,
   Uw kunst vernielt dien yzeren stut,
   En al hun magt ligt neergeveld.

Zoo ver uw magt zich strekt, moet gy het loflied zingen,
   Voor hem die snel bezield,
Door 't heiligst Godd'lyk vuur uw fakkel 't eerst ontstak,
Geleerdheid, kunst en smaak aan kloosters wist t'ontwringen,
   Den nacht der duisternis verbrak
   Die waarheid dwingend tegenhield.

Zyn naam is heilig! en door negen zanggodinnen
   Gegriffeld voor altoos!
De vryheid roept zyn naam, als haar bescherm God aan;
De deugd, de waarheid, d'eer, zie daar zyn halsvriendinnen;
   ô Kunst uw roem is talleloos,
   't Heelal bidt uwen invloed aan.

ô Vorsten die omringd op uwe gladde thronen,
   Door vuige vleyery,
Uit zwakheid zoms dien stem der Drukpers laag vetsmoort;
Hergeeft de vryheid haar, dit zal uw dâân bekroonen,
   Of vreest hoe klein haar invloed zy,
   Het gansche nageslacht uw euveldaden hoort.

G.G. v. P.

Noot: zie 1 januari 1813

Epigram 26 augustus 1820

Oh! Chloe look with pity on my pains,
Or, by the beauty, I'll blow out my brains;
Blow out your brains? she cried, Lord what a Zany,
Besides, I never knew that you had any

Noot: zie 9 juli 1813

Woman 2 september 1820

The sweetener of life, and the soother of care.

How desolate would be our state,
How comfortless, joyless and base;
But for Women, who pleasures create,
That Earth to a Paradise raise,
What were Life without Woman, but,
'T is she who's our solace in grief.
In health a sweet partner we know,
And in sickness our greatest relief.
The tend'rest friend when distress'd
Her eye with mild sympathy glows;
And we find, when with labour oppress'd
Upon her soft bosom repose.

Noot: zie 25 december 1812

---

7 oktober 1820

Wien Neerlandsch bloed in de aders vloeit,
Wie gaarne deugd beloond;
Wiens hart, van zuivre vreugde gloeit;
Als 't weldoen word bekroond;
O! die verhef met ons zyn stem,
Hy zing, verheugd en bly,
De lof der menschen redders, en
De roem der Maatschappy.

Ze ontvoerden in den grootsten nood,
Op eigen kragten trotsch;
Vier menschen, moedig aan den dood,
Uit 't dreigendst golf geklots!
Daarom, gy allen! die hier zyt,
Wilt U met ons vereen;
Zing, 't kronen van menschlievendheid,
Door 't Nut van 't Algemeen.

Dees Maatschappy, vereert, verheft,
Bemoedigt en beloont;
Hem die, wat weerstand hem ook treft,
Zyn naasten hulp betoond.
Lof, zy dan deze Maatschappy,
Die roem van Nederland!
Zing haar tot eer! en juich daar by,
Heil haar! en 't vaderland.

Noot: zie 29 september 1817

Grafschrift 13 oktober 1821

<u>Op den Heer Pieter Louis Brion</u>
<u>Bevelhebber over de Zeemagt der Republiek van Columbia; geboren te Curaçao in den jare 1782, en aldaar overleden 27sten September 1821</u>.

Hier rust het stoflyk deel van d'Admiraal Brion,
Die Spanjes magt ter zee bestreed, en overwon.
Dit eiland mag te regt op zyn geboorte roemen;
Ja elk die vryheid mint zal hem met eerbied noemen,
Dewyl zyne braafheid elks bewond'ring verdient.
Hy was een krygsheld; doch daarby een menschenvriend.
Columbia zal nooit zyn trouwen dienst vergeten,
Zoo lang het geluk des volks; de vryheid van 't geweten
Met de onafhankelykheid daar zitten op den troon,
Zoo lang erkend zy ook Brion voor haren zoon.

K.A.E.

Noot: zie 31 oktober 1818 ; 13 april 1822

A New Year's Wish 5 januari 1822

ONE Female companion to soften my cases,
TWO Thousands a year, to support my affairs;
THREE Dogs and a gun, when to sport I incline,
FOUR Horses and chaise to indulge me and mine,
FIVE Jolly companions with whom to make merry;
SIX Dishes each day, with six glasses of sherry;
SEVEN Beds in my house for my friends and their leisure,
EIGHT Something or other, to add to their pleasure:
NINE Pounds in my pocket, when cash I require,
TEN Favours are all that on earth I desire;
AND a pasport to heav'n, when from earth I retire.

Navolgen uit het Engelsch van het bovenstaande

De wensch by het Nieuwejaar,

EEN Trouwe gezellin, die myne zorg kan slaken
TWEE Duizend ponden• sjaars, voor het welzyn myner zaken;
DRIE Honden, een geweer, als ik de jacht bemin,
VIER Paarden, en een chais voor my en myn gezin;
VYF Knappe vrienden, daar ik my staag vrolyk mee verbly;
ZES Schotels daags, zes glazen wyn's van Xeres grond daarby;
ZEVEN Bedden in myn huis, voor my en myne vrienden,
ACHT Zoo van alles wat, waarby zy smaak in vinden,
NEGEN Ponden op zak als ik heb gelds gebrek;
TIEN Gunsten die 'k verlang in 't aardsche tyds bestek;
EN s'Hemels paspoort, als ik van dees aard vertrek.

•Ponden sterling

Noot: zie 5 januari 1816

Menschlievendheid 30 maart 1822
Fragment,
Niet ongeschikt ook voor d'aanstaande Heilige Week en Paaschfeest.

Wie is betaamlyk groot van hart,
   Doch niet met hovaardy;
Die eigen dwaling kendt en voeldt,
Op zelfverbeetring reedlyk doeldt,
   Altoos gemoedlyk vry?

Wie bezit haar eigen waarde,
   Maar zonder ydle pronk,
Bewustheid draagt der zielsgenot
Van zelfsvoldoening, 't edelst' lot
   Dat haar 't geweten schonk?

Wie is 't die spaarzaamheid betracht,
   Gansch niet uitsporig leeft;

De teering naar de neering zet;
Op alles heel naauwkeurig let,
En, elk het zyne geeft?

Wie is het die weltevreden,
Gaande langs d'effen baan
Verkeerden winlust van zich weerdt,
Slechts maar 't bescheiden deel begeerdt,
Genoeglyk ter bestaan?

Wie is des naasten hartvriendin,
Tot heil voor 't algemeen:
Om naar den eisch der Christen pligt,
Te vestigen door 't evenwigt
Den Kerkenbandt by één?*

Wie is zuiver edelmoedig,
Der armen nut bejaagt;
Op hunne klagten hulp verspreid;
En, werkzaam met zachtzinnigheid,
Het goede niet vertraagt?+

Wie is waarlyk rein welwillend,
Het angstig hart vertroost,
Die in des naasten rampen deeldt;
De weuw opbeurd, en smarten heeldt
Van ouderloose kroost?

Wie is het die de tranen droogt
Van elk die zuchtend' lyd;
De woekerdrift en 't leddt verzacht
Voor iedereen die uitkomst wacht,
En voegzaam hulp verbeid? ‡

Wie is 't die ook het veinzen haat,
De billykheid betracht;
Verdrukte onschuld steeds gedenkt,
Waar eer en welvaart wordt gekrenkt,
Vergoeding houd in acht?

Ach! wie is het die rechtmatig
Geen kwaad getuignis geeft;
In den handel geen boosheid pleegt;
De deugd bemint, de waarheid weegt,
En niet wraakgierig leeft?

Ja, wie heeft ondankbre schepsels
Steeds vriendschaps gunst betoond,
Getrouwlyk en zoo juist te baat
Door voltydige raad of daad,
Hoe zeer, toch bits gehoond?

Gy zyt het O Menschlievendheid!
Die snoodheids list verband;
Gy geeft aan velen steun en baat,
En reikt, wen alles hun verlaat,
Krachtdadig nog de hand!

Daal met uw invloed gunstryk neer
   Ook op onz' eiland af!
Hy die U eert, zyn pligt betracht,
Weet dat het beste loon hem wacht
   Aan d'andre zy van 't graf.

Zalig zyn de barmhartigen!
   Reeds in dit aardsche dal:
Want al heur kwelling en verdriet,
Stremt toch 't gevoel der menschheid niet,
   Dat eeuwig blyven zal.

Sincerus

*Van de twee Protestantsche Gemeenten alhier, als alleszins wenschlyk en doelmatig, in den liefderyke geest der regtzinnig Christelyke verdraagzaamheid onzer meer verlichte eeuw, en ook, ingevolge de vaderlyke begeerten van onzen geëerbiedigden Koning, zoowel als van het Koloniale Kerkbestuur in het Moederland.

+Ten aanzien der onderlinge vereeniging van de Armen en Kerken Fondsen der voornoemde Gemeenten, om daardoor te beter en gepaster, in de byzondere nooden en belangen der vele behoeftigen (ja ook voor de bedekte armoed lydende personen of particuliere huisgezinnen die maandelyks geene vaste bedeelingen genieten) meerder evenredig, of, over het geheel, welvoeglyk geproportioneerd dadelyk zorgvuldig te kunnen blyven: steeds bedenkende, volgens eene der voortreffelyke leringen of eigenlyke pligtstellingen van het echt verdienstelyk Christendom, bepaaldelyk ten opzigte der noodlydenden, "Dat het zaliger is te geven, dan te moeten ontvangen."

‡Er zal byvervolg, misschien wel iets nader over de ongevoelig schaamteloose woekeraars geopperd worden.

Noot: zie 12 april 1823 voor een inleiding op de V.P.G.

Zyt welkom brave held   13 april 1822

Op Curaçao volgde men met grote aandacht de politieke ontwikkelingen in Zuid-Amerika. "...al wat gekleurd was, zo vrij als slaaf, was op de hand der revolutionnairen; de blanken daarentegen sympathiseerden met de partij welker overwinning hun het meeste materiële voordeel beloofde...", aldus Johan Hartog (1961 ; 692). De officiële houding van Nederland was volgens Corporaal (1920): "Voorzichtig zijn tegenover beide partijen, dat was het wachtwoord." Van een aanvankelijke sympathie voor Spanje, waarbij de onafhankelijkheidsstrijders als 'rebellen' werden beschouwd, draaide de Nederlandse regering heel voorzichtig naar een objectieve neutraliteit in de jaren twintig en het aanknopen van handelsbetrekkingen als De Quartel op gezantschap gestuurd wordt, tot formele erkenning in 1829.

In 1822 hadden de Verenigde Staten al diplomatieke betrekkingen met de Colombiaanse Republiek aangeknoopt. In de Frans-Spaanse oorlog van 1822 - 1823 bleef Nederland neutraal, maar vanaf 1822 erkent het Koninkrijk de "opstandelingen" als "oorlogsvoerders", twee jaar later dan in Spanje zelf! Dat is dan een jaar na de grote slag bij Carabobo van 24 juni 1821, na welker overwinning door de onafhankelijken ongeveer 2000 Spaanse koningsgezinden naar Curaçao vluchtten! Stel je dat eens voor op een totale bevolking van zo'n 15.000 mensen, waarvan slechts zo'n 3000 blanken.
De latere Spaanse balladen-dichter Juan Francisco Carbó y González werd uit deze vluchtelingengroep op 29 januari 1822 op Curaçao geboren. (Hartog 1961 ; 684)
Behalve met de Nederlandse ambtenaren, die op enkelen na geen Spaans-kenden, kwamen de refugiés met allen in aanraking: uit de bovenlaag kwamen hun vrienden, uit de vrije mulatten en slaven hun personeel," zo schrijft Hartog (1961 ; 691/692). Toch is hun invloed op de poëzie in De Curacaosche Courant nihil. Hier blijkt nog weer eens hoe moeilijk het is om uit deze poëzie een beeld van de tijd te destilleren.
De geïnteresseerde kan de historische gegevens uitvoerig nalezen in het eerste hoofdstuk van het proefschrift van K.M.Corporaal (1920), die daarin hèt Nederlandse standpunt uitvoerig weergeeft, met name daarbij steeds het belang van de "kolonie Curacao" betrekkend. Cola Debrot oordeelde over deze dissertatie (1977 ; 106)

> "Uit de formeel juridische titel zou geen mens vermoeden dat wij in feite hier met een reeks detective-verhalen of beter nog piraten-stories te maken hebben. Wie het Venezolaans-Antilliaans antagonisme in de 19de eeuw wil leren kennen, moet aanstonds deze dissertatie aanschaffen die ook wetenschappelijk als voorbeeldig moet worden beschouwd."

De Curaçaosche dichters namen minder voorzichtigheid in acht dan Hartog aan de blanken in het algemeen toeschrijft. Of dat het gevolg is van een gevoel van dichterlijke rechtvaardigheid of handelsbelang is uit de gedichten zelf niet op te maken: nergens wordt gewezen op voordelen voor Curaçao op geldelijk gebied, mochten de revolutionairen winnen. Wel is het een feit dat Curaçaos handel en scheepvaart veel te lijden hadden van blokkades en piraterijen; een slechte toestand die door de vrede natuurlijk zou verbeteren.
Via een aantal gedichten kunnen we diverse belangrijke politieke gebeurtenissen volgen. K.A.Erkelens geeft het uitvoerigst blijk van zijn houding tegenover Bolivar en de Zuidamerikaanse onafhankelijkheid.
Dat is dan allereerst uit zijn grafschrift op Brion, waarin de "bevelhebber over de zeemagt" bezongen wordt als bewerkstelliger der vrijheid, dappere krijgsheld die door Colombia zolang daar onafhankelijkheid en vrijheid heersen, erkend zal worden. Erkelens kiest hier in 1821 al vóór de nieuwe Republiek en tégen Spanje; daarin gaf hij een mening weer die dus op dat moment op Curaçao officieel 'niet mocht'. Hij gaf daarmee een van het moederland onafhankelijk eigen oordeel, dat vanuit de kolonie gevormd werd! Dat hij niet bang was voor de autoriteiten wisten we trouwens al (zie 31 oktober 1818)
Maar Erkelens' aandacht voor Brion is niet algemeen; op Curaçao bleef men neutraal of lauw. Pas in 1836 zal Phoel in zijn 'Mengelingen' een biografie schrijven als 'curiosum' volgens Hartog (1961 ; 681)

De vijf artikelen verschenen van 31 maart 1836 tot 30 april 1836 ; men besteedde zeer veel ruimte, in totaal meer dan vijf krantepagina's groot!
Pas na lange tijd wordt Brion als belangrijke figuur erkend en geëerd op Curaçao en in Nederland, bijvoorbeeld met de herdenking van de tweehonderdste geboortedag van Simon Bolivar in 1983.
Op 9, 16, 23, 30 okober lezen we in de krant een uitvoerig levensbericht over het "Militaire leven van Manuel Piar, geboren te Curacao, en als Generaal van Columbia, door eenen krygsraad ter dood veroordeeld, binnen Angostura doodgeschoten."
Op 13 april 1822 publiceerde Erkelens een "Ode op de Staatsomwenteling in Zuid-Amerika", bestaand uit twaalf strofen van tien jambische verzen. In algemene termen, zonder specifieke gebeurtenissen te noemen, bezingt de dichter de door God gegeven vrijheid, welke de drang van ieder mens is; onvrijheid veroorzaakt domheid! Zo zoekt Tierre Firme ook zijn vrijheid van Spanjes juk. Met afschuw denkt Erkelens aan de wrede Spanjaard - het monster - Pizarro en diens moord op de Indianen; laten we dat vergeten, want nu is er de bevrijding, het geluk dat bewerkt is door de vrijheidhelden.
Het is merkwaardig over de vrijheidsdrang van elk mens, de afschuw van koloniale onderdrukking te lezen, het toejuichen van mensen die voor onafhankelijkheid strijden, zonder dat de dichter dezelfde zaken op zijn eigen eiland constateert...
Uit een gedicht van 7 september 1822 blijkt nogmaals de onvoorwaardelijke verering van Erkelens voor Simon Bolivar, de Bevrijder. Dat Erkelens zijn klassieken kent blijkt uit het gedicht dat doorspekt wordt met de namen van een aantal antieke helden. In alexandrijnvorm meldt hij dat Bolivar echter groter is dan deze klassieke krachtpatsers. Alleen Washington is groter, maar als Bolivar zo doorgaat zal hij misschien later zelfs wel gelijk zijn aan deze!
Op 11 juli 1823 behaalden de revolutionairen een grote overwinning in de zeeslag in de bocht van Maracaybo, waarna het Spaanse garnizoen te Maracaybo op 3 augustus capituleert. De krant van 13 september 1823 geeft een "Song of a Spanish Patriot after Defeat", ondertekend door Arion. Dit gedicht hoort niet tot onze verzameling, maar ik noem het even als curiositeit. Frank Martinus Arion zal niet geweten hebben zo'n vroege poëtische voorganger in deze contreien gehad te hebben!
Over de zeeslag dicht Erkelens op 20 september achttien gepaard rijmende alexandrijnen. Maracaybo is verlost van de Spaanse dwingeland. De dichter is ook hier zonder voorbehoud pro-revolutionair.
Met deze vier bijdragen is Erkelens degene die het uitvoerigst op de politieke toestand in Zuid-Amerika reageerde in de Curacaosche Courant. Enkele andere dichters hielden zich echter ook met enkele gebeurtenissen bezig.
Op 15 februari 1825 publiceerde een anoniem dichter een lang loflied op het Nederlandse gezantschap naar Colombia, maar dit gedicht mist de vorm die Erkelens aan zijn poëzie wist te geven. Het is langademig, vol stoplappen, en vanaf het eerste vers verraadt het voortdurend rijmdwang. H.W. de Quartel werd in 1824 door koning Willem I uitgezonden om een goede verstandhouding tussen Colombia en Nederland (+koloniën) aan te kweken, vooral met het oog op de handel die door blokkades zoveel te verduren had (gehad). Corporaal laat wel zien dat Willem I diplomatieker en voorzichtiger was dan de dichter ons hier wil doen geloven; maar de rede van De Quartel deed tot in Europa stof opwaaien. Ze gaat veel verder in de erkenning van de Republiek dan de koning van plan was. De Quartel wenste de Republiek voorspoed als die van Palestina onder Salomo!

Zo is dit poëtisch zwakke gedicht historisch interessant, ook een vooral om het uitvoerig weergegeven antwoord van de vertegenwoordiger van Colombia, waarin gewezen wordt op parallellen met de Nederlandse geschiedenis. Zoals de Nederlanden vochten tegen Spanje en onafhankelijk werden (in de Tachtigjarige Oorlog 1568 - 1648) zo ook gebeurt het in Zuid-Amerika in dezelfde strijd tegen dezelfde onderdrukker! Het gezantschap kreeg zo een politieke betekenis waar koning Willem I alleen een commerciële had voorzien.
Volgens historici zou Bolivar na de beslissende slag en overwinning bij het Peruaanse Ayacucho in december 1824 gezegd hebben: Maarschalk Sucre heeft de boeien verbroken, waarmee Pizarro het rijk der Inca's geketend had. "Een inboorling van Curacao te Maracaybo" herdenkt deze historische slag op 14 mei 1825 in een helaas waardeloos gedicht, met een onbeholpen versificatie, en vol stoplappen. De elf kwatrijnen met gekruist rijm "Op de overwinning te Ayacucho door den Colombiaanschen Veldheer Ant. Jose de Sucre behaald; en de bevrijding van Peru, door den onsterfelyken Bolivar" zijn poëtisch noch historisch belangrijk.
Dit oordeel wordt ook geveld door een anonieme reactie in de krant van 21 mei 1825.
Een anoniem dichter waagt zich op 10 september 1825 aan een acrostichon op de "Republiek Kolombia" in alexandrijnen. Het gedicht bevat naast een terloopse verwijzing naar de erkenning die de republiek langzamerhand krijgt (1825) geen informatie van historische aard, en door zijn zwakke vorm is het nauwelijks interessant.
In december 1826 dreigt er een burgeroorlog in de jonge republiek als Venezuela zich onder Paez wil afscheiden, maar Bolivar herstelt dan nog op het nippertje de eenheid (die in 1829 echter definitief onmogelijk blijkt). Een met 'Colombianus' tekenend dichter herdenkt "den President Bevryder... by deszelfs terugkomst in Venezuela" in veertig alexandrijnen, na zijn driejarige veldtocht in Peru, net op tijd "om 't zaad van oproer in Colombia te stuiten". We moeten Bolivar eren want hij heeft Zuid-Amerika bevrijd van de Spanjaarden!
Curaçaos dichters hebben volmondig en ondubbelzinnig getuigenis afgelegd van hun sympathie voor Bolivar en de zijnen in hun strijd tegen de Spanjaarden. Daar zal enerzijds Nederlands parallelle geschiedenis in verband met de Tachtigjarige Oorlog niet vreemd aan zijn geweest, maar anderzijds laten de gedichten zien hoe men in de kolonie stond tegenover deze strijd, waarin men in tegenstelling tot het moederland dat allereerst aan zijn verhouding met Spanje dacht, op kwam voor het eigen belang. Nu is het belang van de dichter natuurlijk niet het officiële landspolitieke natuurlijk. In deze gedichten kunnen we tussen de regels door dus de fricties van de kolonie en het moederland lezen. In deze politieke poëzie geven de 'koloniale' Curaçaose dichters een eigen 'lokale' visie weer.

ODE

Op de Staatsomwenteling in Zuid Amerika

1.

De vryheid 't onwaardeerbaar pand,
Door God den sterveling gegeven,
In 's menschen hart als ingeplant,
Is 't zalig leven van ons leven;
Dit wordt van ieder toegestemt;
Het vee zelfs dat men houdt gevangen;

Dan schatten die hun moordlust wekten,
Dit land werd toen een jammerdal,
Van de uitgezochte gruweldaden,
't Geen eeuwiglyk den Spanjaard zal,
Met eene schandvlek overladen,
De ontmenschte Cortez heet op buit,
Stak boven alle in woestheid uit.

7.
De wreedheid in dien tyd gepleegd,
Aan ongelukkige Indianen,
Doet als men 't leest en overweegt,
Onze oogen nog van weedom tranen.
Pizarro 't monster van die eeuw,
Had in verwoedheid geen's gelyken,
Geen felle tyger, beer of leeuw,
Deed ooit zoo vele wreedheid blyken,
Toen hy aan 't hoofd der Spaansche magt,
Het ryk van Peru te onderbragt.

8.
Maar laat ons liever een gordyn,
Voor dit tafreel van gruwlen trekken,
Thans zal een heldre zonneschyn,
Van heil zich voor ons oog ontdekken,
Wy zien de vryheid weer hersteld,
De regten van den mensch herleven
Het volk niet meer verdrukt gekweld,
Maar door een edle zucht gedreven,
Naar vryheid wars van dwinglandy,
Verbreekt het Spanjes heerschappy.

9.
Hier opent zich een nieuwe schat,
Een bron van volksgeluk en zegen,
Die 't schoone en vruchtbre land bevat,
Daar nu de vryheid is verkregen,
Elk een die lust heeft kan daar gaan,
En ongestoord in vryheid wonen,
Hy vindt door vlyt een goed bestaan,
En ziet zyn' arbeid ruim belonen,
Hy blyft bezitter van zyn goed
En niemand krenkt hem in 't gemoed.

10.
O Gy doorluchte heldenstoet!
Wie kan uw dappere bedryven,
Uw zorg en onbezweken moed,
Naar waarde schetzen of beschryven.
Bevryder van 't gemeenebest!
Verlosser der verdrukte volken,
Uw deugd staat in elks hart gevest
Uw roem klinkt boven lucht en wolken
Het volk met blydschap aangedaan
Neemt U voor hun beschermer aan.

11.
Bewooners van dit werelddeel!
Schept moed uw ketens zyn verbroken,
Geen moorder grypt meer naar uw keel,
En Montezuma is gewroken,
Ja gy van welk een stand ge ook zyt,
Kunt U als broeders thans vereenen,
Gy zyt van 't slaafsche juk bevrydt,
Uw onderdrukkers zyn verdwenen,
Uw onafhanklykheid en regt,
Hebt gy in 't strydperk reeds beslegt.

12.
Voor 't laatst, zoo gy wel overweegt,
Wat gy nu zyt, en waart voor dezen
En raad met de ondervinding pleegt,
Zult gy de steun der vryheid wezen,
Blyft dan eendragtig, welgezind,
Gehoorzaamt aan die brave leden,
Door U gesteld in 't hoog bewind,
Die 't ambt van overheid bekleden
Dan houdt ge uw regt, na zoo veel stryds,
Tot op het laatste punt des tyds.

K.A.ERKELENS

Noot: zie ook 7 september 1822 ; 13 september 1823 ; 5 februari 1825 ; 14 mei 1825 ; 10 september 1825 ; 6 januari 1827 ; 30 oktober 1841 ; 19 juni 1852
Zie de inleiding over internationale politiek op 4 januari 1817
Zie de inleiding op 30 oktober 1841 over Manuel Piar
Zie de inleiding op 31 oktober 1818 over K.A.Erkelens

<u>Op de groote daden van den Onsterfelyken Held der Vryheid, Simon Bolivar, Grondlegger van de Republiek van Columbia.</u>

7 september 1822

De aloudheid moge vry van een Alcides melden;
Van een Leonidas de bloem der Grieksche helden;
Van een Camillus die de Gaulen overwon;
Van een Sertorius, of van een Phocion;
Van eenen Hannibal die Romes magt deed beven;
Of van een Brutus die de vryheid deed herleven,
Zy allen vinden by myn held geen wedergâ,
By Bolivar de roem van Zuid Amerika.
Wie kan ô vryheidsheld uw daden evenaren!
Gy blyft kloekmoedig in de grootste krygsgevaren,
Door vryheidsmin bezield ô onnavolgbre man!
Verbreekt gy 't Spaansch geweld, vernield hun eedgespan,
Geen breede stroomen, noch geen digtbegroeide bosschen
Weerhouden U om 't volk van 't dwangjuk te verlossen.

Columbia! wat zyt ge aan deze held verpligt
Wat heeft hy voor uw heil in 't strydperk niet verrigt,
Het hooge Quito kan met Santa Fé getuigen,
Hoe voor zyn heldenärm de sterkste vest moet buigen;
Indien de dapperheid de dood kon wederstaan,
Zyn stoflyk deel zou als zyn glorie nooit vergaan.
Maar is er niemand dan by hem te vergelyken?
O ja, voor Washington moet hy in grootheid wyken;
Maar als held Bolivar zoo voort gaat als een held,
Wordt hy nog met er tyd naast Washington gesteld.

K.A.E.

Noot: zie 13 april 1822 ; 31 oktober 1818

28 december 1822

Op 21 en 28 december 1822 schrijft 'El Ranchero' een uitgebreid ingezonden stuk dat hij besluit met een tienregelig gedicht dat een vriend hem toestuurde. Hoewel ik niet de korte gedichtjes aan het eind van of in ingezonden prozastukken heb opgenomen, wil ik dit hier toch wel doen bij wijze van uitzondering, omdat dit het oudste voorbeeld van een Spaans gedicht in De Curaçaosche Courant is

Decima

Como todito al reves
Lo ven los Observadores
E encansables habladores
Dan con la verdad al traves,
Yo para saver lo que es
Toda mi ciencia hé apurado
Y al fin en limpio hé sacado
A costa de mil enojos
Ser la suma de sus ojos
Tres enterna y un quebrado.

Vale

Noot: zie ook 18 juli 1818

De straathond en de hofhond 5 april 1823

Een straathond die geen meester had,
Kwam op een tyd eens loopende uit de stad,
By eenen bulhond die een buitengoed bewaakte,
En aan een yz're ketting lag

"Wel," sprak de straathond, "vriend ik wensch U goeden dag,
"Ik was nieuwsgierig om te weten hoe gy 't maakte,
"Maar deze vraag die uit een goede mening spruit
"Schynt haast onnoodig; want gy ziet er kostlyk uit.
"ô," Sprak de bulhond op die reden,
"Ik zorg niet voor den dag van heden,
"Of morgen; want ik kryg hier op myn post,
"Driemalen 's daags myn volle kost."
"Wel zoo, dat gaat wel aan," sprak toen de straathond weder
Maar ziende op 's bulhonds ketting neder
Vroeg hij "Myn vriend! zeg als ik 't vragen mag
"Draagt gy die ketting nacht en dag,
"Zoo stevig om uw hals geslagen?
"ò Ja, die moet ik altoos dragen,
Was 't antwoord van den bulhond weêr.
"ò Riep de straathond ik begeer,
"Dan zulke dagen niet, uw toestand doet my beven,
"Vaarwel, ik mag in vryheid leven,
"Al heb ik niet als gy de kost,
" 'K ben van de slaverny verlost,
"Daar gy uw vryheid moet verliezen
"Wie zou dan zulk een staat verkiezen.

K.A.E.

Noot: zie 20 september 1817 ; 31 oktober 1818
zie ook 16 augustus 1817 over de slavernij. Waarschijnlijk ongewild zorgt K.A.E. hier voor een pijnlijk slot: een hond wil geen slaaf zijn, geen ketting dragen; over mensen die onder de slavernij zuchten wordt niet gesproken, misschien zelfs niet gedacht.

De Verenigde Protestantse Gemeente 12 april 1823

De Fortkerk werd in het begin van de achttiende eeuw gebouwd en in de tweede helft van diezelfde eeuw gerestaureerd in zijn huidige vorm. Daarin brachten de dominees het Woord als bediende van de West-Indische Compagnie, die ook hun tractement betaalde. De eerste Lutherse gemeente op Curaçao is van 1757 en de eerste predikant was Johan Georg Muller (van 1757 tot 1778 op Curaçao). Nadat de in 1762/1763 gebouwde Lutherse kerk in 1804 ten gevolge van een beschieting door de Engelsen afbrandde, genoot de kleine gemeente gastvrij onderdak in de Fortkerk. Uit deze situatie is de V.P.G. voortgekomen op wens van koning Willem I. Hartog schrijft (1969 ; 76/77):

> "De Verenigde Protestantse Gemeente ontstond niet uit de drang van twee gemeenten tot elkander, maar op staatsbevel... Op Curaçao wist men natuurlijk ook heel goed, dat het de koning was die de samensmelting eenvoudig wenste. Van harte heeft men zich niet bij het bevel neergelegd."

Ds. G.B.Bosch (1829 ; 239) die er direct bij betrokken was, gaat heel uitvoerig in op de financiële aspecten van de vereniging en hoewel voorstander, schrijft ook hij over 'bedenkingen', "welke

door sommige, onder welke zeer kundige lieden waren, gemaakt werden..."
Sincerus dicht op 12 april 1823 een "hartelyke uitboezeming", waarover Hartog oordeelt: "Het gedicht mag kreupel zijn, de spotzieke ironie aan het adres van de koning laat zien, hoe men er op Curaçao over dacht..."
Severus reageert een week later op rijm, waarop Sincerus op 26 april 1823 in proza de discussie sluit: "myn oogmerk of bedoeling was geenszins koudbloedig, om, Zyne Hoog Gestrengheid als Opperzangmeester, gezeten met zyn geesselroede aan den Zangberg, eenigermate te stooren, veel minder te vergrammen, en dus, het warme bloed nydig vloeijende door zyne opgezwollen poëtische aderen, onstuimig te verhitten..."
Op zondag 24 april 1825, twee jaar later dus, is de vereniging een feit en Sincerus, nu als vrouwelijke Sinceria vermomd, waagt zich opnieuw aan een "hartelyke uitboezeming" onder de titel "Ode aan de Verdraagzaam-eensgezinde Godsvereering", bestaande uit tien strofen van tien verzen. Het gedicht ontlokte de volgende week reacties van Filantropia, een anonymus en ene Fidelius. En Sinceria reageert op zijn ironische manier nogmaals met "twee coupletjes, van een' waardigen vriend ontvangen..."
H.Hoetink (1958 ; 43) concludeert:

> "Een Verenigde Protestantse Gemeente, zeker, maar géén verenigde protestantse bevolkingsgroep; ondanks hun twisten bleven de Joden als groep meer bijéén, dan hun protestantse vennoten in de blanke heerschappij."

Het waren interne aangelegenheden die de protestantse religieuze pennen in beroering vermochten te brengen. De Fortkerk met zijn symbolische plaats binnen de muren die het Nederlandse gezag beschermden, was een bolwerk van deze koloniale status quo.
Hartelyke uitboezeming van een welmeenend verdraagzame Christen by de gedane oproepingen der ledematen, tot de bedoelde Evangelische vereeniging van de twee Protestantsche Gemeenten alhier, ingevolge de geëerbiedigde begeerte van Zyne Majesteit onzen Koning.

Juichen <u>Luther</u> en <u>Calvyn</u> met al de Hemellingen!
Ik hope, regt verheugd uit kwellende aardsche kringen,
Ook eens hierna, volmaakt door d'liefdryk Evangelie leer,
Te zingen 't onuitdrukbaar heil bestemd by onzen Heer!
O! vrienden van 't zegenvol geloof! ziet en komt alom:
Verbinden w'ons met hart en zin aan 't echte Christendom;
Laat reine Godsvrucht, yver, trouw en broederlyke deugd,
Thans blykbaar worden ten nut van elk, en, tot 's konings vreugd.
Myn loopbaan steeds met doornen bezet, kon niet onverwacht,
Aan 't eindpaal zyn; myn taak is af, <u>myn wensch is nu volbragt</u>!

SINCERUS

Noot: zie ook 30 maart 1822 ; 19 april 1823 ; 23 april 1825 ; 30 april 1825 ; 7 mei 1825.
Zie ook de inleidingen bij 1 november 1817 ; 16 augusus 1828

Aanmaning aan Sincerus op zyne hartelyke uitboezeming, geplaatst in de Courant van laatsleden Zaturdag

Sinceer! wy raden U den zangberg nooit te nad'ren;
Uw bloed is al te koud, geen dichtvuur zwelt uwe ad'ren.
Vooral beledig nooit weer het te kiesch publiek
Met laffe rymery, diep onder de kritiek
Voorts zyn ook wy te vreên, dat U niet onverwacht
Uw loopbaan is ten eind', uw wensch nu is volbragt

SEVERUS

Noot: zie 12 april 1823

De ondankbaarheid 7 juni 1823

De ondank(baar)heid hoe snood ze ook zy,
Vertoonde altoos haar heerschappy,
Hoe ze ook haar handel zoekt te dekken;
Het paard kan ons ten voorbeeld strekken,
Zoo als dit volgende geval,
O Lezer U vertoonen zal.
Dit dier liep grazende in een weide,
Zoo lang en breed als de Overzyde;
Maar door een ongeluk al gaande langs een sloot,
Kreeg hy een splinter in zyn poot.
"Helaas! wie zal my hulp verlenen!
(Riep hy,- al hinkende over 't veld)
"Nu moet ik hupplen op drie beenen,
"De pyn maakt my geheel ontsteld."
Juist kwam hy daar een hert te ontdekken.
"Och lieve broeder! sprak het paard,
"Gy zyt het beste dier op aard,
"Ja goud en diamanten waard;
"Zoo gy dien stekel uit myn voorste poot kunt trekken,
"Ik bid U help my toch, ik zal U dankbaar zyn,
"Ik word schier razend door die pyn;
"En tot myn leed is hier niet een doktoor voor handen."
"Wel broeder, sprak het hert, laat my uw voet eens zien."
En met een ruk eer iemand tien
Geteld had, en hoe vast dien prikkel bovendien
Ook zat, trok 't hert hem uit gezwind met zyne tanden,
Nu was het paard gered, hy sprak: ik dank U zeer,
Ja duizendmaal myn vriend; "maar woorden zyn geen daden."
't Gebeurde op eene andre keer,
Dat iemand met een jachtgeweer,
Waarop een kogel was geladen,
Dien armen reebok trof, dat hy met moeite ontkwam
En magtloos en bebloed het zelfde paard vernam,
Dat hy voorheen zoo vriendlyk kwam te helpen.
Ach broeder, riep hy: denk aan my,
Denk aan het woord dat gy me onlangs gaaft in de wei,
Ik bid U kom myn wonde stelpen.

Neen riep 't ondankbre paard vol spyt,
Ik was uw broeder nooit, ik weet niet wie gy zyt,
En snelde weg ter vlugt op alle vier zyn pooten,
Ach! riep het hert: zie daar, de handelwys der grooten,
Maak nooit op hun belofte staat,
Ga nooit by hen om hulp of raad,
Hun woorden zyn slechts wind, uit hovaardy gesproten.

E.

Noot: zie 20 september 1817
In vers 1 is "ondankheid" verbeterd

Op de roemryke overwinning door de Zeemagt der Colombiaansche Republiek op die der Spanjaarden in de Bogt vóór Maracaybo behaald den 24sten July II.

20 september 1823

Ja Maracaybo! uw' verlossing is volkomen,
Gy zaagt den zwaren strydt op uwe water stroomen;
De Spaansche zeemagt is verslagen en vernield;
De beste troepen van Morales daar ontzield;
Zoo zag dien dwingeland zyn heilloos plan mislukken,
Om door verraad en moord de vryheid te onderdrukken,
Colombia! dien slag gewonnen in 't Lagoen
Van Maracaybo zal uw' glorie ryzen doen.
Uw haters zien op eens hun lasterende tongen
Door uwen voorspoed tot stilzwygendheid gedwongen.
Manrique! welk een roem hebt gy op nieuw behaald!
De vryheid triumfeert, schoon duur met bloed betaald:
Padilla! door uw moed, uw doorzicht en vertrouwen,
Zal ieder menschenvriend met achting U aanschouwen.
Uw dapper scheepsvolk door uw voorbeeld aangespoord,
Bevocht des vyands vloot kloekmoedig boord aan boord.
Tot eind'lyk de overhand is aan uw' zy gebleven,
Lang moet Colombia met haar' bevryders leven.

K.A.E.

Noot: zie 31 oktober 1818 ; 13 april 1822

Leesgezelschap

22 november 1823

Op 18 oktober worden de leden van het Lees-Gezelschap door W. Prince aangemaand binnen een week hun geleende boeken terug te brengen. Intussen worden er geen boeken uitgegeven.
Een "Beminnaar der Waarheid" reageert op dit bericht met het bestuur een chaotisch beleid te verwijten, wat 'S' ook al enige maanden eerder deed. Men leent kennelijk ook boeken aan niet-

leden; dat veroorzaakt de ellende.
Een "Vredelievende Courant Lezer" valt de anonimiteit van de inzender aan op 1 november 1823, die op 15 november weer reageert. Er ontstaat een complete ruzie over de kennelijk weggeraakte boeken en het bestuursbeleid.
Het hier volgende gedicht is de afsluiting van deze ruzie. De "Beminnaar der Waarheid" sloot zijn scheldpartij op 15 november af met een tweeregelig gedicht.

"Ik tracht naar de waarheid en naar billykheid;
Die zyn 't waar zich myn geest geheel en al op leid."

"Gy gunt my het vermaak van met deze dichtregels van Vader Cats te pronken, en ik raad U aan om zyn oude gedichten dikwyls en vlytig na te lezen; want het tweeregelige versje waarmede gy uwe rede eindigt

Toont aan: dat gy geen Cats, geen Feith zoo hoog geprezen,
Geen Helmers, Bilderdyk, noch Tollens hebt gelezen
Schimp dus niet meer op my, 'k ben geen Apollo's zoon,
'K neem anderen tot hulp en lach om uwen hoon.
Voorts zeg ik U vaarwel, houd toch niet op met schryven;
Want schelden kan ik niet, uw roem zal boven dryven,
Als het op schimpen komt is myne pen niets waard,
Zy strykt voor U de vlag; maar wees toch eerst bedaard
En houd steeds in het oog, dat   waarheid
Geen haat noch wrevel kent. Ze is eene deugd wier klaarheid
Den eelsten diamant ver, ver, te boven gaat,
Zy maakt het ons tot pligt in onzen burgerstaat,
Om voor de vuist maar weg, vrymoedig voortekomen
En hem die ons misdoet in zynen loop te toomen
Zoo doet gy ook eerstdaags eer men de boeken vindt,
Dan wordt elk overtuigd dat gy de waarheid mint.

Een Vredelievende Courant Lezer.

Noot: zie 4 maart 1814 ; 24 juni 1814
Het negende vers was onleesbaar in het tweede gedeelte, zodat ik dat moest openlaten

---

De Grieks-Turkse oorlog   31 januari 1824

In de Grieks-Turkse oorlog kozen de Curaçaoenaars, althans de 'dichters' van dit eiland, de Griekse zijde, wat blijkt uit een op 3 juni 1826 opgenomen gedicht van Barbaz. Ik neem het hier ter illustratie van de Curaçaose gevoelens op, niet als werk van Antilliaanse bodem.

Het puntdicht van Barbaz, op een zak met 2000 Grieksche ooren, naar Konstantinopel gezonden.

Men zond, gelyk de krant liet hooren,
Onlangs een' ganschen zak vol ooren,
Den Grieken afgekapt, naar Konstantinus stad,
En stelde ze aan het volk te voren.
Dat wonder groot vermaak in 't veil spektakel had.

Een Frank sprak tot zyn vriend: Het is toch onbewezen,
"Of al deze ooren niet van Turksche koppen zyn."
Hy kreeg ten antwoord, "Neen, ten dezen
"Bestaat hiervan in 't minst geen schyn;
Want zie, als deze duizend paren
"Van ooren, Turksche specie waren,
"Dan moesten 't tygers ooren zyn."

Op Curaçao zelf dichtte K.A.Erkelens zijn 'klinkdicht' op 31 januari 1824 en schreef Phoel zijn herdenkingsgedicht van de slag bij Missolonghi op 19 augustus 1826.
Beiden staan onvoorwaardelijk aan Grieksche kant, wat overeenkomt met het redactiestandpunt, dat uit de gewone berichtgeving van het oorlogsgebeuren blijkt.

Klinkdicht
Op de overwinningen door de Grieken op de Turken behaald.

Oud Griekenland door deugd en dapperheid vermaard,
Lag sedert eeuwen lang in onmagt als begraven;
In 't Turksche juk geklemd als overwonnen' slaven,
Scheen 't nageslacht geheel van de oude deugd ontaard.

Maar hun verlossing bleef tot dezen tyd gespaard;
Het volk hervat den moed, ontvonkt door ed'le braven,
Grypt naar de wapens om zyn wettig regt te staven,
Het strydt en zynen stryd gaat met geluk gepaard.

Europa staat verbaasd, ziet met verwond'rende oogen,
Dit zoo verdrukte volk zich tot een stand verhogen,
Die van zyn heldenmoed de sterkste blyken geeft;

De Grieken zien met vreugd de zon der vryheid dagen,
De wreede Turk verzwakt door zoo veel nederlagen,
Beschouwt zyn val naby, die hy te duchten heeft.

K.A.Erkelens

Noot: zie 4 januari 1817 ; 31 oktober 1818 ; 19 augustus 1826

Kunst van bezuiniging 3 april 1824

Een gierigaard zat by den schyn
Van eene lamp, en - dronk zyn' wyn?
Dit was verkwisting, meende hy;
Hy at zyn' meel - en waterbry.
Toen komt een ander vrek, en zegt:
Vriend Kunst! men roemt van U met regt,
Gy zyt een virtuoos in 't sparen,
En ik ben daarin slecht ervaren;
Betoon my dus uw' liefde en gunst,
En leer my uwe guld'ne kunst.

Van harte gaarn, sprak Kunst tot Kluit,
En blies daarop zyn lampje uit;
"Vergeef, gy weet wel zelfs, Gebuur!
De olie is ontzettend duur,
En woorden vloden even ligt
Den weg tot de ooren zonder licht."

Ei ja, sprak Kluit, op alle wys;
En nu begon het onderwys.
Doch scheidde dra de Meester uit,
En schold geweldig op vriend Kluit:
"Stil in de school, en geen gewoel!
Wat krenselt gy zoo op uw' stoel?"

Eilieve! kreun U niet hieraan;
Gaf hem de leerling te verstaan.
De snyders, weet, ik haat ze en vloek,
Des dacht ik, myn' fluweele broek
Schaaft ligt zich op de stoelen kaal,
Het best, dat ik ze nederhaal.

De droes! riep Kunst, die vond is fyn;
En ik, ik zoude uw Meester zyn?
Neem my tot leerling aan; gy zyt
Een Feniks in de spaarzaamheid.

Noot: zie 9 juli 1813

Hotel Commercial - Gezelligheidsleven 15 april 1824

Colonel J.C -- r is al lang in de kolonie. Hij geeft Mr. Joseph Thompson, eigenaar van het Hotel Commercial een gebroken "figure head of a vessel" (=boegbeeld) dat gerepareerd wordt en als uithangbord zal dienen.
Het wordt op een feestje met Kerst 'Tom Tuff' genoemd.
Dit gedicht dat hieronder volgt, wordt dan over Tom Tuff gemaakt op dezelfde avond en aan de eigenaar aangeboden.
In mijn inleiding heb ik in het algemeen reeds aandacht besteed aan het gezelligheidsleven in die dagen, waarvan dit gedicht een goed voorbeeld is.

My name is Tom Tuff, see me, now that I'am drest
Zounds, I feel like an eagle just roused from his nest
On this world I look down, I've been over and round it
And mixed with my grog, both a white and brown bit
Many a dark stormy night, hava I toiled on the ocean
Getting preferment often, but never promotion
And length tir'd and vex'd, with ingratitude's clog
To Curacao I came, one dull day in a fog
My jacket was thread bare nothing covered my skull
And might still have been so, had I not met John Bull
John tis' true is a +Dutchman, no matter for that
To Thompson's he took me then so lean - now so fat

So with Thompson I fixed - he is a man to my notion
That dont often pray, yet, full of devotion
In the morning at nine and in noon just at four
He is fervently zealous - no man can do more
He feeds all the hungry - all the thirsty have drink
And so eager to serve them leaves him no time to think

-------------------- her husband's good wishes divining

Says his is the drinking,hers the breakfast and dining
In her kitchen she "look to"proffesional cooks
Thus your palate is studied, as doctors do books
Thus her tables are covered with viands so choice
And the sick soon convinced, taking drugs is a vice
Roast goose, duck and turkey, make the appetite twitch
What's more a propos stile turtle soup prime and rich
Boil'd lamb, caper sauce, Yankee onions and cabbage,
I might mention beef, but Curacao beef is baggage
Ham yams, mutton chops roast pig, sous'd pettitoes
Stew'd king fish, green beans, boiled rice, Irish potatoes
Vino tinto y blanco, French brandy, Dutch gin
Whose incense wing'd vapour brings the glass to the chin
Bologne sausage, Dutch cheese, with dried meat nicely cut
These form the essentials, but auxiliaries fill up
While melons, mispels, and apples, coffee steam'ng and strong
Like the gloves of the ladies, are the last things brought on

I guess Thompson from "Brumajum" no matter where from
He has a soul to be sav'd, so has each honest man,
His being near sighted, makes him think, you all know
The American eagle, a mere Portuguese crow
He says "Hingland's" the place - so it is, I confess
Where they put their comparitives in superlatives dress
But to Heav'n we're all bound, some that way some this
When each has its own, why not Thompson have his
For myself now well fix'd - so far above pother
In this world let me stay - take my place to the other
But don't all at once go. It might seem like encroaching
Dont fret bye and bye. See your time's next approaching
One request let me ask, ere you start, but not after
Step here, take a glass, it may sweeten departure.

To part with a friend, still makes me quite serious
But "again not to meet" - gives a feel'ng mysterious
There is one whom I know, and this thought when apart
Makes him oft dry his cheeks, with the sighs of his heart.

But you that are friends of my friend Mr. Thompson
And like him think Madeira much better than Canton
Let Chinese and Teasops put their heads all together
And without rhyme or re'son, talk and talk, of the weather
On this topic yes, let them, like astrologers range
Through clouds, darker than midnight, from new moon to change
But whine ruby wine, of itself, is a science
So exaltingly noble - come drink - bid defiance
To people ringstreak'd and speckl'd with notions like frauds,

Let them drink tea and be - devel'd, we'll drink wine and be gods
But stop not too fast yet, lest our godships should blunder
We must make first our light'ning, before we make thunder
Without money or power - all perhaps is disaster
Let us get these two first - Great Names follow after
But why thus should we strive, wealth or power to gain
Be our pleasures thus brimful; not over, that's pain

To avoid all extremes, is a thought with preserving
What is fame, wealth, or power, much religion or learning
Such things are fools diamonds - extremes of temptation
Making mankind unhappy, through wrong application.

A vast, let us think now, how clay can envelope
An essence so subtle as that we call spirit
For our life is a vapour of light hid in clay
And death sets it at freedom, to shine where it may
Yet to find out this secret, too much time it might cost
When to keep them together is what we want most.

"Bear a hand then" and let us past errors correct
Not'ng down in life's logbook both the cause and effect
And to nature all wise, let us gratefully bow,
For she shows by example, the manner and how,

'See the earth dry and thirsty; how its crust cracks in two
Without moisture G - d help us - it would break through and 'thro
Hence this maxim is clear in its truth you may trust
Keep your clay wet with wine, it will not turn to dust
Your spirits thus cherished, for ever, shall stay
And death, in grim silence, sneak confounded away
Let the light shine in darkness, truth all else controul
That which chears up the body must be good for the soul."

This knowledge, Methusalah, (whose age you believe)
Received with some Nectar, from old grandmother Eve
Such the fam'ly all us'd - aye, and us'd freely too,
But when Noe lost his vineyards, that wine bade "adieu"
Thus the world, at first gloomy, became afterwards dark,
And like fire without fuel, life, shrunk to a spark.

Some hundred hundred years after a Carian Queen
Of love made a++ wonder, which is yet to be seen
In it hear dear husband, she placed - what a work!
You may both see and feel him, he is now in New York
His spirit is - elsewhere, but his flesh and his bones,
Smell as strongly of wine, as stock jobbers of loans,
That he knew the whole process, is well understood,
But life left her mess mate, "cause his wine was not good
Had he drank rich old wines, - Fate bows to their merit
That king, now a Mummy, would be quaffing his clar't

From hieroglyphical wisdom, the secret was taken
And decipher'd by Mitchel, that wise antiquarian
Would you benefit menkind, it every where tell
Soon each climate shall hail yoy, with a well all's well
But in hours of stimulation, of laughter and mirth
When love burns on high, and desire quite the earth,

And Thompson's long cork, shall vanish like smoke,
To heighten the incense of wit and of joke,
And woman on earth seem an angel in Heaven
For moment like these, ah! get a replevin
Bring them back to the stan'rd of life and of reason,
For the moments of bliss, are not moments of treason
Leave Comus's Hall, for the pillows of Morpheus
Nor list by the way to Sylphs, or to Orpheus
Tom Tuff cannot dictate - as a friend he'd advise
Should your eyes see an angel - believe then your eyes
But think not, attempt not, such angel to scan
Lest she should prove woman, and you - less than man.

Curaçao, December 24th 1823

+Col. C----r is an Englishman
++The Mausoleum.

Noot: zie hoofdstuk IV
zie ook 25 februari 1859

Huislyk lief en leed 8 mei 1824

Mr. E.G.Gardener die in onze kolonie woont is gestorven. Hij kwam hier voor het gezonde Curaçaose klimaat, dat echter niet mocht baten. Net voor hij na een verblijf van een half jaar naar huis zal gaan, wordt hij ziek en bezwijkt reeds na vier dagen aan de koorts. Aldus een bericht in de krant. Een vriend die bij het sterfbed was brengt een gedicht naar de redactie om hem te herdenken.
De Curaçaosche Courant bevat een aantal van zulke gedichten die op zeer persoonlijke wijze getuigen van medeleven bij het overlijden van een dierbare persoon of een officiële figuur als Charlotte van Wales (24 januari 1818) die in het kraambed stierf.
Buiten mijn tijdvak vond ik zo nog een gedicht bij de dood van C.M. Nuboer (31 augustus 1867), twee gedichten bij de dood van Dalia Cohen Henriquez (24 februari en 2 maart 1888), en een voorbeeld bij het overlijden van Prins Frederik der Nederlanden op 22 oktober 1881. Een plezieriger aanleiding vormde de bruiloft van Koningin Wilhelmina op 8 februari 1901.
Deze gedichten vallen buiten mijn tijdvak dat ik behandel, maar ik noem ze toch even, omdat het me opvalt dat dit soort persoonlijke gedichten pas optreedt vanaf het midden van de eeuw. Voor die tijd kwamen ze nauwelijks voor. Het zijn voorbeelden van wat in poëziealbums geplaatst zou kunnen worden, die in de tweede helft van de 19de eeuw op Curaçao in de literaire mode waren. John de Pool schrijft hierover (1935) in het hoofdstuk 'Album de versos'. De literatuur van het laatste kwart van de 19de eeuw kan niet adekwaat bestudeerd worden zonder aan deze cultuur van persoonlijke poëziealbums grondige aandacht te besteden; een tot nog toe onontgonnen terrein!
Aan boord van de Prins van Oranje arriveerden op 27 januari 1816 drie personen met de naam Kikkert. Dat was dan allereerst Albert Kikkert, de nieuwe Gouverneur-Generaal, luitenant Isaac Kikkert

vervolgens en tenslotte de klerk H.Kikkert (overleden in 1854 als administrateur van financiën). Om deze laatste is het me hier begonnen, want aan hem werden bij zijn overlijden twee gedichten gewijd. Eén door C.M.Nuboer, zoon van H.J.Nuboer die gelijktijdig met Kikkert op Curaçao gearriveerd was, het andere door ene "S". Beiden beschrijven ze hun droefheid in statige alexandrijnen. Ze geven bijzonderheden van de begrafenis, het leven, de ziekte, het sterven van hun vriend, ze troosten weduwe en kinderen: Herman is in de hemel!

Een met "H" tekenende dichter schreef op 14 december 1850 een troostdicht "Aan den Heer A.H.Senior by het afsterven zyner brave en edelhartige echtgenoot Abigail Senior, "dat in algemene termen gesteld is. Deze dichter gaf geen persoonlijke feiten weer, zoals dat over Herman Kikkert wel gedaan werd.

"B" troost op 25 september 1853 de ouders van een pasgestorven jong kind. Dit zijn alle gelegenheidsgedichten waarin vrienden publiekelijk de nabestaanden willen troosten bij het verlies van hun dierbare verwanten, zoals een anoniem dichter op 14 maart 1863 dat nog weer in een Spaanstalig sonnet doet.

Naast deze rouwliederen vinden we ook enkele zangen van vriendschap bij het terugkeren van een geliefde vriend of het betreurd vertrek. Deze gedichten getuigen van een persoonlijke verhouding; een verbinding van dit persoonlijke met het officiële zien we in 1845 bij het vertrek van gouverneur Van Raders. Met een beetje goede wil zouden we in dit soort poëzie een echo van de Romantische vriendschapscultus kunnen bespeuren.

Uniek in de krant is het gedicht waarin een anonieme dichter op 18 maart 1826 zijn teruggekeerde vriend C.C.Römer verwelkomt in het Latijn, gevolgd door een Nederlandse vertaling. Dit zal waarschijnlijk wel het enige gedicht in het Latijn zijn dat we in de Antilliaanse literatuur ooit gehad hebben (en zullen hebben)!

Look on this mirror, boast not of to morrow,
But, if thou must, shun then, the "house of sorrow"
Approach it not, far, from such place remove
Enjoy elsewhere, all, that thy hesit approve
Let hope converging, brighten to thy view
And give thy prospects, all the rainbow's hue
Be happy in thyself, make others so
Wall thee with pleasures - still one cup of woe
Thou, too must drink! for covert fate destroys
Sooner or later, all ourth's sweetest joys.

A youth, whom virtue, and that friendschip moved,
Such, Edward was, by all, who knew him loved,
With innate fancy, vived at his touch,
Yet, what things were, he painted them "just such"
And spoke of mankind, only to disclose,
What sound reflection, or experience knows,
From him, blithe folly, seldom wiled an hour,
For nothing else, but truth, with him had pow'r,
On Hudson's banks, plain truth, her banner waves,
She took him early, and he learned her ways,
Some six months absent, from his, native air
Affection called him, he was hastening there.

Not five days since, "hope told a flattering tale"
And pass'd before him, with a joyful gale,
His father's home, seemed nearing to his view,
Time worm'd along, but, love and feeling flew
The topsail loose, the pilot at the helm,
And not one tear, regret to overwhelm,
Stop - there is one, ingratitude's a stain,
Which, must not be impress'd, on Edward's name
"A friend expects - on shore, ah, let me go"
"Five minutes stay, then, farewell, Curacao."

The vessel waits, her sails, beshrew the mast,
But W----g + loves him, thus, the day is past,
The morning comes, but, comes, with feverish glare,
The vessel sails, but Edward is not there.
What means, that sound, why this discordant thrill,
Which chills my blood, and says, to hope "be still"
Relentness fate, her victim unawares,
Coiling around, is deaf to tears, and prayers,
An anxious sigh, a nerve dividing groan,
Calls out for help, but where - on earth; there's none,
The fires of death, consume the sacrifice,
On cloudless incense, vital sparks arise,
Exhausted now, pains, doubts, and terrors cease,
Heaven wills it so, - Je hovah gives him peace.

Curacao, 5th May 1824

+Capt. S.T.Waring, of the brig Morning Star, with whom Mr. Gardener had come out to Curaçao.

Noot: zie ook 16 maart 1826 ; 13 oktober 1849 ; 14 december 1850 ; 28 februari 1852 ; 8 oktober 1853 ; 20 mei 1854 (2x) ; 22 juni 1861 ; 14 maart 1863.
zie ook de inleiding op 23 oktober 1841 en voorbeelden op 13 september 1845

Mosa Lampe, eerste en enige Arubaanse 'dichteres'

28 augustus 1824

In het hoofdstuk 'Kerk en cultuur in de vorige eeuw' oordeelt de bekende historicus Johan Hartog (1953 ; 303) over dit eiland: "Cultureel gesproken is er, behalve op het gebied der volkscultuur... weinig wat historisch van belang is." Maar hij vervolgt dan met: "Zeker is Mosa Lampe, wier broer op Fontein woonde, de eerste inheemse dichteres der Antillen geweest. Ds. Bosch verhaalt, hoe zij daar Nederduitse brieven en zelfs verzen schreef en las." Hartog werkte deze gegevens verder uit in een uitvoerig artikel in de Beurs- en Nieuwsberichten van 5 september 1969 onder de uitgebreide titel: " 'De Phenix van Aruba' de eerste dichteres van de Antillen; Gedicht of rijmelarij van Mosa Lampe verscheen op 24 augustus 1824; Verwaarloosde verkoudheid veroorzaakte haar dood." Hij

gaat voornamelijk in op de persoon van de dichteres Johanna Jacoba, die zichzelf echter A.C.E.Lampe noemde. De familie Lampe is ongeveer 1730 vanuit het Nederlandse Vlissingen op Curaçao komen wonen; in 1769 kwam ze in de persoon van Hendrik Lampe op Aruba. Voor verdere biografische gegevens verwijs ik naar het artikel in de Beurs en Hartog (1953 ; 466/467.)
Hartog kwam op de naam van Mosa Lampe via deel II van de Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika uit 1836, door ds. G.B.Bosch, die van 1816 tot 1834 predikant was op Curaçao en van daaruit als reizende dominee de andere Benedenwindse Eilanden bezocht; van 1823 tot 1834 was hij regelmatig in de "randgemeente" Aruba, zoals men deze toen wenste te betitelen. Ik geef ds. Bosch' verhaal over Mosa Lampe hieronder in extenso weer, omdat de "Reizen" nagenoeg onbereikbaar is voor de lezer.

> "Ik was bij die fontein in het gezelschap van twee Arubasche meisjes, Mosa en Johanna Lampen, beiden sterk, jong en gezond; haar broeder was opziener der fontein, en hield daar eene groote kudde schapen. Toen ik haar verhaalde, dat ik naar de fontein zou rijden, lieten zij er terstond op volgen, dat zij dan bij haren broeder zouden gaan, om voor al hetgene mijn geleider en ik daar nodig zouden hebben, te zorgen. Zulks was zoo welkom als verpligtend, en werd met dat gevoel en die dankbaarheid aangenomen, welke zulk een gelukkig gekozen, zulk een gulhartig en vooral zulk een eenvoudig en onschuldig aanbod verdiende. Zij hielden woord, en aan hare zorgvuldigheid en haar gezelschap dank ik het mede, dat ik twee aangename levensdagen hier sleet. Doch toen ik bij eene latere reis op Aruba terug kwam, rustten zij beiden reeds in den schoot der aarde. Mosa, de oudste der twee, was de Phenix van Aruba, - want zij schreef Nederduitse brieven, en maakte zelfs verzen, - daalde het eerst in het graf. Zij was eens, op het heetste van den dag, met groote drift naar het dorp geloopen, dat een klein half uur van de ouderlijke woning aflag, om bij den Kommandeur haren voormaligen huisonderwijzer aan te klagen, - die, om met den naderenden ouderdom zich een goed te huis komen te bezorgen, rond verspreidde, dat hij met haar ging trouwen. In dezelfde drift keerde zij terug, ten uiterste verontwaardigd over het listig uitgedacht plan des huisonderwijzers. Tot rust komende, gevoelt zij zich verkouden, en begint sterk te hoesten; de long is aangestoken, maar er is geen geneesheer op het land, om eene aderlating te doen; de tering neemt hare levenskrachten weg met die snelheid, waarmee zij gewoon is, jonge mensen naar het graf te voeren. Bij haren dood leefde hare zuster nog; deze trouwde met een Columbiaan; zij begint ook te hoesten, teert uit, - en eer men het vermoed had, is zij hare zuster gevolgd in het graf. Men zeide, dat zij, onwetend van het gevaar, dat er in zat, de kleederen van hare zuster had aangetrokken, - en of het werkelijk zoo is, dat eene bij toeval aangestoken long zich door kleederen van den eenen persoon tot den anderen kan overplanten, moet de doctor weten."
> (p.221 - 223)

Dominee Bosch bezocht de Fontein, "dat allergeschikst verblijf" voor wie "zich geheel van de wereld (wil) onttrekken, en deze afzondering sterk gevoelen" en "zich beurtelings door wilde en sterke en zachte en liefelijke aandoeningen geslingerd" wil zien, "bijvoorbeeld, een dichter of romanschrijver" (p.216), in gezelschap van de zusters

Lampe gedurende zijn eerste bezoek in 1823, één jaar voor er goud ontdekt werd in de Rooi Fluit. Daaruit zouden we dus kunnen constateren dat Mosa in dat jaar al haar 'verzen' schreef en dat er dus meer moet zijn dat dat ene bewaarde lofdicht op gouverneur Cantz'laar van 1824; de meervoudsvorm 'verzen' steunt die gedachte. Maar de dominee beschrijft zijn zeven bezoeken aan Aruba tussen 1823 en 1834 "als op eene reize gebeurd" (p.16) en daarmee hebben we weer geen enkel houvast omtrent het tijdstip van zijn kennismaking met Mosa's poëzie. Trouwens, dominee Bosch meot volgens diverse auteurs voorzichtig gelezen worden als het om een betrouwbare weergave van feiten gaat. Een voorbeeld hoe hij de chronologie doorbreekt vinden we in zijn verhaal omtrent de moord op Pieter Lampe, die op 21 april 1829 plaatsvond en waaraan de geografische aanduiding aan de noordkust "Vader Piet" nog herinnert. Maar ds. Bosch vertelt hier uitgebreid over aan het begin van zijn verhaal, tijdens zijn eerste reis naar Aruba toe! Waarom brengt hij deze geschiedenis niet in verband met wat hij later over Mosa Lampe vertelt en haar 'broeder', de opziener der fontein? De 75-jarige Pieter Lampe kan trouwens ook onmogelijk de "broeder" van Mosa zijn geweest, zoals ds. Bosch zegt.
Mosa Lampe schreef het ene gedichtje dat bewaard is gebleven, naar aanleiding van het bezoek van gouverneur Pieter R. Cantz'laar, (geb. 1771 te Amsterdam) diens vrouw en twee kinderen aan Aruba. Die visite had het bepaald niet met gouverneursbezoek verwende eiland te danken aan het feit dat er goud gevonden was in juli 1824. Reeds een maand later is de gouverneur present en A.C.E.Lampe heeft een welkomstlied van drie coupletten op de wijs van "God save the King" gereed, dat ze aan De Curacaosche Courant ter publikatie aanbiedt, waarmee ze dan de eerste althans tot nu toe bekende, Arubaanse dichteres is geworden.
Een opmerkelijk feit, dat het eerste en voor zover na te gaan enige 19de eeuwse Arubaanse gedicht van een vrouw afkomstig is en in het Nederlands geschreven werd! Maar dat laatste heeft zijn reden, omdat het voor de Nederlandse gouverneur bestemd was.
Tegenover deze literair-historische waarde staat echter helaas geen literair-esthetische. Als gedicht komt het produkt niet boven het niveau van rijmelarij uit, een oordeel dat ook Hartog velt. Ds. Bosch evenwel noemde Mosa de "Phenix" van Aruba; hij zal dus inderdaad ander en beter werk van haar gekend moeten hebben of haar een complimentje willen maken (maar na zoveel jaren?)
De "Cornelia" die op 11 september 1824 in De Curacaosche Courant op rijm reageert op de poëtische ontboezeming van Mosa Lampe geeft het literaire oordeel naar de maatstaf van haar tijd - dat ds. Bosch niet velde - wel degelijk.
Mosa schreef haar gedicht volgens de dominee in het Nederduitsch, de in die tijd nog normale aanduiding voor de taal die in de loop van de 19de eeuw algemeen Nederlands zal gaan heten.
Reeds bij oppervlakkig doorlezen van het gedicht blijken de technische tekortkomingen van de dichteres. Uit rijm- en maatdwang moet ze grammaticale onmogelijkheden accepteren; zie het begin bijvoorbeeld van de tweede strofe: "Ontvang deez dure wens / Door geen vlijtaal begrens / Uit grond des hart"
En wat betekent hier het woord "begrens" eigenlijk? Het is een woord uit rijmdwang geplaatst, zoals ook de onvolkomen buigingsgangen uit maatdwang ontstaan zijn. Doordat het lied gezongen moest worden op de melodie van "God save the King" was de maat natuurlijk strikt

voorgeschreven. Mosa bewijst constant hoe moeilijk het haar valt daaraan te voldoen.
De melodie is trouwens nog een aardige bijkomstigheid. Cantz'laar had voor hij in 1816 naar Curaçao vertrok een tijdlang in Engelse krijgsgevangenschap doorgebracht (1813 - 1814) en hij had gedurende de Franse Tijd de Bataafse Republiek en koning Lodewijk gediend. Of hij zo anglofiel was, valt te betwijfelen! (Hartog 1961 ; 649) Cantz'laar vertrok in 1828 naar Suriname, waar hij in 1831 overleed.
Vormelijk gezien is de enige verdienste het consequent volgehouden, ingewikkelde (verspringende) rijmschema: a.a b c c b d d d e. Vooral de drieslag aan het eind was geliefkoosd in de 19de eeuwse romantische poëzie; ze heeft de functie een grotere nadruk te geven die door de speelse herhaling als vanzelf ontstaat. Deze nadruk vinden we ook in de herhalingen aan het begin van de verzen en de talrijke alliteraties. Maar al met al maakt het gedicht een technisch stuntelig indruk.
Inhoudelijk stelt het gedicht niet meer voor dan een oppervlakkige vleierij, aan de gouverneur gericht in de eerste en tweede, aan zijn vrouw in de derde strofe. Zie bijvoorbeeld ook woorden als "opperhoofd" en "Neerlands Vorst". Er staat niets in wat de persoon Cantz'laar karakteriseert of als echte verdienste aangerekend kan worden. Het is een lied dat met verandering van naam voor iedere willekeurige andere gouverneur gebruikt had kunnen worden, voor wie het dan even nietszeggend zou zijn.
De kritiek van Cornelia enkele weken later, is dan ook terecht. Het is me niet mogelijk gebleken te achterhalen wie deze Cornelia was. A.J.C.Krafft (1951) geeft wel enkele Cornelia's die in die tijd leefden, bijvoorbeeld Cornelia Spencer en Cornelia Schotborgh, maar er zijn geen aanwijzingen wie het geweest zou kunnen zijn.
In vier strofen (twee van vijf, twee van zes verzen) geeft Cornelia haar reactie in een technisch veel gladdere, hoewel zeker niet volmaakte vorm. Haar jambische verzen rijmen alle gepaard. Ze ontleent haar beeldspraak aan de klassieken: "der muzen tempel", "Apollo's leer" (lier?), "zangberg", en verwijt Mosa vele "grove fouten". Daarmee toont ze zich nog een 18de eeuwse klassicistische voorstandster van de gladde, gepolijste vorm. Dat wordt nog versterkt door het advies bij "dichters en dichttressen" in de leer te gaan, alvorens te publiceren, zoals het in die tijd gebruikelijk was de kunst van de grote voorgangers af te kijken. Het feit dat Cornelia haar gedicht ook publiceert, bewijst gezien de inhoud, dat ze vindt dat ze zelf voldoet aan de eisen die ze Mosa stelt.
Merkwaardig is dat ze Mosa de raad geeft "Van Merken" te lezen. Lucretia W. van Merken (1721 - 1789) was een Nederlandse dichteres en toneelschrijfster en een vrome, remonstrants-gereformeerde vrouw, door tijdgenoten als de "grootste kunstenares van haar tijd" gevierd. Ze schreef het lange leerdicht <u>Het nut der tegenspoeden</u>, en heldendichten in beheerste en verzorgde klassicistische stijl. Blijkbaar werd deze in Nederland bekende protestantsche dichteres dus ook op Curaçao gelezen en gewaardeerd als poëtisch voorbeeld.
Geen van beide gedichten, noch van Mosa noch van Cornelia, is literair-esthetisch voor onze tijd van belang, maar de literair-historicus laten ze zien dat er vrouwen waren die zich actief en passief met poëzie bezighielden; welke Nederlandse dichters men las; dat men een Nederlandse klassicistische dichteres als voorbeeld zag. De gelegenheidsgedichten waarmee de Antilliaanse literatuur begon laten zien hoe gering de verschillen waren in aanpak tussen moederland en kolonie. Men dichtte hier op de manier zoals dat in

het moederland gebeurde, wat voorlopig ook nog zo zou blijven.
Het is me niet mogelijk gebleken de originalia van Mosa en Cornelia te lezen in *De Curaçaosche Courant*, omdat noch het Centraal Historisch Archief op Curaçao, noch in het archief van de Curaçaosche Courant zelf de jaargangen 1824/1825 aanwezig zijn, de nummers augustus 1824 tot december 1824 ook niet in Nederland, noch op microfilm... Daarom moest ik afgaan op wat Hartog publiceerde in de '*Beurs*' en een ander getypt exemplaar dat me door Carel de Haseth ter beschikking werd gesteld.

Hartogs conclusie in de "*Beurs*" dat Mosa Lampe de eerste Antilliaanse dichteres was, is wel voorbarig. Wel is ze de eerste Arubaanse dichteres en voorzover ik kon nagaan, de enige. (zie ook 18 maart 1820)
Het is opvallend hoe afwezig de andere eilanden zijn in de 19de eeuwse poëzie. Wat dat betreft doet *De Curaçaosche Courant* haar naam eer aan: de erin opgenomen poëzie lijkt slechts van dat eiland afkomstig.
Maar we moeten natuurlijk wel bedenken dat het eerst sedert het einde van de 18de eeuw toegestaan werd aan kolonisten zich op Aruba te vestigen. De (blanke) bevolking van dat eiland was aan het begin van de 19de eeuw nog bijzonder gering. In 1806 woonden er in totaal 1546 mensen op Aruba (1352 vrijen en 194 slaven); maar het Indiaanse deel was heel wat groter dan het blanke (60 blanke gezinshoofden tegen 141 Indiaanse). Aan het einde van de periode die ik bespreek, rond 1860, waren er iets meer dan 3000 inwoners op Aruba; van zo'n geringe bevolking is geen literatuur te verwachten.
Pas in 1900 komen we voor het eerst een dichteres van de Bovenwinden tegen, namelijk de op Sint-Maarten wonende Susan A. van Romondt, die een drietal Engelstalige gedichten publiceerde, waarvan twee over de Boerenoorlog (1899/1902) in Zuid-Afrika: "An appeal for the Boer" en een "Welcome to Oom Paul", als die in Nederland is om hulp te zoeken voor zijn oorlogvoering.
Ook Curaçao stond aan de zijde van de Boeren en hielp de oorlogsslachtoffers ook financieel (Hartog 1961 ; 767)
Het derde gedicht is opgedragen aan Koningin Wilhelmina op haar trouwdag. Omdat deze gedichten geheel buiten de te bespreken periode liggen, laat ik ze verder rusten. Van andere eilanden is me in het geheel geen 19de eeuwse dichteres bekend.

Den Generaal P.R.Cantz'laar en
Gemalin,
te Aruba den 16en Augustus 1824,
met dit volgend lied vereerd
door juffer A.C.E.Lampe.
Wijze: God save the King.

I
Eerwaardig Heer en Hoofd!
Aruba's Opperhoofd
   Hier in ons kring.
Ach dat uw liefde en deugd
Steeds zij den troost en vreugd
   Die ons omring.
Wij smeken het Albestuur
Voor U heil dat eeuwig duur
Dat nimmer ons liefde-vuur
   Voor Cantz'laar doof.

II
Ontvang deez duure wens
Door geen vlijtaal begrens
   Uit grond des hart.
Dat steeds uw heil vermeer,
Dat wij uw steeds vereer
   De rampen tart.
Al juichend zingen wij,
Al wenschend roepen wij,
Bestendig bidden wij
   Dat Cantz'laar leeft!

III
Aan U ook zij toegewijd
Ons gulle erkentelijkheid,
   Verdienstelijk Vrouw!
Blijft steeds met uw Gemaal
Der burg'ren steun en paal
   Daar wij op bouw.
Op dat elks hart getuig,
In liefde met U buig,
Voor Land en Koning juig,
   Leef Neerlands Vorst!

Noot: zie 11 september 1824 ; 18 maart 1820

Aan Mejuffrouw A.C.E.Lampen te Aruba.   11 september 1824

Mejufvrouw Lampen! Hoor naar mij,
Voor dat gij aan de poëzij,
Uw teedre krachten wilt besteden
En in der muzen tempel treden.
Ga liever nog ter school een jaar.

Apollo's leer is U te zwaar.
Leer eerst het Nederduitsch goed spellen;
't Publiek zal dan geen vonnis vellen,
Van 't geen aan uw gedicht ontbreekt,
Dat nu vol grove fouten steekt.

Had gij uw liedje slechts geschreven,
Om 't aan uw vrienden af te geven,
Het kon nog gaan; maar nu dat gij
't Gezonden heb ter Drukkerij,
Om 't in de Krant te laten drukken
Ziet ieder dat gij loopt op krukken

De zangberg is te steil en glad,
De toegang is een moeylijk pad.
Lees eerst de dichters en dichttressen.
En doe uw voordeel met hun lessen,
Maak met van Merken een begin
Dat is de raad van uw' vriendin

Cornelia

Noot: zie 28 augustus 1824

Op den dood van eenen ouden leugenaar, Pedrasto genaamd

15 januari 1825

Indien het liegen als een deugd was aan te merken,
En ons in 't reizen naar den Hemel kon versterken;
Als 't liegen stond gelyk aan een gesneden beeld,
Dat door zyn fraai postuur onze oogen vleidt en streeldt.
Als men door leugentaal het Hemelrÿk kon winnen,
Dan sloop Pedrasto's ziel daar ongetyfeld binnen.

Noot: zie 24 maart 1815

Op het Nederlandsche gezantschap naar de Republiek van Colombia

5 februari 1825

Zoo is dan eind'lyk ook het tydstip eens verschenen,
Dat zich Colombia met Neerland kan verëenen,
Althans de koning die dit laatstgemelde land,
Met zoo veel lofs regeert zond derwaarts een Gezant,
Jonkheer De Quartel zoo bekend door kundigheden.
" 'K wil zegt de koning dat gy zult myn plaats bekleden,
"Maak U ter reis gereed ga naar Colombia,
"Die nieuwe Republiek in Zuid Amerika.
"Maak daar myn wensch en wil ('k zal my hier op verlaten,)
"Op 't plechtigste bekend aan deze nieuwe staten,
"Begroet den President van dat Gemenebest,
"De Leden van den Raad in dat beroemd gewest,
"Geef hen verzek'ring van myn achting en vertrouwen
"Daar ik Colombia als Neerland moet beschouwen,"
De Quartel gaat aan boord, vertrekt en land weldra,
In een der havens van het vry Colombia,
Reist naar Bogota om den President te ontmoeten,
En volgens zynen last uit 's Konings naam te groeten,
Een man die zoo bekwaam die zoo verstandig is,
Gelyk deez' afgezant vind nergens hindernis,
Hy komt en ziet het volk vol blydschap op de straten,
Hy vraagt gehoor - Dit wordt hem minzaam toegelaten,
Zyn redevoering is welsprekend, sierlyk, schoon,
De tweede President spreekt op denzelfden toon;
Zyn antwoord is gepast kortbondig naar de reden,
"Myn Heer! zegt hy, wy zien ons zeer verëerd op heden,
"Uw komst zoo lang gewenscht zien wy voor de eerste keer,
"Zy strekt dit vrye land tot eene onschatbare eer
"Zeg aan den Koning die U herwaarts heeft gezonden
"Dat onzen wensch is om met hem te zyn verbonden
"Dat Bolivar en ik en deez' vergadering
"Met achting zyn bezield voor een afstammeling
"Van d'eersten Willem en der Prinsen van Oranje,
"Die zoo roemruchtig brak het haatlyk juk van Spanje;
"Hy heeft zyn bloed gestort voor de onafhanklykheid,
"Ja deze Republiek streed ook dien zwaren stryd,
"Wy tellen onder ons ook veel doorluchte mannen,
"Gevallen onder 't zwaard van beulen en tirannen,
"Wy hebben zoo als Hy voor vryheid regt en wet,

"Ons leven, goed en bloed standvastig opgezet,
"Het wederzydsch belang moet ons tot vriendschap wekken,
"Zeg aan uw vorst dat niets ons meer tot eer zal strekken,
"Dan dat Colombia aan Neerland zich verbind,
"Wyl deze Republiek uw vorst en 't volk bemind,
"Zoo stroomt de zegen op de beide volken neder."
Na 't uiten van die taal vertrok de Spreker weder,
Thans wordt de vriendschap van dit nieuw Gemenebest,
Met 't Nederlandsche Ryk al meer en meer gevest,
En als de Hemel ons zyn gunsten wil bewyzen,
Zal zy in vollen bloei ten hoogsten toppunt ryzen.

Noot: zie 13 april 1822

Watersnood in Nederland 16 april 1825

Als in februari 1953 Nederland wordt getroffen door de grote Watersnoodramp, brengt dat ook op de Nederlandse Antillen een schok teweeg en komen er al gauw hulpacties op gang om het getroffen moederland te steunen. Zo was het in 1953, maar zo was het ook al anderhalve eeuw eerder bij de februariramp van 1825 en opnieuw bij een overstroming van de rivieren in 1861.
De anonieme dichter treurt met zijn "landgenooten" over de ramp in Nederland, de "bakermat" van het Curaçaose volk, waar men waarschijnlijk ouders of vrienden heeft, die nu zijn gestorven. Maar ook als er geen familie van je in Nederland woont, ben je verplicht te helpen.
Ook C.M.Nuboer die in 1815 in Amsterdam werd geboren, maar al vanaf 1837 op Curaçao woonde, dus in 1861 reeds een kwart eeuw, voelt zich nog verbonden met het moederland en roept op tot hulp op 9 maart 1861. In enkele fragmenten valt de overeenkomst met 1825 op. Nuboer schreef een zeer verdienstelijk gedicht: let bijvoorbeeld op het rijmschema a b a b c c b , en het vloeiende metrum in anapestische maat.
Dat zyn gedicht succes had moge blijken uit het bedrag van Fl.4500,- dat door Curaçao naar het moederland werd overgemaakt; in Suriname collecteerde men Fl.9581,04 (27 juli 1861)
Op 14 september 1850 lezen we een oproep van Mr. H.W.de Quartel en A.F. van Daalen namens 'de Commissie van het fonds ter aanmoediging der gewapende magt in de Nederlanden' om mild te geven voor een collecte ten behoeve van de (inmiddels bejaarde) nabestaanden van de slag bij Waterloo in 1815! Bedelen kon Nederland goed. In januari 1853 vraagt men een bijdrage voor het oprichten van een monument voor Laurensz Janszoon Coster in Haarlem, uitvinder van de boekdrukkunst.
Uit de aandacht voor het moederland blijkt een zichvanzelfsprekend één voelen, die in de 19de eeuwse Curaçaose poëzie - in scherpe tegenstelling tot die van de 20ste eeuw - nog nooit ter discussie staat.
"De groep der protestantsche aristocratie heeft steeds een streven naar "Nederlands-heid" gekend.- De handhaving en imitatie van moederlands gedrags- en denkwijzen was in een koloniale maatschappij sociaal zeer waardeerbaar," schrijft Hoetink (1958 ; 53)

Aan myne Landgenooten, by gelegenheid der ontvangene tyding van de overstrooming in February dezes jaars, dewelke in de Nederlanden eene onnoemelyke schade aangerigt heeft.

Treur Landgenooten! treur! trek aan uw rouwgewaden,
Wyl uwe broeders thans, in hunne tranen baden.
Dat geene vreugd vooreerst, in uwe huizen veste,
Wyl duizend lyken thans, uw bakermat bemesten.

Welligt zyn 't ook van U, of oudren, of wel vrinden,
Dien gy, hoe zeer gy treurt, slechts dood zult wedervinden.
Welligt van 't stil verblyf, waarin gy werd geboren,
Zult gy in korten tyd de treur'ge mare hooren,
Dat men van dit uw erf, geen pijnen zelf bespeurd,
Maar dat het werd van 't land, in 't schuimend nat gescheurd.

Doch wil het God, dat gy van vriend of magen,
Het treurig levenseind niet kunt beklagen,
Dat uwe oud'ren, broeders, of uw zoonen,
In 't fel bezochte land, niet mogten woonen;
Stel U dan in de plaats van uw natuurgenooten,
Denk, hoe 't U smarten zou, wanneer uw echtgenooten,
Uw vader, moeder, broer, uw kind, of wel uw goed,
Verlooren waren, in den watervloed,
Die 't zelfde land, dat, door der vadren poogen
Met zoo veel vlyt, aan 't water was onttoogen,
In eene zee herschiep!

Denkt dit O Medeburgers! Ach! blyft tog niet by den wensch
Maar open hart en beurs voor uwen medemensch.

Noot: zie ook 11 augustus 1855 ; 9 maart 1861

Hartelyk uitboezeming over de aanstaande gemeenschappelyke vereeniging van de twee Protestantsche Evangelische Gemeenten te Curaçao en onderhoorige Eilanden 23 april 1825

(Ode aan de Verdraagzaam-eensgezinde Godsvereering.)

Zwakke zangster met schrome lust!
Wat adem doet uw zanglust roeren?
Wat huivring wekt uw stille rust?
Hoe! zou iets trefflyks U vervoeren?
Want geen bloemen kransje lagcht U aan,
Of, vleyende gunst met laurier blaan;
Geen streelster zal uw lof doen hooren;
Uw proeftyd snelt aan de avondstond,
Ziet reeds op het eindpaal schier ten grond;
Natuur kwynt haast ter rust, - wat kan uw zangdrift spooren?

O Ja! een helder schynend' licht,
Omringd in ééns myn wankle schreden;
Ik zie rondom glans, 't duistre zwicht;
Wat beeldt'nis zie ik nader treden!
Haar lieflyk, haar Hemelsch schoon gelaat,
Bloosend als de heldre dageraad;
Haar oog lonkt deugdzaam vriend'lyk teder:
Zyt gy het O Godsdienstvoegster? - Ja,
Dikwerf zag ik U eerbiedig na,
En nu vol vreugd, daalt gy aan myne zyde neder.

Reeds in des werelds vroegsten glans,
Toen nog de morgen starren zongen,
Kwam gy gedaalt uit 's Hemels trans,
Met heilig offers vuur doordrongen;
D'Godheid wenkte; uw invloed trok voort
Doorwaaide het zalig Edens oord;
D'eerste menschen verkregen 't leven,
De reine liefde volgde uw schreên,
En drong door al 't geschapene heen;
Natuur dreef weldadig voort, niets deed 't harte beven.

Godsdienstleidster, hemelsche maagd!
O echte spruit der englen bodem!
Door wie de waarheids heilzon daagdt;
Gy zyt d'aarde nog niet ontvloden,
Als verstoord door 't zien der boosheids haat,
Vergezeld met trotsche eigenbaat;
Gy strooit blydschap op all' uw wegen,
Die zachte, zuivere Godsvrucht kweekt,
Verdraagzaam alle vertwyffling breekt,
En 't menschdom juigchen doet by 't genot van dien zegen.

Waarom gevoelt niet ieders hart
De inspraak van uw zacht vermogen?
Waarom poogt ieder niet, de smart,
De traan des jammers aftedrogen!
Het Evangelium treedt ons voor,
Op dat wy langs haar zedelyk spoor,
Yverig mogen pligtwaards streven;
En, elk Christen los van vuige baat,
Van dweepzucht, wrevel, nydt, wrok en haat,
Zich voorbereiden zou tot een' toekomstig leven.

GOD die zyne schepzelen mint,
Zyn woord naar d'aard' heeft afgezonden,
Kan 't zyn dat hy behagen vindt,
In liefdloos twisten, bitter wonden!
Hy schiep ons allen tot deugdsgeluk,
Ach wie wil verspreiden leed en druk?
Zy die waarlyk Christenen heeten,
Zyn geene wreedaards, trekken geen zwaard,
Maar zy gevoelen het heil der aard,
Betrachten 't nut voor 't algemeen naar hun geweten.

Elk mag roemen - "hetzelfde bloed
Zweeft door ons aller hart en ader,
Een aard' is 't die ons allen voedt,
Wy hebben allen eenen vader."
Waardige kindren van één gezin,
Betaamt vertrouwlyke menschenmin;
Schatten met zorg en vlyt vergadert,
Weegt niets by dat dierbaar heilzaam zoet
Het geeft een hemel in het gemoed;
D'arme hut pryst zich aan als men den ingang nadert.

Wanneer dus ieder mensch de kracht
Der edle Godsdienst zal bezeffen,
Wanneer hy nooit door list of magt,
Het leed zyns naasten poogt te heffen;
Maar ieder brave als burger groet
Ook zyn vyand zelfs als vriend ontmoet,
Hulpwilligheid steeds alom betoondt,
Dan zal het geluk deez' aard betreên,
Dan dryven all d'onregts rampen heên;
Dan wordt dit wereld rond geduurzaam met vreê beloondt.

Sombre zangster; eens naakt de tyd:
Houd moed! - zou God zyn kindren haten?
En geslachten zoo verr' en wyd,
In dikke nevlen doolen laten?
Neen! de kracht van 't eeuwig troost verbond,
Dat bygeloof, dwang en wraak weêrstond,
Zal toch eenmaal elks hart bezielen;
Misschien breekt weldra die ochtend aan,
Waarin elk christenvriend op zal staan,
Om algemeenschaplyk dankbaar voor God te knielen.

O wenschlyk vreugdryk oogenblik
Wie - wie kan uwe grootheid treffen?
Vergeefsch helaas! vergeefsch mogt ik
De schaduw van dat licht bezeffen!
Dat ieder dan nu verheugd van zin,
De goedheid voel der broederen min,
Verrukt naar 't hooge doelpunt haken;
D'Eendragt lieven; O! dan zetten wy
Het vrolyk gedenkdag luister by
Dan erven wy 't heil dat wy eindloos zullen smaken.

Sinceria

Noot: zie 12 april 1823

Een klein loflied op de Ode toegewyd aan de Verdraagzaam Eensgezinde Godsvereering.

30 april 1825

SINCERIA! myn lied is kort gesteld,
Dus niet weitsch dat ik uw lof ontvouw;
De waarheid die steeds de deugd verzeld,
Beveeld my nu ook slechts "vriendschaps trouw"
Geen fraaye bloemen krans bied ik aan,
Door vlochten met groene laurier blaan,
Geen streelende vleytaal, ydle faam;
Maar, dat uw ODE welvoegzaam schoon,
Versierd mag worden met d'grysheids kroon,
En, by Godsdienst ernst beroemt
Naar waarde door de naam

Van uw geachte en gelukwenschende oude Vriendin
FILANTROPIA

27 april 1825

Noot: zie 12 april 1823 ; 24 juni 1814

Aan Sinceria!

30 april 1825

Als de olifanten vliegen;
Als geen schelmen meer bedriegen;
Engeland voor Spanje beeft;
Als de Franschen Hayti winnen;
Als de Pool den Rus zal minnen;
En de visch geen schubben heeft;
Als de boeren Keizers kiezen;
Als geen speelers geld verliezen;
Of geen oude meutjes praten,
Dan zult GY het rymen laten.

Noot: zie 12 april 1823 ; 24 juni 1814

P.S. De twee volgende coupletjes, van een' waardigen vriend ontvangen, verzoek ik hier by te voegen.

7 mei 1825

Wanneer dus ieder sterveling
Altoos opregt en deugdzaam handeld,
Het kwaad (hoe ook in schyn gering)
Zorgvuldig schuwt; zyn weg bewandeld,
Zyn Godsdienstpligt blymoedig doet,
Zyn vyand als zyn vriend ontmoet,
Hulpvaardigheid steeds zoek te toonen
Dan zal het geluk dit land betreên
Dan dryven de onheils wolken heen
Dan zal de Vrede Gods dit goede land bewonen.

O bron van alle zaligheid!
Aanbidlyk denkbeeld aller vreugden,
Houd ons vereenigd en bereid,
Bewaar ons op het pad der deugden,
Schenk uwen zegen op haar werk.
Bewaar de Protestantsche kerk,
Laat ons altoos verbroederd blyven,
Bekroon ons hart en ziel en zin,
Met ongeveinsde broedermin,
En doe door 't waar geloof de dwalingen verdryven.

Noot: Sinceria reageert eerst in proza op de ingezonden gedichten door Filantropia en de anonieme schrijver op 30 april, waarin echter geen bijzonderheden voorkomen die het vermelden waard zijn.
Zie 12 april 1823

Door een vriend der waarheid en een verachter van vuile schimpers die door hun lage karakter vermaak zoeken om waardige en onberispelyke menschen boosaardig te kwellen. 7 mei 1825

12 lange en korte rym regeltjes:
Olifanten kunnen niet vliegen,
En schelmen zullen altoos liegen,
Oude meutjes mogen ook praten;
Maar, Sincerus zal niemand haten.

Wanneer verwaande zotten
Met brave lieden spotten,
Het goede te verdringen
Met laffe beuzelingen.
Door snoode gekkernyen
De Godsdienst te benyen;
Dan moet de vriend van Bachus,
Nu ook lustig, veertien-een,
Mallen voor zich alleen.

De bedaarde wysheid zal toch vroeg of spade,
de onzinnigheden der dwazen overwinnen.

5 Mei 25

Fidelius

Noot: zie 17 augustus 1792 ; 14 mei 1825 ; 24 juni 1814

Ontcyfering der getallen 9 9 2

14 mei 1825

(Zie Curacaosche Courant 7den Mei 1825)

"Negen, negen, twee!"
Wie gaat met ons mêe,
Wie van de schoolvossen,
Dit probleem oplossen?
Zeg toch, Archimeed!
Die gy 't beste weet
Raad in deez' gevallen,
Wat zyn die getallen?
Wat beduiden, he!
Negen, negen, twee?

In geen rekenboek,
Wat ik ook maar zoek,
Is het ding te vinden,
Is de knoop te ontwinden.
Of ik ook addeer,
Of ik substraheer,
Of in numeratie,
Of multiplicatie,
Wroet, tot groot verdriet
'k Vind den sleutel niet.

't Is wel zonderbaar
Dus met huid en haar
Ongezien van allen
Achter cyfertallen,
Achter us en a
Vry te schuilen; ja
Fyn is dit en aardig
En eens rymers waardig
Die als vrouw en man
Brúsk optreden kan.

"Negen, negen, twee!"
Wie, wie cyfert mêe?
Wie verklaart het wonder,
Zegt, wat schuilt daaronder?
Niemand, die het kan?
Nu dan, by God Pan,
En by alle Goden,
Grieken, Turken, Joden!
"Wat is goede Fee!
Negen, negen, twee?

"Negen, negen, twee,"
Spreekt de gulle Fee,
Dit stelt U voor oogen:
Oefent mededoogen
Met een' goeden man,
Die wil, maar niet kan,
Den Parnas moest myden,
Pegasus niet ryden;
'T is in 't a, b, c,
I en I en B.

Noot: zie 17 augustus 1792

Aan 9. 9. 2.

14 mei 1825

Voorheen Sincerus, thans Sinceria (Sincera)

Hy, die in zyn gansche leven
Niets dan onzin heeft geschreven,
   Die zyn hoofd met alles breekt,
   Overal zyn neus in steekt;
Die, gewoon zich zelf te pryzen,
Als de raadsman aller wyzen,
   Zelf zyn eigen loflied maakt,
   Altoos naar den dichtroem haakt.

Hy, die bezigt valsche namen
Moest schoon rymer zich dit schamen,
   Wyl het gansch' Publiek reeds weet
   Dat hy slechts Sincerus heet.
Hy, die pronkt met vrouwe kleeren,
Moest eerst by Apol gaan leeren,
   En is hy ten halve wys,
   Proza schryven naar den eisch.

Hy, Sinceer gaat voort te knoeyen
En 't Publiek steeds te vermoeyen,
   Door zyn rymen zonder smaak.
   Dus is het der dicht'ren taak
By Apol hem aan te klagen
Dien als Regter uittedagen:
   "Zet Sincerus ooren aan,
   Als gy Midas hebt gedaan!!"

Noot: zie 24 juni 1814

<u>Op de overwinning te Ayacucho, door den Colombiaanschen Veldheer Ant. Jose de Sucre behaald; en de bevryding van Peru, door den onsterfelyken Bolivar.</u>

14 mei 1825

Ontwaak! Ontwaak! myn' sluim'rend geest,
Zing luid, en juich: Peru is vry!
Ontwaak nogmaals, wees onbedeesd
En zing den ban der dwing'landy.

Juich! juich! elk vriend der mensch'lykheid,
Het Spaansch' juk, is nu verbroken;
Daar schittert thans tevreedenheid,
Want zie, Columbus is gewroken.

De toonen van een jamm'rend volk,
Verteerd door marteling en hoon,
Steeg op, ver boven de hoogste wolk,
En drong tot vóór des Godes troon.

De Oppermagt verhoorde de stem,
En nam de boeyens, van hun af,
Nu offeren zy hun' dank aan Hem,
En doen zulks tot in het graf.

Ayacucho's veld, met bloed bemorst,
Getuig wat vryheids zucht vermag;
Daar viel de magt van Spanje's vorst,
En, Peru's lot kwam aan den dag.

Colombia's zoon, den waren held,
Heeft thans zyn ed'len doel bereikt,
De vryheids boom, geplant in 't veld,
Alwaar zyn roem het toppunt reikt.

Vermeld dan ook, vermeld den lof,
Van Sucre's onverzaagden moed;
Cantarac vlood weer naar zyn hof,
Doch viel eerst onder Sucre!s stoet.

De Spaansche magt in tal zoo sterk,
Bezweek voor Sucre's kleiner magt;
Deez' daad blyft dus niet ongemerkt,
Verdwynt nooit in den donk'ren nacht.

De laatste naneef zal 't weten,
Dat Sucre, Cantarac versloeg,
Nimmer zal men het vergeten,
Dat hy de Spaansche magt verjoeg.

En O! Bolivar's naam zoo groot,
Kan tyd, noch wond'ren doen vergaan;
Alles verslyt wel met den dood,
Doch groote daden, blyven staan.

Colombia's zonen veel geluk!
Thans zyt gy vry, en ryk in eer;
Geniet dus, met rust, en zonder druk,
Deez' gunst van onzen Opperheer.

Een Inboorling van Curaçao te Maracaybo.

Noot: zie 13 april 1822 ; 21 mei 1825

---

21 mei 1825

Het gedicht van de 'Inboorling van Curaçao te Maracaibo' werd niet gunstig ontvangen door een anoniem dichter die zijn kritiek uitte in het volgende nummer van de krant. Ik laat zijn kritiek hier volgen:

> "Het ware wel beter geweest, dat die sluimerende geest te Maracaybo was blyven sluimeren; want na drie malen opgewekt en tot juichen aangespoord te zyn, zingt die onbedeesde geest zoo slaperig, zoo loom en geeuwend, dat men het dra merkt, hoe weinig lust en kracht hy tot zingen - tot juichen heeft. En dit zal een zegelied zyn!! Daartoe eigent zich niet eens het gekozene dicht en voet maat. Bovendien is het stuk ver beneden alle kritiek; geen vers, byna geene regel is goed; alles ellendige rymery, waarmede de Inboorling van Curaçao slechts zich en zyne mede inboorlingen beschimpt; alles in den walgenden geest van Sinceer, zonder op eene geschikte woorden keus en op langheid en kortheid van syllaben enz. te zien; alles - een wirrewar! - Waarlyk Sinjoor, of nu al Don, neem onzen welgemeenden raad aan: leg uwe lier neer; zy speelt onverdragelyk valsch en beledigt op eene onuitstaanbare wyze het geoefende oor. En mogt het U eens lusten op eene schoone Maracaybosche Sinjorita jagt

te maken, zoo versmaad ook dezen onzen raad niet: laat uwe krabbelende Múze te huis. Men mogt haar anders houden voor een vret, waarvoor de konynen wegloopen; en wat zoude dan uw vangst zyn?

Wy hopen, dat uw bastaard Múze
Blyft zingen in Columbia;
En wordt zy daar ook geen Meduze,
Zy kome nooit ons land te na,
Hier hebben wy Apol ten zoen,
Ach! met Sinceer genoeg te doen.

Noot: zie 14 mei 1825 ; 24 juni 1814 over poëtische ruzies

Historie van den ouden vos en de jonge zwarte kat
Een fabel

18 juni 1825

Een oude vos beminde een' jonge zwarte kat,
En noemde haar zyn lieve schat;
Hy vryde haar ofschoon zyn gryze kop en haren,
Tot vryen niet meer gunstig waren;
Zy minde een kater die nog fris en jeugdig was,
Maar de oude vryer merkte 't ras,
En zuchte telkens als zy deed een sprong naar buiten,
Hy zocht dit loopen wel te stuiten,
Maar vruchteloos, zy kreeg hoe langs hoe meer een haat,
In al zyn drooge en laffe praat;
De liefde is listig meer als iemand kan bevatten,
Inzonderheid by jonge katten,
Zy paarde heim'lyk aan dien kater slim van aard,
Haar meer dan alle vossen waard
Eens ging de vos om by een van zyn' oude vrinden,
Wat troost in zyn verdriet te vinden,
Toen kwam de kater met zyn lief de monge kat,
By wien hy reeds twee jongen had,
In 't hol byëen waar zy na kort beraad te zamen,
Al 't goed van d'ouden vryer namen,
En vluchtten daar mee weg, en kropen in het bosch,
Dit was een slag voor d'ouden vos,
Die hoe doortrapt en slim dat and'ren hem ook maken
Nu zelv' in 't schrobnet kwam te raken,
Hy die een zwarte kat te veel vertrouwen schenkt,
Ziet zich bedrogen eer hy 't denkt.
Zoo gaat het hen ook die al zyn ze nog zoo schrander
Te veel geloof slaan aan een ander;
Voor dat gy op het woord van iemand U vertrouwt
Eet eerst met hem een schepel zout.
De vos was naauw'lyks in het hol terug gekomen,
Of al zyn moed werd hem benomen,
Zoo dra hy hoorde en zag dat eensklaps zoo zyn goed,
Hem was ontvreemd door dit gebroed:

Ach riep hy klagende uit, had ik ooit kunnen droomen,
   Dat my dit lot zou overkomen,
Myn goed is weg, en ach! myn katje is my ontvlucht.
   Toen loosde hy een diepe zucht.
Ter goeder uur kwam daar een hond, zyn vriend, aantreden.
   Die sprak: O vos! hoor naar myn reden,
Uw goed vertrouwen en uw' ligtgeloovigheid,
   Heeft U dit ongeval bereid,
Uw kat heeft iemand die zy liever wil beminnen,
   Daarom zoo stel haar uit uw' zinnen,
Al is zy in uw oog zoo minnelyk zoo mooi,
   Zy is toch maar een' ligtekooi,
Die reden trof den vos, vol spyt stond hy te weenen,
   En ging daarop druipstaartend henen.
Ach riep hy dit bedrog van deze snoode pry,
   Valt onverdraaglyk hard voor my.
In 't kort, dit fabeltje kan tot een voorbeeld strekken,
   Voor oude en nog verliefde gekken.

Noot: zie 9 november 1816 ; 20 september 1817

Op de nieuwe .... 10 september 1825

Roem vry Romeinen op den stichter van uw' stad,
Een nieuwe staat ryst op die meerder roem bevat,
Pryswaardiger in al zyn daden en bedryven;
Uit mannen zaamgesteld wier lof zal eeuwig blyven;
Bemint en hooggeschat by al wat edel denkt.
Laat vry Oud Spanje die zyn regten had gekrenkt
In haar verwarden stand zyn welvaart nog bestryden
Een heilig staatsverbond zyn voorspoed ook benyden
Komt, ziet een hooger magt die hem de vryheid schenkt.

Komt herwaarts hoort en ziet hoe reeds door duizend tongen,
Of stemmen zyn geluk en vryheid wordt bezongen.
Laat af dan om nog meer te last'ren dezen staat,
Ofschoon zyn opgang nog is in den dageraad.
Maar (vraagt gy ligt) kunt gy my zynen naam niet noemen?
Begeert gy die, ô Ja! daar mag hy vry op roemen,
In ieder regel dan die eerste letter draagt
Afdalend naar benêen, bekomt gy 't geen gy vraagt.

Noot: zie 13 april 1822

Ad amicum reducem 16 maart 1826

Christophorum Carolum Römer.

Ausus a patria poscere laudibus
Gloriam similem progenitoriis;
Recte dilapidatis tibi quae, dedit
Caeca Diva, bonorum, (fuerat namque
Carolo puero nil patientiae
Vivendi inglorie, pascere nec quibat
Sublimes animos otium amabile,)
Venisses tacitus? non ita, Carole,
Non divortia sic Musa mihi fecit.
Quid possis, sileo Non mea flectilis
Mentiri Dea, nec dicere quae nondum
Sciat, inque animos quarere fastidit.
Quae volet renuat: vis tamen ingeni
Illo sufficiet, quo videam multa,
Queis ornent fragili tempora te lauro.
Venisti vehement, nobilis arbiter,
Quid fas, quid que parum Deficient nunquam
Causae vel tenui lumina de coelo.
Nam Deus Dominus, Cui facile et gratum
Patrono meliori auxilium ferre.

Vry gevolgd naar het bovenstaand Latyn

Aan mynen teruggekeerden vriend C.C.Römer

Zoudt, daar g'u onderwondt, naar d'eerekroon te dingen,
Die in het Vaderland, naar oud gebruik en wys,
De blinde regts Godin, de schedels doet omringen
Van hun die 't perk betreen, betoonde vlyt ten prys
Zoudt g'onbemerkt van daar tot ons teruggekeren,
Daar 't in uw prille jeugd, reeds bleek, dat ledigheid
En zonder naam of eer, het leven te verteren
Eene eed'le ziel onwaard, U niet was voorbereid?
Neen, Neen, myn' zang Godin kon nooit onwaarheid spreken,
Z'is buigzaam, zacht vaan aard, maar walgt van vleyery
En oordeelt niet, aleer iets klaarlyk is gebleken,
Maar schort haar oordeel op; ik zwyg dus ook als zy.
Dan echter moet de krans, waarmêe g'U zaagt vereeren,
Van uw vernuften geest 't voldoende proefmerk zyn,
En wat ook d'uitkomst schenk' gy wildet wederkeren
Als voorspraak in den nood tot hulp van groot en klein.
God, onzer aller Heer, doe 't nimmer U ontbreken
Aan licht en moed of kracht, wen gy voor waarheid pleit,
Voor dien toch wie hem eert, en d'onschuld voor durft spreken,
Is 't Opperwezen goed, en steeds tot hulp bereid.

Curaçao den 14den Maart 1826

Noot: zie de inleiding op 8 mei 1824
zie 18 juli 1818 ; 28 december 1822

Impromptu 20 mei 1826

Written by the late Dr. Walcot, on being advised by Dr. Geach to drink ass's milk, the latter declaring that it had been of great advice to himself.

And Doctor, do you really think
That ass's milk I ought to drink?
'T would quite remove my cough you say,
And drive all old complaints away.
It cur'd yourself - I grant that's true -
But then 't was mother's milk to you.

Noot: zie 19 juli 1813

Philip Phoel 19 augustus 1826

Philip Phoel was van 1816 tot 1847 op Curaçao, waar hij les gaf aan de Otrabanda-zijde. Van 1824 tot 1834 schreef hij zijn 'Mengelingen' in de krant; ook vervaardigde hij in 1836 nog een uitvoerige biografie van Pedro Luis Brion, en in 1841 een van Manuel Piar.
In de 'Mengelingen' komen we enkele keren gedichten tegen, waarvan het dus wel waarschijnlijk lijkt dat ze door onderwijzer Phoel geschreven zijn, ook al omdat deze steeds vermeldt als hij andere dichters alleen maar citeert.
In een uitvoerige beschouwing beschrijft Phoel op 19 augustus 1826 de inneming van Missolonghi door het Turkse leger in de bloedige Griekse vrijheidsoorlog tegen de Turken (1821 - 1830). Missolonghi is bekend geworden doordat de beroemde Engelse dichter Lord Byron, toen hij de Grieken in hun strijd te hulp kwam, daar aan de koorts is overleden in 1823. De beschouwing waarin Phoel zijn afschuw uit over de meer dan 6000 doden, roept op tot hulp aan de Grieken als verdedigers van het Christendom tegen de Islam.
Enkele weken later vinden we weer een gedicht onder de 'Mengelingen', maar hiervan wordt duidelijk vermeld dat het niet van Phoel zelf is. Daarna duurt het vijf jaar eer de auteur zich weer aan de poëzie waagt. Nu betreft het een gedicht over de Hollanders en hun karakter. Hier schaart Phoel zich in de lange rij vaderlandse dichters die hun inspiratie vonden in de zgn. Belgische Opstand van 1830 - 1839. Deze Belgisch-Nederlandse oorlog veroorzaakte een aantal gedichten in De Curaçaosche Courant, wat enerzijds verklaard kan worden uit de sterke belangstelling voor het moederland die hier steeds aanwezig was, anderzijds uit de drastische bezuinigingen die deze oorlog hadden voor de kolonie Curaçao, die toch al in de moeilijkheden verkeerde. Maar de gedichten gaan over Europa, niet over de gevolgen voor Curaçao zelf.
Het laatste en langste gedicht van Phoel vinden we weer een jaartje later. Het betreft hier een 'fabel', "De leeuwen en de zwijnen" getiteld, die op allegorische wijze dezelfde opstand beschrijft. De (Belgische) zwijnen gaan in delegatie naar God Jupyn op de Olympus en smeken om een vorst. Jupyn schenkt hen de (Hollandse) leeuw, maar deze wordt na vijftien jaar afgezet, omdat men hem te oud vond...

Uit deze voorbeelden blijkt dat Phoel een vaardig versificateur was, die metrum en rijm vlot hanteerde; hij had de poëtiek van zijn tijd onder de knie. Schoolopziener Dominee G.B.Bosch oordeelde over hem als een zeer verdienstelijk onderwijzer voor de kolonie.

Missolonghi

Ziet gy dat rookend puin, die ingestorte wallen
Met lyken overdekt, van 't bloed van Hellas rood?
't Is Missolonghi's puin; zyn stryders zyn gevallen,
Zy stierven fier den heldendood.

Daar ligt het kruis vertrapt, geschonden gindsche altaren
Aan Christus dienst gewyd.
En luid klinkt 't allah der barbaren,
Der Christ'nen God ten hoon, zyn heilge zaak ten spyt.

Schoon is de kamp der eer, door Hella's kroost volstreden,
Getrouw is d'eed vervuld, by 't wydingsmaal gedaan,
Zy hebben tot den dood gestreden,
En zyn te zaam vergaan.

Zy zyn vergaan, zy zyn gevallen!
Wie dorst dit schendig stuk bestaan?
Vraagt het Germanje, en 't verworpen kroost der Gallen;
Zy voerden Mekka's zonen aan.

Nu prykt de halve maan in Missolonghi's wallen,
Ter zelfder plaats, waar 't Heilig kruis eens stond,
Euroop ten smaad, die 't hulpeloos deed vallen,
Als schandzuil voor het Heilige Verbond.

Is dan nu voor eeuwig de keten vastgeklonken,
Die vryheid, orde en regt te smadelyk onteert?
De laatste straal van hoop in tranen weggezonken?
Neen, Grieken! wanhoopt niet,want uwe God regeert.

De kreet der wraak stygt op, geen staatkunst kan dien smoren,
Hy doet, ten spyt der dwinglandy,
Zyn schelle stem aan de aarde hooren;
De Christenheid ontwaakt en Griekenland wordt vry.

Ja Griekenland wordt vry! het bloed der martelaren
Is niet vergeefs gestort op Missolonghi's grond!
Zinkt in uw niet terug, gepurperde barbaren,
Hoort 't jubellied der Englenscharen,
Die in de verste toekomst staren,
Hoort, hoe 't aan Griekenland verkondt:
"Weldra ryst uit dien nacht de schoonste morgenstond."

Noot: zie ook 23 juli 1831 ; 14 juli 1832 ; 30 oktober 1841
zie ook 31 januari 1824 over de Grieks-Turkse oorlog

Welkomstgroet 6 januari 1827

Aan den President Bevryder, Simon Bolivar, by deszelfs terugkomst in Venezuela.

Zyt welkom brave held, Gy hebt uw taak volbragt,
De zon der vryheid ryst met een vernieuwde kracht;
Zyt welkom in dit land, thans klinken alle snaren,
By uw terugkomst, na een afzyn van drie jaren,
Het volkryk Peru door uw dappren arm bevrydt,
Zal nooit vergeten dat gy haar Verlosser zyt;
Want zonder uwe hulp was wis dien staat bezweken;
Uw onvermoeide vlyt in driemaal vyftig weken,
Schynt ongelooflyk die uw onuitputbre zucht
Naar 't duurzaam heil des volks niet kent als by gerucht;
Beroemde man! Gy komt te regte tyd van buiten,
Om 't zaad van oproer in Colombia te stuiten;
Dit heilloos onkruid zoo verderflyk voor een land,
Zy uitgeworteld door uw wysheid en verstand.
De woelziekte aterling den vryen grond ontweken,
Van 't fier gewapend volk zoekt zich door list te wreken,
Tracht ons door loos bedrog en door ligtzinnigheid,
Te brengen onder 't juk daar ge ons van hebt bevrydt,
Hoe zou dit boos geslacht dan in ons onheil groeyen.
Daar 't met een nydig oog Colombia ziet bloeijen,
En zich verblyden in ons ongeluk en leed,
Zoo 't ons lafhartig tot haar oogmerk vond gereed.
Beroemde Bolivar! dit zult gy nooit gedogen,
Dit zou gansch strydig zyn met uw lofwaardig pogen,
Zoo lang ge in heldenmoed voor onze vryheid waakt,
Het volk gewapend blyft, en 't nutloos twisten staakt,
Het regt verdedigd en den tuimelgeest doet bannen,
Zal deze staat bestaan ten spyt van volkstirannen,
Dit volk is overtuigd dat gy niets anders leert,
Dan dat regtvaardigheid op 't wereldrond regeert;
En daar ge uw leven stelt voor vryheid regt en wetten,
Zal men uw deugd, uw roem op 't heerlykst uittrompetten.
De Spanjaards zyn door U verslagen en verjaagd
Schoon 't land nog blyken van hun' woede en wreedheid draagt,
Van 't zuiden tot het noord, van 't oosten tot het westen,
Is 't volk door U bevrydt van die ontaarde pesten,
Dies roept men: "Bolivar dien menschen vriend dien held,
"Heeft waar hy was of kwam de vryheid weer hersteld,
"Het twistvuur uitgedoofd, de vyanden verdreven,
"Hy zal onsterfelyk in onze harten leven"

Colombianus

Noot: zie 13 april 1822

Voor het laatste nummer van de Curaçaosche Courant op het einde des Jaars 1827.

29 december 1827

(Hartelyke uitboezeming.)

Troostelyk uitzigt by het snellen onzer Jaren:
Wy kunnen in den dood op liefd'ryk Almagt staren
Steeds veilig in Gods hand die van ons den tyd onttoog,
Zien wy gerust, ook dit Jaar ontzinken aan ons oog;
En nu, is 't overschot myner dagen thans nog kleên,
Is menig kostlyk uur my als droomen hier ontgleen;
Ik heb toch, los van grootheid, zonder roem, rang of pracht,
Vreedzaam geleefd, het goede gezocht, myn pligt betracht.
O sterfuur! zou myn hart op uwe nad'ring beven?
Gy grenst niet aan deez' aard, gy leidt naar 't eeuwig leven.

B.

Noot: zie 5 januari 1816 ; 26 januari 1828

Korte inhoud 5 januari 1828
Der Leerrede gehouden door Ds. Muller op den laatsten Zondag van a. 1827

Nog één dag na dezen, en voorby is dit Jaar, voorby weder 365 dagen van ons leven. Zoo rukt onophoudelyk voort de tyd, en voert in zynen stroom ook ons mede! En zyn wy nog niet aan het einde van onze aardsche reize, zoo laat ons heden op de grenzen van dit Jaar eens overdenken den voorledenen tyd van ons leven. Het kan nuttig, leerzaam zyn. Zoo Asaf, toen hy (text Ps. 77 , 6) zong: "Ik dacht aan de dagen der oudheid, aan de jaren der voortyd."
Dus:
<u>Aanwyzing tot eene heilzame overdenking onzer verloopene levensjaren</u>
"Denkt aan de snelheid en onherstelbaarheid des tyds; - aan de veranderingen by en aan U in den loop des tyds; - aan uwe lotgevallen; - aan Gods goedheid; - aan uw gedrag" Op, gelyk volgende dichtverzen het zeggen:

1.
De tyd snelt heen met vlugge schreden,
En al wat in den tyd geschiedt.
Geen rugkeer is er, slechts één heden;
Hoe kostbaar is dit heden niet!
Dit heden is voor elk de tyd
Te zorgen voor de eeuwigheid.

2.
De tyd brengt veel veranderingen
Voor elk der stervelingen aan.
Ach! waren het verbeteringen,
En dat het ieder wel mag gaan!
Dat ieder met elk jaar en dag
Ook beter, wyzer worden mag!

3.
Waar was een jaar van 's menschen leven,
Dat hy de vreugd geen droefheid gaf?
De mensch zal 't hoogste goed nastreven
Door zoet en zuur tot aan zyn graf:
Zoo gaat het voort en altoos goed
Voor hem, die trouw zyn pligtwerk doet.

4.
Weg is dit Jaar! doch God te danken,
Die zoo veel goeds ons heeft gedaan;
In hoop op Hem ook nooit te wanken,
Om zegen Hem te roepen aan;
En voorts te eeren zyn gebod;
Dit eischt de pligt aan onzen God.

5.
Hoe heb ik my dit jaar gedragen?
Heb ik myn pligten trouw vervuld?
Kan ik den heil'gen God behagen?
Of sta ik by Hem diep in schuld?
O Vader! God! vergeef uw kind,
Dat zwak is, doch uw' wet bemint!

slot.
En wanneer voor ieder het laatste jaar, de avond van zyn leven zal gekomen zyn, mogt hy dan vrolyk kunnen terug zien in de reeks zyner verleefde jaren, dan met onzen Paul zegevierend kunnen uitroepen:
Ik heb den goeden stryd gestreden,
Met roem myn' loop ten eind' gebragt;
Heb trouw betoond, en in het heden
Het heil'ge Godsgebod betracht:
Nu is my ook de krans bereid,
De krans der deugd, der heerlykheid!
Moge het dus zyn!

Noot: zie 24 maart 1815 ; 5 januari 1816 ; 12 januari 1828

De grysaard op den zangberg 5 januari 1828

Gy hier? ..... zoo nedrig stil en grys,
Zoo na aan 't graf, ... en nog niet wys?
Durft gy uw' deugden zelfs bezingen?
Waant gy dan dat in d'ouderdom,
Hy, dien niet vroeg Parnas beklom,
Deez' tempel in kan dringen?
Ga! oude, zet U hier op zy;
Men ziet U niet geloof my vry,
Al barsten U ook d'ad'ren
Ontheilig toch het altaar niet,
Roem vry uw Ik .... maar zing het niet,
Wees als de Tollenaren.
Hoe zoo! 'k word' dan van hier verjaagd?

Heeft aan Appol' myn lier mishaagd?
'K zong slechts voor stervelingen ....
Gy die voor stervelingen zong,
Naar hun verwelkbre laauwren dong,
Hoe kond g' U zelfs bezingen?
Die voor geen Goden zingen kan,
(Geloof my zwakke oude man)
Kan naar geen digtloof dingen;
Vooral niet als de rym'laar 't waagt
Met citers daar de tyd aan knaagt
Zich zelv' nog te bezingen.

G.

Noot: zie 24 juni 1814 ; 26 januari 1828 ; 2 februari 1828

Korte inhoud 12 januari 1828
Der Leerrede, gehouden door Ds. Muller op den eersten Zondag van a. 1828

Wat komen zal, ligt diep verborgen,
Ligt in der toekomst donk'ren nacht.
Doch baart my dit geen' bange zorgen;
Een is er, die op alles acht.
Wat komen zal, dit kome vry:
De goede God waakt over my!

Wat komt, dit is elk toegemeten
Naar des Alwyzen raad en zin.
Bezit ik slechts een goed geweten,
Ik ga getroost de toekomst in,
Getroost op vreugd, op droefenis,
Wyl in my dit geweten is!

Een bloem des velds is 's menschenleven,
Zyn bloei van ongewissen duur.
Ligt staat ginds in het boek geschreven:
"In dit jaar slaat uw stervensuur."
Toch welgemoed, hoe ook dit zy:
Ik heb de eeuwigheid vóór my!

Voorts zy dit jaar een jaar van zegen
En heil voor elken staat en stand!
En andelt men op 's Heeren wegen,
Hy zegent met te ruimer' hand.
Ja wie aan deugd en pligt zich wydt,
Diens heil bestaat in eeuwigheid!

Noot: zie 5 januari 1828

Poëtische ruzie 26 januari 1828

De gedichten van B. en G. op resp. 30 december 1827 en 5 januari 1828 vonden geen genade in de ogen van enkele anonieme auteurs. De eerste reageerde de 19de januari in proza op het gedicht van G., dat ik hier citeer omdat het wat over de dichter zegt: hij blijkt nl. winkelier.

Aan den Schryver van het stukje met G. onderschreven, in de Courant van den 5den dezer.

> Welke vreemdeling zie ik op den zangberg? ..... Zyt gy het?... Gy die men gewoon is achter de toonbank omringd van fleschjes en doosjes te vinden?... Welk eene verandering! vanachter de toonbank op den Parnas! ... Arme zukkel, hoe vele verdrietige uren hebt gy uzelven onder het opmaken van dat stukje niet berokkend, uren welke gy veel nuttiger had kunnen besteden, vermits men daardoor nog langer dan naar gewoonte op U wachten moest. Maar gy wilt ook gezien zyn, en achter de toonbank kan men U slecht zien. Wel nu, wees blyde, want nu weet men dat ook gy den Parnas beklommen hebt, iets dat men van U zeker nooit verwacht had; doch waag het niet meer, want op krukken is hy moeijlyk te beklimmen. Alhoewel het stuk als droog zand aan elkander hangt, dewyl gy in den eenen regel het bezingen van zichzelven berispt en onmiddelyk in den anderen over het rym spreekt, zoo verheug U echter dat het voor dit maal zoo gelukkig geslaagd is en keer stil naar uw gewoon bedryf terug.

Op 26 januari 1828 reageert een ander anoniem auteur met 'Het Spook', waarop op 2 februari nogmaals een reactie: De koekoek.

Het spook

Een herbergier, zoo men vertelt,
Werd langen tyd eens door een spook gekweld.
Om nu dit spook van zich te keeren,
Liet hy zich stil het bannen leeren.
Doch kragtloos bleef de toovervloek;
Geen cirkel, kruis vermogt het spook te weren;
Gesluierd in een' witten doek,
Gaf het hem elken nacht bezoek.
Een dichter trok in dit logie,
De waard, bevreesd by nacht alleen te wezen,
Verzocht het dichterlyk genie
Hem van zyn' verzen voor te lezen.
De dichter las een treurspel zonder ziel,
Dat, zoo al niet zyn' waard, doch hem zeer wel geviel.
Het spook, dat slechts de waard, de dichter niet nam waar,
Verscheen en hoorde toe, doch stopte de ooren;
Het kon volstrekt niet meer, dan één bedryf aanhooren;
Eer nog het tweede kwam, was het reeds niet meer daar.
De waard, door hoop nu ingenomen,
Liet fluks den andren nacht den dichter wederkomen.
De dichter las; het spook verscheen,
Doch was naauw daar, of het verdween,
Ha! sprak by zich de waard, U zal ik ras verjagen;
Kunt gy de verzen niet verdragen?

Den derden nacht bleef onze waard alleen.
Zoodra het spookuur sloeg, was ook het spook verschenen.
Jan! schreeuwde luid de waard, fiks op de been',
Loop schielyk naar den dichter heen;
Verzoek hem my zyn treurspel voor een uur te leenen.
Het spook verschrikt en wenkt den herbergier:
"De knecht hoeft zich die moeite niet te geven."
Kortom, die verzen joegen het van hier;
Het witte spook was voor altoos verdreven.

. . .

Hoe meerder verzen dus van B en G hun hand,
Hoe minder spoken in ons Land!

Noot: zie 24 juni 1814 ; 30 december 1827 ; 5 januari 1828 ; 2 februari 1828

De koekoek 2 februari 1828

(Iets aan G.)

De koekoek eens een' vink vernam,
Die uit de stad gevlogen kwam.
Wat, vroeg hy, brandend van verlangen,
Wat spreekt men in de stad van onze vele zangen?
Wat spreekt men van den Nachtegaal?
"De gansche stad kan niet genoeg hem pryzen;
Zyn zang is daar een goddelyk onthaal."
En van den leeuwerik? verhaal.
"De halve stad roemt zyne stem en wyzen."
En van het meesje? voer hy voort.
"Ook dit vindt lof ter plaats en oord."
Nu moet ik U nog eene vraag voorleggen:
Wat spreekt men toch van myn individu?
De vink hervat: dat weet ik niet te zeggen;
Want nooit spreekt eene ziel van U.
Zoo zal ik, voer hy voort, my aan den ondank wraken,
En eeuwig van my zelven spreken.

. . .

De koekoek had het regte end:
"Een gek, die niet zyn' waarde kent."
En had hy ook geen regt naar lof te dingen,
Het stond hem vry koekoek te zingen.

Noot: zie 26 januari 1828

Fabel 3 mei 1828
Van de Papegaai in het bosch.

Een groote papegaai woonde in een zeker bosch,
Met velen and're vogels zamen,
Die somtyds by elkander kwamen,
Maar deze papegaai was ook van tong wat los.
De vogels stonden eens daar met elkaar te praten,
Een van den troep een bonte kraai,
Riep: Vrienden, stil! daar komt de papegaai,
Wy die zyn kromme dompneus haten.
Komt, laten wy hem nu eens trappen op zyn zeer,
Hy die ons hekelt keer op keer,
Hy die zoo trotsch is en verwaten.
Toen kwam de papegaai daar tusschen beiden treen,
En vroeg, "wel vrienden, spreekt, wat voert gy hier voor reên?
"Waar is 't verschil toch van, kan U myn voorspraak baten?
" 't Verschil is, riep er een beleeft,
Doch om te spotten, wie de grootste snavel heeft,
(Een schaterend gelach liet toen alom zich hooren.)
"Uw neus myn heer de papegaai,
"Is groot en krom maar gansch niet fraai,"
De ontstelde papegaai werd rood om beî zyn ooren.
En vloog vergramd van d'een op d'andren boom,
Ik ben sprak hy zoo wys, zoo vroom,
Wie zou zich niet op dat gespuis verstoren,
Zy lagchem om myn groote neus,
Dit vind ik waarlyk wel onheusch,
Ik moet de wraak maar in myn boezem smooren,
En praten naar gewoonte voort;
Al si het dat ook niemand naar my hoort,
Dan houd ik toch het laatste woord.

Noot: zie 9 november 1816 ; 20 september 1817

Anti Rooms-Katholiek 16 augustus 1828

Hoeven we in het hieronder volgend gedichtje niet meer dan een humoristisch stukje te lezen of is het een voorbeeld van wat G.J.M.Dahlhaus (1924) het 'anti-katholieke' noemde van De Curaçaosche Courant?
Op 1 november 1817 kwamen we een aantal gedichten over de Hervorming tegen, die 'Rooms-Katholiek' zo ongeveer met 'barbaarsheid' vereenzelvigden. Op 15 oktober 1836 zullen we nog eens lezen over de vervolging van de Protestanten in Engeland, door de R.K. vorstin Maria. Zo vinden we nog meer voorbeelden, bijv. "Een Chinese geschiedenis" op 7 februari 1818, waaruit duidelijk blijkt dat de poëzie in De Curaçaosche Courant van de Protestantse bevòlkingsgroep afkomstig is, niet van de Rooms-Katholieke.
Ds. G.B.Bosch ontzenuwt (1827 ; 220) nog de gedachte van zijn vrienden, dat de R.K. godsdienst zo geschikt is voor "zwarten" en "slaven" omdat men daarin niet hoeft te denken: "... omdat deze geschikt is voor beperkte menschen, die nog niet kunnen of willen of mogen denken, en dus voor den toestand, waarin de Negers verkeeren, juist berekend is. Indien het waar is, dan ben ik van gevoelen, dat men zich vergist heeft." De redelijke dominee temidden van zijn onredelijke gelovigen!

De stervende Kardinaal

Een kardinaal, Jezuit in 't harte,
Lag in de folterendste smarte,
Reeds klopt de Dood aan zyne deur.
"Ach!" zegt hy tot die hem omringen,
"Voorwaar, 'k lyd Helsche folteringen!"
Deelnemend vraagt hem de Aarts: "Hoe!
nu reeds. Monseigneur?"

Noot: zie de inleiding op de hervorming op 1 november 1817
zie de inleiding op de V.P.G. op 12 april 1823
zie 7 februari 1818 ; 1 november 1817 ; 15 oktober 1836 ;
1 januari 1819

---

8 november 1828

De doktoren A.F.Lenz en Js. De Lima hebben ruzie omtrent de al of niet juiste behandeling van een patiënt. In enkele ingezonden stukken in proza vallen ze elkaar fel aan. Dan volgt dit gedicht op 8 november 1828.

For the Curaçaosche Courant a few lines issued by an attentive observer of the Weekly Communication.

Mister Lenz and Docter De Lima, their late dispute
Did not concern public attention; to speak acute,
It was a private question quite unfit to explain
In vulgar print, with severe reproach and much disdain -
The young Doctor not adverse to flatry, did in fact
Obtain great encomiums, suitable to attract
Future regard, and circumstanstantially to withdraw
By a bright pleasing letter from his brother-in-law,
Abusive presumptions towards his medical sway -
Respecting Mister Desola's writings, I must say:
His elegant address contains a full gleaming show,
But, different opinions will mark it, high or low.

Noot: zie ook de inleidingen op 24 juli 1815 en 11 augustus 1815

Beschouwing 17 januari 1829

Van den voormaligen en tegenwoordigen toestand van Curacao

Wanneer men wil een vergelyking maken,
Van vorige en van nog bestaande zaken,
Hoe alles in dit ondermaansche dal,
Zyn opkomst heeft en dan weer neigt ten val;
Hoe alles hier verandert voor onze oogen,

Dan staan wy van verwondering opgetogen;
En vraagt of zoekt gy naar bewys, ô dan
Geeft Curasau hier 't treffends voorbeeld van.

Men vond op dit weleer gezegend Eiland,
Een vruchtbren grond met schoon en heerlyk weiland,
En hofjes daar elk kon zyn lust voldoen,
Aan smaaklyk ooft geplant in 't eelste groen;
Vruchtboomen die in menigte daar stonden.
En rank gewasch geplant in goede gronden.
Men kweekte zelfs voorheen ook d'indigo,
Dien kostbren plant - Maar is dit nu nog zoo?
Is alles nog in dezen stand gebleven?
Wie kan hier op een gunstig antwoord geven?
Een Planter roept met schreijende oogen, Neen!
't Is nu niet meer zoo als het was voorheen,
En zucht ... maar ach! wat baten al die zuchten,
Zyn hofje staat verdroogt en zonder vruchten;
Zyn vee verdwaalt op velden zonder gras;
Het graan verdort, men vreest een misgewas.
Men weet hoe hier de Oranje boomen bloeiden,
Hoe welig 't hout in digte bosschen groeiden,
De bergen zelfs, hoe hoog ook, waren toen
Niet kaal als nu, maar overdekt met groen.
De luchtstreek wordt van tyd tot tyd al drooger,
En niettemin, de lasten klimmen hooger;
De pest regeert in zyne schapen kraal,
Te voren wist men nooit van deze kwaal.
Helaas! niets is bestendig hier op aarde,
De beste zaak verliest haar glans en waarde.
ô Gy myn vriend die daar zoo zit en treurt,
Denk slechts dat niets hier by geval gebeurt.
Gy ziet welligt een betren tyd eens komen,
"Neen," zegt hy, "Neen, die hoop is ons benomen,
"Want nademaal de Vaste Kust thans vry,
"Geworden is van Spanjes heerschappy,
"En handel dryft met alle Europeanen,
"Zoowel als met de Noordämerikanen,
"Blyft dit gewest als in 't vergeetboek staan,
"Een doodsche plaats die dreigt te niet te gaan."
Maar vriend! daar is een betren tyd te hopen,
De haven is voor elk thans vry en open,
Ligt komen eens die oude dagen weer,
Gy zegt: "Dit is een wensch, en ook niet meer;
"Ik zie myn schuld door nieuwe schuld vergrooten,"
Myn vriend: dit is op hooger last besloten,
De Koning is doorzichtig, wys en goed,
't Geen ons het best van hem verwachten doet.
Blyf maar gerust; al 't geen dien Vorst zal wyzen,
Dat kunnen wy als goed en billyk pryzen.
Gy weet, geen land kan zonder regt bestaan,
En valt U thans die schatting zwaar, welaan,
Het staat U vry den Vorst dit voor te dragen
Geen onderdaan verbiedt hy ooit te klagen
Die goede Vorst verdient toch onzen dank
Voor 't plaatsen hier van eenen wisselbank.
Die bank kan nog den handel weer opwekken,

En 't algemeen tot nut en voordeel strekken,
En lukt dit niet, gaat alles niet naar wensch,
De beste Vorst is maar een mensch, -
Gelukkig dat 't gemeen nog wat met werken
Verdient daar men de stad zoo gaat versterken,
't Is waar, als eens dien arbeid is gedaan,
Dan zien wy hen op straat weer ledig staan,
Niet zelden hoort men dan van diefstal spreken,
Byzonder als de toevoer komt te ontbreken,
't gebeurd ook wel dat iemand dan op 't land
Door Negers wordt omringt en aangerand,
Die, daar zy hem van nood en honger klagen,
Met dreigen of geweld zyn beurs afvragen,
Of dwingen hem daartoe met mes of pook;
Doch dit geschiedt in andre landen ook. -
Gelukkig dat nu nog een jaar te voren,
Zooveel mais dat nuttig voedzaam koren
Gezameld is, dat de gemenen man
Voor weinig geld die nu nog krygen kan. -
Bierom myn vriend! laat nog den moed niet zinken,
Ligt zien we eens hier het goud van Peru blinken,
Wanneer dat Groot Kanaal eens raakt voltooid,
Ligt worden wy dan ryker nog dan ooit.

. . .

Myn wensch is, en hier mêe zal ik besluiten,
Dat nooit geen kwaad van binnen of van buiten,
Ons meer genaakt, maar dat de tegenspoed,
Verwissele in geluk en overvloed.

K.A.E.

Noot: zie voor de historische bijzonderheden die in dit gedicht besproken worden heel uitvoerig Hartog (1961 ; 694 vv.)
Zie 31 oktober 1818 over de dichter

---

3 april 1830

Don Miguel was Portugees regent van 1828 to 1834; hij leefde van 1802 - 1866. De krant van 3 april 1830 wijdde twee korte gedichtjes aan zijn persoon, die niet bepaald van bewondering getuigen.

Don Miguel

Gehoorzaam, volk van Portugal!
Hy pynt en moordt U in gemoede.
Wat haakt gy smachtend naar zyn' val
Is hy geen Prinse van den bloede?

De Portugees aan Don Miguel, by het ronddeelen van eerekruisen

Wie door uw kruis zich vind' vereerd,
Ik dank U voor het myne:
Sinds gy als Koning hier regeert,
Heeft elk genoeg aan 't zyne.

Noot: zie 4 januari 1817 over de aandacht voor internationale politiek

---

Rum Poetry 19 februari 1831

"O, thou invincible spirit of Rum! If thou name by which to know thee, we would call thee - Devil." - Shakespeare

LET the devotee extol thee
And the wondrous virtues sum,
By the worst of names I'll call thee,
O, thou Hydra-monster, Rum!

Pimple-maker, visage-bloater,
Health corrupter, idler's mate,
Mischief-breeder, vice-promotor,
Credit-spoiler, devil-bait;

Almhouse-builder, pauper-maker,
Truth-betrayer, sorrow's source,
Pocket-emptier, sabbath-breaker,
Conscience-stiller, guilt's resource;

Nerve-enfeebler, system-scatterer,
Thirst-increaser, vagrant thief,
Cough-producer, treach'rous flatterer,
Mud-bedauber, mock-relief;

Business-hinderer, spleen-instiller,
Wo-begetter, friendship's bane,
Anger beater, bridewell-filler,
Debt-involver, toper's chain;

Summer's cooler, winter's warmer,
Blood-polluter, specious snare,
Mud collector, man's transformer,
Bond-undoer, gambler's fare;

Speech-bewrangler, headlong,
Vitals-burner, deadly fire,
Riot-mover, fire-brand-flinger,
Discord-kludler, misery's Sire;

Sinews-robber, worth-depriver,
Strength-subduer, hidious foe,
Reason-thwarter, fraud-contriver,
Money-waster, nation's woe;

Vile seducer, joy-dispeller,
Peace-disturber, blackguard guest,
Sloth-implanter, liver-sweller,
Brain-distracter, hateful pest;

Utterance-boggler, stench-emitter,
Strong-man-sprawler, fatal drop,
Tumult-raiser, venom-spitter
Wrath-inspirer, coward's prop;

Pain-inflicter, eyes-inflamer,
   Heart-corrupter, folly's nurse,
Secret-babbler, body-maimer,
   Thrift-defeater, loathsome curse;

Wit destroyer, joy-impairer,
   Scandal.dealer, foul-mouth'd scourge,
Senses-blunter, youth's ensnarer,
   Crime-inventor, ruin's verge;

Virtue-blaster, base deceiver,
   Rage displayer, sot's delight,
Noise-exciter, stomach-heaver,
   Falsehood-spreader, scorpion's bite;

Quarrel plotter, rage discharger,
   Giant-conquerer, wasteful sway,
Chin-carbuncler, tongue-enlarger,
   Malice-venter, Death's broad way:

Temper-scatterer, window-smasher,
   Death's forerunner, hell's dire brink,
Ravenous murderer, wind-pipe-slasher,
   Drunkard's lodging, meat, and drink;

Let the devotee extol thee
   And thy wondrous virtues sum,
By the worst of namesI'll call thee,
   O, thou Hydra-monster, Rum!

Noot: zie 24 maart 1815 ; 17 oktober 1835 ; 24 oktober 1835

Belgische Revolutie 21 mei 1831

Als in 1830 de Belgische Revolutie uitbreekt en Van Speyk zich op 5 februari 1831 met zijn bemanning en zijn kanoneerboot in Antwerpen in de lucht laat vliegen, ontlokt dat ook op Curaçao een aantal nationalistisch - poëtische reacties. Tegenover deze lofzang op Van Speyk staat de spot voor de tot koning gekozen Leopold van Saksen - Coburg, gedicht na de Tiendaagse Veldtocht (2 - 12 augustus 1831).
Leopold was getrouwd geweest met de Engelse prinses Charlotte van Wales (zie 24 januari 1818) en verbleef in Engeland; vandaar de spot in verschillende talen. De Nederlanders moeten zich terugtrekken door de hulp van Frankrijk aan de revolutionairen. Het uitvoerige gedicht geeft naast de spot ook historische bijzonderheden. Jammer genoeg weten we niets over de dichter, die toch wel iets van de kunst verstaat, getuige de alexandrijnvorm, het vaardige rijm waarin hij zijn spotternijen giet!
Een half jaar later zal de onderwijzer Phoel veel grover spotten als hij de Belgen met zwijnen en de Nederlanders met leeuwen vergelijkt. Maar dan is er van de aanvankelijke triomf over het verloop van de revolutie in Nederland ook al weinig meer over. Ene

"W" draagt nog een kwatrijn bij op 28 januari 1832, terwijl een zekere S. van der Leest de grootse episode van Haarlems belegering en verzet gebruikt, kennelijk om de gekrenkte nationale trots wat op te vijzelen.
Op Curaçao kiezen de dichters zonder meer voor het vaderlandse standpunt; geen moment komt de gedachte op Belgiës vrijheidsdrang te vertalen naar de eigen koloniale situatie. En dat nog wel ondanks het feit dat de Revolutie financieel zeer onaangename gevolgen had voor de kolonie, omdat de oorlogskosten in het moederland hoog opliepen (Hartog 1961 ; 700 - 713) De krant besteedde veel aandacht aan het gebeuren in Europa door veel de onafhankelijkheidsstrijd betreffende artikelen op te nemen. De dichters lieten negen keer van zich horen over de Belgische Revolutie.
Men juichte een decennium eerder de Zuidamerikaanse onafhankelijkheid wel degelijk toe, maar ook toen had dat geen consequenties voor de gevoelens van verbondenheid met het moederland.

J.C.J. van Speyk

Eer zy den held, zy den dapp'ren en koenen,
Die, om den hoon zyner vlag te verzoenen,
Wrekend te straffen het snoode verraad,
Ja zelfs niet achtend den bloei zyner jaren,
Moedig de vuurvonk in 't buskruid doet varen,
Als eens deed Claessens die roemvolle daad.

Ha, wat een donder, welk sissen en bruisen,
Zoo zal Nemesi's hen allen vergruizen,
Die zich niet schamen barbaren te zyn.
Bloedig heeft hun nu VAN SPEYK aangekondigd,
Dat, wie aan Oudneerlandsch vlag zich verzondigt,
Dood en vernieling ter prooije zal zyn.

Heil U, VAN SPEYK! die dit blyk hebt gegeven,
Dat U het Vaderland meer dan uw leven,
Meer dan het dierbaarste op aarde U trof!
Dankbaar zal Holland uw heldendaad pryzen,
Aan uw' gedachtenis hulde bewyzen,
Wyden in uwen onsterflyken lof.

Uit het Hoogduitsch

Noot: zie ook 23 juli 1831 ; 29 oktober 1831 ; 19 november 1831 ; 28 januari 1832 (3x) ; 14 juli 1832 ; 29 september 1832

Mengelingen 23 juli 1831

Gedachten omtrent de Hollanders door Napoleon in zynen raad uitgeboezemd by gelegenheid van zeker oproer.

Gy kent dat kaasvolk niet, gy kunt u niet begrypen
Hoe deftig, stil, bedaard zy met hun lange pypen

In 't hoekje van den haard, de kat zien uit den boom,
Zy schynen traag te zyn, besluiteloos en loom;
Maar ja! ik zeg nog eens, gy kent hen niet Myn Heeren!
Met dit verbruid Volk is gansch geen gek te scheeren,
Zyn z'eenmaal aan den gang; leggen z'eens hun pypje neêr,
Dan gaan zy onversaagd den Duivel zelfs te keer;
Dan ziet men dadelyk hun geld, en goed en leven
Voor d'onafhankelykheid met vreugde ten offer geven.

Veel te lezen, weinig denken,
Voor gezonde reden doof,
Veel lawaij by 't Leuvensch schenken,
Dom en dweepziek in 't geloof;
Onopregt en slecht van zeden,
Vuil en morsig door en door;
Niets te geven om hun eeden,
Is 't karakter van Signoor! (*)

Noot: zie 21 mei 1831

Juli-Revolutie 20 augustus 1831

In de eerste helft van 1830 onderwierpen de Fransen Algiers aan hun gezag, wat de Franse staatskas zo'n vijftig miljoen francs opleverde aan buit. Karel X pretendeerde op deze manier de strijd tegen de "ongelovigen" op te nemen, maar in feite legde hij de grondslag voor het koloniale Franse gebied in Afrika.
Enkele weken later zal Karel X zelf gedwongen worden af te treden als gevolg van de juli-revolutie; hij was koning van 1824 tot 1830.
Zodra de berichten Curaçao bereiken lezen we het volgende gedicht:

Husseyn Dey en Karel de Tiende

De Algiersche Dey, der Franschen Vorst,
Zien hun regering thans geschorst,
Dat staat gelyk by beiden.
Van d'eene had met 't wel gedacht;
Van d'andre kwam het onverwacht,
Daarin zyn ze onderscheiden.

Men kan hun beeld, in steendrukplaat,
Aanschouwen in de Kalverstraat,
Dat staat gelyk by beiden.
Maar de eene is blank en niet gezet,
En de ander zwart en dik en vet;
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy zyn voor klagt en rede doof,
En zeer standvastig in geloof;
Dat staat gelyk by beiden.
Maar de een houdt Mahomet in eer,
En de ander volgt Loyola's leer,
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy hielden vol met styven zin,
En vleiden zich met vast gewin,
Dat staat gelyk by beiden.
Een Waaijerslag bragt d'eene in rouw,
Een Coup d'Etat hielp d'ander in 't naauw,
Daarin zyn ze onderscheiden.

Maar by 't beslissen van hun lot,
Bleef de eene en de ander buiten schot,
Dat staat gelyk by beiden.
Doch de een bleef thuis terwyl men streed,
Daar de ander toen uit jagen reed;
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy zyn gehoond, bespot, verguisd,
Naar vreemde landen nu verhuisd,
Dat staat gelyk by beiden.
De een deed zoôn reistogt nimmer meer;
Voor de ander is 't de derde keer;
Daarin zyn ze onderscheiden.

By de reis, door hen gedaan,
Zyn de eene en de ander scheep gegaan;
Dat staat gelyk by beiden.
De een heeft naar Napels zich gewend,
Waar de ander gaat is onbekend,
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy namen wyslyk alle twee,
Meer dan zy noodig hebben meê,
Dat staat gelyk by beiden.
Maar de een verliet een ryk vol schuld;
En de andre een kas, met goud gevuld;
Daarin zyn ze onderscheiden.

De Franschen brouwden al dat kwaad
Aan de een' en de andren potentaat;
Dat staat gelyk by beiden.
By d'een had dit hun Vorst belast,
't Heeft hem by d'ander boos verrast,
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy hebben altyd op hun pad,
Der vrouwen byzyn hoog geschat,
Dat staat gelyk by beiden.
Maar op zyn reis nam de eene er twee,
En de andere acht en vyftig meê;
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy zien na 't geen er is gebeurd,
Zich door hun volken niet betreurd;
Dat staat gelyk by beiden.
De Franschman heeft den Turk gebruid;
Nu lacht de Turk den Franschman uit:
Daarin zyn ze onderscheiden.

Zy doen na dezen alle twee,
Als ryksbestuurders niet meer meê,
   Dat staat gelyk by beiden.
Maar zonder Vorst bleef 't eene ryk,
En 't ander kreeg er twee gelyk
   Daarin zyn ze onderscheiden.

Noot: zie 4 januari 1817

Het schaakspel   29 oktober 1831

Het Koningspel, vermaard in alle werelddeelen,
Zag Leopold lang toe, en wilde 't zelf eens spelen:
Hy daagde Willem uit; en kort, nadat men zat,
Roept Koning Willem uit: "Vorst Leopold! schaakmat."

Noot: zie 21 mei 1831

Leópolds klagt   19 november 1831

By God! Es geht ja nicht! my glory runs away!
   O plainful king I am, fortuin heeft my begeeven:
Ik zit er deerlyk in en roep vergeefs, O wee!
   Daar alles my bespot; geen hoop my meer doet leven!
Dat satans botervolk is Jupiter gelyk;
   Het hakt er slechts op in, en slaat myn lamme helden
De knokkels bont en blaauw, en jaagt me in eigen ryk
   Van de eene plek naar de aâr! wie kan myn onheil melden?!
Ach was ik liever maar gebleven in het land,
   Dat my zoo gul en goed wou spyzen en wou drenken;
Daar had ik roastbeaf, punch en portwyn met verstand;
   Hier zit ik als een gek; niets kan my laafnis schenken!
Ik nam de kroon wel aan van 't liberaal gespuis,
   Maar niet om om die kroon zoo dadelyk te vechten;
Nog naauwlyks ben ik baas en zet myn voet in huis,
   Of 'k moet, parbleu! ten stryd en 't moeilykst pleit beslechten.
Eerst dacht ik met gemak van stad tot stad te gaan,
   En wierook van 't canailje als snuiftabak te snuiven,
Maar neen! ik zag myn plan geheel in duigen slaan,
   Myn dierbaar luchtkasteel als wierookdamp verstuiven!
Wat baat het of broer Phlip my al zyn Franschen geeft,
   Hy helpt my uit belang om my een kool te stoven:
Daar hy juist door die hulp regt op myn kroontje heeft,
   Dat 'k gaarne voor myn rust hem willing wil beloven.
Hoe vliegt een vedren troon toch spoedig in de lucht!
   Ik had zoo'n pret en zin in 't sierlyk schepter zwieren,
Maar nu, tot walgens toe, verzadigd van de klugt,

Maak ik weêr naar het uur om vry te rentenieren!
Och had ik 't geld weêrom, dat ik al heb besteed,
Om 't naakte Belgendom, zoo bly met gouden schyven,
Te streelen mild en ruim, toen ik myn intogt deed;
Ik kon er menig Miss in Engeland meê geryven;
Gelukkig, dat ik nog van 't kostelyk pensioen,
Door 't parlement verleend, geen afstand heb geteekend;
Ik hield als Belgisch heer wel deftig myn fatsoen,
Maar heb uit staatslist ook myn aardsch belang berekend.

Myn loopbaan loopt ten eind op 't demned continent!
Ik zal, zoo goed ik kan, de zaken zien te schikken,
En dan geef ik den brui van 't Konings element:
Men zondigt eer men 't weet, en valt in strik op strikken!
Ik heb dat koopje duur, want nergens zal men weêr
Myn hoogheid by het lot tot ryksmonarch verkiezen!
Myn aanzien ben ik kwyt, en met myn geld myn eer;
Wat kan een mensch met regt toch meer op aard verliezen?!
Een zwaren, harden stryd heb ik nog door te staan
'k Moet met de stoomboot straks naar Engeland retourneren;
En grynst Neptunus weêr op reis me als onlangs aan,
Dan zal ik zonder hart gewis in Londen keeren.
O Donkre nacht van zorg, die 't laatste vonkje moed
In LEOPOLD verdooft! O toppunt van gevaren!
Eer sterf ik als een slaaf, eer 'k ooit weêr wenschen voed,
Om met een pinkend oog op troon of kroon te staren!

Noot: zie 21 mei 1831

Brief van eenen matroos aan zyne slaapsteehoudster
28 januari 1832

Eerwaarde Slaapvrouw! zend me toch
Onze Amsterdamsche krant,
De Nieuwspost, d'Ark en 't Handelsblad,
Want 'k hoor niets van ons land.

'k Heb lang gevaren, zoo ge weet,
Myn roergang ken ik promt,
Maar om nu 's Lands bestek te zien,
Ja, kyk, dat's wel verd..d.

Ik spreek het Laplandsch als een Noor,
't Maleisch als een Javaan;
Maar al die Conferentie taal
Die kan ik niet verstaan.

Wat is dan toch een Protocol?
Is dat een nieuw kompas
Waarop Oud-Holland zeilen kan,
Zes mylen in een glas?

Wat is een Nota voor een ding?
   En wat is een termyn,
Die uiterlyk, of innerlyk,
   ('k Weet zelfs niet) VAST moet zyn?

Wat is toch onherroepelyk
   Ten grondslag? 'k Word half mal,
Door al die woorden in den wind,
   Van Stuurlui aan den wal.

Hoor 'k ben een jongen uit de buurt,
   Dat weet ge, moeder Mat!
Een losse ziel, maar die toch steeds
   Een Hollandsch hart bezat.

Wy vraagden onze Schiemansmaat,
   Wat die er wel van dacht?
Hoor wat ons deze heeft verhaald,
   Laatst op de Hondewacht.

Er was, zoo sprak hy, eens een schip,
   Daar ieder graag op voer;
't Was klein, maar rein, en, wind of geen,
   Het luisterde naar 't roer.

De Reedery was niet altyd
   Zoo eenig, als 't wel past,
En als dan 't scheepje varen moest,
   Ontbrak de groote mast.

Eens raakte 't bitter in de ly:
   Een kaper nam het weg:
Toen was de boellyn om de nok,
   En 't roer kwam voor de scheg.

De grote schepen deden eerst
   Met de opper-kaper meê,
Maar toen de storm hem had ontmast,
   Toen joeg men hem uit zee.

Nu kwam wel 't kleine scheepje vry,
   Maar 't grootste linieschip
Nam 't best gedeelte van de vracht
   En gaf 't daarvoor ..... een klip.

Die klip nu maakte holle zee,
   En branding regt voor gaats,
En hoe het scheepje prangen moest,
   Dat weten al de maats.

De schipper bleef getrouw te roer;
   Hy hield de brassen klaar,
En 't volk, dat lang al met hem voer,
   Stond pal by Bestevaar.

De groote schepen praaiden wel,
   En schoten braaf met spek;
Maar schipper Willem was te knap;
   Hy maakte zelf ruim dek.

Nu weet ge 't alles op een hair;
   En vraagt ge, wat 't beduidt?
Frans Baltensz wist dat al voor lang;
   Die legt de zaak dus uit:

Annexen, Grondslag, Nota's en
   Vereffening van schuld,
Beduid in Conferentie taal,
   Oud-Holland wordt gek..d.

De kop raakt door die taal op hol;
   't Kanon geeft beter klank.
Het schreef op Chattam Protocol,
   Termyn ..... op Doggersbank.

By Hasselt deed de Schuttery
   Aan Daine een nota zien:
Dat was haar ultimatum, naar
   Artikel XIX.

Te Leuven gaf de jonge Baas,
   Memoires by de vleet;
Annexen die Neef Leopold,
   Gewis nooit weêr vergeet.

Hier zweeg de Schiemansmaat en wy
   Begrepen alles klaar,
En riepen: "aan de brassen dan!
   "Sta pal by Bestevaar."

Laat branden die vervloekte klip,
   Laat kraken tuig en wand,
Met Schipper Willem en zyn Zoons
   Bezeilt het scheepje land.

Bram Wimpel

Noot: zie 21 mei 1831

's Konings Cyfer te Brussel veranderd   28 januari 1832

Men heeft de letter W te Brussel uit doen stryken,
En vaardig in haar plaats de letter L gesteld
't Is zoo 't behoort; want, by het heerschen van geweld,
Heeft steeds de Waarheid voor de Leugen moeten wyken.

W.

Noot: zie 21 mei 1831

Politiek Jasspel 28 januari 1832

"Het zyn toch de regte bollen,
Zy met hun protokollen!
Reeds vier-en-veertig telt men;
Nog hooger nommer spelt men.
Myn vriend wat zegt ge er van?
Zy zyn haast boven Jan
En spelen, vóór 't besluit
Welligt nog honderd uit!"

B. T. Bk.

Noot: zie 21 mei 1831

Mengelingen 14 juli 1832

De leeuwen en de zwynen

(Eene fabel)

Jupyn in volle pracht op den Olimp gezeten,
Zag van zyn' hoogen troon, hoe dat een zwynenstoet,
Waarvan het aanzyn schier op aarde was vergeten,
Zich -vol ootmoedigheid- ter neêr boog, aan zyn voet.
De huid van 't log gediert' - zoo even 't kot ontvloden,
(Daar 't zich - gelyk de pad - als uit den drek verhief)
Was, in het zuiver oog van d'oppersten der goden,
Die niets dan weelde zag, - geen aanbevelingsbrief.
Nogtans deed god Jupyn, de deputatie komen
Tot voor zyn glorie-troon en gunde aan haar het woord:
"Spreekt zwynen!" riep de god "ontvouwt my zonder schromen
De reden van uw komst in dit geheiligd oord."
De stoet smeekte om een Vorst, daar 't volk door veel Vorsten
Van eeuwen herwaarts, op zyn Spaansch was geregeerd;
Zóó, dat het looden juk, dat ze onlangs slavig torschten
Hun diep gekromden nek, had, op 't been, bezeerd.
De havenlooze staat van d'onbekende boden;
De zucht uit elke borst; de traan in ieders oog
Trof, 't anders koude hart, van d'oppersten der goden
Dat zich - by dit tooneel - tot schryens toe, bewoog.
"Jupyn!" schenk ons een vorst die goed en trouw wil wezen!"
(Dus was van 't zwynenvolk het algemeen geschreeuw)
"Welaan, een edel Vorst, om zyne deugd geprezen,
Zal U tot Koning zyn ... hoort toe ..., zyn naam is Leeuw,
Een' fieren leeuwenschaar, heeft hem, sints kort verkoren
Tot haren vorst, na dat, door d'eigenen tiran,
Die U vertrapte, ook haar, de huid was kaalgeschoren
En zelfs haar naam ontroofd ... ô 't harte beeft er van!
Het is my niet genoeg uw' rampen te beweenen,
'k Wil meer, ik wil uw troost, uw steun, uw redder zyn,
'k Wil - tot uw eer en heil - U met den leeuw vereenen,
Verhef U uit het stof en juich!" - dus sprak Jupyn.

De zwynen juichten luid en roemden de genade
Van d'achtbren oppergod, die, met hun lot begaan
De mate van zyn gunst schier roekloos overlaadde,
Door 't zwyn, den fieren leeuw, als koning, toe te staan.
Het duurde vyftien jaar ... de stoet van dankb're leeuwen,
Beminde d'eêdlen vorst, die dra hun lieveling werd.
't Oproerig zwynenras gewoon altyd te schreeuwen,
Hield - tot een driest geknor - den bek steeds opgesperd,
Op eens ('t was in een tyd dat ieder volk der aarde,
(Vergeef het groote goôn! aan 't eervergeten ras!)
Met nydige oogen op der zwynen welvaart staarde,
Dewyl hun luister nooit zoo hoog gestegen was);
Op eens barst nu 't gespuis, en vrede en welvaart moede,
Tuk op een herschenschim hun door 't verraad beloofd,
In toom'loos oproer los en werpt, in drieste woede,
Den moêgetergden leeuw, de halve kroon van 't hoofd.
Gelukkig d'yzeren helft! ... 't juweel bleef ongeschonden;
't Omsloot de eerwaarde kruin, als waar 't voor de eeuwigheid;
't Was, door de liefde alléén, om 't gryze haar gebonden
Wat zóó is vastgehecht, trotseert vergank'lykheid!
Sints wydde 't leeuwenvolk nog meerder trouw en liefde
Aan hem, die lang en goed, zyn erfgrond had begeerd.
De moordpriem des verraads, die 't vorstlyk hart doorgriefde,
Werd, door 't getrouwe volk, voor altoos afgeweert.
Tot walgens toe verzaad, van moorden, plundren, tieren;
Verlaten door de hoop; ... bedrogen in zyn waan;
Verlegen met zich zelv'; ... veracht in 't ryk der dieren,
Boog 't zwyn zich voor Jupyn en sprak den god dus aan:
"ô Koning van d'Olimp! ... ô, god van alle goden!
Wy zyn weêr zonder vorst ... de leeuw, de heer van 't woud
Aan wien, door U, de kroon des ryks, werd aangeboden
Is door ons afgezet ... wy vonden hem ... te oud." -
"Te oud? .. rampzalig ras!" sprak Jupiter verbolgen,
Weet gy niet dat de tyd de ware wysheid schenkt?
Zie toe wat gy begint! straks wordt uw land verzwolgen
Door eenig nabuur dien uw' welvaart heeft gekrenkt!
Te oud? ... wat looze treek! ... neen 't waren niet zyn jaren;
't Was zyn verstand, zyn moed, wat U in d'oogen stak,
In zyn doorluchtig werk, scherpzigtig en ervaren,
Wist hy wat aan uw taal, uw kroost en grond ontbrak.
Vervuld met uw geluk, vond hem schier elken morgen
Het eerste schemerlicht, reeds strevend naar zyn doel;
Geen offer viel hem zwaar om voor uw heil te zorgen;
Hy kende slechts de stem van 't vaderlyk gevoel.
Te oud? ... neen 't is een vond ... gy vreest myn bliksemschichte!
't Geweten jaagt vergif in al uwe adren rond,
Reeds, roept een doffe stem, U zelven in 't gerigte:
Waarom, ge uw Vaderland, aan 't harte hebt gewond!
Te oud? ... de zoon van 't regt, wiens deugd nooit is bezweken!
Te oud? ... het puikjuweel, dat myne gunst U gaf!
Ga van een andren god een and'ren koning smeeken
Ondankbaar volk! ik trek de handen van U af!"

Noot: zie 21 mei 1831

Verkeerde zuinigheid 18 augustus 1832

ARISTIPPUS, een der Ouden,
Om zyn groot verstand beroemd,
En als meester van de Wysheid,
In der scholen rang genoemd;
Werd gevraagd: "Hoeveel zou 't kosten,
Als ik U myn zoon besteed
"Om de wetenschap te leeren?"
ARISTIPPUS was gereed;
" 'k Zal den jongling onderwyzen,
Voor...." hier noemde hy de som,
"Neen," hernam de zuin'ge vader; -
Dat 's te veel ... gewis ik kom
"Op die wys, myn waarde meester,
Nimmer met U tot akkoord,
"Denk voor zooveel gelds te missen,
Breng 'k hem meer winsten voort.
" 'k Kan hem daar een slaaf voor koopen,
Die hem, duurzaam door zyn vlyt,
"Ryklyk voordeel kan verschaffen, -
'k Zoek dus liefst de zuinigheid!"
ARISTIPPUS hoort die rede ---
"Doe," hernam hy, als gy zegt,
"Dan wint gy gewis twee ezels,
Eén uw zoon, en één zyn knecht."

Curaçao den 6den Augustus 1832

Noot: zie 20 september 1817

Kenau Simonz' Haselaar, 29 september 1832
Gereed staande den Spanjaard tegen te trekken.

O Burgery, vol moed! laat hier het voorbeeld wezen,
Dat men niet voor 't geweld van Spanje heeft te vreezen,
Toon de oude dapperheid, die 't trotsch Damiate dwong,
Toen 't yzren ketenslot door 't schip aan stukken sprong.
Dat 't klinkende metaal nog roemvol kan getuigen.
Neen! laat Damiate's schrik niet voor Castielje buigen!
Al ben ik maar een vrouw, ik vrees den Spanjaard niet,
Die grysaard, man en wyf, ja zelfs geen kind ontziet.
'k Kom van de Kruispoort af; het wemelt op den wal
Van mannen; en ik denk, dat men weêr stormen zal;
Maar als verflaauwing komt, en hier de moed vergaat,
Dan is de heele stad in een' bedroefden staat.
En daarom, buurwyf, hoor: "gy weet dat ons dit leven
Van onzen Schepper ons ten erfdeel is gegeven,
En wy verpligt zyn volgens eigene natuur,
Ons te beschermen voor 't geweld van zwaard en vuur!
Kom meê naar 't bolwerk en vertoonen we ons als mannen,
Om tegenstand te doen den bloedhond der tirannen."

S. van der Leest,
Haarlems Hongerdwang vry gevolgd.

Noot: zie 21 mei 1831

Ter oplossing 21 september 1833
CHARADE

Op bedden vindt men myn geheel;
Onthoofd ben ik op tafel veel;
Onthalsd ben 'k altyd meer dan één;
Ontlyfd een voedsel zonder been;
En 't staartje dat er overschiet,
Hoort by de consonanten niet.

L.

Noot: zie 17 augustus 1792
Zie voor de oplossing 28 september 1833

Oplossing der charade 28 september 1833
No. 1.

S til! dacht ik, toen 'k uw raadsel las;
P rei groeit op bedden gul als gras,
R ei is ook altoos meer dan een
E en ei een voedsel zonder been.
I is I nu 't staartje dan zelf klinkt?
J a, dan zie 'k dat myn raden binkt.
E een hoofd ontbreekt nog ... 't Is geen plant:
N een, zoek hier 't meervoud op den kant.

S.

Noot: zie voor het raadsel 21 september 1833

Charade 28 september 1833

Terwyl met pracht, na hoogen val,
Myn eerste twee doorkruist een land
Dat ver ligt van dit dorre strand,
En myn geheel, in 't lage dal,

Vol slyk, betreurt zyn stilstand lot,
Is overal myn tweede twee
In stad en dorp in huis en slot
De maatstaf van Penelopé.

L.

Noot: voor de oplossing zie 5 oktober 1833
zie 17 augustus 1792

Antwoord op de Charade in het laatste Nummer

5 oktober 1833

En myn geheel woont op ons land,
Houdt school hier, aan den waterkant.
Te voren noemde hy zich Phoel,
Verhollandst nu schryft hy zich Poel.

Noot: zie 28 september voor het raadsel
zie 17 augustus 1792

Raadsel

5 oktober 1833

Ik stam van een geslacht,
Dat altoos nut aanbragt.
En dat ook ik nu sticht,
Hoe rank ik ben en hager
En naar den schyn hoe mager,
Is myn beroep en pligt.
Voldoe ik niet daaraan
Dan grynst my ieder aan;
Men knypt my zoo onheusch,
Dat 't om my schier wordt duister,
En soms verdwynt myn luister,
Geweldig in de neus,
Zoo zelfs, dat langs myn' baard
De zyver stroomend vaart.
Hoe wel ik ben gezind,
't Zyn snooden, die my haten
Myn aangezigt verlaten.
Zoo haat ook ik den wind!
Voorts ben ik welgezien
By alle soort van liên.
Is er een' dansparty,
Ik en all' myns gelyken
Zyn de eersten, die daar pryken;
De laatsten zyn ook wy,
Myn zinspreuk is deze een':
"Tot nut van 't Algemeen."
Zoo doe ik ook alom,

Belangeloos, zonder vragen,
Wat my dit zal indragen?
'k Doe wel en zie niet om
Het lot heb ik gemeen met velen, die pligt eeren,
Door anderen te diên ga ik my zelf verteren.

X.

Noot: zie 17 augustus 1792

Raadsel 12 oktober 1833

Te zyn en tevens niet te zyn
Sluit, zegt men, in geen 's menschen brein;
En toch het sluit! Laat U gezeggen,
Myn zyn en niet zyn zal 't uitleggen.

Ik ben er juist, wyl gy er zyt;
Edoch ben ik er niet altyd.
Of ik er ben, dit kunt gy weten,
En naar myn kleedrenpracht afmeten;
Want nooit verschyn ik zonder zwier,
Vooral niet zonder bandelier.
Ik ben met 't schoonste schoon omtogen,
En straal elk prachtvol in de oogen.
En toch, myn aanzyn is geen zyn,
Is louter praal en ydlè schyn.
Apol heeft buiten my geen' zonen,
Die in dien luister zich vertoonen;
Doch welk een voorregt ik geniet,
Ik voor my zelf, ik ben er niet.
Myn titel luidt wel "Hooggeboren,"
Doch gaat die hoogheid ras verloren;
Wat hoogs en schoons men aan my vindt,
't Is lulla, larie, fransche wind.
Wis van myn glorie wil gewagen,
Die moet naar my by dag slechts vragen,
Als my de Zon schynt in 't gezigt,
En in myn rug een donker ligt.
Ja, kom ik dan nog U voorliegen,
Wat nood? Zy oordeelt ook niet fyn:
De wereld wil bedrogen zyn!
Ik wys haar naar geleerde Heeren;
Die zullen myn gezegde eeren:
"Ik ben er, wyl uw oog my ziet,
En voor de rest - ik ben er niet."

X.

Noot: zie 17 augustus 1792

Raadsel 19 oktober 1833

Ik woon al taamlyk hoog,
Doch loop ik niet in 't oog,
Gelyk myn' naaste buren
Ginds, regts en links van my,
Die, als hun wyfsch geschrei
En andre zotte kuren
Regt komen aan den gang,
My slepen in 't gedrang.
Doch wat me ook doet aankomen,
Ik heb van iedereen,
Niet uitgezonderd een,
Het ergste onthaal te schromen:
Men prikkelt, ringeloort
En dryft met kragt my voort;
Men kan my niet verdragen.
Den ongenooden gast,
Die ieder strekt tot last,
Gaat elk de deur uitjagen.
Vraagt de nieuwsgierigheid
Myn' naam, 'k geef tot bescheid:
Myn' naam zoude ik wel noemen,
Vreesde ik maar niet daardoor
Te kwetsen 't kiesche oor.
Ik moet my dus verbloemen,
En wikkel my alzoo
In myn incognito.
Wie wil, mag daarna raden,
En my naar naam en faam,
Ja naar myn' gansche kraam
En nulheid zelf opspaden.
Dit onder ons alleen:
Het arm' en laag gemeen,
Als wille het zich wreken,
Smakt my verachtlyk naer;
De ryke zal, wat eer!
My deftig by zich steken.

X.

Noot: zie 17 augustus 1792

Drie Charaden, elk van twee lettergrepen. 22 maart 1834
(Ter oplossing)

1.
Wilt ge als de <u>eerste</u> opwaarts komen,
Zoo moet ook met een fier gevoel
Het vuur der <u>tweede</u> U doorstromen,
Want niet gevaarloos is dit doel.
Hebt gy 't bereikt en is 't uw deel,
Houd ver van U dan myn <u>geheel</u>.

2.
Te water slechts toont U de eerste myn' hand,
De tweede verklaart U de oorlog te land.
En dondert aan 't oor U het gansche woord,
Dan trekt, wat is weerbaar, met wapens voort.

3.
De grysaard, wiens vermoeide schreden wanken,
Ziet gretig naar de eerste lettergreep,
Om die zoo gaarn zich vlechten teed're ranken,
Op dat de wind ze niet ten bodem zweep'
De tweede, eer die komt in onze keuken,
Speelt dartel in den klaarsten spiegelschyn,
Het gansche wordt genietbaar bloot door beuken,
Zo toont zich hier een' mumie slechts te zyn.

X.

Noot: zie 17 augustus 1792

Chirade van twee lettergrepen 27 maart 1834

Smaaklyk voedsel geeft myn een,
Matig leven, die 't genieten,
Ja gelukkig is met reên
't Land, waar myne bronnen vlieten.
Wel hem, die het land bewoont,
Waar myn ryke zegen stroomt!

Statig trekt myn ander heen
Verre over dalen, heuvels;
Wilt gy volgen, ô zoo leen
Van de Fantasie de vleugels,
Of kom zelf en spoed U voort,
'k Breng U tot 't bedoelde oord.

Myn geheel aanschouwt het oog,
Van verwond'ring opgetogen;
Ieder zwelt de boezem hoog,
Wien myn glans straalt in de oogen.
Wie hun' blikken op my slaan,
Zien my met verrukking aan.

X.

Noot: zie 17 augustus 1792

Liefdeverklaring van eenen Schoenmaker 5 april 1834

Als het pek, dat me aan de hand blyft kleven,
Ja nog vaster kleeft myn ziel U aan,
En uw beeld, dat my steeds komt voorzweven,
Doet my alle rust en lust vergaan.

Uwe huid, blank als kabrieten leder,
Uwe wangen, rood als corduaan
En uw haar, als dons zoo zacht en teeder,
Naaijen als met pekdraad me aan U aan.

Als de jongen moet ik zuchten, huilen,
Toen hy slecht de schoenen had gelapt,
En de spanriem bonte en blaauwe builen
Op zyn' mag're schonken had geflapt.

Viel eens 't zachte straallicht uwer oogen,
Vriendelyk myn' kleinen werkplaats in,
'k Zou den glazen bol wel missen mogen,
Had dan helder licht door uwe min.

Aan uw' voeten zal ik liggen blyven,
Als voor 't bed een oud pantoff'len paar.
Laat U eind'lyk eens tot 't jawoord dryven,
Zie! ik jammer reeds meer dan een jaar.

Ei, zoo kom! bedenk, den dikken Maarsen
(Ach, zoo priemt een priem my in 't gemoed!)
Maakte ik onlangs te naauw de laarzen,
Wyl ik dacht alleen aan uwen voet.

Doch in uwe ad'ren ('k zucht hier weder!)
Rolt voor liefde niet een droppel bloed,
En uw hart als van maastrichter leder
Voelt niets van den zachten minnegloed.

Laat my 't op de leest der liefde spannen,
Kloppen, weeken met der tranen traan,
Dan zyn al myn klagten wis verbannen,
En de dag van myn geluk breekt aan.

X.

Noot: zie 9 juli 1813

Charade 5 april 1834

Myn eerste is wel bekend by Zeeman en Soldaat,
By Procureur en Advocaat;
Hy doet den Schouwburg leven.
Myn tweede, in 't lyf geplaatst, bewoont een edel deel.

Strooij Indiesch ooft op myn geheel,
Zoo kunt gy een' lekkren mond aan grage gasten geven.

Noot: zie 17 augustus 1792

De Keizer en de Abt — 20 juni 1835

Ik wil U vertellen een sprookje heel kluchtig,
Daar was eens een Keizer, en die was roemruchtig.
Ook was er een Abt van een' ryke abtdy,
Zyn schaapherder echter was kloeker dan hy.

Zuur werd het den Keizer in wind en in weder,
Vaak sliep in de krygstent geharnasd hy neder;
Vaak had hy naauw water by bruinbrood en worst,
En meermalen leed hy zelfs honger en dorst.

De Abt, ja die wist zich veel beter te hoeden,
In 't bed zich te koest'ren, aan tafel te voeden.
De Maan, als zy vol is, - zóó blonk zyn gezigt,
Drie mannen omspanden zyn' smeerbuik niet ligt.

Lang zocht dus de Keizer den Paap wat te kwellen,
Eens reed hy aan 't hoofd van een' drom krygsgezellen
Des zomers in brandende hitte voorby.
Juist wandelt de Kerkheer voor zyne abtdy.

Ha! dacht nu de Keizer, gy zult niet ontslippen,
En groette den dikbast met hoonende lippen;
"Knecht Godes! hoe gaat het? my dunkt, al heel regt;
Het bidden en vasten bekomt niet zoo slecht!

Doch dunkt my, ook schynt U de tyd te vervelen,
Dus wil ik U gaarne wat arbeid meêdeelen.
Men roemt U, als zyt gy de snedigste man,
Een, die schier het wassen van 't gras hooren kan.

Zoo geef ik aan uwe twee manhafte kaken
Tot tydverdryf deze drie noten te kraken.
Drie maanden van nu af bepaal ik tot tyd,
Dan wil ik op deze drie vragen bescheid.

Ten eerste, als ik, door myn' Raden omgeven,
In keizer-ornaat my ten troon heb verheven,
Dan zegt gy my, als een getrouwe waardyn,
Hoe veel tot een penning wel waard ik mag zyn.

Ten tweede zult gy my berekend voordragen,
Hoe ras ik te paard kan de wereld omjagen;
Niet eene minuut ook te veel of te min!
Ik weet het, voor U steekt geen' moeite daarin.

Ten derde nog zult gy myn breinkast opspaden,
En haarfyn my myne gedachten dan raden.
Die zal ik getrouw ook en eerlyk bely'n,
Doch moet voorts geen titteltje waar daaraan zyn.

En kunt gy niet deze drie vragen oplossen,
Dan zal dra een ander als abt U aflossen,
Dan laat ik U leiden te ezel door 't Land,
Verkeerd, voor den teugel den staart in de hand."

Weg draafde de Keizer. De Abt kroop naar binnen,
En pynigt en kwelt zich met denken, nazinnen.
Geen arme boosdoener heeft 't ooit zoo te kwaad,
Die voor het hoognoodpynlyk' Halsgeregt staat.

Hy zond naar een', twee, drie, vier Un'versiteiten,
Liet vragen by een', twee, drie, vier Fakulteiten,
Betaalde regtskosten en sportels volop,
Doch loste geen Doctor die vragen hem op.

Snel groeiden, ach! onder hartkloppen, hoofdbreken
De uren tot dagen, de dagen tot weken,
De weken tot maanden; reeds kwam de termyn:
Hy wenschte met Job niet geboren te zyn.

Verbleekt als een Werther, ging hy nu opzoeken
Op bergen, in bosschen de eenzaamste hoeken.
Daar trof hem op zyne omdoolende baan
Zyn schaapherder, Bendiks, heel onverwacht aan.

Myn Abt, sprak Hans Bendiks, wat mag U toch deren?
Gy draagt als een stokvisch, verkrimpt in uw' kleeren!
Maria en Jozef! hoe dus van de graat?!
Myn' zolen! wis trof U een hartgrievend kwaad.

Ach, goede Hans Bendiks! dit is te begrypen.
De Keizer heeft lust de neus my te knypen.
Hy heeft op myn' tanden drie noten gepakt,
Die Satan Beëlzebul zwaarlyk wel knakt.

Ten eerste, als hy, door zyn' Raden omgeven,
In keizer-ornaat zich ten troon heeft verheven,
Dan moet ik hem zeggen, als trouwe waardyn,
Hoe veel tot een' penning hy waardig mag zyn.

Ten tweede moet ik hem berekend verdragen,
Hoe ras hy te paard kan de wereld omjagen:
Geen' enkle minuut ook te veel of te min!
Hy oordeelt, voor my ligt geen' moeite daarin.

Ten derde heeft hy nog met dit my beladen,
Dat ik dan fiks zyne gedachten zal raden.
Die wil hy getrouw ook en eerlyk bely'n,
Doch moet voorts geen titteltje waar daaraan zyn.

En kan ik van al dit geen' oplossing geven,
Dan kan ook als abt ik niet langer hier leven;
Dan laat hy my ryden te ezel door 't Land,
Verkeerd, voor den teugel den staart in de hand.

Niets anders? sprak Bendiks met lagchende kaken.
Hoogwaarde! laat my maar die noten eens kraken.
Leen my slechts uw kleed en uw kapje en kruis,
Ik kraak ze U den Keizer tot brokkelig gruis.

Versta ik ook niet van latynsche taalbrokken,
Ik weet toch den hond van den haard weg te lokken.
Wat gy U, Geleerden! voor geld niet verwerft,
Dat heb ik reeds van myne Moeder geërfd.

Weg vlogen van 't lyf dra hoed, das en wambuisje.
Met mantel en kraag en met kapje en kruisje
Werd statig Hans Bendiks tot abt opgeflikt,
En vaardig naar hof van den Keizer geschikt.

Hier praalde de Keizer, een troon hoog verheven,
Met schepter en kroon, door 's Ryks Raden omgeven:
"Nu zeg my, Abt! als een getrouwe waardyn,
Hoe veel tot een' penning ik waard thans mag zyn."

"Voor dertig ryksgulden werd Christus verronseldd
Dus geef ik, hoezeer gy het voorhoofd ook fronselt,
Voor U niet, dan negen en twintig floryn,
Want eenen moet by toch wel minder waard zyn."

Hm! zeide de Keizer, die grond laat zich hooren,
En kan den doorluchtigen trots wel wat smooren.
Nooit kon ik, by myne hoogvorstlyke trouw!
Geloven, dat ik zoo spotgoedkoop zyn zou.

"Ten tweede zult gy my berekend aanwyzen,
Hoe snel ik te paard kan de wereld omreizen:
Doch geene minuut hier te veel of te min!
Vindt gy ook, wat zegt gy, niets moeilyks hierin?"

"Als, Sire! gy vroeg met de Zon gaat uitryden,
En haar blyft in eenerlei snelgang begleiden,
Dan zet ik myn kruis en myn kapje daaraan,
In twee maal twaalf uren is alles gedaan."

Ha, lachte de Keizer, zoo is het goed wedden!
Gy zoekt U met <u>als</u> en met <u>maar</u> uit te redden.
De man, die het <u>als</u> en het <u>maar</u> heeft bedacht,
Heeft zeker uit <u>kaf</u> wel reeds goud voortgebragt.

"Ten derde, en wilt gy U abt voorts nog noemen,
En, dat ik U niet zal ten ezel verdoemen:
Wat denk ik, dat valsch is? zeg ronduit en klaar,
Doch blyf my te huis met uw <u>als</u> en uw <u>maar</u>."

"Gy denkt thans, dat voor uwe Majesteits oogen
De Abt van St. Gal staat." - "Wis! waarheid! geen' logen!"
"Uw dienaar, myn Keizer! dit hebt gy net mis;
Weet, dat het Hans Bendiks, zyn schaapherder, is."

Wat drommel! gy zyt niet de Abt.? riep verwonderd,
En haastig en als uit de wolken gedonderd,
De Keizer met zigtbare vreugde welaan!
Dan zult gy het wezen van heden af aan.

Ik zal en met ring en met staf U beleenen.
De Ex-abt, hy drave te ezel daarhenen,
En lere voortaan eerst quid juris verstaan:
Wie maaijen wil, dient ook uit zaaijen te gaan.

"Niet alzoo, myn Keizer! och, laat dit hups blyven,
Ik kan toch niet lezen, noch rekenen, schryven,
En van het Latyn weet ik even zoo min.
Wat Hansje verzuimd heeft, haalt Hans niet meer in."

"Wel jammer, Hans Bendiks! Doch is 't niet te spade,
Dat gy van my bidt eene andre genade
Zeer heeft my verlustigd uw snaaksche inval,
Daarvoor nu myn dank u verlustigen zal."

"Myn Keizer! veel heb ik niet noodig, hoe pover
Ik ook ben; doch hebt gy een' gunst voor my over,
Zoo mogt ik wel biden dit eene, niets meer:
Pardon, Vorst! voor mynen hoogwaardigen Heer!"

"Ha brave! gy toont tot myn innig behagen
Het hart, als het hoofd, regt ter plaatse te dragen,
Dus zy het pardon hem genadig vereerd,
En gy daarenboven gepensioneerd.

Wy laten den Abt van St. Gal tot ons spoeden.
Hans Bendiks zal hem niet de schapen meer hoeden.
De Abt zal hem geven zyn dagelyksch brood
Voor niet tot aan zynen zachtzaligen dood."

(Naar het Duitsche)

X.

Noot: zie 9 november 1816

De vrouwen van Wynsberg 4 juli 1835

Waar Wynsberg ligt, wie zegt my dat?
Daar mogt ik eens rondschouwen.
't Zou zyn de wieg en bakermat
Van kloeke, brave vrouwen.
Ja valt my eens het trouwen in,
'k Zoek daar een wyfje naar myn' zin.

Eens was de Keizer Koenraad gram
Den goeden Stedelingen;
Waarom hy met een krygsheer kwam
Het stadje te bedwingen.
Hy sluit het in met ros en man,
En schiet en stormt, wat hy maar kan.

En toen men hem bood wederstand,
Dat onmagt moest' beletten,
Zoo liet hy, fel in toorn ontbrand,
Naar het stadje heen trompetten:
"Weet, schurken! kryg ik de overhand,
Zal hangen, wat bepist den wand."

Naauw' had die droeve boodschap hy
Daarin trompetten laten,
Of 't was all' jammer en geschrei
Te huis en op de straten.
Het brood was duur, maar inderdaad
Veel duurder nog was goede raad.

"O wee my armen Korydon!
O wee my!" De Pastoren,
Zy schreeuwden: "Kyrie Eleyson!
Wy zyn, wy zyn verloren!
O wee! het schele ook weinig, veel,
Het jeukt alreeds my aan de keel!"

Doch als men alle uitzigt mist,
De hoop schynt weggevloden,
Dan redt nog dikwyls vrouwenlist
Uit angsten en uit nooden:
Want papenkneep en vrouwenlist
Gaan boven alles, onbetwist.

Een vrouwtje, jong, de huwlyksbaan
Eerst gist'ren ingetreden,
Geeft eenen kloeken inval aan,
Die stelt het volk tevreden;
Dien gy, het zy U vry vergund,
Belagchen of toejuichen kunt.

Te middernacht kwam op de been
De schoonste ambassade
Van vrouwen, toog naar 't leger heen,
En bedelt om genade.
Zy bedelt zacht, zy bedelt zoet,
Doch niets, dan dit, verkrygt de stoet:

"De vrouwen zullen trekken af
Met hare beste schatten;
Wat overblyft, zal men tot straf
Vernielen en verspatten."
Met die kapitulatie keert
't Gezantschap droevig naar haar' heerd.

Doch toen de morgen aanbrak, hoort
En merkt! Nu, wat gebeurde?
Daar opent zich de naaste poort,
En ieder vrouwtje sleurde
Haar' man ter stad uit taamlyk vlug,
Zoo waar ik leef! hy op haar' rug.

De meisjes ook, doch geene non,
Het even zoo verstonden;
Een ieder droeg haar' Seladon,
Fiks op den rug gebonden.
De Papen schreeuwden: acg, ô! wee!
Wie neemt ons arme zondaars meê?

Wel zocht zoo menig hofman voort.
Die kneep te doen mislukken;
Doch Koenraad sprak: "eens Keizers woord
Zal men niet draaijen, drukken.
Ha bravo! riep hy, bravo zoo!
Meende onze vrouw het ook maar zoo!"

Hy gaf pardon, en gaf een bal
Ter eere dezer Schoonen.
Met openbaar trompetgeschal
Liet hy dit feit bekroonen.
Tot aan den morgen werd de nacht
Met dansen, juichen doorgebragt.

Waar Wynsberg ligt, ei! zegt my dat;
Ik moet dit stadje schouwen.
Het is de wieg en bakermat
Van trouwe, brave vrouwen.
Ga ik eens trouwen, 'k trouw er een',
Voorwaar! uit Wynberg, anders geen'.

Naar het Duitsch

X.

Noot: zie 9 november 1816

Het Lied van den braven man 12 september 1835

Zing, zing, Lied van den braven man!
Op hooge, helle toonen.
Dien hoogen zin doorgloeijen kan,
Niet goud, zang moet hem loonen.
Godlof! dat ik zingen en pryzen kan;
Zoo zing ik en prys ik den braven man.

De wind kwam van het zuidermeer
Italie doorstryken,
Drong verder door, bragt nat, dooi weêr
Den noordelyken ryken.
Hy voegde de velden, en brak de vorst,
Dat ook op de stroomen de ysvloer borst.

De sneeuw smolt op 't gebergte hoog;
De watervloed deed yzen;
Een' zee bedolf het dal voor 't oog;
Ook 's lands rivier moest ryzen.
Hoog rolden op eene verbaase wys
De golven geweldige brokken ys.

En op der steenen hogen rug,
Gedragen door pilaren,
Lag over de rivier een' brug,
En midden daarop waren
Des tollenaarshuisje, hy, vrouw en kind.
"O tollenaar! tollenaar! vlugt gezwind!"

Het dreund' ringsom met dof geluid,
Hol brulden storm en golven.
De toll'naar zag naar buiten uit,
En riep, door schrik bedolven,
"Barmhartige Hemel! ontferm U toch!
Verloren, verloren, wie redt ons? och!"

De schollen rolden, stieten straf,
Als torens zich hoogen.
Zy scheurden van beide oevers af
De pylers en de bogen.
De tollenaar beefde met vrouw en kind,
En huilde nog luider, dan stroom en wind.

De schollen rolden stoot op stoot,
Gestuwd door stroom en baren,
En stieten weg, wat weerstand bood,
Pilaren na pilaren.
Ras stort nu het midden der brug in: "ach!
Barmhartige Hemel! ontferm U toch!"

Hoog in de verte op het strand
Wel duizend gapers stonden.
Men jammerde, men wrong de hand;
Geen redder werd gevonden.
De tollenaar beefde met vrouw en kind,
Doorhuilde om redding den stroom en wind.

Wanneer, Lied van den braven man!
Klinkt gy op holle toonen?
Welaan! zoo noem hem, noem hem dan!
Laat hem uw zang beloonen!
Weldra stort het midden der brug in; och!
O brave man! brave man! toon U toch!

Snel kwam een Graaf vanuit het land
In vollen ren aanjagen;
Een ryke beurs hield zyne hand
Zigtbaar omhoog gedragen:
"Tweehonderd pistolen zyn hem gewis,
Dewelke de redder dier armen is!"

Wie is de brave? Is 't de Graaf?
Myn Lied! wil hem dan noemen!
Voorwaar! de Graaf was edel, braaf,
Doch kan 'k een brav're roemen.
O brave man! brave man! waar schuilt gy?
O kom toch, de ondergang is naby!

En immer hooger zwol de vloed,
En snoven luid de winden;
En immer dieper zonk de moed.
O redder! laat U vinden!
Pilaar na pilaar werd weggescheurd, ja
Luid kraakten en stortten de bogen na.

"Welaan! welaan! frisch op gewaagd!
Wie wil den prys bejagen!"
Een ieder hoort het, doch versaagt,
En niemand durft het wagen.
Vergeefs, ach! doorhuilde met vrouw en kind
De toll'naar om redding den stroom en wind.

Ziet, ook een boer, een' arme ziel,
Kwam op den troep aantreden,
Eenvoudig, in een' groven kiel,
Doch kloek van blik en leden.
Hy hoorde den Graaf en vernam zyn reên,
En blikte naar gindsche jammerplaats heen.

En met de eerste visscherskaan
Zag men hem dra wegjollen;
Hy kwam by 't huisje g'lukkig aan,
Trots golven, storm, ysschollen.
Doch wee! ach! het schuitje was al te klein,
Om redder van allen in eens te zyn.

En driemaal wendde hy zyn' kaan,
Vol moed, vol bange zorgen;
Kwam driemaal ook gelukkig aan,
Tot allen zyn geborgen.
Naauw' zetten de laatsten aan wal den voet,
Zoo stort ook de laatste puin in den vloed.

Wie is de brave man! welaan!
Myn Lied! zing 't onverholen
Zyn leven waagt de boer daaraan,
Doch wel om de pistolen?
Want had niet de Graaf uitgeloofd zyn goed,
Zoo waagde welligt niet de boer zyn bloed.

"Myn wakk're vriend! neem, riep de Graaf,
Uw' prys hier, uw belooning!"
Zeg, dacht de Graaf niet edel, braaf?
By God! ja, als een koning:
Doch hooger en hemelscher, waarlyk! sloeg
Het hart, dat de boer in zyn wambuis droeg.

"Myn leven is geen handel waar;
Goud kon my niet aansporen.
Uw goud geef aan den tollenaar,
Die heeft zyn goed verloren!"
Zoo riep hy en sprak hy dit hart'lyk woord,
En keerde den rug en verliet het oord.

Gy klinkt, Lied van den braven man!
Op hooge, helle toonen!
Wien zulk een zin doorgloeijen kan,
Goud? Neen! zang moet hem kroonen.
Godlof! dat ik zingen en pryzen kan;
Dus prys ik onsterflyk den braven man.

Naar het Duitsch

X.

Noot: zie 20 september 1817
In de twaalfde strofe heb ik het woord "snoven" gebruikt, hoewel het niet goed leesbaar was.

"...om zyne mythologische winkel uit te stallen..."
12 september 1835

Naast een groot aantal gedichten die stijf staan van de mythologische sier, zien we ook nog enkele voorbeelden van poëzie die een mythologisch onderwerp hebben. De dichters geven vaak en graag blijk van hun klassieke kennis, bovendien vult dat de gedichten ook mooi op! En de dichtgenootschappelijke vaderlandse voorbeelden wisten er immers ook weg mee?
Daarnaast merken we ook kritiek op deze mythologische uitstalkast bij een onbekende X op 20 december 1817, als hij Sincerus aanvalt op zijn praal; maar zelf geeft hij ook nog gauw onder het mom van kritiek een flink staaltje ten beste.
Dat de Romantische dichter vrijer leerde staan tegenover de invloed van de klassieken, merken we op Curaçao aan de hand van enkele gedichten die mythologische onderwerpen op humoristische wijze behandelen: de goden vallen van hun ernstig-verheven voetstuk en worden voorwerp voor amicale omgang.
Wel moeten we voorzichtig zijn met dergelijke conclusies, want wie 'solt' er meer met heiligen dat de traditioneel gelovige? En we hebben maar twee voorbeelden in de Curaçaosche poëzie, waarvan één nog een navolging uit het Duits; maar de andere is origineel. Als we "De afgod Jupiter ook Zeus en de Prinses Europa" (12 september 1835) naast de gedichten met mythologisch-klassieke opsmuk leggen, zien we een belang verschil. De dichter beschrijft de ontvoering van Europa, maar doet dat zonder die ellenlange aaneen-

rijgingen van mythologische namen die in die andere gedichten zo gewoon zijn. Hij vertelt de geschiedenis sec, zonder die namen-poespas.
"N" is in "Groot Diné by Pluto" (22 juli 1843) nog wel zo'n omgevallen mythologische boekenkast, als hij het helse diner 'leuk' weergeeft.
Beiden kiezen een moderne dichtvorm met korte verzen en geen geleerde alexandrijnen, weliswaar met een rijm en metrum in volstrekte regelmaat, voor hun humoristische verhaal, dat qua onderwerp klassicistisch is, qua uitwerking en benadering Romantisch.

De afgod Jupiter ook Zeus en de Prinses Europa

(Uit de oudheidensche dichting.)

Daar was van ouds' een God,
Dien 't Heidendom hoog roemde,
Jupyn als ook Zeus noemde;
Doch nu is hy kapot.
Hy stierf .. post Christum natum ..,
Ik weet niet meer het datum.

Die was in schelmery,
Van de Eva's te bedriegen,
Den Vader van al 't liegen,
Och! mylen ver voorby.
Kortom hy was een hentje,
Een los en luchtig ventje.

Ik heb een zeer oud boek;
Dit gaat van hem beschryven
Veel koddige bedryven.
De vrienden van zoo'n koek
Zich daar vergasten konden,
Als zy Latyn verstonden.

Myn onvermoeide mond
Zal, zonder lang te dralen,
Slechts eene kneep verhalen;
Want deed ik ze alleen kond,
Zoo ware te bezorgen,
Ik zong tot overmorgen.

Gy, mannen van de kunst,
Weest thans, gestrenge Heeren!
Niet streng in 't recenseren.
Men hoopt op uwe gunst.
Behartigt toch het dictum:
"Cacatum non est pictum."

Ook velen denken ligt,
Wat ik zal mededeelen,
Zal hun weldra vervelen.
Neen! Kykt my in 't gezigt;
Merkt op met hart en zinnen!
'k Zal eindelyk beginnen. -

Zeus keerde in 't bed zich om,
Waar hy lang had gelegen,
Als Potentaten plegen,
En vloekte: "hei! .. de trom
Reeds trommelt ter parade!
Waar blyft de chocolade!"

Fluks brengt ze zyn lakei;
Bragt broek, japon en sloffen,
Tabak, pyp om te poffen,
Vuur in 't komfoor daarby:
Want 's morgens ging geen Betje
Gaarn in zyn kabinetje.

Hy slorp acht kopjes uit;
Hing dan ten halve lyve,
Zoo wat ten tydverdryve,
Des Hemels vengster uit,
En smookte wel tevreden
Zyn pypje naar beneden.

En nu door zyn lorgnet
Begluurd' hy van den Hemel
Ook ons Planeet-gewemel:
Zoo ver te zien en net,
De reeds verzwakte oogen
Dit anders niet gedogen.

Glimlachend nam hy waar
Op een' grasryke weide
Een' hupsche groep, een' blyde
En dart'le maagden-schaar,
Die midden in de grazen
Zich boterbloempjes lazen.

De schoonste was met zwier
Getooid in rode zyde,
Die, by het groen der weide,
Haar gaf nog schooner' sier.
De and'ren om haar henen
Haar dienaressen schenen.

Hy zag haar om en om,
Haar slanke, ronde leden
Van boven tot beneden;
En haren ouderdom,
Als in dit vak ervaren,
Steld' hy op zestien jaren.

Ter bloemenlezing was
Haar rokje opgeschoven.
De lorgnette van boven
Zag alles klaar als glas.
Haar voetjes, kuiten, knieën
Zyn' Hoogheid zeer bevielen.

Zyn hart sloeg ver van zacht.
Hy wenschte meer te winnen,
En was met all' zyn' zinnen,
Op snoode list bedacht. - -
"Ja, om haar weg te snappen
Dien ik my te verkappen."

Kortom, hy nam 't besluit
Zich in een' stier, myn' Heeren!
Te metamorfoseren.
Hoe hy dit voerde uit?
Wie holp hem hier de Looze,
God zy by ons! + + + de Boose.

Jupyn komt nu als stier.
Hy graast stil in de weide,
Eerst ver van hare zyde,
En speelt het domme dier,
Alsof hy niets beloerde,
En in zyn schild niets voerde.

Allengskens ving hy aan
Zich naderby te draaijen,
Als wilde hy haar praaijen,
Doch nog bleef zy niet staan.
Zy scheen, als de and're vrouwen,
Zyn stierschap te mistrouwen.

Doch hoort maar! myn Moosje
Verstond de vindingvolle,
Wel bestudeerde rolle,
Als ik myn a b c.
Was hy Acteur, myn' Heeren!
Gy zoudt hem applauderen.

De theorie had hy
Met praxis goed verbonden,
In zyne nevenstonden
Vergat hy nooit daarby
Ovied's kunst van te minnen
Zeer vlytig na te zinnen.

Des hield de sluwe stier
Zeer mak zich en geduldig,
Scheen aan geen' valschheid schuldig
En trachte met manier -
Door de oogen te doen kwynen
Gevoelvol zelfs te schynen.

Het meisje, door dien schyn
Van zedigheid bedrogen,
Sloeg naar hem milde oogen.
"Zou hy ook korzel zyn?"
Vroeg zy haar min, vóór dezen,
"Hy lykt een lam te wezen!"

De oude knorpot riep:
"Ei! dat men zoo kan vragen!
Naar 't spreekwoord, oud van dagen,
Zyn stille wat'ren diep.
Dus, chere Enfant! 'k wil hopen,
Gy laat den stier stil loopen."

"Ik mogt wel gaarn, Katryn!
Een' bloemenkrans hem vlechten
En om de horens hechten.
Hy zal zachtaardig zyn,
Als ik vertrouwlyk friebel,
En achter 't oor hem kriebel."

"Weg, kind! daar komt hy ...!"Maar
Zacht vlyde hy zich weder
In 't weeke grasje neder,
En lag herkaauwend daar.
Zyn oog zag dom en eerlyk,
En scheen naar niets begeerlyk.

Nu werd zy koen en vlug,
En maakt' met hem veel kuren,
(Dat hy wist te verduren,)
En, ach! klom op zyn' rug.
"Hi! hi! ik zal 't eens wagen,
Of my het dier wil dragen?"

Doch de vermomde gast,
Hy voelde met verrukking
Naauwlyks de zachte drukking,
Zyn' schoonen, lieven last,
Zoo sprong hy op en rende,
Als ging 't naar 's werelds ende.

Hy liep in vollen draf
Dan lywaart, dan te loever
Tot aan den naasten oever
Der zee, sprong daarvan af,
En deed, als and're stieren,
Dien sprong met alle vieren.

De Zofen riepen "ach!
(Die aan den oever sprongen,
En zich de handen wrongen,)
Ach! ach! Pronces! ach, ach!
Nu zal, ach! zonder falen
Op ons de schuld neerdalen!"

Edoch het arme kind
Ving, spart'lend met de beenen,
Verschriklyk aan te weenen:
Ach! helpt my! helpt gezwind!
Doch 't was een deun voor dooven,
Als ligt is te gelooven.

Niets holp haar ach en wee.
Zy moest gedwongen ryden.
Zelfs gaapte aan beide zyden
Janhagel uit de zee,
En hield niet op te woelen,
Te lachen en te joelen.

De stier sprak niet een woord.
Hy roeide zonder rusten
En bragt aan de overkusten
Haar aan een veilig oord.
Dus nu met groote vreugde
De Heiden zich verheugde.

Hier zonk zy op het zand,
Heel mat door 't lange ryden
En 't bange hartenslyden,
Van zinnen en verstand.
Misschien ook had zy heden
Een' blikaars zich gereden.

Myn stier nam fiks alzoo,
Dit tydstip waar, en speelde,
Eer de onmagt haar verveelde,
Een ander quis pro quo;
Want hy verstond den jocus
Met fiat hocus pocus.

Hy trad als Kavelier
In gefrixeerde haren,
Dien toentyds mode waren,
Tot haar met allen zwier,
Begon om borst en zyden
Het keursje te verwyden;

En opende een' flacon,
En naauwlyks als zy ruikte
Sal volans, zoo ontluikte
Op nieuw de levenszon.
Van toen het blad zich keerde,
En hy comme ca charmeerde.

"Welkom, myn kind! welkom!
Per Dio! 'k moet bekennen,
Ik zag dit wonder-rennen!
Van waar? waarheen? waarom
Zoo ver door zee te ryden?
En toch niet af te glyden!

Edoch verheug ik my
Hier, zoo veel kan geschieden,
Myn' dienst U aan te bieden.
Ma foi! geloof my vry,
Een voorgevoel lag heden
Van zoo iets op myn' leden."

Men trok haar wakker dier,
Waarop zy had gereden,
Waarvan ook afgetreden,
Weg naar de stal van hier,
Om daar na lang verlangen
Zyn voedsel te ontvangen.

"Het zal U, Hartjes lief!
Wel koud zyn om de leden?
Wil dus naar binnen treden,
En nemen het voorlief,
En doen hier in dit kluisje,
Als zy 't uw eigen huisje.

Hier rust uit met fatsoen,
Laat drogen ook, myn Slokje!
Uw hemd, chemise, rokje,
De kousjes en de schoen'.
My zal het niet vervelen
Voor kamenier te spelen."

Zy kantte in 't begin
Zich maagdelyk hier tegen;
Doch hy, niet ligt verlegen,
Hy bad, en kreeg zyn' zin.
Nu, Heeren Auditoren!
Het beste komt, wilt hooren.

Hm! .. Ha! ik merk het al,
En zie het aan uw gluren,
Dat ik flink met figuren
Uwe ooren kitt'len zal.
Gy mogt' gaarn uw lachspieren
Den teugel laten vieren?!

Doch neen! Wacht geen verhaal
Van zulke kandyzaken,
Zoo zoet die mogen smaken.
Fyn binnen de grenspaal
Van eerbaarheid en mores,
Humani Auditores!

Genoeg, het Heertje kon,
Gelyk zou zyn gebleken,
Met wylen Caesar spreken:
"Ik kwam, ik zag, ik won!"
Hy deed, zoo sluit de scene,
Voortreffelyk zich bene.

Nu zwommen hard aan 't strand
In lange groene haren
De Waterniksenscharen
Baarby van allen kant,
Te zien all' dit spektakel
In dezen tabernakel.

Hier werd een Nikske rood;
Daar ving een aan te luist'ren;
En ginds zag men er fluist'ren;
Daar lachte een zich half dood.
Neptun, des zeemans hoeder,
Riep: prosit, lieve broeder!

De vrome denkt gewis,
Dat lang die klucht is over,
Die Heiden, vrouwen-roover,
Ook reeds gestorven is;
Ofschoon er ook rondzwieren
Genoeg gedoopte stieren.

Naar het Duitsche

X.

Noot: zie ook 20 december 1817 ; 22 juli 1843

Aan eenen Waterdrinker

17 oktober 1835

Drink, verbleekte, levenddoode
Waterdrinker! Antipode!
Drink toch wyn!
Rood zult gy uw' wangen verwen,
Wyzer worden, later sterven,
G'lukkig zyn!

Goden! U zy voor uw' gave,
Voor den wyn, dat hy ons lave,
Heete dank!
O hoe geurt hy, wy verbazen!
O hoe paarlt hy in de glazen!
Welk een drank!

Allen kommer, alle smarten
Doodt hy, en verblydt de harten
Even zoo.
Dorstig zong reeds hem ten pryze
Alles dit de grote Wyze,
Salomo.

Ja, zoo moeten alle Wyzen,
Ja, zoo moet hem ieder pryzen,
Die hem drinkt!
Hy maakt niemand dof en duister.
Ziet, hoe hy daar in zyn' luister
Voor my blinkt!

Zie eens, zegt de wynrankhater,
Hoe in luister daar myn water
Voor my blinkt!
Alle nevels hem verstuiven,
Die, warsch van het sap der druiven,
Water drinkt.

Water! gy moogt altoos drinken;
Wie te kloek is wyn te drinken,
Drinke U vry.
Water! 'k laat U nooit opdisschen,
Gy behoort slechts voor de visschen,
Niet voor my.

X.

Noot: zie 9 juli 1813
zie 19 februari 1831.

De Zieke 24 oktober 1835

Anekdote

Ik lag gevaarlyk krank.
Gekweld door pillen en door drank,
Bleef my de hoop, de troost in dezen nood
Slechts Doctor Marcus en de Dood.
Die beiden streden met veel snorkery,
Als onverzoenbre vyanden, om my.
"Ach!" zuchtt' ik, "eer men my lang op dit ziekbed plage
Zoo geef, God! dat dra één den zegepalm wegdrage!"
En naauw' als zich die zucht verloor,
Zoo klonk het woord my in het oor:
"Drink!" - En er stond voor 't bed een vriend in nood,
(Meer vriend, dan Doctor Marcus, Doctor Dood,)
Die reikte my een glas Bourgonder,
En sprak: "drink dit!" Ik dronk; O wonder!
De maag, die niet meer drankjes. pillen
Aannam, nam gretig in den wyn,
En deze deed de dienst van medicyn.
Ik bad, slechts één glas nog te willen,
En ziet, het scheen my op dit pas,
Alsof ik nieuw geboren was.
De levensgeesten keerden heden
Weer in de half verstorv'ne leden.
Frisch was myn hart, en rood de mond,
Myn wynglas leeg, en ik gezond!
En Marcus en de Dood, zy zagen zich strak aan,
En vroegen beurtelings: "nu, wie heeft dit gedaan?"

X.

Noot: zie 9 november 1816 ; 19 februari 1831 ; 17 oktober 1835

Het Consult 14 mei 1836

De ryke VAN DER STEL
Lag aan een keelgezwel
Te jammeren, te klagen.
De Doctor gaf hem op.
"Helaas! geen zalf, geen kop
Kan hier den dood wegjagen!"

Dus riep hy zuchtend uit:
"Ja, waar is wel een kruid
In mortem ooit gevonden?
Ik spaarde medicyn
Noch kunst voor 's lyders pyn.
Is de arts tot meer verbonden?"

O neen! zoo sprak Mevrouw,
Gy deed uw plicht getrouw,
Ik kan niet anders zeggen.
Doch moed slechts en geduld!
Laat ons nog een Consult
Voor mynen man beleggen.

"Mevrouw ik ben tevreên,
Naar uwe wyze reên
Zal dit het beste wezen.
Ligt, dat Collega KRAS,
SLIKOP en KYKINTGLAS
Met my den man genezen."

De Heeren zyn besteld.
En wyl hier nog wat geld
Ad raptim was te winnen,
Zoo treden zy weldra,
De een voor, de and're na,
De ziekenkamer binnen.

Ziet daar hen deftig staan,
Met zwarte tabbers aan,
Een glas urin bekyken,
Het geen Collega BRAM,
Die 't van den lyder nam,
Hun plegtig kwam toereiken.

SLIKOP nam 't volle glas,
Bezag het, gaf het KRAS
Hoofdschuddend, zwygend over.
Deze observeert ter deeg,
Tot KYKINTGLAS het kreeg,
En die keek even pover.

Daar kwam de koster JAN,
Een wonder achtbaar man,
Gedoscht in zwarte kleêren.
" 't Is een Collega wis,"
Denkt KYKINTGLAS, "de pis
Moet 'k hem ook presenteren."

De koster nam het glas
En sloeg den inhoud ras
In eenen teug naar binnen.
Het Driemanschap verstomt,
En glimlacht, mompelt, bromt:
"Die man is wel van zinnen!

Of wil die rare snaak
Waarschynlyk door den smaak
De indicatie leeren?"
Myn Heer! vraagt Doctor BRAM,
De proef, die U E. nam,
Hoe is die te expliceren?

"Hy smaakt te veel naar 't vat,
Ik wenschte wel, ik had
Zoo gulzig niet gedronken.
Men wordt er mislyk na,"
Dus sprak de koster: bah!
Voor my niet meer geschonken!"

De zieke hoort die taal,
En doet op eens de zaal
Van luid gelach weergalmen.
't Gezwel, waaraan de man
Een jaar leed, borst daarvan;
En, zonder lang te talmen,

Liet hy het Trio gaan,
Dat hem langs de oude baan
Ad Petrus had gezonden,
Had door een quid pro quo
De koster niet juist zoo
't Remedium gevonden.

Kortom, de man genas;
En om, als billyk was,
Des Kosters dorst te lesschen,
Zond hy uit 't beste vat
Hem een dozyn of wat
Puik, puik Madera flesschen.

Noot: zie 9 november 1816

De brand te Auch berijmd — 4 juni 1836

Op 28 november 1835 staat er een bericht in de krant over een brand te Auch in Zuid-Frankrijk, waarbij de aartsbisschop, als niemand anders durft, een vrouw en haar kind van de vuurdood redt: "Mevrouw ik heb vyftig kroonen beloofd aan hem die U redden zou, ik heb die premie gewonnen en schenk ze u."
'X' neemt dit bericht tot uitgangspunt van zijn berijmde lofdicht op de aartbisschop.

De Aartsbisschop te AUCH

'k Wil zingen, luid zingen de edelste daad,
De schoonste, die is te bezingen.

Hoe edel en schoon toch, als 't onheil zoo woedt,
En dan zich zoo moedig een menschenvriend spoedt
Den mensch aan den dood te ontwringen!

Reeds had men te Auch, in het fransche gebied,
Ontlast zich van arbeid en zorgen,
De nacht had zyn' grysvalen sluyer gespreid.
In zoete rust alles gedoken verbeidt
Den komenden vrolyken morgen.

Om middernacht echter allengs meer begon
De hemel zich zwart te betrekken.
Een vreesselyk onweêr, van stormen verzeld,
Kwam dra de bewoners met krakend geweld
In eens uit den diepen slaap wekken.

Wat razen de winden! Hoe davert de grond
Ringsom van den rollenden donder!
Hel stralende bliksems doorkruisen de lucht,
Als willen zy jagen den nacht op de vlugt,
Als zal nu het bovenste onder.

En plotslyk verhief zich een klaaglyk geroep,
En galmde door straten en stegen.
"Brand! brand!" is de jammerkreet, die men vernam;
"Brand! brand!" en een huis stond in lichtlaaije vlam
En krielden van menschen de wegen.

En wat ook toesnellende hulpe aanwendt,
Ten spyt, ja! der vlugge brandspuiten
En rappe spuitgasten, niets baatte; de brand
Werd feller en feller, won hand over hand,
En liet zich zoo haastig niet stuiten.

Reeds lagen twee huizen in 't rookende puin,
In gloeijende asch neergezonken.
Reeds had zelfs den koensten de vinnige gloed
Tot verder brandblusschen benomen den moed;
En immer nog vlogen de vonken.

"O Hemel! red, red ons!" aldus deed een' stem
Hoog uit een der huizen zich hooren,
De stem eener moeder: "red, red ons gezwind!
Ontferming en redding voor my en myn kind!
Help, red ons! ach! wy gaan verloren!"

Die angstkreet drong alleman diep in de ziel,
Deed ieder meêdoogend weeklagen.
Doch niemand, om in dezen uitersten nood
Te redden de vrouw en haar kind van den dood,
Durft zich in het brandend' huis wagen.

"O moeder! vertwyfel; weg, weg is de hoop!
Niets blyft U dan sagen en vreezen!
Neen, waarlyk! EEN is er, die over U waakt,
Den vrome ten engel voor lydenden maakt,
Ten redder van weduwen, weezen!"

Ziet! ook de Aartsbisschop, een eerwaardig man,
Liet zich by de brandblussching vinden.
Naauw' hoort hy het angstige roepen der vrouw:
"Help, Hemel! ach! red ons!" zoo poogt hy getrouw
Den zinkenden moed op te winden.

"Vyf kroonen en twintig," riep luide zyn stem,
"Voor hem, die het koen' stuk gaat wagen!"
"Vyf kroonen en twintig," herhaalt hy gezwind,
"Zyn hem, die is redder van moeder en kind,
"Die bange angst daar doet versagen!"

Die taal des Hoogwaarden had kracht ook en klem,
Dus velen ter redding aanrukken.
De kroonen toch maakten hen moedig en vlug,
Doch snel dreef hen weder de hitte terug;
De redding mogt hun niet gelukken.

"Nu vyftig dan!" roept hy, doch op eenen toon,
Die zegt, hoe zyn hart is gebroken.
"Ja' vyftig der gallische kroonen hy wint,
Die redder hier is van de moeder en 't kind!"
Doch was het tot dooven gesproken.

"O moeder! O moeder! wien deert niet uw lot!
Waar toch is uw redder te vinden?
Vergeefsch is uw roepen, uw angstig gebaar.
Het nader alleengs meer, het dreigend' gevaar;
Ras komt, ach! de vlam U verslinden!"

Daar stygt de Aartsbisschop een' brandladder op
Het water druipt hem van de kleêren.
(Hy had zich gehuld in een doornat gewaad,
Om voor twee minuten het nypende kwaad
Der hitte, zoo mooglyk, te weeren.)

Stil klimt hy naar boven, verdwynt door een raam,
Rook, vonken, niets! schynt hy te duchten.
Men schouwt, men verstomt, is verpletterd daarvan.
"God en zyne Heil'gen behoeden den man!"
Zoo stygen ten hemel de zuchten.

Die stegen ten hemel ook niet onverhoord.
"Daar zyn zy! daar zyn zy te gader!"
Zoo luicht men. - Ja, moeder en kind zyn gered,
Der vlammen ontrukt, door Gods Engel gered,
Gered door den geest'lyken Vader!

Dees' sprak nu der droevige moeder ten troost,
Wier armoê de vlam kwam verteren:
"De kroonen, beloofd hem, die redden U zou, -
Ik heb ze gewonnen, ik schenk ze U, vrouw!
Ga heen in de vreeze des Heeren!"

Dus zing ik, lof zing ik der edelste daad
En schoonste, die ooit is bedreven.
Bazuint niet op Aard' den Aartsbisschop de Faam,
Gewis staat den Onovertrefbaren naam
In 't boekdeel des Hemels geschreven.

X.

Curaçao, Mei 1836.
Naar het verhaal daarvan in onze Curacaosche Courant van den 28.Nov. 1835

Noot: zie 25 februari 1814 ; 28 april 1838 voor andere proza-berijmingen

---

Elizabeth Edmonds, waardin te Chester (Anno 1558)

15 oktober 1836

MARIA, Eng'lands Koningin,
Trouw aan haar kerverwanten,
Was een' verklaarde vyandin
Van alle Protestanten.
Bloed verwde, ach! haar ryksbestuur;
Die trof de byl, die blaakte 't vuur,
't Was schrik aan alle kanten.

Ook Ierland dreigde dit onweêr.
Calvinus' volgelingen
Verbreidden zich daar meer en meer
En 't licht, dat zy ontvingen. (.)
Des hoort zy haar' geheimen Raad,
En onderteekent een mandaat,
De ketters daar te dwingen.

En Doctor Cole (+) verliet weldra
Met hooge volmagt Londen.
"Hij is de man," zoo dacht zij, "Ja!
Geen beter wordt gevonden.
Een ijv'rig Katholiek is hij,
Zijn' Koningin getrouw daarbij."
Dus - hij werd afgezonden.

Uw last, (zoo liet zij zich nog uit
Op 't einde der gesprekken)
Is - met dit mijn geheim besluit
Naar Ierland te vertrekken:
" 'k Bouw op uw' ijver voor de Kerk.
Stel alle midd'len dus te werk
Mijn' wil te doen voltrekken."

En in 't hotel te Chester had
Hy naauw' gezet zijn' voeten,
Zoo kwam de Alderman der stad
Persoonlijk hem begroeten.
Dien deelde hij van lieverleê
Het doel van zijne zending meê:
"Voorwaar! zij zullen boeten..."

En sprak al voort, klopte op een' doos
Met lagchend welbehagen:
"Hun zijn de doornen, mij de roos,
Door deze doos gedragen.
Hier, hier! het Koningin's gebod -
Uit Ierland al het kettersrot
Te gees'len, bannen, jagen."

Men was alleen; wat stak er in
Aldus zich vrij te uiten?
Doch 't luist'rend oor van de waardin
Lag aan de deur van buiten.
Nieuwsgierigheid had haar gespoord.
Denkt, hoe zij schrikt, toen z'alles hoort,
Hoe haar de ooren tuiten!

Ook zij beleed de nieuwe leer
Met alle welgezinden.
Zij had in Ierland even zeer
Veel bloedverwanten, vrinden,
Gehecht aan 't protestantsch' geloof.
Haar oor was dus te min hier doof,
En 't hart sloeg voor die vrinden.

Als nu de Alderman zou gaan,
Vaarwel den Doctor zeide,
Zoo deed de Doctor hem tot aan
De huisdeur uitgeleide.
"O Doctor! wat U thans geschiedt,
Brengt U in jammervol verdriet;
Doch duizend maakt het blijde!"

Hoort! de waardin (geen vos zoo loos!)
Stil in 't vertrek geschoven,
Kwam sluw de volmagt uit de doos
Met snelle hand wegrooven,
En leide daarvoor even snel
Een vuil, oud, voddig kaartenspel,
Met klaverboer daar boven. (‡)

Cole, ver van achterdocht, begreep
Nu spoed te moeten maken.
Hij bergt zijn kleinood, en gaat scheep,
Komt Ierlands kust genaken,
En haast zich naar Dublin te gaan,
Meldt zich bij Lord FITZWALTER aan,
Doet opening van zaken.

De Lord Regent liet dra den Raad
Der stad bijeen vergâren.
De Doctor was dus zelf instaat
Zijn' last te openbaren.
Hij stelde in een lang berigt
De reden zijner komst in 't licht,
En wat was op te klaren.

Ja! juist om van de ketterij
Het Eiland te genezen
Ben ik, (voegt hij ten slot daarbij,)
Naar herwaart heengewezen.
"Ziet hier mijn volmagt!" en hij gaf
De doos den Secretaris af,
Dat hij die voor zou lezen.

Een koddig kluchtspel nu begon,
't Gordijn wordt opgeschoven,
De doos geopend, en - men kon
Zijn' oogen naauw' gelooven:
"Des Doctors volmagt naar de hel!
Daarvoor een oud, vuil kaartenspel
Met klaverboer daar boven!"

De achtb're Raad zag wonder op,
En alle monden zwegen.
Verbazing was ten hoogsten top
In ieders ziel gestegen.
De een keek stom den ander aan:
Kon niemand toch het raadsel raân,
Dat daarin lag gelegen.

Voor Cole was dit een grievend lot.
Hij was nu al zijn leven,
Ach! aan den bittren lach en spot
Der wereld prijs gegeven.
De smart om dezen hoon en smaad
Lag zigtbaar op zijn bleek gelaat.
Van grim zijn' leden beven.

"Bij God! de volmagt lag er in!"
Zoo borst hij uit ... " 'k kan 't zweren!
De eig'ne hand der Koningin
Gaf mij de doos, mijn' Heeren!
Doch wie mij speelt dien boozen trek,
Zoo satansch trapt mij op den nek,
Dit mag de tijd eens leeren!"

FITZWALTER stak den draak daarmeê:
"Sir! gij zult zonder falen
Weldra nu weder kiezen zee,
Een' nieuwe volmagt halen.
Geluk op reis naar Eng'lands haard!
Wy schudden onderwijl de kaart,
Zien, hoe de molens malen."

De herreis ging met tragen tred,
In kwellende gedachten.
Cole moest zelfs lang te Holyhead
Op gunstigen wind wachten.
Doch Koningin MARIA's dood
Verloste Ierland uit den nood,
Deed alles voor nul achten,

ELIZABETH werd Koningin.
Van toen 't geheim opklaarde.
't Was Chester's BETSY, de waardin,
Die het nu openbaarde.
De Koningin schonk om dien vond
Een jaargeld haar van 40 pond,
'k Zeg - veertig pond in waarde.

Curaçao Sept. 1836 X.

(.) St. Gardiner, bisschop en grootkanselier (Jezuit)
(+) Wordt uitgesproken - Cool
(‡) Dit wel: toevallig

Noot: zie 9 november 1816 ; 4 januari 1817 ; 16 augustus 1828

Cartouche 28 april 1838

Op 31 oktober 1829 staat er een uitgebreide beschouwing over de beruchte rover Cartouche in de krant. Een bezembinder wordt door Cartouche gedwongen voor bisschop te spelen om zo een winkelier veel goederen af te zetten.
Het is verbazingwekkend dat de hierondervolgende berijming van dit gebeuren na bijna tien jaar in de krant verschijnt, met dezelfde bijzonderheden als in het proza. Het was kennelijk een geliefd en bekend verhaal of geschreven door iemand die zijn oude kranten bewaarde en nog eens doorlas?

Cartouche

"Verfoei de boosheid!
Bewonder de loosheid!"

CARTOUCHE, roover van beroep
Een fenix onder boeven,
Was hoofdman van een' rooverstroep,
En deed zoo meenge stoute coup.
Hier eene uit duizend proeven.

Eens kwam des nademiddags laat,
(Parys was na gelegen)
Een man hem in een grof gewaad,
Die onbezorgd zyn' weg daar gaat,
Een bezembinder tegen.

Styf zag hy aan den ouden man,
Vond zyn gelaat eerwaardig;
En oogenbliklyk was het plan,
(De uitkomst geeft daar blyken van)
Des sluwen roovers vaardig.

"Voor bisschop kan hy net doorgaan;
Allons! het is te wagen."
Valt met getog'nen dolk hem aan:
"Zie, kerel! hier Cartouche staan,
Uw sterfuur heeft geslagen!"

Verplet van schrik en angst, zinkt hy
Halfdood aan 's roovers voeten:
"Wat wilt gy? geld? - gy vindt by my
Geen' penning, niets! (zoo jammert hy,)
Myn' rok kan 'k slechts inboeten.

"Uw' kalen rok begeer ik niet,
Maar dat gy my zult geven
Uw woord om, wat ik u gebied,
Te doen, (hernam Cartouche,) ziet!
Alleen dit redt uw leven.

"Gy gaat met my, en dezen nacht
Zal ik u goed onthalen.
En morgen pronkt ge in kleed'ren-pracht.
Wy ryden in een' koets ... Verwacht
Geld ook ... niets zal u falen.

" 'k Begeer, dat gy van nu af aan,
Tot morgen, streng genomen,
De klok namiddag vier zal slaan,
Geen woord, dan "oui, Monsieur!" laat gaan,
Laat van uw' lippen komen.

"En kikt gy nog een ander woord,
Dan deze beide woorden,
Zoo opent zich voor u de poort
Des doods; dees dolk wyst u dit oord,
Zal, rakker! u vermoorden."

De oude bezembinder was
Als uit benaauwde droomen
In eens ontwaakt! en op dit pas
Beloofde, zwoer hy kris en kras
Trouw alles na te komen.

Cartouch houdt woord. Hy laat den man
Te zynent goed verzorgen.
Het beste uit de keuken, kan
Wordt voorgezet; de bezemman
Smult, rust voorts tot den morgen.

Dra is men ook gekleed en staat
Gereed om uit te ryen:
Hy - bisschop in uitheemsch gewaad;
Cartouche - domheer; één - prelaat;
Twee boeven zyn - lakeijen.

Men plakt in 't rytuig nu mynheer
Den bisschop zonder toeven.
De geestelyken evenzeer,
Zy plaatsen over hem zich neer,
En achter staan die boeven.

En snellyk onder pof en paf
Ziet men de koets wegvaren.
De paarden loopen op een' draf.
Voorts stygt men by een' koopman af
In ryke handelwaren.

Het deftige gezelschap gaat
Den ryken winkel binnen.
Cartouche voert het woord en praat
Den koopman, die te luist'ren staat,
Veel hoop in op veel winnen:

"Zyne Eminentie wenschte wel
Te zien wat pronksieraden ...
Goud - zilverstoffen, donker, hel ...
Kocht gaarne voor een' nieuw' kapel
Ornaten, misgewaden."

De zucht naar winst, des koopmans doel,
Bragt leven in den winkel.
Men zet daar fluks een' leuningstoel.
Fitzbisschop zakt daarin heel koel,
Lomp, als een boerenkinkel.

De beste stoffen ruk op ruk
Zyn voor den dag getogen.
All' handen hebben 't even druk,
Cartouche zelf brengt stuk na stuk
Zyn' bisschop onder de oogen,

En vraagt al voort: "zal Monseigneur
Het niet voor oorbaar achten,
Wy nemen van dit stuk, die kleur?"
Het antwoord is - "oui, Monsieur!"
Juist wat was te verwachten.

"En zal men, wat denkt Monseigneur,
Voor 't Jubelfeest niet koopen
Van deze stof en fraaije kleur?"
"Oui, Monsieur! oui, Monsieur!"
Is wat de mond laat loopen.

Zoo sleurt men voort dezelfde sleur.
Ja, wat men hem komt vragen,
Hy stelt Cartouche niet te leur;
Hy bromt niets, dan oui, Monsieur!
De dolk, au! doet hem sagen.

Dus kiest men 't beste, rykste uit,
Waarmêe de pracht kan pralen.
De rekening maakt ten besluit
Krek twintig duizend livres uit,
Die nu zyn te betalen.

"De gordiaansche knoop! waar is
Het zwaard van Alexander?"
- Hei, niet zoo haastig! gy zyt mis.
Waar 't eene ontbreekt, daar is gewis
Onnoodig ook het ander.

Neen, geene zwaarden op de baan!
Die zouden hier slecht passen.
"Wat weet Cartouch van Gordiaan
En knoop? Laat hem zyn' gang maar gaan,
Zyn eigen varken wasschen."

"Goed! maar hoe uit dien labirint
Heelshoofds zich uit te winden?"
- De draad van Ariadne, vrind!
Dien zy doorslepen brein hem spint,
Doet hem den uitgang vinden.

Hy vraagt den koopman, wat geteld?
"Wat komt u 't best te stade,
Of goud - of liever zilvergeld?"
Dees buigt en zegt: "dit zy gesteld
Aan zyn' hoogwaarde G'nade."

Cartouch, niet linksch, spreekt luide en stelt
Zyn' bisschop nu voor oogen:
"Wy hebben nog veel zilvergeld
t'Huis liggen; wel, dit uitgeteld,
Wil Monseigneur 't gedoogen?

"Beveelt en laat men ons de keur,
Wy ryden heen en halen
De som? zoo toeft hier Monseigneur,
Tot wy terug zyn ... "oui, Monsieur!"
En dus' de schuld betalen."

De beide heeren ryden heen
Met deingekochte waren;
En achterop een knecht alleen.
De and're blyft, doch is met een
Ook uit den drek gevaren.

De bisschop toeft, - zit stil en stom
In zynen stoel te wachten,
Kreunt zich aan geen hoelang? waarom?
Noch afloop; och! hy is te dom
Te denken die gedachten.

De koopman vraagt: wil Monseigneur
Niet liever binnen komen?
En iets gebruiken? een' liqueur?
Iets tot verversching? "oui Monsieur!"
Geen woord meer wordt vernomen.

Intusschen duurt dit ding wat lang;
Zy blyven uit, de heeren.
De koopman merkt dien slakkengang,
Wordt ongerust, verlegen, bang:
"Zy mogten nooit weerkeeren!"

Hy raakt in eens uit zyn humeur,
En laat een hard woord hooren:
"Wy wachten lang ... niet? Monseigneur!
Verduiveld lang ..! he?!" - "oui, Monsieur!"
Het antwoord als te voren.

Hy kykt naar buiten keer op keer.
Drie uren zyn vervlogen.
En nog ziet men de koets niet weer.
Hy schudt het hoofd: "geen twyfel meer,
'k Ben schandelyk bedrogen!"

Pakt Monseigneur fiksch by zyn' strot
En by zyn platte ooren:
"Vent! bisschop van een boevenrot!
Bandiet! beken ... De galg .. uw lot ..!
Daarvoor zyt gy geboren!"

De arme man! het angstig zweet
Barst hem uit all' zyn' leden.
Hy knielt, bekent alwat hy weet,
En hoe uit nood hy alles deed;
Hy zweert zelfs dure eeden.

"Ik .. bisschop? ik .. een monseigneur?
Wel duizend graden minder,
Doch geen bandiet! Ik ben, Monsieur!
Een nietsbeteekenend sinjeur,
Een arme bezembinder.

Verhaalt voorts, wat is voorgegaan
Op weg, in 's roovers woning:
"De dolk joeg my den doodsangst aan.
Hoe konde ik zulk geweld weerstaan!
Ik bid, ach! om verschooning."

En weg is weg! De koopman zwicht.
Zyn goed blyft hem ontnomen;
En op betaling geen uitzigt,
Want wie hem dus heeft opgeligt,
CARTOUCH - moet nog weerkomen.

X.

Noot: zie 9 november 1816 ; 4 juni 1836

De gouverneur bezongen 23 oktober 1841

In één adem met de Nederlandse koning worden de gouverneurs nogal eens genoemd in diverse verjaardagsgedichten ter ere van de vorst. Zij belichamen immers het koninklijke koloniale gezag op het eiland. Dit zien we in 1816 bij Kikkert, die door Van Paddenburgh en Delvalle wordt bezongen. Mosa Lampe wijdde haar lied in 1824 aan gouverneur Cantz'laar zelf en aan zijn vrouw, toen dezen op Aruba de goudvoorraad kwamen bekijken.
Deze liederen zijn over het algemeen weinigzeggend, ze geven in elk geval geen bijzonderheden van de persoon. De gouverneurs worden alleen om hun functie in het poëtische tropenzonnetje gezet. Uitzondering op deze regel was gouverneur Baron R.F. van Raders, iemand die veel gedaan heeft voor de eilanden en die erg geliefd

was. Hij wordt bezongen bij zijn verjaardag en bij zijn vertrek naar Suriname, in termen die gevoelens van achting voor de persoon verraden. Nu had A.J.Pypers als huisonderwijzer van de familie natuurlijk ook wel enigszins persoonlijke banden daardoor, maar dat geldt niet voor de andere -onbekende- dichters waarschijnlijk. Zodra Van Raders in Suriname aankomt, is daar ook al een loflied te zijner ere vervaardigd, dat ook in De Curaçaosche Courant wordt afgedrukt op 6 december 1845.
Dat gedicht hoort natuurlijk niet tot de Curaçaosche poëzie, maar volledigheidshalve druk ik het hier af, ook omdat het beeld van de gouverneur daardoor completer wordt.

Welkomstgroet
Aan den Hoog Welgeboren Heer R.F.Baron Van Raders

Klonk elders u ter eer, in welgemeende akkoorden,
   Het dankbaar hart ontvloeid, een hart'lyk afscheidsgroet; -
Een dubb'le welkom ruischt aan Suriname's boorden
   U, Star van onze hoop! u, Landvoogd te gemoet.

Treur vry, o Curaçao! betreur 't verlies eens vaders,
   Die aan zyn wys bestuur, de nyverheid verbond,
Doch, Suriname, juich! juich! om 't bezit eens Raders!
   En wys Hem op uw kroost, en uwen vruchtb'ren grond.

Doe hier uw' nyv'ren geest, in al zyn omvang leven!
   Ons heil zy steeds uw doel! 's Lands bloei, uw' vreugd, uw' eer!
Voorwaar verwerft Ge dan, door zulk een edel streven,
   Tevredenheid der ziel, 's Volks liefde meer en meer.

Wil hier met milde hand ook 't zaad der weldaad strooijen!
   Op dezen vruchtb'ren grond; voorzeker bloeit het schoon;
De bloem daaruit geteeld, zal dan den eerkrans tooijen
   Die eens uw deel zal zyn, voor welverdiende loon!!

G.

Paramaribo. 12 October 1845

Van 1828 - 1845 waren Curaçao en Suriname één kolonie, bestuurd vanuit Paramaribo. Als de twee gebieden gescheiden worden, vertrekt gezaghebber Van Raders naar Suriname, waar hij tot gouverneur bevorderd wordt. Verscheidene gouverneurs van Curaçao zijn naar Suriname gegaan, hetgeen als een promotie gold. Daarom is er nooit een gouverneur van Suriname naar Willemstad 'bevorderd'.
Van Raders was in 1816 als Kapitein der Jagers hier gekomen; van 1821 - 1826 was hij adjudant van de gouverneur; in 1823 havenmeester; in 1825 toezichthouder bij de goudwinning op Aruba; in 1827 garnizoenscommandant. Door zijn huwelijk met Elisabeth van der Meulen was hij verwant aan het patriciaat. Van Raders is een van de ijverigste bestuurders geworden; hij was de eerste die ook aan Aruba en Bonaire aandacht schonk. Met name de landbouw had zijn belangstelling. In 1852 was hij nog weer op Curaçao; zijn vertrek wordt dan op ontroerende wijze in de krant beschreven.

B ly den feesttoon aangeheven,
A chting make ons niet bedeesd;
R eden wordt ons ruim gegeven,
O p dit bly geboortefeest.
N een! geen schooner stof tot danken,
R iep ons nog dit jaar te zaâm;
F rissche toonen, blyde klanken
V oor het welzyn van zyn naam.
A ls ook niet door bloemendreven
N u deez jaarkring hem geleidt,
R aders bleef, door zorg omgeven
A an ons welzyn steeds gewyd.
D oe O God! zyn heilzon dagen,
E n dan zeker van uw' trouw,
R oept men zoo 't u kan behagen,
S paar hem lang voor Curacao.

Curacao 22 October 1841

X. X.

Noot: zie ook 31 augustus 1816 : 28 augustus 1824 ; 13 september 1845 (2x)
Zie inleiding op 8 maart 1816 'Heil! Vrienden Rey, Heil!'

Manuel Piar — 30 oktober 1841

In de krant van 9, 16, 23 en 30 oktober 1841 lezen we een uitvoerige levensbeschrijving van de Curaçaose veldheer Manuel Piar: "Aanteekeningen uit het Militaire leven van MANUEL PIAR, geboren te Curacao en als Generaal van Columbia, door eenen krygsraad ter dood veroordeeld, binnen Angostura doodgeschoten."
Dit levensbericht werd met het volgende acrostichon besloten op 30 oktober 1841. Uit de inleiding blijkt dat het geschreven is door de onderwijzer Phoel, die ook het leven van Brion beschreef in de krant van 1836.

M oest ge uws vyands wraak ook duchten
A ngostura's muur ontvlugten!
N immer zal uw roem vergaan.
E del, roemryk was uw streven,
L off'lyk steeds uw stout bestaan.

P iar uw dood verwekte zuchten
I n het land waarvoor gy streedt.
A ngostura plukt de vruchten,
R uimschoots van hetgeen gy deedt.

Noot: zie 13 april 1822 ; 19 augustus 1826

Er wordt gezegd 18 juni 1842

Dikwerf heb ik ondervonden,
Dat er meest uit alle monden,
Om het even goed of slecht;
't Zy by 't vleijend approbeeren,
't Zy by 't nydig recenseeren,
Altyd heet, <u>er wordt gezegd</u>.

'k Vond het vreemd, en stond verwonderd,
Dat slechts wein'gen uitgezonderd,
Ieder hieraan scheen gehecht;
Dat, na ryp'lyk overleggen,
Ik nog niemand hoorde zeggen:
Dit heb ik nu zelf gezegd.

Vaak hoort men zyn vrienden lasteren,
Onze schoone taal verbasteren.
Beiden klinkt het even slecht;
Doch men moet zich vergenoegen,
Daar, me er daad'lyk by hoort voegen:
"Vriend! - ik heb je niets gezegd."

't Best is zich aan niets te storen,
En 't geduldig aan te hooren
't Geen ons oor wordt voorgelegd;
Want het zal ons weinig baten,
Of wy veel of weinig praten,
't Is en blyft eenmaal gezegd.

Wilt gy 't echter nogtans wagen,
Naar iets dat U raakt, te vragen,
Roek'loos waagt ge U in 't gevecht,
Want verwonderd zult gy vinden
Dat, een uwer beste vrinden,
't Welligt van U heeft gezegd.

Of de man is lang begraven,
Of het zyn bedienden, slaven;
Daar men dan de schuld oplegt,
Moeij'lyk is het altoos vrinden,
Ooit den man er uit te vinden,
Die het eerst iets heeft gezegd.

O! dat heb ik lang geweten,
Maar de man, ben ik vergeten,
Doch zyn naam komt nooit teregt;
Zóó, hoort men zich vaak bedriegen
En, zyn besten vriend beliegen,
Dan --- men weet niet, wie het zegt.

Stoor U dus niet aan geruchten,
't Zyn altyd de beste vruchten
Waar de worm zyn angel hecht,
Hy, is tienmaal meer te laken,
Die, om zich bemind te maken,
Rondloopt met het geen men zegt.

By hetgeen men zoo hoort praten,
Wou 'k me wel eens zeggen laten,
Waarom spreekt men niet opregt?
En, waarom men by 't verhalen,
Niet rondborstig, zonder dralen
Ons den man noemt die het zegt?

Gy die gaarne veel wilt praten,
Mogten U deez' regels baten,
Wees in al U doen opregt;
Wilt vooral voorzigtig wezen,
't Zy gelaakt, of 't zy geprezen,
Met hetgeen er wordt gezegd.

Hoe gelukkig moet hy wezen,
Die geen praatjes heeft te vreezen,
Die men van hem zamenvlecht;
Hy die, wat ook op moog' komen,
Uitroept, - zonder 't minste schroomen:
"'k Stoor me niet aan 't geen men zegt."

Maar, ik wil het niet verbloemen,
Zy die and'ren ligt'lyk doemen,
Zy zyn in myne oogen slecht;
Zy die my het laatst verlaten,
En, dan kwaad van andren praten,
'k Hou het als door hen gezegd.

Die beleedigd zich mogt voelen,
Denk! --- ik had geen kwaad bedoelen,
'k Schreef, en 'k meende het opregt;
Konde ik by dit vlugtig schetsen,
Een fatzoend'lyk man wel kwetsen
Daar die toch zoo iets niet zegt?

Daar ook zeker dit myn schryven,
Van 't kritiek niet vry zal blyven,
't Zy dan goed, of 't zy dan slecht;
'k Laat, voorzigtig, by 't besluiten,
Dus myn eigen naam hier buiten,
Raad nu wie dit heeft gezegd?

Curacao den 16 Juny 1842

Y. Y.

Noot: zie 24 maart 1815

Gedachten by het besluit van het Oude en begin van het Nieuwe Jaar.

31 december 1842

Zoo is aan onze starende oogen
Een jaar in 't eeuwig niet vervlogen,

Met vreugde en smart, die 't aan ons gaf,
Zoo zien wy jaren, jaren volgen;
O! gryze tyd, door U verzwolgen:
Zoo voert ge ons zwygend naar ons graf.

Zoo blyft gy stadig rust'loos hollen,
Gelyk in zee de baren rollen.
Naar 't eenzaam strand, dat hen verbeidt;
Zoo zien we ook eens uw' vaart beperken,
En, eer we uw' eindpaal kunnen merken,
Ontsluit ge aan ons de eeuwigheid.

Door diepe mev'len overtogen,
Staat weer een jaarkring voor onze oogen,
Die ons gesluijerd tegenlacht.
Mogt elk die nev.len op zien klaren,
En in 't ontwolkt verschiet ontwaren,
't Geluk, hetgeen men daar verwacht.

Voor velen, (de uitkomst zal het staven)
Ligt droefheid in 't verschiet begraven,
Geluk in 't jaar, dat ons verliet;
Hoe schoon ook bloemen om ons bloeijen,
Men vindt, hoe heerlyk zy ook groeijen,
Bestendig hen op aarde niet.

Als schaduwbeelden snelden maanden,
Waarin we ons vaak gelukkig waanden,
Met al hun toverglanzen heen.
Ook droeve stonden zyn vervlogen,
En niets, blyft ons getrouw voor oogen
Dan de onbestendigheid alleen.

Wie onzer heeft by 't ernstig denken,
Geen stille traan den asch te schenken,
Van een aan 't harte waardig pand?
En wie toch plukte zonder pozen
't Vervlogen' jaar steeds blyde rozen?
Wie staken doornen nooit de hand?

Ja dist'len zyn op 't pad van 't leven
Vaak door het heerlykst groen omweven,
Een ieder onzer treft hen aan.
Dan, wat de toekomst moog bereiden,
Zoo lang de hoop ons blyft geleiden:
Met nieuwen moed weer voortgegaan!

Curacao 31 December 1842

Z. Z.

Noot: zie 5 januari 1816

Groot Diné by Pluto

Truth, in platonick ornaments bedeck'd.
Boetius

Gy weet toch vrienden immers wel,
Wie machinist is in de Hel,
En God der duivelscharen?
Ook kent gy Charon en de boot,
Waarin wy eenmaal, na den dood,
Een toertje zullen varen?

Gy zyt met Minos ook bekend,
Van wien wy na des levens end,
Een billyk vonnis hopen;
En met Mercuur, die meestal vloog,
En kerels met een enkel oog,
Met Titans en Cyclopen?

Gy weet de Styx, dat slootje wel,
Dat zeven maal liep rond de Hel,
By 't welk de Goden zwoeren?
Nu aan den oever van den vloed,
Zat eens de heele duivlen stoet
Op zieltjes rond te loeren.

God Pluto schoof zich in een hoek,
Las in een Fransch ondeugend boek,
Doch, scheen zich te vervelen;
Terwyl Cerbeer, die trouwe hond,
Die zich steeds aan zyn zy bevond,
Lag met zyn staart te spelen.

Vulkanus hinkte op zyn kruk,
Men weet, hy had by ongeluk
Zyn reg terbeen gebroken.
Hy was op een inspectie reis,
Dus, Pluto kreeg, als gunstbewys,
Een pluimpje over 't stoken.

Hy plaatste zich op zyn gemak,
Stak eerst den bliksem in zyn zak,
En ging bedaard wat praten;
De Titans stonden op een hoop,
En draaiden by Papa een knoop
Om ze even los te laten.

Mercurius kwam onverwacht,
Met al de dochters van den nacht
Ook naauwlyks hoorbaar binnen;
De duivelin bediende thee,
Zat in een ruim kanapé,
Vlak naast de Schikgodinnen.

"Wel, Proserpien! 't is bliksems stil,
" 't Is of geen mensch hier komen wil
"Om ons eens op te zoeken;

" 't Is in den Hemel vast zoo wel,
"Dat niemand zin heeft in de Hel,
"Men hoort ook niets dan vloeken."

" "Ja, kind! 'k wou juist een voorslag doen,
" "Maar geef me eerst een lekk're zoen,
" "En wees dan reis niet karig,
" "Kom doe ook met de grooten meê,
" "En vraag de Goden ten diné,
" "Juist ben ik morgen jarig." "

En manlief, die te lezen zat,
Sprak: "Wel 't is goed myn beste schat!
"Kom laat je schyven luchten;
"Kyk daar Tantálus in het meer,
"Hy duikt al smakkend op en neêr,
"Ach, hoor dien stumpert zuchten."

" "Maar, kind! het wordt zoo langzaam tyd,
" "Dat zich Uw' hoogheid nedervleit,
" " 't Is reeds kwartier voor tienen;
" "Kom, Furietjes! kom, kom, naar bed!
" "Denk, dat je morgen by 't banket,
" "De tafel moet bedienen." "

" "Lachesis, Klotho, ben je klaar?
" " Atropos, kom berg ook je schaar,
" " 't Is tyd om te gaan slapen;
" "Morpheus volgt ons op den hiel,
" "Na boven met je spinnewiel,
" "Jelui zit toch te gapen." "

Een ieder ging naar ' ledekant,
De Duivelin zat in den brand,
Zy had voor veel te zorgen;
Voor duizend Goden wyn en brood,
En daarby was de bakker dood!
Hoe zou zy doen voor morgen?

Zy wekte Pluto, die reeds lag,
Doch daar zy hem zoo snurken zag,
Begon zy zelv' te gapen.
Zy trok hem zachtjes by zyn neus,
Verdrietig riep hy: "Neem een reus,
"En laat me in vrede slapen."

" "Ik weet het, kindlief! je bent moê,
" "Maar zend een bô naar de aarde toe,
" "Om bakkers op te schellen;
" " 'k Neem wyn zoo lang maar op crediet,
" "Die weigert Bacchus ons toch niet,
" " 'k Zal 't vroeg genoeg bestellen." "

De Duivel sprak geen enkel woord,
Hy sliep maar als een roosje voort,
En liet zyn vrouwtje zorgen;
Het was verbruid de moeite waard,
Zy zweette als een sleperspaard,
Alleen uit angst voor morgen.

Terwyl zy nog te peinzen lag,
Kwam reeds Aurora voor den dag,
Morpheus liet haar binnen.
Zy ging de slaapvertrekken rond,
En trok de dekens op den grond,
Van al de Schikgodinnen.

De heele Hel kwam in de weer,
De Duivels liepen op en neêr,
Met Furies en Godessen;
En iedereen was in 't gewoel,
Het was een regte rommelboel,
En dat kwartier voor zessen!

Papatje was niet in zyn schik,
Er was geen enkel oogenblik,
Of hy had wat te vitten.
Dan liepen koks hem tegen 't lyf,
Dan stoeide Komus met zyn wyf,
Hy kon met rust niet zitten.

" "Kind, laat de Danaïden vry," "
Vroeg Proserpina met gevlei,
" "Voor Komus, je confrater?" "
"Och ja," hernam Hy, "ga je gang
"Zy krygen toch haar leven lang
"Dat vaatje niet vol water."

Mercurius moest met een hoop
Van invitaties op den loop,
Om Goden te verzoeken;
Nog riep de Duivelin: " "Merkuur!
" "Herinner! Dames, groot Coiffuur,
" "En Heeren korte broeken." "

Diana zond hun ook een bô,
Met duizend eenden tot cadeau,
Voor tanteliefs verjaren;
't Scheen of het afgesproken was,
Die kwamen excellent van pas
Om 't duivenhok te sparen.

Men zag de reuzen in de buurt,
Door Komus telkens uitgestuurd,
Als jonge paarden hollen;
Sisyphus zelfs verliet zyn' steen,
Ook hy moest naar den bakker heen,
Dus - was hy vry van 't rollen.

Zoo ging het nu den heelen dag,
't Was loopen, draven, wat men zag,
Van onderen naar boven;
God Komus zat als Opperkok,
Nu weêr eens in het kippenhok,
Dan stond hy voor den Oven.

En Aaltje, de oude keukenmeid,
Had hy op tafel neêrgeleid,
Hy kon haar raad niet missen;
Hy wist de kookkunst anders wel,
Doch, tusschen duivels in de hel,
Kan men zich ligt vergissen.

De Duivelin daar 't middag werd,
Was bezig om voor het dessert,
De vruchten te arrangeren.
Nicht Luna, die ('t was dag) niet scheen,
Liet dus haar tante niet alleen,
Maar kwam haar assisteren.

Zoo ging, in razen en gebrom,
Die helsche morgen eindelyk om
In de onderaardsche woning.
En Proserpien gaf uit plezier,
Aan elk der reuzen een vat bier,
Hun' yver ter belooning.

De tafel was gereed gezet,
De duivelin ging aan 't toilet,
En Pluto zich aan 't scheren.
" "Myn Duiveltje! wat is het laat;
" "Hoe vindt je dat die muts my staat?
" "Wat zeg je van me veren?" "

"Je ziet toch, vrouw! dat ik me scheer,
"Dat zeg ik je nu ied're keer,
"Ik kan niet met je praten."
"Dag Oom! dag Tante!" riep de maan,
"De zon is aan het ondergaan,
"Ik moet jelui verlaten."

"Dag Luuntje! 'k dank je, beste meid,
" "Geloof, dat het me innig spyt,
" "Dat je ons nu gaat begeven." "
De Duivel had, gecorsetteerd,
Zyn spiegel eens geconsulteerd,
En kwispelstaart even.

De gasten waren in de zaal,
Reeds lang in volle pracht en praal,
Op Sophas neêrgezeten.
D'honneurs nam God Neptunus waar,
Want Broer of Zus was nog niet klaar;
Ook wachtte men op 't eten.

En Bacchus bood Madera wyn
De dames aan, en ging Jupyn
Een bittertje offreren;
Gebruik wat, Pa! voor je eten gaat,
Een kleintje kan je toch geen kwaad,
Het doet de spys verteren.....

Zoo sprak hy en nam iedren keer
Zoo'n kleintje, en liep op en neêr
Met Pan te discoureren.
Nu kwam pas Pluto en zyn vrouw
Met veel excusen en berouw,
Om 't late compareren.

En 't was ook waarlyk niet meer vroeg,
Daar net de huisklok zeven sloeg,
Maar, 't klagen kon niet baten.
En echter, zoo als 't meesttyds ging,
Men bleef al lagchende onderling,
Tot hallef acht nog praten.

Nu was de tafel eind'lyk klaar;
De Goden waren paar aan paar
Aan 't zoeken naar hun borden,
Jupyn was Praecis van den boel
Hy zat in Pluto's elpe stoel,
De rest naar rang en orde.

De soep vond Juno excellent;
O! riep nu ieder: ze is patent!
Dit had een goede reden;
(Daar ieder hulde toch bewyst
Aan 't geen de groote wereld pryst;
Zoo gaat het ook nog heden.)

En Plutus, meester van het goud,
Prees hemelhoog den hertenbout,
Dien hy kreeg te trancheren.
Ook nú riep ieder: Ja dat 's klaar!
(Als 't goud spreekt, dan is alles waar,
Die stem kende elk der Heeren.)

De wyn, by Jovis neêrgezet,
Vond hy charmant, met veel bouquet;
Ook smaakten Hem de peren.
't Was maar een daag'lyksch compliment,
(By vreemden is men toch gewend,
Om alles te admireren.)

Mercuur vond alles goed van smaak,
Sprak weinig, maar - 't was alles raak
Hetgeen hy debitteerde:
En, wyl hy dief en koopman was,
Kwam steeds zyn saldo slecht van pas,
Daar 't menig een geneerde.

Eool, met zakken vol van wind,
Was by de gasten onbemind;
Men werd met hem verlegen.
(Hoe menigeen is nog, helaas!
Een struikelblok door zyn geblaas;
Dat spreekt toch niemand tegen?)

Vrouw Themis kreeg de groote taart,
Zy telde allen eerst bedaard,
En ging toen aan 't couperen.
Want, als zy hier eens onregt deed,
Een enkel stuk te weinig sneed,
't Zou haar compromitteren.

Ook vond zy nog de snoek niet gaar;
"Neen!" riepen allen, "dat 's niet waar!"
Regtvaardigheid moest zwygen.
('t Is in 't geheel niet zonderling:
Men ziet toch als een daaglyksch ding,
Die regt heeft onregt krygen.)

Morpheus zat by al 't gewoel,
Te dutten in zyn leuningstoel,
En nu en dan te gapen.
Ook Momus zelfs by al de pret,
Verbeeldde zich alreê te bed,
Want hy lag vast te slapen.

Harpócrates keek door zyn' bril,
En speelde met een' appelschil,
Of lachte om hun streken;
Hy sloeg hen ieder voor en na,
Naauwkeurig en oplettend ga,
Maar wou met niemand spreken.

God Bacchus stoeide met een reus,
Vergat, door 't sneetje in zyn neus,
Des grooten Titans krachten;
Deez' nam den Wyn God by zyn broek,
En smeet hem in een donkren hoek,
Terwyl de Goden lachten.

Apollo nam zyn glas ter hand,
Sprak met zyn nichtje heel galant
In rym, en O! zoo teder;
En Bacchus stond ook voor dién toast
Nog even op, en riep toen - proost!
Maar tuimelde weêr neder.

Jupyn vroeg na Hem ook het woord,
En sprak: "Daar 'k heden heb gehoord,
"En uit de krant vernomen,
"Dat de familie is vermeerd,
"Zoo wordt door my geproponeerd,
"En hoop ik aangenomen,

"Een toast voor 't nichtje van den Beer,
"En tevens voor den ouden Heer,
"Terwyl wy hart'lyk wenschen,
"Dat, geeft men ooit in 't Hemelsch' ryk,
"Haar weder van voldoening blyk,
" 't Moog blyven onder menschen."

Door ieder werd met fiksch hoera!!!
Op 't heil van nicht en Groot papa,
Het gaasje vol geschonken.
Dus werd er tegelyk (let wel!)
In China, Londen en de Hel,
Victoria's heil gedronken.

God Momus vond het werd wat laat,
Doch zoo als dat gewoonlyk gaat,
Hy liet zich weêr bepraten;
"Kom heer en meester van den slaap,
"Wat! anders zulk een losse knaap!
"En wil je ons nu verlaten?"

"Neen broertje," sprak de gastheer, "neen!
"Kom, kom, laat ons nu niet alleen,
"Vertel ons reis wat grappen......
"Maar, Hemel!! wat 's dat voor gedruisch,"
Een knecht riep: "Bacchus wil naar huis,
"Hy valt daar van de trappen."

God Esculaap sprong van zyn stoel,
Liep met een vaart door het gewoel
Om Bacchus te assisteren;
Die zat te lagchen op den trap,
En zei heel droog: " 't is maar een grap,
"Laat ik je niet generen."

Jupyn was even opgestaan,
En naar zyn egâ toegegaan,
En vroeg: "Hoe zou je denken."
En Juno zei: " 'k heb reeds gezegd,
" "Als 't rytuig vòòr is, aan den knecht,
" "Om ons dan stil te wenken." "

De uitgang was geheel versperd,
Door leêge flesschen van 't desert,
En manden van champagne.
Hier lag een hoed en dáár een stok,
En naast een stoel lag op een rok,
Een kammenbeen met franje.

En toen de stoet naar huis zou gaan,
Toen kwam pas 't lieve leven aan,
Dat was my een gewemel!!!
De Goden gingen reed'lyk wel;
De meesten echter uit de Hel
Gezaligd naar den Hemel.

Ik vraag niet of dit nu zoo hoort,
'k Laat liefst de grooten ongestoord -
En dit zyn nog wel Goden!
'k Bemoei me er dus niet verder meê,
'k Heb slechts met Hen hier op 't diné,
Privaat, niets met hun nooden.

Aan tafel was men zeer voldaan,
Maar, nu by het naar huis toe gaan,
Had ieder wat te vitten;
Deez' vond de tafel wat te klein,
Die weêr, de porter als azyn,
Een ander kon niet zitten.

Die vond de soep wat aangebrand,
De visch niet gaar, het was een schand' -
't Was geen diné met eere;
Die klaagde weêr, hy kon niet zien,
Hy vond het styf nog bovendien,
Hy moest zich zoo generen.

Wat was er wèinig zilvergoed!
De taarten waren ook niet zoet!!
De vla geheel vergeten!!!
Aan tafel, sprak geen mensch een woord,
En nú scheen iedereen verstoord;
Zeg, - wat moet dat toch heeten?

'k Vind nergens dit diné vermeld,
'k Geloof het werd my eens verteld,
Of 'k heb 't welligt gelezen.
Enfin! als iets de Goden raakt,
Dan wordt er ligt wat bygemaakt,
Laat dit dus inval wezen.

'k Voeg dit nog slechts tot slot hierby,
Dat - word ik ooit op zoo'n party
Verzocht om te assisteren,
En spreekt men van die menschen kwaad,
Ik ben er heilig toe in staat;
'k Noem 't in de Hel dineren.

Nu Recensent!! Hy, die dit schryft,
Weet dat er veel te wenschen blyft
Voor uw' verfynde ooren;
Maar laat in Gods naam hem gerust,
Hy wil, (van uw talent bewust,)
Dus ook niets van U hooren.

Curaçao den 15 July 1843

N

Noot: zie 12 september 1835
In de gefilmde Curaçaosche Courant, zoals die op Curaçao in het Centraal Historisch Archief bewaard wordt meldde een lezer bij 22 juli 1843, dat de dichter N 'Nuboer' is. Maar omdat ik daarvan verder geen bewijs vond houd ik het voorzichtigheidshalve op een anonieme 'N'. De sfeer van het gedicht is trouwens ook heel anders dan die van Nuboers poëzie.

C.M.Nuboer 30 december 1843

Hendrik Jacob Nuboer komt hier op 27 januari 1816 aan boord van de Prins van Oranje, als lid van Kikkerts staf. Nuboer bekleedde de hoge functie van Raad Controleur Generaal van Curaçao. In Nederland was hij gehuwd met Johanna Menzo Backer, hier hertrouwt hij met Lucia Elisabeth Schotborgh op 16 maart 1817 (Krafft 1951 : 332) Cornelis Marius Nuboer, zijn zoon uit het eerste huwelijk, werd op 21 februari 1815 te Amsterdam geboren. Hij was in militaire dienst en is tijdens de Belgische Revolutie actief. Op 25 december 1836 scheept ook hij zich in naar Curaçao waar hij op 19 februari aankomt als korporaal; op 7 februari 1838 wordt hij fourier, hij wordt overgeplaatst naar Sint-Eustatius en is later ambtenaar op Curaçao. Hij huwt Maria Jacoba Quast; hun eerste kind van de zeven wordt in 1848 geboren.
Op 31 augustus 1867 staat er in de krant een korte overlijdingsaankondiging:

> "Overleden, Vrydag den 23, in den ouderdom van 52 jaren, de Heer C.M.Nuboer, gepensioneerd Kapitein van de Nederlandsche landmagt. Den volgenden dag, des namiddags, werden zyne aardsche overblyfselen met militaire eerbewyzen ter aarde besteld."

"Twee vrienden" herdenken hem op dezelfde datum in een gedicht van vier octaven: "By het afsterven van onzen Vriend C.M.Nuboer". Omdat dit gedicht buiten mijn tijdvak ligt, citeer ik er hier slechts één strofe uit: wij treuren maar Nuboer is bij God. Moge dat tot troost strekken aan zijn weduwe en zijn talrijk kroost.

"De trouwe vrienden aan zyn stede
   Beweenen Nuboers dood;
En wy, wy schreijen nog niet mede;
   De droev'nis is te groot!
Der weeuw en weezen droeve kreten
   Slaan ons geheel ter neêr.
Die hem een ware vriend mogt heeten,
   Snikt: Nuboer is niet meer!"

Nuboer is een vroom-wijsgerige dichter die het einde van het jaar bezingt in tien kwatrijen in alexandrijnvorm. De tijd verglijdt met zijn goede en droeve gaven. Gods goedheid is moeilijk te begrijpen als je in rouw bent, maar op aarde is niets volmaakt: Bestendig is hier niet dan de onbestendigheid! Maar toch zorgt Gods liefde voor alles en iedereen, dus ook voor ons. Het gedicht is een verdienstelijk voorbeeld in de traditie van de 19de eeuwse tijdzangen. Dertien jaar later, op 24 december 1856, publiceert Nuboer nogmaals een oudejaarsgedicht onder dezelfde titel, van ditmaal zestien kwatrijnen, opnieuw in alexandrijnvorm, met gekruist rijm. Beide oudejaarsgedichten in zo uiteenlopende tijd verschenen, zijn niet alleen qua inhoud aan elkaar gelijk, de dichter neemt zelfs strofen over, ongewijzigd of met kleine veranderingen.
Deze gedichten uiten alleen een godsdienstig-weemoedig-zijn aan het einde van het jaar, als we ons het snel verglijden van de tijd realiseren, niets over concrete gebeurtenissen en omstandigheden van de afgelopen jaren op het eiland.
Op 20 mei 1854 maken we opnieuw kennis met de ernstig-vrome Nuboer als hij zijn gedicht 'Aan de nagedachtenis van eenen verdienstelyken ambtenaar' op het overlijden van Hs. Kikkert schrijft.

Hoewel Nuboer al sinds 1837 op Curaçao woonde, voelde hij zich steeds sterk met het moederland verbonden. Zijn 'Feest-zang' ter gelegenheid van de verjaardag van de Koning Willem III en zijn 'Uitboezeming by gelegenheid der Volks-feesten ter viering van 's Konings verjaardag in West-Indië gegeven...' getuigen daarvan, evenals zijn 'Toespraak in naam der noodlydenden, ten gevolge van de watersnood in Nederland."
Ook in 1867 zal Nuboer nogmaals tot 's konings eer dichten, maar dat valt buiten ons tijdvak, evenals zijn herdenking van de vijftigjarige hereniging van Curaçao met het moederland (1816 - 1866) in het gedicht: "Eene nog levende stem..."
Nuboer blijkt een vaardig dichter die de rijm- en maatkunst goed beheerst, alsook de moeilijke alexandrijnvorm, die hij zonder al te veel opvulsels realiseert. Het kenmerkende van zijn gepubliceerde gedichten die binnen onze periode vallen, is ernst en godsdienst, niet dogmatisch maar eerder passend in het romantisch-gevoelige godsdienstbesef in de Piëtistische traditie, met haar beklemtoning van het persoonlijke gevoelige godsdienstige beleven als van de 19de eeuwse Réveil-beweging.

By het besluit van het jaar 1843

The past how doth the spirit love
Unto its shadowy track to turn,
And pour her fond complaints above
Sad Memory's hallowed urn!
RICHARD ANDROS.

Nog slechts één enklen dag, en 't jaar is heengevaren!
Nog slechts één enklen stond, die (denkende) ons ontglydt!
Zoo rolt de tydstroom voort en stort vervloog'ne jaren,
En went'lende eeuwen uit, in 't meer der eeuwigheid.

Opnieuw verzonk een jaar in 't grondeloos verleden,
't Verdween voor ons gezigt of 't nimmer had bestaan!
Het is met vreugde en smart, voor eeuwig ons ontgleden,
En in uw' snelle vlugt, o gryze tyd! - vergaan!

Voor velen zweeft helaas! in stille oogenblikken
De tyd, die ons ontvlood, nog als een spookbeeld rond!
Aan velen valt het zwaar, by 't hartverscheurend snikken,
Te staam'len: God is goed! - na 't geen men ondervond.

Bedroefden! die bedrukt en met betraande oogen,
Nog aan den schat gedenkt, die 't graf verslonden heeft.
Weet: - Hy, die 't lot beschikt, kon slechts uw heil beoogen;
Ofschoon Hy, van zyn daân, aan 't stof geen antwoord geeft.

Neen! nooit zult gy op aard' volmaakt genoegen vinden!
Bedrieg'lyk is 't genot, hoe zeker 't u ook schyn'.
Hoe voorspoed's schitt'rend licht u vaak ook moog verblinden,
Nooit onverstoord kan 't heil des brozen sterv'lings zyn.

Ja! de onbestendigheid zal altoos om ons wezen,
Zy toont ons ieder jaar, hare onverbidd'lykheid.
Zy doet op elken tred ons haar orakel lezen,
" "Bestendig is hier niets dan de onbestendigheid!" "

Dus matig uw verdriet! schoon 't pad door u betreden
U ook door struiken voert, waar zelfs geen bladje aan tiert
Blyft moedig voorwaarts gaan, welligt nog wein'ge schreden,
En 't brengt u in een hof, met jeugdig groen versierd.

De snelgewiekte tyd moge uw geluk vernielen;
Terwyl hy uwen weg met scherpe door'nen strooit!
Denkt, Hy, die 't zonlicht schiep, voor wien de serafs knielen;
Vergeet, hoe 't leed ook drukt, geen zyner scheps'len ooit.

De staarster, die in 't ruim, waar zonnestelsels zweven,
Hare eeuwen lange baan, ondenkbaar snel doorschiet!
En 't bloedeloos insect, dat slechts één dag kan leven,
Ontgaat aan 't Alziend oog, dat nimmer sluimert, niet!

Welaan dan 't hoofd omhoog! den blik tot Hem naar boven,
En mort niet om uw lot in de aardsche duisternis.
Eens ziet ge, als de gordyn der toekomst wordt verschoven,
Dat liefde alleen het doel van al Gods daden is!

C.M.Nuboer

Curacao den 30 December 1843

Noot: zie 5 januari 1816
zie ook 22 juli 1843
zie ook 22 februari 1851 ; 20 mei 1854 ; 24 december 1856 ;
23 februari 1861 ; 9 maart 1861

Ruzie 28 juni 1845

Onenigheden en persoonlijke ruzies worden per gedicht openlijk gestreden, zij het meestal anoniem of onder pseudoniem; die gedichten gaven lang niet alle strijd weer echter, die er in de krant plaatsvond! Heel vaak werden de ruzies 'prozaïsch' geslecht. Al was ze er dan niet minder fel om. In de kleine gemeenschap stond men kennelijk snel op andermans tenen.
De redactie van de krant had er moeite mee de ruziemakers te sussen. "Het aantal ingezonden stukken is zonder end," zegt Hartog en hij heeft gelijk.
"Het ingezonden stuk onder het motto Het tiende gebod kan niet geplaatst worden," meldt de redactie op 26 augustus 1854 resoluut.
"...indien wy niet bevreesd waren in den Heer Redacteur of wel in de Censuur eenen onoverkomelijken hinderpaal te zullen aantreffen, die uit liefde voor de publieke, zoo niet voor de private rust, zeeker eene plaats in ZEd.'s geëerd weekblad, aan het door ons in te zendene, zouden weigeren..." luidde het op 2 september 1854.
En de redactie schreef: "Hoe ongaarne ook de redactie hare kolommen voor twistgeschryf openstelt, dat ten eenermale met het doel, hetwelk zy zich voorstelt, strydig is en meestal slechts verwydering en onaangenaamheden tusschen ingezetenen ten gevolge heeft, zoo heeft zy echter om der regtvaardigheidswille gemeend de hier-

volgende ingezonden stukken geene plaats te mogen weigeren." (17 maart 1849) Dan volgen er enkele reacties op een stuk van "Eenige kooplieden en Inwoners" op het vertrek van gouverneur Esser; twee pagina's in totaal in het Nederlands en het Frans. De "spelregels" van de huidige Amigoe zijn vergeleken bij dit vuurwerk kinderspel! Er was voortdurend aanleiding om lucht te geven aan gevoelens van onvrede. Na een wekenlange proza-strijd in 1845 die in het Spaans en het Nederlands gevoerd werd tussen "De Israeliet, vriend der orde" en "Eenige Israelieten van deze gemeente" over de verkiezing van bestuursleden, bemoeit Exod. zich op poëtische wijze met deze zaak, wat de week erop weer tot verschillende reacties aanleiding geeft. Een complete poëtische ruzie barstte weer eens los. Een handvol 'gedichten' is er het gevolg ervan.

Driemaal scheepsregt
Aan Minerva.

Hoe! Gy uit Griek en Rome's dreven,
Uit wal en schans en hart verdreven,
Gy der ouden wys Godin;
Dorst ge om der kwade min,
Des nakroosts (in uw' kunst bedreven,)
Van 't bont gewoel voor Sinaï;
En trotsch de les van Haggaï,
In heur hart uwe netten weven?
. . . .
. . . .
Ja Apol heeft het U bereid,
Zyn harmonie uw' schreên geleid,
Mercurius glinst'rend staf verdrongen.
     Kyk uit! geliefde bondgenoot,
     Onthoud U van dat wuft despoot,
     De eene stemt tot dweepery,
     De and're brengt afgodery,
     En ik word uit uw hand ontwrongen.

Exod.

Noot: zie ook de inleidingen bij 24 juni 1814 ; 26 oktober 1816
      zie ook 28 juni 1845 (3x) ; 5 juli 1845

Aan Exod. 28 juni 1845

Gy, vriend Exod,
Gy strekt ten spot
Van alle fyne snaaken,
Het was uw lot
Van met uw vod
Ons allen te vermaken!
Had slechts Apol uw pen geleid
Zyn' Harmonie ons oor gevleid
Dit stuk zou U niet raken. -

Ja, vriend Exod,
Het was te zot
Naar rymers roem te haken;
Nu is 't uw lot,
Dat om dit vod,
Een ieder u zal laken!
Zie eerst der kindren Spraakkunst na,
Leer nog wat meer Gramatica,
Dan moogt gy versjes maken! -

A.

Noot: zie 21 juni 1845

Van Minerva 28 juni 1845

Bedil ik U wat snaaks, gy moogt my weer bedillen,
Zoo lagchen wy te zaâm, om uwe en myne grillen.
P. Langendyk

Jupyn zat onlangs aan 't ontbyt,
Met de eeuwen oude en gryze tyd
En nog twee andre snaken,
Vrouw Juno, (zoo men denken kan,)
Was bezig om voor d'ouden man
Een boterham te maken.

Apol berigtte aan papa,
Dat, enkel uit Amerika,
Er tyding was gekomen;
Ook zei hy, kwâm door een' orkaan,
De Europeesche post niet aan,
En 't luchtschip kon niet stoomen.

Hy bragt dan ook van 't postkantoor,
Niet dan wat nieuwspapieren, voor
Het kabinet der Goden,
Het nieuws was niet zeer int'ressant,
Except, in de Cur'caosche krant,
't Bekend geschil der Joden.

Hy vond, zoo lang 't nog proza was
Het wel een woordje op zyn pas,
(Was 't maar daarby gebleven,)
Maar, toen ten laatste, dat gedicht
Der kunsten God kwam voor 't gezigt,
Begon de zon te beven.

Minerva was geweldig kwaad,
Zy vond het een' vermeet'le daad
Zoo iets, haar naam te geven,
(Waarin men zeker onbedacht,
Maar waar toch ieder een om lacht,)
Tot driemaal rymt op dreven.

"Wel zusje lief," sprak God Apol,
"Je Album raakt zoo langzaam vol;
"Hoe zou die dichter heeten? ....
"Ik wed dat je 't niet eens verstaat,
"Het huppelt in en uit de maat,
"Zoo'n dichtstuk doet me zweten."

" "Ja broer! ik vind het ook gemeen,
" " 'k Zend dadelyk een brief er heen,
" "En 'k zal hem bondig schryven;
" "Dat als, nu wezenlyk die man,
" "Geen betre versen maken kan,
" "Hy liever stil moet blyven." "

Ik, die als bode van de Goôn,
My nu en dan op aard vertoon,
Heb strenge last gekregen,
Om 't ongenoegen van Jupyn
Aan Exod te doen kenbaar zyn,
'k Had anders ligt gezwegen.

Merkuur
Van den Olimpus.

Noot: zie 21 juni 1845

Hemelschregt aan Exod. 28 juni 1845

't Was op een schoonen Juny-morgen,
Dat Jupiter zich voor de pret,
Als had hy nergens voor te zorgen,
De krant liet brengen aan zyn bed;
Hy las en sluimerde by poozen,
Toen eensklaps Pallas binnentrad
En sprak: Papa, die goddeloozen
Bespotten me in hun ochtendblad.
"Wat is 't myn kind?" wat maak je een leven!
Hernam Jupyn, " 't is ongehoord,
" 'k Was juist aan - schans en hart - gebleven,
"Nu ik in myn lezen word gestoord.
"Wat of het is? kunt gy 't nog vragen
"Papa, nadat gy 't onding zaagt?
"Kwam U Apol zyn hoon niet klagen?
"Is nog Merkuur niet opgedaagd?
"Wel neen; en ik zweer je by myn haren
"Dat ik je evenmin bevat,
"Als 't in myn denkend brein wou varen,
"Dat jy reeds driemaal scheepsregt had."
Tot zoover was 't gesprek gekomen
Toen God Apol, verwoed en gram,
Als had men hem zyn' lier ontnomen,

Met rasse schreden binnenkwam.
Merkuur liet ook niet op zich wachten,
Maar volgde ras den God der Zon,
Die, diep verzonken in gedachten,
Nog niet tot spreken komen kon.
Jupyn was met de zaak verlegen
En wist niet wat hy zeggen zou.
Hy was Minerva zeer genegen,
Maar ried niet wat zy hebben wou.
Merkuur had ook nog niets gesproken,
Apol zat eveneens nog stil;
Toen eind'lyk 't zwygen werd verbroken,
Door 't vallen van Jupyn zyn bril.
Dit bragt Minerva weer aan 't praten
Zy vroeg Apol, de kunst ten zoen,
Om Jupiter niet los te laten,
Voor hy hen allen regt zou doen.
Apol dus, van zyn stoel gerezen,
Begaf zich tot den hemelgod
En vroeg: hebt gy de krant gelezen
"Of liever 't prulschrift van Exod?
"Waarin hy, zonder zich te schamen,
"Minerva hoont en my belaagt,
"Ja, zoo veel onzin uit durft kramen,
"Dat iedereen er over klaagt."
Jupyn had nog de krant in handen,
Hy las dus 't stukje van Exod,
En zei toen, lagchend door de tanden,
"Het ding is waarlyk al te zot.
"Om jelui daarvoor kwaad te maken,
"Waarachtig ieder lacht er om;
"Dus 'k raad je, wilt je klagten staken
"En laat den man maar even dom,
"Daar anders nog de bloed kon denken
"Dat hy met zyne brabbeltaal
"Een ander in zyne eer kon krenken,
"En dat toch, weet je altemaal,
"Zou even dwaas zyn, als 't vermeten
"Van Midas vroeger is geweest,
"De gulde les ooit te vergeten:
"Schoenmaker houdt je by je leest."

Momus

Noot: zie 21 juni 1845

Exod retireert 5 juli 1845

Zie hoe Eool zich 't voorhoofd plooit,
Den hemel met een vaal graauw tooit,
En wolken zich vereenen!
Hoor! dat heet eerst een woest gehuil,

Hy opent zyn afzigtb'ren muil,
De wind loeit om ons heenen.

Een hagelbui jaagt over 't land,
Natuur dreigt dra uit haar verband;
Ach wat zal d'uitkomst wezen?
Men tiert, men schreeuwt van alle zy,
Hoe schrikk'lyk is niet dit gety!
Men moet voor alles vreezen.

Dan bleef het slechts by 't element!
Maar neen! - ginds ziet gy aan het end
't Gevaar nog grooter komen.
Een wolkstof stuift er naar om hoog,
Een stoet bereikt weldra het oog,
De mensch voelt zich verslagen.

Wie nad'ren nu zoo heftiglyk,
Zyn 't Goden vol van magt, en ryk
Om menschen hulp te bieden?
O Neen! met zulk een woest gegons,
Genaakt geen heilige tot ons,
't Zyn slechts verstoorde lieden.

De scherpe A. gramaticaal,
Laat als een dapper Generaal,
Een woest getier nu hooren.
Niet van 't a, b, of van 't voċaal,
O Neen! dat is hem veel te schraal,
Hy is voor meer geboren.

Minerva legt haar tooisel af,
Haar wezenstrek is gram en straf,
En Pallas schreeuwt "Te wapen."
Nu ja 't scheen ook geen bagatel,
Haar eer stond schynbaar op het spel,
Als mêe van hare knapen.

En al 't overig Godendom,
Vereenigt zich in digten drom,
Om fel te criticeren.
Vriend Momus op een vosje stygt,
Een vleijend wenk is 't die hy krygt,
Hun vloek te publiceren.

Verschrikt op zulk een phenomeen,
Waaronder nu dit hier verscheen
Moet elk den moed verliezen.
En 't morren waar men zich voor wacht,
Heeft Exod tot de keus gebragt,
Om 't hazen pad te kiezen.

Noot: zie 21 juni 1845

A.J.Pypers 13 september 1845

Tussen alle anonymi en onbekende dichters komen we drie onderwijzers tegen, die in twee gevallen met hun volle naam ondertekenden: G.G.van Paddenburgh en A.J.Pypers, terwijl van de derde - P.Phoel - de naam gemakkelijk achterhaald kon worden. Deze drie dichtende onderwijzers bestrijken samen de gehele eerste helft van de 19de eeuw. Paddenburgh schreef in de jaren tien, Phoel in de jaren twintig en dertig, Pypers tenslotte in de jaren veertig.
Dit drietal toont aan dat er in de 19de eeuw schoolmeesters waren die naast hun normale beroepsbagage, verzen in elkaar konden zetten in de mode van hun dagen, die in elk geval een uitstekende beheersing van de Nederlandse taal bewijzen. Alle drie waren ze vooral gelegenheidsdichters. Uit wat er van hen bewaard is althans, blijkt dat ze slechts bij bepaalde gelegenheden naar de poëtische pen grijpen: de vlag, de verjaardag van de vorst, een afscheid, het nieuwe jaar, een veronderstelde persoonlijke belediging of een historische gebeurtenis van algemeen belang. Ze schreven daarbij origineel werk of bewerkten bestaand materiaal.
Van Paddenburgh draaft het hoogst en het minst zuiver in de negentiende eeuwse nationalistische traditie, Pijpers is bescheidener en zeer beschouwend godsdienstig, Phoel is het zuiverst als edele emoties als medelijden of verontwaardiging hem bewegen bij zijn historische stofkeuze.
Alle drie dichtende onderwijzers waren van Nederlandse afkomst, maar Phoel bleef niettemin 31 jaar hier; de andere twee stierven op Curaçao en werden er begraven: Paddenburgh al na acht jaar, Pijpers na 36 jaar. Dit maakt hen tot meer dan tijdelijke passanten in ons nulde hoofdstuk.
A.J.Pypers gaf in 1840 les in Punda. Volgens een opgave van 1845 had hij ruim 80 leerlingen: 63 jongens en 19 meisjes.
Hartog (1944 ; 271) meldt over hem:

> "Antoine Jean Pijpers, in 1813 in Amsterdam geboren, was soldaat en als zodanig maakte hij de Tiendaagse Veldtocht mee. Wegens onaangenaamheden met zijn familie nam hij in een opwelling van drift dienst in het West-Indische leger. Hij komt op Curaçao in 1835, waar hij in 1871 sterft. Hij krijgt al spoedig na aankomst ontslag als militair en wordt huisonderwijzer bij Van Raders; later richt hij een school op en is practizijn voor de rechtbank. Aan het eind van zijn leven was hij nog redacteur van De Onpartijdige..."

In De Curaçaosche Courant komen we drie keer een gedicht van hem tegen. Het betreft een "Vaarwel" in alexandrijnen aan de zo geliefde gouverneur Baron Van Raders als deze in 1845 naar Suriname bevorderd wordt. Door zijn huisonderwijzerschap kende hij deze natuurlijk goed.
Verder vinden we een uitgebreid acrostichon op de verjaardag van de koning op 6 december 1845, en een gedicht van twaalf strofen van zes alexandrijnen, "vrij gevolgd naar het Fransch" op de jaarwisseling van 1847-1848. Dat is dus twee keer pure gelegenheidspoëzie en de laatste een wijsgerig-religieuze bespiegeling, die een vlotte hoewel niet bepaald originele pen bewijzen.

Vaarwel
Aan den Hoog Welgeboren Heer R.F.Baron Van Raders

Vaarwel, vergeet ons niet in Surinames dreven,
Wanneer ge in schooner oord een' andre wereld ziet,

Een' ruim're werkkrings spheer uw nyvre geest doet leven,
En niets aan Curacao U de herinn'ring biedt,

O Neen vergeet ons nooit, schoon ver van ons gescheiden,
Toch blyve Curacao steeds dierbaar aan uw hart;
Welk lot of standplaats ook op d'aarde U moog verbeiden,
Steeds dierbaar zy het U door voorspoed en door smart.

Dan waartoe toch deez wensch? Zoudt gy haar ooit vergeten,
Deze U zoo dierbre plek, uw eden op deze aard,
Waar gy sinds dertig jaar uw leven hebt gesleten,
Waar gy een wezen vondt uw' eedle ziel zoo waard.

Waar ook 't halstarrig lot zyn roede op U deed drukken,
En 't dierbaarste U ontroofde en weergaf aan den grond,
Waar zoo veel blyvend goeds uw pogen mogt gelukken
En gy zoo menigwerf, der vriendschaps weerklank vondt!

O, neen 't was noodeloos; gy kunt haar nooit vergeten,
Die plek, waar uwe ziel nog hangt aan 't schoon verschiet,
En 't is dus voor my zelf, dat ik my durf vermeten
U toe te roepen Ach! vergeet, vergeet my niet!

Vergeet my niet, wanneer myn wenschen zich vervullen,
Uw arbeid vruchten draagt, 't geluk uw pogen kroont,
Wanneer ge U door den damp des wierooks ziet omhullen,
Waarmede men naar eisch uw edel streven loont.

O neen vergeet my niet, my, dien sinds vele jaren
Uw lot ter harte ging, die deel nam in uw smart,
Die, wordt myn beê verhoord en moge God U sparen,
Steeds dankbaar wezen zal in 't U genegen hart.

A.J.P.

Curaçao den 12 September 1845

Noot: zie ook 6 december 1845 ; 1 januari 1848

Aan den Hoog Welgeboren Heer R.F.Baron Van Raders
13 september 1845

Vergeet my niet, schoon gy my zult begeven,
En U de vreugd te Suriname begroet!
Vergeet my niet, schoon wy gescheiden leven
En hier, waar ik ook zoek, myn oog U niet ontmoet
Als g'in de vriendenkring te Paramaribo zyt gezeten,
Denk dan aan my, zoudt gy uw vriend vergeten?
Denk dat ik roep, schoon gy my niet en ziet:
Vergeet, vergeet my niet!

X.

Noot: zie 23 oktober 1841

Ter gelegenheid van Zyner Majesteits 53sten Geboortedag
6 December 1845

6 december 1845

W ILLEM, Neerlands dierb'ren Koning,
I s deez' feestdag toegewyd;
L uid weergalme uit iedere woning
L of en danklied als om stryd!
E erbied voor zyn krygsbedryven,
M oed en doorzigt, wys beleid,
D oe deez' dag ons heilig blyven,
E ischt gepaste vrolykheid.
T rotsch op zulk een goeden Koning,
W yd ik opgeruimd van geest,
E n uit ware pligtsbetooning,
E erbiedvol dit lied zyn feest.

D iep geroerd, het hart bewogen,
E n vol eerbied neergebogen,
K niel ik dus voor God terneer;
O pdat de Almagt nog veel jaren,
N eerlands Koning moge sparen,
I mmer 't kwade van hem weer;
N immer iets zyn huis moog krenken,
G od hem steeds zyn gunst blyv' schenken,
D uitzendwerf gelukkig maak;
E n dat door zyn wys regeren,
R ust en vrede 't land beheeren,
N eerlands volk slechts zegen smaak.

E ensgezind zy volk en Koning,
D uurzaam ieders dienstbetooning,
E indloos 't welzyn van het land,
R ykdom, welvaart, heil en zegen,
L agchen vorst en volk steeds tegen,
A ls de zegen van Gods hand.

N iets moog vorst en volk ooit scheiden,
D uurzaam wyken tegenhêen,
E ensgezindheid boeije beiden,
N eerlands vorst en volk zyn één.

A.J.Pypers

Noot: zie 24 augustus 1816 ; 13 september 1845

AAN DEN TYD

1 januari 1848

By de jaarwisseling van 1847 op 1848

O onbevatbre tyd, o slooper dezer aarde!
Wien treft niet uwe magt! wie kent niet uwe waarde!
O onbedwingbre stroom van eeuw en jaar en dag,
Ach gun my dat, terwyl uw kracht my grafwaarts voere,

Ik, vóór de kille hand des doods ook my beroere,
Uw oorsprong, gang en einde eens regt beseffen mag.

Wie zal voor myn gezigt het oogenblik ontblooten,
Dat uw geboorte zag? welk oog was reeds ontsloten
Toen gy uw oorsprong kreegt, dat uw ontstaan vernam?
O neen, aan de eeuwigheid verbindt zich uw geboorte,
Schoon onbezield en stil, bestondt ge aan hare poorte
Toen alles uit het niet zyn eerst bestaan bekwam.

Toen eensklaps in 't heelal de Chaos werd verbroken,
De duisternis verdween, het zonlicht werd ontstoken,
Verkreegt ge ook uw bestaan, gaf de Almagt u uw wet.
Toen heeft zy 's aardryks loop als maat u voorgeschreven,
En der natuur ten deel, u als geschenk gegeven;
Doch de eeuwigheid zich zelf alleen ten perk gezet.

O God! zoo eindloos groot zyn uw verborgenheden,
Dat de Oceaan des tyds, zoo lang daar heen gegleden
Over uw scheps'len heen, uw troon niet naad'ren mag;
Dat de eeuwen, die elkaar naar uwen wil verdringen,
Millioenen dagen, die hun aanzyn reeds ontvingen,
Een niets zyn in uw oog, dat alles eeuwig zag.

Maar ik, op deze aard blyf ik vergeefs my kwellen,
Om tegen u o tyd, een scheidsmuur daartestellen;
Uw Adelaars snelle vlugt vervolgt en dringt my steeds
Ik toef hier slechts een wyl, en waar ik ook mag bogen,
Bespeurt myn oog uw hand, uw onbepaald vermogen,
En voel ik ook op my uw sloopende invloed reeds.

O ja, waar ik ook staar, waarheen my blik zich keere,
't Is al vernietiging, wat my de schepping leere;
't Is steeds de hand des tyds, die hier myn oog ontdekt;
Hier vind ik stukken muur, die één paleizen waren,
Gebroken zuilen, die hun val nog tegenstaren,
Ginds graven, die het mos voor lang reeds heeft bedekt.

Ja hemel, aarde en zee 't voelt alles uw vermogen,
En alles wat eens was, heeft voor uw wet gebogen,
Of wat nog 't aanzyn heeft, buigt weldra voor U neêr;
Myn ziel slechts voelt zich vry en durft zich verder wagen,
Dan 't aan het ligchaam hier vergunt is haar te dragen;
Zy stelt uw werk zich voor en blikt in hooger spheer.

Gy eeuwen die reeds waart en gy die nog zult wezen,
Myn vrije ziel durft u gerust in 't aanzyn lezen;
Zy vreest uw' invloed niet o onverbidbre tyd!
Zy blikt gerust 't verschiet der verre toekomst tegen,
Beschouwt het heden slechts, als op haar weg gelgegen,
En wacht een heerlyk lot hierna in de eeuwigheid

De zon zal uitgeput haar lichtbron op zien droogen,
De krachten, die om haar de werelden bewogen,
Verzwakken allen ééns en slyten eindlyk af;
De hoogste rots zal ééns weer in een afgrond storten,
't Planetental, verplet, elkanders weg verkorten,
Ja ook de tydstroom zelfs vindt eenmaal hier zyn graf.

Doch dan zal op dit graf de eeuwigheid ontwaken,
Myn vrygebleven ziel den troon van God genaken,
En staren op het graf,dat zelfs den tyd verslond.
O welk een denkbeeld, God! hoe grootsch! hoe hoog verheven!
Bestemd te zyn om éénś in de eeuwigheid te leven!
In de eeuwigheid, o God die vóór de tyd bestond!

Gy hebt de onmeetbre zee haar grenzen voorgeschreven
En ook den tyd o God, zyn eindpaal opgegeven.
Doch wanneer zal het zyn, dat einde van den tyd?
Gy weet het, Gy alleen, wanneer de dag zal naken,
Waarin op uwen wenk, 't heelal weer plaats zal maken
Voor 't leven zonder eind, voor 't ryk der eeuwigheid.

A.J.P.

(Vry gevolgd naar het Fransch.)

Noot: zie 5 januari 1816 ; 13 september 1845

A.C.H(enriquez); Curaçaos dichter in de Europese traditie

13 oktober 1849

Dat in de kleine Curaçaose gemeenschap van de 19de eeuw de dichters met enige schroom publiceerden, blijkt wel uit het grote aantal gebezigde afkortingen onder de gedichten. Men publiceerde kennelijk liever onder zijn initialen, niet onder de volle naam. Die initialen waren trouwens meestentijds wel voldoende voor de gemeenschap om te weten welke auteur het betrof. De produktieve dichter A.C.H. is hierop geen uitzondering.
Diverse keren ben ik stukken tegengekomen in proza, ondertekend met "H", zoals ook een aantal gedichten met die initiaal zijn ondertekend, bijvoorbeeld op 29 oktober 1859.
Op dit laatste wordt gereageerd door Jacob Rois Mendez, waarop H. de week eropvolgend weer reageert. Hij schrijft dan: "...ons alhier welbekend initiaal voor naamloze geschriften te houden..." En hij tekent dan A.C.Henriquez.
Mijn conclusie is dat dat gedichten van wie met H. ondertekende, ook van A.C.H. - A.C.Henriquez - zijn. Het gedicht van 14 december 1850 ondertekende de dichter met H., het levensbericht in proza "By het graf van de Heer Abraham Haim Senior" die op 9 december 1854 overleed, met A.C.H. Volgens mij is dit ook een aanwijzing voor een en dezelfde auteur.
De inventarisatie van de Emmanuels (1970 ; 368) moet dan ook met deze gedichten door H ondertekend aangevuld worden.
Op 19 november 1859 staat er in de krant een dialoog, ondertekend door X., tussen de personen A en B, over een kwestie omtrent het houden van publieke aanbestedingen, waarin gezegd wordt dat A.C.H. lid van de Schoolcommissie is, die zijn opleiding in Holland heeft genoten. Hiermee is de dichter geïdentificeerd als de Abraham de Haim Josiau Cohen Henriquez die door I.S. en S.A. Emmanuels (1970 ; 368) genoemd wordt als dichter.

Op 15 december 1849 publiceerde Henriquez zijn eerste gedicht, "Belangeloosheid", waarmee hij aansloot bij de 19de eeuwse romantische humorcultus. In eenvoudige taal schreef hij een ongecompliceerd gedichtje dat het weliswaar geheel moet hebben van de pointe in het laatste vers, maar dat een verademing is tussen alle loodzware ernst die aan de gewichtig-hoogdravende pennen ontvlood. Op 6 september 1851 zal hij opnieuw zo'n geestig niemendalletje schrijven.
Dat hij ook in die stijl van zwaargewichten van wanten wist bewijst hij reeds een paar weken later als zijn "Nieuwjaarswensch voor 1850" onder motto's van Voltaire en Jesaja het licht ziet. In volstrekte clichétaal opent hij met te vertellen dat het (gepersonifieerde) jaar moegestreden ten grave gedaald is. Daar is iedereen blij om, want het jaar 1849 heeft volgens de dichter weinig goeds gebracht. In Venezuela was het inderdaad erg onrustig toen ex-president José Antonio Paez van Curaçao uit het gezag probeerde te heroveren. Curaçaose schepen werden lastiggevallen; de Curaçaose handel werd beschuldigd van hulp aan de opstandelingen. In de Senaat te Caracas vroeg men zelfs om oorlog met Curaçao, de diplomatieke betrekkingen tussen Venzuela en Nederland werden tijdelijk verbroken. Maar daarop doelt de dichter kennelijk niet als hij schrijft dat de 'barbaarschheid' op de aarde terugkeerde en recht en wet niet meer bestonden. Hij schrijft niet over de dingen die het eigen eiland beroeren, maar over de nasleep van het revolutiejaar 1848, het "socialisme" en het "communisme" in Europa, over "barricaden" en "duizend andere gruweldaden" als het verjagen van vorsten en de wil om zelf koninkje te spelen en "vrij" te zijn. Naast de revolutionaire gedachte die de geest besmette, eiste de besmettelijke cholera-ziekte in Europa en Amerika in 1849 vele slachtoffers. Deze twee "plagen" maken de kern van het gedicht uit. In het derde en laatste gedeelte van zijn gedicht vraagt de dichter in een gebed dat 1850 een beter jaar moge worden en dat het visioen van Jesaja (dat hij als motto gebruikte) waarbij wolf en lam samen verkeren, en een zuigeling zal spelen in het hol van de adder, werkelijkheid zullen worden. Hij vraagt om vrede, liefde, verdraagzaamheid en bovenal Gods genade.
"De verliefde kloosterling", op een motto van Vondel, is geschreven in de Renaissancistisch/Klassicistische alexandrijn met regelmatig gepaard rijm, afwisselend staand en slepend. Er is geen strofeindeling, wat meestal het geval is bij A.C.H. Naar de vorm sluit dit gedicht nog gedeeltelijk aan bij de klassicistische traditie, maar de inhoud is geheel Romantisch. Het valt binnen de dichttrant van de sentimentele pré-Romantiek, tot zelfs in de naamgeving Edward toe! Een kloosterlinge klaagt in de nacht haar eenzaam verdriet. Iedereen slaapt, maar zij heeft geen rust, omdat ze haar Edward mist, nu ze achter de onverbiddelijke muren van het klooster zit. Alleen de dood zal uitkomst bieden, want ze zal dan voor eeuwig bij haar minnaar kunnen vertoeven.
Het is deze gedachte die ook de achttiende eeuwer Feith, in navolging van Duitse, Franse en Engelse Romantici, in Nederland verkondigde: de ware liefde is in de hemel!
De volgende bijdrage van A.C.H. is een leerdicht in zes strofen over de "Verdraagzaamheid", met een motto uit de "Vaderlandsche Liederen" van Spandaw. Iedereen heeft het woord verdraagzaamheid lief, de moeder leert haar kind het al op jonge leeftijd gebruiken en waarderen. Verdraagzaamheid brengt de hemel op aarde. God die zelf het voorbeeld gegeven heeft, wil dat ook wij verdraagzaam zijn.

Laten we daarom de Jood, de Rooms-Katholiek en de Protestant de broederhand reiken, als zij tenminste zelf rechtschapen zijn (!)
Dit didactische leerdicht vol herhalingen, tussenwerpsels, aanroepingen moge technisch dan wel voldoen, als poëzie zal het ons weinig meer zeggen.
Het al zeer oude 'leerdicht' beleefde tijdens de achttiende eeuwse Verlichting zijn laatste opbloei, in de Romantiek verdwijnt het genre tenslotte. A.C.H. toomt hier in het midden van de negentiende eeuw poëtisch bepaald geen nieuwlichter te zijn, al was natuurlijk ook de romantische domineespoëzie sterk didactisch.

Zijn volgend gedicht is een loflied op de vlinder met de typisch romantische gedachte dat overal in het boek der natuur God gelezen kan worden. De vlinder die geboren wordt en vreugde beleert in de lucht is te vergelijken met de mens die in het hemelrijk uiteindelijk het ware genot vindt. Dit gedicht van tien verzen dat uit één lange zin bestaat is wel het meest poëtische voortbrengsel van deze A.C.H. en stijgt duidelijk boven de gelegenheidspoëzie uit. Hier is iemand aan het woord die zijn gevoelens vertolkt en daarvoor over voldoende taaltechniek beschikt, al zal zijn grote voorbeeld De Lamartine hem wel tot steun zijn geweest.
In tien kwatrijnen troost de dichter A.H.Senior op godvruchtig aan de aarde ontheven wijze; het vertrek van een vriend biedt hem stof een ander gelegenheidsgedicht te schrijven dat in de vriendschapscultus van de Romantiek thuishoort. Als sociaal voelend lid van de gemeenschap leren we hem kennen in een gedicht op de Vrijmetselarij. Daarnaast bewijst hij enkele keren dat hij ook wel degelijk op satirische wijze met de pen kan omgaan.
Gedichten tenslotte als "De arme man" en "De moeder in rampspoed", allebei uit het Engels origineel bewerkt, bewijzen zijn aandacht voor het romantisch episch-sentimentele.
We leren A.C.H. uit zijn gedichten kennen als een redelijk en verdraagzaam mens, die getuige zijn houding tegenover het revolutiejaar 1848 bepaald geen liberale nieuwlichter was. Ook in zijn poetische techniek sluit hij aan bij de verworvenheden van zijn tijd. Hij schrijft op motto's van de Nederlanders Vondel en de tweederangs-huis-tuin-en-keukendichter H.J.Spandaw. Daarbij is hij duidelijk mede beïnvloed door de Romantiek van een groot Frans dichter als A.L.M. de Lamartine. "Het liefdesgevoel dat door weemoed gekleurd is, het gevoel voor de natuur..., het godsdienstig gevoel dat uit bewondering voor de schepping en uit het geloof in een bovennatuurlijke lotsbestiering van de menslijke ziel bestaat" dat zijn volgens de <u>Moderne Encyclopedie van de Wereldliteratuur</u> de inspiratiebronnen van De Lamartine; ze zijn het ook van A.C.H.
Daarnaast toont hij zich duidelijk vertegenwoordiger van de achttiende eeuwse Verlichtingsideeën in die zin dat deugd kan worden aangeleerd. Hij verbindt op deze manier het Rationalistische "ware, goede en schone" met de trits: "godsdienst in verband met liefde en deugd" die de Romantici beleden.
Hij werkt zijn gedichten uit in de wat bombastische en overdadige vorm die gebruikelijk was in die tijd, en die hij technisch uitstekend beheerste. Uitroeptekens, aanroepingen, retorische vragen, tussenwerpsels, opsommingen, enz., ze hoorden alle in die stijl thuis. Dat A.C.H. de vorm belangrijk achtte blijkt wel uit de herhaaldelijk gekozen alexandrijnen, de keurige maat en het schematische rijm dat hij hanteert. Ook in de vorm toont hij zich over-

gangsfiguur van de gladde achttiende eeuwse naar de romantische poëzie met zijn overdadige stijlmiddelen.
De Europese beïnvloeding verhindert een stofkeuze waarbij de eigen omgeving de inspiratiebron werd. De gedichten staan qua inhoud en thematiek geheel los van Curaçao en ze zijn niet Antilliaans in de zin die Lamming bijvoorbeeld hechtte aan Caraïbische literatuur, omdat die volgens hem geschreven moest zijn door Caraïbische schrijvers over de Caraïbische werkelijkheid. Maar ook in Europa leert de Romantiek de dichters pas belangstelling te hebben voor eigen verleden en omgeving; tot de achttiende eeuw zochten ze hun inspiratiebronnen overwegend elders.

Aan den Zeer Geleerden Heer Irisarri

> Des dichters hand stort wel geen bloed,
> (Hy is geen gruwzaam tweedragtstichter)
> Maar echter is zyn wezen - moed!
> En zonder helden moed geen dichter!
> Moed, die waar regt of waarheid spreekt,
> Tyrannen vreest, noch schandschotten,
> Noch voor het woedend zamenrotten,
> Eens God vyandig' volks verbleekt!
>
> Mr. Isaac Da Costa.

Den mensch is 't aanzyn niet gegeven,
Om als de dieren voort te leven;
Neen, elk die 't levenslicht ontwaart,
Heeft zyne roeping hier op aard.
De uwe Irisaar, is uwer waardig:
Gy zyt geroepen en zyt vaardig,
Om 't regt der menschheid voor te staan,
Deze aard van ongedist te ontslaan,
Het snood geweld den kop te pletten,
En de onschuld op den troon te zetten.
Wel, wel u die uw levenstyd
Aan zulk een grootsche roeping wydt!
De wyzen zullen u vereeren,
Wy jong'ren willen van u leeren;
Zoo lang ons hart geleerdheid mint,
Verlichting nog vereerders vindt
Zoo lang zal men u hulde geven,
Waar 't geld tot waarheids hulp te streven,
De wyzen knielen voor u neêr,
De dwazen laken u, wat dan begeert gy meer?

Vaar voort op 't pad door u gekozen,
En doe steeds de ondeugd voor u blozen.
Stryd moedig, 't is de onsterflykheid,
Wier trotsche lauwer u verbeidt!
Streef altyd fier in eigenvluchten,
Streef boven dwaze volksgeruchten;
Sta pal voor de onschuld, red, herstel,
Vervolg, bestry de ontbonden Hel,
Die 's werelds loop dreigt om te zetten
En kryg verkondt aan orde en wetten!
Schoon is het by 't verderf der eeuw,
En 't zinloos razend volksgeschreeuw,

Wanneer gevloekte staatstyrannen,
Voor d'onschuld hunne netten spannen;
Schoon is het dan een' man te zien,
Die 't hoofd aan 't snood geweld durft biên,
Den blinddoek rukken voor 's volks oogen,
Hun toonen dat zy zyn bedrogen!
U had 'k bewonderd, Irisaar,
Toen gy, aan 't volk van Bolibaar,
Ten spyt der dwaze Liberalen,
Zoo stout de waarheid dorst verhalen.
Raap goud of zwoege om gunst en staat,
Wie de aardsche drafpoel niet versmaadt;
Gy durft voor deugd de wapens gorden,
U scharen in der Braven Horden!

Betreed nog lang met wissen voet,
Met een gerust en bly gemoed,
Het hobblig pad van 't broze leven,
De baan ten einde u voorgeschreven,
Tot u een krans die nimmer dort,
Aan 't eind der baan geschonken wordt.
De dichters zullen u bezingen,
Met zwier, voor u de snaren dwingen.
Maar ach! het offer dat ik bied,
Is slechts een smaak- een kunstloos lied!
Maar zult gy myne zwakke toonen,
Zult ge edel Irisaar, myn onmagt niet verschoonen?

A.C.H.

Noot: zie 8 mei 1824
zie ook 15 december 1849 ; 1 januari 1850 ; 9 februari 1850 ; 16 februari 1850 ; 28 maart 1850 ; 14 december 1850 ; 6 september 1851 ; 20 september 1851 ; 28 februari 1852 ; 14 mei 1853 ; 17 november 1855 ; 26 november 1859 ; 10 september 1864

Belangeloosheid — 15 december 1849

Myn God, geef aan een meid,
De grootste zedigheid,
De poezeligste handjes,
De kleenste en witste tandjes,
Den meest beschaafden geest.
Het netste en schoonste leest,
De sprekendste der oogjes,
Fluweele wenkbraauwboogjes,
Geef haar een vel zoo fyn,
Als 't aller fynst satyn,
Een stem vol melody
En ... schenk haar dan aan my.

A.C.H.

Noot: zie 13 oktober 1849

Nieuwjaarswensch voor 1850. 1 januari 1850

Les lois étaient sans force et les droits confondus. Voltaire. La Henriade.

En de wolf zal met het lam verkeeren, en de luipaard by den geitenbok nederliggen; en het kalf, en de jonge leeuw, en het mestvee te zamen, en een klein jongsken zal ze dryven.
De koe en de beerin zullen te zamen weiden, hare jongen zullen (te zamen) nederliggen, en de leeuw zal stroo eten, gelyk de os.
En een zoogkind zal zich vermaken over het hol van een' adder; en een gespeend kind zal zyne hand uitsteken in den kuil van den basilisk.

Jesaïas XI.6, 7 en 8.

Het nieuwe jaar
Is weder daar.
Het oude, mat en moê gestreden,
Verkleumd en stram van lyf en leden,
Heeft aan den dood den tol betaald,
En is ten grave reeds gedaald.

Vraagt gy, wat kwaad het in zyn leven,
Wat schriklyk kwaad het heeft bedreven,
Daar ieders blydschap is zoo groot,
Zoo maatloos groot by zynen dood?
Ach, sla het historieboek maar open,
En zie zyn kromme levensloopen,
Door vrouwe waarheid dáár ontvouwd.
Zie dáár wat kwaad het heeft gebrouwd!
Ach, al de nood van vroeger jaren
Was bliksemsnel terug gevaren:
Barbaarschheid keerde op de aarde weêr,
En regt en wet bestond niet meer.
Waar sprak men van dan socialismus,
En 't regten schendend communismus?
Van oproer en belegering,
's Volks regt en 's volks vergadering,
Omwentelingen, barricaden,
En duizend and're gruweldaden.
De vorsten werden fel verlaagd
Uit hunne ryken weggejaagd

Een leus van onverstand en logen
Verhief waanzinnig zich ten hoogen,
Het volk vergaapte zich aan schyn
Een ieder wilde koning zyn!
Om vryheid schreeuwden die verwaten,
Om vryheid als zy nooit bezaten,
Om vryheid, band'loos als de orkaan,
Die 't gansch heelal kan doen vergaan.
Om vryheid - van de hemelwetten
Om vryheid - 't al in roer te zetten!
By al dat jammer en ellend,

Sinds lange jaren niet gekend,
Vervoegde zich, tot straf der volken,
De zwartste pest uit 's afgronds kolken:
De vreesselyke cholera
Zwaaide in Euroop, Amerika,
En elders, met ontembre woede,
Zyn dood aanbrengend yz'ren roede!
Ziedaar in korten trek ontvouwd,
Wat kwaad dat jaar ons heeft gebrouwd.
Ach, al de nood van vroeger jaren
Was bliksemsnel teruggevaren.

O Hemel Heer,
Wy knielen neêr,
En smeeken van uw Alvermogen:
Een beter jaar dan 't nu vervlogen.
O zend op ons uw zegen neêr,
Hergeef den vrede aan de aarde weêr;
Laat niet de mensch den mensch vermoorden,
Maak ons gehoorzaam aan uw woorden,
Uw heil'ge woorden die gebiên:
In elken mensch een broer te zien.
Wil ons, o Heer van licht en leven,
Een straal van uwe liefde geven.
Verleen, verleen ons uw genâe,
Zend ons den dag van Hosanna!
Het al zal dan in vreze wezen,
De mensch zal niet den mensch meer vreezen.
De Jood, Mahomedaan en Christ,
En Heiden zullen zonder twist,
Verdraagzaam met elkander wonen.
Het vechten, schelden, twisten, hoonen
Zal niet meer in de wereld zyn.
De slang zal langer geen venyn,
De leeuw geen klaauwen meer bezitten,
Het oorlogspaard zal 't aardryk spitten,
De wolf zal op dezelfde wei,
Gaan met de lamm'ren zy aan zy.
En de aard tot Paradys verheven,
Van alle ramp en plaag ontheven,
Schoon, als in 't uur der schepping staan!
Ach, brak alreeds die ochtend aan!
Gy die, de tyden kunt verhaasten en vertragen,
Bespoedig O myn God, dien heilryksten der dagen.

A.C.H.

Curaçao den 1 January 1850.

Noot: zie 13 oktober 1849

De verliefde kloosterling 9 februari 1850

Zo treurt
De torte1duif gescheurd,
Van haar beminden tortel.
Zy jammert op de dorre rank
Van eenen boom verdroogd van wortel,
Haar leven lank.
Vondel. Gysbrecht van Amstel.

Ja, alles ligt in slaap gedompeld om my heen,
Geheel natuur rust uit en ik? ik waak, ik ween!
De stemme myner smart doet zich nu luide hooren,
'k Vermag haar langer niet in 't nachtlyk uur te smoren.
De strenge kloostertucht, ach! boeit myn droef geklag,
Hoe fel de smart my griev' gedurende den dag;
Soms paar 'k een zwakke stem aan onze kerkgezangen,
Maar myn gebed wordt nooit, nooit door den Heer ontvangen!
In d' afgrond van dit huis voor immer afgedaald,
Bid 'k God dat met den dood myn zonde zy betaald;
Maar yd'le wensch ... mijn lot op aarde is lyden, treuren!...
Gy, die getuigt, hoe smart en pyn my 't hart verscheuren,
O Gy, waarvoor ik my der aarde heb ontrukt,
Gy, die myn kwynend hoofd, zoo zwaar te nederdrukt,
Wanneer myn sluijer, zult gy door de lykgewaden
Vervangen worden?..........
..........O gelukkig die 't versmaden,
Naar gene zyde van deez' muren rond te zien;
't Gebed is haar ten troost, haar zal geen slaap ontvliên.
De vlammen, die myn hart verslinden en verteeren,
Zy kunnen haar gemoed noch vrome zielskracht deren.
't Gebed haar borst ontvloeid, stygt zuiver voor Gods troon,
De zoete kinderdrom (der onschuld heerlyk loon!)
Veraangenaamt haar slaap en by het zaalge ontwaken,
Zyn het Gods Engelen die hare koets genaken.
En ik? ik zucht, ik ween in 't stille nachtlyk uur.
Onrustig is myn rust, schrikbeelden der natuur
Omringen my in slaap en stellen my voor oogen
De beelden, droef en naar, aan 't schimmenryk ontvlogen!
Geeft droomen zoo vol troost, geeft my myn minnaar weêr! ....
Maar yd'le wensch! voor my, geen rust, geen liefde meer;
Waar ik ook henen staar, heb ik den dood voor oogen.
O gouden tyd der min, waar zyt gy heen gevlogen?
Tyd, toen myn Edward my, zyn eerste liefde bood,
Toen hy myn ja woord ving, zyt gy voor immer dood?
Zal ik, rampzaalge vrouw, myn lot altyd betreuren,
De dorre wanhoop, staêg myn stollend hart verscheuren,
Geen troost voor myn verdriet, in 't gansch heelal bestaan,
En 'k tot myn laatsten snik, in eind'loos wee vergaan?
O Hemel, klaar dit op, geef my myn zielsrust weder,
Ik buig my voor myn lot, voor uwe schikking neder,
Al wie op U betrouwt, gevoelt geen tegenspoed,
En blyft in Eeuwigheid als door een schild behoed.

Daal Goddelyke hoop, in myn gefolterd harte,
Verzacht myn vlymend wee en leenig myne smarte.
Doe my in 't ver verschiet een ander leven zien,
Een leven waar 't geluk myn hart niet zal ontvliên.
Verwinnaar van den dood, op u rust myn vertrouwen,
Leer my, o Hoop, in u, myn zaligheid aanschouwen;
Toon dat gy, voor het hart der vromen alles zyt,
Verlaat de zwakke niet aan 't eindperk van haar stryd.
Leer my myn droeven staat met kalme rust verdragen,
En eindig nu den stryd der bange levensdagen.
Kom vriendelyke dood, stryk op myne ogen neêr,
O kom, en leg my aan het hart myns minnaars weêr.

Vry vertaald naar het Fransch van Millevoi
door A.C.H.

Noot: zie 16 november 1816 ; 13 oktober 1849

Verdraagzaamheid 16 februari 1850

't Geloof is een zaak tusschen God en het hart,
Waarin zich geen Koning mag mengen.
Spandaw. Vaderlandsche liederen.

Verdraagzaamheid - hoe schoon, hoe zoet,
Klinkt wel dit woord in aller ooren!
Waar is het norsch en stuursch gemoed,
Dat zulk een woord niet zou bekoren?
Indien er zy, het is ontaard,
Het is niet meer zyn oorsprong waard.

Verdraagzaamheid - ziedaar het woord,
Dat elke moeder 't eerst moet leeren
Aan 't staamlend wicht dat haar behoort.
Ja, leer uw kind dat woord waarderen,
Ja, leer hem vroeg verdraagzaam zyn,
Verdraagzaam ja, - maar niet in schyn.

Verdraagzaamheid, o heilgodin,
Wy kennen - schatten uwe waarde,
Gy gaat ontvonkt door menschenmin
En brengt den hemel hier op aarde.
Gy doet de gansche maatschappy,
Verkeeren in een broed'ren ry.

Elk huis zy u een hoog altaar!
Gy doet ons twist en kryg ontvlieden,
Gy doet ons leven met elkaêr,
Gelyk Gods woorden het gebieden.
Verdraagzaamheid is 't hoogst gebod,
Dit leert door eigen voorbeeld, God.

Hy die zooveel van ons verdraagt,
Die onze zonden blyft vergeven,
Is wis tevreên en welbehaagd,
Wanneer we als goede broeders leven.
En de een den ander niet bestrydt,
Om 't geen, voor Hem, ons hart belydt.

Laat allen dienen dan hun God,
Naar de inspraak van het vry geweten,
En rustig blyven in 't genot,
Van 't geen zy waarheid durven heeten.
En ryken wy den Jood, den Roomsch, den Protestant,
(Wen zy regtschapen zyn) de opregte broederhand.

A.C.H.

Noot: zie 24 maart 1815 ; 13 oktober 1849

De vlinder 28 maart 1850

Te ontluiken met de lente en sterven met de rozen,
In zuivre balsemlucht op zephyrs aêm gesust,
Op 't jeugdig bloemenbed verdiept in 't minnekozen,
Staâg zwelgen in 't genot door geur en licht gekust,
Nog pas geboren 't stof der vleugelen te doen wyken,
Te stygen als een galm naar 't maatloos hemelveld,
Met dit gezegend lot moogt gy, o vlinder! pryken,
Zoo gansch den lust gelyk in 's menschen borst geweld,
Die nooit voldaan naar 't al verlangt en 't al zal vlieden,
Tot dat hem 't hemelryk het waar genot komt bieden.

Naar het Fransch van A. de Lamartine door
A.C.H.

Noot: zie 13 oktober 1849

<u>Aan den Heer</u> A.H.Senior <u>by het afsterven zyner brave en edelhartige echtgenoot</u> Abigail Senior.
14 december 1850

<u>Beter is de dag des doods dan de dag dat men geboren wordt.</u>
Salomon.

Waartoe, waartoe is ons dit leven,
Door God gegeven?
Dewyl een ieder sterven moet,
En 't lot ons allen lyden doet!

Ach! zie, het kind nu pas geboren,
Laat kreten hooren;
Het is of hy zich welkom heet,
In deez' valei van enkel leed!

Ja, reeds leert hy by voorsmaak kennen,
En zich gewennen,
Aan 't geen hem 't nydig lot belooft:
De tranen hangend op zyn hoofd.

Gegroeid tot mannen en tot vrouwen,
Wat, wat dan rouwen,
En tranen plengen bitterwrang,
Doen wy op aard ons leven lang!

Deez' weent zyn vroeg verloren moeder,
Die, zynen broeder,
Een ander weêr, zyn dierbaar kind,
Die, zyne gade teêr bemind!

Deez' gaat gebukt van stille smarte,
't Gebroken harte
Van die, plaatst al haar heil in 't graf,
Het einde van haar aardsche straf.

De dorst naar geld verslindt ja velen,
En doet hen spelen
Op aard een schrikk'lyk dramaspel -
Welks laatst bedryf is ach! - de hel! -

Helaas! waarheen het oog zich wende,
't Is slechts ellende,
En pyn, en jammer en verdriet,
Dat ons deez' aardsch verblyfplaats biedt!

Wat, wat bestaat er toch op aarde,
Van eenig waarde,
Voor eene aan God verknochte ziel,
Die niet in de aardsche poel verviel?

Slechts ydelheid der ydelheden,
Is dit beneden,
Voor zulk een ziel, voor zulk een mensch,
Naar boven gaan, ziedaar haar heil, ziedaar zyn wensch!

H.

Noot: zie 13 oktober 1849

Feest - zang 22 februari 1851
Ter gelegenheid van den geboortedag van onzen geëerbiedigden
Koning Willem III
19 februari 1851

Opgedragen aan den Hoog Edel Gestrengen en Hoog Welgeboren Heer
Jhr. I.J.Rammelman Elsevier Jr.,
Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Majoor Kommandant der Korpsen Schutterij en Landstorm, Gouverneur van Curaçao en Onderhoorigheden, enz. enz. enz.

""Wien Neêrlandsch bloed in de aders vloeit""
Dankt zeker in dit uur;
Op nieuw door dankgevoel ontgloeid
Het gunstryk Albestuur.
En, ver verwyderd van den troon,
Doch naauw er aan verwant,
Verheffen wy den blyden toon
""Voor Vorst en Vaderland.""

Juich! Tollens die uw zang met zwier
Uit gouden koorden gaart;
'k Gevoel dat myne broze lier
Met halmen is besnaard.
Maar ook, hoe schoon 't accoord moog zyn
Dat uw talent ons biedt;
Wel klinkt uw zang meer stout en rein,
Opregter, - is zy niet.

En, steeg ook, Almagt tot uw troon
Zyn onnavolgbaar lied,
Versmaadt dan toch den kindertoon,
Myn zwakke poging niet.
O! Vader, die op 't wurmpje let;
Wiens blik 't Heelal omspant,
Verhoor ons kunsteloos gebed
En zegen Vorst en Land.

Heel Neêrland bidt uit hart en mond,
Met dankbren blyden geest,
En zouden we op dit halve rond
Nu stom zyn op het feest? -
Neen! - Hier ook praalt oud Hollandsch vlag,
Ons bindt dezelfde band.
Komt! juicht dan broeders op deêz dag,
't Is feest in Nederland! -

Schenk aan den Vorst een gunstig lot,
Dit smeeken wy vereend,
Die bede is O Alwetend God!
Tot in de ziel gemeend.
Sterk Hem met wysheid, geef Hem kracht
In 't zorgvol staatsbewind,
En, maak Zyn naam by 't nageslacht
Gezegend en bemind.

Dat Hem uw licht in gunst beschyn',
Gelei Hem aan uw hand;
Laat al zyn pogen, dienstbaar zyn
Aan 't welzyn van ons land,

Wees ook het Vorstelyk gezin
Met uwe hulp naby,
En dat steeds trouw en vorstenmin
't Oud Hollandsch kenmerk zy.

Dat elk' Bataaf zich waardig toon'
Den eernaam dien hy draagt,
Dan blyft de grondzuil van den troon
Door eendragt onderschraagd.
Dan voelen wy ook hier de borst
Ontgloeid door broedermin,
En zien we, één Vader in den Vorst,
In Neêrland, één gezin.

Bekroon de zorg en 't wys beleid
Van ons verlicht bestuur,
Doe handel, kunst en nyverheid
Hier bloeijen op den duur.
En heffe, (breek deez dag weêr aan)
Elk op den ouden trant,
Het feestlied voor den Koning aan
En 't lieve vaderland.

C.M.Nuboer
2e Luit. Batt. Jagers No. 27.

Noot: zie 24 augustus 1816 ; 30 december 1843

Raadsels 12 april 1851

1.
Voorheen was ik een heerendragt:
Thans dragen my de paarden.
Zy droegen m'eens met groote pracht,
Eer zy myn' helft bespaarden.
Soms wuifde ik als een vederbos
Tot sieraad van verminkten,
Die, trippend onder zilv'ren dos,
Voor 't oog der schoonen blinkten.
Onthoofd, ben ik een' lekkerny
Voor dames en voor heeren,
Die, slechts in koets en met lakkei,
Myn' armen rug bezeeren,
Als ik, een weinig omgezet,
Myn' regte lyn laat vieren.
En, lang en breed en onverlet,
Een' hofstad kom versieren.
Een metselaar zocht naar de stof
Voor waterdigte muren:
Ik riep hem toe: Baas! met verlof,
Wil op myn' naam eens turen.
Vind daar de letters van het woord,
Dat U nu schynt ontschoten.
Begin van acht'ren ongestoord,

Dan zult ge er ras op stooten.
Myn hoofd, dat 'k eens verloren had,
Kan U dan nog wel dienen
Raad nu. Het is genoeg geklad:
Ik geef het U in tienen.

3.
Het raden is een kunst, die Jan en alle man,
Door oefening en vlyt zich eigen maken kan.
Wy zullen dit hier eens en zonder lang te toeven
Aan 't volgend raadseltje met yver gaan beproeven.
Vier letters en niet meer, Zie daar myn volle naam.
In schuren zeer gevreesd en daar in hooge faam,
Ben ik alleen in staat een' gansche bende dieven
Aan myne roepstem fluks gedwee te doen believen.
Myn forsche greep, gepaard aan flinke waakzaamheid,
Heeft in myn' gansche buurt en schrik en angst verspreid.
Breng ik geen voordeel aan, 'k behoed dan toch voor schade
En sta altoos gereed, het zy vroeg, het zy spade.
Myn naam wordt meest verkort; maar, blyft hy als hy is,
Dan is het lettertal nog groot genoeg gewis,
Om van een' waterstroom daarmêe den naam te spellen
En ook een hoofdgeregt in myne plaats te stellen.
Verplaats zooveel ge wilt, 't verschikken staat u vry,
En, hebt ge lang gevast, het eten ook daarby.

De juiste oplossingen van Raadsels worden 14 dagen na de plaatsing derzelven gegeven.

Noot: zie 17 augustus 1792

Raadsels en Charade 3 mei 1851

1.
Gezworen vyandin der menschelyke rust,
Dring ik alom my in, ontzie 'k geslacht noch jaren,
Myn bloeddorst, onbeschaamd, kan zelfs geen' schoone sparen;
Myn lot wordt zeer benyd; geen minnaar die my kust
En die, tot straf van myn vergrypen,
My niet veel liever dood zou knypen.

Noot: zie 17 augustus 1792

Ingezonden 6 september 1851

Bezit gy niets, verwacht ook niets van uwe neven,
't Is aan de ryken slechts dat aalmoes wordt gegeven.
Naar het Fransch van Boufflers.

Gesprek tussen eenen haan en eene rups, die op den top eens booms stond.

Naar het Hoogduitsch van Borger.

De Haan. Hoe komt dat ge u zoo hoog bevindt?
De rups. Ik kroop myn vrind.

Aan eene beeldschoone maagd, die sterk bloosde, omdat ik haar lang had aangezien.

Myn blik jaagt rozen op uw koon,
Waarom mag ik myn lip er niet op drukken?
Heeft men den planter ooit verboôn,
De zoete vrucht, door hem gekweekt, te plukken?

H.

Noot: zie 13 oktober 1849

De arme man. 20 september 1851

Zie, gevoelloos van gemoederen,
Draagt men d'armen ter rust;
Hy was broeder zonder broederen,
Vreemd'ling aan de wereldkust!

Simonz.

Heb medelyden met een' armen ouden man,
Wiens half geraamte hem niet langer dragen kan.
O! Help, help hem, die dra den doodslaap in zal varen,
Zoo moog' de hemel U voor ramp en smart bewaren.

O! zie myn lompen aan, 'k ben grys en mat van rouw,
Ik kan niet voort, ik sterf van honger en van koû,
Van zielsverdriet; zie op myn wang de diepe voren,
Gegroefd door traan by traan, die myne borst deed smoren.

Uw huis van hecht arduin op heuv'len trotsch gebouwd,
Heb ik op mynen weg met gretig oog aanschouwd,
Ik dacht, die Heer zoo ryk, zoo groot kan deernis voeden,
Ligt hoort hy d'armen aan, wier hart de nood doet bloeden.

Bang is myn lot, bang is het lot van d'armen man,
Lang bedelt hy het brood, dat hy niet krygen kan.
Een norsche knecht verjoeg me van de deur des ryken,
Ik zocht in lager kluis troost, redding in 't bezwyken.

Ach! medelyden huist op de aarde langer niet!
Myn rimpels, en myn baard vergrysd door zielsverdriet,
Zy kunnen by den mensch voor my geen deernis baren,
Elk is alleen bedacht om schatten zich te garen.

O! dat myn armoede in uw huis een schuilplaats vind',
Want snerpend is de koude en hevig waait de wind,
Bestelpt is reeds myn hoofd met wintersneeuw der jaren,
Het buigt naar de aard zich neêr, om naar het graf te varen.

Ik openbaar aan u de bron van al myn leed,
Zoo 't medelyden ooit het hart u zwellen deed,
Uw handen zullen dan geen aalmoes my onthouden,
Noch sluit uw oor zich voor het smeekgebed des ouden.

De Hemel zendt geluk en smarten van omhoog,
'k Mor niet al staap'len zich de rampen voor myn oog,
De hemel geeft my zorg en kommer in het leven,
Nu ryk, dan weder arm, wat baat het tegenstreven!

'k Was ryk gezegend met de goed'ren dezer aard',
Een morgen gronds was my een hemelryk op aard',
Maar ach! ook myn geluk kwam 't wiss'lend lot verstoren,
Myn gansche kudde stierf, verwoest was al myn koren.

Een dochter was myn schat, myn eer en roem op aard',
De vreugd haars vaders en die vreugde dubbel waard,
Helaas! die dochter ook werd uit myn liefd'ryke armen,
Gelokt, onteerd, gedoemd in jammer voort te kermen.

Myn goede vrouw, de troost in al myn leed en smart,
Daalde in de grafkuil neêr met een verbryzeld hart,
Ja 'k treur nog om haar lot, maar niet om haar versterven,
Want luttel is 't genot dat haar de dood deed derven.

Ach! medelyden huist op de aarde langer niet!
Myn lompen, en myn baard vergrysd door zielsverdriet,
Zy kunnen by den mensch voor my geen deernis baren,
Elk is alleen bedacht om schatten zich te garen.

H.

Naar het Engelsch van Moss.

Noot: zie 13 oktober 1849

---

28 februari 1852

In de krant van 24 januari 1852 kondigde R.R.Blasco de machtswisseling in Venezuela aan, die voor hem reden is om naar zijn vaderland terug te keren. Op 21 februari neemt hij afscheid via enkele aankondigingen in de krant. Abraham C.Henriquez zal als zijn gemachtigde optreden voor nog enkele af te handelen zaken en het ontvangen van brieven.
Op 12 juni d.a.v. lezen we nog een berichtje, waarin Blasco zegt niet de auteur te zijn van een anoniem drukwerk tegen Jacob A. Jesurun, die hij juist zeer waardeert, onder andere wegens de diensten die deze in 1848 - 1849 aan Venezuela bewees.

H. schrijft bij Blasco's vertrek een afscheidsgedicht; het is wel zeker dat we hier andermaal een argument vinden dat H identiek is aan A.C.Henriquez (zie 13 oktober 1849)

Aan den Weledelen Heer R.R.Blasco,
Vertrouwelyk Agent van Venezuela.

Fare thee well, if for ever,
Still for ever fare thee well.
Byron.

Myn Vriend, Gy gaat ons dan begeven;
Helaas! de dag is dan naby,
Die dra het schrikk'lyk uur zal geven,
Dat u, zal scheuren van onz' zy'.
Het uur waarvan alleen 't verbeiden,
My steeds zoo hevig smart'lyk viel!
By 't bloote denken aan dat scheiden,
Dringt diepe droefheid in myn ziel.
Hoe ras is maand by maand verstreken,
Door U, voor my, zoo zeer bekoord,
En nu; helaas! na weinig weken,
Voert wind en stroom van hier u voort!
Te zwak, te zwak, zyn vriendenbanden,
Om U te boeijen aan dit oord;
Naar luisterryker morgenlanden,
Dryft sterker arm u rustloos voort.
Helaas, gy zult ons dra begeven,
Om weder op uw vadergrond,
By echtgenoot en kroost te leven,
Met liefde en vriendschap in het rond.
Zult gy by vriend en maag gezeten,
My, die zoo teederlyk u mint,
Niet dra, niet al te ras vergeten?
Neen, neen, dit zult gy niet myn vrind.
Neen, aarde en hemel moog' bezwyken,
De bergen beven als een riet,
De starren uit hun standplaats wyken,
Maar wank'len zal de vriendschap niet!
Wy kennen, schatten uwe waarde,
O zoetst gevoel, van 't menschlyk hart!
Gy brengt den hemel hier op aarde,
En puur genot uit pyn en smart.
O Blyf, ja blyf by 't niet aanschouwen,
Ja, blyf tot aan den rand van 't graf,
Myn vriend, op myne vriendschap bouwen,
Geen afstand breekt den keten af,
Geen tyd zal ooit den band ontbinden,
Ge strengeld tusschen trouwe vrinden,
Der vriendschaps eed die ik u gaf,
Zal ik tot aan den rand van 't graf,
En by wat lot my de aard' moog' schenken,
Standvastiglyk in 't hart gedenken,
En nu - vaarwel o edel mensch!

Uw heil op aard zy zonder grens,
Omringe u staêg des hemels vrede,
Nooit wederstreev' 't geluk uw bede,
Van langen duur zy uwe vreugd,
Gesproten uit uw reine deugd,
De hemel kroon' hierna uw' gaven;
Dat bidt de gansche rei der braven,
Dat bidden allen nevens my,
Ja, allen waarde vriend, die gy,
(Wiens edel hart zoo ligt bewogen,
Een wellust vindt in tranen droogen,)
Gedrenkt, gespyst hebt en gekleed,
Ontrukt aan duizend nood en leed.
H.
Curacao 22 February 1852

Noot: zie 8 mei 1824 ; 13 oktober 1849

APOLOGO. 19 juni 1852

Composición inédita por un venezolano aludiendo al sistema alternativo en su pais.

Así como los bosques y los rios,
Las fuentes y los mares,
Sus dioses tutelares
Tienden, con designados poderios:
Que no hay árbol ni planta,
Por mínima que sea,
Que á su lado no vea
Un génio á influgo se levants:
Que imitado el sistema
En los modernos dias,
Las altas gerarquías
por voluntad suprema
Del Regidor del orbe, hasta la tierra
Descienden, y la diestra
De cada Querubin, bajo su amparo
Un alma acoje sosteniendo guerra
Contra el perenne tentador avaro;
Así el RELOX antiguo que en la altura
De la torre mayor, grave proclama
El tiempo con mesura,
Alguna vez se inflama
De espíritu vital, como aquel dia
Que descendiendo de su excelso asiento
Las horas no media
Ni fatigaba su esquilon al viento.
En vano requerido
Por todo un pueblo fuera,
Instado á que volviera
Al órden regular de su sonido:
"Queja muy grave tengo"

Dió por toda respuesta
"Y tan solo me avengo
A que ella sea expuesta
Al tribunal de la Razon, augusto;
Allí se tratará lo que sea justo."
Y no habiendo otro medio
Se ocurrió á la Razon por el remedio,
Dificil era dar con su morada,
Que estaba retirada
Del bullicio del mundo
En un valle profundo;
La amable buena Fé, no ostante, pudo
Encontrarla por fin, y ante su trono
Apareció el Relox; el pueblo mudo
En rededor atento
A ver la explicacion de aquel portento.
"Insigne Reyna, universal Señora,"
Dijo el Relox, un péndulo mostrando
Que en la mano tenia,
"Exactamente la hora
Que por los vientos iba resonando,
Con aqueste instrumento yo media,
Y por todos mi voz se obedecia:
Largo fué mi reinado, alta mi gloria,
Pero fué transitoria;
Disipose cual humo
Llevando mi amargura hasta lo sumo.
A experiencia tan triste
?Quien, decidme Señora, quien resiste?
Largo fué mi reinado,
Y por años sin cuento:
Ninguno fuera osado
A decirme que miento;
Pero hoy que cada trampolín inmundo
En cobre hediondo lleval la medida
Del infimo segundo;
Que cualquiera patan, si por el frente
De mi elevada Torre
Le acontece pasar, saca insolente
Un relojillo vil, y me compara,
Me observa, y me critica, y me dá en cara:
Que no hay plaza, ni templo,
Ni casa, ni posada, do no cunda
El pernicioso ejemplo;
Donde algun relojuelo no sea Rey;
Se tome la palabra y dé la ley,
Mi dominio usurpando, el cual se funda
En un servicio y fama tan antigua
Como este usado péndulo atestigua;
Hoy que un mal relojero
Me acosa sin cesar el minutero
Siempre que se adelanta, ó que se atrasa,
El que mide las horas en su casa,
Y con osado, é insolente dedo,
Me obliga á ir de prisa, ó estar quedo:
Hoy digo, alta Señora, yo renuncio

Mis honrosas funciones,
Y paradas pronuncio
Del péndulo que veis, las vibraciones,
Si es que tu justicia desde luego
Silencio no le impone
A esa cuadrilla osada, y se repone
Mi antigua autoridad y mi sociego:
He dicho, noble Reyna, y aquí espero
Sentencia de tu labio justiciero."
  Oyóle atentamente
La Razon soberana,
Y un leve ceño perturbó su frente
Contestando: "El renombre que se gana
Con antiguos servicios
Merece distincion y beneficios;
El tiempo dá importancia
Al que se muestra experto
En obrar con constancia,
Si á la recta conducta une el acierto:
Pero si obrando mal alguien pretende
Que se ensalce su error, porque algun dia
Obró como debiera, es osadía:
Si la verdad su clara antorcha enciende
Y difunde su luz por toda parte,
?Será justo que el arte
Vaya á oponerle un dique
Porque al error su brillo mortifique?
Ciertamente que nó, y en tal supuesto
Lo que dispongo en mi justicia es esto:
Ante todo Relox, que la hora es una,
Una sola es la hora verdadera,
El sol la mide en su brillante esfera;
Quien logre la fortuna
De acertarla, ésta ocupe el alto asiento
De la Torre Mayor, y por el viento
La voz de su esquilon el eco hiera,
Y su reinado dure
Mientras dure su acierto; pero al punto
Que de aquella difiera
Mando se le censure,
Y si su error no enmienda,
Del alto Trono sin chistar descienda."
  Así habló la Razon, y el pueblo junto
En cordiales aplausos prorrumpia,
Que el eco mas lejano repetia,
Sonando en alta cumbre y hondo valle,
"Relox que no ande bien, padezca y calle."

(ingezonden)

Noot: zie 4 januari 1817 ; 13 april 1822 ; 18 juli 1818

17 juli 1852

Waarom bevreemdt het U, myn vriend,
Daar uw karakter, onverdiend,
Door vuige en eerelooze zielen,
Die hier op aard by zwermen krielen,
Bevlekt wordt ? Immers kan 't niet missen,
Of menigmaal gy hebt aanschouwd:
Dat zelfs by tempels, God gebouwd,
Verachtelyke hondjes pissen.

Naar het Hoogduitsch van Mendelson
in Hollandsche rymen overgezet door H.

Noot: zie 24 juni 1814 ; 26 oktober 1816 ; 21 juni 1845
zie 13 oktober 1849 ; 10 september 1864

Lazarushuis 2 oktober 1852

Op 25 september 1852 pleit "Uw bestendige lezer" voor de verbering van "het Lazarus en Krankzinnigenhuis alhier, doordien hetzelve in eenen deerniswekkende toestand verkeert." In dit Lazarushuis waren ook de krankzinnigen ondergebracht, een toestand waarin gouverneur Van Lansberge in 1858 verbetering wilde brengen. Hij trof de toestand in 1856 zo erbarmelijk aan, dat hij de gasthuizen verzocht zich met de inrichting te belasten (Statius van Eps 1977 ; 164)
Veel zal de oproep van "Nog een bestendige lezer" niet geholpen hebben, als enkele jaren later de toestand al weer zo slecht was. Met de grote stormramp van 1877 wordt ook het Lazarushuis verwoest.

Troost aan de Krankzinnigen en Lazaruslyders van Curaçao

Le plus sûr est pourtant de ne pas s'y fier
Andrieux, Le meunier sans soucis.

O gy, van vrouw natuur en mensch geplaagd,
Schept moed in 't hart, gy hebt een' vriend bekomen,
Die luid voor u zyn stem verheft, luid vraagt:
"Verzachting in uw lot," en zonder schroomen
Zal men voor u alweêr geld zaam'len gaan;
De guldens zullen reeg'nen als voor dezen;
Een ieder toch is met uw lot begaan.
Weest opgebeurd, gy hebt niets meer te vreezen,
Want wis zal niet deze eeuw ten einde zyn,
Eer dat het plan tot een gesticht verschyn'.

Nog een bestendig Lezer.

Curaçao den 1 October 1852

Noot: zie 25 februari 1859 over Curaçao

De Moeder in Rampspoed. 14 mei 1853

Der Wahn is kurz, die Reu' ist lang.
Schiller, das Lied von der Glocke.

Zie naast de wieg van 't kind, de droeve moeder klagen,
Zy houdt het oog met smart op zyne koets geslagen;
Bewaakt vol teedre zorg het sluim'ren van haar zoon,
Die zorgeloos daar ligt met bloozend roode koon.
Onkundig dat die rust hem eenmaal zal ontvlieden,
Wanneer de wereld hem en schimp en smaad zal bieden.
Dat bidt de moeder nu, by 't wicht zoo teêr bemind:
Slaap 's vaders evenbeeld, o slaap myn dierbaar kind.
Och ja, de slaap is ligt in de eerste levensjaren,
Gy weet nog niet hoe men 't geweten kan bezwaren!
Moge immer ramp en smart uw teedre ziel ontvlien,
En u de toekomst steeds een rozenhulsel bien.
Moogt gy in kracht en schoon uw vader evenaren
Maar meerder deugd dan hy der wereld openbaren.
Uw roem, uw deugd myn zoon! uw kinderliefde bied'
Dit bloedend hart eens troost voor 't doorgestaan verdriet.
Dan is myn leed gesust, gebalsemd zyn myn' wonden,
Vergeten al de schimp der lasterlyke monden.

O zeg myn zoon, als 'k eens aan de aard en u ontnomen,
Myn hoofd te ruste vly in schaâuw der wilgeboomen,
Geliefde! zult ge dan by nachtelyken stond,
Met neêrgebogen hoofd, begeven naar den grond,
Waar myn gebeente rust, om door uw rouw geleid,
Te plengen op myn graf den traan der dankbaarheid;
Slaak dan een diepe zucht by 't ruischen van den wind,
En denk, hoe 'k heb geweend, en denk 'k heb bemind.

Naar het Engelsch van Campbel.
H.

Noot: zie 16 november 1816 ; 13 oktober 1849

WEERKLANK 17 september 1853
op de Publicatie van den 27 April 1853
(afschaffing van eenige belastingen:)

Gelyk de teed're bloem, die binnen kamer muren,
  Vaak licht en warmte mist en malsche regendroppen,
Haar kwynend leven sleept en spruit noch blad ziet duren,
Haar bloesem ziet verdroogd en dorren al heur knoppen,
Dra, fletsch van bladerdosch en vaal en dof van kleur,
Het hoofd tot sterven neigt en langzaam gaat verwelken;
Nog schaars den atmospheer bewierookt met de geur
Die eens zóó mild'lyk steeg uit hare schoone kelken, -
Gelyk die zwakke bloem, door vriendenhand hergeven
't Weldadig zoet genieten van warmte, lucht en licht,
Aan alles wat haar teêr en dood'lyk kwynend leven,
Nog weer verheffen kan, eer het onder 't lyden zwicht;

Als liefelyk, de zon, met koesterende stralen,
't Verdoofde leven wekt in het plantje rank en teêr,
En dauw- en regendrop verkwikkend nederdalen,
Herleeft met kleur en geur en weelderig als weleer...

Dat is het beeld van het volk, waarop belasting drukt,
Die nyverheid bezwaart, den handel doet verkwynen:
Waar planter, handelaar onder opbrengsten gebukt,
Het loon van al hun werk zien in 's lands kas verdwynen.
- Maar als een mild besluit, ontheffing en verligting
En vrydom schenken komt van opbrengst, bede en last:
Dan zegent 't volk die wet, en voelt een dankverpligting
Aan Hem die zóó besefte wat voor zyn welvaart past.
De handel wakkert aan, de nyverheid neemt toe;
De blyde voorspoed troont waar armôe heerscht' en zorgen;
De geest voelt zich ontbonden, het hart wordt bly te môe:
Het oog blikt zonder traan, van 't heden naar het morgen.

By 't volk, als by de bloem, verryzen kracht en leven;
En vreugd en vrolykheid zyn weer in ieders borst;
Beschaving, kennis, deugd door welvaart opgeheven,
Versieren en vereeren het volk, 't Bestuur, den Vorst. -
De bewerker van dat heil, ziet met verheugd gemoed,
En stillen dank aan God, de vruchten van zyn streven;
Het erkentelyk kroost getuigt: "Hy was den volke goed."
En eert Hem in het graf, dien 't liefde by zyn leven!

B.....

Curaçao, 12 September 1853.

Zie: 24 maart 1815 ; 25 februari 1859

BY HET LYKJE VAN EEN KIND + 8 oktober 1853

Koud als marmer, loodzwaar, ligt
Daar uw lieve spruit ter neêr,
Met een glimlach op 't gezigt:
't Is het hulsel - laas! niet meer.
't Kindje is niet meer van d'aard,
Voor den schooner hemelhof.
Werd het, al te vroeg gegaard:
't Bloempje was te teêr voor 't stof!
Moeder! 'k zie uw tranenvloed,
'k Hoor het nokken van uw hart;
Ach! het weenen uw zoet,
By uw diepe moeder smart.
Vader! ook uw tranen vloeijen,
Heigend zwoegt uw mannen borst;
O! vergeefs zou zich vermoeijen,
Wie met woorden troosten dorst!-
Wat het teêr geliefde pand
Hemelvreugde U beloofde,

Eer de dood, met kille hand,
Aan uw zorgen het ontroofde;
't Kind van uwe zoetste vreugd,
Ligt daar zielloos by U neêr,
Kort had het U slechts verheugd:
't Engeltje verliet uw weêr!

Ouders wendt uw blik omhoog,
Over 't stille, koude graf,
Naar den held'ren hemelboog:
Moeder wisch uw tranen af:
Dáár in hoger reiner spheer,
Leeft en zweeft uw lieveling;
Daar plengt zy geen traantjes meer,
In den zaal'gen eng'len kring.
't Zieltje aan het stof ontvlugt,
Ging op Sephirs adem door,
Vlood de lage aardsche lucht,
Voor een eeuw'ge morgengloor!
't Blikt nog goelyk naar beneên
Waar 't U schreijend achterliet,
't Baadt zich nu in zaligheên,
Ouders g'looft het - twyfelt niet!
Eenmaal vindt g'uw dierbre weer.
Aan den voet van Godes troon:
En begroet een engel meer
In Uw dochter, hemelschoon!

B.....

Curaçao 25 Sept. 1853.

+<u>Het kortlings afgestorven dochtertje van den Heer S.zweefde den dichter voor den geest.</u>

Noot: zie 8 mei 1824
regel 23 is in het volgend nummer van de krant verbeterd
(door invoeging van 'het')

Aan Niemand 15 oktober 1853

<u>g'looft het. twyfelt niet</u>

Dichter B...

Opdat gy niet uw laffe rymen,
Die Febus bykans doen bezwymen,
Aan myne treurende ouders biedt,
Waarachtig liever sterf ik niet.

Rymer X.

Noot: zie 21 juni 1845 ; 8 oktober 1853

HULDE
AAN DE WELDADIGHEID

21 januari 1854

Weldadigheid gy troost voor 't hart,
Gy lenigster van grieve en smart,
Gy voedster van de reinste zeden,
O Nobelen, wier aangezigt,
Haar glans zoo ver spreidt als het licht,
Uw grond is deugd, de wet de rede.

Weldadigheid wat eedler kroon,
Spreidt gy der menschheid ooit ten toon,
Dan, waar ge, in weifelende oogenblikken,
Den arme ontvoert aan leed en dood,
Hem opbeurt en zyn stand vergroot,
Ontrukt aan wanhoops folterstrikken.

Gy vormt den echten menschenvrind,
Die allen even teer bemint.
Den arme sterkt tot vader, moeder,
Hun wang besproeit met dankbren traan,
Hun oog voert tot de hemelbaan,
Hun hart tot dank aan d'Albehoeder.

Heil menschenvriend, by zulk een werken,
Waar u de juichtoon kan versterken,
Triumf, ik heb myn' pligt volbragt,
Nu dankt gy God voor 't pligtvermogen,
Welk ieder schepsel kan verhoogen,
Dat hy uw' zorgen waardig acht.

Heil eedlen die dit werk aanvaarden,
En menschenliefde aan wysheid paarden,
Heil zy het Hoofd van dit gewest,
Aan u wyd ik deze offerklanken,
De menschheid zal u vurig danken,
De onsterflykheid schenkt u het best.

P.

Noot: zie 24 maart 1815

AAN DE NAGEDACHTENIS VAN EENEN VERDIENSTELYKEN AMBTENAAR.

20 mei 1854

't Was sprakelooze rouw die om de doodkist waarde;
Het vol gemoed bleef stom, toen 't in den grafkuil staarde;
Slechts 't schof'len van de spa, en 't snikken werd gehoord;
Natuur was kalm en stil, alleen 't geruisch der boomen
Werd by de plegtigheid, als treurzang waargenomen,
De droeve harmonie bleef heilig, ongestoord.

Deed de indruk by zyn graf, ons allen treurend zwygen?
't Gevoel van pligt moest eens, weer de overmagt verkrygen
By 't zien der droeve gâ, gebukt door boezempyn.
De Maatschappy betreurt, een waardig lid en rader,
De vriend een' warmen vriend, zyn kroost een' zorgend' vader;
Wy mogen by dien slag niet langer spraakloos zyn!

Gy allen, die met my, hebt by zyn lyk gezwegen,
't Heeft aan gebrek van stof, noch aan den wil gelegen;
Maar, 't was verkropte smart, die U niet spreken liet
Dan nu, erkent het vry, want ge allen hebt verloren,
De welverdiende lof,- zou 't vriendenhart dien smoren?
Als billykheid hem vergt!- ja, 't spreken zelf gebiedt?

Leest in den stillen blik, in roodgeweende oogen,
"De naam van Kikkert leeft,"- schoon hy ons is onttogen.
Want, die hem heeft gekend, heeft zeker hem geacht.
Spreekt ambtenaren, spreekt! gy kunt getuignis geven,
Is niet de duur verkort van zyn zoo nuttig leven?
Heeft werkzaamheid hem niet te vroeg naar 't graf gebragt?

Ja, rusteloos en trouw, was zyn verdienstvol leven;
Gy allen, die hem kent, voor wie ik heb geschreven
Ik doe beroep op U!- op ieder landskantoor!
Werpt slechts den blik terug, op de acht en dertig jaren,
En, meen'ge eedle daad, die gy daar zult ontwaren
Bewyzen wie hy was:- Wat Curaçao verloor.

Die met hem heeft gediend, kent zyn opregt bedoelen;
Hy, die zyn vriend mogt zyn, zal 't groot gemis gevoelen.
Hy is, gelyk de vlag, 't bestuur getrouw geweest!
't Is Vorstelyk erkend, door 't eermetaal gehuldigd;
Ja, onze maatschappy is veel aan hem verschuldigd!
Weerspreek het, (zoo gy kunt), gy die deêz reg'len leest.

Curaçao 19 mei 1854.
C.M.NUBOER.

Noot: zie 8 mei 1824 ; 30 december 1843

TREURIG ZIELSGEVOEL 20 mei 1854
by het graf van mynen vriend
Hs.Kikkert, overleden 9 Mei 1854

Hy trof helaas! de slag, die al het heil vernielt
En heel dit huisgezin doet jammeren en klagen,
De beste Echtgenoot en Vader is ontzield,
Ik heb hem stom van smart naar 't zwygend graf zien dragen.
Wat wordt thans van zijn' Gaê op 's werelds woesteny?
Zy mist haar rustgenoot op 't hobbelig pad van 't leven!
Ach! ed'le, brave man! wie zal - wie zal, als Gy,
By 't steil gaan van haar weg, haar moed en krachten geven?
O! edel menschenvriend! haar hart zoo eind'loos waard!
Wiens borst van huwelyks min en kinderliefde blaakte,
Die vyf en twintig jaar haar lust waart op deez' aard,
En door Uw deugd en trouw haar heil volkomen maakte!

Uw leerzaam onderrigt, met opgeklaard verstand,
Wees aan uw dierbaar kroost het voetspoor hunner pligten;
Gy hebt Uw eigen deugd in hunne ziel geplant,
O! mogt ook hunne deugd zoo min als d'Uwe zwichten!

Maar ach! steeds al te vaak, vertoont zich aan myn geest,
Uw ziekelyk gelaat en uitgeteerde leden,
Sinds jaren lang ter prooi aan bitt're smart geweest
En door een felle kwaal te schrikkelyk bestreden.
Nog hield de hope stand op zoete buitenlucht
En zomerkoestering de kracht zou doen herleven,
Naar deze zoete hoop verween ook in een vlugt
Geen zoelte kon U kracht, - geen zomer warmte geven.
Gy droeg nogthans Uw lot met mannelyk geduld,
Men zag, met fieren geest, U 't woên der ziekte tarten,
Doch was somtyds de kelk te boorde toe gevuld,
Dan daalde Uw moed wel eens, by 't stygen van de smarten.

Dan de Almagt, eeuwig goed, en met Uw lot begaan.
Zag uit den Hemel neêr met God'lyk mededoogen;
Zy wilde U van de boei der sterf'lykheid ontslaan,
En straks klonk 't Gods bevel door 't ruim der Hemelbogen:
"Doods engel! gord U aan! snel neêr en daal op d'aard!
"Een reine ziel verkwynt door smarten afgestreden,
"Mijn Herman hygt naar rust, hy is myne ontferming waard,
"Tref zeker! - maar tref zacht!- hy heeft genoeg geleden!
!!En Gy O Geesten rei! volg ylings op het spoor!
"Zyn proeftyd is voorby, hy mag den laauwer winnen!
"Omstuwd zyn sponde met Uw schitterende gloor,
"En voer op wolkendons, hem mynen Hemel binnen!"
-Zoo spreekt het Hoog bevel:- en alles is volbragt.-
Een zachte snik:- nog één - en alles was geleden-
En juichend steeg de ziel, omringd van d'Eng'len wacht,
Aan 't logge stof ontvoerd, naar 't ryk der zaligheden.

Ach! sloegt ge toen geen oog naar 't veege rustbed heen,
Waaraan de wreede kwaal zoo lang U smartelyk boeide
En waar Uw gade en kroost, geprangd, geklemd in één,
't Ontzielde koude lyk met tranenvloed besproeide?
Maar neen! dat droef gezigt, had al uw heil verstoord;-
Het juichend Eng'lendom ontvoerde U uit hun midden;
Hier was Uw taak voleind, gy steeg naar beter oord,
Dáár zult ge voor Gods troon om zegen voor hun bidden.
Dáár prykt gy als een bloem in schooner hof verplant,
Het nieuw herboren gloed en eeuwig groene bladen,
Dáár zweeft d'ontbonden geest, in ed'ler Vaderland;
Dáár kan Uw weetlust zich aan wonderen verzaden.-
Hoe heerlyk is Uw loon! - hoe schitt'rend is Uw lot!
Geen aardsch geluk,- geen schat is daarby af te meten;
Daar gy in hemelglans thans knielt voor Uwen God!
Maar Jeanette is aléén - zy kan U niet vergeten!
Als haar benaauwde borst verscheurd wordt door de smart,
En overstelpt van rouw, daar eenzaam zit te treuren,
Dan zoekt zy lafenis voor haar gefolterd hart,-
Ylt naar Uw grafplaats heen, om dáár zich op te beuren.

Ach! dat Gods zegen ruste op Uw bemind geslacht:
Dat zyne liefde hand hun aller smarten lenigt!
En dat, als hunne taak beneden is volbragt,
Een dood, zóó schoon als de Uwe, U allen weêr herenigt!

S.

Noot: zie 8 mei 1824

---

11 augustus 1855

In april 1855 wordt er een inzameling voor een overstroming in Nederland gehouden. De opbrengst is Fl. 1751,65. Ook op Sint-Eustatius werd gecollecteerd; opbrengst Fl. 371,-, en een vierregelig gedicht door "een der Jagers, Brachthuizer, extempore, vervaardigd..."

"De nood steeg hoog in 't Vaderland;
"Wy gaven iets tot onderstand:
"God, die alleen op 't harte ziet,
"Versmaadt ook het geringe niet."

Noot: zie 16 april 1825 ; 17 augustus 1792 voor andere gedichten van Sint-Eustatius.

---

17 november 1855

In 1855 hadden de Vrijmetselaars onderling kennelijk nogal wat onenigheid, wat via ingezonden stukken in de krant werd uitgevochten: in het begin van het jaar en aan het einde. Het "Maçoniek Weekblad" was controversieel. Bovendien was er een stevige ruzie tussen de Loge Perfecta Igualdad en de heropende Loge De Vergenoeging.
Om de gemoederen te bedaren schrijft H. een uitvoerig ingezonden stuk, dat hij met een gedicht afsluit.

Broederzin (*)

Broederzin! .. dat is een woord,
Dat wel diwyls wordt gehoord,
Maar, zoo als de waarheid vaak,
Slechts de naam blyft van de zaak
En een klank blyft, anders niet,
Hoe gevierd in rede of lied.

Broederzin, dat is die gloed
Die het harte kloppen doet
't zy van deernis of genot,
By 't gezigt van 's broeders lot,
By zyn welvaart of zyn druk,
's Levens onspoed of geluk.

't Is die zaal'ge hemelling,
Die van uit der eng'len kring
In het parelwit gewaad,
Hoop en troost op het gelaat,
Tooverend ons houdt omsnoerd,
En ons hart ten hemel voert.

Broederzin, dat is die stem,
Die met onweerstaanbre klem,
Als de kryg het moordtuig zwaait,
En de hel haar oogsten maait,
Voor den bloênden vyand smeekt,
En door liefde 't zwaard verbreekt.

Broederzin, dat is de staf
Die, verwindend dood en graf,
't Hier en 't namaals houdt vereend,
Leven doet het grafgesteent;
En uit eene kale rots,
Drupp'len doet de manna Gods.

Broederzin! dat is de wet,
Door God zelven ingezet,
Die geen kerk kent noch party;
En de wereldharmony
Tot haar leus heeft en haar vlag,
Met den Hemel in verdrag.

Broederzin! O, hy daalt neêr
Uit de reine hemelsfeer,
Zet zich aan de ziekespond,
En geneest de gloênde wond.
Dient den grysaard tot een staf,
Droogt de traan van 't weesjen af.

Achter de enge kerkerwand,
Ryt des misdryfs maag're hand
Zich den bangen boezem stuk,
Zuchtend by der boeijen druk;
Broederzin grypt zyne vuist,
En, waar wanhoop had gehuisd

Daar lacht weer geloof en hoop,
En het bloed bruischt weer, waar het kroop,
En het oog wordt weder nat,
En de mond die lang niet bad,
Stamelt weer: vergeef o God!
Hoe ge ook regt, ik eer 't gebod.

Broeders, dan die deugd gevierd,
Die alle and're deugden siert,
Doch geen sieraad zelv' begeert;
Die ge als hoogsten schat waardeert,
En de kracht is en de grond
Van ons heerlyk schoon verbond.

Broederzin, leev' hier dan voort,
Waar ook elders wreed gesmoord;
In der metselaren bond,
Heeft hy zynen troon gegrond.
Ja, broeders, blyven wy wat valle of wat bezwyk'
Als broederen gezind, aan Vergenoeging ryk.

H.
Curaçao den 8 november 1855

(*) Indachtig aan het spreekwoord goed voorgaan, doet goed volgen, hebben wy dit stuk, dat wy by eene vroegere gelegenheid in de achtbare □ de Vergenoeging hebben voorgedragen, by dit vrede woord gevoegd. -
De O.'. B.'. H.'. d.'. H.'. geve dat het hiermede beoogde doel bereikt worde!

Noot: zie 19 oktober 1816 ; 13 oktober 1849

---

2 februari 1856

1755

De manneken bebouwt den grond,
Het wyfje kykt naar eten rond,
Het knaapje loop de koeijen na,
Het meisje breit tot 's avonds spa;
Huishouding gaat uitmuntend goed.

1855

Mynheer is altyd op de jagt,
Mevrouw gekleed met zwier en pracht,
De lieve freule zingt en danst,
De beau garçon is gansch verfranscht;
De heele boel is - bankeroet.

Noot: zie 24 maart 1815

By het besluit van het Jaar 1856 — 24 december 1856

Zoo nad'ren wy op nieuw een' mylpaal in ons leven,
  Hun onbekend getal vermindert weer met één;
Geen rustbank aan den weg, wat schoon ons moge omgeven,
  De tyd voert onverpoosd ons naar den laatsten heen.

Een schaduwbeeld gelyk, verdween met vreugde en zorgen
  Weer 't jaar, dat ongemerkt zich als een schim bewoog;
Het heden slechts bestaat, want ook de dag van morgen
  Blyft door Gods liefde nog omsluijerd voor ons oog.

Door velen is weer 't jaar, nu haast ten eind gevlogen
  In ongestoord genot en in vermaak doorleefd,
Maar velen zyn er ook wier rood geweende oogen
  Getuigen zyn van 't leed, dat hen getroffen heeft:

Zaagt ge altoos in azuur de ruime hemelbogen,
  Bescheen de zon gestaâg en ongestoord deze aard',
Of werd haar koest'rend licht niet vaak den blik onttogen
  Door wolk of neveldamp, op eens te zaâm gegaard?

Gy die dus door 't fortuin uw' wenschen hebt verkregen
  En ligt U vreemd'ling waant aan tegenspoed en druk;
Geniet met dankbaarheid den U geschonken zegen,
  Want brozer als kristal is al het aardsch geluk!

Gelukkig is slechts hy in dit kortstondig leven
  Dien de inspraak van het hart gelukkig wezen doet;
Het knellendst zorgen-juk wordt voor hem opgeheven,
  Die zelfvoldoening kent, in d'eigen boezem voedt.

De regter, die dáár spreekt, kan pynigen en heelen,
  Hy troost ons by de smart, die onverdiend vaak treft;
Maar laagheid, hoe vermomd, kan niet dan wroeging teelen,
  Als 't vonnis, dáár geveld, niet opbeurt, niet verheft.

Neen de aard' betreedt geen mensch, zoo hoopeloos verbasterd,
  Die niet gelukkig is, wanneer hy 't and'ren maakt;
Maar hy, die huich'lend lacht en in 't verborgen lastert,
  De muichelmoordenaar heeft nooit genot gesmaakt.

Hoe voorspoeds schitt'rend licht U dan ook moog verblinden,
  Bedrieglyk is 't genot, hoe zeker 't U ook schyn';
Tevredenheid kan elk hier in zich zelven vinden,
  Door haar bezit alleen kan men gelukkig zyn.

Gelukkig in 't bezef, dat niemand wordt vergeten,
  Daar de Almagt zorgend waakt, waar men den blik ook wendt;
En wat ons noodig is, Hy zeker best zal weten,
  Die 't groot heelal omvat en al zyn scheps'len kent;

Die willekeurig nooit, maar naar dezelfde wetten,
  Waardoor 't heelal ontstond, ook nog 't heelal regeert;
Die der planeeten baan in 't ruim wist vast te zetten,
  En die met kleurenpracht de kleinste bloem stoffeert;

De staartster, die in 't ruim, waar zonnestelsels zweven,
  Haar eeuwen lange baan ondenkbaar snel doorschiet;
En 't bloedeloos insect, dat op een blad blyft leven,
  Ontgaan aan 't alziend oog, dat nimmer sluiert, niet.

Aan Hem zy dan ons lot vertrouwend opgedragen,
  Die niet dan tot geluk 't heelal aan 't niet onttoog;
En zoo de toekomst ook in nev'len op komt dagen,
  Denkt, waar geen wolken zyn, ontstaat geen regenboog!

Door d'eeuwen gryzen tyd stilzwygend voortgedreven
  Genaken wy de grens van 't haast geëindigd jaar,
Maar 't schynbeeld van geluk, waarnaar wy rust'loos streven,
  Toont een misleidend licht aan ied'ren wandelaar.

De tol wordt eens gegaârd, dien we allen zyn verschuldigd,
  De slagboom kan welligt naast dezen mylpaal staan;
Dan zinkt dat schynbeeld weg, en niets wordt meer gehuldigd,
  Dan de eeuw'ge waarheid slechts, die ons heeft doen ontstaan.

Welaan dan 't hoofd omhoog, de hoop wyst ons naar boven,
  En schenkt vernieuwden moed by rampspoed en gemis;
Eens zien we, als de gordyn der toekomst wordt verschoven,
  Dat liefde alleen het doel in heel de schepping is.

C.M.Nuboer

Curaçao, 8 december 1856

Noot: zie 5 januari 1816 ; 30 december 1843
vergelijk de twaalfde en laatste strofe met de oudejaarszang van 1843.

Curaçao 25 februari 1859

In 1858 werd onder gouverneur Van Lansberge in het Waterfort de kazerne Willem III gebouwd, ruimte biedend aan 178 personen. Ze wordt in 1955/1957 afgebroken; nu staat Hotel Intercontinental op de plaats waar eens de kazerne was. (Hartog 1961 ; 700)
De dichter wijst onder meer op het nieuwe reglement voor de posterijen van 1 januari 1859, het verhoogde geld voor levensonderhoud, dat uitbetaald werd en een leesbibliotheek waar men gratis boeken kan lenen. Hartog (1961 ; 892) zegt dat er sinds 1867 een 'garnizoensbibliotheek' was met ongeveer 1400 boeken. Blijkens dit gedicht moet er al eerder een leesmogelijkheid voor militairen zijn geweest. De Majoor der Jagers, D.A.du Cloux, dankt de gouverneur in zijn officiële toespraak voor het 'verhoogde vivresgeld, wegens de duurte der levensmiddelen, de opgerigten leesbibliotheek, en wederom het nu, voor het eerst betrokken schoone kazerne gebouw..." volgens de krant van 25 februari 1859. Het zijn deze historische bijzonderheden die dit overigens literair waardeloze gedicht nog enig belang geven.

Hoewel veel van de poëzie in De Curaçaose Courant gericht was op het moederland, kregen toch incidenteel zaken van het eigen eiland de aandacht. Dan bedoel ik niet de persoonlijke ruzies die de dichters onderling uitvochten of het bezingen van vriendschappen of het treuren om een afscheid, maar algemene zaken als de Vrijmetselarij, het Departement van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, de Verenigde Protestantse Gemeente, het Leesgezelschap, het Gezelligheidsleven, het Lazarushuis en belastingzaken. Zoals Erkelens aandacht aan de algemene toestand van Curaçao besteedde in 1829. Met elkaar tonen deze gedichten toch aan dat de Curaçaose dichters ook belangstelling hadden voor de eigen omgeving.

Broeders! laat de feestzang schallen,
In de pas voltooide wallen
   Der kazerne, ons bereid.
Mogt het kunstloos lied behagen,
Hem, aan wien 't wordt opgedragen,
   Uit gevoel van dankbaarheid.

By oranjegroen en palmen,
Zal 't Wiens Neêrlandsch bloed' weergalmen,
   Evenals in Nederland.
Hier. gelyk by Javaâs dapp'ren,
Zal de heilige driekleur wapp'ren,
   Die ons sterkt tot broederband.

Broeders! laat ons hoogtyd vieren,
't Huis met tropiesch groen versieren,
   't Dundoek waait van alle kant.
Knielend, God voor Hem gebeden,
De eed hernieuwd, op 't plegtig heden,
   Trouw aan Vorst en Vaderland!

Kunnen we ook den troon niet nad'ren,
Eendragt was de leus der vad'ren,
   Eendragt blyve 't heilig woord.
Hierdoor zullen we ons verblyden,
Schoon door d'oceaan gescheiden,
   Schoom de Koning ons niet hoort.

De eerste klank in deze woning,
Zy 't gebed voor Land en Koning!
   Met vereende stem geslaakt
Mogt, 't geen wy in eenvoud vragen,
Der Voorzienigheid behagen,
   Die paleis en stulp bewaakt.

Dat Uw' gunst en Alvermogen!
Hem op wiens bezit wy bogen,
   Steeds een trouw geleide zy.
Wil Hem lang voor Neêrland sparen,
Wees by 't klimmen zyner jaren,
   Hem en zyn gezin naby.

Doe zyn' pogingen gelukken,
En de zoete vrucht Hem plukken,
   Voor de zorg aan ons besteed.
En vervul met dankbre harten
Vryen, slaven, blanken, zwarten
   Voor het goede dat hy deed.

Ja! wy willen het betuigen,
Door ons zingen, door ons juichen,
   En door daden, niet in schyn,
Heden blyk aan allen geven,
Dat wy hier tevreden leven,
   Dat wy hier gelukkig zyn.

Zweegt gy niet, voor wein'ge dagen,
Toen me U ruiterlyk dorst vragen,
   Of er iets te klagen bleef?
Laat één stem nu de onze wezen
Niets!!- de Koning moge 't lezen
   't Geen een oud gediende schreef!

Neen 't zy immers ons verweten!
" "Gy hebt Hem miskend, vergeten." "
   " "Die voor uw' belangen waakt." "
Die ons zorgend wil gedenken,
Kunnen wy 't bewys ook schenken,
   Dat hy ons gelukkig maakt.

En wanneer men u mogt vragen,
Wat den boozen u doet jagen,
   Waarom ge u in 't feestkleed tooit?
Wyst den naam dan van uw' Koning!
't Sieraad van de nieuwe woning,
   Waar de driekleur zich ontplooit!

Zegt dat we ons met regt verblyden,
Daar in deze dure tyden,
   Onze deeling werd verhoogd.
En men voor ons, door deez' woning,
Op den jaardag, van den Koning,
   Lotsverbetering beoogd.

Dat voor 't eerst thans onze brieven,
Naar verwyderde gelieven,
   Voor verminderd porto gaan.
Dat wy kost'loos boeken lezen!
Zegt, wat waar is, zonder vreezen!
   Al dit, werd voor ons gedaan!

Zegt! dat wy het willen weten,
Dat wy Hem ook niet vergeten,
   Die op 's Konings plaats hier staat!
Dat wy weldaân, steeds erkennen,
En, aan dankbaar zyn, zich wennen,
   Pligt is, van een goed soldaat!

EEN OUD GEDIENDE.

Curaçao, 16 February 1859

Noot: het gedicht werd voorgedragen door kanonier Gallas.
zie ook: 19 oktober 1816 ; 29 september 1817 ; 12 april 1823 ; 22 november 1823 ; 15 april 1823 ; 2 oktober 1852 ; 17 september 1853 en 17 januari 1829 over de algemene toestand op Curaçao in dat jaar.

---

26 november 1859

In november 1859 is er in de krant een twistgeschrijf - het zoveelste - tussen A.C.Henriquez en Jacob Rois Mendes, waarbij de inzet het al of niet houden van publieke aanbestedingen is. Ene X. bemoeit zich er ook mee. (Zie ook 13 oktober 1849).
H. eindigt zijn laatste ingezonden stuk, nu tegen X. die hij Antoine Bossu noemt: "antonius betekent pryswaardig, onschatbaar, en de boghel (wordt) door vele phisiologen veelal als een kenmerk van geestigheid en sarcasme beschouwd"

Och, schimpt en zingt maar vry: zoo oud en nog zoo dom!
Gy zingt U moê, niet hy bekommert er zich om;
Der zotten reuzenmagt is hem zoo wel bekend,
Als der Zouaven kracht den Hertog van Magent.
Hy weet: de zotheid voert het sterkste leger aan,
Dat heel deez' aard beroert, dat niemand kan verslaan.

H.

Noot: zie 24 juni 1814 ; 13 oktober 1849

---

23 februari 1861

UITBOEZEMING by gelegenheid der Volks-feesten ter viering van 's Konings verjaardag in West-Indië gegeven, den 19den february 1861, opgedragen aan de Hoog-Edel Gestrenge Heeren Gouverneurs van Suriname en Curaçao.

Heel Neêrland bidt met hart en mond,
Met dankb'ren blyden geest,
En zouden we op dit halve rond
Nu stom zyn op het feest?-
1851 Cur.Ct.

Neen! ook hier zal 't hoogtyd wezen,
Schoon verwyderd van den troon;
Hier ook zy de Vorst geprezen
Met opregten kindertoon.

Tweespalt moge elders knagen
Aan 't geluk der burgery,
Hier, zyn wet en orde - schragen,
Zuilen onzer maatschappy.

Ja, de volksgeest zal het staven,
Hoe op Curaçao de borst,
En by vryen èn by slaven,
Slaat voor 't heil van land en vorst.

Komt dan nu uit alle standen,
Gaat ten rei met blyden geest;
Niet slechts in de Nederlanden,
Viere men het koningsfeest.

Laat nu vry de vlaggen zwieren,
Van den wal en op de reê;
Waar men ook deez' daag moog vieren,
Curaçao juicht dankbaar meê.

Landvoogd!- ja, 't is door dit juichen,
Dat opregt en niet in schyn,
't Volk den Koning wil betuigen
Dat zy hier gelukkig zyn.

Zoo by 't jub'lend U omgeven,
Ziet me in stulp en raadsgebouw,
Oud en jong 't bewys U geven
Van gehechtheid, liefde en trouw.

Plegtig dan op 't heuglyk heden,
't Feestlied aan 't gebed gepaard;
Voorspoed van God afgebeden
Voor den Koning, ons zóó waard.

Zegen, weldoend Alvermogen!
Schut hem met uw' vaderhand,
Loon zyn zorgen, kroon zyn pogen,
Voor het welzyn van ons land.

Spaar hem by gezonde dagen,
Sterk den band die ons verbindt,
Maak hem, mogt het U behagen,
Meer en meer by elk bemind.

Zie, o God! met welgevallen,
Neêr op onze Koningin,
Laat geen rampspoed haar overvallen
Zegen 't vorstelyk gezin.

Schenk, als hart en stem zich paren,
Curaçao door eendragt, magt!
Zóó zy 't feest nog vele jaren
Door ons dankbaar kroost herdacht!

In de hofstad klinken heden,
Toonen zuiver, stout en rein;
Maar die klanken, die gebeden
Kunnen niet opregter zyn.

Uit een dankbaar hart gerezen
Zyn de accoorden, die wy slaan;

Moge 't lied ook kunst'loos wezen,
   Liefde en achting bieden 't aan.

Curaçao C.M.NUBOER.

Noot: zie 24 augustus 1816 ; 30 december 1843 ; 22 februari 1851
(voor het motto van het gedicht)

TOESPRAAK in naam der noodlydenden, ten gevolge van den watersnood in Nederland

9 maart 1861

   Hebt ge ooit op den dyk te Westkappel gestaan,
(Door vreemden een wonder geheeten;)
   De zee aan uw' voeten onstuimig zien slaan,
De hoogte aan de landzy gemeten?
   En zaagt ge, veel lager dan 't vlak van de zee,
   De landjeugd daar spelen by 't weidende vee?
Dan hebt ge dat nimmer vergeten!

   Neen zeker, dat schouwspel dat treft en verbaast,
Wordt nooit uit den geest meer verdreven;
   't Staat voor de verbeelding als 't onweder raast,
En doet by de orkaanwind u beven:
   Want, zoo ooit die dam voor de golfkracht bezwykt,
   Dan kost dit op Walch'ren zoo schoon nu bedykt,
Aan duizende menschen het leven.

   Zoo tracht men in Holland, gestadig in vrees,
Door kunst d'oceaan te bestieren,
   En menigeen hoort er als weduw' en wees
In tranen de stormwind gieren!
   En welligt bestaat er geen enkel gezin,
   Of 't mist een betrekking een vriend of vriendin,
Door dykbreuk van zee en rivieren.

   Hoe menigmaal trof niet een dergelyk lot,
O Zeeland! uw' vruchtbare streken.
   Hoe vaak deed het onheilverkondigend schot,
(Het sein dat de ysschotsen breken,)
   Het landvolk verstommen aan Maas en aan Waal,
   De wangen verbleeken by feest-disch en praal,
Wen de oevers dier stroomen bezweken.

   O! stelt u den aakligen winternacht voor,
De nacht toen de Waaloever scheurde!
   Zie 't lykje van 't kind, dat op de ysschots bevroor,
Toen 't welligt zyne ouders betreurde!
   Ja, zie daar in doodsangst, by sneeuwjagt en kou,
   Dien hulp'loozen grysaard, die raadlooze vrouw,-
En ween om het geen daar gebeurde.

Zwyg, zangster! erken uwe krachten te zwak:
Hun toestand is niet te beschryven;
Gevlugt zyn die armen op 't schamele dak.
Gevlugt,- om door kou te verstyven.
By 't ryzende water, dat dra hen geraakt,
Zal zeker van ' hutje, dat -hemel! reeds kraakt,
Ook de ysgang hen weder verdryven.

Die toestand heeft weder de welvaart verstoord,
Een dykbreuk deed Gelderland beven,
De noodkreet van duizenden heeft men gehoord,
Door de ysgang in wanhoop verdreven.
Die duizenden vragen ons voedsel en kleed,
Een broeder laat nimmer een broeder in leed,
Wy zyn dus verpligt dat te geven.

Komt! snelt dan ter hulpe, ter redding in nood,
Al kunt ge de angstkreet niet hooren;
't Zyn broeders van vee en bezitting ontbloot
Door 't onheil aan Holland beschoren.
Ge sloot toch uw ooren hier nimmer voor 't leed,
Komt! weest dan op nieuw weer tot weldoen gereed
Aan armen, die alles verloren.

En hebt ge er een vader, een' moeder welligt,
Of broeders, of zusters of neven?
O! sluit dan de hand niet meedoogenloos digt,
Te veel kunt ge nimmer toch geven.
En zy 't ook geen vader, of moeder die klaagt,
Waar nood heeft doen treuren, of bystand gevraagd,
Daar zyt ge nooit werk'loos gebleven.

Komt! brengt dan het offer blymoedig te zaam
Gy, immer tot bystand genegen,
En vraagt naar geen landstrook en vraagt naar geen naam,
Te hoog is de nood reeds gestegen.
Menschlievenden! toont u den eerzaam nu waard,
(By vreemden toch werden reeds giften gegaard),
Op 't weldoen gebiedt God zyn zegen!

Curaçao 1 maart 1861 C.M.Nuboer.

Noot: zie 16 april 1825 ; 30 december 1843

Confidencias y Lágrimas 22 juni 1861
Recuerdos de Curazao
(Fragmentos)
Al Señor Abraham Henriquez, en prueba de amistad leal.
El Autor

La muerte, por mas grave, por mas solemne que sea, no respeta

el amor, y este sabe venir a colocarse hasta encima del féretro. - Hijo de la melancolia, mucho mas que del placer, jamas su fuego es mas ardiente que cuando se enciende en ojos anegados en llanto, y solamente alimentado por la tristeza puede ser eterno.

Mdme. Cottin.

Mecido blandamente por las olas
Sobre las cuales mi bajel flotaba
Ha dos lustros, amigo, que admiraba
En lontananza tu peñon natal.
Entónces, como ahora, el horizonte
Débilmente trazado lo ofrecia
A mi ávida pupila y yo veia
Su azul mas fuerte que el azul del mar.

....
....
....
....
Pero entónces ... ah! entónces palpitaba
Mi corazon de insólita alegría.....
Yba á besar á Esthér y ... yo bebía
En sus lábios el néctar del amor.
Yba á estrechar con mano convulsiba
Su linda mano de azucena y rosa,
Yba á escuchar su voz, mas armoniaosa
Que el suspiro del zéfiro en la flor.

Yba á sentir, de aquel turgente seno,
Latir un corazon, bajo el armiño
Entonce era feliz, y , tierno niño,
Ygnoraba que dicha es ilusion+
Yba á dormir bajo las blancas alas
De aquel ángel de amor y misterio!..
Mas hoy ... tan solo un negro cementerio
Reclama en esta isla mi atencion.

Por eso en él acaso me hallas visto
Cabe una tumba orando fervoroso...
Ella encierra de ese ángel cariñoso
Lo quel el destino adverso me dejó.
Y el corazon que hoy abro á tus miradas,
Y que te ofrezco en amistad sincera
Una tumba es tambien; pues ella era
Mi unica esperanza y .... feneció ....!!!

Curazao, Junio 7 de 1861

José Ygnacio Gutíerrez

Noot: zie 8 mei 1824 ; 13 oktober 1849

PURIM 14 maart 1863

A un ramillete.

El Dios de Abraham y de Jacob,
El que de la nada el mundo hizo,
El que un Vergel de Flores matizadas,
Colocó en rededor del Paraizo,
Ese Dios, muger bella y delicada
Te trajo al mundo, de eternal martirio.
Bella cual Era nuestra comun madre
Dulce, como la flor del blanco lirio
Y en medio de mi marcha procelosa,
En medio de mi angustia y amargura,
Tu lindo mano me ofrece un ramillete
Que revela tu alma tierna y pura,
Flores parleras que mi Esther me ofrece,
No sé si á descifrarlas me atreviera,
Si en el Clavel y Dalia entrelazados
Finura delicada no entreviera.
La Yedra y la Verbena, mas me animan,
La Matilde, Morera y Aleli,
Tu Amistad, tus encantos, tu modestia,
Sabrá PACIENCIA dar al frenesí --
La palma enhiesta entona tu Victoria
Y sostiene mi dicha y mi esperanza
La curacion de mi alma es, yerba buena:
Rosada marañuela es mi confianza
Mi promesa recuerdo, clavellina
No la olvida jamas mi probidad,
Y de la Yerba luiza reconosco
Que me ofreces eterna tu amistad
La pluma de la Reina, el Amaranto
Sus pétalos titilan altaneros
Cuanta bondad de vuestra hermosa mano
Hasta la muerte, debo agradeceros
Recibe, pues, de tan humilde amigo
Este tributo de su afecto fiel,
Y entonad el Hosanna Sacrosanto
Ante el ara sagrada del Israel.

Curaçao 5 Marzo 1863

Noot: zie 29 april 1814

SONETO. 14 maart 1863

! Volo al Empireo el Angel adorado!
! Oh bella Zara! Oh madre dolorosa!!
De tu hermoso Moises cubre una loza
Su tierno cuerpo por la segur cortado.
Su ausente padre de otro dolor postrado (+)
Al tornar á los brazos de su esposa,
Entre ellos no verá la faz preciosa
Del hijo que dejára á vuestro lado.
Pero tu le diras: "Ayá en el cielo

Nuestro Moises nos mira complacido
Y derrama en nosotros el consuelo.
Sus desolados tios han cumplido
Con ancia, con afan y con desvelo
Cuanto fué dable, á un ser DULCE Y QUERIDO."

Curazao Marzo 5 de 1863.

(+) Este había perdido á su padre.

Noot: zie 8 mei 1824

---

10 september 1864

Zodra op 23 april 1864 het eerste nummer van Shemah Israel te koop is, breekt er een enorme ruzie in De Curaçaosche Courant uit over dit blad. In een van de vele ingezonden stukken vond ik het volgende Papiamentse gezegde: "Di e manera ai bo por firma bo sentencia di morto tamben." Omdat het een van de weinige keren is dat er Papiamento in de krant gebruikt wordt is zo'n klein zinnetje natuurlijk erg welkom: het laat zien dat de tijd na de emancipatie rijp is voor een ook schriftelijk gebruik van die taal. De Civilisadó een paar jaar later is een logisch gevolg daarvan.
Op 10 september 1864 levert de felle ruzie het volgende gedichtje op, na een vermakelijke advertentie om Rabbijn A.M.Chumaceiro te steunen: Fatsoenlyke mannen zullen hem niet beleedigen, gemeene lieden kunnen hem niet beleedigen!

Waarom bevreemdt het U, myn vriend,
Daar uw karakter, onverdiend,
Door vuige en eerelooze zielen,
Die hier op aard by zwermen krielen,
Bevlekt wordt? Immers kan 't niet missen
Of menigmaal gy hebt aanschouwd:
Dat zelfs by tempels, God gebouwd,
Verachtelyke hondjes pissen (•)

Naar het Hoogduitsch van Mendelson,
in hollandsche rymen overgezet door H.

(•) Le style c'est l'homme.

Noot: zie 29 april 1814 ; 13 oktober 1849 ; 17 juli 1852 (wegens succes geprolongeerd, zou je erbij kunnen denken)

Chronologische lijst van gedichten

The Sint Eustatius Gazette 1790 - 1794

1792		
17 augustus	-	"When people are setting their histories forth"
17 augustus	-	"In eastern climes where ancient Nilus laves"

The Curaçao Gazette 1812 - 1816

1812		
18 december	'a lady'	Ode
25 december	'an amateur of poetry'	A ridiculous prayer
1813		
1 januari	-	On printing
12 februari	-	The Toper
12 maart	Mr. Dimond	The Mariner's Dream
9 juli	' a subscriber'	On the Marriage of the Marchioness of Sligo with Sir William Scott
9 juli	Mr. Parry	Beauty in tears
3 december	Varius	Love's learninng
1814		
25 februari	'an amateur of poetry'	"TE VELD TE VELD vol moede, gy Neerlands brave zonen"
4 maart	Anonymus	"Het is geen zware kunst onrym rym te maken"
25 maart	-	Bonaparte at St. Cloud
25 maart	-	Apollo's proclamatie
29 april	Arimanius	Aan den schryver van Minerva's brief
17 juni	Sincerus	Toepaslyk op de algemeene illuminatie van Maandag avond den 13de Juny, 1814
24 juni	Extempore	Aan den dichter Sincerus
1 juli	Vrede- en Vaderlandsliefde	Vrede-Zang
1 juli	(Sincerus)	Vaar Wel!
8 juli	Uw gemaskerde landgenoot	Aan den dichter Sincerus
12 augustus	-	New "God save the King"
12 augustus	-	New "Rule Brittannia"
30 december	Philander	To Nelly
1815		
3 maart	J.W.Lake	England, Europe's Glory
10 maart	-	From the Greek Anthology
17 maart	-	Blue Eyes
17 maart	-	"Oh! had we some bright little isle of our own"
24 maart	-	The welcome

28 april	-	Woman
21 juli	A vaccinating planter	"Those remarks so profuse"
4 augustus	The vaccinating planter	"As you, Sir, see how ill that I've been treated"
4 augustus	-	"Dear D--r! who dares deny that 'thou hast forc'd me?' "
11 augustus	-	A word to the critics of my much admired friend 'Peter.'
11 augustus	Many of your readers	" "On vaccine and on mysteries high, two wits harangued the table"
11 augustus	-	"How pleasant thush to be togethersh"
29 september	-	The usurper in the islands of St. Helena, or Buonaparte's last soliloquy
29 september	Sylvester	" "Le trident de Neptune est le sceptre du mond" "
13 oktober	A.V.P.	While histroy's muse
13 oktober	-	Drinking
13 oktober	-	Lord Galloway and his cook
10 november	J.Dunlop	Old Albion has carried the Laurel away
17 november	-	To my cigar
1 december	-	Epigram, On the circumstances of travellers never having been able to discover any trace of the spots where the garden of Eden formerly stood.
1 december	-	On sleep

1816

5 januari	-	Poem on the New Year
2 februari	-	Poets and potatoes!
8 maart	(A.S.Delvalle)	"Heil! Vrienden Rey, Heil! op deez' blyde dag"
8 maart	G.G.van Paddenburgh	"Zietdaar de vlag ontrolt, de vaan van Nederland "
15 maart	-	American poetry

De Curaçaosche Courant 1816 - 1865

1816

15 juni	-	Description of the French Tri coloured cockade
17 augustus	-	De onsterfelykheid
24 augustus	J.J.B.	Ter gelegenheid van de heugelyke geboortedag van Zyne Majesteit, op den 24sten Augustus 1816
31 augustus	-	"Wees welkom, blyde dag! dien God ons heeft beschoren"
31 augustus	G.G.van Paddenburgh	"Zou 't hart niet juichen, vrolyk zingen?"

31 augustus	-	"Euroop gants afgemat, door staats-veranderingen"
12 oktober	-	Op het graf van eenen ryken gierigaard
19 oktober	-	Vrymetzelaars Hulde!
26 oktober	-	Lof! Op een kleinigheid
2 november	-	Raadsel Tot onschuldige belustiging
9 november	-	Antwoordt aan Moobesoor
9 november	R.	Antwoordt aan de kikvorsch en een pad
9 november	Candidus	Puntdicht op Napoleon Bonaparte, voorheen Keizer van Frankryk, Koning van Italië enz. Thans staatsgevangene op het eiland St. Helena.
9 november	Candidus	De jufvrouw en haar hondje
16 november	Moobesoor	Aan een lasteraar!
16 november	De geheime wreeker	Goede raad
16 november	-	De verstoorde vrouw
16 november	Candidus	De boose moor, een sprookje
16 november	U & G	Iets aan een ezel! Van Candidus!
16 november	V.P.	Het weesmeisje
7 december	-	Korte beschryving van de Liefde!
1817		
4 januari	-	"Het roofziek staatsgebouw der Middellandsche stroomen"
22 februari	-	De vriendschap
8 maart	-	Het slagveld
8 maart	-	Te leur gestelde liefde
15 maart	-	Soliloquy A parody
29 maart	Prudentio	De kwaadspreekendheid
10 mei	Contstantio	De hoogmoed
10 mei	-	Our native air
12 juli	Fidelius	De woekeraar
16 augustus	Prudentio	Het goede werk in schyn
30 augustus	J.Muller	Drinkspreuk
30 augustus	-	Fragment
30 augustus	-	Verzwyg uw vreugde en leed
6 september	-	"God zegen Neerlands vorst"
6 september	Prudentio	De vleyer
20 september	Mirandor	De wolf en zyn zoon
29 september	-	Bemoediging Aan de Heeren Leden van de Maatschappy tot Nut van het Algemeen, te Curaçao
4 oktober	Nil Mirari	Antwoord aan den schryver van de Bemoediging aan de Leden der Maatschappy tot nut van het algemeen
4 oktober	-	Eene kleinigheid
11 oktober	Sincerus	Eenige rymklanken
18 oktober	-	De brave man
1 november	(Een intekenaar)	"Hervorming uw onschatbre zegen"
8 november	-	Op het eeuwfeest der Hervorming

8 november	Philantrope	Klinkdicht Op het derde eeuwgetyde der reformatie
15 november	V.P.	Irma (Romance)
22 november	-	De vertoornde en bevredigde planter
22 november	-	De ongelukkige winkelier
22 november	-	De schynheilige winkelier
6 december	-	Aan sommige Curaçaosche dichters
20 december	X.	Mythologie
1818		
3 januari	X.	Ode Aan het Nieuwejaar
10 januari	-	De onverdraagzaamheid
10 januari	P.S. & C.	Post scriptum op de ode
10 januari	-	Gedachten op het overlyden van de Princes Charlotte van Wales
7 februari	-	De uil by de zangvogels
7 februari	-	De priester haat Eene Chineesche Geschiedenis
14 februari	-	Het geweeten - balade
11 april	-	De verkwister door tegenspoed verbeterd
11 april	-	"He that fights and runs away"
18 april	Philantrope	Lofdicht op het Departement der Edele Maatschappy tot nut van 't Algemeen te Curaçao.
16 mei	V.P.	De avond van den slag
20 juni	-	Het geluk van myn hond
18 juli	A.H.M.V.	Por L.
25 juli	V.P.	De vyf werelddeelen
12 september	V.P.	Losse gedachten wegens het woord restitutie
19 september	V.P.	Gedachten uit het Hoogduitsch van C.Cramer
31 oktober	K.A.Erkelens	Jaar Getyde Der verlossing van Europa
1819		
1 januari	G.G.van Paddenburgh	Antwoord van den Redacteur van de Curaçaosche ALMANAK voor 1819, aan den Hoog Eerw. Heer J.J.Perovano, wegens deszelfs advertissement in de laatste Courant geplaatst.
6 maart	V.P.	Vaderlandsch meisjes lied
17 juli	-	"Friendship"
17 juli	-	Impromptu On hearing that there had lately been an Earthquake at St. Helena
24 juli	Alfonso	To Miss .....
24 juli	-	Dexterous punning
28 augustus	-	Ter 47ste verjaring van Zyne Majesteit den Koning der Nederlanden, Groot Hertog van Luxemburg &c. &c. &c.

4 september	(V.P.)	Vriendschap
4 september	V.P.	"Een monster dat alom de maatschappy verpest"
25 september	V.P.	"Een ieder, die de hand des droeven noodlots drukt"
9 oktober	VE.	Grootheid in schyn
1820		
18 maart	Louisa	"Let me" + "I'll let you"
25 maart	V.P.	"Laat het my toe" + "Ik laat het u toe"
13 mei	K.A.Erkelens	De oude en de jonge beer
19 augustus	G.G.v.P.	Aan de drukpers
26 augustus	-	Epigram
2 september	-	Woman
7 oktober	-	"Wien Neerlandsch bloed in de aders vloeit"
1821		
13 oktober	K.A.E.	Grafschrift Op den Heer Pieter Louis Brion
1822		
5 januari	-	A new Year's Wish (met vertaling)
30 maart	Sincerus	Menschlievendheid
13 april	K.A.Erkelens	Ode Op de Staatsomwenteling in Zuid Amerika
7 september	K.A.E.	Op de groote daden van den Onsterfelyken Held der Vryheid, Simon Bolivar, Grondlegger van de Republiek van Columbia
28 december	Vale	Decima
1823		
5 april	K.A.E.	De straathond en de hofhond
12 april	Sincerus	Martelyke uitboezeming van een welmeenend verdraagzaam Christen by de gedane oproepingen der ledematen, tot de bedoelde Evangelische vereeniging van de twee Protestantsche Gemeenten alhier, ingevolge de geëerbiedigde begeerte van Zyne Majesteit onzen Koning
19 april	Severus	Aanmaning aan Sincerus op zyne hartelyke uitboezeming, geplaatst in de Courant van laatstleden Zaturdag
7 juni	E.	De ondankbaarheid
20 september	K.A.E.	Op de roemryke overwinning door de Zeemagt der Colombiaansche Republiek op die der Spanjaarden in de Bogt vóór Maracaybo behaald den 24sten Juli ll.

22 november	Een vredelievende Courant Lezer	"Toont aan: dat gy geen Cats, geen Feith zoo hoog geprezen"
1824		
31 januari	K.A.Erkelens	Klinkdicht Op de overwinningen door de Grieken op de Turken behaald
3 april	-	Kunst van bezuiniging
15 april	-	"My name is Tom Tuff, see me, now that I'am drest"
8 mei	-	"Look on this mirror, boast not of to morrow"
28 augustus	(A.C.E.Lampe)	"Eerwaardig Heer en Hoofd!"
11 september	Cornelia	Aan Mejufvrouw A.C.E.Lampen te Aruba
1825		
15 januari	-	Op den dood van eenen ouden leugenaar, Pedrasto genaamd.
5 februari	-	Op het Nederlandsche gezantschap naar de Republiek van Colombia
16 april	-	Aan myne Landgenooten, by gelegenheid der ontvangene tyding van de overstrooming in February dezes jaars, dewelke in de Nederlanden eene onnoemelyke schade aangerigt heeft
23 april	Sinceria	Hartelyk uitboezeming over de aanstaande gemeenschappelyke vereeniging van de twee Protestantsche Evangelische Gemeenten te Curaçao en onderhoorige Eilanden
30 april	Filantropia	Een klein loflied op de Ode toegewyd aan de Verdraagzaam Eensgezinde Godsvereering
30 april	-	Aan Sinceria!
7 mei	-	"Wanneer dus ieder sterveling"
7 mei	Fidelius	"12 lange en korte rym regeltjes"
14 mei	-	Ontcyfering der getallen 9 9 2
14 mei	-	Aan 9 9 2 Voorheen Sincerus, thans Sinceria (Sincera)
14 mei	Een Inboorling van Curaçao te Maracaybo	Op de overwinning te Ayacucho door den Colombiaanschen Veldheer Ant. Jose de Sucre behaald; en de bevryding van Peru, door den onsterfelyken Bolivar
21 mei	-	"Wy hopen, dat uw bastaard Múze"
18 juni	-	Historie van den ouden vos en de jonge zwarte kat
10 september	-	Op de nieuwe............

1826		
16 maart	-	Ad amicum reducem (+ vertaling)
20 mei	Dr. Walcot	Impromptu
19 augustus	(P.Phoel)	Missolonghi
1827		
6 januari	Colombianus	Welkomstgroet Aan den President Bevryder, Simon Bolivar, by deszelfs terugkomst in Venezuela
29 december	B.	(Hartelyke uitboezeming)
1828		
5 januari	-	Korte inhoud Der Leerrede gehouden door Ds. Muller op den laatsten Zondag van a. 1827
5 januari	G.	De grysaard op den zangberg
12 januari	-	Korte inhoud Der Leerrede, gehouden door Ds. Muller op den eersten Zondag van a. 1828
26 januari	-	Het spook
2 februari	-	De koekoek
3 mei	-	Fabel Van de Papegaai in het bosch
16 augustus	-	De stervende kardinaal
8 november	-	"Mister Lenz and Doctor De Lima, their late dispute"
1829		
17 januari	K.A.E.	Beschouwing van den voormaligen en tegenwoordigen toestand van Curaçao
1830		
19 februari	-	Rum Poetry
21 mei	-	J.C.J. van Speyk
23 juli	(P.Phoel)	Gedachten omtrent de Hollanders door Napoleon in zynen raad uitgeboezemd by gelegenheid van zeker oproer
20 augustus	-	Husseyn Dey en Karel de Tiende
29 oktober	-	Het schaakspel
19 november	-	Leopolds klagt
1832		
28 januari	Bram Wimpel	Brief van eenen matroos aan zyne slaapsteehoudster
28 januari	W.	's Konings Cyfer te Brussel veranderd
28 januari	B.T.Bk.	Politiek Jasspel
14 juli	(P.Phoel)	De leeuwen en de zwynen
18 augustus	-	Verkeerde zuinigheid

29 september	S. van der Leest	Kenau Simonz' Haselaar Gereed staande den Spanjaard tegen te trekken
1833		
21 september	L.	Ter oplossing Charade
28 september	S.	Oplossing der charade
28 september	L.	Charade
5 oktober	-	Antwoord op de Charade in het laatste nummer
5 oktober	X.	Raadsel
12 oktober	X.	Raadsel
19 oktober	X.	Raadsel
1834		
22 maart	X.	Drie Charaden, elk van twee lettergrepen
27 maart	X.	Chirade van twee lettergrepen
5 april	X.	Liefdeverklaring van eenen Schoenmaker
5 april	-	Charade
1835		
20 juni	X.	De keizer en de Abt
4 juli	X.	De vrouwen van Wynberg
12 september	X.	Het Lied van den braven man
12 september	X.	De afgod Jupiter ook Zeus en de Prinses Europa
17 oktober	X.	Aan eenen Waterdrinker
24 oktober	X.	De Zieke
1836		
14 mei	-	Het Consult
4 juni	X.	De aartbisschop te Auch
15 oktober	X.	Elizabeth Edmonde, waardin te Chester
1838		
28 april	X.	Cartouche
1841		
23 oktober	X.X.	"B ly den feesttoon aangeheven"
30 oktober	-	"M oest ge uws vyands wraak ook duchten"
1842		
18 juni	Y.Y.	Er wordt gezegd
31 december	Z.Z.	Gedachten by het besluit van het Oude en begin van het Nieuwe Jaar

1843		
28 juni	Exod.	Driemaal scheepsregt
28 juni	A.	Aan Exod.
28 juni	Merkuur	Van Minerva
28 juni	Momus	Hemelsregt aan Exod.
5 juli	-	Exod retireert
13 september	A.J.P.	Vaarwel Aan den Hoog Welgeboren Heer R.F. Baron Van Raders
13 september	X.	Aan den Hoog Welgeboren Heer R.F.Baron Van Raders
6 december	A.J.Pypers	"W ILLEM, Neerlands dierb'ren Koning"
1848		
1 januari	A.J.P.	Aan den tyd By de jaarwisseling van 1847 op 1848
1849		
13 oktober	A.C.H.	Aan den Zeer Geleerden Heer Iri-sarri
15 december	A.C.H.	Belangeloosheid
1850		
1 januari	A.C.H.	Nieuwjaarswensch voor 1850
9 februari	A.C.H.	De verliefde kloosterling
16 februari	A.C.H.	Verdraagzaamheid
28 maart	A.C.H.	De vlinder
14 december	H.	Aan den Heer A.H.Senior by het afsterven zyner brave en edel-hartige echtgenoot Abigail Senior
1851		
22 februari	C.M.Nuboer	Feest-zang Ter gelegenheid van den geboortedag van onzen ge-eerbiedigden Koning Willem III
12 april	-	Raadsels
3 mei	-	Raadsels en Charade
6 september	H.	Ingezonden
20 september	H.	De arme man
1852		
28 februari	H.	Aan den WelEdelen Heer R.R. Blasco, vertrouwelyk Agent van Venezuela
19 juni	-	Apologo
17 juli	H.	"Waarom bevreemdt het U, myn vriend"
2 oktober	Nog een bestendig Lezer	Troost aan de Krankzinnigen en Lazaruslyders van Curaçao

1853		
14 mei	H.	De Moeder in rampspoed
17 september	B.	Weerklank op de Publicatie van den 27 April 1853
8 oktober	B.	By het lykje van een kind
15 oktober	Rymer X.	Aan Niemand
1854		
21 januari	P.	Hulde aan de weldadigheid
20 mei	C.M.Nuboer	Aan de nagedachtenis van eenen verdienstelyken ambtenaar
20 mei	S.	Treurig zielsgevoel by het graf van mynen vriend Hs. Kikkert, overleden 9 Mei 1854
1855		
11 augustus	(Brachthuizer)	" "De nood steeg hoog in 't Vaderland"
17 november	H.	Broederzin
1856		
2 februari	-	1755/1855
24 december	C.M.Nuboer	By het besluit van het Jaar 1856
1859		
25 februari	Een oud gediende	"Broeders laat de feestzang schallen"
26 november	H.	"Och, schimpt en zingt maar vry: zoo oud en nog zoo dom!"
1861		
23 februari	C.M.Nuboer	Uitboezeming by gelegenheid der Volks-feesten ter viering van 's Konings verjaardag in West-Indie gegeven, den 19den february 1861, opgedragen aan de Hoog-Edel Gestrenge Heeren Gouverneurs van Suriname en Curaçao
9 maart	C.M.Nuboer	Toespraak in naam der noodlydenden, ten gevolge van den watersnood in Nederland
22 juni	José Ignacio Gutíerrez	Confidencias y Lágrimas Recuerdos de Curazao
1863		
14 maart	-	Purim
14 maart	-	Soneto
1864		
10 september	H.	"Waarom bevreemdt het U, myn vriend"

Chronologische lijst van de korte inleidingen op dichters en onderwerpen

17 augustus	1792	Raadsels
18 december	1812	"Old Albion"
25 december	1812	De vrouw
1 januari	1813	Drukkunst
12 maart	1813	"Original poetry"
9 juli	1813	Humor
25 februari	1814	Proclamatie
4 maart	1814	"De ed'le digtkunst"
25 maart	1814	Dialogen
29 april	1814	De Joodse Natie
17 juni	1814	Napoleon
24 juni	1814	Poëtische ruzies
17 maart	1815	Lyriek
24 maart	1815	Leerdicht
21 juli	1815	Pokken-epidemie
11 augustus	1815	Satirisch toneel
5 januari	1816	Nieuwjaar
8 maart	1816	"Heil! Vreinden Rey, Heil!"
8 maart	1816	G.G.van Paddenburgh
15 maart	1816	Amerika
		Besluit
24 augustus	1816	Vivat Oranje leef!
19 oktober	1816	Vrijmetselarij
26 oktober	1816	Galbrakend monster!
2 november	1816	Raadsel
9 november	1816	Episch-humoristische poëzie
16 november	1816	Episch-sentimentele poëzie
4 januari	1817	Internationale politiek
20 september	1817	Episch-moraliserende poëzie
29 september	1817	Het Nut
18 oktober	1817	"...beschaving, verlichting voor groten en kleinen"
1 november	1817	Hervorming uw onschatbre zegen...
6 december	1817	Curaçaose dichter-kameraden
10 januari	1818	Poëtische ruzies
24 januari	1818	"...een stormwind brak een roos en 't kiemend knopje af..."
16 mei	1818	"...dat de vyand wordt gestut..."
31 oktober	1818	K.A.Erkelens: Curaçaose politiek dichter
1 januari	1819	J.J.Perovano, 'wy-bisschop'
18 maart	1820	De eerste Antilliaanse dichteressen
19 augustus	1820	Drukpers
13 april	1822	Zyt welkom brave held
12 april	1823	De Verenigde Protestantse Gemeente
22 november	1823	Leesgezelschap
31 januari	1824	De Grieks-Turkse oorlog
15 april	1824	Hotel Commercial - Gezelligheidsleven
8 mei	1824	Huislyk lief en leed
28 augustus	1824	Rosa Lampe, eerste en enige Arubaanse 'dichteres'
16 april	1825	Watersnood in Nederland
19 augustus	1826	Philip Phoel
26 januari	1828	Poëtische ruzie

16	augustus	1828	Anti Rooms-Katholiek
21	mei	1831	Belgische Revolutie
20	augustus	1831	Juli-Revolutie
12	september	1835	"... om zyne mythologische winkel uit te stallen..."
4	juni	1836	De brand te Auch berijmd
28	april	1838	Cartouche
23	oktober	1841	De gouverneur bezongen
30	oktober	1841	Manuel Piar
30	december	1843	C.M.Nuboer
28	juni	1845	Ruzie
13	september	1845	A.J.Pypers
13	oktober	1849	A.C.H(enriquez); Curaçaos dichter in de Europese traditie
2	oktober	1852	Lazarushuis
25	februari	1859	Curaçao

N.B. Korte notities die slechts één gedicht betreffen zijn hier niet opgenomen.

Bibliografie van de in deze uitgave verwerkte literatuur

Abbring, H.J. 1834. Weemoedstoonen uit de geschiedenis van mijn leven, of Mijne reis naar Curaçao en Vlugtige beschouwingen van dat eiland gedurende mijn tienjarig verblijf op hetzelve. Groningen, W. van Boekeren.

Aerts, J. (red.) 1963. Moderne Encyclopedie der wereldliteratuur Negen delen Hilversum, Paul Brand N.V. en C. de Boer Jr.

Amelunxen, C.P. 1933/1934. De verdediging van Curaçao bezongen. De West-Indische Gids, jaargang 16, blz. 250 vv.

Benjamins, H.D. en Joh. F.Snelleman 1914/1917; 1981^2. Encyclopedie van Nederlandsch West-Indië. Amsterdam, S.Emmering

Bibliografie van de Nederlandse Antillen 1975. Amsterdam-Zuid, Nederlandse Stichting voor Culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen

Bosch, G.B. 1829 - 1836. Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika. Deel I en II. Utrecht, L.E.Bosch

Brenneker, P. 1959. Benta, dos cien cantica dje dushi tempo biew. Curaçao, Boekhandel St.Augustinus.

Brenneker, P. 1971. Sambubu; Volkskunde van Curaçao, Bonaire en Aruba. Curaçao, Drukkerij Scherpenheuvel.

Briet, C.P. 1985. Charles August de Larrey (1770-1832) en Petronella Elisabeth Coerman (1779 - 1845). Liber Amicorum Jhr. Mr. C.C. van Valkenburg. 's-Gravenhage, Centraal Bureau voor genealogie.

Brusse, A.T. 1882 Curaçao en zijn bewoners. Herdruk 1969, Aruba De Wit

Bruyning, C.F.A. en J.Voorhoeve (red) 1977. Encyclopedie van Suriname. Amsterdam - Brussel, Elsevier.

Corporaal, K.M. 1920. De internationaal-rechtelijke betrekkingen tussen Nederland en Venezuela, 1816 - 1920. Leiden (diss.)

Dalhaus, G.J.M. 1924. Mgr. Martinus Joannes Niewindt, eerste Apostolisch Vicaris van Curaçao; een levensschets, 27 aug. 1824 - 12 jan. 1860. Baasrode, Boekdrukkerij R.Bracke-van Geert.

Dathorne, O.R. 1967. Caribbean Verse; an anthology. London, Heinemann Educational Books.

Debrot, Cola 1955. Literatuur in de Nederlandse Antillen. Antilliaanse Cahiers, jaargang 1, no. 1. Amsterdam, De Bezige Bij.

Debrot, Cola 1977. Verworvenheden en leemten van de Antilliaanse literatuur. Cultureel Mozaïek van de Nederlandse Antillen; varianten en constanten, onder redactie van René A. Römer. Zutphen, De Walburg Pers.

Dissel, S. van 1857. Curaçao; herinneringen en schetsen. Leiden, A. W.Sijthoff.

Emmanuel, I.S. en S.A. 1957. Precious stones of the Jews of Curacao. New York, Bloch Publishing Company.

Emmanuel, I.S. en S.A. 1970. History of the Jews of the Netherlands Antilles. Cincinnati, American Jewish Archives.

Engels, C.J.H. 1948. Het Curaçaos patroon. Curaçao (eigen beheer)

Gaay-Fortman, B. de 1924/1925. Een belangrijk dagboek. De West-Indische Gids jaargang 6, p. 241 vv. 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff.

Gaay-Fortman, B. de 1927/1928. Curaçao en onderhoorige eilanden 1816 - 1828. Overdruk uit De West-Indische Gids, jaargang 9 en 10.

Geschiedkundige opstellen opgedragen aan den Heer W.M.Hoyer bij gelegenheid van zijn tachtigsten verjaardag 1943. Curaçao, Tipografia Electrica n.v.
Goslinga, C.Ch. 1956. Emancipatie en emancipator. De geschiedenis van de slavernij op de benedenwindse eilanden en van het werk der bevrijding. Assen, Van Gorcum.
Hartog, J. 1944. Journalistiek leven in Curaçao. Willemstad, Curaçao, Uitgave van de Paulus-drukkerij.
Hartog, J. 1948. Oud nummer van de 'St. Eustatius Gazette'. De West-Indische Gids, jaargang 29, p. 161 vv.
Hartog, J. 1953.; 1980[2]. Aruba, zoals het was zoals het werd. Van de tijd der Indianen tot op heden. Aruba, Van Dorp-Aruba n.v.
Hartog, J. 1961. Curaçao; van kolonie tot autonomie (twee delen) Aruba, Ned. Antillen, D.J.de Wit.
Hartog, J. 1964. De Bovenwindse eilanden; St. Maarten, Saba, St. Eustatius; een gouden rots, nu zilveren dollars. Aruba, De Wit
Hartog, J. 1968. Luis Brion, de Admiraal-financier. Aruba, De Wit.
Hartog, J. 1969. Mogen de eilanden zich verheugen; geschiedenis van het Protestantisme op de Nederlandse Antillen. Aruba/Curaçao
Hartog, J. 1969. Mosa Lampe, oudste dichteres van de Nederlandse Antillen. Curaçao, Beurs- en Nieuwsberichten 5 september.
Hartog, J. 1981. Register en Historische bibliografie bij de geschiedenis van de Nederlandse Antillen. Aruba, De Wit stores n.v.
Hartog, J. 1982. Exemplaren van 'St. Eustatius Gazette' duiken op een zolder in hartje Londen op. Curaçao, Ñapa, Amigoe-bijlage van 29 oktober
Hartog, J. 1984. Life on St. Eustatius in 1790 - 1794 as portrayed by Rediscovered Local Newspapers. Leiden, Gazette, jaargang 34, p. 137-158.
Herdeck, Donald. E. (red) 1979. Caribbean Writers; a bio-bibliographical-critical encyclopedia. Washington. D.C., Three Continents Press Inc.
Hoetink, H. 1958; 1974[2]. Het patroon van de oude Curaçaose samenleving. Aruba, n.a. De Wit n.v.
Hullu, J. de 1913. Curaçao in 1817. Later uitgegeven in Bijdragen van het Koninklijk Instituut voor Taal- Land- en Volkenkunde, deel 67.
Kalff, S. 1921. Surinaamsche Lettervrienden De West-Indische Gids, jaargang 3.
Kalff, S. 1931/1932. "Curaçaose troebelen" De West-Indische Gids, jaargang 13.
Kappler, A. 1854; 1983. Zes jaren in Suriname; 1836 - 1842. Schetsen en taferelen. Zutphen, De Walburg Pers.
King, Bruce (red) 1979. West Indian Literature. London, MacMillan Press Ltd.
Kom, A. de 1934; 1971. Wij slaven van Suriname. Amsterdam, Contact.
Krafft, A.J.C. 1951. Historie en oude families van de Nederlandse Antillen. Het Antilliaans patriciaat. 's-Gravenhage, Nijhoff.
Lauffer, Pierre 1971. Di nos; Antologia di nos literatura. Curaçao, Libreria Salas.
Lennep-Coster, G. van 1842. Aantekeningen, gehouden gedurende mijn verblijf in de West-Indiën in de jaren 1837 - 1840. Amsterdam, J.F. Schleijer.
Lowenthal, David 1972. West Indian Societies. New York, London, Toronto, Oxford University Press.

Martinus. E.F. 1966/1967; 1969; 1971/1972. Bibliografie van het Papiamentu. Curaçao-Amsterdam.
Miranda, Maria 1959. De verwachting. 's-Gravenhage, A.A.M.Stols.
Oudschans Dentz, Fred 1942. De geschiedenis van het Collegium Neerlandicum. De West-Indische Gids, jaargang 24.
Paasman, A.N. 1982. Wat bezielde de literaire kolonisten? Het beeld van de Westindische kolonist in de literatuur 1670 - 1830. Oso, jaargang 1, nr. 2, Nijmegen, Instituut ter Bevordering van de Surinamistiek.
Paddenburgh, G.G.van 1819. Beschryving van het eiland Curaçao en onderhoorige eilanden. Uit onderscheidene stukken, bydragen en opmerkingen opgemaakt door een Bewoner van dat eiland. Haarlem, Francois Bohn.
Palm. Edgar 1979. Muziek en Musici van de Nederlandse Antillen. Curaçao.
Palm, J.Ph. de (red) 1985. Encyclopedie van de Nederlandse Antillen. Zutphen, De Walburg Pers.
Palm, J.Ph. de en H.Pos 1973. Kennismaking met de Antilliaanse en de Surinaamse poëzie. Amsterdam, Sticusa.
Parabirsing, R. 1983. De Surinaamse literatuur. Bro; tijdschrift voor literatuur, juni 1983, no. 1. Paramaribo, Sorava.
Pool, John de 1935. Del Curaçao que se va. Páginas arrancadas de "El Libro de mis Recuerdos". Santiago de Chile.
Prins, F.W. 1974. Latent taaltalent; Over de stiefmoederlijke behandeling van een moedertaal. Zeist, Dijkstra.
Ramchand, Kenneth 1970. The West Indian Novel and its Background. London, Faber and Faber.
Renkema, W.E. 1981. Het Curaçaose plantagebedrijf in de negentiende eeuw. Zutphen, De Walburg Pers.
Römer, René A. (red) 1977. Cultureel Mozaïek van de Nederlandse Antillen. Zutphen, De Walburg Pers.
Römer, René A. 1969; 1976[4]. Korsow; Een sociologische verkenning van een Caribische maatschappij. Curaçao - Aruba, Van Dorp.
Römer, René A. 1979. Een volk op weg. Un pueblo na kaminda. Een sociologisch historische studie van de Curaçaose samenleving. Zutphen, De Walburg Pers.
Rutten, A.M.G. 1983. Leven en Muziekwerken van de dichter-musicus J.S.Corsen. Bijdrage tot de kennis van de muziekgeschiedenis der Nederlandse Antillen in de periode 1853 - 1911. Assen, Van Gorcum en Comp. b.v.
Schiltkamp, J.A. en J.Th. de Smidt 1978. West-Indisch Plakaatboek. Amsterdam, S.Emmering.
Simons, G.J. 1868. Beschrijving van het Eiland Curaçao, uit verschillende bronnen bijeenverzameld. Reprint Amsterdam, S.Emmering in 1968.
Smit, C.J.M. en W.F.Heuvel 1975; 1976[2]. Autonoom; Nederlandstalige literatuur op de Antillen. Rotterdam, Flamboyant/P.
Soest, J.J.van 1978. Onderwijs en voertaal in 1825. Kristóf IV, I,p. 43-45.
Statius Van Eps, L.W. en E.Luckman-Maduro 1973. Van scheepschirurgijn tot specialist. Assen, Van Gorcum en Comp.
Teenstra, M.D. 1836 De Nederlandsch West-Indische eilanden. Amsterdam, S.Emmering (reprint 1978)

Terlingen, Juan (1961). Lengua y literatura españolas en las Antillas Neerlandesas. Una edicion del Ministro de asuntos culturales de las Antillas Neerlandesas y el territorio de informacion del gobierno de las Antillas Neerlandesas.
Veiravé, Alfredo 1976. Literatura hispanoamericana Escrituras- Autores- Contextos. Buenos Aires, Editorial Kapelusz, s.a.
Wal, Andries van der en Freek van Wel 1980. Met eigen stem; herkenningspunten in de letterkunde van de Nederlandse Antillen. Den Haag, Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken.
Walle, Johan van de 1963. Een vlek op de rug. Amsterdam, P.N. van Kampen n.v.
Zanen, G.E. van 1969. David Ricardo Capriles. Student, geneesheer, schrijver. Assen, Van Gorcum en Comp.

Wie de overzichten van de Antilliaanse literatuur doorneemt, merkt steeds weer op dat men de geschreven letterkunde, in navolging van Cola Debrot, algemeen laat beginnen met de zogenaamde "Spaanse School" aan het einde van de negentiende eeuw.
De historicus Johan Hartog schreef echter over "gedichten" in "De Curacaosche Courant" uit de eerste helft van die eeuw.
Nieuwsgierig geworden door deze uitspraak, ben ik op zoek gegaan en ik vond ruim 250 gedichten in het Engels, Nederlands, Spaans en zelfs een keer in het Latijn!
Deze Curacaose koloniale dichters zouden zich, al leden velen bepaald niet aan een teveel aan bescheidenheid, waarschijnlijk verbaasd tonen als ze merkten dat ze na anderhalve eeuw nog uit het stof tevoorschijn worden gehaald. Ze schreven niet voor de eeuwigheid maar voor de gelegenheid. Dat relativeert de waarde van hun poëzie, wat ik heb uitgedrukt in mijn titel: Het nulde hoofdstuk.
Het verbaast me dat in de geschriften van historici en sociologen over het oude Curacao zo weinig aandacht aan deze poëzie besteed is, terwijl juist gelegenheidsdichters de visie op de actualiteit van die dagen vertolkten en misschien ook wel hielpen vormen.
Deze literair-historische waarde is onmiskenbaar, ook al omdat we nu zien dat ook de kolonie Curacao van die dagen paste in een Caraïbisch patroon.

Wim Rutgers is leraar Nederlands aan het Colegio Arubano en schrijft over Caraïbische literatuur in diverse tijdschriften. Hij publiceerde bij Charuba/Leopold "De Caraïbische jeugdboeken van Miep Diekmann" (1984) en "Dubbeltje lezen, stuivertje schrijven; over Nederlandstalige Caraïbische literatuur" (1986). "Bon Dia! Met wie schrijf ik? Over Caraïbische jeugdliteratuur" (1988) verscheen bij Charuba.

Charuba is een multilinguale uitgeverij die zich specialiseert in literatuur van Arubaanse auteurs en over Aruba.